

מסכת עבודה זרה (מ)

• פרק ראשון - לפני אידיהן • פרק שני - אין מעמידין • פרק שלישי - כל הצלמים • פרק רביעי - רבי ישמעאל • פרק חמישי - השוכר את הפועל

פרק ראשון - לפני אידיהן

ב. ב. ג. ד. ה. ו. ז. ח. ט. י.
י. יא. יב. יג. יד. טו. טז. יז.
יז. יח. יט. כ. כא. כב.

פרק שני - אין מעמידין

כב. כג. כד. כה. כו. כז. כח. כח.
כט. ל. לא. לב. לג. לד. לה.
לה. לו. לז. לח. לט. מ. מ:

פרק שלישי - כל הצלמים

מא. מב. מג. מד. מה. מו. מו.
מז. מח. מט. מט:

פרק רביעי - רבי ישמעאל

נ. נא. נב. נג. נד. נה. נו. נו.
נז. נח. נט. ס. סא. סא:

פרק חמישי - השוכר את הפועל

סב. סג. סד. סה. סו. סז. סז.
ח. סח. סט. ע. עא. עב. עג. עד.
עד. עה. עו. עו:

מתני' לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהם להשאילן ולשאול מהן להלוותן וללוות מהן לפורען ולפרוע מהן רבי יהודה אומר נפרעין מהן מפני שמיצר הוא לו אמרו לו אע"פ שמיצר הוא עכשיו שמח הוא לאחר זמן: גמ' רב ושמואל חד תני אידיהן וחד תני עידיהן מאן דתני אידיהן לא משתבש ומאן דתני עידיהן לא משתבש מאן דתני אידיהן לא משתבש דכתיב {דברים לב-לה} כי קרוב יום אידם ומאן דתני עידיהן לא משתבש דכתיב {ישעיה מג-ט} יתנו עידיהם ויצדקו ומאן דתני אידיהן מאי טעמא לא תני עידיהן אמר לך תברא עדיף ומאן דתני עידיהן מאי טעמא לא תני אידיהן אמר לך מאן קא גרים להו תברא עדות שהעידו בעצמן הלכך עדות עדיפא והאי יתנו עידיהם ויצדקו בעובדי כוכבים כתיב הא בישראל כתיב דאמר ריב"ל כל מצות שישראל עושין בעולם הזה באות ומעידות להם לעוה"ב שנאמר יתנו עידיהם ויצדקו אלו ישראל ישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע מאן דאמר עידיהן מהכא {ישעיה מד-ט} יוצרי פסל כולם תוהו וחמודיהם בל יועילו ועידיהם המה דרש ר' חנינא בר פפא ואיתימא ר' שמלאי לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ס"ת [ומניחן] בחיקו ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בערבוביא שנאמר {ישעיה מג-ט} כל הגוים נקבצו יחדו [וגו'] אמר להם הקדוש ברוך הוא אל תכנסו לפני בערבוביא אלא תכנס כל אומה ואומה

כ"י מתני' לפני אידיהן של עובדי כוכבים ג' ימים אסור לשאת ולתת עמהן. וכולהו מקום לחזיל ומודה לעבודת כוכבים זיוס אידו: שאלה צמידי דהדר צעין

כגון צהמה וכלים דכתיב (שמות כב) כי ישאל איש מעם רעהו וגו' מלוח במידי
ללא הדך צעין כגון מעות דכתיב (סס) אם כסף תלוח את עמי דמלוח להולאה
נתנה ומשלים לו מעות אחרים: שמה הוא לאחר זמן. למחר: גמ' יום אידם. היינו
עבודת כוכבים דכתיב צהיה פרעה יקומו ויעזרכם: יתנו עידיהם וילדקו. השתא
סלקא לעתיה דצעודי כוכבים כתיב ואתמוהי מתמה יתנו עובדי כוכבים עידיהם
יצואו עבודת כוכבים פעצדו ויעידו עליהם וילדיקום: עדות שהעידו צעלמם.
ציום הדין פעצדו לעבודת כוכבים בעולם הזה: ישמעו. עובדי כוכבים את העדות
שמלות מעידות ויאמרו אמת דין הוא שראוין ישראל להלמדק: ועידיהם המה.
עבודת כוכבים תבוא ותעיד על עובדיה לחייבם: בערבוניא. כולן מעורבצין ולא
אומה ואומה צפני עלמה: (כס"י)

תוספות **מתני'** לפני אידיהן. בתר דתני סנהדרין דאיירי בעובד כוכבים ומזלות
תנא נמי להא מסכת דע"ז בסדר ישועות ומיהו מכות ושבועות דשייכי בסנהדרין
להכי תני להו בתר סנהדרין ואחרי כן חוזר לסדרו ושונה מס' ע"ז והוריות: לפני
אידיהן ג' ימים. זימנין דתני מנינא בסוף כי הכא וכן (קדושין ב.) האשה נקנית
בג' דרכים (בכורים פ"ב מ"ו) ואתרוג שוה לאילן בג' דרכים וזמנין דתני מנינא
ברישא (נזיר סה:) בשבעה דרכים בודקין את הזב (יומא ב.) שבעת ימים קודם
יוה"כ (גיטין ט.) בג' דרכים שוו גיטי נשים וכו': **אסור** לשאת ולתת עמהם. פ"ה
משום דאזיל ביום אידו ומודה לעבודת כוכבים מתוך לשונו משמע שר"ל אף
ממקח וממכר וקשה על מה סמכו העולם לשאת ולתת ביום איד העבודת כוכבים
עמהם נהי דרוב אידיהם מן הקדישים הם מ"מ בכל שבוע יום אחד יש להם
דלרבי ישמעאל (לקמן ו.) לעולם אסור ואין לומר דהיינו טעמא משום (חולין ג):
דעובדי כוכבים שבח"ל לאו עובדי עבודת כוכבים אלא מנהג אבותיהם בידם
דהא אמר שמואל בגמ' (לקמן ז:) בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד משמע
הא יום אידם מיהא אסור לכך נראה דשרי משום איבה כדאמר בגמ' (שם דף ו):
גבי ר' יהודה נשיאה דשדר ליה ההוא מינא דינרא קסריינא ביום אידו אמר היכי
איעביד לא אישקליה הויא ליה איבה מיהו אין משם ראייה גמורה דשמא לאו
משום איבה לישתרי אלא היה נוטל עצה כיצד יעשה שלא יהיה לו איבה ועוד אי
טעמא משום איבה תינח להלוותם ולהשאילם ולפרעם כשהעובד כוכבים תובע
חובו אבל לשאת ולתת עמהם דהיינו מקח וממכר מאי איבה איכא וכי לא יוכל
ישראל לומר איני צריך עתה למכור ולקנות וכן לשאול ללוות ולפרוע מה ידע
העובד כוכבים שמניח משום אידו לכך נראה דטעם ההיתר משום דעכו"ם
שבינינו קים לן בגוייהו דלא פלחו לעבודת כוכבים ומהאי טעמא שרי לקמן בפ"ב

(דף סה.) רב יהודה דשדר ליה קורבנא לאבידרנא ביום אידו אמר קים לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים וכן רבא (שם) דשדר ליה קורבנא לבר שישך ביום אידו אמר קים לי בגויה דלא פלח לעבודת כוכבים א"נ יש לסמוך אההיא דתנא בירושלמי על מתניי דאסור לשאת ולתת תני בד"א בעובד כוכבים שאינו מכירו אבל בעובד כוכבים שמכירו מותר מפני שהוא כמחניף ותניא הנכנס לעיר ומצאן שמחים שמח עמהם שאינו אלא כמחניף להם ור"ת היה מפרש אסור לשאת ולתת עמהם דוקא במידי דתקרובת ולא איירי כלל בלקנות דודאי שרי בין ללישנא דאזיל ומודה בין ללישנא דלפני עור לא תתן דלא אסרו אלא למכור דוקא מידי דתקרובת ולשאת ולתת הכי פ"י לשאת מהן המעות ולתת להם מידי דתקרובת חליפי המעות ומביא ראיה מדאיבעיא (לקמן דף ו.) בגמרא טעמא דלשאת ולתת עמהם אי משום הרווחה פירוש משום שמרויח ומשתכר ואזיל ומודה לעבודת כוכבים או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול וקאמר נפקא מינה דאית ליה בהמה לדידיה ואי מידי דלאו תקרובת אסור אמאי לא קאמר נפקא מינה למידי דלאו תקרובת דמשום הרווחה איכא אלא וודאי מידי דלאו תקרובת שרי דלא שייכא אזיל ומודה במקח וממכר כיון שנותן המעות תחת החפץ והוא לוקח וגם אינו בטוח כ"כ שירוויח בסחורה ובעיא דגמרא הכי מפרש טעמא דאסור לשאת ולתת עמהם במידי דתקרובת משום הרווחה שיהיה לו בהמות רבות בריוח אפי' אית ליה לדידיה נמי אסור שמתוך שיהיה לו הרבה בהמות יקריב מן המובחר או משום לפני עור ונפקא מינה דכי אית ליה בהמה לדידיה שרי ולפי פר"ת אין לתמוה על מנהג העולם שאפילו אם היו מחזיקין אותם כעובדי עבודת כוכבים שהרי אינם עושים שום תקרובת אלא במעות ובזה לא שייך הרווחה והרבה מעות מצויים להם לאותו דבר ומיהו נכון הוא להחמיר כשבא העובד כוכבים ואומר הלויני מעות לשקרי שקורין אופרי"ר אבל ר' אלחנן אמר כי גם באותם אופרי"ר אין שום איסור כי מה שהם נותנים אותם לגלחים ולכומרים אינו ממש לשם עבודת כוכבים אלא לצורך הנאתם: **להלוותם.** פר"ת דוקא בחנם אבל ברבית שרי משום דמצטער טובא כדאמרינן בקדושין (דף כ.). ליזבין איניש ברתייה ולא לוזיף ברבית: **ולפרוע** מהן. בגמרא (לקמן דף ו.) פסקינן כרבי יהושע בן קרחה דמלוה על פה נפרעין מהם מפני שהוא כמציל מידם ויכול להיות דאפי' מלוה בשטר נמי נפרעין מהם כדאמר בירושלמי אפי' מלוה בשטר אובדת היא שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מחובו ולכך נראה לר"י דאותה מלוה שבשטרינו או אפי' אותם שיש לנו מהם חותמות שמוותר ליפרע מהם ואפי' הוא אזיל ומודה שלעולם הוא חשיב כמציל מידם והא דאמר רבי יהושע בן קרחה מלוה בשטר אין נפרעין היינו כשידנו תקיפה עליהם ואפי' הכי מלוה על פה נפרעין שלא יכפור פעם אחרת והיכא דאיכא משכון אומר בירושלמי דאין מלוה אובדת במשכון מיהו בכל ענין חשיב כמציל מידם שכמה פעמים אובדת אפי' במשכון: **מ"ט** לא תני עידיהן. פרק משילין (ביצה דף לה.) איכא חד תני משילין

וחד תני משחילין וכן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קטז:) חד תני מציקין וחד תני מסיקין ולא דייק כי האי גוונא ושמא לא שייד לדקדק משום דאידי ואידי חד משמעות לשון הווי להו אכן קשיא מההיא דפרק החליל (סוכה דף נ: ושם ד"ה וחד) שואבה חשובה וכן בפ"ב דיבמות (דף יז. ושם) ראשונה ושניה דלא חד משמעות נינהו ולא דייק הכי וי"ל הכא היינו טעמא דדייק הכי משום דמסתבר ליה טפי לשון עדות לפי שהוא עדות לשברם וקשיא לי על תירוץ זה דמאי מקשה תו ומאן דתנא עידיהן מ"ט לא תני אידיהן הא כבר פירשנו דהמקשה נמי היה יודע אותו טעם דלשון עדות עדיף ול"נ דהכי הקשה מאן דתני אידיהן אמאי לא תני עידיהן דהא עידיהן ממש כתיב בהדיא בקרא אבל אידיהן ממש לא כתיב בתרא אלא אידם ומשני תברא עדיף פי' לשון שבר ופריך א"כ מ"ט דמאן דתני עידיהן הא ודאי דתברא עדיף: (תוספות)

קצ"א לפני אידיהן של גויים שלשה ימים וכו'. אסיקנא בגמרא (ו, א) דהני שלשה ימים כלל אידיהן. ומיהו בגולה אינו חסור אלא יום האיד כלל, כדאמר שמואל (ז, ב), בגולה אינו חסור אלא יום האיד כלל, והלכה כמותו. וכן פסק הר"ף והרב בעל התרומות ז"ל (ספר התרומה סי' קלד). חסור לשאת ולתת עמהם. בגמרא (ו, א) איבעיא לן חטעמא דמתניתין, אי משום לפני עור כלחוד הוא, וכי אית ליה בהמה לדידיה שרי, או אפילו משום הרוחה היא, ואפילו אית ליה בהמה לדידיה, משום לאזיל ומודה על הרוחתו, ואיכא משום "לא ישמע על פיך" (שמות כג, יג). ולא איפשיטא בעיין בהדיא. ומיהו סוגיא דשמעתא מוכחא למשום הרוחה היא, מדאמר בגמרא (ו, ב) בהדיא, בשלמא להשאילן דקא מרווח ליה, ורצא נמי (דקא) [קא] פשט, דבכולי מתניתין משום דמודה הוא. ואפילו חביי דקאמא לשאול וללוות גזירות נינהו, בלהשאילן (והלואתן) [ולהוותן] נראה דמודה משום [ד]משום לאזיל ומודה הוא. מדאמרין אמר חביי גזירה לשאול אטו להשאיל, ולא קאמא חביי מתניתין משום "ולפני עור לא תתן מכשול" הוא, וגזירה הני אטו הני. ועוד, מדקאמר רבא, כלה משום דמודה הוא, ולא קאמא, משום דמודה הוא, שמע מינה דחביי במקאתן מודה דמשום לאזיל ומודה הוא, ובשלאול ולוות הוא דפליג, משום דבהדיא פורתא לא אזיל ומודה. [ומיהו] לאו ראייה גמורה היא, דאיפשר לומר דלא [מיבעיא] להו בגמרא אלא כלשאת ולתת עמהם כלחוד, אבל בלהשאילן ולהוותן ולפרען על משום לאזיל ומודה הוא. ורצא דקאמא כלה משום לאזיל ומודה הוא, לאו כלה מתניתין קאמא, אלא כלפי שאמר חביי להשאילן ולהוותן משום לאזיל ומודה, ולשאול מהם וליפרע מהם גזירה, אמר רבא כלה, כלומר להשאילן ולשאול מהם לפרען וליפרע מהם, כלהו משום לאזיל ומודה. וזה עקר. לשאת ולתת.

יש מפרשים לקנות ולמכור. וטעמא דמילתא, משום דאזיל ומודה על מה שהוא מרויח ומשתכר במה שלקח או במה שמכר. ורבינו תם ז"ל מפרש: לשא ולתת למכור לו, דבמכירה לצד איכא משא מעות ומתן המכר, וכתב שלא אסרו למכור להם אלא דברים הראויים לתקרובת, אבל שאר דברים שרי, דלא שייך אזיל ומודה במקח וממכר, כיון דתחת החפץ שקונה נותן מעות, או תחת המעות שלוקח נותן חפץ חליפין, וגם כן אינו בטוח שירוויח בסחורה זו שקנה. והביא ראיה מדפריך תלמודא (ה, ב) ומי בעינן שלשה ימים, והתנן המוכר בהמה לחבירו כריך להודיעו אמה מכרתי וכו', ומשני, הבא דלהקרבה בעינן לה בעי תלתא יומי, אלמא מתניתין גמרי, [ד]במידי דתקרובת דוקא קא מיירי. ומיהו נראה לי שזאת אינה ראיה גמורה, ודילמא הכי קאמא, הבא דלפעמים להקרבה בעי לה, ואז ודאי דין הוא דלבעי תלתא משום בקור, אסרו כל מקח וממכר כל תלתא יומי בדבר המתקיים, כדי שלא תחלוק בין מכר למכר, דאיפשר נמי דליום אידו בעי לה ואז ילך ויודה. ומן הטעם הזה אתה כריך לאסור דבר הראוי לתקרובת אפילו הוא דבר שאינו כריך ביקור, כגון כלי תשמיש, דאי לא, כיון שאינו בר ביקור אמאי בעינן כולי האי, אלא כדי שלא תחלוק בין מכר למכר הראוי להקריבו ביום אידו. ועוד הוא מביא ראיה מדאבעיא לן (ו, א), טעמא דלשאת ולתת משום הרוחה הוא, פירוש, שמשתכר ומרויח בסחורתו ואזיל ומודה, או משום לפני עור לא תתן [מכסול] הוא, דאינו אסור אלא מידי דתקרובת, ונפקא מינה כגון דאית ליה בהמה לדידיה, ואמאי לא קאמא ונפקא מינה למכור להם מידי דאינו ראוי לתקרובת, דאי אמרת משום הרוחה איכא, ואי אמרת משום ולפני עור ליתא, אלא שמע מינה שלא אסרו אלא מידי דתקרובת, ופירש דהרוחה אינו לשון שמרויח ומשתכר, אלא לשון ריוח ובהמות רבות שיכול להקריב אי זו מהן שירצה. והוארך לפרש כי מה שאמר הגמרא בצרייתא דרב זביד (ו, ב), דבר שאין מתקיים מוכרין להם אבל לא לוקחין מהם, לא לוקחין מהם במקח קאמא, אלא בדורון, דומיא דההוא דינרא דקדר ההוא מינאה לר' יהודה נשיאה (ו, ב). ונראה דהא נמי אינה ראיה, דהיכי לימא ונפקא מינה למכור להם מידי דאינו ראוי לתקרובת, שזו היתה עיקר שאלתו (או) [אי] איסורא דמתניתין בדברים הראויים לתקרובת דוקא ומשום לפני עור, או דילמא אפילו בדברים שאינם ראויים לתקרובת ומשום דאזיל ומודה על הריוח שהוא מרויח ומשתכר בו. אבל מאי דקאמא ונפקא מינה כגון דאית ליה בהמה לדידיה, היא נפקותא מחודשת ונריכא תלמוד, ולומר דאפילו בדברים הראויים לתקרובת גופייהו נמלא כל היתר, כגון דאית ליה בהמה לדידיה וכו'.

ועוד, דמה שפירש לא לוקחין מהם בדורון, קשה, כי בודאי לא לוקחין מהם דומיא להם קאמא, דדבר והפכו הוא, ומה מוכרין במעות או בחליפין, (אבל) [כן] לא לוקחין במקח קאמא. ועוד, דלשון חכמים לעולם בלקיחה [בדרך מקח] אומר לשון לקיחה, לקח ממנו בדינר (בבא מליעא ס, ב), לוקחין מהם עצדים (להלן יג, א), ובקבלה אחרת שלא בדרך מקח אומר, המקבל ממנו אין רוח חכמים נוחה הימנו (בבא קמא נד, ב), והרבה בדומה לו. ועוד, לדבריו למה אסרו להלוותן ולפורען משום שהוא מרויח וממליא להם מעות, והלא לא אסרו ליקח מהם כל דבר ואע"פ שהמליא להם מעות, אלא שזו אינה קושיא כל כך, דאיכא למימר דבהלוואה ופריעה שהוא מרויח עליו במה שלא היה לו כלל לא הוא ולא חליפין, זה ודאי הרוחה גדולה לו ואזיל ומודה עליה, אבל במקח וממכר, אף על פי שהוא מרויחו במעות מחסרו בחליפין ולא אזיל ומודה. ומכל מקום עדיין קשה דאפילו לדבריו שאסר למכור לו מידי דתקרובת [בלבד] מכל מקום היה לו לאסור לקנות מהם כל דבר במעות משום הרוחה, דמידי דתקרובת או נויין הוא, כדתנן (נא, ב) מלא בראשו מעות וכו' הרי אלו מותרין, ואוקימנא לה בגמרא (שם) בכיס תלוי בצוארו, (הוא) [הא] מונחין לפניו אסורין משום נויין. אי נמי שנותן מהם לכומר ביום אידם, וכיון דקימא לן דטעמא דמתניתין משום הרוחה הוא, ואע"ג דאיכא למימר דכולהו אית להו מעות אם מעט ואם הרבה שייספיק להם לאותו תקרובת, שאין נותנין לכומר אלא דבר מועט, מכל מקום הוא אסור, דלטעמא דהרוחה אפילו כי אית ליה נמי לדידיה אסור. ועוד שיש כאן הרוחה גדולה, שאם לא היה לוקח ממנו אותו חפץ לא היה נותן לכומר כלום, לפי שאין דרכם לתת להם חפץ ששואה הרבה, ועכשיו תהיה לו הרוחה לתת לו כמה שירצה בין רב למעט. ויש לומר לדבריו, דלא שייך למימר הרוחה אלא בריבוי דברים שיש שינוי בגופם, כגון בהמות שזו שמנה וזו כחוסה, ויש בזה הרוחה לפי חפץ המקריב, שיש רוחה (בהכחשה) [בכחוסה] ויש רוחה בשמנה, אבל במעות כל שם מעות אחד הוא, וכיון שיש לומר שיש לו שייספיק למתן הכומר, אם אנו ממליאין לו יותר אין בכך כלום, דלמה ילך ויודה על זה, והוא כבר היה בידו די ספקו. נמלא עכשיו לפי פסק הלכה, לדברי רבינו תם ז"ל מותר לקנות ממנו כל דבר, ואפילו ביום אידו, דלא אזיל ומודה, ומותר למכור לו כל דבר שאינו ראוי לתקרובת, ואסור ליקח ממנו שום דבר בדורון, ואסור למכור לו כל דבר הראוי לתקרובת ואפילו אית ליה לדידיה, משום הרוחה, ובלבד [שהוא] דבר המתקיים עד יום אידו, ולדברי שאר המפרשים אסור למכור להם כל דבר המתקיים עד יום אידם, אבל דבר שאינו מתקיים עד יום אידם הוא

מותר, דודאי לאכילת השתא קא בעי ליה, ולא אזיל ומודה ביום אידו, דלאו מודה אלא בדבר דקאי קמיה ביום אידו, ואסור לקנות מהם דברים שאינם מתקיימים כגון ירק וכיוצא בו, דמתוך שאינו מתקיים מתאוה למוכרו ואזיל ומודה, וכדאמר בגמרא ברייתא דרב זביד (ו, ב), דבר שאין מתקיים מוכרין להם אצל לא לוקחין מהם, אצל לקנות מהם דברים המתקיימים מותר, וכן פירש רש"י ז"ל בשמועה זו, ולקמן גבי מתניתין דחנויות המעוטרות ושאנים מעוטרות (יב, ב, ד"ה שאין), משום דסתם מוכר דבר המתקיים הוא עצמו, ולא אזיל ומודה. ומה שאמר בבבליא אחריתי (ו, ב) באסרו לשאת ולתת עמם, לא אמרו אלא בדבר המתקיים, לא קאי אלא אמכירה לבד, כי מכירה עצמה יש בה משא ומתן, משא המעות ומתן החפץ, אצל הקנייה לא אסרו בו דבר המתקיים, אצל הראב"ד ז"ל (ו, ב) מוסף בה דברים, ללוקח מהם אסור בכל דבר כי מכל מקום [המעות] מתקיימים הם בידם. להשאלין ולשאול מהם וכו'. נראה דאפילו לדברי רבינו תם ז"ל אסור להשאלין ולהלוותן אפילו דברים שאינם ראויין לתקובת כמו שכתבנו למעלה (סוף ד"ה לשאת). לכיון שהוא מרויחו במה שלא היה לו כלל לא הוא ולא חלופו, בהרוחה גדולה כזו ודאי אזיל ומודה. והגע עצמך, דאלו לשאול וללוות שמיעטו מהם אסור משום דמגו דחשיבא ליה מילתא אזיל ומודה, כל שכן הומושאילין והומולוה להם שמרויחו שאסור, ואפילו במידי דאינו ראוי לתקובת. ולהלוותן וללוות מהם. פירש רבינו תם: דדוקא בחנם, אצל ברבית מותר, דלעולם מיצר הוא ולא אזיל ומודה, וכדאמר בקדושין (כ, א), ליזבון איניש ברביתא ולא לזיף ברביתא. לפורעין וליפרע מהם. אסיקנא בגמרא (ו, ב) דהלכה כרבי יהושע בן קרחא דאמר מלוה בשטר אין נפרעין ממנו [מלוה על פה נפרעין ממנו], לפי שאינו אלא כמאיל מידן. וכתב הרב בעל התרומות ז"ל (ספר התרומה סי' קלד): דאפילו מלוה בשטר יש להתיר לתבוע וליפרע מן הגוי ביום אידו, מדאמר בירושלמי אפילו מלוה בשטר אוזדת היא שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מהם, ונראה לי דהא דירושלמי פליג אדידן, דאם כן איך נמאץ לעולם אין נפרעין מהם, ואם תמאץ לומר שפסקו (דרכי) [כרבי] יהודה ודלא מטעמא, הא נמי דלא כגמריין, דהא רב הונא פסק כרבי יהושע בן קרחא דאמר דוקא במלוה על פה (כרבי יהושע בן קרחא) ודלא כרבי יהודה. ויום אידו שאסרו במתניתין אפילו התדיה, ואף על פי שאינובא מזמן רחוק לזמן חרחוק, ולא חכמו שכתבו בשם רש"י ז"ל. והראיה מדאמר בגמרא (ז, ב), אמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל, נוצרי לדברי ר' ישמעאל לעולם אסור, פירוש העושה יום ראשון של שבת לשם הנוצרי לעולם אסור

לשאת ולתת. ומסתברא שזהו עקר דברי רב תחליפא, דאי לא מאי קמ"ל פשיטא. כתב בעל התרומות (ספר התרומה סי' קלה) בשם רש"י ז"ל, דעכשיו הוא מותר לשאת ולתת עמהם ואפילו ביום אידם, דקים לן בגוייהו דבזמן הזה לא אדיקי כולי האי ולא אזלי ומודו. ומהאי טעמא נמי שרי תלמודא פרקא בתרא (סד, ב), כדאמר, רב יהודה שדר קורבנא לאזי דורני ביום אידו, אמר קים ליה בגויה דלא פלח לע"ז, וכן (סה, א) רבא שלח קורבנא לבר ששך אפילו ביום אידו, אמר קים לי בגויה דלא פלח לע"ז. וכי תימא הואיל וגזרו אע"פ שבטל דבר לא בטלה גזרה, הא אמר שמואל (יא, ב) בגולה אינו אסור אלא יום האיד בלבד, אלמא לפי המקומות אסרו ולפיהן התירו, הילכך אפילו יום האיד מתירין. ועוד כתב דמותר משום איבה, כדאמרינן בגמרא (ו, ב), ההוא מינאה דשדר דינרא קיסרנאה לר' יהודה נשיאה, יתיב ריש לקיש קמיה, אמר היכי איעביד, אשקליה אזיל ומודה, לא אשקליה הוה ליה איבה וכו'. ואף על גב דאמר ליה טול וזרקו לצור לפניו, יא לומר כל היכא דאיכא למיעבד תקנתא דרך חסידות ולהתרחק עבדינן. (והא) [וכן] לקמן פרק אין מעמידין (כו, א) יהודית מולדת ארמית בשכר, ומפרש רב יוסף משום איבה, אבל לא בחנם. ועוד יא להתיר משום שהוא כמחניף לו, וכדאמרינן בירושלמי (בסוגיאין) תאני עבר ונשא ונתן אסור בגוי שאינו מכירו, אבל בגוי דמכירו מותר דאינו אלא כמחניף לו, תאני נכנס לעיר ומלאן שמחים שמח עמהם שאינו אלא כמחניף להם. עוד יא מתירין לקנות מהם בירוד וביום השוק ואפילו ביום האיד כל דבר שהוא כריך ללוקחו, דדילמא לא משכח ליה אלא בירוד וביום השוק, והוה ליה לגבי דידיה דבר האבד. וגבייהו דידהו ליכא רווחא, בירוד זילי (וגרעי) [תרעי] טפי משאר יומי. והיינו דאמר לקמן (יג, ב) מיעוטינהו הוא, כל היכא דממעט ליה שפיר דמי, דממעט ליה רווחא. ומוכחי להאי טעמא מההיא דגרסי עלה במשקין (מועד קטן י, ב), רבינא מסיק זוזי בצני אקרא, אתא לקמיה דרב אשי, א"ל כיון דהאידינא משכחת ליה וביומא אחרינא לא משכחת ליה, כפרקמטיא האבודה דאמי ושרי, ותנן נמי גבי ע"ז כי האי גוונא (יג, א), הולכין בירוד של גויים ולוקחין מהם עבדים ושפחות וכו' מפני שהוא כמזיל מידם, אלמא היינו טעמא לירוד. ושמעינן מיהא שאם היתה לו פרקמטיא האבודה מוכרה בירוד, וכן כתב רבינו האי ז"ל. (רש"א)

וסופריה שנאמר [ישעיה מג-ט](#) ויאספו לאומים ואין לאום אלא מלכות שנאמר [בראשית כה-כג](#) ולאום מלאום יאמץ ומי איכא ערבוביא קמי הקב"ה אלא כי היכי דלא ליערבבו אינהו [בהדי הדדי] דלישמעו מאי דאמר להו [מיד] נכנסה לפניו מלכות רומי תחלה מ"ט משום דחשיבא ומנלן דחשיבא דכתי' [דניאל ז-כג](#) ותאכל כל ארעא ותדושינה ותדוקינה אמר רבי יוחנן זו רומי חייבת שטבעה יצא בכל העולם ומנא לן דמאן דחשיב עייל ברישא כדרב חסדא דאמר רב חסדא מלך וצבור מלך נכנס תחלה לדין שנאמר [מלכים א ח-נט](#) לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל [וגו'] וטעמא מאי איבעית אימא לאו אורח ארעא למיתב מלכא מאבראי ואיבעית אימא מקמי דליפוש חרון אף אמר להם הקב"ה במאי עסקתם אומרים לפניו רבש"ע הרבה שווקים תקנינו הרבה מרחצאות עשינו הרבה כסף וזהב הרבינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם תקנתם שווקים להושיב בהן זונות מרחצאות לעדן בהן עצמכם כסף וזהב שלי הוא שנאמר [חגיגה-ח](#) לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות כלום יש בכס מגיד זאת [שנאמר מי בכס יגיד זאת] ואין זאת אלא תורה שנאמר [דברים ד-מד](#) וזאת התורה אשר שם משה מיד יצאו בפחי נפש יצאת מלכות רומי ונכנסה מלכות פרס אחריה מ"ט דהא חשיבא בתרה ומנלן דכתיב [דניאל ז-ה](#) וארו חיוא אחרי תנינא דמיא לדוב ותני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין [בשר] כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב אמר להם הקב"ה במאי עסקתם אומרים לפניו רבש"ע הרבה גשרים גשרנו הרבה כרכים כבשנו הרבה מלחמות עשינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה אמר להם הקב"ה כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם תקנתם גשרים ליטול מהם מכס כרכים לעשות בהם אנגריא מלחמות אני עשיתי שנאמר [שמות טו-ג](#) ה' איש מלחמה כלום יש בכס מגיד זאת שנאמר [ישעיה מג-ט](#) מי בכס יגיד זאת ואין זאת אלא תורה שנאמר וזאת התורה אשר שם משה מיד יצאו מלפניו בפחי נפש וכי מאחר דחזית מלכות פרס

למלכות רומי דלא מהניא ולא מידי מאי טעמא עיילא אמרי אינהו סתרי בית המקדש ואנן בנינן וכן לכל אומה ואומה וכי מאחר דחזו לקמאי דלא מהני ולא מידי מ"ט עיילי סברי הנך אישתעבדו בהו בישראל ואנן לא שעבדנו בישראל מאי שנא הני דחשיבי ומאי שנא הני דלא חשיבי להו משום דהנך משכי במלכותייהו עד דאתי משיחא אומרים לפניו רבש"ע כלום נתת לנו ולא קיבלנוה ומי מצי למימר הכי והכתי' [\[דברים לג-ב\]](#) ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו וכתוב [\[חבקוק ג-ג\]](#) אלוה מתימן יבוא וגו' מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן א"ר יוחנן מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה אלא הכי אמרי כלום קיבלנוה ולא קיימנוה ועל דא תברתהון אמאי לא קבלתוה אלא כד אומרים לפניו רבש"ע כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קבלנוה כמו שעשית לישראל דכתיב [\[שמות יט-יז\]](#) ויתיצבו בתחתית ההר ואמר רב דימי בר חמא מלמד שכפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל ואמר להם אם אתם מקבלין את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם מיד אומר להם הקב"ה הראשונות ישמיעונו שנא' [\[ישעיה מג-ט\]](#) וראשונות ישמיענו שבע מצות שקיבלתם היכן קיימתם ומנלן דלא קיימום דתני רב יוסף [\[חבקוק ג-ו\]](#) עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים מאי ראה ראה ז' מצות שקבלו עליהן בני נח ולא קיימום כיון שלא קיימום עמד והתירן להן איתגורי איתגור א"כ מצינו חוטא נשכר אמר מר בריה דרבינא

ר"י וסופריה. וחכמיה: לאום. מלכות כשהיא לבדה: ולאום מלאום. מתרגמינא ומלכו ממלכו ועוד יאמץ לא שייך אלא במלכות וס"ת מסיפיה דקרא נפקא לן לקמן מי (בכס) יגיד זאת: ומי איכא ערבזיא קמיה. והלא כולם נסקרין בסקירה אחת שנאמר היוצר יחד לבם כדאמר בר"ה (דף יח.): ומשני דלא ליערבזו אינהו. לדידיה לא מהניא ערבזיא אכל לדידהו מהניא ערבזיא דמבלבלי ומסתתמי טענותיהם: טבעה. שמעה: נכנס תחלה. לפני הקב"ה לדין: משפט עבדו. שלמה המלך: דליפוש חרון אף. של הקב"ה מפני פשעי לבור שמא חס ושלום יפרע מן המלך כל סורחנו מפני החרון: שוקים. ומרחלאות וכסף וזהב הוא עסקן של רומיים גשרים וכרכים ומלחמות הוא עסקן של פרסיים: שיתעסקו ישראל בתורה. שיהא להם פנאי שמואלאין להשתכר בשוק ומואלאין מזונותיהן ולרכיהן בלי טורח

מתעלנין במרחלאלות: וארו. והגה: אחרי. אחרת: מסורבלין. שמינים כמו (שבת 77 הלז): קטן המסורבל בצקר ולשון מלבוש הוא כמו כפיתו בסרבליהון (דניאל ג): דוב. אין לו מנוחה אלא הולך וצא כל שעה: אנגריא. עבודת המלך המוטלת על יושבי כרכים לעשות מלחמות [ולאלת בצאל] וליטול בהמתן בעבודתו: ואנן בנינן. בית שני צנה כורס: אינהו. פרסיים משתעבדין בישראל בגלות צבל וטיטוס הגלם לרומי ועדיין כולם משועבדים [להם]: פארן. ארץ ישמעאל דכתיב (בראשית כא) בהגר (ותצב) צמדבר פארן: כלום קבלנוה ולא קיימנוה. כלומר משום דלא קבלנוה לא קיימנוה: ועל דא תצרתהון. פירכא היא כלומר נמלא תשובה זו קטיגור להם אמאי לא קבלוה: כגיגית. קופא בלע"ז ומטילין בה שכר: ראה ויתר גויס. נראה בעיניו ויסקר להתירן: (רש"י)

תוספות **רומי** חייבת משום דכתיב בהו (מלאכי א) וקראו להם גבול רשעה : רשע תרגום חייבא ונמצא במעשה מרכבה כי במעשה דרבי חנינא בן תרדיון נגזר על רומי חורבן גדול : **אמר** להן הקב"ה במה עסקתם. פירוש שואל להם במה זכו בכל דור ודור : **שווקים** להושיב בהם זונות. ה"ה דה"מ למימר לעשות בהם סחורה לכל דבר אלא מגנה אותם בדבר גנאי כל מה שיכול כלומר אפי' לצורך זונות עשיתם שווקים : **וארו** חיוא אחרי תנינא דמיא לדוב. וא"ת אדרבה מלכות בבל עדיפא שנמשלה לארי דכתיב (ירמיה ד) עלה אריה מסבכו והארי מלך בחיות וי"ל דאע"ג דארי מלך מ"מ דוב הוא עז יותר ובעל תחבולות כדאמר בפרק קמא דברכות (דף יג.) גבי צרות האחרונות משכחות הראשונות הניח מעשה ארי וספר מעשה דוב ורבי יצחק מפרש דבבל לא נמשלה לארי אלא בשעה שהיתה מושלת בכל העולם ועתה היא ממלכה שפלה אבל פרס גם עתה היא חשובה אחר רומי ותעמוד בחשיבותה עד סמוך לביאת המשיח כמו שמפרש בסמוך : **הרבה** גשרים גשרנו. אף על גב דרומי נמי תקנו גשרים כדאמר בפרק במה מדליקין (שבת דף לג :) מ"מ אינם חשובים כ"כ בתקון גשרים כמו פרס : **ואנן** בנינן. הא דלא קאמרי שבנו בית המקדש כששאל מהן במה עסקתם דלפי זה לא עשו אלא אותו הדור והקב"ה שואל במה זכו בכל דור ודור : **מאי** שנא הני דלא קא חשיב. פי' בבל ויון שהם ארבע מלכיות שנשתעבדו בישראל וחשובים היו אבל מכל שבעים אומות לא בעי : **משכא** מלכותייהו עד דאתי משיח. והא דאמרינן עתידה פרס שתפול ביד רומי היינו סמוך לביאת המשיח כדאמרינן (סנהדרין דף צח :) עתידה מלכות רומי שתפשוט על כל העולם תשעה חדשים : **מאי** בעי בשעיר ומאי בעי בפארן. ופארן מארץ ישמעאלים כדכתיב גבי הגר (בראשית כא) במדבר פארן וסמך אסיפיה דקרא וקדוש מהר פארן סלה ולא גרסינן מאי בעי בתימן דתימן משעיר

הוא דכתיב (עובדיה א) וחתו גבוריך תימן למען יכרת איש מהר עשו מיהו קשיא לגירסת רש"י אמאי מייתי קרא דחבקוק למדרש הכי בקרא דאיתא בוזאת הברכה נמי הוזכר פארן וי"ל דאיכא למידרשיה כדדריש ליה בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק דף לח. ושם) מפארן הופיע ממונם לישראל והוא הר סיני כדאמר פ' ר"ע (שבת דף פט. ושם) ה' שמות יש לו סיני פארן ורבי אלחנן אומר דגריס שפיר מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן והאי תימן לאו שם אומה הוא אלא שם רוח דרום כמו עורי צפון ובואי תימן כדדרשינן בספרי פרשת וזאת הברכה מד' רוחות נגלה הקדוש ברוך הוא לישראל שנאמר אלוה מתימן יבא ולכך ניחא שהוצרך להביא פסוק דחבקוק: (תוספות)

א

-

ג

דף

לומר שאף על פי שמקיימין אותן אין מקבלין עליהם שכר ולא והתניא היה רבי מאיר אומר מנין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול תלמוד לומר [\[ויקרא יח-ה\]](#) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול אלא לומר לך שאין מקבלין עליהם שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה דאמר ר' חנינא גדול המצווה ועושה יותר משאינו מצווה ועושה [אלא כך אומרים [\[העובדי כוכבים\]](#) לפני [\[הקב"ה רבש"ע ישראל שקיבלוה היכן קיימוה אמר להם הקב"ה אני מעיד בהם שקיימו את התורה \[כולה\] אומרים לפניו רבש"ע כלום יש אב שמעיד על בנו דכתיב \[\\[שמות ז-כב\\]\]\(#\) בני בכורי ישראל אמר להם הקב"ה שמים וארץ יעידו בהם שקיימו את התורה כולה אומרים לפניו רבש"ע שמים וארץ נוגעין בעדותן שנאמר \[\\[ירמיה לג-כה\\]\]\(#\) אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי \(דארי"ש\) בן לקיש מאי דכתיב \[\\[בראשית א-לא\\]\]\(#\) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלין את תורתך מוטב ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו \(והיינו דאמר חזקיה\) מאי דכתיב \[\\[תהילים עו-ט\\]\]\(#\) משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה אם יראה](#)

למה שקטה ואם שקטה למה יראה אלא בתחלה יראה ולבסוף שקטה אמר להם הקב"ה מכם יבאו ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה כולה יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד עבודת כוכבים יבא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל תבא אשת פוטיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה יבא נבוכד נצר ויעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם יבא דריוש ויעיד בדניאל שלא ביטל את התפלה יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפז התימני (ואליהו בן ברכאל הבוזי) ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה שנאמר [\[ישעיה מג-ט\]](#) יתנו עידיהם ויצדקו אמרו לפניו רבשי"ע תנה לנו מראש ונעשנה אמר להן הקב"ה שוטים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה ומי מצית אמרת הכי והא אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב [\[דברים ז-יא\]](#) אשר אנכי מצוך היום היום לעשותם ולא למחר לעשותם היום לעשותם ולא היום ליטול שכר אלא שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ואמאי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה חסרון כיס מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנאמר [\[תהילים ב-ג\]](#) ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו מקדיר והא אמרת אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו משום דישראל נמי זימני

ה"י לומר שאם מקיימין כו'. התרה זו לא טובתם היא אלא שאין מצוין לקיימן ואם יקיימו לא יקבלו שכר: אם לא צריתי יומם ולילה. אם לא צריתי שכתבתי שתהא נוהגת יומם ולילה והיינו תורה דכתיב (יהושע א) והגית צו יומם ולילה וכתיב (דברים כט) אלה דברי הצריית: ה' דהשקי יתירה וכתבה בסוף מעשה צראשית לדרשה זו והכי משמע ויהי ערב ויהי בקר יום השקי של ששה בסיון שעתידין ישראל לקבל התורה: השמעת דין. מתן תורה: בתחלה יראה. שמה לא יקבלו ישראל התורה ותחזור הארץ לתוהו ובוהו: ולבסוף. כשקבלו צנעקה ונשמע שקטה: נמרוד. השליך את הצרהם אצונו צאור כשדים על שלא קיבל עליו לעבוד עבודת כוכבים שנאסרה לצני נח ואברהם בן נח הוא שלא היה צעעת מתן תורה ועל שם כך נקרא אמרפל ככילד מעברין (עירובין נג.) שאמר והפיל אברהם בכבשן

האש: שלא נחשד על הגזל. דכתיב מה מלאכת מכל כלי ביתך אפי' סכין אפילו המנקה אפילו מחט והחתן הדר בבית חמיו עשרים שנה כשיואלא אינו נוטל עמו כלי קטן וזני נח נלטו על הגזל ויעקב קיים: ביוסף שלא נחשד על העבירה. אשת איש נאסרה לבני נח דכתיב ודבק באשתו ולא באשת חבירו (סנהדרין 77 נח.) ויוסף קיים: ואלהו בן ברכאל. לא גרסינן דישראל הוה כדמפרשין בבבא בתרא בהשקותפין (77 טו:): בערב שבת. בעולם הזה: היום לעשותם. בעולם הזה: ולא למחר. דאינו יכול לעשותם לעולם הבא: בטרוניא. בעלילה: בראש גגו. רוב תשמישתן על הגגות שאין גגותיהן משופעין: מקדיר. [לשון נוקב כלומר] מנקבת בכח חוס גדול כמו מקדירין בהרים לעירובין (77 נח.) ענין נקב וחתך: בתקופת תמוז. שנוהגת ומושכת עד שלשה חדשים עד יום תקופת תשרי הויא תקופת תמוז: ננתקה את מוסרותימו. על ה' ועל משיחו קאמר לע"ל כדכתיב למה רגשו גוים ולאוומים יהגו ריק כלומר ננתקה מלות סוכה שהטילו עלינו: (רש"י)

תוספות כהנים ולוים וישראלים לא נאמר אלא האדם. משמע הכא דעובדי כוכבים נמי קרוין אדם ותימה דהא אמר בעלמא (בי"מ דף קיד:) דאין קברי עובדי כוכבים מטמאין באהל משום דכתיב אדם כי ימות באהל אתם קרוים אדם דכתיב (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרוים אדם ולא עובדי כוכבים קרויין אדם ואור"ת דיש לחלק בין אדם להאדם ולא קשיא מהא דכתיב גבי חירם (יחזקאל כח) ואתה (בן) אדם ולא אל ביד מחללך דאינו אומר כן לקרותו אדם בלשון חשיבות אלא לגנותו בלשון בזיון ושפלות והא דכתיב בקום עלינו אדם רוצה לומר אדם ולא מלך ומדריש גבי המן (מגילה יא.) אי"נ ר"ל בקום עלינו אדם והא דכתיב מה יעשה לי אדם ר"ל אדם שהוא בזוי וא"ת הא אמר בפרק השולח (גיטין דף מז.) יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל לחפור בה שיחין ומערות שנאמר והארץ נתן לבני אדם ואומר ר"ת דעובדי כוכבים נמי מיקרי בני אדם שרוצה לומר בני אדם הראשון ובפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (בי"ק דף לח.) הארכתי: שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה. פי' בשבע מצות שלהם דאילו בשאר מצות אמרינן בסנהדרין פרק ד' מיתות (דף נט.) עובד אלילים העוסק בתורה חייב מיתה: הרי הוא ככהן גדול. להכי נקט כהן גדול משום דכתיב יקרה היא מפנינים ודרשינן (הוריות דף יג.) מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים גבי ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ אבל עובד כוכבים העוסק בתורה הוא ככהן גדול: גדול המצווה ועושה. פי' מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו: נוגעים בעדותן הן. וא"ת והרי ראייה גדולה שקיימו

שהרי שמים וארץ קיימים הם וי"ל דאין חוששין בזו הראיה דאין אב מעיד על בנו ועוד י"ל שהם קיימים ממה שקבלו כדאמר אם ישראל מקבלים : **יום הששי**. תימה למ"ד בשבעה בחדש נתנו עשרת הדברות מאי יום הששי וי"ל דיומא קמא לא אמר להו מידי משום חולשא דאורחא א"נ היתה ראויה לינתן בששי אלא שהוסיף משה יום אחד מדעתו: **שלא** השתחוו לצלם. אומר ר"ת דצלם דנבוכדנצר לאו עבודת כוכבים הוא אלא אנדרטי עשוי לכבוד המלך ובהכי ניחא דנקט גבי אברהם שלא עבד עבודת כוכבים ובחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם וניחא נמי הא דאמרין בפרק אלו נערות (כתובות דף לג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ואילו היה עבודת כוכבים ממש חס ושלום כי מדאגת שום יסורין שבעולם לא היו משתחווים לצלם כר' חנינא בן תרדיון (לקמן יח.) ששמו ספוגין על לבו ליסרו ור"ע (ברכות סא:) שסרקו בשרו במסרקות פיות והיינו הא דפריך פרק מקום שנהגו (פסחים דף נג:) מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש פירוש היה להם להשתחוות לצלם כיון שלא היה עבודת כוכבים ממש ועוד ראייה מפ"ק דמגילה (דף יב.) מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה מפני שהשתחוו לצלם וכי הם לא עשו אלא לפנים ואם היתה עבודת כוכבים היה להם למסור עצמן על קידוש השם ולישנא דקרא נמי משמע הכי דכתיב לאלהיך לית אנן פלחין ולצלמך לית אנן סגדין משמע דתרי מילי הוו: **יבא** בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפז התימני. אורחא דתלמודא דבהרבה מקומות לא קפיד למנות כסדר וכן הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו (כתובות דף יא.): **היום** לעשותם ולא למחר לעשותם. תימה אנשי יריחו שהיו כורכין את שמע ולא היו מפסיקין בהיום על לבבך (פסחים נו.) ולפיכך הקפידו עליהם חכמים דמשמע היום על לבבך ולא למחר על לבבך ומה יש לחוש בזה כיון שכך הוא אמת כדמשמע הכא ויש לומר דהתם איכא למיטעי היום ממש וכן למחר ממש אבל היום לעשותם בקרא דבתשלום שכר כתיב (דברים ז) ומשלם לשונאיו ותשלום שכר הצדיקים הוא לעולם הבא: (תוספות)

ב - **ג** **דף**

דמשכא להו תקופת תמוז עד חגא והוי להו צערא והאמר רבא מצטער

פטור מן הסוכה נהי דפטור בעוטי מי מבעטי מיד הקב"ה יושב ומשחק עליהן שנאמר [\[תהילים ב-ד\]](#) יושב בשמים ישחק וגו' א"ר יצחק אין שחוק לפני הקב"ה אלא אותו היום בלבד איכא דמתני להא דרבי יצחק אהא דתניא רבי יוסי אומר לעתיד לבא באין עובדי כוכבים ומתגיירין ומי מקבלינן מינייהו והתניא אין מקבלין גרים לימות המשיח כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה אלא שנעשו גרים גרורים ומניחין תפילין בראשיהן תפילין בזרועותיהם ציצית בבגדיהם מזוזה בפתחיהם כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג אומר להן על מה באתם אומרים לו על ה' ועל משיחו שנאמר [\[תהילים ב-א\]](#) למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק [וגו'] וכל אחד מנתק מצותו והולך שנאמר [\[תהילים ב-ג\]](#) ננתקה את מוסרותימו [וגו'] והקב"ה יושב ומשחק שנאמר יושב בשמים ישחק [וגו'] א"ר יצחק אין לו להקב"ה שחוק אלא אותו היום בלבד איני והא אמר רב יהודה אמר רב שתיים עשרה שעות הוי היום שלש הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה שניות יושב ודן את כל העולם כולו כיון שרואה שנתחייב עולם כלייה עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים שלישיות יושב וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כנים רביעיות יושב ומשחק עם לויתן שנאמר [\[תהילים קד-כז\]](#) לויתן זה יצרת לשחק בו אמר רב נחמן בר יצחק עם בריותיו משחק ועל בריותיו אינו משחק אלא אותו היום בלבד א"ל רב אחא לרב נחמן בר יצחק מיום שחרב בית המקדש אין שחוק להקב"ה ומנלן דליכא שחוק אילימא מדכתיב [\[ישעיה כב-יב\]](#) ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה וגו' דלמא ההוא יומא ותו לא אלא דכתיב [\[תהילים קלז-ה\]](#) אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי דלמא שכחה הוא דליכא אבל שחוק מיהא איכא אלא מהא [\[ישעיה מב-יד\]](#) החשיתי מעולם אחריש אתאפק וגו' ברביעיות מאי עביד יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה שנאמר [\[ישעיה כח-ט\]](#) את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים ומעיקרא מאן הוה מיגמר להו איבעית אימא מיטטרון ואיבעית אימא הא והא עביד ובליליא מאי עביד איבעית אימא מעין יממא ואיבעית אימא רוכב על כרוב קל שלו ושט בשמונה עשר אלף עולמות שנאמר [\[תהילים סח-ית\]](#) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן אל תקרי שנאן אלא שאינן ואיבעית אימא יושב ושומע שירה מפי חיות שנאמר [\[תהילים מב-ט\]](#) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי

אמר רבי לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין לו גחלי רתמים שנאמר [\[איוב ל-ד\]](#) הקוטפים מלוח עלי שיח ושורש רתמים לחמם אמר ריש לקיש כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי מה טעם יומם יצוה ה' חסדו משום דבלילה שירו עמי איכא דאמרי אמר ר"ל כל העוסק בתורה בעולם הזה הדומה ללילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדומה ליום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו [וגו'] אמר רב יהודה אמר שמואל מאי דכתיב [\[חבקוק א-יד\]](#) ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו למה נמשלו בני אדם כדגי הים לומר לך מה דגים שבים כיון שעולין ליבשה מיד מתים אף בני אדם כיון שפורשין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים דבר אחר מה דגים שבים כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים כך בני אדם כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים איבעית אימא בעולם הזה ואיבעית אימא לעולם הבא איבעית אימא בעולם הזה כדר' חנינא דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר [\[משלי כב-ה\]](#) צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם ואיבעית אימא לעולם הבא כדרשב"ל דאמר רבי שמעון בן לקיש אין גיהנם לעתיד לבא אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאין בה רשעים נידונין

רש"י דמשכח תקופת תמוז. ואין תקופת תשרי נופלת עד לאחר החג: יושב צמחים ישחק. גבי ננתקה את מוסרותימו כתיב: אלא שנעשו גרים גרורים. מאיליהן מתגיירין ואנן לא מקבלינן דמשום גדולתן דישראל קא עבדי דכתיב (ישעיה נד) מי גר אתך בעניותיך עליך יפול בעשירותיך: [יושב דן. כרבי יוסי דאמר במסכת ר"ה אדם נידון בכל יום דכתיב דבר יום ביומו]: יושב וזן. קולב להם מהיכן תזדמן להם פרנסתן: קרני ראמים. חיה גדולה: ביצי כנים. מינא הוא דמתקרי ביצי כנים ודקין הן והוא אינב"א כלשון ארמית ובלע"ז לינטרי"ס: על בריותיו. על עבירות שעושין בריותיו אינו משחק אלא אותו היום: גמולי מחלב. שמתו כשהן קטנים: עתיקי. כמו (איוב ט) המעתיק הרים לשון סילוק: אלא שאינו. ב' אלפים חסירין מריבותים: יומם יצוה. דן וזן ומלמד תורה: ובלילה שירו עמי. ובלילה נהג שירו (למעלה) עמי למטה שאף דוד לא היה מנמנס אלא כשינת הסוס וכל הלילה מתעסק בשירות ותשבחות וכתורה כדאמרינן בריש מס'

ברכות (לף ג): חוט של חסד. נתן חינו צעיני הזרות: הפוסק מדברי תורה. מי
פעוסק בתורה ופוסק על דברי פיהה בטלה: מלוח. דברים לחלוחים ועיקר ל"א
הנכתב בלוחות: הכל בידי שמים. מחוקות ומכאובות הזאים לאדם כולם על ידי
גזירת שמים: חוץ מלנים פחים. לנים לנה פחים חולי הזא ע"י חוס כמו (פיר ב)
על פיפוח היום: (כז"י)

תוספות ומניחין תפילין בראשיהן וציצית בבגדיהן וכו' עד ננתקה את
מוסרותימו. בירושלמי בפרק אין מעמידין דריש ננתקה את מוסרותימו זו מצות
תפילין ונשליכה ממנו עבותימו זו מצות ציצית: אין שחוק לפני הקב"ה. והא
דאמרינן בסוף הזהב (ב"מ דף נט): אחיך ואמר נצחוני בני אינו אלא בדיחותא
בעלמא: שניות יושב ודן. יש אומרים כי לכך תקנו בקדושת מוסף לומר ממקומו
הוא יפן כי סתם מוסף בשניות בא ואז הוא יושב ודן ואנו מתפללין שיפנה מכסא
דין לשבת בכסא רחמים ואין נראה דלמאי דמסקינן בסמוך (לקמן ד): ראשונה
יושב ודן לא יתכן אלא ודאי מטבע של תפלה כך הוא: אם אשכחך ירושלם
תשכח ימיני. פשטיה דקרא כך אם אשכחך ירושלים שנשיר שיר ה' על אדמת
נכר תשכח ימיני מלנגן בכנור תדבק לשוני לחכי אם ארצה לשורר בפה אם לא
אזכרכי: הקוטפים מלוח עלי שית. פשטיה דקרא מיירי בעניים האוכלין
העשבים שנקראו מלוחים כמו אבותינו אכלו מלוחים אף אנו נאכל מלוחים
בפרק האומר בקדושין (דף סו). עלי שיח כלומר אצל האילנות ולא בבית: הכל
בידי שמים חוץ מצנים פחים. פי כל המאורעות הבאות על האדם מידי יום יום
בידי שמים ואין אדם יכול להרחיק נפשו מהן חוץ מצנים פחים קור וחום פחים
כמו (תהלים יא) ימטר על רשעים פחים ולשון תלמוד יפח בלועך ניפק לקיבליה
פרק שני דסנהדרין (דף יח): שומר נפשו ירחק מהם. והא דאמרינן בפרק
המקבל (ב"מ דף קז: ושם) והסיר ה' ממך כל חולי זו צנה אלמא בידי שמים היא
י"ל דהכי קאמר שיתן לך מלבושים שתוכל להציל מן הצנה והא דאמרינן
בויקרא רבה. אנטונינוס הוה קא אזיל באורחא א"ל לרבי עלי א"ל יהא
רעוא דתישתזיב מן צנתא א"ל דא צלותא בתמיה ימר דאתכסי וצנתא אזלא
אמר ליה יהא רעוא דתישתזיב מן שרבא אמר ליה דא ודאי צלותא דכתיב ואין
נסתר מחמתו ור' היה מתפלל שיכסה העת בעננים להיות לו צל אלמא לא היה
ביד אנטונינוס להציל מן החמה ויש לומר דהיינו ודאי לאדם שהולך אנה ואנה
כאנטונינוס לא היה בידו להסתר מן החמה אבל ביושב בביתו יבנה לו בית הקיץ
וחדר קרה והא דאמרינן. הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים התם מיירי במה
שנגזר עליו בשעת יצירה כגון. גבור או חלש עני או עשיר חכם או טפש אבל צדיק
ורשע לא כי שני דרכים נתונים לפניו הטוב והרע: (תוספות)

בה דכתיב [\[מלאכי ג-יט\]](#) [כי] הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושה רשעה קש ולהט אותם היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא יעזוב להם שורש וענף לא שורש בעולם הזה ולא ענף לעולם הבא צדיקים מתרפאין בה דכתיב [\[מלאכי ג-כ\]](#) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה וגו' ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר [\[מלאכי ג-כ\]](#) ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק דבר אחר מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חבירו אף בני אדם אלמלא מוראה של מלכות כל הגדול מחבירו בולע את חבירו והיינו דתנן רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו רב חנינא בר פפא רמי כתיב [\[איוב לז-כג\]](#) שדי לא מצאנוהו שגיא כח וכתוב [\[תהילים קמז-ה\]](#) גדול אדונינו ורב כח וכתוב [\[שמות טו-ו\]](#) ימינך ה' נאדרי בכח לא קשיא כאן בשעת הדין כאן בשעת מלחמה רבי חמא בר' חנינא רמי כתיב [\[ישעיה כז-ד\]](#) חימה אין לי וכתוב [\[נחום א-ב\]](#) נוקם ה' ובעל חימה לא קשיא כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים רב חנינא בר פפא אמר חימה אין לי שכבר נשבעתי מי יתנני שלא נשבעתי אהיה שמיר ושית וגו' והיינו דאמר רבי אלכסנדרי מאי דכתיב [\[זכריה יב-ט\]](#) והיה ביום ההוא אבקש להשמיד את כל הגוים אבקש ממי אמר הקב"ה אבקש בניגני שלהם אם יש להם זכות אפדס ואם לאו אשמידם והיינו דאמר רבא מאי דכתיב [\[איוב ל-כד\]](#) אך לא בעי ישלח יד אם בפידו להן שוע אמר להן הקב"ה לישראל כשאני דן את ישראל אין אני דן אותם כעובדי כוכבים דכתיב [\[יחזקאל כא-לב\]](#) עוה עוה עוה אשימנה וגו' אלא אני נפרע מהן כפיד של תרנגולת דבר אחר אפילו אין ישראל עושין מצוה לפני כי אם מעט כפיד של תרנגולין שמנקרין באשפה אני מצרפן לחשבון גדול [שנאמר אם בפידו] להן שוע [דבר אחר] בשכר שמשוועין לפני אני מושיע אותם והיינו דאמר ר' אבא מאי דכתיב [\[הושע ז-יג\]](#) ואנכי אפדס והמה

דברו עלי כזבים אני אמרתי אפדם בממונם בעוה"ז כדי שיזכו לעולם הבא והמה דברו עלי כזבים והיינו דאמר רב פפי משמיה דרבא מאי דכתיב [\[הושע ז-טו\]](#) ואני יסרתי חזקתי זרועותם ואלי יחשבו רע אמר הקב"ה אני אמרתי איסרם ביסורין בעולם הזה כדי שיחזקו זרועותם לעוה"ב ואלי יחשבו רע משתבח להו ר' אבהו למיני ברב ספרא דאדם גדול הוא שבקו ליה מיכסא דתליסר שנין יומא חד אשכחוהו אמרו ליה כתיב [\[עמוס ג-ב\]](#) רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם מאן דאית ליה סיסיא ברחמיה מסיק ליה אישתיק ולא אמר להו ולא מידי רמו ליה סודרא בצואריה וקא מצערו ליה אתא רבי אבהו אשכחינהו אמר להו אמאי מצעריתו ליה אמרו ליה ולא אמרת לן דאדם גדול הוא [ולא ידע למימר לן פירושא דהאי פסוקא] אמר להו אימר דאמרי לכו בתנאי בקראי מי אמרי לכו אמרו ליה מ"ש אתון דידעיתון אמר להו אנן דשכיחין גביכון רמינן אנפשין ומעיין אינהו לא מעיני אמרו ליה לימא לן את אמר להו אמשול לכם משל למה"ד לאדם שנושה משני בני"א אחד אוהבו ואחד שונאו אוהבו נפרע ממנו מעט מעט שונאו נפרע ממנו בבת אחת א"ר אבא בר כהנא מאי דכתיב [\[בראשית יח-כה\]](#) חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע חולין הוא מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע ולא והכתיב [\[יחזקאל כא-ח/ט\]](#)

ב - **ד** **דף**

[\[במדבר כד-טז\]](#) ויודע דעת עליון אפשר דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון מי הוה ידע מאי דעת בהמתו לא הוה ידע בעידנא דחזו ליה דהוה רכיב אחמריה אמרו ליה מאי טעמא לא רכבתא אסוסיא אמר להו ברטיבא שדאי ליה מיד ותאמר האתון הלא אנכי אתונך אמר לה לטעינא בעלמא אמרה ליה אשר רכבת עלי אמר לה אקראי בעלמא אמרה ליה מעודך ועד היום הזה ולא עוד אלא שאני עושה לך רכיבות ביום ואישות בלילה כתיב הכא ההסכן הסכנתי וכתבי התם [\[מלכים א א-ב\]](#) ותהי לו סוכנת אלא מאי ויודע דעת עליון שהיה יודע לכיון אותה שעה שהקב"ה כועס בה והיינו דקאמר להו נביא [\[מיכה ו-ה\]](#) עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים ועד הגלגל למען דעת צדקות ה' א"ר אלעזר אמר להן הקב"ה לישראל עמי ראו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי עליכם כל אותן הימים שאם כעסתי עליכם לא נשתייר

מעובדי כוכבים משונאיהם של ישראל שריד ופליט והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק [\[במדבר כג-ח\]](#) מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' וכמה זעמו רגע וכמה רגע אמר אמימר ואיתימא רבינא רגע כמימריה ומנלן דרגע הוה ריתחיה דכתיב [\[תהילים לו-ו\]](#) כי רגע באפו חיים ברצונו ואיבעית אימא מהכא [\[ישעיה כו-כ\]](#) חבי כמעט רגע עד יעבור זעם אימת רתח אמר אביי בתלת שעי קמייתא כי חיורא כרבלתא דתרנגולא כל שעתא ושעתא מחוור חיורא כל שעתא אית ביה סורייקי סומקי ההיא שעתא לית ביה סורייקי סומקי רבי יהושע בן לוי הוה מצער ליה ההוא מינא [\[בקראי יומא חד\]](#) נקט תרנגולא [\[ואוקמיה בין כרעיה דערסא\]](#) ועיין ביה סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה כי מטא ההיא שעתא נימנא אמר שמע מינה לאו אורח ארעא למיעבד הכי [\[ורחמיו על כל מעשיו כתיב\]](#) וכתב [\[משלי יז-כז\]](#) גם ענוש לצדיק לא טוב תנא משמיה דר"מ בשעה שהמלכים מניחין כתריהן בראשיהן ומשתחווין לחמה מיד כועס [\[הקב"ה\]](#) אמר רב יוסף לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד דלמא כיון דמפקיד דינא דלמא מעייני בעובדיה ודחפו ליה מידחי אי הכי דצבור נמי דצבור נפישא זכותיה אי הכי דיחיד דצפרא נמי לא כיון דאיכא צבורא דקא מצלו לא קא מדחי והא אמרת שלש ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה איפוך ואיבעית אימא לעולם לא תיפוך תורה דכתיב בה אמת דכתיב [\[משלי כג-כג\]](#) אמת קנה ואל תמכור אין הקב"ה עושה לפנים משורת הדין דין דלא כתיב ביה אמת הקב"ה עושה לפנים משורת הדין: יום מעיד טרף בעגל סימן: גופא אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב [\[דברים ז-יא\]](#) אשר אנכי מצוך היום לעשותם היום לעשותם ולא למחר לעשותם היום לעשותם ולא היום ליטול שכרן אמר רבי יהושע בן לוי כל מצות שישראל עושין בעולם הזה באות ומעידות אותם לעולם הבא שנאמר [\[ישעיה מג-ט\]](#) יתנו עידיהם ויצדקו ישמעו ויאמרו אמת יתנו עידיהם ויצדקו אלו ישראל ישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים ואמר רבי יהושע בן לוי כל מצות שישראל עושין בעולם הזה באות וטורפות אותם לעובדי כוכבים לעולם הבא על פניהם שנאמר [\[דברים ד-ו\]](#) ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים נגד העמים לא נאמר אלא לעיני העמים מלמד שבאות וטורפות לעובדי כוכבים על פניהם לעוה"ב וא"ר יהושע בן לוי לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שנאמר [\[דברים ה-כט\]](#) מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים וגו' והיינו דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי לא דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראוי לאותו מעשה לא דוד ראוי לאותו מעשה דכתיב [\[תהילים קט-כב\]](#) ולבי חלל בקרבי ולא ישראל ראוי לאותו מעשה דכתיב מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים אלא למה עשו

רפ"י ברטיבא. באחו: גדאי ליה. השלכתיו לרעות: סוכנת. לשון מחממת: מן השטים ועד הגלגל. עד באכס אל הגלגל שהפלתי לפניכם שונאיכם: כי רגע באפו. אלמא דרגע הוה אפו: סורייקי. נוקייש לשון לע"ז כמו חוטין חוטין ולשון ישמעאל קורין לחוט סוריאי: לאו אורח ארעא. לכזין שעת זעמו: בתלת שעי קמייתא. בשעת חרון: לפפרא נמי. בתפלת יוצר: כצורא מלכו. שחרית בכל מקומות. תפלת מוספין הואיל וזמנה כל היום והיא שחת שחרית וכהרים יש שמתפללין אותה בבקר ויש מאחרין: והא אמרת. ראשונות יושב ועוסק בתורה שניות דן והכא אמרת בקמייתא דן: אמת קנה. הולא הולאות על תלמוד תורה: ואל תמכור. בחנם למוד אחרים: דין לא כתיב ביה אמת. והא

דכתיב (תהלים יט) משפטי ה' אמת במשפטים הכתובים בתורה וליום לישראל קח משפטי דלעיל מיניה כתיב פקודי ה' ישרים: מוספי כל השנה הן שבת וסיפורי מעשה אבל מוסף ראש השנה מתוך שהוא מתפלל מלכיות זכרונות שופרות מיפקד דינא טפי ואל יפרוץ אדם עצמו מן הצבור: ולא למחר לעשותם. דאין מנחת לעתיד: לא עשו ישראל את העגל. כלומר גבורים ושלטים זיכרם היו ולא הי' ראוי להתגבר יכרם עליהן אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני אומרים לו לא ולמד ממעשה העגל שכתרו ונתקבלו בתשובה: מי יתן והיה לבבם זה וגו'. כסיני נאמר אלמא גבורים ואמיאי לבב זיכרתיס היו: [לחותו מעשה. דבת שבעו: לבי חלל. יכר הרע חלל בקרבי ואין לו כח לשלוט בקרבי: (רס"י)]

תוספות ויודע דעת עליון. משמע מעצמו ולא בנבואה ולהכי פריך דעת בהמתו לא הוה ידע: רגע כמימרא. וא"ת מה היה יכול לומר בשעה מועטת כזאת ויש לומר היה אומר כלם והקב"ה הפכו ואמר מלך כדכתיב (במדבר כג) ותרועת מלך בו ורבי אליהו היה מפרש שאין צריך רק להתחיל קללתו באותו רגע תדע שהיה רוצה להאריך בקללתו כדאיתא בחלק (סנהדרין דף קה:) מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו: ה"ג ומנלן דרגע הוי ריתחיה שנאמר כי רגע באפו. ול"ג ומנלן דרגע כמימריה דאם לא כן היכי מפיק מהאי קרא דרגע כמימריה: בתלת שעי קמייתא. פי' בשלישית כדאמרינן בסמוך בשעה שהחמה זורחת מלכי מזרח ומערב מניחים את כתריהן ודרכן של מלכים לעמוד בג' שעות כדאמרינן פ"ק דברכות (דף ט:): שמע מינה לאו אורח ארעא. לספרים דגרסי' ההוא עובד כוכבים ניחא דעובדי כוכבים לא מעלין ולא מורדין (לקמן כו.) והוא שבקש לקללו להזיקו בקללתו נתכוין ולא להרגו ולא דמי להורדה לבור ואפילו לספרים דגרסי ההוא מינא אע"פ שהכופרים מורדין לבור נמי ניחא דודאי ביקש להרוג בקללתו ומ"מ קאמר בתר הכי ש"מ לאו אורח ארעא כי לא היה לו לדחוק בידי שמים ולהעניש מי שאינם רוצים להעניש אע"פ שבזמן הבית הי' מותר להרגו בידים: כיון דאיכא צבורא דמצלי לא מדחי. פי' ר"ת הא דמשמע הכא דמהני אפי' כשהצבור מתפללין במקום אחר היינו דוקא דלא מדחי אבל אינה נשמעת אלא במקום שהצבור מתפללין כדאמרינן בפ"ק דברכות (דף ו.) אין תפלתו של' אדם נשמעת אלא עם הצבור: (תוספות)

דף ה א

לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד ואם חטאו צבור אומרים (לו כלך) אצל צבור וצריכא דאי אשמועינן יחיד משום דלא מפרסם חטאיה אבל צבור דמפרסם חטאיהו אימא לא ואי אשמועינן צבור משום דנפיש רחמייהו אבל יחיד דלא אלימא זכותיה אימא לא צריכא והיינו דרבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב **שמואל ב** **כג-א**] נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה וא"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל העושה מצוה אחת בעולם הזה מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא שנאמר **ישעיה נח-ח**] והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך וכל העובר

עבירה אחת מלפפתו ומוליכתו ליום הדין שנאמר [\[איוב ו-יח\]](#) ילפתו ארחות דרכם וגו' ר"א אומר קשורה בו ככלב שנאמר [\[בראשית לט-ג\]](#) ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה לשכב אצלה בעוה"ז להיות עמה בעוה"ב אמר ר"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא הן לא חטאו אנו לא באנו לעולם שנאמר [\[תהילים פב-ו\]](#) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון וגו' למימרא דאי לא חטאו לא הוו מולדו והכתיב [\[בראשית ט-ז\]](#) ואתם פרו ורבו עד סיני בסיני נמי כתיב [\[דברים ה-ל\]](#) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם לשמחת עונה והכתיב [\[דברים ה-כט\]](#) למען ייטב להם ולבניהם וגו' לאותן העומדים על הר סיני והאמר ר"ל מאי דכתיב [\[בראשית ה-א\]](#) זה ספר תולדות אדם וגו' וכי ספר היה לו לאדם הראשון מלמד שהראה לו הקב"ה לאדם הראשון דור דור ושיו דור דור וחכמיו דור דור ופרנסיו כיון שהגיע לדורו של ר"ע שמח בתורתו ונתעצב במיתתו אמר [\[תהילים קלט-ז\]](#) ולי מה יקרו רעידך אל [וגו'] וא"ר יוסי אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף שנאמר [\[ישעיה נז-טז\]](#) [כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף] כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי לא תימא אנו לא באנו לעולם אלא כמי שלא באנו לעולם למימרא דאי לא חטאו לא הוו מייתי והכתיב פרשת יבמות ופרשת נחלות על תנאי ומי כתיבי קראי על תנאי אין דהכי אמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב [\[בראשית א-לא\]](#) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם מקבלין ישראל את התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו מיתבי [\[דברים ה-כט\]](#) מי יתן והיה לבבם זה להם לבטל מהם מלאך המות א"א שכבר נגזרה גזרה הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן שנאמר [\[דברים ה-כט\]](#) למען ייטב להם ולבניהם עד עולם הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי יוסי אומר לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנאמר [\[תהילים פב-ו\]](#) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון ורבי יוסי נמי הכתיב למען ייטב להם ולבניהם עד עולם טובה הוא דהויא הא מיתה איכא (רבי יוסי) אמר לך כיון דליכא מיתה אין לך טובה גדולה מזו ות"ק נמי הכתיב אכן כאדם תמותון מאי מיתה עניות דאמר מר ארבעה חשובים כמתים אלו הן עני סומא ומצורע ומי שאין לו בנים עני דכתיב [\[שמות ד-יט\]](#) כי מתו כל האנשים ומאן נינהו דתן ואבירם ומי מתו מיהוי הוו אלא שירדו מנכסיהם סומא דכתיב [\[איכה ג-ו\]](#) במחשכים הושיבני כמותי עולם מצורע דכתיב [\[במדבר יב-יב\]](#) אל נא תהי כמת ומי שאין לו בנים דכתיב [\[בראשית לא-א\]](#) הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי תנו רבנן [\[ויקרא כו-ג\]](#) אם בחקתי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים וכן הוא אומר [\[תהילים פא-יד\]](#) לו עמי שומע לי [וגו'] כמעט אויביהם אכניע ואומר [\[ישעיה מח-יח\]](#) לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך וצאצאי מעידך וגו' תנו רבנן [\[דברים ה-כט\]](#) מי יתן והיה לבבם זה להם אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם היה להם לומר תן אתה כפויי טובה דכתיב [\[במדבר כא-ה\]](#) ונפשנו קצה

ר"י לומר לך. גזירת מלך היתה ליתן פתחון פה לשבים: דמפרסס חטאיהו. ואיכא חילול אימא לא ליתקבלו: מלפפתו. מעטפתו לשון מלבוש כמו מלפפין את התינוק בשבת (שבת דף קכט:): לאבותינו. עושי העגל: לא באנו לעולם. שהיו כמלאכים ולא הולידו בנים: לאותם. בנים שהיו כבר בעמידתם בסיני: לשמחת עונה. שעד עתה נאסר להן אל תגשו אל אשה: עד שיכלו וכו'. אורכר יפ

ושמו גוף ומבראשית נולדו כל הנשמות העתידות להולד ונתנם לשם: כי לא לעולם אריב. לאחר זמן הגאולה ולא לנכח אהרן מלגאול כי רוח אשר לפני נשמות שבגוף יעטוף הוא המאחר כמו העטופים ללבן (בראשית ל) ונשמות שאני עשיתי: כמי שלא באנו לעולם. לפי שהן חיים לעולם וכל זמן שהן קיימין אין אנו חשוכין כלום: הא לא קבלו ישראל את התורה. הוי שומע מכאן שלא קבלו לקבל שכן היום בעולם הזה אלא שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן וזו היא טובה הכתובה כאן למען ייטב להם: הוא דאמר. ר"ל: עניות. שמחטאו שלטו בהן שונאיהם המכלים את ממונם כל היום בזה לאכול: דתן ואבירם. דאמר מר (נדריס דף סד:) כל מקום שנאמר נלים נכדים אין לא תן ואבירם והכל במבטאי נפשן כתי' נלים היינו אותן עבדים שהלשינו עליו: וכן הוא אומר לו עמי שומע לי. שהקב"ה מתחנן לפנייהם שישמרו את התורה לו עמי היינו תחינה כמו הן לו יהי כדכרך (בראשית ל): כפוי טובה. אין מכירין להחזיק טובה לבעלים: (רש"י)

תוספות וצריכא. פי' לכתוב חטאם וקבלת תשובתם: שאלמלא לא חטאו לא באנו לעולם. ואע"ג דאמרינן פ"ק דערובין (דף יג: ושם) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא היינו בתחלת לידתו שאין ידוע מה יהא בסופו אבל כשהוא צדיק אשריו ואשרי הדור שהוא בתוכו ועוד דלמסקנא דכמי שלא באנו לעולם אתי שפיר: אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף. וא"ת מ"מ יכלו ע"י עובדי כוכבים שיהו מולידים ואומר הר"ר אלחנן דנשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף א' והא דאמר (שבת ל:) עתידה אשה שתלד בכל יום לימות המשיח שמא י"ל גוף חדש ונשמות חדשות יהיו: כי רוח מלפני יעטוף. משיח נקרא רוח כדכתיב (איכה ד) רוח אפינו משיח ה' וה"פ דקרא המשיח מלפני יאחר כמו העטופים ללבן על ידי נשמות אשר עשיתי: אלא שירדו מנכסיהם. דליכא למימר סומים היו דהא כתיב בעדת קרח (במדבר טז) העיני האנשים ההם תנקר ומצורעים נמי לא הוו דהא בעדה בתוך המחנה היו יושבין וכ"ת דבמתן תורה נתרפאו דהא אותן שנתרפאו כבר חזרו למומן במעשה העגל ושלא היו להם בנים ליכא למימר דבשביל כך לא היו פחות קרובים למלכות להלשינו כבתחלה וי"מ דמשמע ליה שירדו מנכסיהם דמחמת כן אין להן כח עוד להזיק אבל כל הנך היו יכולין להזיקו ע"י ממונם ופשטיה דקרא מיירי בפרעה וימת מלך מצרים: כפוי טובה. לכך קראם כפוי טובה שלא רצו לומר אתה תן לפי שלא היו רוצים להחזיק לו טובה בכך: (שייך לע"ב) עד ארבעין שנין לא קאי איניש. פירש"י שאף משה לא נזכר וא"ת אמאי כעס משה על ישראל הלא גם הוא לא נזכר וי"ל שלפי שהוא לא היה צריך לתפלה זו לא נתן לב עד מ' שנה דקם אדעתיה דרביה אבל ישראל שהיו צריכין לתפלה זו היה להם להתבונן מאותה שעה שהרי כבר חטאו בעגל ובמרגלים ור"י פי' שמשה לא הקפיד עליהם על דבר זה עד מ' שנה כי היה סבור דלסוף מ' שנה יעמדו על דעת קונם ויאמרו אתה תן ולא היה בדעתו שהיו מניחים לומר אותו משום כפיית טובה אבל כשעברו ארבעים שנה שראה שהיה להם לדעת הבין עליהם שהיו מניחין בשביל כפיית טובה

(תוספות)

הוכיחם:

ואז

טובה

בלחם הקלוקל בני כפויי טובה דכתיב [\[בראשית ג-יב\]](#) האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל אף משה רבינו לא רמזה להן לישראל אלא לאחר ארבעים שנה שנאמר [\[דברים כט-ד\]](#) ואולך אתכם במדבר ארבעים שנה וכתוב [\[דברים כט-ג\]](#) ולא נתן ה' לכם לב וגו' אמר רבה ש"מ לא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין א"ר יוחנן משום רבי בנאה מאי דכתיב [\[ישעיה לב-כ\]](#) אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור אשריהם ישראל בזמן שעוסקין בתורה ובגמילות חסדים יצרו מסור בידם ואין הם מסורים ביד יצרו שנאמר אשריכם זורעי על כל מים ואין זריעה אלא צדקה שנאמר [\[הושע י-יב\]](#) זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד ואין מים אלא תורה שנאמר [\[ישעיה נה-א\]](#) הוי כל צמא לכו למים משלחי רגל השור והחמור תנא דבי אליהו לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאווי: ג' ימים אסור לשאת ולתת עמהם וכו': ומי בעינן כולי האי והתנן בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט ואלו הן עיו"ט האחרון של חג עיו"ט הראשון של פסח וערב עצרת וערב ר"ה וכדברי ר' יוסי הגלילי אף ערב יוה"כ בגליל התם דלאכילה סגיא בחד יומא הכא דלהקרבה בעינן תלתא יומי ולהקרבה סגי בתלתא יומי (והתנן) שואלין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום רשב"ג אומר שתי שבתות אנו דשכיחי מומין דפסלי אפילו בדוקין שבעין בעינן תלתין יומין אינהו דמחוסר אבר אית להו בתלתא יומי סגי דא"ר אלעזר מנין למחוסר אבר דאסור לבני נח דכתיב [\[בראשית ו-יט\]](#) ומכל החי מכל בשר שנים מכל וגו' אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי אברים שלה האי מיבעי ליה למעוטי טריפה דלא טריפה מלחיות זרע נפקא הניחא למאן דאמר טריפה אינה יולדת

רש"י בלחם הקלוקל. קל הוא המון ומפני שהיה נבלע בכל אבריהם ואינו יולד לחוץ קראוהו קלוקל ורגנו על כך והיא היתה להם טובה גדולה שלא היו צריכין לטרוח וללכת שלש פרסאות לפנות דתניא (ברכות דף ס) כשהן נפנין אין נפנין לא לצידיהן ולא לפניהן ולא לאחריהן ומחנה ישראל ג' פרסאות היה: אשר נתתה עמדי. לשון גנאי הוא שתולה הקלקלה במתנתו של מקום והוא עשאה לו לעזר: לא רמזה. לחוכחה זו אלא לאחר מ' שנה במשנה תורה בערבות מואב אמר להם ולא נתן לכם לב לדעת שהיו יודעים לשאול מה היה מבקש מכם [אלמא] אף משה רבינו לא נזכר לתת על לבו דבר זה עד מ' שנה: לא קאי איניש אדעתיה דרביה. לדעת סוף דעתו ותבונתו עד מ' שנה שהרי משה לא רמזה לישראל עד מ' שנה: משלחי רגל. משלחים ומשליכין רגלי יצר הרע הבא על האדם מעליהם יצר הרע קרוי אורח כדכתיב ויצא הלך לאיש העשיר (שמואל ב יב): ומי בעינן כולי האי. דחיישינן דזבין לה עובד כוכבים להאי בהמה לכורך יום אידו ג' ימים קודם לכן: בהני ד' פרקים. מחזיקין ליה לאינש דכל מאן דזבין בהמה שחיט לה ביומיה ומשום הכי קאמר אמה מכרתי לשחוט ואל תשחט אתה את הבת שאמכור משום אוחו ואת בנו דביום אחד מחייב האחרון ואלו ימים א"ל בלא בשר וקונין הכל: ערב יו"ט האחרון של חג. מפני שהוא יום השלמת קרבנות החג דתנן מי שלא חג וכו': וי"ד דניסן. משום פסחים: ערב עצרת. משום שלמי חגיגה ועולת ראיה: וכן לר"ה. יום טוב הוא ואוכלין בשר: (ויורה"כ). נמי משום כל האוכל ושותה בט' בו וכו': בגליל. היו רגילין להרבות שמחה יותר קתני ערב יום טוב אלמא לא זבין איניש מקמי סעודה אלא חד

יומא ואילו מכרה אתמוזל לא היה מזהיר לו היום דהא אין אדם קונה ג' ימים קודם לכן כרכי סעודת יום ג': להקרבה. לעבודת כוכבים עובד כוכבים מחזר אחריה ג' ימים: בדוקין. טילא בלע"ז: לאסור לבני נח. להקריב לגבוה ודומיא דקרבתות שנהגו אבותיהם לשמים הן נוהגין לעבודת כוכבים שלהן: ומכל החי. על פס שהיה עתיד נח להקריב מהן דכתי' ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' (בראשית ח): (כ"ט)

תוספות יצרם מסור בידם. דריש ליה ממשלחי רגל דיצה"ר נקרא אורח כדכתיב ויבא הלך לאיש העשיר: ומי בעינן כולי האי. פירש רש"י וכי אדם רגיל כ"כ להעלות על לבו שמחתו וחגו דאסרת ג' ימים קודם לפי שהוא יום איד של עבודת כוכבים ונזכר שם עבודת כוכבים תדיר בפיו ואזיל ומודי והתנן בד' פרקים וכו' ומסיק התם דלאכילה שאינו טרוד לפני החג אלא על עסקי אכילה סגי בחד יומא הכא דלהקרבה שצריך לחזר אחר עסקי הקרבה בעי תלתא יומי והלכך אסור לשאת ולתת בכל עניני מקח וממכר משום דשם עבודת כוכבים שגור בפיו ואזיל ומודי: ערב יו"ט האחרון של חג. הא דלא נקט (יום) הראשון של חג לפי שהם טרודים במצות לולב וסוכה ואין להם פנאי להרבות בסעודות וי"מ דבהנך ארבעה פרקים טעמא רבה אית בהו יו"ט האחרון של חג לפי שהוא זמן בפ"ע וחלוק משלפניו תקנו להרבות בסעודה משא"כ בשביעי של פסח וגם הקרבנות שבשמיני היו בשביל ישראל וכל החג היו מקריבין נגד העובדי כוכבים וערב פסח לפי שהוא יום גאולה ויציאה לחירות ועצרת כדאמרינן בפרק אלו דברים (פסחים דף סח:): הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס ור"ה מפני שהוא תחלת השנה מרבים בסעודה לעשות סימן יפה וכמה עניני' עושים בו לסימן יפה כדאמר במסכת הוריות (דף יב.). וכריתות (דף ה:): וכדברי ר' יוסי אף עיוה"כ בגליל. תימה בפ"ק דכתובות (ה. ושם ד"ה אלא) דפריך תלמודא יוה"כ שחל להיות בשני בשבת ידחה גזרה שמא ישחוט בן עוף ואמאי שביק כל הני פרקים דד"ה ופריך לדברי רבי יוסי הגלילי וי"ל דשפיר פריך אליבא דרבנן דעיקר פירכיה מבן עוף דוקא דבהמה איכא טירחא יתירה להפילה ומיזכר ובפרקים אלו אינם רגילין רק בבהמות וביוה"כ רגילים בעופות ודגים ודברים קלים כדאמרינן בב"ר (פ' יא) עובדא בהווא חייטא דזבן חד נונא תריסר דינרין: והתנן שואלין בהלכות הפסח. ואע"פ שגם עתה שאין קרבן שואלין בהלכות הפסח קודם ל' יום מ"מ עיקר התקנה על הקרבן נתקנה כדאמר טעמא בפ"ק דפסחים (דף ו:): שהרי נביא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני: מנין למחוסר אבר וכו'. פירוש להקריב לגבוה בבמה שלהן דאילו בבית המקדש אפי' בדוקין שבעין נמי אסור דכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו ומייתי ליה ומכל החי דהזהיר הקב"ה לנח להביא מחוסר אבר בתיבה מפני שעתיד להביא מהם קרבן וא"ת הא לקמן בסמוך (דף ו.). אמר דהזהירו נמי מלהביא אל התיבה זקן וסריס ולא נאסרו לבני נח ועוד קשיא דקרא גבי בהמה טמאה כתיב שהם שנים שנים דכתיב ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא וגו' והנהו לאו בני קרבן נינהו אף לבני נח כדמשמע פרק בתרא דזבחים (דף קטז.). וי"ל דאין לאסור אלו זקן וסריס לקרבן במה שמעטם מהבאת התיבה כיון דאיכא טעמא אחרינא דאיכא למימר דהא דמעטן הכתוב היינו לפי שאינם ראויין לקיום העולם אבל מחוסר אבר אי לאו לאסרן לקרבן למה נמעטו מלהביאם לתיבה הרי הם ראויין לקיום העולם ולבהמה טמאה ע"כ נמי לא מצי קאי דכיון דשלמים נמי לא. חזו להקרבה: מנין למחוסר אבר שאסור לבני נח. יש לדקדק מלשון אסור שהוא איסור גמור ובן נח מוזהר בדבר ותימה מ"ט לא חשיב ליה בהדי' מצות שנצטוו ויתחייבו עליו מיתה ואין לומר משום דאזהרתיה לא כתיבא בהדיא הא מכלל הן אתה שומע לאו כדדרשינן מכל עץ הגן אכל תאכל ולא גזל ודבק באשתו ולא באשת חברו אלא י"ל דהאי קום עשה הוא דמאיש איש מרבינן שהעובדי כוכבים נודרים ונדבות כישראל ואם נדר מחוסר אבר אמרינן ליה קום והבא קרבן שלם וקום ועשה לא קחשיב והא דאמרינן פ"ק דקדושין (דף כד:): דמצרכינן מן העוף ולא כל העוף למעוטי יבשה גפה נקטע רגלה ל"ל פשיטא דמי איכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור וי"ל דס"ד כיון ששאר מומין הפוסלין בבהמה הותרו בעוף כדאמרינן תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף ובהמה אין חילוק בין במומין בין במחוסר אבר בעוף נמי נימא כיון שהותרו המומין מחוסר

אבר נמי נשתרי קמ"ל מן העוף ועוד י"ל דאי לא כתיב מן העוף לאסור מחוסר אבר לישראל הוה אמינא דבני נח משתרו והכתוב בא לאסור לישראל אע"ג דכתיב גבי בני נח כדאמר בפ' ארבע מיתות (סנהדרין דף נט.) כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח נשנית בסיני לזה ולזה נאמרה [וע"ע תוס' זבחים סח: ד"ה ושניסמית]: (תוספות)

רשב"א גמרא, ומי בעינן כולי האי, והא תנן בארבעה פרקים בשנה וכו'. תמיהא לי ומאי קושיא, דאפילו תימא דלאכילה דהשתא בעינן לה, איכא למיחש דילמא מהוך שע"ז שגורה בפיו כל הוך שלשה ימים שלפני אידו, מפני שהיא טרוד בענייני הקרובת האיד, שמה ילך ויודה מעתה בכל מה שהיא לוקח, וכמעמא דר' ישמעאל בג' דלאחריו, [ומאן הוא] דאמר דנחלוק בין טעמא דתנא קמא לטעמא דרבי ישמעאל באיסור (שלישי) [שלשה] שלפניו. וניחא לי, דאי איפשר לומר דתנא קמא משום שם ע"ז שגורה בפיו ויודה מעתה, דאם כן בריתא דקהני (ו, ב) דאינו אסור למכור לו אלא דבר המתקיים אבל דבר שאינו מתקיים לא אמאן תרמיה, לא כתנא קמא ולא כרבי ישמעאל, דכיון דחיישינן דילמא מעתה ילך ויודה אין חלוק בין דבר המתקיים לדבר שאינו מתקיים, אלא ודאי שמע מינה לטעמא דתנא קמא משום דאזיל ומודה ביום אידו הוא, ולא אזיל ומודה אלא בדבר שהיא לפניו קיים ביום אידו. (רשב"א)

דף ו - א

אלא למ"ד טריפה יולדת מאי איכא למימר אמר קרא אתך בדומין לך ודלמא נח גופיה טריפה הוה תמים כתיב ביה ודלמא תמים בדרכיו היה צדיק כתיב ביה דלמא תמים בדרכיו צדיק במעשיו הוה לא ס"ד דנח גופיה טריפה הואי דאי ס"ד דנח טריפה הוה א"ל רחמנא כוותך עייל שלמין לא תעייל והשתא דנפקא ליה מאתך לחיות זרע ל"ל אי מאתך הוה אמינא לצוותא בעלמא ואפילו זקן ואפילו סריס כתב רחמנא זרע איבעיא להו שלשה ימים הן ואידיהן או דלמא הן בלא אידיהן ת"ש ר' ישמעאל אומר שלשה לפניהם ושלשה לאחריהן אסור אי ס"ד הן ואידיהן רבי ישמעאל יום אידיהן חשיב להו מעיקרא וחשיב להו לבסוף אידי די תנא שלשה לפניהם תנא נמי שלשה לאחריהם ת"ש דאמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל יום א' לדברי רבי ישמעאל לעולם אסור ואי ס"ד הן ואידיהן האיכא ארבעה וחמשה דשרי אליבא דרבי ישמעאל לא קמבעיא לי דהן בלא אידיהן כי קא מבעיא לי אליבא דרבנן מאי אמר רבינא ת"ש ואלו הן אידיהן של עובדי כוכבים קלנדא סטרונייא וקרטסים ואמר רב חנין בר רבא קלנדא ח' ימים אחר תקופה סטרונייא שמונה ימים לפני תקופה וסימנך [\[תהילים קלט-ה\]](#) אחור וקדם צרתני ואי סלקא דעתך הן ואידיהן עשרה הוו תנא כוליה קלנדא חד יומא הוא חשיב ליה אמר רב אשי ת"ש לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים ואי ס"ד הן ואידיהן ליתני

אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים וכי תימא האי דקתני לפני אידיהן למעוטי לאחר אידיהן ליתני אידם של עובדי כוכבים ג' ימים לפניהם אלא ש"מ הן בלא אידיהן ש"מ איבעיא להו משום הרווחה או דלמא משום ויקרא יט-יד ולפני עור לא תתן מכשול למאי נפקא מינה דאית ליה בהמה לדידיה אי אמרת משום הרווחה הא קא מרווח ליה אי אמרת משום עור לא תתן מכשול הא אית ליה לדידיה וכי אית ליה לא עבר משום עור לא תתן מכשול והתניא אמר רבי נתן

רש"י תמים בדרכיו. עניו וספל רוח: לדיק במעשיו. בלא חמס: לכוותא בעלמא. לעמוד עמו י"ב חדשים בתיבה ומיהו טריפה לא העייל קלא תמות ובטל הכוותא אבל זקן וסריס ספיר דמי קמשמע לן: הן ואידיהן. שלשה ולא הוה להו אלא שני ימים קודם: או דלמא הן. שלשה לבד האידי: תנא נמי שלשה לאחריהן. אע"ג דליתנהו אלא שנים דהא חסבינן לאיד בהדי קמאי קרי להו לבתראי נמי ג' וקא חשיב לאיד בהדייהו: יום א' לדברי רבי ישמעאל לעולם אסור. לעשות עמהן משא ומתן ג' ימים לפני יום א' וג' ימים לאחריו הרי כל השבת כולה: ארבעה וחמשה. רביעי בשבת וחמישי בשבת: ח' ימים. לפני תקופת טבת הוי אידיהן כל שמונה: וסימנך. דלא תימא קלנדא לפני התקופה וסטרנלייא לאחר התקופה: אחר וקדם לרתני. אחר כתיב ברישא ומתניתין נמי האידי דלאחר התקופה תנא ברישא: ואי ס"ד. יום איד קא חשיב במתניתין עם ימים שלפניו: עשרה ימים הוה. להו ואמאי קתני שלשה עשרה בעי למתני מאחר דק"ל דשמונה ימים מושך ימי האידי: ליתני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים. אסור לשאת ולתת עמהם דמשמע הכי כשמגיעין ימי אידיהן אסור שלשה ימים משאם ומתנם ולמה לי למיתני לפני דמשמע לפני האידי שלשה: וכי תימא להכי תנא לפני. למעוטי לאחר דאי הוה תני סתמא לא הוה ידעינן הנך שני ימים לבד האידי מתי אי לפני אי לאחר ולהכי תנא לפני למעוטי לאחר: ליתני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים לפנייהם אסורין. דלישתמע דתנא דידן באידיהן איירי אלא מדללא אדכר במתני' לאחר כלל ש"מ כל הנך ג' דקתני במתני' אלפני קאי ואידיהן ממילא משתמע דכ"ש דאסור והן בלא אידיהן קתני: משום הרווחה. דרווח ואזיל ומודה לעבודת כוכבים ועבר ישראל משום לא ישמע על פיך (שמות כג): ולפני עור. דמזבין ליה בהמה ומקריבה לעבודת כוכבים ובני נח נלטו עליה דהיא אחת משבע מלות בד' מיתות בסנהדרין (דף נו). ונהי דאמרן עמד והתירן מיהו אל יעברו על ידיך שהרי עתידין הן ליתן את הדין על שאין מקיימין אותן ואע"פ שאין להן שכר בקיומ' (ואהני) קא עבר ישראל משום ולפני עור לא תתן מכשול (בחילול שבת משום ממלא חפכך ודבר דבר): דאית ליה בהמה. לעובד כוכבים להקריב ואי לא מזבין ליה ישראל אפ"ה פלח ליה בדידיה: (רש"י)

תוספות אלא למ"ד טריפה יולדת מאי איכא למימר. פירוש ולדידיה אצטריך מכל החי למעט טריפה וא"ת טריפה נמי היכי מימעט' מהאי קרא הא מאן דאית ליה טריפה יולדת כל שכן דאית ליה נמי טריפה חיה דאפילו למאן דאמר טריפה אינה יולדת אמר דיכול להיות דאית ליה דחיה וא"כ היכי מימעטת מקרא דמכל החי הרי ראוייה היא לחיות וי"ל דנפרש לקרא הכי מכל החי שיהא כולו בריא וזריז ולא חולה וטריפה אע"ג דהוא חי מ"מ אינה בריאה אלא חולה כל ימיה ומתמעטה והולכת וממעט שפיר מהאי קרא דמכל החי טפי ממחוסר אבר שכולו בריא וחי חוץ מאבר אחד וכן פירש רש"י לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נא.). אתך בדומין לך ומ"מ ליכא למעט מהכא מחוסר

אבר ובעל מום כיון שלא היה צריך אלא לקיום העולם ומיהו קשיא דהא קיימינן אליבא דמ"ד טריפה יולדת וא"כ טריפה היכי ממעטינן ושמא י"ל דמכל החי איצטריך למעט מחוסר אבר דאי לא כתיב אלא אתך הוה מוקמינן ליה למחוסר אבר ולא לטריפה דמסתבר טפי למעוטי מחוסר אבר דמאיס מטריפה דלא מאיסה שאין כאן חסרון וגם יש הרבה טריפות שאינן ניכר הר"י והא דאמר לעיל (דף ה:) האי מיבעי ליה למעוטי טריפה אם כן משמע דמסתבר טפי למעוטי טריפה היינו ממיעוט דכל החי דמשמע בריא ולא טריפה אבל מחוסר אבר כגון אוזן וכיוצא בו בריא גמור הוא בשאר הגוף כדפרישית לעיל: ודלמא נח גופיה טריפה הוה. ואע"ג שחי לאחר מכאן שנים רבות מ"מ באותה שעה לא היה יודע אם היה טריפה או שלם שיניח מלהביא טריפה מטעם דומין לך ולא נהירא תירוץ זה דע"כ לא הזהירו אלא מטטרפות הגלוי וניכר דבטרפות שבסתר לא היה יכול להבחין אלא י"ל דהשתא קאי כמ"ד חיה. דקסבר טריפה חיה תדע דהא קיימינן אליבא דמ"ד טריפה יולדת ולדידה טריפה נמי חיה: תמים כתיב ביה. וא"ת גבי קרבן (מנחות דף ה:) למה אנו מצריכין מן הבקר להוציא טריפה תיפוק לי' מתמים וי"ל דהתם סברא הוא למדרש תמים ולא בעל מום דמגונה לגבוה יותר מטטרפות תדע דבעל מום מגונה הוא ביותר דכתיב גבי בעלי מומין לגבוה הקריבהו נא לפחתך הירצך והיינו טעמא דניכר אבל טרפות יש שאינן ניכר ועוד דקרא גופיה בהדיא מעטיה תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו משמע הא אית ביה מום לא מיקרי תמים: והשתא דנפקא לן מאתך כו'. וא"ת למ"ד טריפה אינה יולדת ונפקא לן טריפה מלחיות זרע וא"כ אתך ל"ל ואין לדחות דאורחיה דקרא הוא דהא גבי משה דרשינן (סנהדרין דף לו:): אתך בדומין לך וי"ל דדרשינן ה"נ אתך שיהו טפלין לך כדדרשינן (בב"מ דף סב.) וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבירך ובבראשית רבה דריש והיה לך ולהם לאכלה הם טפלים לך ואי אתה טפל להם: ואי ס"ד הן ואידיהן עשרה יומי הוו. פי' אא"ב דבשלשה ימים דקא חשיב תנא דמתני' אין ימי האיד בחשבונם אלא לפעמים שיום האיד אחד או שנים או כגון אלו ניחא דהשתא נקט דלעולם לפני האיד אסור לשאת ולתת עמהן שלשה ימים אא"א דלעולם עם האיד מחשבים השלשה ימים היכי קתני בתר הכי אלו הן אידיהן קלנדא דמשמע שאז אסור לשאת ולתת עמהן שלשה ימים וליתא דעשרה הוו וצ"ל שיש הפסק בין קלנדא לסטרנוריא לכל הפחות ב' ימים מדקאמר עשרה יומי הוו א"כ יש שני ימים לפני קלנדא שאין בו איד וסברא נמי הוא דאמרינן לקמן שח' ימים של קלנדא הם כנגד ח' ימים טובים שעשה אדם הראשון ומסתמא לא עשאם מיד אחר התקופה שהרי לא היה יכול להבין מיד אריכות הימים: אלא ש"מ הן בלא אידיהן ש"מ. תימה לי אמאי לא קאמר מתני' נמי דיקא דהן בלא אידיהן מדקתני תנא לפני אידיהן ג' ימים דאי ס"ד הן ואידיהן ליתני לפני אידיהן שני ימים וכי תימא דאכתי הוה מיבעי ליה אי הוה איד בכלל פשיטא דלא מדלא הוה תני לפני אידיהן יום אחד קל להבין וצ"ע: הן בלא אידיהן ש"מ. והא דאיצטריך שמואל לאשמועינן לדברי ר' ישמעאל לעולם אסור דלא תימא כיון דאין לו היתר לעולם שבקינן ליה רווחא להתירו בשום פעם אי נמי ה"א דסבר רבי ישמעאל בהא כרבנן דלא אסרי לאחרינו אי נמי אשמעינן דחשיב יום איד פי' יום א' לאסור כשאר יום אידם: או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול. יש מקשין מכאן לפ"ה דמתני' דפי' דלתת ולשאת היינו מקח וממכר תינח מכר אבל מקח מאי לפני עור איכא ושמא י"ל שממציא לו מעות לקנות צרכי עבודת כוכבים: (תוספות)

רש"י א ודילמא נח גופיה (טרפח) [טריפה] הוה. קשיא לי והלא נח היה אחר המבול שלש מאות שנה וקיימא לן דטרפה אינו חיה. ואם תאמר דהכי קאמר, נחה גופיה כי קאמא ליה רחמנא "אתך" (בראשית ו, יט), לא ידע דאזהריה על טריפה, דאיהו לא ידע דדילמא טריפה הוה, לא היא, דאם כן מאי קא משני ליה "תמים" כתיב ביה (שם, ט), דמי אמר ליה רחמנא שהוה תמים, והלא לא כתיב אללא "כי אותך ראייתי כדוק לפני" (שם ז, א). ואם תאמר דלחייבא דמאן דאמר טרפה חיה קא מקשה, לא היא, דאם כן הוה ליה למימר הא ניחא למאן דאמר טרפה אינה חיה אללא למאן דאמר טרפה חיה דילמא נח גופיה טרפה הוה, כדמקשי הניחא למאן דאמר טרפה אינה יולדת, ויש לומר דלא אמר טרפה אינה

בסיד שיכולה לקפלו במועד שטופלתו במועד אע"פ שמצירה עכשיו שמחה היא לאחר זמן אר"נ בר יצחק הנח להלכות מועד דכולהו מיצר עכשיו שמחה לאחר זמן רבינא אמר עובד כוכבים לענין פרעון לעולם מיצר מתניתין דלא כר' יהושע בן קרחה דתניא ריב"ק אומר מלוה בשטר אין נפרעין מהן מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידם יתיב רב יוסף אחוריה דר' אבא ויתיב רבי אבא קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר הלכתא כרבי יהושע בן קרחה והלכתא כר' יהודה הלכתא כרבי יהושע הא דאמרן כר' יהודה דתניא הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום

רפ"י לא יושיט אדם כוס יין לנזיר. שמה יבא לשותו: ואזכר מן החי לבני נח. לפי שנאמר להן דכתיב אך בשר וגו' (בראשית ט): דקיימא בתרי עברי נהרא. עובד כוכבים מלך זה וישראל מלך זה דאי לא יהיב ליה לא מלי שקיל: נשא ונתן. לפני אידיהן עמהן מהו בהנאה: אסור. ליהנות מאותה סחורה: כשאמרו אסור לשאת ולתת עמהן. לפני אידיהן: לא אסרו אלך בדבר המתקיים. עד יום אידיהן דחזי ליה קמיה ביום אידו ואזיל ומודה: אבל דבר שאינו מתקיים. כגון ירק וכיוצא בו מותר: בדבי רבי אושעיא. במתניתא דבי רבי אושעיא דאיהו סידרה למתניתא וכן ר' חייא: אבל לא לוקחין מהן. דמרווח ליה שמתוך שאינו מתקיים מתאוה הוא למכרו: קסרינאה. דינר מלכא חדשה שפסל קיסר את הראשונה וגזר על זו: כללית יד. שלא יבין שמדעת השלכתו וכיון שרואה שאבד ממך לא ישמח: כולה משום מודה הוא. שהעובד כוכבים ישמח כשישראל כריך לו: וצריכי. למתני במתני' לכולהו: משום דקא מרווח להו גרסינן: דחשיבא ליה מילתא. דלריך ישראל לשאול את כליו וידע דהדר ליה את כליו בעין: לא תסוד. לא תתן סיד על פניה במועד: מפני שניווול הוא לה. בעודו על פניה ואף על פי כשנוטלתו מאדימה ומאחיל פניה כיון דהנאה זו אינה אלך עד לאחר המועד וניווול בתוך המועד אסור: לקפלו. לנוטלו מעל פניה: בתוך המועד. כגון שצאה לסוד בתחלת המועד ולבסוף יום או יומים טולנו ונהנית הימנו בתוך המועד: דכולהו מיכר עכשיו. כל מה שהתירו לעשות במועד מיכר הוא באותה שעה כגון שחיטה ותיקון סעודה והתירו לו משום שמחה דלאחר זמן שבתוך המועד: מלוה בשטר אין נפרעין מהן. לפני אידיהן מפני ששמה הוא לאחר זמן ביום אידו דכיון דנקט שטרא ישראל עילויה כל שעתא מסתפי מיניה: (רפ"י)

תוספות מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר. נראה דה"ה בכל שאר איסורין אלא להכי נקט כוס יין לנזיר משום דמסתמא למישתי קא בעי ליה כיון דכ"ע חמרא שתו ושמא שכח נזירתו אבל ישראל שאמר הושיט לי נבלה או חזיר או שום איסור אין לחושדו מלהושיט לו אבל אם ידוע לו שרוצה לאכלו אסור להושיט לו ואפי' הוא שלו מדקאמר אי לא יהיב ליה שקיל ליה איהו ולפי זה אסור להושיט למומרים לעבודת כוכבים דבר איסור אע"פ שהוא שלהם כי הדבר ידוע שיאכלוהו והוא נאסר להם דכישאל גמור חשבינן ליה ומיירי בדקאי במקום שלא יוכל ליקח אם לא יושיט לו זה וכדמסיק דקאי בתרי עברי נהרא: תניא כוותיה דרשב"ל. נראה לר"י דהלכה כרבי יוחנן אע"ג דתניא כוותיה דרשב"ל ומייתי ראייה מההיא דהחולץ (יבמות לו.) דקא חשיב הני דהלכה כרשב"ל לגבי ר' יוחנן ולא חשיב הא ואין לומר דהא דלא חשיב הא דהכא היינו משום דתניא כוותיה ולא איצטריך למחשבה דהא חשיב התם חליצת מעוברת אע"ג דתניא התם נמי כוותיה ועוד דלקמן (דף ז:): מסיק נשא ונתן איכא בינייהו וקא מפרש דחכמים דמתני' אית להו נשא ונתן אסור כר' יוחנן ומתניתין עדיפא מברייתא.: לא אסרו אלא בדבר המתקיים. פירוש מכר דוקא דאילו לקנות ודאי אסור בדבר שאינו מתקיים יותר מדבר המתקיים אלא ודאי לא איירי הך

ברייתא אלא במכר ואפ"ה קרי ליה בסיפא נשא ונתן כפר"ת ולפי' הקונטרס קשה: אבל לא לוקחין מהם. לפר"ת דלא אסור שום קניה צ"ל לוקחין קבלת דורון וה"ה נמי בדבר המתקיים שאין מקבלין הימנו דורון ואין לדקדק הא דבר המתקיים לוקחין דהא דינר קיסריינא דבר המתקיים הוא: אמר אבבי גזרה לפרוע מהן אטו לפרוען. תימה למה ליה לאבבי למימר משום גזרה לימא טעמא משום דשמח הוא כדאמר במתני' אע"פ שהוא מיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן וי"ל דמשום האי טעמא דשמח לאחר זמן ליכא (למיגזר) כיון שאינו שמח ביום אידו ומיהו אי לאו דאיכא שום שמחה לא הוה שייך נמי למיגזר דהא דגזרינן בכולהו היינו משום דאיכא שום שמחה כדפריש. בסמוך בצריכותא והשתא ניחא דאצטריכו כולהו לאבבי נמי כמו לרבא: אלא ללוות מהן מעוטי קא ממעט להו. מכאן ראייה לפר"ת דמיירי בלא רבית דמאי קאמר מעוטי קא ממעט להו אם מלוה ברבית כדי להרויח: (תוספות)

רשב"א איבעיא להו נשא ונתן מהו. פירוש בלפניהם, רבי יוחנן אמר אסור וריש לקיש אמר מותר, אבל ביום חידם לכולי עלמא אסור. ובלפניהם פסק רבי"ג ז"ל הלכה כר"ל, דתניא כוותיה אידיהן של גויים נשא ונתן אסור, אידיהן אין לפני אידיהן לא. אבל כתב בתרומות (ספר התרומה סי' קלד) להלכתא כרבי יוחנן, מדלח חשיב לה בהחולץ (יבמות לו א) בהני תלת דהלכה כריש לקיש לגבי ר' יוחנן, ולכא למימר משום הכי לא אצטריך למיחשבה לה התם משום דתניא כוותיה דר"ל, ודהא קא חשיב התם חליטת מעוברת ואע"ג דתניא כוותיה דריש לקיש, ועוד דאמר לקמן (ז, ב) דרבנן בתראי סבירא להו נשא ונתן אסור, והאי ר' יוחנן כוותיהו. ונראה דמה שהביא רביה מדלח חשיב לה בהדי הני תלת ליתא, דהא לא אצטריך ליה למיחשבה התם משום דתניא כוותיה, והא דחשיב התם חליטת מעוברת ואע"ג דתניא כוותיה, ההיא לא חשיב לה התם לצריכותא למילף להלכתא כוותיה בהיא, דאדרבא עלה דהיא קא מייתי הני תרתי אחרוני, קנין פירות, וכתב לשון מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף, והכי קאמא, כי היכי דבהאי הלכתא כוותיה מדתניא כוותיה, הכי נמי הלכתא כוותיה בהני תרתי, ובהנהו אצטריך לאורויי להלכתא כותיה דלא תניא בהו כוותיה, אבל הא דהכא אמאי תיתי לה התם, אי לאורויי להלכתא כוותיה, הא לא אצטריך, דהא תניא בהדיא כוותיה. (רשב"א)

ר"מ אומר נותן לו דמי צמרו רבי יהודה אומר אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח אהדרינהו רב יוסף לאפיה בשלמא הלכה כרבי יהושע בן קרחה איצטריך ס"ד אמינא יחיד ורבים הלכה כרבים קא משמע לן הלכה כיחיד אלא הלכה כרבי יהודה למה לי פשיטא דמחלוקת ואחר כך סתם הלכתא כסתם מחלוקת בבבא קמא וסתם בבבא מציעא דתנן כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה ורב הונא משום דאין סדר למשנה דאיכא למימר סתם תנא ברישא ואחר כך מחלוקת אי הכי כל מחלוקת ואחר כך סתם לימא אין

סדר למשנה ורב הונא כי לא אמרינן אין סדר בחדא מסכת' בתרי מסכתא אמרינן ורב יוסף כולה נזיקין חדא מסכת' היא ואי בעית אימא משום דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה ת"ר לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב רבי יהושע בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכתא כרבי יהושע בן קרחה ת"ר הנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר היו שנים אחד מטמא ואחד מטהר אחד אוסר ואחד מתיר אם היה אחד מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין הלך אחריו ואם לאו הלך אחר המחמיר ר' יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל א"ר יוסף הלכתא כרבי יהושע בן קרחה ת"ר וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותן עולמית דברי ר"מ ר"י אומר חזרו בהן במטמוניות אין מקבלין אותן בפרהסיא מקבלין אותן א"ד עשו דבריהם במטמוניות מקבלין אותן

רפ"י נותן לו הכצע דמי אמרו. נותן לו כצע זה דמי אמר לכן ככתחלה אם ירצה דסבירא ליה לר"מ כל המשנה מדעת בעליו נקרא גזלן וקנאו בשינוי וכדמפרש בבבא קמא בהגוזל עלים ונוטל האמר לעלמו רע"פ שהוא מעולה עכשיו בדמים: ר' יהודה אומר. א"כ נמלא זה משתכר בשינויו אלף ידו על התחתונה: ואם השבח שהשביח האמר יתר על היציאה. שהוציא הכצע נותן לו בעל האמר את היציאה סמנים ועלים ושכר פעולה כשכיר יום ולא שכר שלם כמו שהתנה עמו ואם היציאה יתירה על השבח כו': הלכה כר' יהושע. דשרי במלוה על פה: מחלוקת. דרבי מאיר ורבי יהודה בהגוזל בב"ק. ואחר כך סתם לן תנא בבבא מציעא כר' יהודה וכל מחלוקת שנחלקו תנאים ואח"כ סתם לנו במשנתנו כאחד מהן הלכה כמותו דכיון דסתמיה אחר המחלוקת ש"מ דקמו רבנן בטעמייהו ומסתברא טעמא דהאיך: אין סדר למשנה. סידרא דמתניתין לאו דוקא ושמא משנה אחרונה היא נשנית ראשונה בבית המדרש: כל מחלוקת ואחר כך סתם נמי כו'. אלמא קיימא לן כל מחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם ביצמות בפ' החולץ (דף מז:); כי לא אמרינן אין סדר. אלף סמיכין אסידרא ה"מ בחד מסכתא: נזיקין כולהו. תלתא בבי: ואיבעית אימא. להכי אהדרינהו רב יוסף לאפיה דאי נמי אין סדר למשנה לא אינטריך לומר הלכה כרבי יהודה דודאי הלכתא כי האי סתמא דכל המשנה לא הוה שייכא למיתנייה התם בהשוכר דהא לא איירי בההוא פירקא בשינוי אלף בחזרה ומדתניא התם ש"מ הלכתא קא פסיק ואזיל: הנראה. עתה נראה לשון הבוא נבוא (בראשית לז) לא יאמר לו בשבת הנראה אם תעמוד עמי לערב לעשות במלכתא לערב: וכולן שחזרו. אגזלנין ועמי הארץ קאי: אין מקבלין אותן. להחזיקן בתורת חכמות לסמוך עליהן: עשו דבריהן. בסתם עבירות שעברו עד הנה: (רפ"י)

תוספות רבי מאיר אומר נותן לו דמי אמרו. תימה קשיא דר"מ אדר"מ דהכא אמר רבי מאיר נותן לו דמי אמרו אלמא שינוי קני ובהגוזל [קמא] (ב"ק צה. ע"ש) תנן אמר ר"מ הגוזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם אותה ואת גיזותיה ואת וולדותיה אלמא קסבר שינוי לא קני וי"ל דשאני התם דקנסא הוא דקא קניס רבי מאיר כדפירש התם משום דעבד איסורא וכן בההיא דהנזקין (גיטין נג:); דהמטמא והמדמע ומנסך קניס ר"מ שוגג אטו מזיד דמזיקו בידים אבל הכא לא שייך לקנסו דלטובתו של בעלים נתכוין וכסבור הוא צוה לעשות כן וא"ת אכתי קשיא דר'

יהודה אדרבי יהודה התם א"ר יהודה גזילה חוזרת בעיניה אלמא שינוי קני והכא קתני ידו על התחתונה אלמא שינוי לא קני ואומר ר"ת דהתם נתכוין הוא לקנות אבל הכא שוגג היה ולא נתכוין לקנות: פשיטא דמחלוקת ואחר כך סתם. תימה למה לן למיפשט משום סתם בלאו הכי פסקינן פרק מי שהוציא והו (עירוין דף מו:). ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה ואי משום דאיכא אמוראי התם דפליגי ולית להו הך כללא לגבי הלכה כסתם משנה נמי פליגי אמוראי ואפילו במחלוקת ואחר כך סתם נמי איכא מאן דפליג לקמן בסוף פרקין (דף כא.) גבי שכירות בתים דפליגי ר"מ ור' יוסי ופסיק רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אע"ג דבתר הכי סתם כר"מ לכך נראה לפרש דלאו מכח סתם בעי למיפשט דליהוי הלכה כסתם אלא הכי פריך מחלוקת ואח"כ סתם הוא ואפילו למאן דלית ליה הלכה כסתם מ"מ חשיב כרבים לגבי יחיד: ה"ג משום דקתני לה כי הלכתא פסיקתא. כלומר דקתני כל המשנה הוא לשון הלכה פסוקה ולא גרסינן גבי כמו שפירש הקונטרס דהא איכא מאן דאמר התם דאין הלכה כההיא דכל החוזר בו כו"א: הנראה שתעמוד עמי לערב פי' ר"י הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב: הנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר. וא"ת וכי לא ישאל לכל החכמים וידונו זה עם זה אולי ישיבוהו מדבריו וי"ל דאינו אסור אלא לשואל אם לא יודיע לו כבר שאלתי לפלוני ואסר לי אבל אם אומר לו כבר שאלתי פלוני חכם מותר אבל ודאי החכם יזהר שלא יתיר כדאמרי' בפרק כל היד (נדה דף כ: ושם ד"ה אגמריה) חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר אא"כ יוכל להחזירו כגון שטעה בדבר משנה או אפילו בשיקול הדעת וסוגיא כאידך דבהא אמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ו.) דמה שעשה עשוי וישלם מביתו אם נשא ונתן ביד ודוקא אסר אין חבירו רשאי להתיר אבל אם התיר חבירו רשאי לאסור והא דאמרי' בירושלמי בפ' ר"א דמילה ר' סימון שרא ורבי אמי אסר איקפד רבי סימון ולא כן תני הנשאל לחכם והתיר לא ישאל לחכם שמא יאסור אלמא משמע דהתיר אין חבירו רשאי לאסור ה"פ התם אמאי איקפד רבי סימון ולא כן תני כלומר והלא אינו שנוי בשום מקום הנשאל לחכם כו' דלא אסרו חכמים אלא להתיר אחר אוסר ומסיק אמר רב יודן להפך היה שאל לר' אמי אסר לר' סימון ושרא ואיקפד רבי אמי כהדא דתני נשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם אחר שמא יתיר והא דאמרינן פרק אלו טרפות (חולין ד' מט.) גבי מחטא דאשתכח בסימפונא רבה דכבדא הונא מר בריה דרב אידי טריף רב אדא בר מניומי מכשר התם שניהם היו בבית המדרש כשנשאלה השאלה: בשל תורה הלך אחר המחמיר. רש"י היה פוסק בכל איכא דאמרי שבתלמוד בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר האחרון וריב"א פי' דכל איכא דאמרי לגבי לשון ראשון כטפל לעיקר והלכה כלישנא קמא ור"ת פירש בדאורייתא לחומרא בדרבנן לקולא כרבי יהושע בן קרחה דהכא ורבינו שמשון היה מפרש דבכל מקום שיש להתברר כחד מינייהו משיטת התלמוד בתריה אזלינן: וכולן שחזרו בהן. פ"ה אגזלנים ועמי הארץ קאי וקשיא וכי עם הארץ לא יוכל לעשות עוד תשובה ועוד דלשון עולמית משמע שכבר קבלו אותם פעם אחרת ועוד קשה דבבכורות בפ' עד כמה (דף ל:). תניא עם הארץ שקיבל עליו דברי חברות ונחשד לדבר אחד נחשד לכל התורה כולה דברי ר"מ משמע הא לא נחשד מקבלין לכך נראה לפרש אעמי הארץ החשודין על המעשרות ושביעית וכבר קבלו עליהן דברי חברות ועתה חזרו לסורן ונחלקו אם יקבלום עוד ובמסכת דמאי (פ"ב משנה ג) מיתניא בהדי ההיא ועם הארץ שקבל עליו דברי חברות והכי פירושו וכולן שקבלו עליהן דברי חברות וחזרו לסורן אין מקבלין אותן עולמית דברי ר"מ וחכ"א חזרו בהן במטמוניות פי' שחזרו לסורן בסתר ובפרהסיא נוהגין דברי חברות אין מקבלין אותן לפי שהם גונבים דעת הבריות אבל אם חזרו לסורן בפרהסיא שאינם גונבים דעת הבריות אז מקבלין אותן דודאי אם יעשו תשובה יקיימוה איכא דאמרי עשו דבריהם במטמוניות פירוש אם שכבר עשו בדברי חברות אף במטמוניות מקבלין אותן כי מאחר שנתאמצו כ"כ בתשובה שאף בצנעא החזיקו בה אין להדיחן אם חזרו ונכשלו אבל אם שכבר לא עשו דברי חברות אלא בפרהסיא אין מקבלין אותן כי שמא בסתר היו עושין עבירות והיו מטעין הבריות (תוספות)

רשב"א תנו רבנן הנשאל לחכם וטמא לא ישאל לחכם ויטהר וכו'. יש מפרשים משום כבודו של ראשון, אבל אם טהרו או התיירו טהור ומותר. ונראה דברי הראב"ד ז"ל, שכתב אינו רשאי ואין לו היתר קאמא,

דכיון דאסורא רביעא עליה ונעשית חתיכה דאיסורא. להכי תניא פרה אלו טרפות (חולין מד, ב), חכם שטמא אין חבירו רשאי לטהר, אסר אין חבירו רשאי להתיר, מדאמר אינו רשאי משמע דאם התירו אינו (מטהר) [מותר]. [ועוד] מדקתני ואם היו שנים אחד מתיר ואחד אוסר, אם היה אחד מהם גדול בחכמה ובמנין הלך אחריו, אלמא היכא דלא היו שנים, אללא שהאחד אסר בפני עצמו, אין חבירו רשאי להתיר אפילו גדול בחכמה ובמנין. ודברים אלו בדבר שאין בו מחלוקת אללא משקול הדעת, (אללא) [אלבל] אם טעה בדבר משנה חוזר ומטהר ומתיר, כדתנן בצבורות פרה עד כמה (כח, ב) ומייתי לה בסנהדרין פרה אחד דיני ממונות (לג, א), מעשה צפרה של בית מנחם שניטלה האים שלה והאכילה ר' טרפון לכלבים, ומעשה בל לפני חכמים והתירוה, ואמר ההם דאלו הואי פרה הוה הדרה, כיון שטעה בדבר משנה, אלבל בשקול הדעת ודאי לא, מפני שנעשית חתיכה דאיסורא. והני מילי בטומאה וטהרה ואיסור והיתר, אלבל בזכות וחיוב, חבירו המומחה ממנו חוזר ומזכה, אי נמי בטהרה והיתר לטומאה ואסור. ואם היו שנים. כלומר, ששאלה שאלה צפניהם, כגון זו הולכין אחר חכמה ומנין, ואם היו שקולין, בשל תורה הלך אחר המחמיר, ובשל סופרים הלך אחר המיקל. ובשם רבינו ז"ל לכל (היכא דאמר כי האידינא) [איכא דאמרי הכין] דיינינן, דבשל תורה הלך אחר המחמיר, ובשל סופרים הלך אחר המיקל, כדין שני חכמים שקולים החולקים. (רשב"א)

ב - **ז** **דף**

בפרהסיא אין מקבלין אותן ר"ש ור' יהושע בן קרחה אומרים בין כך ובין כך מקבלין שנאמר [ירמיה ג-יד/כב](#)

א - **ח** **דף**

רבי יהושע סבר ילפינן ממשא ור"א סבר לא ילפינן ממשא שאני משה דרב גובריה וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפלה (אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה שואל אדם צרכיו בשומע תפלה) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אבל אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר א"ר חייא בר אשי אמר רב אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם יש לו חולה בתוך ביתו אומר בברכת חולים ואם צריך לפרנסה אומר בברכת השנים אמר ר' יהושע בן לוי אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אבל אם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר יוה"כ

אומר: **מתני'** ואלו אידיהן של עובדי כוכבים קלנדא וסטרוורא וקרטיסים ויום גנוסיא של מלכיהם ויום הלידה ויום המיתה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל מיתה שיש בה שריפה יש בה עבודת כוכבים ושאינן בה שריפה אין בה עבודת כוכבים אבל יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא מבית האסורין ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד: **גמ'** אמר רב חנן בר רבא קלנדא ח' ימים אחר תקופה סטרנוורא ח' ימים לפני תקופה וסימנך **[תהילים קלט-ה]** אחור וקדם צרתני וגו' ת"ר לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך אמר אוי לי שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה] כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך אמר מנהגו של עולם הוא הלך ועשה שמונה ימים טובים לשנה האחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים הוא קבעם לשם שמים והם קבעום לשם עבודת כוכבים בשלמא למ"ד בתשרי נברא העולם יומי זוטי חזא יומי אריכי אכתי לא חזא אלא למ"ד בניסן נברא העולם הא חזא ליה יומי זוטי יומי אריכי [דהוי] זוטי כולי האי לא חזא ת"ר יום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה עליו חמה אמר אוי לי שבשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי ויחזור עולם לתוהו ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים היה יושב [בתענית] ובוכה כל הלילה וחיה בוכה כנגדו כיון שעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו שנאמר **[תהילים סט-לב]** ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס ואמר רב יהודה אמר שמואל שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה [לו] במצחו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס מקרין תרתי משמע אמר רב נחמן בר יצחק מקרן כתיב (אמר) רב מתנה רומי שעשתה קלנדא וכל העיירות הסמוכות לה משתעבדות לה אותן עיירות אסורות או מותרות רבי יהושע בן לוי אמר קלנדא אסורה לכל היא רבי יוחנן אמר אין אסורה אלא לעובדיה בלבד תנא כוותיה דר' יוחנן אע"פ שאמרו רומי עשתה קלנדא וכל עיירות הסמוכות לה משתעבדות לה היא עצמה אינה אסורה אלא לעובדיה בלבד סטרנליא וקרטיסים ויום גנוסיא של מלכיהם ויום שהומלך בו מלך לפניו אסור אחריו מותר ועובד כוכבים שעשה (בו) משתה לבנו אין אסור אלא אותו היום ואותו האיש אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא דקתני יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא בו מבית האסורין אין אסור אלא אותו היום בלבד ואותו האיש בשלמא אותו היום לאפוקי לפניו ולאחריו אלא אותו האיש לאפוקי מאי לאו לאפוקי משעבדיו ש"מ תניא רבי ישמעאל אומר ישראל שבחוצה לארץ עובדי עבודת כוכבים בטהרה הן כיצד עובד כוכבים שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אע"פ שאוכלין משלהן ושותין משלהן ושמש שלהן עומד לפנייהם מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים שנאמר **[שמות לד-טו]** וקרא לך ואכלת מזבחך ואימא עד דאכיל אמר רבא אם כן נימא קרא ואכלת מזבחך מאי וקרא לך משעת קריאה הלכך

ר"ט ר' יהושע סבר ילפינן ממשא. להסדיר שבה תחלה הלכך יתפלל י"ח תחלה דאיכא שבה בתחלתו: דרב גובריה. גדולת מעשיו וחכמתו רבה ונאה לו לשבח ולהעדיף בשבחו של מלך מלכי המלכים אבל איניש בעלמא מיחזי כיוהרא: מעין כל ברכה וברכה. אם היה משבח תלמודו מאריך בחונן הדעת אם בעל השובה הוא מאריך בהרואה בתשובה וכן כוון: מתני' ואלו אידיהן. דאסורין ג' ימים לפנייהן: קלנדא וסטרוורא. כולהו מפרש בגמרא: ויום הלידה. של מלך עושין כל בני מלכותו יום חיד משנה לשנה ומקריבין זבחים: שריפה. שפרפו עליו כלי השמימן כדרך המלכים: יש בה עבודת כוכבים. כלומר אותו היום עובדין עבודת כוכבים והוא להן יום חיד וכן משנה לשנה כל ימי בנו ובכל הנך דחשבינן הכא חשיבי ליה ואסור ג' ימים לפנייהן: אבל יום תגלחת זקנו כו'. שאין זמן קבוע לרבים אלא כל אחד ואחד כשמגלח עושה יום חיד: כלוריתו. כשמספר פעמים הרבה מניח כלוריתו מאחריו ומגלחה משנה לשנה ויום שמגלחה עושה יום חיד: ויום שעלה מן הים. מקריב זבחים לעבודת כוכבים על דבר שניאל ובכל הנך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו ולא לאחריו ללא חשיבי כולי האי: גמ' אחר התקופה. היא תקופת טבת והיו עושין ח' ימים רלופין

איד כדלקמן: וסימנך. שלא תחליף לומר קלנדא קרי אותן דלפני התקופה: אחור וקדם כרתני. אחור כתיב ברישא מתני' נמי הנך דלאחר התקופה הנא ברישא: יום שמתמעט והולך. מתשרי ועד טבת: הא חזא ליה. יומי אריכי ביום תקופת המזו והיה לו לידע שמנהגו של עולם הוא: שקרנותיו קודמות לפרסותיו. דאמר מר כל מעשה בראשית בקומתו נבראו שור עם קרניו מגודליו וכיון שיכל ראשו תחלה נמלאו קרנותיו קודמות לפרסותיו: ותיטב לה' משור פר. אמר דוד ותיטב לה' הפלתי משור שביום שהיה שור דהיינו אותו יום שנולד כדכתיב שור או כשב וגו' הרי עשוי ונגמר כבר שהוא בן ג' שאפילו מקרניו לא חסרו: רומי שעשתה קלנדא. תקנו אותו יום להקריב זבחים וכל עיירות הסמוכות לה לרומי יודעין לנו שהן משתעבדות לה לרומי ליתן המס ולהביא להן כל כרכיהן אבל אותן עיירות אין עושין קלנדא מי הוי אסור לשאת ולתת עמהם דנימא הואיל ומשועבדות לרומי יא לומר מה שהן קונין עכשיו יביאו לרומי להקריב בני רומי: או מותרות. הואיל ואין מקריבין הן ואין יום איד זה שלהן: לעובדיה. בני רומי: היא עכמה. כלומר כל עכמה של אסור אינה אלא לעובדיה: וסטרנליא וקרטסיס. סיפא דבריית' וכולהו מפרש לקמן: עובד כוכבים. ביום משתה בנו פלח לעבודת כוכבים על שהגיע לכך: אף אנו נמי תנינא. כרבי יוחנן דעיירות המשועבדות מותרות: אלא אותו האיש למעוטי מאי. פשיטא דמי שלא גילח היום ושאר עובדי כוכבים שלא עלו בו ביום מן היס מותרין: אלא לאו למעוטי אנשים משועבדים. לאותו האיש דמותרין ללא אמרינן מאן דזבני ממטו ליה למפלות: בטהרה. כלומר בלא כוונה ואין שמים על לב: וקרא לך. משמע שאתה קרוי לו מעלה אני על אכילתך כאילו הוא מזבח: (כ"ז)

תוספות אם בא לומר אחר תפלתו אף כסדר יוה"כ אומר. משמע אבל באמצע תפלתו לא ומה שנהגו עתה בתעניות ב' וה' שנהגין להאריך בפסוקי דרחמי ובסליחות בברכת סלח לנו איכא למימר דציבור שאני מידי דהוה אהא דאמרינן (ברכות ד' לד.) אל ישאל אדם צרכיו לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות והא קמן שנהגו קרובי בג' ראשונות אלא לאו שמע מינה דציבור שאני: ה"ג ר"ת מקרן כתיב. כי אין נראה לו דמקרן נראה קרן אחת יותר ממקרין: (תוספות)

רש"י מתני', יום תגלחת זקנו וכו'. פירש הראב"ד ז"ל: דבמלך לבדו מיירי, אבל שאר גויים אינם עושים יום איד כלל ביום תגלחת זקנם ובלוריתם, וכן ביום עלותם מן היס, מדקא נסיב סיפא וגוי שעשה משתה לבנו, מכלל דעד השתא על המלך הוא מדבר. ועוד מדגרסינן פרק רבי ישמעאל (ס, ב) נפל לבור ועלה, ואמרינן עלה לא שאנו אלא שעלה מן אבל עלה חי אסור, בהדי דקא סליק מנסך ליה, דדמי ליה כיום אידו. מדקאמא דדמי ליה ולא קאמא משום דהוי הלילה יום אידו, אלמא לאו יום אידו ממש הוא, ואם לא שהיין מזומן הוא לידו לא היה עובד בו ע"ז, ואין לך בית האיסורין גדול מזה. ואע"פ שיש מגדולי הדור שחולקין עליו, נראין דבריו. וכן כתב, דמתניתין דקתני "אינו אסור אלא אותו האיש ואותו היום בלבד", דאכולהו קאי, מדקא פסיק לכולהו בחדא פיסקא, ועוד דכתב בו יום תגלחת זקנו ובלוריתו, ומהיכא תיתי לכל בני מלכות יעשו איד בשביל תגלחת זקנו של מלך. ועוד יא לי ללמד עליו ממקום אחר, מדאמר בגמרא גבי קלנדה אין אסורה אלא לעובדיה בלבד, מתניתין נמי דייקא, דקתני יום תגלחת זקנו ובלוריתו, ויום שעלה בו מן היס, ויום שיכל מבית האיסורין, וגוי שעשה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד, מדלרפיניה ואייתניהו לכולהו שמע מינה דאותו היום ואותו האיש אכולהו קאי, דאי לא, הוה ליה למימר מתניתין נמי [דייקא] דקתני וגוי [שעשה] משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום וכו'. גמרא: רומי שעשתה קלנדא וכל העיירות הסמוכות לה הם משתעבדות לה, אין אסורה אלא לעובדיה בלבד. פירוש: אע"פ שאותן עיירות עושות עמה קלנדה, לא, מפני שאינם עובדות לה אלא מיראת המלך ולא אזלי ומודו. וכן מוכח בתוספות (תוספתא פ"א ה"ב) דגרסינן התם, עיר אחת עושה ועיר אחת אינה עושה, משפחה אחת עושה ומשפחה אחת אינה עושה, העושים אסורין שאינם עושים מותרים, קלנדה אע"פ שהכל עושים אותה, אינה אסורה אלא לפולחין בלבד, פירוש: הפולחין לשמה. (כ"ז)

כל תלתין יומין בין א"ל מחמת הלולא ובין לא א"ל מחמת הלולא אסור מכאן ואילך אי א"ל מחמת הלולא אסור ואי לא אמר ליה מחמת הלולא שרי וכי א"ל מחמת הלולא עד אימת אמר רב פפא עד תריסר ירחי שתא ומעיקרא מאימת אסור אמר רב פפא משמיה דרבא מכי רמו שערי באסינתי ולבתר תריסר ירחי שתא שרי והא רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי ההוא עובד כוכבים לבתר תריסר ירחי שתא ושמעיה דאודי ופירש ולא אכל שאני רב יצחק בריה דרב משרשיא דאדם חשוב הוא: וקרטסים וכו': מאי קרטסים אמר רב יהודה אמר שמואל יום שתפסה בו רומי מלכות והתניא קרטסים ויום שתפסה בו רומי מלכות אמר רב יוסף שתי תפיסות תפסה רומי אחת בימי קלפטרא מלכתא ואחת שתפסה בימי יונים דכי אתא רב דימי אמר תלתין ותריין קרבי עבדו רומאי בהדי יונאי ולא יכלו להו עד דשתפינהו לישראל בהדייהו והכי אתנו בהדייהו אי מינן מלכי מנייכו הפרכי אי מנייכו מלכי מינן הפרכי ושלחו להו רומאי ליונאי עד האינדא עבידנא בקרבא השתא נעביד בדינא מרגלית ואבן טובה איזו מהן יעשה בסיס לחבירו שלחו להו מרגלית לאבן טובה אבן טובה (ואינד) איזו מהן יעשה בסיס לחבירו אבן טובה לאינד אינד וספר תורה איזו מהן יעשה בסיס לחבירו אינד לספר תורה שלחו להו [א"כ] אנן ספר תורה גבן וישראל בהדן כפו להו עשרין ושית שנין קמו להו בהימנותייהו בהדי ישראל מכאן ואילך אישתעבדו בהו מעיקרא מאי דרוש ולבסוף מאי דרוש מעיקרא דרוש [\[בראשית לג-ב\]](#) נסעה ונלכה ואלכה לנגדך ולבסוף דרוש [\[בראשית לג-ד\]](#) יעבר נא אדני לפני עבדו עשרין ושית שנין דקמו בהימנותייהו בהדי ישראל מנא לן דאמר רב כהנא כשחלה רבי ישמעאל בר יוסי שלחו ליה רבי אמור לנו שנים וג' דברים שאמרת לנו משום אביך אמר להו מאה ושמונים שנה קודם שנחרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל פ' שנה עד לא חרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית מ' שנה עד לא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות למאי הלכתא א"ר יצחק בר אבדימי לומר שלא דנו דיני קנסות דיני קנסות סלקא דעתך והאמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ורבי יהודה בן בבא שמו שאלמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל נשתכחו לגרסינהו אלא בטלו דיני קנסות מישראל שגזרה מלכות הרשעה גזרה כל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה תחרב ותחום שסומכין בו יעקר מה עשה רבי יהודה בן בבא הלך וישב בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות בין ב' תחומי שבת בין אושא לשפרעם וסמך שם חמשה זקנים ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור' ש ורבי אלעזר בן שמוע ורב אויא מוסיף אף רבי נחמיה כיון שהכירו בהם אויבים אמר להם בני רוצו אמרו לו רבי ואתה מה תהא עליך אמר להם הריני מוטל לפנייהם כאבן שאין לה הופכין אמרו לא זזו משם עד שנעצו לגופו ג' מאות לולניאות של ברזל ועשאוהו לגופו ככברה אמר רב נחמן בר יצחק לא תימא דיני קנסות אלא שלא דנו דיני נפשות מ"ט כיון דחזו דנפישו להו רוצחין ולא יכלי למידן אמרו מוטב נגלי ממקום למקום כי היכי דלא ליחייבו דכתיב [\[דברים יז-ג\]](#) ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא מלמד שהמקום גורם: מאה ושמונים ותו לא והתני רבי יוסי ברבי

רש"י כל תלתין יומין דבתר הלולא: בין אמר. עובד כוכבים זה לישראל מחמת הלולא אני עושה סעודה זו: ובין לא אמר לו. מסתמא להלולא מכיון ואסור דכל ימי הלולא מקריב לעבודת כוכבים: ומעיקרא. קודם שיכניס את אשתו מאימת חיישינן להלולא אם הזמין אנשים לסעוד אלכו: מכי רמו שערי באסינתי. לעשות

שכר ליום המשקה: אסינתה. עריבות שורין בהן שעורין לעשות שכר ל"א נותנין עפר בעריבות וזורעין שם שעורין קודם ימי החופה ומביאין לפני החתן והכלה כשהן כמותים ואומרים להם פרו ורבו כשעורין הללו שממהרין ללאת מכל התבואה: דאדם חשוב הוא. ושמח ממנו העובד כוכבים מאד: יום שתפסה בו רומי מלכות. שנלחמו עם יונים ונלחמו ומלכו ככל העולם: בימי קלפטרס מלכתא. של אלכסנדריא כדאמר בהמפלת במסכת נדה (דף טז:): ונלחמו רומיים עמה ונלחמה ותפסו הם המלכה: עד שתפינהו. רומאי לישראל בהדיהו: והכי אתנו. רומאי לישראל אי מינן מלכי כו': מרגלית. אינה חשובה לאבן טוב: בסיס. כן תרגום לנו בסיסיה למושב חברתה להושיבה עליה: אינד. הוא נופך קרבונקל"א: כפו להו. רומאי ליונאי: עשרין ושית שנין קמו. רומאי בהימנותיהו לישראל: מעיקרא. כי קמו רומאי בהימנותיהו: מאי דרוש. רומיים: ואלכה לנגדך. יעקב ועשו שוין בגדולה: לפני עבדו. דרך הפר להלך לפניו: פשטה. שלטה: מלכות. רומי: בחנות. מקום בהר הבית וחנות שמו: דיני הנסות. אונס ומפתה ושלשים של עבד שנתנה תורה קצבה אחת ליקר ולזולל ומאחר שלא יצבו בלשכת הגזית לא לנו ובטלו דיני הנסות דכתיב בהשלומי כפל שהוא קנס אשר ירשיעון אלהים דהיינו מומחין וסמוכין בשם רבי כדאמרין בסנהדרין ומי שאינו סמוך אינו דן דיני הנסות: תחום. אלפים אמה סביבות העיר: וסמך שם כו'. והני רבנן בתר חורבן הבית הוו טובא: לולניאות. חנינות: כי היכי ללא ליחייבו. רולחים קטלא לאין דנין דיני נפשות אפילו בסנהדרין קטנה שבכל עיר אלא בזמן שהיתה סנהדרין גדולה בישיבתה ובמקום המיוחד לה והוא לשכת הגזית: המקום גורם. לחייב הנוון ואם אינם שם לא ידונו והאי קרא בדיני נפשות קאי כי יפלא ממך דבר בפרשת שופטים ושופטים בזקן ממרא: (כ"ט)

תוספות מכי רמו שערי באסינתה. פירש רש"י לשון ראשון להטיל שכר וקשה דבכל התלמוד לא מצינו שהיו עושין שכר משעורין אלא מתמרים או מכשות לכך נראה לשון שני שפירש רש"י וב' הלשונות האלו פי' רש"י אף בכתובות פ"ק (דף ח.). קרטסים. אומר הר"ר שמעיה בלשון יון הוא תפוס תפיסת שתיים קרט לשון תפיסה וסיים לשון שתיים ופי' דר"ל תפיסה שניה וניחא הא דקא אמרינן לקמן קרטסים ויום שתפסו רומי מלכות וה"פ קרטסים תפיסה שניה ויום שתפסה מלכות בראשונה: ה"ג נשתכחו לגרסינהו. ול"ג ליכתבינהו שהרי אין כותבין הלכות: אלא שלא דיני נפשות. ואם תאמר והא אמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף ל.). ושם) משחרב בית המקדש אע"פ שבטלו ד' מיתות דין ד' מיתות לא נתבטלו מי שנתחייב סקילה כו' ואמאי נקט משחרב בהמ"ק והא אפי' מ' שנה בפני הבית לא דנו דיני נפשות וי"ל דמ"מ כשהיו רואין צורך שעה היו חוזרין אל הלשכה ודנין שם ומורי ה"ר מנחם אמר לנו בשם רבי יהונתן דמשחרב בית המקדש קאי אהא דקאמר דין ד' מיתות לא בטלו וה"ק אע"פ שבטלו ארבע מיתות לגמרי לא בטלו דינים וכ"ש באותם מ' שנה קודם חורבן שנהגו דין ד' מיתות: מלמד שהמקום גורם. וא"ת והא ירושלים נמי איקרי מקום לגבי אכילת קדשים ומעשר שני וכתוב במקום אשר יבחר ה' וי"ל דלגבי דיני נפשות לא איקרי מקום אלא לשכת הגזית שהיתה חציה בקדש וחציה בחול והיינו טעמא משום דבעי' סנהדרין סמוך לשכינה והכי נמי אמרינן (לקמן דף נב.). כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נטע אשרה אצל מזבח דכתיב שופטים ושופטים וסמיד ליה לא תטע לך אשרה אצל מזבח ה' ולפיכך גלו וישבו בחנות אע"פ שחנות עצמו היה בהר הבית מ"מ לא היה סמוך לשכינה כלשכת הגזית וא"ת מנלן קפידא במקום שאר חייבי מיתות שלא בזקן ממרא דקרא לא כתיב אלא בזקן ממרא ויש לומר דדרשינן כל זמן שסנהדרין גדולה במקומה כדין אצל מזבח אז שופטים נתן לך בכל שעריך לשפוט דיני נפשות נסתלקו הם בטלו כל דיני נפשות [וע"ע תוס' שבת טו. ד"ה אלא ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד]: (תוספות)

רשב"א כל תלתין יומין, בין שאמר משום הלולא וכו'. ודוקא לאכול עמו, משום דקא חזיב ומודה ממשותיו ומפת בג סעודהו, אבל לשאת ולתת עמו אינו אסור אלא ביום המשחה לבד, כדקתני במתניתין וגוי שעשה משחה לבנו [אינו] אסור אלא אלוהו יום בלבד. (רשב"א)

מלכות פרס בפני הבית שלשים וארבע שנה מלכות יון בפני הבית מאה ושמונים שנה מלכות חשמונאי בפני הבית מאה ושלוש מלכות בית הורדוס מאה ושלוש מכאן ואילך צא וחשוב כמה שנים אחר חורבן הבית אלמא מאתן ושית הוּו ואת אמרת מאה ושמונים הוּו אלא עשרין ושית שנין קמו בהימנותייהו בהדי ישראל ולא אישתעבדו בהו ואמטו להכי לא קא חשיב להו כשפשטה מלכות הרשעה על ישראל אמר רב פפא אי טעי האי תנא ולא ידע פרטי כמה הוה לישייליה לספרא כמה כתיב וניטפי עלייהו עשרין שנין ומשכח ליה לחומריה וסימניך [\[בראשית לא-מא\]](#) זה לי עשרים שנה (אנכי) בביתך אי טעי ספרא נשייליה לתנא כמה חשיב ונבצר מינייהו עשרין שנין ומשכח ליה לחומריה וסימניך ספרא בצירא תנא תוספאה תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוּו העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן שני אלפים תורה מאימת אי נימא ממתן תורה עד השתא ליכא כולי האי דכי מעיינת בהו תרי אלפי פרטי דהאי אלפא הוא דהואי אלא [\[בראשית יב-ה\]](#) מואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתיה הוה כמה בצרן מדתני תנא ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין כי מעיינת ביה מהנפש אשר עשו בחרן עד מתן תורה ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין אמר רב פפא אי טעי תנא ולא ידע פרטיה כמה הוּו לישייליה לספרא כמה כתיב וניטפי עלייהו ארבעין ותמני ומשכח ליה לחומריה וסימניך

רס"ז מלכות פרס בפני הבית. בזמן הבית בעודו בנוי לאחר שבנאו כורש נמשכה מלכותו שלשים וארבע שנים ובטלה ותפסוה בני יון ומלכו מאה ושמונים הרי מאתים וי"ז ובני חשמונאי נטלו מלכות מיונים ומלכו ק"ג והורדוס אחריהם ק"ג הרי ד' מאות וכ' שנה שהיה בית שני בישובו: מכאן ואילך. ממלכות הורדוס ואילך חרב הבית ובטלה מלכותו: לא וחשוב. והבא למנות סדר חכמים וחייהם או שני שטר חוב או שום מעשה המאורע ימנה לחורבן מעכשיו כך וכך שנים לחורבן הבית אלמא מאתן ושית קודם חורבן הבית פשטה דהא אמרן לעיל דרומיים וישראל נטלו יחד המלכות מיונים וקתני הכא דישראל מלכו קודם חורבן מאתן ושית: אמטו להכי לא חשיב להו. ר' ישמעאל לעיל בהדי הנך דפשטה על ישראל דהא בהנהו לא פשטה עליהן דשותפי הוּו: אמר רב פפא אי טעי האי תנא. דתנייה להך מתני' דלא וחשוב אחר חורבן: ולא ידע. במנין שנים שאחר חורבן הבית כמה שנים טעה בשנה שהוא עומד בה לא ידע אי שנת כ' היא על המאות או שנת כ"א או שתיים: פרטי כמה הוּו. אין אדם טועה במאות אלא טועה בשנה או בשתיים דהיינו פרטי דמאות ואלפים הוּו כללי: נשייליה לספרא כמה. לסופר הכותב גטין ושטרות שהוא מונה למלכות יון כדאמר לקמן (דף י.) בגולה אין מונין אלא למלכות יון ואין מונין לתחלת מלכותו שהיו שש שנים מקוטעות שלא מלכו אלא בעולם ומשש שנים ואילך פשטה מלכותו ומשש והלחה מונין להן כדאמר לקמן נשייליה האי תנא לספרא כמה פרטי השנים יש לו על הכלל שלו: ונטפי עלייהו. תנא עשרין שנין אם יש לו לסופר פרט ט"ז על כללו למנין יונים יש לו לתנא ל"ה פרט על כללו למנין שני חורבן: לחומריה. הקר כלומר סכום השבנו ממלא כהוגן שהרי מנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם החורבן כדתינא לעיל דיון נטלו מלכות לסוף ל"ד

לבנין הבית הוסף עליהם שש שנים שאין מונין להן הרי תחלת מניינם לסוף מ' לבניינו דהיינו ש"פ קודם חורבן נמלא כשהתחיל תנא למנות לחורבן ומנה כבר כ' שנה נשלב כלל הסופר להיות ד' מאות וכשהיה לסופר אחת פרט ה' ליה לתנא כ' ואחת כשהיה לסופר עשר שנים פרט היה לו לתנא ל' כשהגיע הסופר לת"ק ואחת יש לו לתנא קכ"א דהוי פרטי כ"א וה"ה דמצי למיתני נבצר מנייהו תמנן ואידי ואידי חד חושבנא ודרך קצרה נקט למלתייה: ואי טעי ספרא. בפרטא דידיה נשייליה לתנא כמה פרטא דידיה ונבצר מנייהו עשרין וטעמא כדפרישית ואם יהיו לו לתנא מאתים ול' יהיו לו לסופר שש מאות ועשר ואם יש לתנא מאתים ועשר יהיו לו לסופר חמש מאות ותשעים וה"ה דמצי למיתני ניטפי עלייהו תמנן אללא משום דרך קצרה נקט ועוד דבעי לאוקומי בצירותא אספרא ותוספתא לתנא משום סימנא דספרא בצירא ותנא תוספאה: וסימנך. שלא תתחלף הי מבצר והי מטפי: ספרא בצירא. מדקדק בתיבות וכותבן במסורה בחסרון אותיות: תנא תוספאה. תני תוספתא: ששת אלפים שנים. נגזר על העולם להתקיים כמנין ימי השבוע וזוים השביעי שבת ובשבעת אלפים נוח לעולם: שני אלפים. ראשונים נגזר עליו להיות תוהו בלא תורה: ושני אלפים תורה. בלא ימות המשיח: ושני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו ילאו. משני אלפים אחרונים מה שילאו ומשיח לא בא: אי נימא ממתן תורה ועד עכשיו. עד גמר ארבעת אלפים לבריאת עולם כדקאמרת ליכא ב' אלפים: דכי מעיינת בהו. בשני קמאי דתוהו קודם מתן תורה תרי אלפים ופרטי מאלף ג' תמ"ח שנים משכחת בהו: הכי גרסינן דכי מעיינת בהו בשני דקודם מתן תורה כו'. ולא גרסינן ועוד דכי מעיינת כו' ופירושם כדפרישית לא והשוב שנות דור ודור שחי כל אחד קודם שנוכל בנו דשנים שאחרי כן אתה נותן לבן ותמלא מאדם עד שנוכל נח תתנ"ו שנים ונח חי תק"ב שנים קודם שנוכל שם דכתיב (בראשית ה) ויהי נח בן חמש מאות שנה וגו' כשנוכל בנו הראשון היה בן ת"ק שנים ויפת הוא הגדול מחם שנה וחם גדול משם שנה הרי תק"ב שנים לנח כשנוכל שם דכתיב (שם יא) בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול ואם שם לת"ק שנים דנח אתייליד כי מטו שנתים אחר המבול הוה ליה בר ק"ב דהא כתיב (שם ז) ונח בן שש מאות שנה והמבול היה חשוב תק"ב דנח ומאה דשם עד ארפכשד והוסף על נ"ו של פרט הרי תרנ"ח וארפכשד הוליד את שלח בל"ה הרי תרל"ג ומשלח עד עבר ל' הרי תשכ"ג ומעבר עד פלג ל"ד הרי תשנ"ז ומפלג עד רעו ל' הרי תשפ"ז ומרעו לשרוג ל"ב הרי תתי"ט ומשרוג לנחור ל' הרי תתמ"ט ומנחור לתרח כ"ט הרי תתע"ח ומתרח לאברהם ע' הרי תתקמ"ח על אלף ומאברהם עד יצחק ק' הרי אלפים ומ"ח ומיאלחק עד מתן תורה ה' שנים כיאלד ס' עד שנוכל יעקב וברדתו למאריס כתיב ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה הרי ק"ז משנוכל יצחק וישראל היו במאריס דל"ז הרי ד' מאות ומ"ח שנים על אלפים לבריאת עולם נמלא ממתן תורה עד ד' אלפים לבריאתו של עולם אלף וחמש מאות וחמשים ושתיים: אללא מן ואת הנפש וגו'. ומתרגמינן דשעבדו לאורייתא: וגמירי דהיא שעתא הוה אברהם בר נ"ב. הוסיפם על אלף ותתקמ"ח שהיו בידך כשנוכל אברהם הרי אלפים תוהו: דכמה בצירון. כך השתא דתורה דתני תנא: תמ"ח שנים. היו בצירון כך: כי מעיינת מואת הנפש אשר עשו עד מתן תורה. הכי הוה הוסף אותן על מנין מתן תורה ונמלא אלפים מכונין מואת הנפש אשר עשו וגו' עד גמר ד' אלפים לבריאת עולם והוא קע"ב שנים לאחר חורבן כיאלד הרי מנית עד יציאת מאריס תמ"ח על עודף אלפים וכתיב (מ"א ו) ויהי בשמנים שנה וארבע מאות שנה לאלה בני ישראל עד ויבן שלמה את הבית הרי תתקכ"ח על אלפים כשנבנה הבית וימי בית ראשון ד' מאות ועשר הרי שלשה אלפים ושל"ח שנים וגלות בבל ע' שנים הרי ת"ח וימי בית שני ת"ך הרי תתכ"ח נמלא קע"ב חסרין מד' אלפים והכי תני בסדר עולם: אי טעי תנא. דתני ובעונותינו שרבו ילאו מהן מה שילאו ורעה למנות כמה ילאו מימות המשיח וטועה בשנה או בשתיים או יותר ללא ידע פרטי על כלל המאות כמה הוה דאין אדם טועה במאות לפיכך לא הולך רב פפא לתת סימן בטעותא דכללי: לשייליה

לספרא. המונה למלכות יון כמה פרטי הוא כותב על כלל דידיה: ונטפיה. תנא צפרטא דידיה על פרטא דספרא: מ"ח שנה. שהרי מנין התנא מתחיל לאחר קע"ב שנים לחורבן הבית ששלמו שני אלפים תורה ומנין הסופר מתחיל ש"פ שנים קודם חורבן הבית הרי מנין הסופר קודם לתנא תקנ"ב שנים וכשמונה התנא ארבעים ושמונה שנה נשלמו כללו של סופר לשש מאות והתחיל פרטו מכאן ואילך כשהיה לו שנה פרט היו לו לתנא מ"ט כשהיו י' שנים פרט היו לו לתנא נ"ח וה"ה דמאי למימר ונבליר מינייהו נ' ושנים שנה שהי' לו לסופר קודם שהתחיל תנא למנות אלף משום דלחנא סימנא מ"ח עיר ועוד דבעי לאוקומי בצירוחא אספרא משום סימנא דספרא בצירא תנא תוספאה: תנא תוספאה. קורא מקרא שלם בתוספת אוחיות. לישנא אחרינא קרי תוספאה וזה נראה עיקר דלענין קריאה דקרא לא שייך תנא כלל אלף קרא: (כ"ז)

תוספות וגמירי דאברהם אבינו בהיא שעתא בר חמשין ותרתין שנין הוה. ואע"ג דכתיב (בראשית יב) ואברם בן חמש [שנים] ושבעים שנה בצאתו מחרן שתי יציאות הוה שהרי בברית בין הבתרים היה בן שבעים ואז היה בא"י ושוב חזר לחרן ועשה שם חמש שנים כדאיתא בסדר עולם ובפ"ק דשבת (דף י. ד"ה ושל) הארכת **היטב:** (תוספות)

דף ט - ב

[במדבר לה-ז] ארבעים ושמונה עיר ואי טעי ספרא נשייליה לתנא כמה קתני וניבצר מינייהו ארבעים ושמונה ומשכח ליה לחומריה וסימניך ספרא בצירא תנא תוספאה אמר רב הונא בריה דרב יהושע האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע הוא עומד ניטפי חד שתא ונחשוב כללי ביובלי ופרטי בשבועי ונשקל ממאה תרי ונשדי אפרטי ונחשוביניהו לפרטי בשבועי וידע כמה שני בשבוע וסימניך **[בראשית מה-ו]** כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ אמר רבי חנינא אחר ארבע מאות לחורבן הבית אם יאמר לך אדם קח שדה שוה אלף דינרים בדינר אחד לא תקח במתניתא תנא אחר ארבעת אלפים ומאתים ושלשים ואחת שנה לבריאת עולם אם יאמר לך אדם קח לך שדה שוה אלף דינרים בדינר אחד אל תקח מאי בינייהו איכא בינייהו תלת שנין דמתניתא טפיה תלת שני ההוא שטרא דהוה כתיב ביה

ר"י ארבעים ושמונה עיר. בערי הלויים כתיב: האי מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע. קאי למנין סדר שמיטות שהיו ישראל מונין והולכין בפני הבית דק"ל שביעית בזמן הזה נהגא ואפי' (לר"מ) דאמר בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים מודה הוא דמדרבנן נהגא בפ' השולח גט (גיטין דף לו.) ובמשקין בית השלחין (מו"ק דף ב:): נטפי חדא שתא. על שנין דמחורבן ועד שנה שהיא עומד בה מהאי טעמא דתניא (תענית דף כט.) מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב כשחרב הבית בראשונה מולאי שבת היה ומולאי שביעית היתה ותשעה באב היה וכן בשניה אלמא שתא דחורבן אתחלתא דשמיטה למהדר הוות ומאן דמני לשני חורבן לא מני להיא שתא בהדי שני דחורבן אלף בהדי שני דקם ביתא הואיל ונפק ליה רובא בט' באב הלכך מאן דבעי לממני שמיטה לוספה לשנת חורבן על מנין שני דבתר חורבן: ונחשב כללי. המאות ביובלי שהי' יובלות למאה לקצר מניינו: ונשקול מכל מאה תרתי ונישדי אפרטי. כר' יהודה דאמר (ר ה דף

ט.) שנת חמשים עולה לכאן ולכאן היא שנת יובל והיא שנת תחלת השמטה הבאה ונמנית לראש יובל הבא דאי כרבנן הא אמרי שנת חמשים היא שנת יובל היא שנת חמשים ובחמשים ואחת מתחיל מנין יובל הבא נמנאלת שנה מתוספת על סדר השמטה לכל יובל ולרבי יהודה משהתחילו למנות השמיטין לא זז הסדר משבע שנים לז' שנים: וסימן. ללא תעביד כרבנן אלכא כר' יהודה למשקל תרתי שני מכל מאה כי זה שנתים ובמסכת ערכין (דף יב:) פרכינן לר' יהודה חורבן בית שני במואלאי שביעית מי משכחת ליה מכדי בית שני כמה קס ארבע מאות ועשרים פש ליה תמני שני לארבע מאה דיובלי שדינהו ארבעים הרי עשרים ושמונה אשתכח דבשנת השמטה חרב ומשנינו הנך שית שנין עד דסליק עזרא ומקדיש לא מני שמיטין הלכך לל מנייהו שית שני קמייתא אשתכח דבשנתין ותרתי ליובלי חרב והיא מואלאי שביעית: אל תקח. שהיא קץ הגאולה ותקבץ להר הקודש לנחלת אבותיך ולמה תפסיד דיני: דמתניתא טפיל תלת שנין. לחשבון הברייתא מושך הגלות שלש שנים יותר דאמרינן לעיל אחר קע"ב שנים לאחר חורבן נשלמו ארבע אלפים הוסף עליהם רל"א דקתני בברייתא הרי הקץ לאחר ת"ג לחורבן ורבי חנינא ת' קאמר כשאמר רבי חנינא למילתיה עדיין לא עברו ת' לחורבן: (ה"ט)

תוספות האי מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע קאי נטפי חדא שתא כו'. מתוך פירוש רש"י משמע שרוצה לפרש דמוצאי שביעית היה כשחרב הבית בשניה כלומר שנה שמתחלת שמטה לחזור והבית חרב בשנת ת"ך לבניינו ולפי שכבר יצא רוב השנה אין התנא המונה שני החורבן מונה אותה אלא מתחיל משנה של אחריה שהיא שניה של שמיטה לפיכך יש להוסיף שנה אחת על מנין שנות התנא ועוד פירש דבערכין (דף יב:) פריך לר' יהודה ביתא כמה קס ת"ך פש להו תמני שני לארבע מאה משום יובלי שדינהו ארבעים הו להו כ"ח אשתכח דבשנת שמטה חרב ומסיק הנך שית שנין עד דסליק עזרא ומקדיש דלא מני שמיטות לא קא חשיב אשתכח דבשנים שנין ותרתי ליובלי חריב והיא מוצאי שביעית ונראה דאגב חורפיה לא דק הוא מה שפירש דבשנת ת"ך חרב הבית אין זה כי אם חכ"א כדמוכח הסוגיא בהדיא בערכין (שם) ועוד קשיא מה שפירש דבערכין פריך לר' יהודה ליתא דלא פריך אלא לרבנן ואילו לר' יהודה ניחא והכי איתא התם בפ' שני דערכין מוצאי שביעית בשניה מי משכחת לה מכדי ביתא כמה קס ת"ך פירוש מלבד שנת החורבן ארבע מאה תמניא יובלי פירוש כדרבנן ועשרים שנין אשתכח בשנת שמטה חריב פי' בשנת עשרים ואחת ואית ספרים דגרסי בשית בשבוע חריב וקאי אשנת ת"ך דאיירי ביה ומשני הא מני רבי יהודה היא דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן פש תמניא מתמניא יובלי וכ' שנין הרי עשרים ושמנה ובשנת תכ"א חרב הבית אשתכח דבמוצאי שביעית חרב ולאותו תירוץ דעזרא דשית שנין שפ"ה שנויא אחרינא הוא דמסיק רב אשי ליישב אף לרבנן דשית שנין עד דסליק עזרא לא קא חשיב אם כן הו להו תמני יובלי וארבע עשרה שנה ושנת ארבע מאות ועשרים ואחת שאחריה חרב הבית אשתכח דבמוצאי שביעית חרב אלמא מוכח בהדיא דבשנת ארבע מאות ועשרים ואחת חרב הבית לכך נראה שחזר בו רש"י ממה שפירש כאן בפירושו מלשם בערכין כמו שפירשתי וגם רשב"ם אומר דודאי בשנת תכ"א חרב הבית והאי דקאמר נטפי חדא שתא היינו לפי שאין התנא מונה שנת כ"א עם שנות חורבן אלא בהדי דקס ביתא ולפי זה מתישבת הסוגיא בערכין כמו שפירש אכן קשיא שמונה שנת תכ"א משנות בנין ובכל דוכתא לא מנינן אלא ת"כ והכי נמי אמר לעיל מלכות פרס ל"ד מלכות יון ק"פ מלכות בית חשמונאי ק"ג מלכות בית הורדוס ק"ג והם שלמו לשנת ת"כ אבל שנת תכ"א היא משני החורבן ועוד קשיא כי לפי זה יהיה שקר מה שנהוג בפי העולם לומר קע"ב אחר החורבן נשלמו ארבעת אלפים ולא היה להם לומר אלא קע"א למנין התנא שמונה תכ"א בבנין ועוד דכל סוגי' ההלכה לעיל ניטפי ארבעין ותמני הכל לפי אותו דרך שבתחלת המנין לא נמנה כי אם ת"ך וכן בסמוך דקאמר מתני' טפיל שלש שנים ואם קס תכ"א לא טפיל אלא שתי שנים ועוד הקשה ר"ת בין לפירוש זה בין לפירוש ראשון דקאמר וסימניך כי זה שנתים דקאי אנשקול מכל מאה תרתי ונותן סימן לעשות כרבי יהודה ולא כרבנן ואין זה כשאר סימני ההלכה דקיימי אנטפי ואניבצר ולא היה לו להניח סימן כי אם אנטפי חדא שתא וה"מ לאתויי נקי יהיה לביתו שנה אחת (דברים כד) לכך נראה לר"ת כג' ר"ח האי מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע ניבצר תרתין שנין או ניטפי חמש שנין ונחשוב כללי ביובלי ופרטי בשבועי וסימניך כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר ולא קאי כלל אשנים דאחר חורבן אלא אמנין מלכות יוניס שהתחלת מלכותם לפשוט בעולם בשנת מ"א לבנין הבית שהרי מלכות פרס ל"ד בפני הבית ויוניס מלכו שש שנים שלא פשטה מלכותם דלא חשיב הרי ארבעים

ובשנת מ"א התחילו למנות למלכותם ואם כן שנה שלישית למלכותם היא שנת ארבעים ושלוש לבנין בית וההיא שנה ראשונה של שמטה לרבי יהודה דבתחלת הבנין התחילו למנות השמיטין ולה"ק דהבא לידע שנות השמטה יפחות ממניינם שתי שנים ומתחיל שמטה למנות או תוסיף חמש שנים על מניינם ויהיה הדבר מכוון והשתא ניחא שכל הפסוק הוא סימן לתוספת ולפחת ופסק רבינו ברוך בספר התרומה דהלכה כרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן ואע"ג דבערכין (דף יב) ובפ"ק דראש השנה (דף ט. ו. ושם) קאמר לאפוקי מדרבי יהודה מ"מ כך הלכה דכה"ג אשכחנא פ"ק דכתובות (דף י) דקאמר לאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא אע"ג דהלכה דכתובה דאורייתא ובפ"ק דכתובות הארכתי ובתוספות רבינו יהודה נמי משמע דהלכה כרבי יהודה שמחשב בהם שנת שמטה שבזמן הזה מ"ט שנה לכל יובל וכך פירש לפרש"י בשמעתין שבשנת ת"ך התחילה שמטה לחזור וקע"ב לאחר חורבן נשלמו ד' אלפים והוסיף עליהם שנת ת"ך והרי קע"ג ואלף חמישי כולו וט"ו של ששי הרי אלף וקפ"ח הוצא האלף וק"נ ביובלי ונשקול מכל מאה תרתי הרי כ"ג שנים שעלה יתרון היובלות שיהא על ל"ח שנה שנשארו מן האלף וק"נ ועולה ס"א הנ"ו הם ז' ז' נשארו ה' שנים הרי לפי זה שנת י"א לאלף ששי התחלת שמטה לחזור ולפי רשב"ם שפירש דבשנת תכ"א חרב הבית והיא היתה תחלת שמטה לא התחילה שמטה לחזור עד שנת י"ב לפרט וכן לפר"ת וצא וחשוב ג' מאות ופ' שנה בפני הבית התחילה מלכות יונים וקע"ב לאחר חורבן נשלמו ארבעת אלפים הרי תקנ"ב פחות מהם ב' שנים כדקאמר בציר תרי שני והיו תק"נ וכל אלף חמישי וט"ו שנים מן הששי הרי ט"ו מאות וששים וחמש שנים הי"ד מאות הולכים בז' ז' נשארו קס"ה הק"מ הולכים בז' ז' ונשארו כ"ה והם ד' שנים אחר שביעיות הרי בשנת שתים עשרה לאלף ששי התחילה שמטה: לאחר ארבעת אלפים ורל"א. היינו דאמר בחלק (סנהדרין דף צז:) אמר ליה אליהו לרב יהודה לא פחות עלמא מפ"ה יובלות וביובל אחרון בן דוד בא א"ל בתחילתו או בסופו אמר ליה איני יודע וארבע אלפים ומאתים הם פ"ד יובלות וקאמר הכא כשיעבור רוב יובל אחרון יבא והתם מסיק רב אשי עד הכא לא תסכי ליה מכאן ואילך סכי ליה: (תוספות)

רשב"ח אמר רב הונא בריה דרב יהושע האי מאן דלח ידע כמה בשבועי, נטפי חדא שדהא, ונחשוב כללי ביובלי ופרטי בשבועי וכו'. פירש רש"י ז"ל: דקיימא לן דשביעית בזמן הזה נהגא, ואפילו לרבי מודה דמדרבנן נהגא, וכן כתב הרמב"ד ז"ל. ובגרסת מימריה [דרב הונא בריה] דרב יהושע וירושן נחלקו בהן רש"י ור"ח ז"ל וכוז המפרשים אחריהם, ורלוותיהן הן חקוקות בספריהם, ולא באתי לכתוב רק פסק דבריהם, כי לפי דברי רש"י ז"ל שנת השמטה היא שנת שבעה עשר לפרט, ולפי דברי ר"ח והיה שנת י"ח לפרט. (רשב"ח)

דף - א

שית שנין יתירתא סבור רבנן קמיה דרב' למימר האי שטר מאוחר הוא נייעכביה עד דמטיא זמניה ולא טריף אמר רב נחמן האי ספרא דוקנא כתביה והנך שית שנין דמלכו בעילם דאנן לא חשבינן להו הוא קחשיב ליה ובזמניה כתביה דתניא ר' יוסי אומר שש שנים מלכו בעילם ואח"כ פשטה מלכותן בכל העולם כולו: מתקיף לה רב אחא בר יעקב ממאי דלמלכות יונים מנינן דלמא ליציאת מצרים מנינן ושבקיה לאלפא קמא ונקטיה אלפא בתרא והאי מאוחר הוא אמר רב נחמן בגולה אין מונין אלא למלכי יונים בלבד הוא סבר דחויי קא מדחי ליה נפק דק ואשכח דתניא בגולה אין מונין אלא למלכי יונים בלבד אמר רבינא מתניתין נמי דיקא דתנן באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים ואמרינן למלכים למאי הלכתא אמר רב חסדא לשטרות ותנן באחד בתשרי ר"ה לשנים ולשמיטין ואמרינן לשנים למאי הלכתא ואמר רב חסדא לשטרות קשיא שטרות אהדדי ומשנינן כאן למלכי ישראל כאן למלכי עובדי כוכבים למלכי עובדי כוכבים מתשרי מנינן למלכי ישראל מניסן מנינן

ואנן השתא מתשרי מנינן ואי ס"ד ליציאת מצרים מנינן מניסן בעינן למימני אלא לאו ש"מ למלכי יונים מנינן ש"מ: ויום גינוסיא של מלכיהם וכו': מאי ויום גינוסיא של מלכיהם אמר רב יהודה יום שמעמידין בו עובדי כוכבים את מלכם והתניא יום גינוסיא ויום שמעמידין בו את מלכם לא קשיא הא דידיה הא דבריה ומי מוקמי מלכא בר מלכא והתני רב יוסף [\[עובדיה א-ב\]](#) הנה קטן נתתיך בגוים שאין מושיבין מלך בן מלך [\[עובדיה א-ב\]](#) בזוי אתה מאד שאין להן לא כתב ולא לשון אלא מאי יום גינוסיא יום הלידה והתניא יום גינוסיא ויום הלידה לא קשיא הא דבריה והתניא יום גינוסיא שלו יום גינוסיא של בנו ויום הלידה שלו ויום הלידה של בנו אלא מאי יום גינוסיא יום שמעמידין בו מלכם ולא קשיא הא דידיה הא דבריה ואי קשיא לך דלא מוקמי מלכא בר מלכא ע"י שאלה מוקמי כגון אסורוס בר אנטונינוס דמלך א"ל אנטונינוס לרבי בעינא דימלוך אסורוס ברי תחותי ותתעביד טבריא קלניא ואי אימא להו חדא עבדי תרי לא עבדי אייתי גברא ארכביה אחבריה ויהב ליה יונה לעילאי [\[בידיה\]](#) וא"ל לתתאה אימר לעילא דלמפרח מן ידיה יונה אמר שמע מינה הכי קאמר לי את בעי מינייהו דאסורוס ברי ימלוך תחותי ואימא ליה לאסורוס דתעביד טבריא קלניא א"ל מצערין לי חשובי [\[רומאי\]](#) מעייל ליה לגינא כל יומא עקר ליה פוגלא ממשרא קמיה אמר ש"מ הכי קאמר לי את קטול חד חד מינייהו ולא תתגרה בהו בכולהו

רע"י שית שנין יתירתא. שצא לפני צ"ד בשנה שנכתב בו ומלא בו שש שנים יותר ממניינס כגון שהיו עומדים בשנת חמש מאות למלכות יון ובו היה כתוב בשנת חמש מאות ושש שנים לזה פלוני מפלוני וסחם היה כתוב ולא היה כתוב בו שום מלכות: מאוחר הוא. מלוח עשה עמו טובה ומחל לו שעבוד קרקעות של שש שנים וכל מי שיקנה קרקעו בתוך שש שנים אינו מפסיד שהרי זמן מכירה קודם לזמן טריפת השטר: ועד דמטי זמניה לא טריף. אינו יכול לטרוף לקוחות אלא אותן שיקחו ממנו משש ואילך: ספרא דוקנא כתביה. מדקדק בחשבונות הוא ואינו הולך אחריו שאין אנו מתחילין למנות לתחלת מלכות יון אלא לאחר שש שנים שמלכו בעולם והוא מונה לתחלת מלכותו ושיעבודו מיום כתיבתו הוא ומהיום והלאה יטרוף ואין כאן מחילה לפי שהמש מאות שלנו הן חמש מאות ושש לתחלתן: ממאי. דהאי דמנינן לשטרין לש"פ שנים קודם חורבן דעתין למלכי יון דתימא דהנך שית שני יתירתא היינו האי דאתחיל למימני מתחלת מלכותו דניחא לך למימר הכי ולא ניחא לך למימר מאוחר הוא לפי שאין דרך למחול שעבודו שמה ימכור זה כל נכסיו בתוך זמן האיחור ויפסיד את חובו: דלמא. בין אנו בין הא ספרא האי דמנינן לש"פ שנים קודם חורבן לאו דעתין למלכות יון אלא ליציאת מצרים מנינן: ושצקה לחלפא קמא. דמיציאת מצרים ומתחילין למימני מתחילת אלפא בתרא והיא שנה ראשונה ליון שפשטה מלכותו בכל העולם דמיציאת מצרים ועד חורבן אלף וש"פ שנים ח"פ שנים עד בנין בית ראשון ות"י דבנינו הרי תת"ל ושצעים דגלות בת"כ דבית שני הרי אלף וש"פ שנים ומלכות יון נמי פשטה בכל העולם ג' מאות ושמונים שנים קודם חורבן שהוא תחלת אלף שנים וכיון דדעתין איציאת מצרים ליכא למחלי הנך שית שנין אלא במחילת השעבוד ושטר מאוחר הוא: אין מונין אלא למלכי יונים. וכיון דלמלכות יון מנינן ואיכא למיתלי להנך שית שנין בספרא דוקנא תלינן ביה ולא תלינן ליה במחילת השעבוד שאין כל אדם עושה כן: דיקא. דלמלכות יון מנינן: לשטרות. דכל אימת דקאי מלכא מכי מטי שילהי אדר סלקא ליה שתא ובניסן ריש שתא תנינא למיכתב בשטרין: ואנו השתא מהשרי מנינן. כל השרי מחדשים שתא אלמא ודאי מניינא לידן למלכי האומות הואי ואין לך מלכות באומות מתחלת שלש מאות ושמונים שנה קודם אלא מלכות יון דאי סלקא דעתך דהאי דמנינן לשלש מאות ושמונים שנה קודם חורבן דדעתין איציאת מצרים מניסן בעו למימני ולחדושי שתא דקיי"ל בשמעתיא קמייתא במסכת ראש השנה דליציאת מצרים מניסן: הא דידיה הא דבריה. כשמעמידין בן מלך בחיי אביו להזיקו במלוכה שמה האב ועושה אותו יום איד: ומי מוקמי. רומיים מלכא בר מלכא כל הני יום אידיהו דמתני' דרומיים נינהו כדתניא לעיל יום שתפסה בו רומי מלכות ותניא רומי עשתה קלנדא: כתב ולשון של רומיים מאומה אחרת

באה להן אחרים תקנו להן כל ספריהם: ע"י שאלה. נוטלן רשות מן השקרים ומבקש האב מהן להעמיד בנו החתיו: כגון אסוריוס בן אנטונינוס. דמלך על ידי שאלת אביו: קלניא. בת חורין שלח תתן מס לעולם משום דאית בה רבנן ואנטונינוס עכמו היה משמש בפני רבי כדלקמן ומשום הכי היה אוהב לרבנן: אייתי רבי גברא ארכביה וכו'. כלומר הרכב את בנך עליהן ועליך ותהא טבריא מסורה בידו: ואימא ליה. לברך דליפרחה ליונה מן ידיה כלומר דליעבד טבריא קלניא להוליאה מחתת עולו: (ה"פ)

תוספות ספרא דוקנא כתביה. מכאן יש להכשיר שטר שדלג בו הסופר לבריאת עולם ואפילו דלג האלפים והמאות רק שכתב בכך ובכך לפרט שהרי בימיהם היו כותבין למלכות יונים והסופר דלגו דאי הוה כתיב בשטר בהדיא למלכות יונים מאי הוה קאמר דלמא ליציאת מצרים וכו' ואפ"ה לא אמרינן למניינא אחרינא כתביה ועד דמטי זמניה לא טריף כיון שבגולה אין מונין אלא למלכות יון אף כאן אם דלג לבריאת עולם כיון שאין אנו מונין עתה כי אם לבריאת עולם אין לחוש וגם אם דלג נמי האלפים אין לחוש מדקאמר בסמוך שבקיה לאלפא קמא ונקטיה לאלפא בתרא ויש ספרים שגורסין שבקיה לכללא ונקטיה לפרטא ור"ת עשה מעשה שכתב שטר בכך וכך לפרט ודלג האלפים וגם בריאת עולם: שאין להם לא כתב ולא לשון. פירש הקונטרס שנלקט לשונם מלשון אומות ותימה דהא בני ישמעאל ובני קטורה ועמון ומואב שעמדו אחר דור הפלגה מאין בא להם לשונם אם לא מאומה אחרת לכך פירש ר"י כתב לשון חשוב שהמלכים משתמשין בו כעין חכמת יונית והיינו דאמרינן במגילה (דף י: ושם) והכרתי לבבל שם ושאר שם זה לשון ומאי קאמר דהא בלשון ארמי הם מספרים ועודם משתמשין בו אלא בודאי לשון מלכות קאמר ועו"ל כדאמר בבראשית רבה דבדור הפלגה עלה הים והציף הרבה משפחות מע' אומות וכולן עמדו מישמעאל ובני קטורה ואיכא למימר דכל הנך ירשו לשון אומה ואומה שאבדה אבל רומיים למדו לשונם מאומה אחרת: והתניא יום גנוסיא ויום הלידה. מהשתא בעי לאתויי ברייתא דמייתי בסמוך כולה אלא השתא מייתי מינה בקוצר ואותו שהיה מתרץ הא דידיה הא דבריה לא היה יודע הברייתא כמו שהיא בסמוך אלא מתרץ על מה שהביא המקשה עוד יש לומר דודאי ברייתא אחרת היא וממשנתנו לא היה יכול להקשות דמתניתין משתמע דמיירי בשני בני אדם שמארכת כ"כ בלשונה יום גנוסיא של מלכים ויום הלידה אבל ברייתא דקתני בה יום גנוסיא ויום הלידה משמע דלא מיירי אלא באדם אחד: (תוספות)

ה"פ אמר להו רב נחמן האי ספרא דוקנא כתביה וכו'. ולא אמרינן ככי הא יד בעל השטר על התחונה, דכיון דכולהו סופרים למלכות יון הם מוניס לעולם ואיפשר להעמיד חשבוננו של זה על הנכון, לא אמרינן מאוחר הוא. אבל לרב אחא בר יעקב דסבר למימר כי לחשבון אחר אנו רגילין למנות, אמרינן יד בעל השטר על התחונה ומאוחר הוא, ואין תולין לומר שסופר זה אחז לו דרך אחרת לחשבוננו. (ה"פ)

דף - ב

ולימא ליה מימר [בהדיא] אמר שמעי (בי) חשובי רומי ומצערו ליה ולימא ליה בלחש משום דכתיב [קהלת י-כ] כי עוף השמים יוליך את הקול הוה ליה ההוא בריתא דשמה גירא קעבדה איסורא שדר ליה גרגירא שדר ליה כוסברתא שדר ליה כרתי שלח ליה חסא כל יומא הוה שדר ליה דהבא פריכא במטראתא וחיטי אפומייהו אמר להו אמטיו חיטי לרבי אמר [ליה רבי] לא צריכנא אית לי טובא אמר ליהו למאן דבתרך זיהבי לבתראי דאתו בתרך ודאתי מינייהו ניפוק עלייהו ה"ל ההיא נקרתא דהוה עיילא מביתיה לבית רבי כל יומא הוה מייתי תרי עבדי חד קטליה אבבא דבי רבי וחד

קטליה אבבא דביתיה א"ל בעידנא דאתינא לא נשכח גבר קמך יומא חד אשכחיה לר' חנינא בר חמא דהוה יתיב אמר לא אמינא לך בעידנא דאתינא לא נשכח גבר קמך א"ל לית דין בר איניש א"ל (אימא) ליה להווא עבדא דגני אבבא דקאים וליתי אזל ר' חנינא בר חמא אשכחיה דהוה קטיל אמר היכי אעביד אי איזיל ואימא ליה דקטיל אין משיבין על הקלקלה אשבקיה ואיזיל קא מזלזלינן במלכותא בעא רחמי עליה ואחייה ושדריה אמר ידענא זוטי דאית בכו מחיה מתים מיהו בעידנא דאתינא לא נשכח איניש קמך כל יומא הוה משמש לרבי מאכיל ליה משקי ליה כי הוה בעי רבי למיסק לפוריא הוה גחין קמי פוריא א"ל סק עילואי לפוריך אמר לאו אורח ארעא לזלזולי במלכותא כולי האי אמר מי ישימני מצע תחתך לעולם הבא אתינא לעלמא דאתי א"ל אין א"ל והכתיב [\[עובדיה א-יח\]](#) לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו תניא נמי הכי לא יהיה שריד לבית עשו יכול לכל ת"ל לבית עשו בעושה מעשה עשו א"ל והכתיב [\[יחזקאל לב-כט\]](#) שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה א"ל מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה תניא נמי הכי מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה מלכיה ולא כל מלכיה פרט לאנטונינוס בן אסוירוס כל נשיאיה ולא כל שריה פרט לקטיעה בר שלום קטיעה בר שלום מאי (הוי) דהווא קיסרא דהוה סני ליהודאי אמר להו לחשיבי דמלכותא מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער אמרו לו יקטענה ויחיה אמר להו קטיעה בר שלום חדא דלא יכלת להו לכולהו דכתיב [\[זכריה ב-י\]](#) כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם מאי קאמר אלימא דבדרתהון בד' רוחות האי כארבע רוחות לארבע רוחות מבעי ליה אלא כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל ועוד קרו לך מלכותא קטיעה א"ל מימר שפיר קאמרת מיהו כל דזכי (מלכא) שדו ליה לקמוניא חלילא כד הוה נקטין ליה ואזלין אמרה ליה ההיא מטרוניתא ווי ליה לאילפא דאזלא בלא מכסא נפל על רישא דעורלתיה קטעה אמר יהבית מכסי חלפית ועברית כי קא שדו ליה אמר כל נכסאי לר"ע וחביריו יצא ר"ע ודרש [\[שמות כט-כח\]](#) והיה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו יצתה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העוה"ב בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים אנטונינוס שמשיה לרבי אדרכן שמשיה לרב כי שכיב אנטונינוס א"ר נתפרדה חבילה כי שכיב אדרכן אמר רב

ה"י ולימא ליה. צפרהסיא: דלמא. מצערי ליה לרבי: עבדה אוסורא. זנחה: שדר ליה. אנטונינוס לרבי עשך שמו גרגירא רוק"א בלע"ז והבין רבי מה לז ולעשך הזה ודאי סימנא הוא דשלח לז גרגירא נגרר' ונמשך לז גירא עם הנואפים יודע היה ללמוד אנטונינוס: שדר ליה. רבי כוסברתא בלע"ז אלוניאר"א כלומר שחוט הבת כוס בריתא שתי מלות: הדר שדר ליה. אנטונינוס כרתי בלע"ז פורי"ש כלומר אם כן יכרת זרעי: הדר שדר ליה חסא. לייטוג"א בלע"ז כלומר חוס עלה: מטרותא. דיאסקאות של עור כמין שקים גדולים: וחטיי אפומייהו. שאם יפתחו השקים החטים ולא יבינו: ודחתו מינייהו ניפוק עלייהו. היואין מבניך יוליאו הוואות למלכי רומי העומדין אחרי על סמך הממון הלז: נקרתא. מערה לשון נקרת הכור (שמות לג): לביתיה דרבי. ללמוד תורה: משמש ליה. משמש לפניו בסעודה: שמה חדוס. בגיהנס משתעי קרא: מי שיס לו נימא ברגלו. בשר מת ומצער: ויחיה. ויבריא: כל דזכי מלכא. נולח את המלך בדברים בושת הוא למלך ומשפט האיך להשליכו: לקמוניא חלילא. בית מלך עפר: מטרוניתא. רומית: אילפא. ספינה: בלא מיכסא. כלומר אוי כך הואיל ועליהן אתה נהרג שלא מלתה את עצמך ותטול חלק עמהם: והיתה לאהרן ולבניו. בלחם הפנים כתיב וכהן נוטל מחלה כדאמרינן בסדר יומא (דף יז): ונוטל חלה אחת משתי חלות של עכרת וארבע או חמש ממעשה לחם הפנים והם מפרש לה דפלגא היא והכי נמי השוה אותי נגד כוון שהזכיר שמי לבד: אדרכן. שר צבעובדי כוכבים היה: (ה"י)

תוספות שדר ליה כוסברתא. לפ"ה קשה מה עלה בדעתו של רבי מתחלה לומר שישחטנה ועוד קשה שלבסוף חזר בו רבי מעצמו לכך נראה כפירוש ר"ח והערוך שדר ליה גרגירא כלומר נאפה גירא הנואף והנואפת

תרגום ירושלמי גיירא וגירתא שדר ליה כוסברתא כסה על קלונה והוכיחנה בסתר ואנטונינוס לא הבין מה ששלח לו והיה סבור שאמר שחוט הבת ושדר ליה כרתי כלומר וכי תתן לי עצה שיכרת זרעי שדר ליה חסא כלומר לא שלחתי לך אלא שתחוס עליה כלומר וכסה אותה אמרתי לך. חד קטיל אבבא דבי רבי. וא"ת והלא שפיכות דמים הוא משבע מצות ואפילו לישראל אסור דהא תניא (לקמן כו.) העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא היו מעלין ולא מורדין וי"ל שהיה ירא פן יודיעו הדבר אל השרים והיו גורמין להרגו ואמרין אם בא להרגך השכם להרגו עי"ל שהיה בורר המינים והמסורות דאע"ג דאין מינים באומות לענין קבלת קרבן מידם לענין הורדה איכא כדפריך בפ"ק דחולין (דף יג.): השתא דישראל היו מורדין דעובדי כוכבים מיבעיא: אמר ליה א"כ לימא ליה להאי דקאי אבבא וכו'. ר' אלחנן פירש דל"ג אם כן דאי א"ל היה לו לרבי חנינא להבין שהיה מת דאם היה ישן מה גבורה יש להקיץ אדם משנתו. אמרין במדרש חלב מטמא חלב מטהר כשנולד רבי גזרו שלא למול ואביו ואמו מלוהו שלח קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו והחליפתו אמו באנטונינוס והניקתו עד שהביאתו לפני קיסר ומצאוהו ערל ופטרם לשלום ואמר אותו הגמון אני ראיתי שמלו את זה אלא הקב"ה עושה להם נסים בכל עת ובטלו הגזרה ואמרי' נמי בירושלמי שלסוף למד אנטונינוס תורה ונתגייר ומל עצמו: ה"ג כל נשיאיה ולא כל שריה פרט לקטיעה וכו'. ולא גרס שריה ולא כל שריה דקרא כתיב מלכיה וכל נשיאיה ואורי' דנשיא הוא הישיש שמפורש בספר יוסיפון שנשבעו רומיים שלא להמליך עליהם עוד מלך בשביל אחד שלקח אשה אחת בחזקה אלא שהיו ממנים ישיש אחד ולו שלש מאות יועצים ולסוף כמה שנים מלך עליהם אחד בחזקה שמתה אמו בלדתה ונבקעת בטנה ומצאוהו חי ומלך עליהם ונקרא קיסר בלשון רומי והוא לשון כרות בעברית ועל שמו נקראו כל המלכים שלאחריו קיסר: ווי לה לאילפא דאזלא בלא מכסא. וא"ת והא אמרין פרט לאנטונינוס אע"ג דאזל בלא מכסא ויש לומר שגם הוא נימול דגרסינן בירושלמי דמגילה (פ"א) א"ל אנטונינוס לרבי את מאכילני מן לוינתן לעתיד לבא א"ל אין א"ל מן אימר פסחא לית את מאכילני ומן לוינתן את מאכילני א"ל מה אעביד לך דהא כתיב וכל ערל לא יאכל בו כיון דשמע כן אזל וגזר גרמיה הדא אמרה איגייר אנטונינוס: (תוספות)

א

-

יא

דף

נתפרדה חבילה אונקלוס בר קלונימוס איגייר שדר קיסר גונדא דרומאי אבתריה משכינהו בקראי איגיור הדר שדר גונדא דרומאי [אחרינא] אבתריה אמר להו לא תימרו ליה ולא מידי כי הוה שקלו ואזלו אמר להו אימא לכו מילתא בעלמא ניפיורא נקט נורא קמי פיפיורא פיפיורא לדוכסא דוכסא להגמונא הגמונא לקומא קומא מי נקט נורא מקמי אינשי אמרי ליה לא אמר להו הקב"ה נקט נורא קמי ישראל דכתיב [\[שמות יג-כא\]](#) וה' הולך לפניו יומם וגו' איגיור [כולהו] הדר שדר גונדא אחרינא אבתריה אמר להו לא תשתעו מידי בהדיה כי נקטי ליה ואזלי חזא מזוזתא [דמנחא אפתחא] אותיב ידיה עלה ואמר להו מאי האי אמרו ליה אימא לן את אמר להו מנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ שנאמר [\[תהילים קכא-ח\]](#) ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם איגיור תו לא שדר בתריה [\[בראשית כה-כג\]](#) ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך אמר רב יהודה אמר רב אל תקרי גוים אלא גיים זה אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שולחנם לא חזרת ולא קישות ולא צנון לא בימות החמה ולא בימות הגשמים דאמר מר צנון מחתך אוכל חזרת מהפך מאכל קישות מרחיב מעיים והא תנא דבי רבי ישמעאל למה נקרא שמן קישואין מפני שקשין לגופו של אדם כחרבות לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי: יום הלידה ויום המיתה: מכלל דר"מ סבר לא שנא מיתה שיש בה שריפה ולא שנא מיתה שאין בה שריפה פלחי בה לעבודת כוכבים אלמא שריפה לאו חוקה היא מכלל דרבנן סברי שריפה חוקה היא והא תניא שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי ואי חוקה היא אנן היכי שרפינן

והכתיב **[ויקרא יח-ג]** ובחוקותיהם לא תלכו אלא דכ"ע שריפה לאו חוקה היא אלא חשיבותא היא והכא בהא קמפלגי ר"מ סבר לא שנא מיתה שיש בה שריפה ולא שנא מיתה שאין בה שריפה פלחי בה לעבודת כוכבים ורבנן סברי מיתה שיש בה שריפה חשיבא להו ופלחי בה ושאינ בה שריפה לא חשיבא ולא פלחי בה גופא שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי שנאמר **[ירמיה לד-ה]** בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים וגו' וכשם ששורפין על המלכים כך שורפין על הנשיאים ומה הם שורפין על המלכים מיטתן וכלי תשמישן ומעשה שמת ר"ג הזקן ושרף עליו אונקלוס הגר שבעים מנה צורי והאמרת מה הן שורפין עליהם מיטתן וכלי תשמישן אימא בשבעים מנה צורי ומידי אחרינא לא והתניא עוקרין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי אמר רב פפא סוס שרכב עליו ובהמה טהורה לא והתניא עיקור שיש בה טריפה אסור ושאינ בה טריפה מותר ואיזהו עיקור שאין בה טריפה

רש"י נתפרדה חבילה. אהבתינו שנקשרה נפש בנפש; גונלח. גדוד: ניפורא נקיט נורא לחפיפורא. נוטל ומוליד האבוקה לפני אפיפור כולן מיני שררה הן זה למעלה מזה: קומא. מלך: שני גייס. כתיב וקרינו גויס: אנטונינוס ורבי. זה בא מעשו וזה בא מיעקב: חזרת. לייטוג"א בלע"ז: לנן. רפנ"א בלע"ז. חיתוך והיפוך מועילין למאכל: פלחי בה. עושין אותה יום איד קבע כל ימי בנו העומד תחתיו: אלמא. מדלח חלי ר"מ טעמא בשריפה אלמא לאו חק העובדי כוכבים הוא לשם עבודת כוכבים: ורבנן. דתלו טעמייהו בה קסברי חוקה היא להם: ולא מדרכי האמורי. אינה מדרכי האמורי לחוש ללא תעשה כמעשהים (שמות כג): חשיבותא הוא. מי ששורפין עליו מראין שמתו חשובה להם חשיבא להם המיתה ששרפו עלה ופלחי לעבודת כוכבים: בשלום תמות. בלדקיהו כתיב: שבעים מנה צורי. משמע הכסף שרף צורי משקל של צור והוא כ"ה סלעים והסלע ד' דינרים והדינר הוא משקל זהוב קושטנטיני"ה: בשבעים מנה. כלי תשמיש היו שוין שבעים מנה: ומידי אחרינא לא. מפסדינא אלח כלי תשמישו: עוקרין. בהמה הגידין לבד שעל פרוסתיה עוקר וחותר אפוגרימ"ט בלע"ז: בסוס שרכב עליו. דהוא כלי תשמיש: עיקור שיש בה טריפה. שהבהמה נטרפת זו אסור לעשותו ואף על פי שאין סופו ליהנות ממנה אסור לגרום לבהמה טריפות בידיים: (דע"י)

תוספות צנון וחזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. והא דאמרין בפרק כיצד מעברין (עירובין דף נו.). נראה צנון נראה סם חיים והא תניא נראה סם המות לא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים י"ל דמיירי הכא בעת שהוא סם חיים ועוד יש ספרים דגרסי התם כאן בעלין כאן באמהות שהאמהות הם לעולם חיים והכא נמי איירי באמהות ואע"ג דאמרין. שרבי לא נהנה מן העולם אפילו באצבע קטנה מ"מ אוכלי שולחנו היו רבים: שלא פסקו משלחנם צנון. אין זה רבותא אלא שהיו מרבים סעודת שולחנם שהיו צריכין לחתך ולהפך מאכל ולהרחיב בני מעיים: ואי חוקה היא היכי שרפינן. תימה מאי קפריך דלמא לעולם חוקה היא וכיון דכתיבא באורייתא לא גמרינן מינייהו דהכי אמרינן בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נב:): גבי מצות הנהרגין דרבנן אמרי בסיף כדרך שהמלכות עושה ור' יהודה סבר בקופיץ ותניא אמר להם ר' יהודה לחכמים יודע אני שמיתה מנוולת היא זו אבל מה אעשה שהרי אמרה תורה ובחוקותיהם לא תלכו אמרו לו כיון דכתיב באורייתא אנן לא גמרינן מינייהו דאי לא תימא הכי הא דתניא שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי אנן היכי שרפינן אלא כיון דכתיבא באורייתא לאו אנן מינייהו קא גמרינן ה"נ וכו' וא"כ מאי פריך ומיהו הא לא קשיא דאיכא למימר דרבנן דמתניתין היינו ר' יהודה דהתם לא חייש לכתיבה דאורייתא אכן קשיא דהכא מסקינן דלכ"ע שריפה לאו חוקה היא והתם משמע דחוקה היא לכ"ע והוה אסירא אי לאו טעמא דכיון דכתיב וכו' לכך פירש ר"י דתרי גווני חוקה הוה אחד שעושין לשם חוק לעבודת כוכבים ואחד שעושין לשם דעת הבל ושטות שלהם והכא בשמעתין מיירי באותו חק שעושין לשם עבודת כוכבים וה"פ ר"מ סבר שריפה לאו חוקה היא לעבודת כוכבים להכי פריך ואי חוקה לעבודת כוכבים אנן היכי שרפינן והא כתיב ובחוקותיהם לא תלכו ואע"ג דכתיבא באורייתא יש לאסור כיון שלהם הוא חק לעבודת כוכבים דומיא דמצבה כשהיו מקריבין עליה אבות היתה אהובה לפניו משעשאה האמוריים חק לעבודת כוכבים שנאה והזהיר עליה דכתיב (דברים טז) לא תקים לך מצבה ומסיק אלא דכ"ע לאו חוקה היא לשם עבודת כוכבים ומ"מ הוא חק הבל ושטות ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נב:): משתעי חק הוא משום

חשיבות לפי מסקנא דהכא ולהכי אפילו רבי יהודה מודי דלא גמרינן מינייהו אי כתיבא בדאורייתא ולא חק לעבודת כוכבים הוא אבל ודאי אי לא הוה כתיבא בדאורייתא לא היה לנו להתנהג אף במנהגן של שטות וסייף אינו כתיב בקרא אלא לשון הריגה כתיב ויש לקיימו בקופיץ ואפילו בעיר הנדחת נמי דכתיב (דברים יג) לפי חרב איכא למימר דקופיץ הוא בכלל חרב ורבנן סברי דאיכא טעמא התם דקופיץ מיתה מנוולת לא עבדינן כדאמרינן התם: עוקרין על המלכים. וא"ת ואמאי לא פריך והאיכא צער בעלי חיים כדפריך לקמן (דף יג.) גבי נושא ונותן בשוק של עבודת כוכבים דבשלמא משום בל תשחית ליכא דכיון דלכבודו של מלך עושין כן אין כאן השחתה אלא הוי כמו תכריכין של מאה מנה אלא צער בעלי חיים איך הותר וי"ל דשאני כבוד המלך שהוא כבוד לכל ישראל ואתי כבוד רבים ודחי צער בעלי חיים. עיקור שיש בה טריפה. פ"ה דאסור לגרום טריפות לבהמה טהורה בידיים ותימה וכי קדשים הם שיהא אסור לגרום להם טריפות ואי משום בל תשחית הוא אם כן היכי מוכח מהכא דמייירי בבהמה טהורה אפילו בבהמה טמאה נמי שייך איסור בל תשחית ועוד קשיא דבתוספתא משמע דאסור ומותר באכילה קאי לכך נראה לפרש אסור באכילה והכי תניא בהדיא בתוספתא דשבת (פ"ח) עוקרין על המלכים ולא מדרכי האמורי עיקור שיש בה טריפה אסור באכילה ומותר בהנאה עיקור שאין בה טריפה מותר באכילה וא"ת מאי קמ"ל ברישא פשיטא דאסור באכילה ויש לומר דמותר בהנאה אצטריכא ליה שלא לאסור בהנאה מפני כבוד המלך וגם בסיפא אצטריכא לאשמעינן אף היתר אכילה שלא יאסר מפני כבוד המלך: (תוספות)

ב

-

יא

דף

המנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה תרגמא רב פפא בעגלה המושכת בקרון: יום תגלחת זקנו: איבעיא להו היכי קתני יום תגלחת זקנו והנחת בלוריתו או דלמא יום תגלחת זקנו והעברת בלוריתו ת"ש דתני' תרוייהו יום תגלחת זקנו והנחת בלוריתו יום תגלחת זקנו והעברת בלוריתו אמר רב יהודה אמר שמואל עוד אחרת יש [להם] ברומי אחת לשבעים שנה מביאין אדם שלם ומרכיבין אותו על אדם חוגר ומלבישין אותו בגדי אדם הראשון ומניחין לו בראשו קרקפלו של רבי ישמעאל ותלו ליה [בצואריה] מתקל [ר'] זוזא דפיזא ומחפין את השווקים באינד ומכריזין לפניו סך קירי פלסתר אחוה דמרנא זייפנא דחמי חמי ודלא חמי לא חמי מאי אהני לרמאה ברמאותיה ולזייפנא בזייפנותיה ומסיימין בה הכי ווי לדין כד יקום דין אמר רב אשי הכשילן פיהם לרשעים אי אמרו זייפנא אחוה דמרנא כדקאמרי השתא דאמרי דמרנא זייפנא מרנא גופיה זייפנא הוא ותנא דידן מ"ט לא קחשיב לה להאי דאיתא בכל שתא ושתא קחשיב דליתא בכל שתא ושתא לא קחשיב הני דרומאי ודפרסאי מאי מוטרדי וטוריסקי מוהרנקי ומוהרין הני דפרסאי ודרומאי דבבלאי מאי מוהרנקי ואקניתי' בחנוני ועשר באדר אמר רב חנן בר רב חסדא אמר רב ואמרי לה א"ר חנן בר רבא אמר רב חמשה בתי עבודת כוכבים קבועין הן אלו הן בית בל בבבל בית נבו בכורסי תרעתא שבמפג צריפא שבאשקלון נשרא שבערביא כי אתא רב דימי הוסיפו עליהן יריד שבעין בכי נדבכה שבעכו איכא דאמרי נתברא שבעכו רב דימי מנהרדעא מתני איפכא יריד שבעכו נדבכה שבעין בכי א"ל רב חנן בר רב חסדא לרב חסדא מאי קבועין הן א"ל הכי אמר אבוה דאימד קבועין הן לעולם תדירא כולה שתא פלחי להו אמר שמואל בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד ויום אידם נמי מי אסיר והא רב יהודה שרא ליה לרב ברונא לזבוני חמרא ולרב גידל לזבוני חיטין בחגתא דטייעי שאני חגתא דטייעי דלא קביעא: **מתני'** עיר שיש בה עבודת כוכבים חוצה לה מותר היה חוצה לה עבודת כוכבים תוכה לה מותר מהו לילך לשם בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור ואם היה יכול להלך בה למקום אחר מותר: **גמ'** ה"ד חוצה לה אמר רשב"ל משום ר' חנינא כגון עטלוזא

של עזה וא"ד בעא מיניה רשב"ל מר"ח עטלוזא של עזה מהו א"ל לא הלכת לצור מימך וראית ישראל ועובד כוכבים

ה"י מנשר. משיר וחותר פרכות שני רגליה: מן הארכובה ולמטה. אבל מן הארכובה ולמעלה טריפה אלמא מדאסור לטרפה בבהמה טהורה עסקינן וטהורה מאי כלי תשמיש איכא: בעגלה המושכת בקרון. שיושב בו המלך דיינו כלי תשמישו: יום תגלחת זקנו והנחת בלוריתו. יום שמגלח זקנו וכן בו ביום הנחת בלוריתו יום שמגלח זקנו שער ומניח בלורית אפודליץ מאחורי העורף לשם עבודת כוכבים: והעברת בלוריתו. לסוף שנה שמגלח אותה בלורית לבדה: דתניא תרוייהו יום תגלחת זקנו והנחת בלוריתו יום תגלחת זקנו והעברת בלוריתו. ותרתו מתני' נינהו ולא גבי הדדי תניא להו: עוד אחרת. עוד איד אחרת יא להם לרומיים שאינה שניה במשנה: אדם שלם. כנגד עשו: אדם חוגר. כנגד יעקב אולע על ירכו כלומר עדיין עשו אולע על יעקב: של אדם הראשון. והן בגדי חמודות שהיו לעשו: קרקיפלו של ר' ישמעאל. כהן גדול ומהרואי מלכות היה ומתוך יפיו נכנס בלב בת קיסר והפשיט עור פניו וחנטה באפרסמון שהתא מקוימת ולא ישתנה ועדיין מונח בגינזי רומי: דפיזא. פיז והוא אבן יקרה עד מאד ואינו מכוני בעולם: כך קירי פלסטר. חשבון הקלין כזב [הוא] נבואת יעקב שקרא לבניו לאחרית [הימים] שסופן ליגאל כזב הוא: כך. חשבון: קירי. קלין: אחוה דמרנא זיפנא. אחיו של אדונינו עשו זיפן הוא יעקב שרימה לעשו והשב ליטול ברכה להיות גביר לאחיו: דחמי חמי. הרואה בשמחה זו עכשיו רואהו ומי שאינו רואה עכשיו לא יראה עוד דעד ע' שנה אינה נעשית: מאי אהני לרמאה. ליעקב שרימה את עשו ולקח את ברכתו: ווי לדין. לעשו: כד יקום דין. כשיקום יעקב: ה"ג ותנא דידן מ"ט לא קחשיב הא הני דאיתנהו בכל שתא קחשיב הא דליתא כל שתא לא קחשיב: הני דרומאי. הני ימי אידיהן דמתני' אין אסורין אלא לבני רומי: מוטרי וטורייסי מוהרנקי ומוהרין. שמות ימי אידיהן קבועות שיש להן בכל שנה: ועשר באדר. בעשרה באדר: קבועין. ולקמן מפרש קבועין כל השנה שכל ימות השנה עושין עובדיהם יום איד ומקריבין זבחים ואסורים במשא ובמתן לעולם: תורעתא. שם עבודת כוכבים: ומפג. שם העיר: יריד שבעין כזי נדבכה שבעכו. ואית דאמרי נדבכה שבעכו: ה"ג ואית דאמרי איפכא הני תרי לישני: ה"ג ותדיר כולה שתא: בגולה. אין אנו יכולים להעמיד עצמנו מלישא וליתן עמהם שביניהם אנו יושבין ופרנסתנו מהן ועוד משום יראה: בחגתא דטייעי. יום לשנה מתקבלין כל סוחרי העיר לאכול ולשתות ולחוג לשם עבודת כוכבים פלונית וכאן קורין קופנדרי"א: דלא קביעא. אין חוששין לה כל כך אם אין עושין לה בכל שנה: מתני' עיר שיש בה עבודת כוכבים. שיום איד יש לבני העיר היום לעבודת כוכבים שבעיר: חולה לה מותר. לשאת ולתת עם היושבין חוץ לעיר שאין נמשכין אחר אותה עבודת כוכבים שכן מנהג זה עובד את שלו וזה עובד את שלו ויום איד של אלו אינו ביום איד של אלו: היה חולה לה עבודת כוכבים. כלו' עבודת כוכבים שהיום עובדין ליראה שלהם: תוכה מותר. שאין בני העיר עובדין לאותה יראה: מהו לילך לשם. לאותה העיר ביום עבודת כוכבים שלהם לספר עם אחד מבני העיר: בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום. שאין דרך יוצאה מאותה העיר לילך לעיר אחרת ודרך הכבושה מכאן לאותה העיר מיוחדת לאותה העיר לבדה אסור לילך שם מפני חשד שנראה כמהלך לעובדה: ואם. דרך מסלול זה הולך גם לעיר אחרת: מותר. להרואה אומר למקום אחר הולך: גמ' והיכי דמי חולה לה. כמה יהא רחוק אותו שוק שחולה לה מן העיר ויהא מותר לשאת ולתת עם יושביו: עטלוזא של עזה. עטלוזא שוק של בהמה כמו איטליז דתנן (בכורות דף 97 א.) שוחטין באיטליז ונמכרין באיטליז: עזה. עיר של פלשתים והיא בה עבודת כוכבים והיא חולה לה ישוב סמוך לעיר מאד: עטלוזא של עזה. דסמוכה לעיר מאד מהו מי שרי מתני' כה"ג או לא: אור. עיר ישראל ועובדי כוכבים דרין בה: (ה"י)

תוספות תגלחת זקנו והעברת בלוריתו. נראה דלהכי קתני תגלחת זקנו גבי העברת בלוריתו והנחתו לפי שבשתייהן היו רגילין לגלח: מתקל זוזא פיזא. וא"ת והא אמרינן בפ' הנזקין (גיטין דף נח.). תרין איסתרי פיזא נחית לעלמא חד ברומי וחד בכל העולם כולו ואסתירא אמרו בפרק בית כור (ב"ב דף קה. ע"ש) מאי אסתירא פלגא דזוזא וא"כ איך יש מתקל זוזא ברומי ונראה לי דתרין אסתרי לאו דוקא אלא ר"ל מועטת כדאמרינן בהאי מקדש (קדושין דף מט:) עשרה קבין: סך קירי פלסתר. פ"ה שקורין יעקב קירי ולא נהירא שיקראו ליעקב אדון לכך פירש ר"ת זה יצחק שקורין קירי ולפי שהיה (זקינן) היו נוהגין בו כבוד כלומר הברכות שנתן ליעקב פלסתר הם ואף על גב שגם הוא אמר והיה כאשר תריד (בראשית כז) מכל מקום אינו נוטל עכשיו הברכות: עטלוזא של עזה. פ"ה שוק של עזה והוא חוץ לעיר ומוכרין בו בשר לשון נשחטין באיטליז ומיבעי ליה מי שרי לשאת ולתת עם בני עטלוזא ביום איד של בני עובדי כוכבים שבעיר או לא מי שריא מתני' בקרוב כ"כ או לא ורשב"ם פירש עטלוזא הוא שם עבודת כוכבים שמחוץ לעזה ועובדין אותה בני המגרש שמחוץ לעזה יום א' בשנה ומיבעיא אם מותר לשאת ולתת עם בני עזה ביום איד שחוצה לה וקשיא להר"ר אלחנן על הפירושים דאם העובד כוכבים אינו חשוב כמו הכומר לא ניחוש לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים בין שיהיה העובד כוכבים משוק העבודת כוכבים ובין שאינו משוק העבודת כוכבים לכך פר"י דמייירי הכא בשוק שעושין לשם עבודת כוכבים ולא יום איד הוא לזה יש לחוש לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים בתוכה ולפי זה א"צ לחלק מה שחלק רש"י בין העובד כוכבים שחוצה לה בין מבני העיר כי אפילו הוא מבני העיר לא חיישינן לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים חוצה לה (תוספות)

רשב"א אמר ליה רב חנן בר רב חסדא מאי קבועים הם, אמר ליה הכי אמר רבא דאמר דאמך שקבועין הם לעולם, כלה שתא פלחי לה. פירש רש"י ז"ל: כל ימות השנה עושין עובדיהן יום איד ומקריבין זבחים ואסורין במשא ומתן לעולם. ותמיהא לן דאם כן מילתיה דשמואל דאמר ובגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד, לא קאי אהני חמשה דקביעי, דאפילו שמואל הא קא מודה דביס אידם מיהא אסור, ואם כן למה באו דברי שמואל אחר דברי רב חנן בר רב חסדא, והלא לא היו כריכין לבוא דברי שמואל אלא קודם דברי רב חנן אחר שנתפרשו הני דמתניתין ולהתיר שלשה לפני אידיהם, אלא נראה (שהוא) לפרש דהאי דקאמא כולה שתא פלחי, בעבודת הקרבנות זבחין וניסוכין, כדרך שעושין היום לפני ראש הטעות שמזבלין כומריה לפניו בכל יום, ומקאת העם הולכים ומודים לפניו בכל עת, וכך היו נוהגין באותן חמשה בלבד, מה שלא היו כן לכל השאר אלא יום אחד ואפילו כומריה, ולהני ה' (הני) היתה להן גם כן יום אחד בשנה או שנים לעבוד אותה הימוניא כל העם יחד, והיו עושין אותו יום איד. והשתא אתי שפיר, דכיון דכולה שתא פלחי לה, ובכל יום הם הולכים ומודים לה, מן הדין היה לאסור להתעסק עמהם כלה שתא, ואתא שמואל למימר דפילו הני דקביעי, אע"ג דכולה שתא אזלי ופלחי לה, בגולה שאנו מתייראין מהם ושאנו כריכין להם יותר, אינו אסור אלא יום האיד בלבד, שבתו יום הם אדוקין בה יותר, ובדאי אזלי ומודו ואזלין ומקריבין אם מזבינין להו מידי, אבל כלה שתא דאינו אדוקין כל כך וכריכין להו מותר, כן נראה לני. (רשב"א)

שפתו שתי קדירות על גבי כירה אחת ולא חשו להם חכמים מאי לא חשו להם חכמים אמר אביי משום בשר נבילה לא אמרינן דלמא מהדר אפיה ישראל לאחוריה ושדי עובד כוכבים נבילה בקדירה דכוותה ה"נ לא חשו להם חכמים משום דמי עבודת כוכבים רבא אמר מאי לא חשו להם חכמים משום בישולי עובדי כוכבים דכוותה ה"נ לא חשו להם חכמים משום יום אידם רבה בר עולא אמר לא חשו להם חכמים משום צינורא דכוותה ה"נ לא חשו להם חכמים משום לפני

אידיהן: מהו לילך לשם וכו': ת"ר עיר שיש בה עבודת כוכבים אסור ליכנס לתוכה ולא מתוכה לעיר אחרת דברי רבי מאיר וחכ"א כל זמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור אין הדרך מיוחדת לאותו מקום מותר ישב לו קוץ בפני עבודת כוכבים לא ישחה ויטלנה מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים ואם אינו נראה מותר נתפזרו לו מעותיו בפני עבודת כוכבים לא ישחה ויטלם מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים ואם אינו נראה מותר מעיין המושך לפני עבודת כוכבים לא ישחה וישתה מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים ואם אינו נראה מותר פרצופות המקלחין מים לכרכין לא יניח פיו על פיהם וישתה מפני שנראה כמנשק לעבודת כוכבים כיוצא בו לא יניח פיו על סילון וישתה מפני הסכנה מאי אינו נראה אילימא דלא מתחזי והאמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור אלא אימא אם אינו נראה כמשתחוה לעבודת כוכבים מותר וצריכא דאי תנא קוץ משום דאפשר למיזל קמיה ומשקליה אבל מעות דלא אפשר אימא לא ואי תנא מעות דמונא אבל קוץ דצערא אימא לא ואי תנא הני תרתי משום דליכא סכנה אבל מעיין דאיכא סכנה דאי לא שתי מיית אימא לא צריכא

רש"י שפיתת קדירה. כשמניחין אותה אלכל האור על גבי כירה קרי שפיתת לשון שפות הסיר (יחזקאל כד): ולא חשו חכמים. אע"פ שסמוך איסור אלכל היה מאלד הכא נמי אע"פ שבני העיר האסורין סמוכין לבני חו"ל לה שאין להם עבודה כוכבים היום לא חשו: מאי לא חשו. איכא למימר בשתי קדירות דליכא הכא דכוותה: משום בשר נבילה. ואע"ג דאיכא למיחש לאיסור דאורייתא לא חשו לאחזוקי איסור בקדירות מן הספיקא: הכא נמי. לא מחזקינן דמי עבודה כוכבים בידי עובדי כוכבים שבחוליה לה דנימא אסור למכור להם בהמה שדמים הללו שהיא מקבל מהן מחמת בהמה זו דמי עבודה כוכבים הן שהבהמה היום לאורך בני תוכה היא ונקרבים היום לעבודת כוכבים והוא איסור דאורייתא מלא ידבק בידך מאומה וגו' (דברים יג) וכ"ש היכא דידעינן דמשל חו"ל לה הן דלספק איסורא דרבנן לא חיישינן דנימא דלמא האי גברא שייך בתר בני תוכה והוי היום יום אידו ועבר האי גברא דרעבנן דאסרי לישראל לשאת ולתת עמם ביום איד: רבא אמר. האי לא חשו לאו לבשר נבילה קאמר דניכף מינה דכוותה ללא ניהוש לדמי עבודה כוכבים דהא לא דמי דהתם לית הנאה לעובד כוכבים דנישדי נבילה לקדירה דמיסתפי דאי חזי ליה ישראל תבע ליה בדינא אבל הכא מתכוין עובד כוכבים לעשות רעון חבירו אלא ה"ק לא חשו להם חכמים משום בישולי עובדי כוכבים דלמא סמיך ישראל לעובד כוכבים לבשליה וקאכיל בישולי עובדי כוכבים דרבנן: וה"ל. היכא דפשיטא דלמא הללו מחוד חיבתו לקחם וליכא למיחש לאיסורא דאורייתא לא חשו חכמים לספק איסורא דרבנן: משום יום אידם. למיחש דלמא האי עובד כוכבים שייך בתר בני תוכה וסקיל וטרי האי ישראל בהדיה ביום אידו: רבה בר עובל אמר. ביום אידם של בני עזה לא שרא ר"ח לשאת ולתת עם בני עטלוזא ולא דמי לשתי קדירות דהתם ליכא למיחש משום בישולי עובדי כוכבים מכי אתי ישראל חדא זימנא בגחלים אבל הכא איכא למיחש דלמא האי עובד כוכבים שייך בתר בני תוכה הואיל וסמוכה לה ומתני דחולה לה מותר לאו בסמוכה כולי האי קאמר ור"ח לפני אידיהן הוא דשרי וה"ק לא חשו להם חכמים לשמא נתזה אינורא מחוד קדירת עובד כוכבים לתוך קדירת ישראל הואיל ואיסור קל הוא חדא דלא שכיח ועוד דאי נמי שכיח בטייל ברובא ה"ל לא חשו לאיסור חו"ל לה של בני עזה ואע"פ שסמוכה לה ממא: כל היכא. דתני שיך בה עבודה כוכבים משמע שהיום עובדין ליראה שלהם: אסור ליכנס לתוכה. משום חשד דאמרי איהו נמי חזיל למפלח: ישב לו קוץ. נתחב לו קוץ ברגלו: ואם אינו נראה. מפרש לקמן: פרצופות המקלחין מים. פרצופות אדם חלולין ונכנס סילון מים לאחוריהם לתוכן ויוצאין דרך פיהם: בכרכים. דרך יושבי כרכים להתנהג בגדולה להכי נקט כרכים: ע"ג סילון. אינור מחובר בקרקע: מפני סכנה. שלא יבלע עלוקה שנסוף"א בלע"י: אילימא דלא מיתחזי. שאין אדם רואהו: כל מקום שאסרו חכמים. דבר המותר ואסרוהו מפני מראית

העין שהרוחא חוּשְׁדוּ בְּדַבַּר עֲבִירָה: אֲפִילוּ בְּחֹדְרֵי חֲדָרִים אֲסוּר. בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אֵדָם רוֹאֵה אֲסוּרָה: וְאֵם אֵינוּ נִרְאֵה כְּמִשְׁחָחָה. שְׁפוּנָה אַחֲרָיו אִו לִידוּ לְכָל עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים: לְמִיזַל קְמִיָּה. עַד שֶׁיַּעֲבֹר מִכְּנֶגֶד עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים: אֲבָל מִעֵינַי דְּאִיכָא סְכָנָה. דְּלֵי לָא שְׁתֵּי מִיִּית בְּלִמְתָּא: (ב"ש"י)

תוספות דלמא מהדר ישראל אפיה. וא"ת מאי שנא משאר איסורים דעלמא דשריא ביוצא ונכנס וי"ל דהא דשרינן בעלמא יוצא ונכנס היינו היכא דנתפס. כגב אס מצאו ישראל ותבע ליה לדינא אבל הכא יכול לתחוב הכף של נבלה בקדירה ויאמר להגיס את תבשילך נתכוונתי שלא יקדח אי נמי הכא מיירי בתבשיל אכסנאי דלא מרתת מיניה ולרבא איכא למימר דשרי יוצא ונכנס אפי' באכסנאי ומשום הכי לא מייתי ראייה מבשר נבלה לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים דהתם עובד כוכבים מרתת דלמא חזי ליה ותבע ליה בדינא: ושדי עובד כוכבים נבילה בקדיר'. פירש ר"י שדי בשר כחושה שלו ושקיל בשר שמינה כדי להרויח אבל בחנם כדי להכשיל את ישראל לא חיישינן אפילו הולך למרחוק וראיה מדלקמן בפרק שני (דף לד:): גבי ההיא ארבא דמוריסיא דלא חייש לתערובת חמרא כיון דקיסתא דמוריסיא בלומא פי' בזוזא וקיסתא דחמרא בארבעה לומי פירוש בארבע זוזי ומהאי טעמא שבקינן בכל יום קדירות שלנו לשפחותינו עבודת כוכבים ולא חיישינן דלמא הטילה איסור בתוכו: דכוותה ה"נ לא חשו חכמים לדמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים. פירש הקונטרס דנימא דמים הללו שהוא לוקח מהן בשר זו של בני תוכה הן וכבר היו נקרבים לעבודת כוכבים ואסורין מדאורייתא דכתיב לא ידבק בידך מאומה משמע דלאביי נמי אס הוה ידעינן בודאי שהם של עבודת כוכבים אסורין ושאיני הכא משום דלא חשו ולרבא אפי' למיחש חיישינן ואסור וקשיא דלקמן בפ"ב (דף סד. ושם ד"ה מסתברא) קאמר הדר יתבי וקמיבעיא להו דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסורין או מותרין ומסיק רב נחמן דמותרין ומייתי ראייה ממתניתין עובד כוכבים שהיה נושה בו ישראל מנה ומכר עבודת כוכבים והביא לו המעות מותרים ושמא משום הך קשיא פ"ה דמי עבודת כוכבים שנקרבים היו לעבודת כוכבים ולא דמי לההיא דפ"ב דר"ל חליפי עבודת כוכבים וחליפי עבודת כוכבים אינם אסורים אלא כשהחליפם ישראל אבל כשהחליפם עובד כוכבים מותרין מיהו קשיא דאפי' הוון נקרבינן לעבודת כוכבים אינם אסורין דבעינן עבודה שנעשית כעין פנים כדאמרין לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נא.). זרק מקל לפני חייב משום דדרכה בכך והמקל אינו נאסר דבעינן תקרובת כעין פנים וליכא ויש פירושים אחרים שהג"י רש"י דאביי לא ס"ל הך מתני' דלקמן פרק בתרא (דף סד.). ודוחק הוא לומר דאביי ורבא ורבה בר עולא לא שמיע להו ועוד קשיא מפ"ב אההיא דפרק אין מעמידין (לקמן דף לג.). גבי והולכין לתרפות ת"ר ישראל ההולך ליריד של עובדי כוכבים וכו' עובד כוכבים שהולך ליריד בין בהליכה בין בחזרה מעותיו מותרין דאמרין אימור חמרא זבין גלימא זבין משמע הא עבודת כוכבים זבין אסור אלמא חליפי עבודת כוכבים אסורין פי' ר"ת דההיא דפ"ב (לקמן סד.). דשרי חליפי עבודת כוכבים היינו בעובד כוכבים שפורע חובו מדמי עבודת כוכבים שמכר דהאי דאמר דעבודת כוכבים תופסת דמיה היינו מוהיית חרם כמוהו והיינו דוקא כשהחליפה ישראל אבל כשהחליפה עובד כוכבים לא שייך אבל הכא ובפרק אין מעמידין (לקמן דף לג.) מיירי שהעובד כוכבים מקצה הדמים לצורך עבודת כוכבים אחרת ולכך אסורין הדמים וא"ת דאביי קאמר הכא דלא חשו לבני חוצה לה משום דמי עבודת כוכבים הא לבני תוכה אסור משום דמי עבודת כוכבים ומ"ש מדלקמן פרק אין מעמידין (שם) דפסקינן באימר חמרא זבין גלימא זבין וה"נ נאמר הכי ויהא מותר אף לידועים שהם בני תוכה ואומר ר"י דהכא מיירי ביריד שהוא קבוע לקנות תשמישי עבודת כוכבים וצרכיה הלכך לבני תוכה אסור דאיכא למיחש לדמי דעבודת כוכבים אבל התם מיירי ביריד שאינו קבוע לכך ולפיכך יש לתלות באימר גלימא זבין ורבא פליג ואמר אי הוה לן למיחש לדמי עבודת כוכבים שהיה היריד עשוי לכך חיישינן ואפילו בחוצה לה אבל רבא סבר דאין היריד עשוי לכך ומשום יום אידם איבעיא ליה: כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין וכו'. פי' רב נסים גאון דאין הלכה כרב מדתנן פרק שני דחולין (דף מא. וע"ש בתוס') ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה המינים ועוד תנן בשבת (דף קמו:): שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם אלמא לא אסרו בחצר אע"ג דבשוק אסור מפני מראית העין כך קבלתי בשבת מפי מורי החסיד ובתוספות רבינו יהודה מצאתי נראה לר"י דהלכתא כרב כדפרישית בשבת פ' במה אשה (דף סה. ושם ד"ה אמר): והאמר רב יהודה אמר רב וכו'. ואף על גב דפליגי ביה תנאי בפרק במה אשה (שבת דף סד:): מ"מ לא בעי לתרץ דפליגא הך ברייתא על רב יהודה: (תוספות)

הש"א אמר אביי לא חשו חכמים משום שזר נבלה. וכדפירש רש"י ז"ל ששתי קדרות אלו אחת של התר ואחת של נבלה, ולא חשו חכמים משום שזר נבלה דאמר אביי, (לימור) [ולומר] שלא חשו שיקח גוי נבלה מקדרתו ויתן לקדרתו כי מהדר ישראל אפיה, ואע"ג דאיכא למיחש לאיסורא דאורייתא לא מחזקינן איסורא, ודכוותא לא ניהוש הכא לדמי

ע"ז וע"ג לאסורי מדאורייתא. ורבא אמר, האי לא חשו, לא לבשר נבלה קאמא, דניליף מינה דכוותה לא לא ניוחו
לדמי ע"ז, דהא לא דמו, דגבי בשר נבלה ליכא למיחש, משום דלית ליה הנאה לגוי דנישדי נבלה בקדשה, ואי חזי ליה
ישראל תבע ליה דיינא, אבל הכא מתכוין גוי לעשות רעון חבירו, אבל הכי קאמא, לא חשו להם משום בשולי גויים,
דילמא (סמוך) (סמוך) (ל)ישראל על גוי לבישולה וקא חכיל בישול גויים דרבנן. ובמילתיה דרבה בר עובא אפילו
ביום אידם של בני עזה לא שרי ר' יוחנן לשאת ולתת עמהם עם בני עטלוזה, ולא דמו לשתי קדרות, דהתם ליכא
למיחש לבישולי גויים מדי חתא ישראל חדא זימנא בגחלים. והקשו לפירושו, חדא, דהיכי הוה סלקא דעתיה לאביי
למיחש, דהא לא חיישין בשום דוכתא דילמא עביד גוי מידי להעביר ישראל במקום דלית להו הנאה, דכל חשין
(דידהו) (דעבדו) להנחתו הוה, כדאמרינן לקמן (לד, ב), היסטא דמוריטא בלומא דחמרא בד' לומי. ועוד, דיואל ונכנס
בכל מקום מותר בין ביין נסך בין באסורי נבלה כדאיתא פירקא קמא דחולין (ג, א), ואפילו לאביי דאמר התם נכנס
ויואל לכתחלה לא, בעומד על גבי מיהא מודה ואפילו לכתחלה, ואפילו בדבר שהגוי תופס בידו, כגון שוחט וישראל
עומד על גביו, כל שכן הכא דשניהם הם וכל אחד משמר את שלו, ועוד דהכא דיעבד איירינן דישראל גוי שפחתו
קאמא, ועוד, דמה שפירש בדברא לא חשו משום בשולי גויים דילמא סמיך ישראל על גוי לבשולה, אינו נכון, דמכיון
שפחת ישראל את קדרתו בכירה על גבי האור, שוב אין מקום לחוש לבשולי גויים, ואפילו הגוי מגיסה ומבשלה
וכדאמרינן בפרק אין מעמידין (לח, א), שופחת אשה על גבי כירה ובאת גויה ומגיסה בה עד שתבא מן המרחץ או מן
השוק ואינה חוששת. ויפה פירשה רבינו הרב ר' יונה נ"כ שפירש, ולא חיישין דילמא מהדר ישראל אפיה, ושדי גוי
נבלה במשגה בקדרתו של ישראל ושלל במתכוין, דפעמים דאדם טועה בקדרות השפוחות סמוכות זו לזו כשרונה ליתן
באת ונותן באחרת, ופעמים שאין ישראל זכור במנין החתיכות ואתי למיכל בשר נבלה, ואפילו הכי לא חיישין להכי
ללא מחזיקין אסורא, הכא נמי לא חשו חכמים משום דמי ע"ז ביד גוי, דלא חיישין שביאו בני עטלוזא של עזה דמי
ע"ז מעזה ששם הע"ז ויום האיד ומוכרין שם הע"ז, דאחזקי אסורא לא מחזיקין בעטלוזה שלא הוחזק שם אסור,
אע"פ שסמוכה לעזה הרבה. והא דקאמא דילמא מהדר ישראל אפיה לאו למימרא דאי מהדר ישראל אפיה חיישין,
אלא הכי קאמר לא אמרינן אי מהדר ישראל אפיה שדי גוי נבלה, אלא אע"ג דמהדר ישראל אפיה לא מחזיקין
אסורא. ורבא אמר לא חשו להם משום בשולי גויים, שמה יסלק הגוי את הקדרה מעל האש בעוד שישראל יואל ונכנס
ויתקן האש ויחזירנה, ולא חיישין לכך אע"ג דלא מירתת לכך משום דאינו יודע שתאסר קדרתו של ישראל בכך, ועוד
שפעמים שעושה כך דרך מקרה וסגגה מפני שהוא כריך לכך בשביל קדרתו, ואפילו הכי לא מחזיקין אסורא בדרבנן,
הכא נמי לא חשו חכמים משום יום אידיהם, דילמא האי גוי דעטלוזא שיד בתר בני עזה וישראל זה נושא ונותן עמו
ביום אידו. ומה שלא פירשה רבא כאביי, משום דסבירא ליה דדמי ע"ז ביד גוי מותרין, כדאסיקנא פרק השוכר את
הפועל (סד, א), אי נמי סבירא ליה לרבא שלא נסתפק ריש לקיש על דמי ע"ז ביד גוי, דודאי כולי האי לא מחזיקין
אסורא לחוש למיעוט מעות שהם מדמי ע"ז, כמו שאין לנו חוששין בשאר הירודין, כדתניא (לג, א) גוי ההולך לירוד
בין בהליכה בין בחזרה מותר, ומשום ירוד אין לחוש לכך ואפילו בשל עזה. ולפיכך לא למד רבא דלא חיישין לדמי
ע"ז ממה שאין לנו חוששין דילמא שדי גוי נבלה בקדרה בסגגה, וכל שכן דלא חיישין ליום אידם שהוא מדרבנן, דלא
דמי, דהכא ודאי לא מחזיקי אסורא, אבל בירוד ע"ז ודאי ראוי להסתפק באסור יום אידם אם לא מפני שאסור יום
אידם דרבנן כאסור בשולי גויים, אע"פ שהדבר ראוי לחוש שיריד הקדרה מעל האש לתקנו, דרבנן לא החמירו לחוש.
רבה בר עובא (אמר) לא חשו חכמים משום לנורא וכו'. סבירא ליה לרבה בר עובא דודאי לאסור יום איד יש לחוש
בסתם. ובזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור. פירש רש"י ז"ל: שמה יחשדוהו שנראה כמהלך שם לעבדה. ונראה
לי דדוקא בישראל שאינו דר שם, ובשארין יהודים דרים שם, אבל אם יהודים דרים שם מותר, דהוה ליה כשאין הדרך
מיוחדת לאותו מקום (ד)מותר, דתלינן דלמקום אחר הוא הולך משם, והכי נמי תלינן דלציתו או לבית ישראל חבירו
הוא הולך. וכן נראה מן הירושלמי, דגרסינן התם, תנינן ג' ירודין הן, ירוד עזה, ירוד עכו, ירוד של בטנה, והמחזור
שבכלם ירוד של בטנה, מהו לילך שם, אם היה אכסנאי אסור, בן עיר מותר, שייירה מותר, שכן דרך שייירה לילך בכל
ומקום. ומכל מקום יש ללמוד מכאן, דאפילו ישראל הדר בעיר שיש בה ע"ז, ביום איד אסור לילך לרחוב שהע"ז שם
אם אין אותו רחוב פתוח לשוקים אחרים, מפני (שנראה) שמהלך לעבדה, כפירושן של רש"י ז"ל, וכל שכן שהוא אסור
ליכנס לעולם בחזר ע"ז ואפילו לדבר עם אחד מהם, מפני החשד. ואיפשר דאפילו על עסקי רבים ואפילו על פקוח

נפשות אסור ליכנס שם. ויש להביא ראיה על זה, מדאמר לקמן מעיין המושך מים לפני הע"ז לא ישהה וישתה משום שנראה כמשתחוה, ואוקימנא לה אפילו היכא דמאית אי לא שתי, וכל זה אינו אלא משום חשד הרואים, הכי נמי כיון דאיכא חשד ע"ז אפילו במקום סכנת נפשות אסור. כל זה נראה לי לפי פירוש רש"י ז"ל שפירש דנראה כהולך לעבדה. אבל רבינו הרב רבינו יונה נ"ר כתב דלא אסרו ליכך אלא בירוד של ע"ז, לפי שהגויים מתקבלים מכמה מקומות והולכים שם, ולפיכך אסור שלא יהא נראה כאחד מהם הולך לסחורה ולכבד ע"ז. אבל בעיר שעושים שם יום איד ואין הולכים שם משאר מקומות, לא מצינו שאסרו ליכך דרך שם לעיר אחרת דלא אתי למחשדיה. והניח בתוספתא (פ"א ה"ג), ירוד שבאותו הדרך אין הולכין לאותו הדרך וכו', מדתני לה גבי ירוד וגבי אידיהן של גויים לא תאני לה, אלמא אין אסור להלך דרך שם אלא בירוד של ע"ז. ומכל מקום מה שכתבתי נראה, שאם מטעם שנראה כהולך לכבד אסור, כל שכן דנראה כהולך לעבדה, כן נראה לי. אבל מעיין דאיכא סכנה דאי לא שתי מאית אימא לא כריכא. מיהא שמעינן דאסור לשחות לפני ע"ז לעולם, ואפילו במקום סכנת נפשות, ואפילו אין אדם רואהו, והרי זה בכלל מותרפאין חוץ מע"ז (פסחים כה, א). (רש"י א)

דף יב - ב

פרצופות ל"ל משום דקבעי למיתני כיוצא בו לא יניח פיו על גבי הסילון וישתה מפני הסכנה מאי סכנה עלוקה ת"ר לא ישתה אדם מים לא מן הנהרות ולא מן האגמים לא בפיו ולא בידו אחת ואם שתה דמו בראשו מפני הסכנה מאי סכנה עלוקה מסייע ליה לרבי חנינא דאמר רבי חנינא הבולע נימא של מים מותר להחם לו חמין בשבת ומעשה באחד שבלע נימא של מים והתיר רבי נחמיה להחם לו חמין בשבת אדהכי והכי אמר רב הונא בריה דרב יהושע ליגמע חלא אמר רב אידי בר אבין האי מאן דבלע זיבורא מחייא לא חיי מיהו לשקייא רביעתא דחלא שמגז אפשר דחיי פורתא עד דמפקיד אביתיה ת"ר לא ישתה אדם מים בלילה ואם שתה דמו בראשו מפני הסכנה מאי סכנה שברירי ואם צחי מאי תקנתיה אי איכא אחרינא בהדיה ליתרייה ולימא ליה צחינא מיא ואי לא נקרקש בנכתמא אחצבא ונימא איהו לנפשיה פלניא בר פלניא אמר לך אימך אזדהר משברירי ברירי רירי רי בכסי חיורי: **מתני'** עיר שיש בה עבודת כוכבים והיו בה חנויות מעוטרות ושאינן מעוטרות זה היה מעשה בבית שאן ואמרו חכמים המעוטרות אסורות ושאינן מעוטרות מותרות: **גמ'** אמר רשב"ל לא שנו אלא מעוטרות בוורד והדס דקא מתהני מריחא אבל מעוטרות בפירות מותרות מאי טעמא דאמר קרא **[דברים יג-יח]** לא ידבק בידך מאומה מן החרם נהנה הוא דאסור

רש"י פרצופות ל"ל. הא תנא מעיין דאיכא סכנת כמא וקא אסר: משום דבעי למיתני כיוצא בו לא יניח פיו על גבי סילון. דגבי מעיין תנא שחיייה ולא תנא הנחת פה הלכך לא שייך למיתני כיוצא בו גביה אבל דפרצופות תנא הנחת פה ושייך למיתני גבייהו כיוצא בו דאסור נמי הנחת פה דאילו לשחות ולשתות בידו ליכא סכנתא דזדיק ליהו בדיה: בידו אחת. ממחר וזרק בפיו ואינו בודק אבל בשתי ידיו יכול לעכבו בידו ויעיין: נימא. היא עלוקה: להחם לו. מים חמים לשחות בשבת דסכנת נפשות היא כדקתני בצרייתא דמו בראשו: אדהכי והכי. בתוך זמן שמחממין לו המים יסקוהו חומץ שלא ימהר למות: זיבורא. לירעה: חלא

שמגז. חומץ חזק איגור"א בלע"ז: שברירי. שך הממונה על מכת סנוירים לא גרס הכא לא מן הנהרות ומן האגמים דה"ה נמי מן הכלים: ליתרייה. יקלנו משנתו ולימא ליה לחינא מיא: נקרקש בנכתמא. יקשקש בכיסוי החכבא על החכב לזידמי כגברא בהדיה: איזדהר משברירי שברירי רירי ירי רי בכסי חוירי. לחש הוא ומתמעט והוכך משס השך כאשר הוא שומע מיעוט תיבות אות אחר אות עד רי וכן הוא הלחש להבריתו משס סנוירים תרגומו שברירי (בראשית יט): מתני' עיר שיש בה עבודה כוכבים. ודרך העובדי כוכבים להיות להם יום שוק ויריד ביום אידם: והיו בה חנויות מעוטרות. וסימן הוא להם שאותן חנויות של עבודה כוכבים הם ליטול מהם מכס: מעוטרות אסורות. מפרש בגמ': שאין מעוטרות מותרות. דכאותן שאין מעוטרות לא שקלי מינייהו מכסא לעבודה כוכבים ולא מטיא לעבודה כוכבים הנאה מינייהו ואי משום דנושא ונותן ביום אידם ה"מ לזבוני להו דלמא מזבן ליה בהמה ואזיל ומקריב לה לעבודה כוכבים אי נמי דרך לוקח להיות שמה ואזיל ומודי אבל למזבן מינייהו דבר המתקיים שרי דסתם מוכר עלכ הוא: גמ' בוורד והדס. של תקרובת עבודה כוכבים והוא סימן להם שחנויות הללו של עבודה כוכבים הן: דקא מתהני מריחא. וורד והדס דרך לשטחן לפני עבודה כוכבים ואסורין משום תקרובת עבודה כוכבים: אבל בפירות. מותרין ליקח מהן ואף על גב דמטיא הנאה לעבודה כוכבים בהנך זבני לית לן בה כדמפרש במנהה מותר:

(כ"ז)

תוספות פרצופות ל"ל. דאע"ג דמנשק לעבודת כוכבים אינו חמור כמשתחוה מ"מ כיון דאיכא נמי איסורא דאורייתא במנשק שמעינן לה מהא דלעיל דאסור: הבולע נימא מותר להחם לו חמין. ואע"ג דבבכורות פ' אלו מומין (דף מד:) משמע שגם אחר ששתה העלוקה הוא יכול לחיות הרבה מ"מ מחללין עליו את השבת כיון שיש בה סכנה מידי דהוה אמכה שעל גב היד וגב הרגל (לקמן דף כח.) דחשבינן כמכה של חלל לחלל את השבת אף על גב שפעמים מתרפא מאליו. בערוך גרס ערקא פי' תולעת קטנה ומצויה במי' וכשנופלת על הבשר נתלית בו ומוצצת הדם וכל זמן שמוצצת היא נתמלאת מן הליחה שמוצצת ומתנפחת עד שיהא כמו חבית קטנה וכשאדם בולע בתוך המים מוצצת ליחה שבמעיו ומתגדלת במעיו ונמצא כריסו צבה וס"א עלקא כרום זלות (תהלים יב) מתרגמינן כעלקא דמוצצת דמהון דבני אינשי: לא ישתה אדם. פרש"י דל"ג מן הנהרות ולא מן האגמים דה"ה מן הכלים ופי' כן לספרים דגרסי אחרי כן נקרקיש אנכתמא ור"י פירש דבערבי פסחים (פסחים קיב.) גרסינן בהך דשברירי מן הנהרות ומן האגמים בלילה ול"ג נקרקיש אנכתמא ולא גרסינן נמי אי איכא איניש אחרינא בהדיה לימא ליה פלניא וכו' אבל יש שם ברייתא אחרת לעיל מהך דגרס בלילי רביעית ובלילי שבתות וגריס נקרקיש אנכתמא: עיר שיש בה עבודת כוכבים. פ"ה רגילות הוא להיות להן שוק ויריד ביום אידם ושאינם מעוטרות היינו טעמא דמותרות משום דלא מטיא מינייהו הנאה לעבודת כוכבים ואי משום נושא ונותן ביום אידם ה"מ לזבוני אי משום תקרובת אי משום דדרך לוקח להיות שמח ואזיל ומודי אבל למזבן מינייהו שרי דסתם מוכר עצב הוא הכא משמע שחזר בו רש"י ממה שהיה מפרש לעיל (דף ב.) דלשאת ולתת היינו מקח וממכר ומיהו קשיא אי ביום אידו מיירי שיהיה השוק ביום אידו היאך לוקחין מהם הא אמרינן לעיל (דף ו:) דאין לוקחין מהם דבר שאינו מתקיים ואילו בגמרא דהכא (דף יג:) אמרינן דרב ירמיה זבן חד פיתא ועלה דהוא עובדא אמרינן בירושלמי א"ל חד לחבריה ואת לא לקחת גלוסקין מימך לכך פירש רבינו מאיר דהכא מיירי ביריד שעשוי להניח בו מכס ושלא ביום אידם מיירי ולכך בשאינם מעוטרות אין כאן איסור: אלא בוורד והדס דקמתהני מריחא. הקשה ר"ת מ"ש מבת תיהא דאמרינן לקמן פ"ב (דף סו:) דשרי משום דריחא לאו מילתא היא ותירץ דשאני וורד והדס דעיקרייהו לריחא קיימי והוי כמוקטורת דאף לאחר שנעשית מצותו נהי שאין מועלין בו איסורא מיהא איכא ואפילו לא הוי עיקרייהו לריחא שמא יש לאסור דהא דאמרינן (פסחים דף כד:) כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן מכל מקום איסורא מיהא איכא ושמא בעבודת כוכבים אפילו ללקות נמי לקי מידי דהוה אכלאי הכרם דלוקין עליהם אף שלא כדרך הנאתן משום דלא כתיבא בהו אכילה ובעבודת כוכבים נמי לא כתיב בה אכילה באורייתא אלא בדברי קבלה (תהלים קו) ויאכלו מזבחי מתים ואע"ג דכתיב (דברים לב) אשר חלב זבחימו יאכלו מכל מקום לא הוזכר אכילה אצל איסור רק בדברי קבלה דאיתקש זבח למת ויאכלו מזבחי מתים כדאיתא פרק אין מעמידין (לקמן דף כט:) ואפילו אם תמצא לומר דמלקות ליכא איסורא מיהא איכא אבל בת תיהא אע"ג דביין נסך מיירי דכעין איסור עבודת כוכבים החמירו בו התם ליכא הנאה כי אדרבה חוזק היין נכנס בחוטמו ומזיקו וטעם האוסר לאו משום הנאת הריח אלא משום

דחשיב ליה כשתייה שהריח נכנס בגופו והוא חזק ביותר ואפילו את"ל דשתיה גסה מותרת באיסור הנאה הכא כיון דאם היה שותה היין עצמו לא היתה לו שתייה גסה יש לאסור הריח הדומה לממש אע"פ שאינו נהנה [וע' תוס' לקמן סו: ד"ה אביי]: אבל מעוטרות בפירות מותרות. ולרבי יוחנן שאינן מעוטרות מיהא מותרות וא"ת לקמן פרק אין מעמידין (דף לג.) דתני ישראל ההולך ליריד דמעות הנמצאים בידו בחזרה אסורין דאימר עבודת כוכבים זבין ומסיק דאי גלימא זבין הכא הוה מזבין ליה כלומר ולא היה הולך שם באיסור משמע שאינו יכול לילך לשם כי אם באיסור ואמאי הוה לן (למיתני) בהיא דחנויות שאינן מעוטרות לדבר איסור ויש לומר דהתם מיירי בשכל חנויות העיר מעוטרות לדבר איסור לרשב"ל בוורד והדס ולרבי יוחנן מיהא בפירות אי נמי הך ברייתא דלקמן מיירי ביריד שלוקחין מכס מכל מקום שאינו רוצה להניח עטרה ואתיא כרבי נתן דבסמוך דאסר בין נהנה בין מהנה ואם תאמר לקמן בברייתא (דף יג.) אמאי לא תלי דזבן מבעה"ב שאינו קבוע דשרי לכולי עלמא למזבן מיניה כל דבר אף פיתא וסנדל כדמשמע לקמן בשמעתין ויש לומר דהתם בברייתא מיירי בישראל תגר דלעולם שקלי מיכסא או מן הלוקח או מן המוכר: (תוספות)

רשב"א מתני' עיר שיש בה ע"ז והיו בה חנויות מעוטרות ושאוינס מעוטרות. פירוש שיש בה יום איד לע"ז, וכדקתני רישא (יא, ב), עיר שיש בה ע"ז חוץ לה מותר, ואיחמר עלה בגמרא לא חשו חכמים להו משום אידיהן ומשום לפני אידיהן. חנויות מעוטרות. סימון הוא לע"ז שנוטלין ממנו מכס, ואותו מכס שנוטלין משם הוא מיוחד לקנות ע"ז והשמישיה, וחנויות שאוינס מעוטרות אינם נוטלות מכס מהם. לפיכך אסור ליקח ולמכור כלום באתן החנויות מעוטרות מפני שנמלא מהנה לע"ז, אבל שאוינס מעוטרות מותר להא לא שקלי מיניה מכסא. ואפילו אם היו סמוכות הרבה למעוטרות שרי, ולא גזרינן מהודך שיהא טרוד במשא ומתן שמא יכח וישא ויתן עם בני מעוטרות הסמוכות. וזה היה מעשה ולא גזרו, ואמרו מעוטרות אסורות שאוינס מעוטרות מותרות, ללא גזרינן. והאי דנקט הכא שיש בה ע"ז כלומר יום איד, לאו דוקא, דאיסורא דהכא הא ליתא אלא משום שמהנה לע"ז, אלא אורחא דמיילתא נקט, שדרכם היה לעשות יום השוק ביום האיד. עוד איפשר לי לומר דכל סתם ירוד שאסור דוקא כשהוא ביום איד, דיום אידו מוכיח עליו שהמכס לע"ז, אבל ירוד דאינו קבוע ביום האיד אינו אסור מן הסתם, דאלו היה לע"ז, ביום האיד היו קובעין אותו. וא"ת ביום אידים חנויות שאוינס מעוטרות היאך מותרות, דהא איסורא דלשאת ולתת עמהם מיהא איתא, כבר פירש רש"י ז"ל: דלמזבן מנייהו דבר המתקיים שרי, דסתם מוכר ע"ז הוא, ולא התיירו כאן אלא לקנות דבר המתקיים אבל למכור אסור. ולפי מה שכתבתי (ב, א סוד"ה נמלא) לדעת הרשב"ד ז"ל שאפילו לקנות מהם אסור, משנתנו בירוד שאינו קבוע ביום איד. וא"ת לפי מה שפירשנו משנתנו, אי בירוד שביום אידים, מאי שנא חנויות המעוטרות דנקט משום דשקיל מניה (מהלא) ומיכסא לע"ז ונמלא מהנה לע"ז, לומר כל היכי דשקילי מיניה גוי מיכסא אסור, דהא ביום אידו כיון דקא רווח דשקיל מיכסא ואיהו לא מזבין מידי מדידיה דלכטער, אזיל ומודה. ויש לומר, דחנויות שאוינס מעוטרות לא שקיל מנייהו מיכסא אפילו שום אדם, ואי נמי שקיל איכא למימר דהאי לפני דלפני הוא, דכיון דההיא הנאה לא מטי מיד ישראל ליד גוי דשקיל מכסא ליה לן בה (כנ"ל) וכללן, אבל כי הוי מכסא לע"ז אסור הוא מטעמא אחרינא דמהני לע"ז אסור. ונראה לי עוד, דהא דאמר דשאוינס מעוטרות מותרות, דוקא כשיש שם מעוטרות ושאוינס מעוטרות, דמעוטרות מוכיחות על שאוינס מעוטרות ללא שקלי מנייהו מיכסא, אבל היכא דאין שם מעוטרות כלל כלן אסורות, דסתם ירודין של גויים לע"ז הן, עד דידעינן שניהנה אותה מלכות או מדינה לכורך הנאתן כדגרסינן בתוספתא (פ"א ה"ג), והראיה, מדתניא (בשמעתין) הנושא והנותן בירוד של גויים בהמה תעקר וכו', ותניא הולכין לירוד של גויים ולוקחין מהם בהמה שדות וכרמים, ואלמלא סתם ירוד לע"ז הוא, דהא לא הזכירו הכא מעוטרות ושאוינס מעוטרות, ואסור לישא וליתן עמהם משום דחיישינן דילמא שקילי מניה מכסא לע"ז. גמרא: אמר רשב"ל לא שאנו אלא מעוטרות בוורד והדס. שהן נוי ע"ז ומתני מריחא דע"ז. דאע"פ שאין מתכוין, וקיימא לן (פסחים כו, ב) דאיפשר ולא קא מתכוין שרי, חיישינן דילמא מהודך טרדתו במשא ומתן יתכוין להריח ולאו אדעתיה. ואע"ג דריחא לאו מילתא היא כדקאמ' לקמן (סו, ב) בבת תיהא, הני מילי גבי יין דלאו לריחא עבדי, אבל ורד והדס לריחא עבדי ודרך הוא זה ואסור, וכדאמר רבא בפרק כל שעה (פסחים כה, ב) גבי הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו. נהנה אסור מהנה מותר. קשה לי, וכי ליה לריש לקיש מתניתין דקתני אסור לשאת ולתת עמהם להשאלין ולהלוותן ולפורען, וכולהו הא ליתנהו אלא משום דקא מרווח להו ואזיל ומקריב ממאי דזבין להו, אי נמי דאזילי ומודו, וריש לקיש גופיה

הא קא מודה לעיל (ו, ז) דזיוס אידו אס נשא ונתן אסור, וכדחניא צברייתא, ואס מהניא בכלל העס אסור דילמא אזלי ומקריבי, מהנה לכומריה בדבר שודאין מקריבין לא כל שכן. ויש לומר דסבר ריש לקיש דהכא לפני דלפני הוא, דהנחת המכס לא מטיא (לישראל לע"ז לכומרים) ומיד הישראל ליד הכומרים, דאיהו דהדי תגר הוא דקא זבין ומזבין, וע"ז מידה דתגר הוא דסקלה, הילכך לפני דלפני הוא, ומשום דמהנה לע"ז נמי מותר, דקסבר נהנה אסור מהנה מותר. ור' יוחנן סבר אע"ג דלפני דלפני הוא, ולא מפקדי אלפני דלפני, וכדאמר לקמן (יד, א) גבי חבילה של לבונה, התם הוא דלא ידעי ציכור דאזיל ומזבין לאחרי, ולפני דלפני דחינו בריא אלכא ספק שרי, אבל הכא משום דלאי מהנה לע"ז נגעו דה, וקל וחומר הדברים, ומה נהנה אסור מהנה לא כל שכן, כן נראה לי. (בבב"א)

א

-

יג

דף

אבל מהנה שרי ורבי יוחנן אמר אפילו מעוטרות בפירות נמי אסור ק"ו נהנה אסור מהנה לא כ"ש מיתבי רבי נתן אומר יום שעבודת כוכבים מנחת בו את המכס מכריזין ואומרים כל מי שנוטל עטרה ויניח בראשו ובראש חמורו לכבוד עבודת כוכבים יניח לו את המכס ואם לאו אל יניח לו את המכס יהודי שנמצא שם מה יעשה יניח נמצא נהנה לא יניח נמצא מהנה מכאן אמרו הנושא ונותן בשוק של עבודת כוכבים בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח ואיזהו עיקור המנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה קתני מיהת יניח נמצא נהנה לא יניח נמצא מהנה אמר רב משרשיא בריה דרב אידי קסבר רשב"ל פליגי רבנן עליה דרבי נתן ואנא דאמרי כרבנן דפליגי עליה ור' יוחנן סבר לא פליגי ולא פליגי והא תניא הולכין ליריד של עובדי כוכבים ולוקחין מהם בהמה עבדים ושפחות בתים ושדות וכרמים וכותב ומעלה בערכאות שלהן מפני שהוא כמציל מידם ואם היה כהן מטמא בחוצה לארץ לדון ולערער עמהם וכשם שמתמא בחוצה לארץ כך מטמא בבית הקברות בבית הקברות סלקא דעתך טומאה דאורייתא היא אלא בית הפרס דרבנן ומטמא ללמוד תורה ולישא אשה א"ר יהודה אימתי בזמן שאין מוצא ללמוד אבל בזמן שמוצא ללמוד אינו מטמא רבי יוסי אומר אפילו בזמן שמוצא ללמוד יטמא לפי שאין אדם זוכה ללמוד מכל א"ר יוסי מעשה ביוסף הכהן שהלך אחר רבו לצידן ללמוד תורה ואמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי אלמא פליגי אמר לך רבי יוחנן לעולם לא פליגי ולא קשיא כאן בלוקח מן התגר דשקלי מיכסא מינייהו כאן בלוקח מבעל הבית דלא שקלי מיכסא מינייהו אמר מר בהמה תיעקר והא איכא צער בעלי חיים אמר אביי אמר רחמנא [\[יהושע יא-ו\]](#) את סוסייהם תעקר אמר מר ואיזהו עיקור מנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה ורמינהי אין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין בזה"ז ואם הקדיש והחרים והעריך בהמה תיעקר פירות כסות וכלים

בבב"א מהנה לא כ"ש. והא מהנה הוא שהחנוונין צתוכן סוחרי מעות של כומרים הן אי נמי הוא יהיב ליה לבטל המעות מסחורתו שעושה שם ומטיא להו הנאה אבל שאינן מעוטרות לאו דכומרים הן: נהנה. מן הריח של עשבים או של בשמים: מהנה. נותן מכס: מן הארכובה ולמטה. אבל עיקור שתטרף בו אסור לעשות כן בידים צהמה ואע"פ שהיא אכורה צהנאה: וכותב. שטרות: ומעלה בערכאות שלהן. מקום גדוליהן ושופטיהן ומעלה שטרותיהן לפנייהם לחתום ואף על פי שכבוד והפארת היא להם ואיכא למימר דאזיל ומודה: שהוא כמליל מידם. שמתוך כך יהיו לו עדים ומכייעין להליל מן העוררין: בית הפרס. שדה שנתרף

בה קבר וחשו חכמים עד מאה אמות לדללה מחריפה את כתיית העלמות ושמה יעבור על עולם כשעורה ויסיתנו: לזידן. לחוזה לארץ וארץ העמים מטמא מדרכנו כבית הפרס: ואמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי. ומדלויי ר' יוחנן ש'מ שמינעא ליה לר' יוחנן הך מתני' ולוקחין מהן בהמה פליגא אדרבי נתן: דשקלי מיניה מיכסא. מן הלוקח ונמלא מהנה: ואת סוסייהם תעקר. ביהושע כתיב אלמא מותר לרדותן בכך: ואין מחרימין. קסבר סתם חרמים לבדק הבית דפלוגתא היא [בערכין] (דף כח:); וכיון דהשתא ליכא בית המקדש אחי בהו לידי תקלה דמתהני מהקדש ומעילה: (ה"פ)

תוספות אבל מהנה שרי. וא'ת לקמן פרק כל הצלמים (דף מז:); גבי מי . שהיה כותלו סמוך לעבודת כוכבים ונפל אסור לבנותו ופריך והא קא שביק רווחא לעבודת כוכבים ומאי פירכא הא אמרינן הכא דמהנה מותר וי"ל דהתם איכא הנאה יתירא ונראה כנותן מקום לעבודת כוכבים ור"ת פירש דודאי כל מהנה אסור לבד מהכא מפני שיש באותה הנאה בזיון לעבודת כוכבים שפורע המכס לפי שאינו מחשיב העבודת כוכבים כל כך שישים העטרה בראשו: ק"ו נהנה אסור מהנה לא כ"ש. כתב רבינו ברוך דאותו יריד שהכומרים של עבודת כוכבים לוקחים בו מכס מן המכר מיד אם אותו מכס הוא לבנין עבודת כוכבים והעובד כוכבים מפרש קח בסכום כך וכך ועוד פשוט לבנין עבודת כוכבים אסור דמהנה אסור כר' יוחנן ואף אם לא הזכיר לו לבנין עבודת כוכבים אלא אחר שפירש לו הסכום אמר לו ועוד פשוט נראה דאסור כי מה שלא הזכיר לבנין עבודת כוכבים מפני ישראל הוא מניח ומ"מ אם לא היה מפני הבנין היה נותן לו בסכום הראשון ונמצא הפשוט יוצא מכיס ישראל לבנין עבודת כוכבים והר"ר משה מקוצי כתב בספרו כי אם אמר שתמא ועוד פשוט יכול להיות דמותר דשמא יתננו לעניי עובדי כוכבים: יניח נמצא נהנה. פ"ה יניח העטרה בראשו ונמצא נהנה מן הריח ואע"פ שמניחין לו את המכס ויהנה אינו נקרא נהנה מעבודת כוכבים כיון שהמעות שלו: מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח. לכאורה משמע דהני מעות אינם אסורים אלא מטעם קנס דומיא דפירות ושאר דברים אבל אינם אסורים מטעם חשש דמי עבודת כוכבים ותימה דלקמן (דף לג.) גבי ישראל ההולך ליריד משמע דמעות הנמצאות בידו אינם אסורין מטעם קנסא דמשא ומתן אלא מטעם דאמרי' עבודת כוכבים זבין כך הקשה הר"ר אלחנן ותיירץ ר"י דהתם ה"ק בחזרה אסור אפי' לישא וליתן עמו משום חשש דמי עבודת כוכבים כיון דהלך ודאי דמי עבודת כוכבים בידו דאי גלימא זבין הכא הוה מזבין ליה אבל הכא לא מיירי אלא בנמצא שם וקנס דקנסינן ליה משום דנשא ונתן ביום איד עבודת כוכבים ולהכי אין לאסור המעות אלא לדידיה דעבד איסורא ואפילו לרבי יוחנן דאמר נשא ונתן אסור מיהו לישא וליתן עמו שרי ולא חיישינן שמא ישא ויתן באותן המעות דכולי האי לא קנסו: מנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה. פירש הקונטרס דעיקור של טרפה אסור ולא נהירא כדפרישית לעיל (דף יא. ד"ה עיקור) גבי עוקרין על המלכים אלא ה"ק דיו בכך ויכול להיות שמותרת בהנאה ואע"ג דמעות ופירות וכל אינך אסורין בהנאה מ"מ גבי בהמה יכול להיות דסגי בקנסא דעיקור: ללמוד תורה ולישא אשה. פירוש ודעתו לחזור לא"י דאילו אין דעתו לחזור אמר בכתובות פ"ב (דף קיא.) אחיו של זה נשא (אשה) [עובדת כוכבים] ומת ברוך המקום שהרגו וזה ירד אחריו לחוצה לארץ ודוקא בהנך מצות שהן חשובות ללמוד תורה שגדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה ואשה נמי דכתיב (ישעיה מה) לא תהו בראה אבל לשאר מצות לא והכי משמע פ"ד דמגילה (דף כז.) אבל בשאלתות דרב אחא. מפורש הנך דקילי וכ"ש לשאר מצות שהם חשובות: אמר אביי אמר קרא את סוסייהם תעקר. הקשה הר"ר אלחנן (וא"ת) למ"ד (שבת קכח:); צער בעלי חיים דאורייתא מאי ראייה מייתי מיהושע דלמא שאני התם דעל פי הדבור הוה אבל הכא בקנס דרבנן אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה וי"ל דודאי שיש כח בידם לעקור היכא דנראה טעם קצת לעקור כדמוכח פרק האשה רבה (יבמות דף פט:); גבי משיאין האשה על פי עד אחד [ועי' תוס' ב"מ לב: ד"ה מדברי ותוס' לעיל יא. ד"ה עוקרין]: אין מקדישין בזמן הזה. וטעמא משום דלא ליתי לידי תקלה ומהאי טעמא בטלי מעשר בהמה בזמן הזה כדאיתא פ"ב דבכורות (דף נג. ושם) והקשה ר"ת מהא דאמרינן פרק במה. (אשה) (שבת דף נד: ושם) תריסר אלפי עיגלי הוה מעשר ר"א בן עזריה מעדרו כל שתא ור"א לאחר חורבן הוה כשבא לכלל מצות דהא בן י"ח שנה בלבד היה כשמינוהו נשיא ומינוהו תחת ר"ג ולכל הפחות ר"ג היה נשיא שתי שנים קודם לר"א מדקאמר אשתקד בר"ה צעריה ורבן יוחנן בן זכאי שהיה נשיא קודם ר"ג משכה נשיאותו עד לאחר חורבן כדתנן (ר"ה דף כט:); משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי א"כ לא היה יכול ר"א להיות בר מצוה עד לאחר חורבן וצריך לומר כי אפטרופוס היה לו שהיה מעשר עבורו אי נמי לא נתבטלו מיד עד לאחר חורבן כמה שנים [עי' תוס' שבת נד: ד"ה הוה]: אין מחרימין. פירש הקונטרס דסתם חרמין לבדק הבית ויפה כוון דלמ"ד סתם חרמין לכהנים ליכא למיחש לתקלה שיכול ליתנו לכהנים מיד כדאמרינן

בערכין (דף כט.) אמר עולא אי הואי התם הואי יהיבנא כולהו לכהנים: ואם הקדיש והחרים והעריך בהמה תיעקר. תימה דאמרין בערכין סוף פרק המקדיש שדהו (דף כט. ושם) הוא גברא דאחרימינהו לנכסיה אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה שקול ד' זוזי ושדי בנהרא ולשתרו לך אלמא אית להו תקנה ופירש ר"ת דשאני התם דמקרקעי היא שהן קיימות לעולם ואין יכולין לכלותם אי לא עבוד בהו רבנן תקנה אתי לידי תקלה לעולם ויכול להיות שאף למטלטלין עלתה התקנה לפי שהוקדשו ביחד עם הקרקעות [ועיין תוספות יומא דף סו. ד"ה פירות ותוספות ערכין דף כט. ד"ה שקול ותוספות בכורות דף נג. ד"ה ואין]: (תוספות)

רשב"א הולכין לירוד של גוים ולוקחין מהם בהמה עבדים ושפחות שדות וכרמים. פירוש: אע"פ שאסור ליכנס לעיר שיש בה ירוד לע"ז ולא מחוכה לעיר אחרת, כדאמר לעיל (יא, ב), בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור, בזמן שהוא צריך ליקח מהם אלו מותר. והכי תניא בתוספתא (פ"א ה"ג), ירוד שבאותו כרך אין הולכין לאותו הכרך לא לעיירות הסמוכות וכו' מפני שהוא כנראה הולך לירוד וכו', ירוד שנתנה מלכות ושתנה מדינה ושתנה גדולי מדינה מותר, אין אסור אלא ירוד ע"ז בלבד, הולכין לירוד של גויים ומתרחצין מהם ריפוי ממוזן אבל לא רפוי נפשות, ולוקחין מהם בהים שדות וכרמים מפני שהוא כמאכל מידן. וכתב רבינו הרב ר' יונה ז"ל, דוקא ליקח מהם אלו הולכין לירוד של גויים, מפני שכל אלו אין אדם מוכר אותם אלא מתוך חסרון כים ומעוני, הילכך משום מיעוטינהו שפיר דאמי לילך לשם וליקח מהם אלו, ואע"פ שאסרו לילך לעיר שיש בה ע"ז. אבל כסות וכלים העשויים (לע"ז) ולסחורה ודאי אסורין שאין זה מאכל מידם וממעטם אלא מהנה ומעשיר. וכן מוכיח בירושלמי דגרסינן התם, תני לקח משם כסות תשרף בהמה תעקר מעות יוליכס לים המלח, נחא כסות תשרף, מעות יוליכס לים המלח, בהמה תעקר, והא תאני הולכין לירוד ולוקחין מהם בהמה עבדים ושפחות. וזה שהורכך ריש [לקיף] לקמן לתת טעם להיתר עבדים ושפחות מפני שמכניסין תחת כנפי השכינה, ואתא רב אשי ואמר דאפילו בבהמה נמי איכא אע"כ למוכרים ומתמעטים בכך הילכך מותר, והיינו נמי שהורככה הברייתא להאריך בלשון ולחשוב ולזיזל כרוכלא עבדים ושפחות שדות וכרמים, ואם לא מטעם זה היה לו לתנא למתני ולוקחין מהם כל דבר. והא דאמר לקמן (ע"ב) ר' יעקב זבן סנדלר, ר' ירמיה זבן פיתא, הא לא קשיא, דאינהו לא אזלי להתם למזבן אלא להתם הוו דיירי, ואשמעינן תלמודא דשרי כל דלח לקחו אלא מצעלי בהים שאין נותנין מכס, אבל ודאי אסור לילך לשם ליקח בגדים וכלים ודברים שאינם מתקיימים, לפי שאסור לילך לירוד, ולא התיירו לילך אלא כדי ליקח בהמה ועבדים ושפחות שהן ישוב ללוקח ומיעוט אכל המוכרים. ומיהו נראה לי דירושלמי דקא מיייתי מניה רביה לא מייחוו, דאין שיטתו הולכת על דרך שיטת גמרא שלנו, דלפי שיטת הירושלמי זה משמע דסבירא ליה דמי שנשא ונתן בירוד של גויים אע"ג דלא שקלי מניה מכסא לע"ז קנסי ליה ובהמה תעקר אמרינן, מדאקשינן מהא דתניא הולכין לירוד של גויים וכו', וההיא בלוקח מצעל הבית דלא שקלי מניה מכסא מתוקמא, ולפום גמרא דלן לא קנסינן ליה אלא דשקלי מניה מכסא לע"ז דמהני, או בזמניה עטרה בראשו דנהנה, כדאמרין יהודי הגמלא שם מה יעשה (מניה) ויניח נמלא נהנה לא יניח נמלא מהנה, מכאן אמרו הנושא והנותן בירוד של גויים בהמה תעקר וכו', אלמא לא קנסינן ליה אלא היכא דנהנה או מהנה, אבל משום הולך גרידא לא. וברייתא זו דהולך לירוד של גויים, פירש רש"י ז"ל: אפילו לירוד הקבוע ביום האיד, ואם תאמר והלא אסור לשאת ולתת עמהם, כבר פירש הוא ז"ל: שלא אסרו אלא למוכר אבל ליקח מהם דבר המתקיים מותר דסתם מוכר עובד הוא, וכמו שכתבתי למעלה (יב, ב, ד"ה והאי). ותמהו עליו רבים, מדאמר לקמן ר' יעקב זבן סנדלר, ר' ירמיה זבן פיתא, ואין לך דבר שאינו מתקיים יותר מן הפה שהוא נפסד ומתעפף, ואין לך שמה מן הפלטר המוכר פתו ומשתכר בו הרבה, והיכי זבן ר' ירמיה ליתסר משום שאינו מתקיים, ותניא (ו, ב) דבר שאין מתקיים אין לוקחין מהם. ועוד, דלפי פירוש אסור לשאת ולתת דמתניתין למוכר להם דוקא הוא דקא אסרינן, הא לקנות דברים המתקיימים מותר, וזה הימה, שאין לך שמה יותר מן התגרים כשמוכרים סחורתם ואף על פי שהיא מתקיימת, והם מתייגעים ומחזרין למוכרה וזהו עיקר חיותן ואומנותן. ונראה לי שאין זה קשה כל כך, דלא התיירו כאן לילך לירוד שלהן לקנות מהם אלא אלו שהן הרחוקה אלא הלוקח ומיעוט וחסרון אכל המוכרים, כמו שכתבתי למעלה (ד"ה וכתב), וכדאמר עלה לקמן (ע"ב) כל היכא דמעט להו שפיר דמי, אפילו לילך לירוד שלהם שהוא עשוי לשם ע"ז ולחשיבותא, וקתני נמי (ב, א) ר' יהודה אומר נפרעין מהן מפני שהוא מיצר, ואמרו לו אף על פי שהוא מצר עכשיו שמה הוא לאחר זמן. אלמא כל שהוא מאכל מידם או מצערו ביום אידו מותר לכולי עלמא, ואפילו ללכת לירוד שלהם, (ולא עוד אלא דאסור ומשא ומתן של יום אידם

אף על גב דלח ממעט להו) דאסור משא ומתן אינו אלא משום לחזיל ומודה, ולעולם לא חזלי ומודו כשמוכרים דברים המתקיימים דאין להם ריוח כל כך בדבר, שאם לא ימכרונו היום ימכרונו למחר, אבל ודאי כשמוכרים דבר שאינו מתקיים חזיל ומודה, מפני שהיה מחאה הרבה למוכרו, ומתיירא בכל עת שמא יתפסד קודם שימכרונו. והא דרבי ירמיה איכא דגרים זבן פיתא, ואיכא דגרים זבן ביתא. ואף על גב דגרסאות אלו אינם נכונות בעיני, חלה, דאתמר עלה כל חד וחד סבר חבראי מתגר זבן, וביתא לא מתגר זבני להו לאינשי ואינם נעשים סחורה באחר, ועוד, דגרסינן עלה בירושלמי, ואתה לא לקחת גלוסקין מימך, אלמא פיתא גרסינן. מכל מקום איכא למימר דחיי נפש שרי, דהכי גרסינן בירושלמי, רבי חייה בר בבא שלח מזבן ליה סנדל מן ירוד לרור, אמר רבי יעקב בר אחא ואתה מלוקחי ירוד, אמר ליה ואתה לא לקחת גלוסקין מימך, אמר ליה שניא היא, דאמר רבי יוחנן לא אסרו דבר שחיי נפש. ויש מפרשים: בירוד של ע"ז שאינו יוס איד, ואי לאו משום מיכסא שרי ללח חזלי ומודו. וקשה, דאם כן מאי הא דקאמא עלה לקמן כל היכא דממעט להו שפיר דאמי, דהא כיון דליכא יוס איד ולא שקלי מניה מכסא, כדאוקי לה רבי יוחנן בלוקח מצעל הבית ללח שקלי מניה מכסא, אם כן אפילו לזבני להו ולהרויחם שפיר דמי, ולמה אין לוקחין מצעל הבית כל מידי בלאו טעמא דמעוטינהו. וכתב הרמב"ן נ"ר דאיכא למימר דמשום הכי אסור למכור להם משום שע"ז מתעלה בהם כשהם מתאספין ומביאין סחורה ובאין למכור בירוד שלה, אבל ליקח מהם כל היכא דממעט להו לא מתחשבא, ובירושלמי אמר ר' אבהו אסור לעשות חבלא בירוד, ותני כן לא ישרא בבלומו במקום שהוא מתחשבא. ויש מפרשים: שהירוד הזה הוא ביום האיד, ואפילו הכי היכא ללח שקלי מניה מכסא מותר לקנות כל דבר שהוא כריך ללוקחו בירוד שלח יזמן לו כל כך שלח בזמן הירוד, ומשום הרוחה של ישראל מותר, ועוד, דממעט להו למוכרים מהרוחתו דבזמן ירוד זילי תרעי, והיינו דקאמא מעוטינהו הוא, כלומר דממעט להו רווחא. ומייתי ראייה מהא דגרסינן במסכת מועד קטן (י, ב), רבינא הוה ליה זוזי בו חוזאי אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה מהו למיזל עלייהו האידינא, אמר ליה כיון דהאידינא משכחת להו לכולהו, בשאר יומי לא משכחת להו שפיר דמי, ותנן נמי גבי עבודה זרה כי האי גוונא, הולכין לירוד של גויים לוקחין מהם וכו' עד מפני שהוא כמיל מידם, אלמא היינו טעמא לירוד, ומיהו ושמעין] שמוכרין פרקמטייא האבודה בירוד של גויים משום רווחא דישראל, וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל בתשובה. כלל, דנקיטין מהנאי שמעתתא, דאין הולכין לירוד של גויים כלל ואפילו לסתם שלהם, משום דהם ירוד של גויים לע"ז, דבירייתא אין הולכין לירוד של גויים סתמא תניא, ואף על פי שאין שם חנויות כלל, אלא אם כן הוא ירוד שנחנה אותו מלכות או מדינה או גדולי מדינה, דאז מותר כדברי התוספתא (פ"א ה"ג), אבל בסתם אסור, ואף על פי שלח ישר ויתן אלא עם בעלי בתים ללח שקלי מנייהו מכסא. וטעמא דמילתא, מפני שנראה כמהלך (לדבר בע"ז) ולכבד לע"ז] בסחורתו עם שאר הגויים המתאספים שם מכאן ומכאן. אבל אם כריך ליקח מהם בהמה עבדים ופחות שדות וכרמים, וכן] אם כריך לדון ולערער על אחד ולהציל מידם מותר ליכך וליקח מצעלי בתים שאינם קבועים, ללח שקלי מנייהו מכסא לעבודה זרה, אבל מצעל הבית קבוע דשקלי מניה מכסא לעבודה זרה, וכל שכן מתגר אסור, משום דמהנה הוא לעבודה זרה ואסור, דהלכתא כרבי יוחנן דאסר. והיכא דיג שם חנויות מעוטרות ופאינים מעוטרות, המעוטרות אסורות, ואפילו מעוטרות בפירות, דסימן הוא דשקלי מנייהו מכסא לע"ז, וכל שכן במעוטרות בורד והדם דאיכא תרתי לריעותא, חדא דשקלי מניה מכסא ונמלא מהנה, וחדא דחיישין אדטריד למשקל (ולמשקל) ולמניה] מתהני מריחא ולא אדעהיה, וכתוב: לא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים יג, יח) ודנהנה אסור, וחנויות שאינם מעוטרות מותרות, ללח שקלי מנייהו מכסא, ואף על פי שקרובות הרבה למעוטרות, ולא גזרינן דאדשקיל משאינם מעוטרות דימלא משתלי ושקיל מן המעוטרות, וזו היא ששנינו זה היה מעשה ואמרו מעוטרות אסורות, ושאינם מעוטרות מותרות]. ואף על פי שעושין יוס אחד ביום הירוד מותר ליקח מהם כל דבר שהוא כריך, מפניש אינו נמלא כל כך שלח בשעת הירוד, ועוד דממעט להו הריוח, דבירוד זילי תרעי, ומציל מידם הריוח שלהם הוא זה. וכן מותר (להם למכור) ולמכור להם] כל פרקמטיא המתפסדת שאינו אלא כמיל מידם, וכמעשה דרבינא ורב אשי במסכת מועד קטן (ו, ב), וכן השיב רבינו האי גאון ז"ל בתשובה, ובלבד ללח שקלי מניה מכסא לעבודה זרה, ואף על גב דשקלי מניה מכסא אחד מן הגויים מותר. ואף על גב דאיכא למיחש דימלא האי גוי דשקיל מיכסא חזיל ומודה, אפילו הכי מותר, דאנן אלפני עור מפקדינן, והאי לפני לפני הוא, דהא לא שקיל גוי מיכסא מידא דישראל אלא מחנות התגר גוי, הילכך מותר. כל זה נראה לפסק הלכה. ואנו כבר כתבנו למעלה (ב, א, ד"ה כתב) היתר לכל שאר הדברים בזה הזמן לישרא

וליתן אפילו ביום אידם מטעם איבה, ומטעם שאינו אלף כמחניף, ומטעם שהשתא לא אדיקי כולי האי ולא אזלי ומודו. ואם הקדיש וכו' מעות וכלים יוליד הנאה לים המלח. קשיא ליה לרבינו חס ז"ל, מן ההיא דגרסינן בערכין פרה המקדיש שלהו (כט, א), ההוא גברא דאחרמינהו לנכסי בפומבדיתא, אחא לקמיה דרב יהודה אמר ליה שקול ארבע זוזי ורחמיל עלייהו ושדי בנהרא ולישתרו לך, כמאן כשמואל וכו', והכא נמי ליפרוק ולישדינהו לנהרא, וניחא ליה דהתם מהקדשי ולית להו תקנתא אלף בפדייה, וכיון דמוקמת לה אפדיון עביד לה דשמואל, אבל הכא מטלטלי נינהו, וכיון דאפשר הוא להוליכן לים המלח הנסין ליה ומוליכס בעלמא. אבל הרי"ף ז"ל כתב הכא: ואי פריק להו בשוה פרוטה שפיר דאמי. ונראה שדעת רבינו ז"ל הוא בענין הזה דהכא תני דינא והתם בערכין אשמעינן רב יהודה תקנתא, ודברי טעם הם. הא דתניא אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה, פירש רש"י ז"ל: דהא תנא סבירא ליה דסתם חרמין לבדק הבית, והכי משמע] מדאקשי אביי ונשחטיה משחט, ואי בקדשי מזבח הוה ליה שחטי חוץ. והקשה הרמב"ן נ"ר היכי פריק רב מפני שנראה כמטיל מוס בקדשים, ואקשינן נמי נראה מטיל מוס מעליא הוא, כלומר, ומדאורייתא עבר דכתוב: "כל מוס לא יהיה בו" (ויקרא כב, כא), ואי בקדשי בדק הבית הא לא מיהסר דאורייתא, והיכא אמרינן נמי הני מיכלי בזמן שביה המקדש קיים דחזי להקדשה והיונן וליהוי כמטיל מוס בצעלי מומין וכו'. ועוד, כיון דסבירא ליה למקשה דמטיל מוס מעליא הוא, מאי קשיא ליה מעיקרא ולמאי אכטריך לפרוקא דאביי משום בזיון דקדשים. לכך נראה דמעיקרא [מחרמין מקשיין דהיונן בדק הבית, וכלה נמי מקדישין ומעריכין אפילו בשל בדק הבית היא, דומיא (דערכין) דחרמין] ללא מהסר בהו מומא. ואוקמה אביי משום בזיון דקדשים, ורבא חדיה ואמר דהכא בתמימים עסקין משום מוס, וכיון שהקדיש למזבח או לבדק הבית כיון דתמימים וחזו למזבח אסור להטיל בהו מוס. ועליה קא מתמה הלמודא כיון דמשום גזירת מוס נגעו בה אלמא בקדשי מזבח היא, אי נמי בראויין למזבח והקדישן לבדק הבית דמידי מזבח לא נפקי לעולם, אי הכי היכי אמרת נראה, מטיל, מוס מעליא הוא ובודאי אסור, אי דאורייתא בהקדש מזבח ממש, אי דרבנן במתפס תמימים לבדק הבית, ומכל מקום לא שייך למימר בהו נראה כמטיל, ומיהו בצעלי מומין לבדק הבית מותר, אי נמי התם משום נראה כמטיל, ודעדיפא מניה מתרץ דכולהו ליכא אלף נראה, עד (רש"א)

כאן.

ב

-

יג

דף

ירקבו מעות וכלי מתכות יוליקם לים המלח ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה אמר אביי שאני התם משום בזיון קדשים ונשחטיה מישחט אתו בהו לידי תקלה ולישויה גיסטרא אמר אביי אמר קרא [\[דברים יב-ג\]](#) ונתצתם את מזבחותם [וגו'] לא תעשון כן לה' אלהיכם רבא אמר מפני שנראה כמטיל מוס בקדשים נראה מוס מעליא הוא ה"מ בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה וליהוי כמטיל מוס בבעל מוס דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור בעל מוס נהי דלא חזי לגופיה לדמי חזי לאפוקי הכא דלא לדמי חזי ולא לגופיה חזי אשכחיה רבי יונה לרבי עילאי דקאי אפיתחא דצור א"ל קתני בהמה תיעקר עבד מאי עבד ישראל לא קא מיבעיא לי כי קא מיבעיא לי עבד עובד כוכבים מאי א"ל מאי קא מיבעיא לך תניא העובדי כוכבים והרועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין א"ל ר' ירמיה לר' זירא קתני לוקחין מהן בהמה עבדים ושפחות עבד ישראל או דלמא אפי' עבד עובד כוכבים א"ל מסתברא עבד ישראל דאי עבד עובד כוכבים למאי מיבעי ליה כי אתא רבין אמר רבי שמעון בן לקיש אפילו עבד עובד כוכבים מפני שמכניסו תחת כנפי השכינה אמר רב אשי אטו בהמה מאי מכניס תחת כנפי השכינה איכא אלא משום

מעוטייהו וה'נ דממעטי שרי: רבי יעקב זבן סנדלא ר' ירמיה זבן פיתא אמר ליה חד לחבריה יתמא עבד רבך הכי אמר ליה אידך יתמא עבד רבך הכי ותרוייהו מבעה"ב זבון וכל חד וחד סבר חבראי מתגר זבן דאמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא לא שנו אלא בלוקח מן התגר דשקלי מיכסא מיניה אבל בלוקח מבעה"ב דלא שקלי מיניה מיכסא מותר א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אילמלא היה ר' יוחנן הא זימנא באתרא דקא שקלי מיכסא אפי' מבעה"ב הוה אסר אלא אינהו היכי זבון מבעה"ב שאינו קבוע זבון: **מתני'** אלו דברים אסורים למכור לעובד כוכבים אצטרובלין ובנות שוח ופטוטרות ולבונה ותרנגול הלבן רבי יהודה אומר מותר למכור לו תרנגול לבן בין התרנגולין ובזמן שהוא בפני עצמו קוטע את אצבעו ומוכרו לו לפי שאין מקריבים חסר לעבודת כוכבים ושאר כל הדברים שתמן מותר ופירושן אסור ר"מ אומר אף דקל טב וחצב (ונקלב) אסור למכור לעובדי כוכבים: גמ'

רש"י נועל לכת. ואין לה מה תאכל ותמות: התם משום בזיון קדשים. דאי אמרת תיעקר אינה מתה מהרה נראה בזיונה לזמן מרובה: ונשחטיה מיסחט. דאי משום שחוטאי חוץ אדק הבית לא מיחייב וכדתניא [בשני שעירים] (יומא דף סג:) שומע אני אפילו קדשי בדק הבית שנקראו קרבן וכו': לידי תקלה. לאכלה: גיסמרא. יתחכנה לשנים הא ליכא בזיון קדשים דמתה מהר ותקלה ליכא דלא אכלי מינה: ה"מ. הוא דהוי מטיל מוס גמור ואסור משום כל מוס לא יהיה בו: בזמן שבית המקדש קיים. דקרינא ביה תמים יהיה לראון (ויקרא כב) להקריב אבל השתא נראה בעל מוס הוא ולא אסור מדאורייתא: וניהוי כמטיל מוס בצעל מוס. לרבא פריך דאמר נראה כמטיל מוס כלומר מדרבנן הוא לאסור אמאי לא עבר מדאורייתא משום דלא חזי להקריבה הרי מטיל מוס בצעל מוס דמעיקרא לא חזי להקריבה ופליגי ביה תנאי בצבורות (דף לג:) גבי בכור שאחזו דם ואיכא למ"ד אסור להקזי אפילו הוא מה משום לא יהיה בו מוס וה"ל למיתני מפני שמטיל מוס בצעל מוס ואמאי תנא נראה: לדמי חזי. לחללו באחר ומקריב חלפיו וקרינא בו תמים יהיה לראון משום חלפיו: לאפוקי. השתא כשאין בית המקדש קיים דשום בהמה לא חזיא לא לגופה ולא לדמי הלכך נראה בעלמא הוא ולא מיתסר מדאורייתא אלא מדרבנן: עבד מאי. לקח שם עבד מאי לרבי נתן מה יעשה לו יעקרו או לא: ה"ג העובדי כוכבים והרועים בהמה דקה. הן ישראל והן גזלנים הרי הן כעובדי כוכבים: ואין מעלין. אותן מן הבור אם נפלו לתוכה אלא יניחם וימותו: ואין מורדין. אותן לבור להמית אותן בידים אלמא עבד עובד כוכבים אסור להמיתו בידים: קתני. לרבנן לפליגי עליה דר' נתן לוקחין מהן עבדים ופסחות: למאי מיבעי ליה. כלומר מאי מורה יש כאן דנשרי ליה: משום מעוטינהו. שממעט העובדי כוכבים ומלדלך שְלוֹחַ בהמתם שמתמשין בהן: זבן סנדלא. ביריד של עבודה כוכבים לקח סנדל מן העובד כוכבים: יתמא. כלל דעת: עבד רבך הכי. לעשות סחורה בשוק של עבודה כוכבים דשקלי מיניה מכסא ומנהה: אילמלא היה רבי יוחנן באתרא. דשקלי מכסא מצעלי בתים הוה אסר לקח אפילו מצעל הבית והשתא דר' ירמיה קים לן דשקלי מצעלי בתים: שאינו קבוע. ולא מסיק מוכסי אדעתיהו למיגבי מיניהו דלא תגר ולא בעה"ב קבוע: מתני' איצטרובלין ובנות שוח. מפרש בגמרא: אסור למכור לעובד כוכבים. ללארד עבודה כוכבים קבעי לה: מוכר לו תרנגול לזן בין התרנגולים. לקח עובד כוכבים מישראל תרנגולים הרבה מותר למכור ביניהם תרנגול לזן דכיון דשקיל מיניה אחריני לאו לעבודה כוכבים קא בעי להו: שתמן ופירושן. מפרש בגמרא: דקל טב חצב ונקלב. מפרש בגמ': גמ' (כ"ט)

תוספות ירקבו. פי' ויניחם במקום שלא יהא נקל לבא לידי תקלה ושם ירקבו: יוליכם לים המלח. משום דשדי להו בעיניהו דבלא שחיקה צריך ים המלח ה"ה בשאר נהרות ע"י שחיקה כדמשמע פרק כל שעה (פסחים דף כח. ושם ד"ה עבודה כוכבים) וכעובדא שהבאתי גבי רב יהודה ואע"פ שלא האריך התלמוד להזכיר שחיקה אפ"ה ודאי צריך: נועל דלת בפניה. אין לתמוה על בכור בזמן הזה אמאי לא הצריכו לנעול

דלת שלא יבא לידי תקלה ולא נצטרך להמתין עד שיפול בו מום דהאי דמצרכינן הכא משום קנסא הוא שהקדיש על חנם ועוד אי נפל ביה מומא הכא לא שרי אלא על ידי פדיון אבל בכור שהוא קדוש מאליו ולא על ידו באה הקדושה אין לקנסו אלא ימתין עד שיפול בו מום ויאכל במומו בלא שום פדיה ואף על פי שהוא יכול להטיל בו מום קודם שיצא לאויר העולם ויפקיענו מקדושת בכור למזבח רק שיתנונו לכהן ולא תארע בו עוד תקלה אם לא עשה אין לקנסו בכך ולהצרכי נעילת דלת: ונשחטיה מישחט. פ"ה ואי משום שחטי חוץ אקדשי בדק הבית לא מיחייב כדתני' פרק [שני שעירים] (יומא דף סג:): שומע אני כו' משמע דלא איירי הכא אלא בקדשי בדק הבית וקשיא דא"כ כי משני רבא מפני שנראה כמטיל מום בקדשי בדק הבית מאי מטיל מום איכא הא כי כתיב (ויקרא כב) כל מום לא יהיה בו בקדשי מזבח כתיב ועוד מדקמסיק הני מילי בזמן שביהמ"ק קיים דחזי להקרבה אלמא בקדשי מזבח איירי לכך פירש ר"י דבקדשי מזבח איירי ובזמן הזה אין חייב שוחט חוץ מאחר שאינו ראוי לביאת פתח אהל מועד מידי דהוה אשלמים ששחטן בחוץ קודם פתיחת דלתות ההיכל דפטור למ"ד פרק שני שעירים (שם). מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי ועוד י"ל דלעולם בקדשי בדק הבית מיירי ורבא בא לפרש הטעם בקדשי מזבח וגזירה קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח כדאשכחן גבי גיזה ועבודה בפרק ראשית הגז (חולין דף קלה.). דגזרינן קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח והאי כי פריך ונשחטינהו מישחט אקדשי בדק הבית פריך והוה מצי לשנויי גזרה משום קדשי מזבח והתם אסור משום שחטי חוץ אלא שפיר קא משני: עבד עובד כוכבים. טעמא דמכניסו תחת כנפי שכינה דחייב בכל המצות שהנשים חייבות דגמרינן לה לה מאשה (גיטין דף מא:): והרועין בהמה דקה. שלהן אבל של אחרים לא דאין אדם חוטא ולא לו כדאמר בפרק קמא דב"מ (דף ה:): גבי ההוא רעיא: הכא נמי משום מיעוטן. ואידך דמפרש מפני שמכניסו סבר דלא שייך בעבד מיעוטייהו דאדרבה הוי ממעט ישראל שאוכל משלו: רבי ירמיה זבן פיתא. וא"ת והלא פת עובדי כוכבים אסורה וי"ל דמיירי במקום שאין פלטור ישראל כדאמרין לקמן פרק שני (דף לה:): ועוד י"ל דמיירי הכא לצורך עבדו עובד כוכבים או לצורך בהמתו אכן בירושלמי גבי האי עובדא שנייא היא משום חיי נפש משמע דלצרכו קנאו והכי גרסינן בירושלמי ואתה לא לקחת גלוסקא מימיך אמר ליה שנייא היא משום חיי נפש ואם תאמר והלא פת דבר שאין מתקיים הוא ואמרין לעיל (דף ו:): דבר שאין מתקיים אין לוקחין מהם וי"ל דפת דבר חשוב הוא וקפץ עליה זבינא והוה כדבר המתקיים: (תוספות)

רשב"א מתני' אלו דברים אסורים למכור לגויים האלטרובלים וכוונות שוה. פירוש: מפני שאלו היו רגילין להקריב, וכל אשר נמלא אהו אפילו מתחלת השנה מלניעו ליום האיד, והרי זה ודאי כמוכר ללורך עבודה זרה, שםפני שלא היו נמלאין בכל עת היו לוקחין אותן בכל עת ומלניעין אותן ליום אידם. אבל במקומות שהיו רגילין להקריב בהמה ושאר דברים הנמלאים תדיר, אין אסור למכור להם אלא אם כן פירש לעבודה זרה הוא לוקחין, או אם קרוב ליום אידם ג' ימים כרישא דמתניתין. אבל בדורות האלו שאין דרכן להקריב הני דמתניתין, מותר למוכרה להם ואין צדך כלום, חוץ מן הלבונה שעדיין דרכו של כומרין ללוקחה לקטרת זרה בכל עת, ואפילו למכור לו כל ימות השנה [ואסור]. (רשב"א)

דף - א

מאי איצטרובלין תורניתא ורמינהו הוסיפו עליהן אלכסין ואיצטרובלין מוכססין ובנות שוח ואי סלקא דעתך איצטרובלין תורניתא תורניתא מי איתא בשביעית (והתנן) זה הכלל כל שיש לו עיקר יש לו שביעית וכל שאין לו עיקר אין לו שביעית אלא אמר רב ספרא פירי דארזא וכן כי אתא רבין א"ר אלעזר פירי דארזא: בנות שוח: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן תאיני חיוראתא: ופטוטרות: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בפטוטרותיהן שנו: לבונה: אמר רבי יצחק אמר ר"ש בן לקיש לבונה זכה תנא ומכולן מוכרין להן חבילה וכמה חבילה פירש ר' יהודה בן בתירא

אין חבילה פחותה משלשה מנין וליחוש דלמא אזיל ומזבין לאחריני ומקטרי אמר אביי אלפני מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן: ותרנגול לבן: א"ר יונה א"ר זירא אמר רב זביד ואיכא דמתני אמר ר' יונה אמר ר' זירא תרנגול למי מותר למכור לו תרנגול לבן תרנגול לבן למי אסור למכור לו תרנגול לבן תנן רבי יהודה אומר מוכר הוא לו תרנגול לבן בין התרנגולין היכי דמי אילימא דקאמר תרנגול לבן למי תרנגול לבן למי אפילו בין התרנגולין נמי לא אלא לאו דקא אמר תרנגול למי תרנגול למי ואפילו הכי לרבי יהודה בין התרנגולין אין בפני עצמו לא ולת"ק אפילו בין התרנגולין נמי לא אמר רב נחמן בר יצחק הכא במאי עסקינן כגון דאמר זה וזה תניא נמי הכי אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאמר תרנגול זה לבן אבל אם אמר זה וזה מותר ואפילו אמר תרנגול זה עובד כוכבים שעשה משתה לבנו או שהיה לו חולה בתוך ביתו מותר (והתניא) עובד כוכבים שעשה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד אותו היום ואותו האיש מיהא אסור אמר רב יצחק בר רב משרשיא בטוויג תנן ושאר כל הדברים שתמן מותר ופירושן אסור מאי שתמן ומאי פירושן אילימא שתמא דקאמר חיטי חוורתא פירושן דקאמר לעבודת כוכבים

רס"ו תורניתא. מין ארז והיא שטה כדאמר בר"ה (דף כג.): הוסיפו עליהן. לענין שביעית: כל שאין לו עיקר. להתקיים בארץ בימות הגשמים כגון קישואין ודילועין וכיוצא בהן: אין לו שביעית. ומותר לעשות מהן סחורה ואינו מכוון להפקיחן: פירי דארזא. גלג"ט: בפטורותיהן שנו. פטורות דמתני' לאו מין הוא באפי נפשיה אלא ה"ק אין מוכרין להן כל אלו אינטרוולין וזנות שוח בעוקציהן לפי שתולין אותן בפני עבודת כוכבים ודרכן לעובדן בכך: לבונה זכה. מין לבונה היא: שלשה מנין. משקל שלשת מנין דהא ודאי לסחורה קא מכיין: אלפני מפקדינן. על לפני עור אנו מצויין שלא ליתן מכשול בדבר האסור לו וכל הני דאסרינן לזבני להו משום לפני עור לא תתן מכשול דבן נח מוזהר על עבודת כוכבים: אלפני דלפני. כגון הכא דהאי ודאי לאו לעבודת כוכבים קבעי ומשום דלא ליזדבן איהו לאחריני ומקטרי לא מפקדינן למיסר: מותר למכור לו. לעובד כוכבים תרנגול לבן כיון דלא אידכר לבן לאו לעבודת כוכבים קבעי: אילימא דאמר תרנגול לבן למי. וא"ל ישראל לא מזבנינא לך אלא בהדי אחרינא: אפילו בין התרנגולין נמי לא. דהא גלי דעתיה דלעבודת כוכבים קבעי ליה וניחא ליה דליזבון שאר התרנגולין בשביל הלבן: הב"ע דאמר זה וזה. מתני' דלר' יהודה בפני עצמו לא ולת"ק לגמרי אסור כגון דמעיקרא אדכר לבן ושחור ואדום הלכך לבן לרבי יהודה בפני עצמו אסור כיון דמעיקרא אדכר והשתא שקיל לבן ואזיל ליה מעיקרא נמי איכיון ללבן והאי דאדכר שחור איערומי אעריס דידע הוא דאי שאיל לבן לחודיה לא זבין ליה ישראל ובין התרנגולין מותר דמיגו דשחור לאו לעבודת כוכבים לבן נמי לאו לעבודת כוכבים ורבנן אפילו בין תרנגולין נמי אסור הואיל דקתבע לבן ומיהו תרנגול סתמא בין לר' יהודה בין לרבנן מותר למכור לו תרנגול לבן כרבי זירא: תניא נמי הכי. כדלר"א רב נחמן דבאומר זה וזה פליגי: אימתי. תרנגול לבן אסור למכור: בזמן שאמר תרנגול זה לבן. מכור לי והאי זה לאו דוקא: אבל אמר זה וזה. אינו מותר למכור לו אלא שניהם יחד אלמא רבי יהודה בדאמר זה וזה קאי ומשום הכי בפני עצמו לא הואיל ואמר לבן ומדרבי יהודה נשמע לרבנן: ואפילו אמר תרנגול זה לבן. אם היה עובד כוכבים שעושה משתה לבנו או שיש לו חולה בתוך ביתו: מותר. דלסעודה קבעי ליה משום נוי ולחולה נמי קבעי ליה משום רפואה: אינו אסור. לשאת ולתת עמו אלא אותו היום משום דמקריב הוא היום לעבודת כוכבים ואזיל השתא ומודה: בטוויג. האי משתה דקתני מותר למכור לו תרנגול לבן לאו במשתה חופת בנו דהא ודאי לתקובת עבודת כוכבים קבעי ליה אלא במשתה של מריעות שעושין הנערים זה עם זה וקורין המפרויי"ש"א דלא חשיב כולי האי שיקריבו לעבודת כוכבים: (רס"ו)

תוספות תורניתא. פ"ה מין ארז כדאמר ר' בר"ה (כג. ושם) בעשרה מיני ארזים שטה תורניתא וקשיא דבסמוך פריך מההיא וכל שאין לו עיקר ופ"ה שאין לו עיקר מתקיים בארץ בימות הגשמים ואי תורניתא ארז הוא

הא יש לו עיקר מתקיים ועוד קשיא לפירושו הרי תבואה דאין לה עיקר בימות הגשמים ויש לה שביעית ועוד קשיא אי תורניתא אילן הוא תורניתא הוא דלא מזבנינן הא שאר אילנות מזבנינן והא תנן (לקמן ט:): אין מוכרין להם במחובר לקרקע דהכי דייק לקמן גבי דקל טב לכך פר'ת דתרי גוונא תורניתא נינהו וההיא דהכא הוא מין אדמה כעין כבירתא פי' גפרית שאין לה עיקר שורש בקרקע לא בימות החמה ולא בימות הגשמים אבל תבואה יש לה עיקר בימות החמה ומשום הכי פריך עלה מההיא דשביעית וכה"ג פריך בשבת פרק ר"ע (דף ז.צ.) גבי כבירתא וגם רש"י פירש שם כן שתורניתא דהכא כעין כבירתא: בנות שוח. לכאורה משמע דפירי גרוע הוא מדהוסיפו עליהם אבל מעיקרא לא הוה נהגו בהו שביעית וכן משמע בריש מס' דמאי (פ"א) דלא נחשדו עליהם עמי הארץ דתנן הקלין שבדמאי השיתין והרימין ועוזרדין ובנות שוח וקשיא דבפ"ק דשבועות (דף יב: ושם ד"ה כבנות) אמר גבי מותרות קיץ למזבח כבנות שבע לאדם שאוכלין אותם בקנוח סעודה אלמא חשובות נינהו ובנות שבע הם בנות שוח כדאיתא בבראשית רבה (פט"ו) תאנים שאכל אדם הראשון איכא דקרו להו בנות שוח לפי שגרמו שוח לאדם ואיכא דקרו להו בנות שבע שגרמו שבע אבילות לאדם ובפרק ד' נדרים (נדרים דף כז.) נמי גבי הנודר מן הכלכלה והיו בה בנות שבע ואמר אילו הייתי יודע שבנות שבע בתוכה הייתי אומר תאנים שחורות ולבנות אסורות ובנות שבע מותרות מכל הני משמע דבנות שבע חשובים י"ל דודאי בנות שוח פרי חשוב הוא ומה שלא נחשדו עמי הארץ עליהם היינו מפני שיש מהם הרבה והוא מין פרי הגדל ביערים כמו עוזרדין דחשיב בהדייהו גבי קלים שבדמאי לפי שמצוי להם מן ההפקר לא נחשדו שלא לעשר הגדל סביב גנותיהם וסביב פרדסותיהן ולא מפני שהוא גרוע ולגבי שביעית מעיקרא סבור כיון שאין נגמרים בשנה שנחנטים בה כדאמרין (ר"ה דף טו:): בנות שוח שביעית שלהן שניה לפי שעושות לשלש שנים הוי סברי דלא שייך למיזל בהו לא בתר חנטה ולא בתר לקיטה ולבסוף הלכו בו אחר חנטה ונוהג דין שביעית שלו בשנה שניה של שמטה אכן קשיא דהכא קא מפרש תלמודא בנות שוח תאני חירותא וכן בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ:): ובפ' ארבעה נדרים שהבאתי משמע דאינם לא תאנים שחורות ולא תאנים לבנות וי"ל דג' מיני תאנים הם שחורות ולבנות הם סתם תאנים ובנות שוח ומאותם בנות שוח יש מהם רעות ויש מהם טובות וברעות מיירי הכא ובמסכת דמאי ולכך קורא אותם בנות שוח שתולה הקלקלה במקולקל אע"פ שמהם לא אכל אדם כי אם מן הטובות והם אותם בנות שבע דמיירי בהו בשבועות ובנדרים כי מסתמא אדם הראשון מן הטובות אכל ור"ת היה מפרש דגרס הכא גבי שביעית מוכססין בנות שוח ולא גרס ובנות שוח והוא מין בנות שוח ולא בנות שוח ממש ואותו פרי הוא גרוע ומביא ראה מפ"ק דבכורות (דף ה.ו.) ושם) דאמרין התם הארי והדוב והנמר והברדלס עיבורן ג' שנים וכנגדן באילן בנות שוח נחש ז' שנים ולאותו רשע לא מצינו חבר וי"א מוכססין בנות שוח ופירש"י שם שהוא מין בנות שוח ולא בנות שוח ממש: פירי דארזא. פ"ה גלונין והוא מאכל חזירים ורשב"ם בשם רש"י פירש פירות אילן שקורין פין ויש בו גרעינין ואינו ראוי לאכילה וניחא כי גם במס' ר"ה (דף כג.) ושם) פירש"י תורניתא פין ושם מדבר בגוף הארז וכאן בפירות והיא. דקאמר בב"ב (דף פ: ושם ד"ה מה) ארז אינו עושה פירות ודאי אותו ששמו ארז אינו עושה פירות וזה שמו שטה: כגון דאמר זה וזה. פרש"י שאמר תרנגול לבן ושחור למי ור"י אומר דמיירי כגון שיש ביד הישראל הרבה תרנגולים לבנים ושחורים וקאמר זה וזה והכי משמע בסמוך דקא אמר אימתי בזמן שאמר תרנגול זה לבן משמע דקמיה קאי ורש"י פירש

דזה לאו דוקא: (תוספות)

רשב"א גמרא ולבונה אמר רבי יצחק אמר רשב"ל לבונה זכה. פירש רש"י ז"ל: מין לבונה הוא. ונראה לי דבזמן הזה כל לבונה אסור למכור לכל גלח. חלה, שאין לנו יודעין איזו לבונה זכה, דהא הני כפירושן לע"ז נינהו, ועוד מפני שבכל יום רגילין להקטיר קטרת זכה כלבונה לפיכך אסור. ואפילו אם יאמר מעלמנו דלחולה שיש לו או לדברים אחרים הוא כריך לה איפשר לומר דאסור, דחיישין דילמא איערומי איעריס, כדאמר בשמעתין לקמן (ע"ב), תרנגול לבן קטוע למי מהו למכור לו תרנגול לבן שלם, והיימא לן דאסור כדאמר אם תמלי לומר איערומי הוא דקא מעריס ואסור, ותרנגול קטוע הרי הוא כאלו פירש דלאו לע"ז בעי לה אפילו הכי אסור, והכא נמי לא שנה. אבל היכא לידעין אנו דיך לו חולה שהנטרף לו לבונה זו איפשר דאז מותר, כדאמרין בשמעתין גבי תרנגול לבן, וגוי שעשה משתה לבנו או שהיה לו חולה בתוך ביתו מותר, ופירש רש"י ז"ל: אפילו אמר תרנגול לבן למי. אבל לפום מה דפירש שם הרשב"ד ז"ל דתרנגול זה דוקא מותר לגוי שעשה משתה לבנו אבל אם אמר תרנגול לבן למי אסור ואף על פי שיש לו חולה בתוך ביתו, איפשר דגבי לבונה נמי אף על פי שאנו יודעין שיש לו חולה בתוך ביתו דאיפשר דלכפורתא תחבשת הוא כריך, ונמי אסורו, ואף על פי שיש לחלק בזה מעט, מכל מקום כיון שהם רגילין כל כך להקטיר ממנה בכל עת, יש לאסור מיהא משום משא ומתן של יום אידיהן דכל יום ויום להקטרה כיום אידיהן הוא. וכדאקשינן לקמן וגוי שעשה

משתה לבנו מי שרי, והא תנו גוי שעשה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו האיש ואותו היום בלבד, אותו היום מיהא אסור, ומשני בטווג, שמע מינה דאפילו יש לו חולה בתוך ביתו ביום אידו אסור דגזרינן דילמא אזיל ומקריב, הכא נמי חיישינן. כן נראה לי, ומיהו ודאי אין נראה אלא בכומר, אבל בשאר גויים ללא מקטרי מינה לא. עוד נראה לי, דעכשיו שאין יודעין שאנו נמנעים מלמכור להם לבונה, כל שאמר לזורך חולה או לעשן בה את הבית וכיוצא בזה אני זרד, מותר, שאין עכשיו [וחשך] דמערימין בדבר זה כיון שאינם יודעין שאנו נמנעין מלמכור להם לבונה. תנא מכלן מוכרין להם חבילות. פירוש: דלסחורה ולא להקטירה. ובירושלמי גרסינן: אם היה כומר אסור, רופא מותר, תגר מותר, תגר חשוד אסור. ונראה מתוך הירושלמי הזה דלרופא אפילו פחות מחבלה מותר, דאי חבלה קאמא מאי שנא רופא דנקט אפילו כל אדם, אלא ודאי נראה דירושלמי זה ללדין קתני, ומילי פסיקתא קתני, דבירוד בין הליל בין חבלה אסור, וכן תגר חשוד, פירוש: חשוד להקריבן שהוא אדוק, ורופא בין חבלה בין הליל מותר, דאיכא למיתלי לחולה בעי לה, וכדאמר לקמן גבי תרנגול לבן שאם היה לו חולה בתוך ביתו מותר, ואיפשר שזה ראייה קלה למה שכתבנו למעלה דכל שיש לו חולה בתוך ביתו מותר, כן נראה לי. תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי תרנגול לבן אסור למכור בזמן שאמר זה. פירוש: תרנגול לבן זה, ופירש רש"י ז"ל: דהאי זה לאו דוקא, אלא שאמר תרנגול לבן למי, אלאמר זה זה, כלומר תרנגול לבן ושחור למי, מותר למכור לו שניהם יחד, אבל לבדו אסור, ואפילו אמר זה, כלומר: תרנגול לבן למי, גוי שעשה משתה לבנו מותר, דלסעודה קא בעי לה משום נוי, ולחולה קא בעי ליה משום חרפואה. כך נראה שיטת רש"י ז"ל, דלרבי יהודה אפילו כי אמר תרנגול לבן ושחור למי, מותר למכור לו תרנגול לבן עם השחורים, דהיינו בין התרנגולים דקאמר ר' [יהודה] במתניתין, וכן משמע מן הירושלמי, דגרסינן עלה התם, אמר רבי בון בר חייא, תרנגול למכור תרנגול למכור, מוכר לו תרנגול ולבן, תרנגול לבן [ושחור] למכור, נימא בינו ובין עממו אסור, בינו לבין התרנגולין מותר. אלמא רע"ג דקאמא תרנגול לבן למי, בין התרנגולין לר' יהודה מותר. ומיהו קשה, חדא, דאם איחא דזה וזה פירוש תרנגול לבן ושחור למי, אמאי שני בלישניה, דמעיקרא אמרינן תרנגול לבן למי תרנגול לבן למי, והשתא קאמא זה וזה, הוה ליה למימרא, הכא במאי עסקינן, דאמר תרנגול לבן ושחור למי, וכלישנא נמי דירושלמי, ועוד, דלפום סוגיית השמועה משמע דכל היכא דאדכר לבן מקמי דחזי ליה, אסור למכור לו לעולם תרנגול לבן ואפילו בין תרנגולין אפילו לרבי יהודה, מדאמר היכי דאמי, אימימא דקאמא תרנגול לבן למי תרנגול לבן למי, בין התרנגולין מאי הוי, אלמא משמע דכל היכא דאדכר לבן, אף על גב דזבין בהדי שחור אסור, והאי דאדכר בהדי שחור מידי חששא לא מפיק לן, דדילמא האי לעבודה זרה בעי והאי לאכילה בעי ותרוייהו אכטריכו ליה. והכי נמי מכרעא סברא, דהא כי אמר תרנגול לבן למי בפני עממו חיישינן לעבודה זרה קא בעי ליה ולא תלינן בחולה ובסעודה בסתם, אם כן הזכרת שחור ואדום מאי מפיק לן מחששא זו, דאטו מאן דשקיל שחור ואדום לא מקריב לעבודה זרה לבן לעולם, והא דאיבעיא לן לקמן תרנגול לבן למי ויהבו ליה שחור ושקל אדום ושקל, מיח אמרינן מדיהבי ליה שחור ושקל לאו לעבודה זרה קא בעי ליה, דאלמא שמעת מינה דאף על גב דבעי תרנגול לבן איכא (איפא) [ואופן] דמותר למכור לו לבן, התם הא פירש רש"י ז"ל עממו דיהבו ליה שחור לבדו ואדום לבדו ושקל, קזו הוכחה גדולה המוטיאה מידי כל ספק דלאו לעבודה זרה קא בעי לה מדשקל שחור לבדו, ואפילו הכי סלקא בתיקו ולחומר, דמאחר דאדכר לבן אין היתר לאיסורו. ועוד דאיפשר לומר דאיבעיא ראשונה תרנגול [לבן] קטוע למי קאי, והכי קאמא, אם תמאי לומר כי קאמא תרנגול קטוע, בדבורא בעלמא חיישינן דילמא איערומי קא מערים, תרנגול לבן קטוע למי ויהבו ליה שחור ושקל דהשתא איכא תרתי לטיבותא, חדא בדבורא דאמר קטוע, וחדא במעשה, דכי יהבי ליה שחור לבדו שקל ואדום ושקל, אבל לעולם לא איבעיא להו בתרנגול לבן שלם למי, דזה וזה אסור לעולם בכל ענין. וכן נראה שפירש הראב"ד ז"ל, שהוא פירש בזמן שאמר זה, פירוש: והוא לבן, אבל אמר זה וזה, והוא שחור ולבן, מותר למכור את שניהם, או אפילו הלבן לבדו, וגוי שעשה משתה לבנו וכו', נראה לי דוקא שמלאו עומד לפני ישראל ואומר לו מכור לי תרנגול זה אף על פי שהוא לבן מותר, אבל אם היה שואל אותו תרנגול לבן למי, אף על פי שהוא עושה משתה לבנו אסור, דאי לאכילה מכל מקום לבן למה, עד כאן. משמע לרב ז"ל דדוקא דקאמא זה זה, כגון שהיו תרנגולין הרבה מוטלין לפני הישראל, והוא מבקש לקנות הלבן והשחור, דאז ודאי דין הוא שיהא מותר, דאחר שהוא קונה השחור יש כאן הוכחה דלאכילה קא בעי ליה, והאי דקא זבין לבן לית כאן הוכחה קפידה, אלא דילמא מכי חזי ליה נתישבה בו דעתו יותר, או משום מראהו או משום שנראה לו יותר שמן וטוב, ואפילו הכי היכא דלא תבע מניה אלא לבדו אסור, כיון דלית כאן הוכחה

דף יד - ב

לא שתמן צריכא למימר דמזבנין ולא פירושן צריכא למימר דלא מזבנין אלא שתמן דקאמר חיטי פירושן דקאמר חוורתא מכלל דתרנגול אפי' שתמן נמי לא אמרי לעולם שתמן דקאמר חיטי חוורתא פירושן דקאמר לעבודת כוכבים ופירושן אצטריכא ליה סד"א האי גברא לאו לעבודת כוכבים קא בעי אלא מיבק הוא דאביק בעבודת כוכבים וסבר כי היכי דההוא גברא אביק ביה כ"ע נמי אביקו אימא הכי כי היכי דליתבו לי קמ"ל בעי רב אשי תרנגול לבן קטוע למי מהו למכור לו תרנגול לבן שלם מי אמרינן מדקאמר קטוע לאו לעבודת כוכבים קבעי או דלמא איערומי קא מערים את"ל האי איערומי הוא דקא מערים תרנגול לבן למי תרנגול לבן למי ויהבו ליה ושקל ויהבו ליה אדום ושקל מהו למכור לו לבן מי אמרינן כיון דיהבו שחור ושקל אדום ושקל לאו לעבודת כוכבים קא בעי או דלמא איערומי קא מערים תיקו: ר"מ אומר אף דקל וכו': א"ל רב חסדא לאבימי גמירי דעבודת כוכבים דאברהם אבינו ד' מאה פירקי הויין ואנן חמשה תנן ולא ידעינן מאי קאמרינן ומאי קשיא דקתני ר"מ אומר אף דקל טב חצב ונקלס אסור למכור לעובדי כוכבים דקל טב הוא דלא מזבנין הא דקל ביש מזבנין והתנן אין מוכרין להם במחובר לקרקע א"ל מאי דקל טב פירות דקל טב וכן אמר רב הונא פירות דקל טב חצב קשבא נקלס כי אתא רב דימי א"ר חמא בר יוסף קורייטי א"ל אביי לרב דימי תנן נקלס ולא ידעינן מהו ואת אמרת קורייטי ולא ידעינן מאי אהנית לן א"ל אהנאי לכו דכי אזלת התם אמרת להו נקלס ולא ידעי אמרת להו קורייטי וידעי וקא מחוו לך: **מתני'** מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעובדי כוכבים מוכרין מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין) ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה עגלים וסייחים שלמין ושבורין ר' יהודה מתיר בשבורה וכן בתירא מתיר בסוס: **גמ'** למימרא דאיסורא ליכא מנהגא הוא דאיכא היכא דנהיג איסור נהוג היכא דנהיג היתר נהוג ורמינהי אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים מפני שחשודין על הרביעה אמר רב מקום שהתירו למכור התירו לייחד מקום שאסרו לייחד אסרו למכור

רש"י לאו סתמא צריכא למימר דמזבנין. ללא תנינן אלא תרנגול לבן אבל חיטי חוורתא מותר: אפי' סתמן נמי לא. וקשיא לרבי זירא דאמר תרנגול למי מותר למכור לו תרנגול לבן: סד"א האי גברא לאו לעבודת כוכבים קבעי. דהא אין דרך חיטין להקריב לעבודת כוכבים: אלא מיבק אביק ביה. קשור ואילו קונין מידו שום חפץ לאורך עבודה כוכבים היה נותנה בזול מתוך שהוא אדוק לעבודת כוכבים וסבור כי היכי דאביקנא בה ויהיבנא כל מידי דאית לי בזול לאורך עבודה כוכבים כ"ע נמי אדוקין בה סבר אימא לעבודת כוכבים קבעינא ויהבו לי בזול ומיהו אין לבו לעבודת כוכבים ולישתרי קמ"ל: קטוע. רגל: איערומי אעריס. דידע הוא שאין קטוע מאזי ומכרו לו שלם אלא להוציא מלכס שלא יבינו שלאורך עבודה כוכבים הוא תובע קטוע: ויהבו ליה שחור ושקיל. כלומר כשמוכרין לו שחור לבדו שקיל ליה ואליבא דר' יהודה מיבעיא ליה הכי ולא לרבנן דרבנן אפי' בין התרנגולים אסרי: דקל טב ודקל ביש. שני מיני דקלים הם: אין מוכרין להן במחובר לקרקע. כדמפ' לקמן (דף כ.). משום דכתיב לא תחנם לא תחן להם חניי' בקרקע: קשבל. מין

תמרים כמו (מגילה ז:): מלך טסקא דקשבי ואיה דאמר היינו חרובה שבו תיחס יהושע את הארץ (ב"ב ז' דף נו.) ועש נאה הוא: קורייטי. מין פירות וי"א עפרורית קרמי לבונה ואינו נראה דא"כ אמאי לא ידעי: דכי אזלת להתם. ל"א"י: מתני' מקום שנהגו למכור בהמה דקה. כגון מקום שלא נחשדו על הרביעה והכי מפרש לה בגמרא ואל יסנה אדם מפני המחלוק' לא גרס לה הכא אלא בפסחים (דף נ:): גרס לה: ובכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה. מפני שמיוחדת למלאכה ועושה בהמחו מלאכה בשבת: עגלים וסייחים שלמים וצבורים. ואפילו צבורים שאינן ראויין למלאכה גזרו בהו רבנן דלמא אחי לחלופי ואחי למזבן להו גדולים ושלמים הראויין למלאכה ואיכא למיחש להו לשאלה ולשכירות ולנסיוני כדמפרש טעמא בגמ': מתיר בשבירה. מפרש טעמא בגמ': מתיר בסוס. שאין מלאכתו אלא לרכיבה ורכיבה שבות היא ולא מלאכה משום דחי נושא את עצמו לא איכפת לן אי אחי להשאילו ולהשכירו: גמ' מפני שהשודין על הרביעה. ואיכא משום לפני עור לא תתן מכשול דבני נח נאטוו על הרביעה דכתיב (בראשית ב) והיו לבשר אחד ולא בהמה ויהי שאין נעשין בשר אחד (סנהדרין דף נח.). אמר רב במקום שהתירו למכור כו'. כלומר יחוד נמי במנהגא תליא מילתא ומקום שנהגו למכור דקתני מתני' כגון במקום שאין השודין על הרביעה לפיכך התירו לייחד: ומקום שאסרו לייחד. כדקתני אין מעמידין מיירי במקום שהשודין על הרביעה שמנהגם בכך ולפיכך אסורין למכור והכל הולך אחר המנהג ולא קשיא הא דלא קאמר נמי כי האי ליסנא מקום שאסרו למכור אסור לייחד כי היכי דקאמר מקום שהתירו למכור התירו לייחד משום דהתירו למכור דקתני קא מהדר אמתני' דקתני מקום שנהגו למכור מוכרין דתנא דידן לא איירי אלא במכירה ומקום שאסרו לייחד דקמהדר אההיא דאין מעמידין דמייירי באיסור יחוד: (ד"ה)

תוספות ויהבו ליה שחור ושקל. נראה דהך בעיא היא אפילו לרבנן דאסרי בין התרנגולים דאיכא למימר דעד כאן לא אסרי אלא בשיש שם לבנים ושחורים ואמר זה וזה ואז יש לחוש דדעתיה אלבן וקונה שחור מפני לבן שעמו אבל הכא כי יהבי ליה שחור ושקיל ליה ואזיל אינו יודע שיתנו לו לבן: חצב קשבא. פ"ה והוא מין תמרים והכי נמי משמע בפ"ק דמגילה (דף ז:): דקאמר התם מלי טסקא דקשבי וטסקא הוא סל שמשמין בו תמרים כדאמרינן בריש הזורק (גיטין דף עח.) טסקא דאכלה ביה תמרים וקשבא נמי משמע בפרק הכונס (ב"ק דף נח: ושם ד"ה קשבא) שהוא דקל גבי ההוא דקץ קשבא מחבריה אמר ריש גלותא לדידי חזי לי ותלת תאלתא בקינא הוו קיימי ותאלי הם דקלים בחורים כדמשמע בפרק המוכר את הבית (ב"ב דף סט:): וקשיא אמאי נקט דקל טב כיון דדקלי כולוהו אסירי לכך נראה לפרש דתרי מיני קשבא נינהו האחד נושא תמרים ומיניה מיירי בכל הני שהבאתי אבל האי דהכא הוא מין עשב שבו תיחס יהושע לישראל את הארץ וכן משמע בפרק ח"ה (שם דף נו.) שמעמידין אותו על המצרים דאמרינן אין שם לא מיצר ולא חצב מאי ובערוך (ערך חצב ה') פירש כל חצבא דהכא שהוא יערת הדבש קנה שגדל בו צוקר"א ובמסקנא דהך שמעתא כתב ר' ברוך בר' כיון דשאר דברים פירושן אסור א"כ אסור לעולם למכור לכומר עובד כוכבים לבונה דהוי כמו פירושן דדבר ברור הוא דלתקרובת בעי ליה ועובר משום לפני עור וגם אסור למכור שעוה לשום עובד כוכבים ביום איד הוא אבל ודאי בשאר ימים מותר וכן אותם כלי עבודת כוכבים שישראל קונה לאחר שפגמו העובד כוכבים ובטלו מ"מ אסור למכרו לעובד כוכבים כמו שהוא עד שיהא ניתך כולו דבשביל פגימה אחת אינו מניח לתת בו יין לקלס לעבודת כוכבים והכי נמי ספרי' פסולים הראויים לתיפלה בבית עבודת כוכבים אסור למכור להם לכומרים דעובר משום לפני עור ואף לעובד כוכבים שאינו כומר אסור דבדאי יתנו או ימכרנו לכומר: מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין. פירוש משום חשש רביעה ועבר אלפני עור וגו' ומדלא מפליג הכא בין אית ליה בהמה ובין לית ליה בהמה אלמא משמע דאפילו אית ליה לעובד כוכבים בהמה אחריתא אסור וקשה להר"ר אלחנן מ"ש מדלעיל (דף ו.) גבי תקרובת דאי אית ליה לדידיה בהמה שרי לישנא דלפני עור והכא קיימינן לאותו לישנא כדפרי' ותירץ ר' יהודה דשאני רביעה שהוא מתאוה לכל בהמה ובהמה וא"ת במקום שנהגו שלא למכור נמי נימא לשחיטה זבנה כדקאמרינן בגמ' גבי רב הונא דזבין פרה לעובד כוכבים משום דאימר לשחיטה זבנה ויש לומר דסתם בהמה דקה לגדל היא עומדת כעז לחלבה ורחל לגיזתה: שלמין ושבורין. פירוש דגזרינן שבורין אטו שלמינן ותימה מ"ש מפרה דתלינן באימר לשחיטה זבנה ובשבורין ודאי לשחיטה זבנה וי"ל דשבורין כי חזו להו עלמא בבית העובד כוכבים סברי דשלמין נמכרו ובבית העובד כוכבים נשתברו וכי זבין לאו לשחיטה זבין אבל פרה

אפילו לאחר ימים רבים כי חזו לה עלמא בביתיה דעובד כוכבים אמר לשחיטה זבנה לפי שאינה ראויה למלאכה כל כך אבל אין לפרש דאינה ראויה למלאכה כלל דהא אמרינן בגמ' (לקמן טו.) ישראל ששכר פרה מכהן משמע דפרה בת מלאכה היא וכן (שם:): לא. ישכור לו פרה החורשת בשביעית אלמא בת מלאכה היא רשב"ם: וכן בתירא מתיר בסוס. פ"ה משום דלרכיבה בעי ליה כיון שאין מלאכתו אלא ברכיבה ואין ברכיבה חיוב חטאת אלא שבות ולא דק דודאי במיוחד לרכיבת אדם אמר בפ' המצניע (שבת דף צד.) דאפילו רבנן מודו דליכא חיוב חטאת משום דחי נושא את עצמו ולא פליגי אלא בסוס המיוחד לעופות וא"ת מנ"ל התם דטעמייהו דרבנן דאסרי הכא היינו משום דס"ל דאין חי כזה דעופות נושא את עצמו דלמא טעמייהו כרבי דגזר משום תורת כלי זיין וי"ל דמדכיללו ליה עם שאר בהמה גסה דטעמייהו ממה שיש איסור בשעת מכר משום שאלה שכירות ונסיוני אלמא ש"מ בסוס נמי היינו טעמייהו: אמר רב במקום שאסרו לייחד אסרו למכור כו'. פירוש דטעמא דשרו רבנן במקום שנהגו למכור היינו משום דלא חשידי על הרביעה וה"ה לייחד אלמא תלי רב טעמא דמכר בחשד דרביעה וקשה לר"י אמאי לא פריך ליה ממתני' דלקמן (דף טו:): בשמעתין מקום שנהגו למכור בהמה דקה לכותים מוכרין ובמקום שנהגו שלא למכור אסור והתם ליכא חשד דרביעה כדפריך לקמן דאין כותים חשודים על הרביעה וצריך עיון ולמאי דהדר ביה רב ניחא: (תוספות)

הש"א תרנגול לבן קטוע למי וכו'. אפילו אליבא דרבנן קא מיבעיא, דאף על גב דלא שמעינן להו דשרו לקטוע אלבעו ולמכור, דילמא התם הוא משום דגזרינן כיון דאיהו שלם קא תבע, אף על גב דאנן קטעינן ליה, מאן דחזי דאיהו תבע שלם ואנן זני ליה, ולא רמי אדעתיה למיחזי אי קטוע ליה לאלבעיה, אחי איהו למימר דאפילו שלם מותר למכור לו, הילכך גזרינן לקטוע ולמכור אטו שלם, אבל הכא מכי חזי כולי עלמא דאיהו קטוע תבע, ודאי לאו לעבודה זרה בעי, או דילמא איערומי קא מערים וכו'. תרנגול לבן למי ויהבו שחור וסקל וכו'. פירש רש"י ז"ל: דאליבא דרבי יהודה קא בעי ולא לרבנן, אפילו בין התרנגולין אסור. והקשה עליו הרמב"ן נ"ר, דרבי יהודה נמי הא אסר בין התרנגולין היכא דאמר תרנגול לבן למי כדאמר לעיל, לפיכך נראה לפרש דאפילו לרבנן קא בעי, דאלו במתניתין כיון דחזינן תרנגולין טובא ותרנגול לבן בהדייהו, איפשר שזוקח כולם משום אוחו לבן, אבל כי יהבו ליה שחור וסקל ולא חזי לבן, איכא למימר ודאי לאו לע"ז קא בעי, עד כאן. והראב"ד ז"ל נראה דפירש: דהאיבעיא אבעיא דתרנגול קטוע למי קיימא, וכמו שכתבתי למעלה (יד, א, ד"ה תניא), והכי קאמא, אם תמלי לומר בתרנגול קטוע איערומי קא מערים בדבורא בעלמא, אמר תרנגול קטוע למי ויהבו ליה שחור וסקל וכו', התם הוא דבדבורא בעלמא מיערים, אבל הכא אי לעבודה זרה בעי ליה לא היה זבין מילתא דלא לריך, ועוד דקאמר קטוע. (הש"א)

א - טו דף

ור"א אומר אף במקום שאסרו לייחד מותר למכור מאי טעמא עובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר ואף רב הדר ביה דאמר רב תחליפא א"ר שילא בר אבימי משמיה דרב עובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר: ובכל מקום אין מוכרין בהמה גסה כו': מ"ט נהי דלרביעה לא חיישינן מעביד ביה מלאכה חיישינן וניעביד כיון דזבנה קנייה גזירה משום שאלה ומשום שכירות שאלה קנייה ואגרא קנייה אלא אמר רמי בריה דר' יבא גזירה משום נסיוני דזמנין דזבנה לה ניהליה סמוך לשקיע' החמה דמעלי שבתא וא"ל תא נסייה ניהליה ושמעה ליה לקליה ואזלא מחמתיה וניחא ליה דתיזל והוה ליה מחמר אחר בהמתו בשבת והמחמר אחר בהמתו בשבת חייב חטאת מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי ושכירות מי קניא והתנן אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכניס לתוכו עבודת כוכבים ואי ס"ד שכירות קניא האי כי קא מעייל לביתו קא

מעיל שאני עבודת כוכבים דחמירא דכתיב [\[דברים ז-כז\]](#) ולא תביא תועבה אל ביתך מתקיף לה רב יצחק ברי' דרב משרשיא ושכירות מי קניא והא תנן ישראל ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיני תרומה וכהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה ואי ס"ד שכירות קניא אמאי לא יאכילנה פרה דידיה היא אלא ש"מ שכירות לא קניא והשתא דאמרת שכירו' לא קניא גזירה משום שכירות וגזירה משום שאלה וגזירה משום נסיוני רב אדא שרא לזבוני חמרא אידא דספסירא אי משום נסיוני הא לא ידעה לקליה דאזלא מחמתיה ואי משום שאלה ושכירות כיון דלא דידיה היא לא מושיל ולא מוגר ועוד משום דלא ניגלי ביה מומא רב הונא זבין ההיא פרה לעובד כוכבים אמר ליה רב חסדא מ"ט עבד מר הכי אמר ליה אימור לשחיטה זבנה

רש"י ור"א אומר אף במקום שאסרו לייחד. כדקתני בההוא דאין מעמידין התירו למכור דיחוד בכל מקום אסור משום מכשול דרביעה ולא במנהגא תליא מילתא אבל במכירה ליכא למיחש לרביעה לעובד כוכבים חס על בהמתו מלרביעה מאחר שקנאה כדי שלא תעקר שנעשית עקורה ברביעי' הלכך במנהגא תליא מילתא היכא דאחמור עליהו ללא מזבני אחמור והיכא דלא אחמור שרי ולגבי העמדת בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים שהבהמה של ישראל היא אין העובד כוכבים חס עליה מלרביעה וקא עבר אלפני עור לא תתן מכשול ואהכי אסור: ואף רב הדר ביה. וקסבר כר"א: נהי לרביעה לא חיישינן. לעובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר: כיון דזבנה קנייה. ואינה של ישראל ומשום לפני עור לא תתן מכשול לא קעבר דבני נח לא נטוּוּ על השביתה אבל גבי רביעה ליכא למימר הכי משום דהתם קעבר אלפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט) לפני שבני נח נטוּוּ על הרביעה אבל על השבת לא נטוּוּ בני נח ומה שאסור לישראל לומר לעובד כוכבים עשה לי כך זהו משום ממנא חפך ודבר דבר (ישעיהו נח) דבור אסור: גזרה משום שאלה. אי שרינן לזבוני בהמה גסה ולא חיישינן למאי דעבדה מלככה בשבת אחי הוא לאשולי בהמתו לעובד כוכבים ועבד בה מלככה בשבת וקא עבר בלאו דכתיב (דברים ה) לא תעשה כל מלככה וגו' וכל בהמתך להשאת בהמת ישראל היא ומלווה הוא על שביתה: שאלה קניי'. לימי שאלת' דכיון דחייב באונסין הרי היא שלו: נסיוני. מנסה לה אי אזל שפיר כשהיא טעונה: ואזל מחמתיה'. מחמת קולו שהיא מכרת והולכת: מחמר. לא שייך למימר אלא בבהמה הטעונה משאוי ופעמים שנותן עליה משא לנסותה אם הולכת יפה וה"ל מחמר בשבת ואיכא למ"ד בפרק בתרא במסכת שבת (דף קנד.) דחייב חטאת והתם פלוגתא: אף במקום. הכי קתני במתני' אין משכירין להן בתים בא"י אבל בחו"ל משכירין ואף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו שידור בו העובד כוכבים אלא לבית העצים לבית האולרות מפני שמכנים לתוכה עבודת כוכבים: ואי שכירות קנייה. מאי איכפת ליה לישראל אם עייל לה עובד כוכבים עבודת כוכבים בדידיה קא מעייל: יאכילנה כרשיני תרומה. אע"פ שמזונותיה עליו אינו גזון אם האכילה תרומת כהן לפי שתרומה ממון שאין לה תובעים היא שהרי נותנה לכל כהן שירצה ואם רצה היה יכול ליתנה לכהן זה שהשכיר לו פרתו ואותו כהן מסתמא ניחא ליה ומחיל אם האכילה הרבה כרשיני תרומה דמה לו להקפיד והלא אינה מיוחדת לו לפיכך מתוך שידוע שנותן לבהמתו מאותן כרשיני הרבה בעין יפה יותר משאילו היו שלו ניחא ליה ואינו גזון אי נמי שנפלו לו מבית אבי אמו כהן: לא יאכילנה כרשיני תרומה. לפי שאינה שלו ואינו יכול להאכילה תרומה אלא לבהמתו קניית כספו: אידא דספסירא. ע"י סרסור ישראל והמוכר נמי ישראל: ועוד דלא מגלי מומא. כיון דהוא למכרה לקחה אינו רוצה שידוע בה מום שבה הלכך לא מושיל ולא מוגר: אימור לשחיטה זבנה. וחלינן לקולא ומתניתין בבהמה טמאה אפילו בסתמא א"נ בטהורה ובמפרש ליה עובד כוכבים דלקוימיה קאי: (רש"י)

תוספות ושמעה לקליה ואזלא מחמתיה. וא"ת ל"ל טעמא דמחמר תיפוק ליה משום שביתת בהמתו לחוד ואור"י דמשום שביתת בהמתו לחוד לא הוי אסרינן מכירה דלית ביה איסור כי אם לפי שעה משום נסיוני ודוקא שאלה או שכירות אסרינן משום שביתת בהמתו משום דעושה כל השבת אבל משום נסיוני דאין בו איסור אלא לפי שעה לא אסרי' אי לאו טעמא דמחמר דחמיר טפי: ישראל ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיני תרומה. נראה לר"י דמייירי באין מזונותיה על ישראל אלא על כהן מדלא קתני אע"פ שמזונותיה עליו כדקתני בסיפא ועוד דאם היו על ישראל אדדיק מסיפא דשכירות לא קניא לידוק מרישא וניחא נמי שיכול להאכילה כרשיני תרומה כיון שמזונותיה על הכהן ואין כאן חשש: והשתא דאמרת שכירות לא קניא. הכא מסקינן דשכירות לא קניא וקשה דבפרק הזהב (ב"מ דף נו: ושם ד"ה והאי) מסיק דשכירות יש לה אונאה מדכתיב וכי תמכרו ממכר לעמיתך ולא כתיב וכי תמכרו ממכר לעולם אלמא ממכר קרינן ליה וי"ל דמאי דממכר קרינא ליה לפי שעה היינו דוקא לגבי אונאה דכתיב ממכר מיותר מיהו בשאר מקומות אמרינן דשכירות הוא דלא קניא: שרא ליה למיזבן אידא דספסירא. תימה אמאי לא אסרינן משום דכשיראווה בבית העובד כוכבים יסברו שהבעלים עצמן מכרוהו לו ואתי למישרי בבעלים מידי דהוה אשבורה לרבנן כדפרישי' במתני' וי"ל דספסירא קלא אית ליה והר"ר שמעי' פירש דהוה גזרה לגזרה ספסיר' אטו בעל הבית ובעה"ב גופיה אינו אסור אלא גזרה משום שאלה שכירות ונסיוני: אימור לשחיטה זבנה. פ"ה ומתני' דקתני אין מוכרין מיירי או בבהמה טמאה ואפי' בסתמא או אפי' בטוהרה ובמפרש ליה עובד כוכבים דלקיומיה קא בעי ליה ורשב"ם פירש בשם רש"י דהכא דוקא פרה שאין רגילין לעשות בה מלאכה אבל שוורים שרובן למלאכה אין מוכרין ועגלים וסייחין נהי דהשתא לאו בני מלאכה נינהו מ"מ לכשיגדלו יהיו בני מלאכה וקשיא לר"ת על פירוש זה דאדרבה בכל התלמוד משמע דפרות יותר הן בנות חרישה כדאמרי' בסמוך דפרה החורשת בשביעית ובפ"ק דפסחים (דף יד.). שתי פרות היו חורשות בהר המשחה וכן (ב"מ פ.). השוכר פרה לחרוש בהר השואל פרה כי השוורים היו נוגחים כדאמרי' (ב"ק מו.). שור שנגח ואע"ג דאמרי' שוורים רובא לרדיא זבני בפ' המוכר פירות (ב"ב צב:) מ"מ אינם ראויים למלאכה כמו פרות לכך נראה לר"ת דבין פרות בין שוורים אמר דלשחיטה זבנינהו ומתני' דקתני בהמה גסה היינו בהמה טמאה כפ"ה ועגלים נקט דוקא דלמלאכה קבעי להו דאילו לשחיטה לא היה טורח לקנותם ולגדלם וסייחין נמי לרבנותא נקט דאע"ג דהשתא לא חזו למלאכה אסור למכרם וקשה על פירוש ר"ת דלקמן (דף טז.). כי בעי שור של פטם מהו משמע הא שאר שוורים אסירי ואור"י דלעולם שאר שוורים מותרים אבל התלמוד מסופק כי אולי יש להחמיר בשור פטם משום דכי משהי ליה עביד מלאכה על חד תרין וא"כ ראוי הוא למלאכה יותר משוורים אחרים ור"ת פירש שור פטם לאו מפוטם. עדיין הוא אלא עומד להתפטם ולכך הוא שואל כי שמא יש לאסור בו יותר משאר שוורים דאדמשהי ליה לפטמו מימליך ועביד ביה מלאכה וא"ת נהי דלשחיטה זבנה מ"מ ניחוש שמא ירביענה קודם שישחטנה כי ההוא עובדא דאין מעמידין (לקמן דף כב:) בעובד כוכבים שלקח אווזא מן השוק רבעה חנקה ואכלה וי"ל דמילתא דלא שכיח היא ולא גזור ביה רבנן והשתא חזינן דלכ"ע בין לרשב"ם בין לר"ת אסור למכור לעובדי כוכבים עגלים וסייחין וכל בהמה טמאה וע"כ יש לתמוה במה היו סומכין למכור עגלים וסייחין לעובדי כוכבים וגם מסוסים נמי יש לתמוה דבשלמא אותן שאין מיוחדים אלא לרכיבה ניחא דהא פסיק ר' יוחנן (לקמן טז.) כבן בתירא המתיר בסוס לפי שעושה בו מלאכה שאין בה איסור דאורייתא ומטעם האוכף אין לאסור דהאוכף בטל לגבי האדם הרוכב עליו אבל מאותם סוסים שהם מיוחדים למשוך בקרון וגם לפעמים שהעובד כוכבים מפרש שקונהו בשביל מלאכת חרישה ומשיכת קרון קשיא וי"ל דלפי מסקנת התלמוד דשרי למזבן אידא דספסירא ומפרש טעמא משום דלא ידעה ליה לקליה ניחא דגם בהמות שלנו אינן מכירות בקולנו וליכא למיחש לנסיוני גם אין רגילות להשאלים ולהשכירם מיהו מאותם שרגילים לשכור לעובדי כוכבים קשיא וי"ל דודאי הא דאסור למכור בהמה טמאה היינו דוקא בימיהם שהיו הרבה יהודים ביחד ואם היה לו לאדם בהמה שאינו צריך לה היה מוכרה לחבירו ולא היה מפסידה אבל עתה מה יעשה שלא ימצא למכור יפסידנה ולכך נהגו הגאונים שבגולה היתר בדבר וכה"ג איכא לקמן דפריך אפי' חיטי ושערי נמי לא נזדבן ומשני א"א ה"נ אבל כיון דא"א שרי ופסק רבינו ברוך דלפי זה אין להתיר אלא כשקונה הסוס לצורך עצמו ונמלך עליו למכרו דאם לא ימכרנו יפסיד אבל לוקח סוסים למכרם כדי להרויח אסור דלא יקחם ולא יפסיד בהם: (תוספות)

הש"ח גוי חס על בהמתו שלח העקר. דאפילו [בזכר] נמי חייש דיכלמא מכחשי, וכדאיתא לקמן בריש פירק אין מעמידין (כב, ב), ואפילו הכי היכא דלחמור לחמור ואסור למכור, ומשום חומרא דרביעיה. ובירושלאמי נסיב לה טעמא אחרינא, דגרסינן ההם: מקום שנהגו שלח למכור אין מוכרין, למה מפני שמוציאה מידי גיזה, הגע עתמך שהיתה עז מפני שמוציאה מן הבכורה, הגע עתמך שהיה זכר מפני שמוציאו מידי מתנות, מעתה (סמים) [וחיטין] לא ימכר מפני

שמואלים ומן החלה. אגרא קניא שאלה קניא. פירוש: ובמקום שנהגו למכור מיהא, דלא חשידי ארביעה, אמאי אסור. אבל ודאי במקום דחשידי ארביעה אפילו אי הוה סבירא לן דשכירות קניא הוה אסרינן משום שאלה, דבימי שאלהא, דימא רביע לה, דהא גופא דישראל הוה ובעינה הדרא ואינו חס עליה. והכי נמי משמע בירושלמי דמפרש טעמא גבי נסיוני, פעמים שהוה מוכרה לו משום נסיון והוה מחזיר אחר שלשה ימים, ונמצא עובר עברה בזהמחו של ישראל. ישראל ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיני תרומה. פירש רש"י ז"ל: אף על פי שמזונותיה על ישראל אינו נעשה גזון אם האכילה תרומת כהן, לפי שהתרומה ממון שאין לו חובעין היא שהרי נוהגין אותה לכל כהן שיראה, ואם ראה היה יכול ליתנה לכהן זה אשר השכיר לו פרתו, ואותו כהן מסתמא ניחא ליה ומחיל אם האכילה הרבה כרשיני תרומה, דמה לו להקפיד הרי אינה מיוחדת לו, לפיכך מותר, שיודע שנותן לכהמתו מאותו כרשינין הרבה בעין יפה יותר משאלו היה שלו, ניחא ליה ואינו גזון, עכ"ל ז"ל. והשיא לי, חדא, דהא הכא לא קאמא ובלבד שיאכילנה בעין יפה יותר משאלו היה שלו, ואם לא האכילה אלא כפי שיעורה, מה תועלת יש בזה לכהן בעל הפרה שתנוח דעתו בזה שיראה אותו כרשינין כאלו קבלו במתנת תרומה מישראל זה. ועוד, דאפילו יהיב ליה בעין יפה, כיון דלא זכי ליה לכהן לא על ידו ולא על יד שלוחו, ויש על ישראל זה להאכיל את הבהמה משלו, ידי נתינת תרומה היאך ילא, דאדרבא הוה ליה פורע חובו בתרומה, והגע עצמך אלו היה לכהן מנה מלוא האל ישראל, והוה ליה לישראל תרומה שויה מנה ופרס, ואמר ליה ישראל לכהן רנוך שתמחול לי מנה דאית לך גבאי ויהיבנא לך תרומה שויה מנה ופרס וכהן נתראה בכך, בכי הא מישרי, והלא זה פורע הוא את חובו בתרומתו, והא נמי לא שנת. ועוד, דאם כן מאחר דכלה מתניתין בין רישא בין סיפא מיירי אף בשמזונותיה על השוכר, אמאי קא נטר לפרש הכי עד סיפא, לימא ישראל ששכר מכהן מכהן אף על פי שחייב במזונותיה יאכילנה כרשיני תרומה, וכהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה, ואנא ידענא דאפילו כשחייב במזונותיה קאמא, דמדרישא בשחייב במזונותיה סיפא נמי בשחייב במזונותיה, אבל השתא דלא פריש הכי אלא בסופא משמע דדוקא הכא הוא דחייב אבל רישא לא, אלא ודאי נראה לפרש דרישא דוקא בשאינו חייב במזונותיה, ומשום סופא נקט לה, כן נראה לי. וכן פירש הראב"ד. אי משום נסיוני הא לא ידע ליה לקליה דאזלא מחמתיה. ואם תאמר, אכתי איכא משום נסיוני דקא עביד בה מלאכה ואיכא משום למען ינוח וגו' (שמות כג, יב). יש (לקשות) ולדחוקן דלא מנסו לה אלא בחצר, והולכת משאוי בחצר לא מיקרייא מלאכה דניחוש לה, אבל משום מחמר איכא בכל דהו. אי נמי יש לומר דמשום איסור גזירת מלאכת בהמתו שאינו תלוי בגופו לא היו אוסרים לגרום פסידא. כיון דלפי דשעתיה הוא ומזבין לא מושל ולא מוגר. ואם תאמר מכל מקום מאן דחזי ליה דרשותיה דגוי ולא ידע דעל ידי ספסירא אזדיבנא אויז ומזבין ליה נמי ובלא ספסירא, וכדקאמר לקמן (טז, א) גבי שבורה, כיון דמרביעין עליה ויוולדת אתי לשהוייא ואיכא משום גזירת הרוחין דאתו למיזבן אפילו שלמין. ויש לומר דספסירא קלא איה ליה, וכולהו ידעי דעל ידי ספסירא אזדבן, כן נראה לי. רב הונא זבין איהו פרה לגוי וכו' אמר ליה אימר לשחיטה זבנה. פירש רש"י ז"ל: אימר לשחיטה זבנה ותלינן לקולא, ומתניתין דקתני אין מוכרין, בבהמה טמאה אפילו בסתמא, ובטהורה במפרש ליה גוי דלקיומא בעי(נ). ולא נהירא דהא אפילו שור של פטם דסתמא קאי לשחיטה, לקמן בשמעמא (טז, א) בעיא ולא איפשיטא, ובעל מנת לשחוט פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה לקמן (ב, ב), וקיימא לן כרבי יהודה [מאיר] דאסר. ועוד דשבורה נמי אסרי רבנן, וההיא ודאי לא במפרש (לראייה) ולקיומא מיירי, דאם כן בהכי לא היה מתיר ר' יהודה, דטעמא דר' יהודה דמתיר מפורש הוא (טז, א) משום דלא מקבלל זכר ולא אתי לשהוייה. ואף על פי שיש מתרלין קושיות אלו לדברי רש"י ז"ל, פירוקין דחוקין הן, ואין סומכין עליהן. ורבינו האי גאון ז"ל פירש בספר מקח וממכר (סוף שער י) טעמא דרב הונא משום שנראה לו שהנכרי הזה לא היה לוקחה אלא כדי לשוחטה. והרמב"ן נ"ר פירש דלעולם לסתם נכרי אסור, והכא לטבח הוא מוכרה שדרכו למזבן לרדיא ולשחיטה, וכיון דרגיל דזבין להכי ולהכי תלינן דלשחיטה בעי לה, אבל סתם אינשי לרדיא זביני, ורב חסדא הוה סלקא דעתיה למיסר אפילו בטבח דאיהו נמי פעמים דזבין לרדיא ואזלינן בתר רובא דעלמא דזבני לרדיא. (רש"י א)

ומנא תימרא דאמרין כי האי גוונא דתנן בש"א לא ימכור אדם פרה החורשת בשביעית וב"ה מתירין מפני שיכול לשוחטה אמר רבה מי דמי התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית הכא אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת א"ל אביי וכל היכא דאדם מצווה אסור והרי שדה דאדם מצווה על שביתת שדהו בשביעית ותנן בש"א לא ימכור אדם שדה ניר בשביעית וב"ה מתירין מפני שיכול להובירה מתקיף לה רב אשי וכל היכא דאין אדם מצווה שרי והרי כלים דאין אדם מצווה על שביתת כלים בשביעית ותנן אלו הן כלים שאין אדם רשאי למוכרן בשביעית המחרישה וכל כליה העול והמזרה והדקר אלא אמר רב אשי כל היכא דאיכא למיתלא תלינן ואע"ג דמצווה וכל היכא דליכא למיתלי לא תלינן אע"ג דאינו מצווה רבה זבין ההוא חמרא לישראל החשיד למכור לעובד כוכבים א"ל אביי מ"ט עבד מר הכי א"ל אנא לישראל זביני א"ל והא אזיל ומזבין ליה לעובד כוכבים לעובד כוכבים קא מזבין לישראל לא קא מזבין איתיביה מקום שנהגו למכור בהמה דקה לכותים מוכרין שלא למכור אין מוכרין מ"ט אילימא משום דחשידי ארביעה ומי חשידי והתניא אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות ואין צ"ל נקבות אצל זכרים וזכרים אצל נקבות ואין מוסרין בהמה לרועה שלהן ואין מייחדין עמהם ואין מוסרין להם תינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות אבל מעמידין בהמה בפונדקאות של כותים זכרים אצל נקבות ונקבות אצל זכרים ואין צ"ל זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות ומוסרין בהמה לרועה שלהן ומייחדין עמהם ומוסרין להם תינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות אלמא לא חשידי ועוד תניא אין מוכרין להם לא זיין ולא כלי זיין ואין משחיזין להן את הזיין ואין מוכרין להן לא סדן ולא קולרין ולא כבלים ולא שלשלאות של ברזל אחד עובד כוכבים ואחד כותי מ"ט אי נימא דחשידי אשפיכות דמים ומי חשידי האמרת ומייחדין עמהן אלא משום דאתי לזבונה לעובד כוכבים וכי תימא כותי לא עביד תשובה ישראל עביד תשובה והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבא כדרך שאמרו אסור למכור לעובד כוכבים כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לעובד כוכבים רהיט בתריה תלתא פרסי וא"ד פרסא בחלא ולא אדרכיה א"ר דימי בר אבא כדרך שאסור למכור לעובד כוכבים אסור למכור ללסטים ישראל ה"ד אי דחשיד דקטיל פשיטא היינו עובד כוכבים ואי דלא קטיל אמאי לא לעולם דלא קטיל והב"ע במשמוטא דזימנין דעביד לאצולי נפשיה תנו רבנן אין מוכרין להן תריסין וי"א מוכרין להן תריסין מ"ט אילימא משום דמגנו עלייהו אי הכי אפילו חיטי ושערי נמי לא אמר רב

רש"י ומנא תימרא. דהיכא דאיכא למיתלי במכירה לפני עור תלינן לקולא דתנן כו': לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית. ישראל החשוד על השביעית לא ימכור לו חבירו פרה המלומדת לחרוש משום לפני עור וגו'; אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית. הלכך ליכא למיגזר משום שאלה ופכירות ונסיוני ואי משום לפני עור לא תתן מכשול תלינן בשחיטה אבל גבי עובד כוכבים לענין שבת אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ואיכא למיגזר משום כל הנני: אדם מצווה על שביתת שדהו. שנת שבתו יהיה לחרץ: לא ימכור. לו לישראל החשוד על השביעית: שדה ניר. חרושה דסתמא לזריעה קיימא ועבר אלפני עור: להובירה. לעשותה שדה צור שלא יזרענה: המחרישה וכל כליה. דסתמיהו לעבודת קרקע והסתא לאו משום שתא דלקמיה הכא קא זבין להו שהרי כל שעה הן מצויין: המזרה. פל"א שבו זורה את הגורן לרוח להעביר הקש וכשאין גורן עודר בה את הקרקע: והדקר. מרא פישור"א: דאיכא למיתלי. כגון בהמה וסדה ניר דשדה אדם קופץ לקנותו משום דאינו מצוי לו כל שעה לקנות ומשום שתא דלקמן קא זבין ליה: דליכא למיתלי. כגון

כלים הללו: חמרא. ליכא למיתלי בשחיטה: לישראל לא מזבן ליה. בתמיה הלכך תלינן בישראל: בהמות. זכרים אכל עובדי כוכבים זכרים דרבעי להו: נקבות. אכל עובדות כוכבים נקבות כדמפרש בפ' שני (לקמן דף כב:) לעובדי כוכבים מזבין אכל נשי חבריהן וזימנין דלא משכח לה ורבע לבהמה דישראל: וא"ל זכרים אכל נקבות. לפי שעובדת כוכבים נרבעת לזכר: ואין מוסרין בהמה לרועה עובד כוכבים. משום רביעה: ואין מתייחדין עמהם. שחשוד על שפיכות דמים: ואין מוסרין להם חינוך. דמשכי ליה למינות ועוד משום משכב זכור והן מוזהרין עליו דכתיב (בראשית ב) ודבק באשתו ולא בזכור: אלמא לא חשידי. כותים ארביעה ואפי' הכי קתני בצרייתא המייתא דבהמה דקה תליא במנהגא הא בהמה גסה אסור לזבני להו אלמא משום דהדר מזבין ליה לעובד כוכבים חיישין: אין מוכרין להו. לעובדי כוכבים: לא זיין. סייף ורומח: כלי זיין. בית יד לרומח ונדן לסייף: סדן. לשום זו רגלי איש ובלשון אשכנז שטר"ק בלע"ז איפ"י: ככלים. בוי"ק בלע"ז: שלשלאות. פרויי"ק וכל הגד משום דלא לזקו בהו ישראל: מ"ט. אכותי קאי: אי נימא משום. דכותים אשפיכות דמים חשידי: והא אמרת. לעיל מתייחדין עמהם אלמא לא חשידי: לא עביד תשובה. לחזור בו ולחוש לדברי חכמים שאסרוהו למכור לעובד כוכבים: עביד תשובה. וליית ולא מזבין ליה לעובד כוכבים: רהט. רבה: בתריה. דההוא ישראל למיהדר ולמזבן חמרא מיניה: בחלא. בין החולות מקום קשה להילוך: ולא אדרכיה. לא השיגו ודומה לו בפלגש בגבעה (שופטים כ) כתרו את בנימין הרדיפוהו מנוחה הדריכוהו בעריהם מקום מנוחתם השיגום השבטים לבני בנימין: ה"ג לעולם דלא קטיל ובמשמוטא דעביד לאכולי נפשיה. לטטים השומט ממון מיד בעליו ונמלט והולך וכשרודפין אחריו נלחם ומאיל עממו ומאבד זה את ממונו: (כ"ז)

תוספות מי דמי התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית. פירש הקונט' הלכך ליכא למיגזר משום שכירות ושאלה ונסיוני ואי משום לפני עור לא תתן מכשול תלינן בשחיטה אבל גבי עובד כוכבים לענין שבת אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ואיכא למיגזר משום הני עד כאן לשון הקונטרס וקשיא דא"כ מאי קפריך והרי שדה הוא לא שייך בה שאלה ונסיוני תדע דהא לא אסרינן מכירת שדה לעובד כוכבים מהאי טעמא כי היכא דאסרי' בהמה גסה לכך נראה לפרש התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית פירוש לפי שאין האיסור תלוי בגוף הבהמה אלא בגוף הקרקע ואפילו השאיל פרתו לעובד כוכבים לחרוש בה בשביעית אין שום איסור שביעית על הבהמה דאין כאן גנאי ויש להתיר למכור לישראל חשוד מטעם תלייה דאימר לשחיטה זבנה אבל גבי שבת שהאיסור תלוי בגוף הבהמה ואיכא איסור לבעלים אם יחרוש בו העובד כוכבים לפיכך אין להתיר למכרה מטעם תלייה דשחיטה ופריך והרי שדה דאדם מצווה על שביתת שדהו וכשהוא ביד ישראל אחר יש בו איסור דאורייתא אם זרע בו הישראל ותלינן להיתרא: והרי כלים כו'. תימה ודקארי לה מאי קארי לה וכי לא היה יודע דשאני כלים משום שלא היה במה לתלות וכל מה שהתרנו אינו אלא מטעם תליית שחיטה והובירה ושמה י"ל דהוה ס"ד דמקשה דהכא נמי יש צד לתלות שלצורך שנה אחרת הוא קונה ואפי' הכי אסור: והמזרה. פ"ה שהוא רחם שהופכין בה התבואה וקורין אותה פל"א וקשיא דהא כתיב (ישעיה ל) ברחת ובמזרה אלמא תרי מילי נינהו לכך פר"י דהוא כלי א' של מחרישה: והדקר. פ"ה הוא מרא שקורין פשויו"ר וקשיא לר"י דהא אמרינן (ביצה דף ז:) והוא שיש לו דקר נעוץ ואין דרך [מרא] להניחו נעוץ בקרקע לכך נראה לו שהוא כלי המחרישה שקורין קולטר"א ודרכו להיות נעוץ בקרקע. רבה זבין חמרא לישראל חשוד למכור לעובד כוכבים. ומפרש טעמיה דאיכא למיתלי דלישראל מזבין ליה וקשיא דהא רבה גופיה דחי לעיל טעמא דרב הונא דתליית שחיטה דפריך מי דמי וי"ל דלבתר דשמע מיניה קבלה איהו עוד וי"ל דלא דמי דלעיל ליכא למיתלי כל כך בשחיטה דרובא לרדיא זבני ולספרים דגרסי לעיל רבא והכא רבה ניחא: לעובד כוכבים מזבין ליה לישראל לא מזבין כו'. ובמסקנא מסקינן דאסור למזבן לישראל חשוד וא"ת מאי שנא מלפני דלפני דלעיל (דף יד.) וי"ל דהתם מיירי בעובד כוכבים שאינו מוזהר על לפני עור לפיכך אין אנו חוששין אם העובד כוכבים ימכור לחבירו אבל הכא דמיירי בישראל חשוד אנו מוזהרין שלא יבא שום ישראל לידי תקלה על ידינו הר"ר אלחנן ועוד דחד לפני הוא שלא יחטא ישראל בשאלה ושכירות ונסיוני: רהיט בתריה. אע"ג דלעיל תלינן אימור דלשחיטה זבנה הכא לא תלינן דלישראל מזבן לה שכך ימכור לזה כמו לזה: (תוספות)

רשב"א אלו הן כלים שאין האומן ראוי למוכרן בשביעית. פירוש: לישראל החשוד על השביעית, והכי נמי מפרשא ההוא דלטייל דפרה וקדה ונירין בישראל חשוד. והקשה רבנו תם ז"ל (גיטין סא, א, תוד"ה משאלת) מההיא דתנו בשביעית (פ"ה מ"ט) וכן דפרה הניזקין (גיטין סס), משאלת אשה לחזירתה החשודה על השביעית נפה וכברה ריחים ותנור, והוא מפרק לה דהתם משום איבה שרי לה ומשום דרכי שלום, אבל הכא גבי מכירה ליכא משום דרכי שלום, שאם אינו רוצה למכור כליו מי יכוף אותו בכך. וכתב הרמב"ן נ"ר דאין זה נכון, דאין כך איבה גדולה יותר מן האומן שדרכו למכור כליו, ולכולי עלמא מזבין ולהאי לא מזבין. ופירש הוא נ"ר דהתם איכא למיתלח ותלינו, וכך פירש בירושלמי פרק ה' דשביעית (ה"ד), ר' זעירא בעי קומי ר' מונא מתניתין בסתם אבל במפרש לא, אמר לו וסתמו לא כפירושך, אני אומר נפה לספור בה מעות, כברה לכבד בה חול, ריחיים לטחון בה סמנים, תנור ולטמון בה אונין של פשתין. ואם תאמר אם כן למה לי שאמר עליה (במתני' שביעית סס) מפני דרכי שלום, דהא בלאו הכי כל היכא דאיכא למתלי תלינו, יא לומר דשאלה כיון דלא מטא הנאה לידה הוה למינח לא נשאיב ולא ניקום בספק איסורא, אלא מפני דרכי שלום הוא דקרו רבנן. רבא זבין חמרא וכו'. ומסקנא דאסור למכור לישראל החשוד למכור לגוי. וכתב הרשב"ד ז"ל ולאו לפני דלפני הוא אלא לפני עור ממש הוא, דהא ישראל מלווה על שביעת בהמתו בשבת, וגזירה משום נסיוני. ואי קשיא כך ליתלי נמי הכא שמה יחזיקנה לעצמו או ימכרנה לישראל, איכא למימר כיון דתגר הוא ליכא למימר יחזיקנה לעצמו, ואי אמרת שמה ימכרנה לישראל ככי האי גוונא לא תלינו, הדא, דכיון דישראל חשוד הוא למכור לגוי, לא שני ליה בין גוי לישראל כלל, מידי דהוה אמכירת בהמה לגוי דלא תלינו אלא בשחיטה, ולא אמרינן שמה לא יעשה בה מלאכת שבת, אלא אמרינן כיון דלא שני ליה בין חול לשבת לאו תליה היא והוא הדין פרה החורשת דלא תליא אלא בשחיטה, ולא אמרינן שמה לא יחרוש בה בשביעית, דכיון דחשוד הוא אי לחרישה זבנה לא שני ליה בין שביעית למוטאי שביעית, הכא נמי כיון דחשוד הוא למכור לגוי לא שני ליה בין גוי לישראל, ועוד דלא הלי אלא במידי דאית ליה הנאה בגויה כגון פרה לשחיטה כי שמה לכשר הוא לריד, וכגון קדה ניר, (שהמלייר) (שהמזיר) קדה הנאה יא לו, אבל הכא מאי הנאה אית ליה בין מכירת ישראל למכירת גוי, עד כאן. (רשב"א)

אי אפשר ה"נ איכא דאמרי תריסין היינו טעמא דלא דכי שלים זינייהו קטלי בגויהו ויש אומרים מוכרים להם תריסין דכי שלים זינייהו מערק ערקאי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון הלכה כיש אומרים אמר רב אדא בר אהבה אין מוכרין להן עששיות של ברזל מ"ט משום דחלשי מינייהו כלי זיין אי הכי אפילו מרי וחציני נמי אמר רב זביד בפרזלא הינדואה והאידינא דקא מזבנינן א"ר אשי לפרסאי דמגנו עילון: עגלים וסייחים: תניא רבי יהודה מתיר בשבורה מפני שאינה יכולה להתרפאות ולחיות אמרו לו והלא מרביעין עליה ויולדת וכיון דמרביעין עליה ויולדת אתו לשהויה אמר להן לבשתלד אלמא לא מקבלת זכר: בן בתירא מתיר בסוס: תניא בן בתירא מתיר בסוס מפני שהוא עושה בו מלאכה שאין חייבין עליה חטאת ורבי אסור מפני ב' דברים אחד משום תורת כלי זיין ואחד משום תורת בהמה גסה בשלמא תורת כלי זיין איכא דקטיל בסחופיה אלא תורת בהמה גסה מאי היא אמר רבי יוחנן לכשיזקין מטחינו ברחיים בשבת א"ר יוחנן הלכה כבן בתירא איבעיא להו שור של פטם מהו תיבעי לרבי יהודה תיבעי לרבנן תיבעי לרבי יהודה עד כאן לא קא שרי רבי יהודה אלא בשבורה דלא אתי לכלל מלאכה אבל האי דכי משהי ליה אתי לכלל מלאכה אסור או דלמא אפילו לרבנן לא קא אסרי התם אלא דסתמיה לאו לשחיטה קאי אבל האי דסתמיה לשחיטה

קאי אפילו רבנן שרו ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל של בית רבי היו מקריבין שור של פטם ביום אידם חסר ד' ריבבן שאין מקריבין אותו היום אלא למחר חסר ד' ריבבן שאין מקריבין אותו חי אלא שחוט חסר ד' ריבבן שאין מקריבין אותו כל עיקר מ"ט לאו משום דלמא אתי לשהויי ולטעמך שאין מקריבין אותו היום אלא למחר מאי טעמא אלא רבי מיעקר מילתא בעי וסבר יעקר ואתי פורתא ופורתא וכי משהי ליה בריא ועביד מלאכה אמר רב אשי אמר לי זבידא בר תורא משהינן ליה ועביד על חד תרין: **מתני'** אין מוכרין להם דובין ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים אין בונין עמהם בסילקי גרדום איצטדייא ובימה אבל בונין עמהם בימוסיאות ובית מרחצאות הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים אסור לבנות: **גמ'** אמר רב חנין בר רב חסדא ואמרי לה אמר רב חנן בר רבא אמר רב חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס אבל לא למכירה ואני אומר אף למכירה מקום שנהגו למכור מוכרין שלא למכור אין מוכרין תנן אין מוכרין להן דובין ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים טעמא דאית ביה נזק לרבים הא לית ביה נזק לרבים שרי אמר רבה בר עולא בארי שבור

רש"י חי אפשר. כלל איבה: דכי שלים זינייהו. כשכלים כלי זיינן במלחמה קטלי בתריסין: עשיות. החיכות עבות שקורין מש"ש: דחלשי מינייהו. מחלישין אותן בקורנס עד שנעשו דקות ועושין מהן כלי זיין: אפילו מרי. פושיו"ר: וחיני. דולדורי"א לא נזבין להו דחלשי מינייהו כלי זיין: צפרזלח הינדורא. של ארץ הודו שאין עושין אותה אלא לכלי זיין: דמגני עילוון. נלחמים לשמור העיר ואת יושביה: שאינה יכולה להתרפאות. ומסתמא לשחיטה זבנה ולא משהי ליה ולא חזי ליה ישראל בי עובד כוכבים דחיפוק חורבה מיניה לזבני שלימה: והלא מרביעין עליה. ומשהו לה ומאן דחזי לה בי עובד כוכבים יליף מינה לזבני שלימה: לכשחלה. תאסרוהו ללא תלד לעולם: דקטיל בסיופיה. מלמדהו להרוג בידו את הנופלים במלחמה. סיופיה מכת יד בהמה וחיה הרי סיופא שמכה כלפי מטה כמו סחופי כסא (שבת דף סו): אדנטי"ר בלע"ז: תורת בהמה גסה מאי היא. כלומר איסור טעם מכירת בהמה גסה מאי היא הא לא עביד מלאכה דחייב חטאת דנגזר משום נסיוני: מטחינו ברחיים. ואב מלאכה היא: שור של פטם. שפיטמו ושמן מאד ואינו ראוי למלאכה: מהו. למכרו לעובד כוכבים: אכל האי דאתי לכלל מלאכה אסור. דמשהו ליה וחזו ליה לאחר זמן בידיה ואע"ג דהשתא ליכא למיחש לנסיוני מיהו נפקא מינה חורבה למכור שאר שוורים לעובד כוכבים: לאו לשחיטה קיימא. דכחושה ומשהו לה לגדל וולדות: מקריבין. מס ודורן למלך: שור של פטם. ועבודת זיוון היתה: חיסר ד' ריבבן. הוליא ד' ריבבנות ממון לזבול שלא יקריבוהו ביום אידם: אלא למחר. ולמיעקר פורתא מיכוין: וכי משהו ליה בריא ועביד מלאכה. אהתפתח היא כלומר ואי משהו ליה בריא תו למעבד מלאכה דקא בעית למיסריה: בריא. מתחזק: זבידא. פטם היה: בר תורא. שור שפטמוהו משהי ליה עד דכחיש: ועביד על חד תרין. בשוורים אחרים: מתני' בסילקי. לשון טירה גבוהה היא כדאמר בסדר יומא (דף כה). לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה ושם דנין בני אדם ומפילין אותה ומה: גרדום. בנין אחד הוא לדון נפשות כמו שנים שעלו לגרדום בר"ה (דף יח.). איצטדייא. מקום שעושין שם איצטדנית שור כמו שור האיצטדין (ב"ק לט.). מנגח והורג אנשים ושחוק הוא להם: בימה. נמי כעין מגדל קצר הוא וגבוה כדאמר במס' סוטה (דף מא.). בימה של עץ עושים לו בעזרה ואנו קורין אותו אלמבר"א והיו עושין אותו לדחוף משם איש להמיתו וכלל אלה יש נזק לרבים וכדי שלא יתפש ישראל שם אסור לבנות עמהם: בימוסיאות. גרסינן בנין שאינו לצורך עבודת כוכבים ומפרש לקמן בפרק רבי ישמעאל (דף נג.) וקורין לו אלט"ר דקתני בימוסיאות של עובדי כוכבים מותרין ומאי בימוס בימה של אבן אחת ומקריב זבחים דהוי השמיש דהשמיש לעבודת כוכבים: ומרחצאות. בקרקע הן עשוין עמוקין מאד והמים נופלין מתחת ואנשים רוחאים מלמעלה ע"ג הנסרים: כיפה. אריוולד"י דרך עובדי כוכבים להעמיד דמות אפרודיטא בבית המרחץ

שלהן; גמ' כבהמה דקה לפירכוס. כדאמר גבי בהמה מסוכנת בשחיטת חולין (דף ל"ו). בהמה דקה שפטה ידה אחר שחיטתה ולא החזירה אסורה דבהמה מסוכנת היא ואינה מותרת עד שהפרכס ואם לא פרכסה הויה כמתה קודם שחיטה ופיאטו יד לדקה אינה אלא הולאת נפש אבל גסה בין פטה ולא כפפה בין כפפה ולא פטה פירכוס היא וכשרה הכי מפרש התם וחיה גסה נמי דרכה לפשוט יד בהולאת נפש הלכך שחט חיה גסה מסוכנת ולא פרכסה אלא פטה ידה ולא החזירה אסורה: אבל לא למכירה. למיתלי במנהגא אלא כבהמה גסה היא ובכל מקום אין מוכרין: הא. ארי לית ביה ניזקא כגון ארי תרבות שרי אלמא חיה גסה מוכרין להן וקשיא לרב וסייעתא לרב חנו: בארי שבור. הא דקתני מתני' דארי תרבות שרי בארי שבור: (ה"ט)

תוספות לפרסאי דמגנו עלן. ונראה דאנן נמי שרינן השתא למכור לעובדי כוכבים כלי זיין מהאי טעמא: מרביעין עליה ויולדת. ובזכר נמי יכול להרביעו על כמה נקבות: אלמא לא מקבלת זכר. לאו משום דסבר טריפה אינה יולדת דבפרק אלו טריפות (חולין דף נז:) בעי למימר לר' יהודה דיוולדת אלא דלא מקבלת זכר וכדמשמע לישנא מדלא קאמר אלמא דלא ילדה. : אלא תורת בהמה גסה מאי היא. קשה לימא דלית ליה חי נושא את עצמו בעופות כרבנן וי"ל מדאסר רבי משום תורת כלי זיין משמע דאפילו המיוחד לרכיבת אדם דמודו כ"ע דחי נושא את עצמו וא"כ תורת בהמה גסה מאי היא וג' מחלוקות בדבר: אבל האי דאי משהי ליה אתי לכלל מלאכה. תימה ל"ל האי טעמא תיפוק ליה משום דאי משהי ליה לפיטום אתי למימר כחוש מכרו לו כי היכי דגזרי רבנן בשבורה דלא ליתי למימר שלימה מכרה לו וי"ל דודאי בשבורה יש לגזור דכיון דרבנן אית להו מרביעין עליה זכר א"כ משהי לו זמן מרובה אבל בזמן מועט דפיטום לית לן למיגזר אי לאו טעמא דחזי למלאכה: אבל האי דלשחיטה קאי. לאו דוקא נקט האי דהא בסתם שוורים גופייהו אמרינן אימור לשחיטה זבינהו אלא להכי נקט הכי דאתא לאפוקי בהמה גסה דמתני' דמייירי בבהמה טמאה נקט הכי אבל בבהמה טהורה תלינן בשחיטה ואע"ג דסתם שוורים נמי לרדיא זביני: (תוספות)

הש"ס והאידנא דמזבנינן לפרסאי דמגנו עלן. כתב הר"ז הלוי ז"ל: והאידנא דמזבני סוסים ופרדים [לעובדי כוכבים] דמגנו עילוון, מידי דהוה אחריסין וכלי זיין דמזבנינן להו לפרסאי דמגנו עלן, מינה שאלה ושכירות ודאי אסור. ואיכא מאן דאמר ביום ה' בסתם מותר להשאיל ולהשכיר, מידי דהוה אכלים לב"ש שמצווה מן התורה על שביחתן לדבריהם ולא אסרו אלא בערב שבת אבל בחמישי מותר, ומפורש בבביתא בשבת דפרק ראשון (יט, א), עד כאן. ולא נהירא, דאיסור שאלה ושכירות אין לו שיעור. ותדע כך, דהא עיקר איסור מכירה משום שאלה ושכירות הוא, ולא יהא עיקר קל מן הטפל, למכור אסור לעולם, ולהשכיר ולהשאיל לא יהא אסור אלא ביום ששי, בתמיהא. ולענין פסק הלכה, האידנא מותר למכור לגויים בהמה דקה, ולהעמיד בהמה שלנו בפונדקאות של גויים, ואפילו נקבות אלכ זכרים וזכרים אלכ נקבות, ומוסרין בהמה לרועה שלהן, דלא חשידי ארביעה, דלא אסרו אלא במקומות שהשודין על הרביעה, ולענין מכירת בהמה גסה, על ידי סרסור לעולם מותר, דליכא משום נסיוני דלא ידעא לה לקליה, ולא משום שאלה ושכירות דלא מושל ולא מוגר משום דלא נגלו מומה, ועל ידי הבעלים בלא סרסור, לטבח דזבין לשחיטה ואף על פי שפעמים לוקח גם כן לחרישה מותר לתלינן לקולא, וכן לגוי שעושה סעודה שיש לתלות דלשחיטה בעי לה מותר, כדברי רבנו האי ז"ל והראב"ד ז"ל שהסכים לדבריו. אבל בהמה טמאה דולאי היא עומדת למלאכה, ובהמה טהורה לסתם אנשים דלא טבחים הם, ושלל בשעת משחיהם, נהגו העם היחר ואין להם על מה שיסמוכו, ותינה סוסים ופרדים דהרי הן ככלי זיין דמגנו בהו עלן, אבל חמורים ושורים העומדים לחרישה היאך מוכרים להן, ועוד היאך (מוכרין) [משכירין] להם ומשאילין להם סמוך לשבת, וכתב בעל התרומות (ספר התרומה סי' קמ"א) בשם רבנו יצחק ב"ר אברהם ז"ל: דלא אסרו אלא בדורות הראשונים שהיו ישראל שכונים הרבה יחד והיו יכולין למכור זה לזה ואין להם הפסד בדבר, אבל עכשיו שאנו מפוזרים ביניהם איכא הפסד אם לא היינו מוכרים להם, וכי האי גוונא אמרינן לקמן אין מוכרין כלי זיין לגויים משום דמגנו עלייהו, ופריך אי הכי אפילו חטי ושערי נמי לא, ומשני אי איפשר הכי נמי, פירוש: אי אפשר בלא הפסד. ולזה הטעם אין להחיר לקנות בהמות כדי למוכרן דליהו קא גרים לנפשיה הוא הפסד. וכן נמי שאלה ושכירות ביום ששי לא ידענו טעם להחירו, אלא הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין. ולא עוד אלא שגנא לה לי שעכשיו גדול יותר האיסור, כי מאחר שנהגו למכור לגוי כך (אסור) [ונהגו] למכור לישראל החשוד, וזוהו חמור מלמכור לגוי, דאלו

לגויים על ידי ספסירא שרי, ולישראל החשוד למכור לגוי אפילו על ידי ספסירא אסור, דטעמא דאסרינו למכור לישראל החשוד אינו מטעם נסיוני דידן, אלא משום נסיוני ידיה כשימכרנה לגוי, ולדידן אסור לזבונה ניהליה משום לפני עור, ואיפשר כי כל זה בכלל מה שאמר דלא איפשר שריכין אנו לסחור ולהרויח עמהם, האלהים יתברך יאיר לנו נתיב ויזילנו מן המכשול. אמר להם לכשתלד. אלמא לא מקבלא זכר, ולשחיטה קא בעי לה, אבל רבנן סבירא להו דאיפשר להעמידה ולהרביע עליה את הזכר, ומשהי לה. וכתב הראב"ד ז"ל: דנראה, דמודה רבי יהודה בזכר דאיפשר להרביעו על הנקבה, ולא פליג אלא בנקבה. ונראה לי דרבי יהודה בכל שצורים זכרים ונקבות פליג, דאם לא כן הוה ליה למתני במתניתין רבי יהודה מתיר בנקבה שצורה, דכיון דתאני ברישא עגלים וסויחים שצורים ושלמים והוא לא פליג אלא במקח שצורים לא הוה ליה למסתם לישניה. ועוד דגרסינן בירושלמי: והלא מביא עליה זכר ויוולדה, אמר להם אף אני לא אמרתי אלא בזכר שאינו יכול להתרפא, אמרו לו והלא הוא מביא לו נקבה והיא רובעת ממנו ויוולדה, אלמא משמע מגרסה זו ירושלמי דרבי יהודה אזכר פליג. ואף על גב דירושלמי לא אזיל לשטת גמריין, דאלו בירושלמי אמרינן דלא פליג אלא אזכר, ובגמרא דינן אמר דפליג אנקבה מטעמא דלא מקבלה זכר, מכל מקום ילפינן מניה דאדרבא טפי איכא לאוקומי פלוגתייהו דרבי יהודה בזכר מבנקבה, דאלו אליבא דגרסת הירושלמי פליג רבי יהודה [בזכר] ובנקבה מודה להו לרבנן, הילכך לדידן דסבירא לן דפליג אף אנקבה כל שכן דפליג אזכר, כן נראה לי. והלכה כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים, ואפילו שצורה אין מוכרין להם אלא על ידי סרסור, וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת פ"ק (ה"ג). ולטעמיה שרין מקריבין אותו היום אלא למחר מאי טעמא. פירש הראב"ד ז"ל: אם איתא דחי לא נפיק ליה מאיסור דילמא משהו ליה, למה חסר רבואן שלא להקריבו ביום אידם אלא למחרתו כיון דאכתי רביעא עליה איסורא אחרניא, דמה לי חד איסור מה ליתרי אסורי, הוה ליה למבטל לה לגמרי, אלא ודאי למבטל לה [לגמרי] קא בעי וכו', ולפירושא קשה דמאי קושיא, אטו מאן דאיכא עליה תרי אסורי אי לא מצי מיבטיל תרווייהו לא מיבטיל חדא מנייהו, ותו דהא אמר דקשה הוא למעקר בחדא זימנא ופורתא פורתא עקר לה, ואם כן מאי קשיא ליה ליבטלה לגמרי, ויש מפרשים ולטעמיה דפריש כן דמשום חשך אסור הוא דעקר לה למילתא, למה ליה לחסר רבואן לדחוייה למחר, דאיסור יום אידן כבי הא ליכא, דלא אסרו אלא למכור ולהת אי משום דאזיל ומודה אי משום דלפני עור, אבל במס המוטל וקבוע על עבדיו לא אזיל ומודה, ומשום לפני עור נמי ליכא לדלידיה טובא הוה ליה, והיכא דאית ליה בהמה נמי לדלידיה הא אסיקנא לעיל (ו, א) דליכא משום לפני עור, ופירוש נכון הוא. קשה לי, למה לא הקשה ולטעמיה שרין מקריבין אותו כל עיקר מאי טעמא, דכיון דמקריבין אותו למחר ושחוט מעתה אין כאן איסור, ולמה חסר רבואן שלא להקריבו כל עקר, ואינה קושיא, דבשלמא בין מקריבו לשאינו מקריבו כלל שפיר קא מחסר (ודקא ניזי) [דכדאין] הוא לחסר ממון להסיר מעליהם מס קבוע, וכל שכן שגנאי היה לו דרבנן לא בני מתן מס נינהו, אלא בין חי לשחוט אי לאו משלם אסורא מאי נפקא ליה מינה, וכן בין היום או למחר מאי איכא, ומשום הכי פריד ליה מרישא שרין מקריבין אותו היום אלא למחר מאי טעמא. ומסקנא: דשור של פטם אף על גב דסתמא לשחיטה קאי, אסור, משום דמשהו ליה, וכדאמר רב אשי אמר לי זבדא, בר תורי משהינן ליה ועבדי מלאכה על חד תרין, ודוקא לפתם גויים דזביני לרדיא ולנכסתא, אבל לטבח דרובה לשחיטה זבין, אי נמי לגוי דאית ליה סעודה אי איכא למיתלי דלסעודתיה בעי לה שפיר דמי, ואפילו שור שאינו של פטם כעובדיה דרב הונא דלעיל (טו, א). והרי"ף ז"ל השמיטה מהלכותיו, ולא

ואליבא דרבי יהודה רב אשי אמר סתם ארי שבור הוא אצל מלאכה מיתבי כשם שאין מוכרין להן בהמה גסה כך אין מוכרין להן חיה גסה ואפילו במקום שמוכרין להן בהמה דקה חיה גסה אין מוכרין להן תיובתא דרב חנן בר רבא תיובתא רבינא רמי מתניתין אברייתא ומשני תנן אין מוכרין להן דובין ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים טעמא דאית ביה נזק הא לית ביה נזק מוכרין ורמינהי כשם שאין מוכרין בהמה גסה כך אין מוכרין חיה גסה ואפילו במקום שמוכרין בהמה דקה חיה גסה אין מוכרין ומשני בארי שבור ואליבא דר' יהודה רב אשי אמר סתם ארי שבור הוא אצל מלאכה מתקיף לה רב נחמן מאן לימא לן דארי חיה גסה היא דלמא חיה דקה היא רב אשי דייק מתניתין ומותיב תיובתא תנן אין מוכרין להן דובים ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים טעמא דאית ביה נזק הא לית ביה נזק מוכרין וטעמא ארי דסתם ארי שבור הוא אצל מלאכה אבל מידי אחרינא דעביד מלאכה לא תיובתא דרב חנן בר רבא תיובתא וחיה גסה מיהת מאי מלאכה עבדא אמר אביי אמר לי מר יהודה דבי מר יוחני טחני ריחים בערודי א"ר זירא כי הוינן בי רב יהודה אמר לן גמירו מינאי הא מילתא דמגברא רבה שמיע לי ולא ידענא אי מרב אי משמואל חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס כי אתאי לקורקוניה אשכחתי לרב חייא בר אשי ויתיב וקאמר משמיה דשמואל חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס אמינא ש"מ משמיה דשמואל איתמר כי אתאי לסורא אשכחתי לרבה בר ירמיה דיתב וקא"ל משמיה דרב חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס אמינא ש"מ איתמר משמיה דרב ואיתמר משמיה דשמואל כי סליקת להתם אשכחתי לרב אסי דיתב וקאמר אמר רב חמא בר גוריא משמיה דרב חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס אמרי ליה ולא סבר לה מר דמאן מרא דשמעתתא רבה בר ירמיה א"ל פתיא אוכמא מינאי ומינך תסתיים שמעתא איתמר נמי א"ר זירא אמר רב אסי אמר רבה בר ירמיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס: אין בונין כו': אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ג' בסילקאות הן של מלכי עובדי כוכבים ושל מרחצאות ושל אוצרות אמר רבא ב' להיתר ואחד לאיסור וסימן [\[תהילים קמט-ח\]](#) לאסור מלכיהם בזיקים ואיכא דאמרי אמר רבא כולם להיתר והתנן אין בונין עמהן בסילקי גרדום איצטדייא ובימה אימא של גרדום ושל איצטדייא ושל בימה ת"ר כשנתפס ר"א למינות העלהו לגרדום לידון אמר לו אותו הגמון זקן שכמותך יעסוק בדברים בטלים הללו אמר לו נאמן עלי הדיין כשבור אותו הגמון עליו הוא אומר והוא לא אמר אלא כנגד אביו שבשמים אמר לו הואיל והאמנתי עליך דימוס פטור אתה כשבא לביתו נכנסו תלמידיו אצלו לנחמו ולא קיבל עליו תנחומין אמר לו ר"ע רבי תרשיני לומר דבר אחד ממה שלימדתני אמר לו אמור אמר לו רבי שמא מינות בא לידך

רש"י ואליבא דר' יהודה. דשרי דכוותיה בבהמה גסה אבל לרבנן אסור ולרבי יהודה נמי ארי שלם אסור וחיה גסה כבהמה גסה כרב: רב אשי אמר. אפילו תימא בארי שלם ומתני' ר' יהודה היא דשרי בשבירה וכל אריות שבירות הן אכל מלאכה דארי לאו בר מלאכה הוא אבל רבנן דאסרי בשבירה אסרי נמי בארי ור' יהודה נמי בשאר חיה גסה כגון ערוד דטחני בהו ריחיא כדלקמן מודה דאין מוכרין: ה"ג ואפילו במקום שמוכרין להם בהמה דקה חיה גסה אין מוכרין. ופ"מ חיה גסה אינה כבהמה דקה למכירה: תיובתא דרב חנן בר רבא. דאמר ואני אומר אף למכירה: רבינא רמי מתני' אברייתא כו'. חיה גסה אין מוכרין וארי תרבות קתני מתניתין דמוכרין ואע"ג דחיה גסה הוא: ה"ג מתקיף לה רב נחמן מאן לימא לן. דהאי ארי חיה גסה הוא דלמא חיה דקה הוא: ורב אשי דייק ממתני' כו'. ומותיב תיובתא ולא גרסינן ומותיב מברייתא והכי פירושן אנו אותבינן לעיל לרב מדוקיא דמתניתין דנקט דבר שיש בו נזק הא ארי תרבות שרי וקס"ד דהוא הדין לשאר חיה גסה ורב אשי שנייה אליבא דרב ארי שפני דשבור הוא אכל מלאכה ומהך דוקיא דנקט במתני' ארי הא שאר חיה דבת מלאכה היא כדלקמן אע"ג דליכא ניזקא אסור דייק רב אשי ומותיב בתיובתא לרב חנן בר רבא דפליג עליה דרב וגרסינן במסקנא תיובתא דרב חנן בר רבא: דבי מר יוחני טחני ריחיא בערודי. חמור הכי: רב יהודה. תלמידו דרב ותלמידו דשמואל: להתם. לארץ ישראל: לא סבר לה מר. דהא

שמעתא רבה בר ירמיה אמרה משמיה דרב אנא אשכחתיא בסוריא דיתבי וקאמר לה משמיה דרב אלמא
איהו קיבלה מיניה ואת אמרת רב חמא בר גוריא קיבלה מרב: פתיא אוכמא. כלי שחור כמו (לקמן דף לג:)
הני פתותא דבי מיכסי אוכמא שנסתחר ע"י מלאכה כלומר גם אתה רגיל ותדיר בתורה כמו (בבבב דף
כה.) מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה חכמה מפוארה בכלי מכווער (העניית דף ז.) לרכן של תלמידי חכמים
שמנטעין על לימוד תורה ואינם מכבדים בגדיהם: מינאי ומינד. מינאי לאמינא לך משמיה דרב חמא
ומינד לשמעתי ליה מדרבה בר ירמיה: תסתיים שמעתא. תיאמר שמועה בשם אומרה להכי הוה דרב חמא
בר גוריא קיבלה מרב ורבה קיבלה מרב חמא: ושל אורכות. לסגולת המלך בונין בנין חזק: להיתר. בונין
עמאן: ואחד. הוא של איסור שאין בונין עמאן: לאסור מלכיהם. של מלכים אסור שנין שם נפשות: והתנן
אין בונין עמאן בסילקי. אלמא איכא בסילקי דאסירי: בסילקי של גרדוס. אבל בסילקי סתמא שהיא לדירת
מלכים מותרת: למינוח. מינין תפסוהו לכופו לעבודת כוכבים: עליו [הוא] אומר. כלומר הדין עמד דדברים
בטילין הן: והוא לא אמר כן. אלמא נאמן עלי הדין האמת שבאמת דנני ליתן לי כרה שפשעתי לקוני: האמנתי.
במה שדנתני עליך: דימוס פטור אתה. דימוס היא היתה שם יראתו ונשבע בה: (ה"י)

תוספות ארי שבור הוא אצל מלאכה. פ"ה דאתיא בר' יהודה דשרי בשבורה אבל רבנן דאסרי בשבורה אסרי
נמי בארי ור"י אומר דאפילו כרבנן נמי אתיא דעד כאן לא אסרי רבנן אלא משום דאתי למימר שלימה מכרה
לו אבל בארי לא שייך האי טעמא דלעולם שבור הוא אצל מלאכה: מתקיף לה רב נחמן כו'. פ"י דאשוניא
דלעיל נמי קאי ויש ספרים שהוא כתוב נמי לעיל ובחנם נמחק: רב אשי דייק ממתניתין. אומר ר"י דדייק
נמי מן המשנה דארי חיה גסה הוא דדוקא ארי שהוא שבור אצל מלאכה דאי ס"ד דחיה דקה הוא וחיה
דקה נמי אסורה א"כ ה"ל למימר שתם כל חיה שיש בה נזק לרבים אין מוכרין: בימוסיאות. פ"ה בימה
של אבן אחת שמקריבין עליהן זבחים לעבודת כוכבים וקורין להם אלט"ר וכו' ולהכי שרו דלא הוה אלא
תשמיש לתשמישי עבודת כוכבים וקשיא דלא משתמיט דקרי לבימוס משמש למשמישי אלא משמש
לעבודת כוכבים עצמה קרי בימוס כדתנן לקמן פרק כל הצלמים (דף מז:) אבן שחצבה תחילה לבימוס ופ"ה
לשם מקום מושב עבודת כוכבים עצמה ועובדי הבימוס כעובדי עבודת כוכבים עצמה ואמר נמי (לקמן ג:)
בימוסיאות של מלכי עובדי כוכבים אסורין מפני שמעמידין עליהם עבודת כוכבים בשעה שהמלכים עובדין
אלמא ממש תשמיש עבודת כוכבים הוא ועוד דנהי נמי שהוא משמש למשמישי עבודת כוכבים אמאי
מותר לבנות עמאן וכי הוא סברא להתיר לבנות עמאן מקום שיקטירו עליו במחתה לעבודת כוכבים לכך
נראה לר"י כגירסת הערוך שפירש דימוסיאות בדל"ת והוא לשון מרחצאות כדאמר' בשבת פרק חבית (דף
קמז:) אסור לישב בקרקעית של דימוסיאות מפני שמעמלת ומרפאה וכן אמר (שם) מיא דדמוסיא וחמרא
דפרוגיתא קפחו עשרת השבטים ואמר' נמי במדרש למחר אני פותח להם מרחצאות ודימוסיאות ובפירוש
רשב"ם כתב דימוסיאות ופירש שהוא בנין שלא לצורך עבודת כוכבים: דימוס פטור אתה. פי' ברחמי עבודת
כוכבים שלו נשבע כי דימוס לשון רחמים הוא כדאמר' בירושלמי דשביעית (פ"ט) במעשה דר"ש בן יוחי
אחר דנפק מן מערתא חמא חד צד עופות שמע בת קלא כד הוה אמרה דימוס הוה פסגה פי' היה העוף נמלט
מן הפח וכד הוה אמרה ספיקולא הוה מתצדא פי' הוה מתלכדא בפח קולא הוה תרגום של פח אלמא משמע
דימוס הוא לשון רחמים ושמעת מן הדא אפי' ציפורא קלילא מבלעדי שמיא לא מתצדא כל שכן בר איניש:
(תוספות)

הש"ח ורב אשי אמר סתם ארי שבור הוא אלל מלאכה. פירש רש"י ז"ל: ומתניתין רבי יהודה הוא דמתיר בשבורה,
וארי כיון דלאו בר מלאכה הוא הרי הוא כשבור ומותר, אבל לרבנן לאסרי בשבורה ארי נמי לדידהו אסור. והקה לי
דהא טעמא דרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה בשבורה מפורש הוא בגמרא משום דמרביעין עליה ויוולדת ומשהי לה,
ומאן דחזי ליה ביד גוי יליף מינה לזבוי שלימא ונפיק מיניה חורבא. אבל בארי דלאו בר מלאכה כלל הוא מאי חורבא
נפיק מינה, דהא לא אחי למילף לזבוי בהמה בת מלאכה אטו ארי דלאו בר מלאכה הוא כלל. וראיה לדבר סוס דכיון
דלאו בר מלאכה שחיבין עליה חטאת הוא שרינו ליה (יד, ז) ואפילו רבי דאסר (טז, א) הא קא יהיב טעמא משום
דאחי לכלל מלאכה, דכשיקוין מטחינו בריחיים, הא לאו הכי שרי, והילכך ארי דלעולם לא אחי לכלל מלאכה אפילו
רבנן שרו. והא דנקט רב אשי לישנא דשבור הוא אלל מלאכה, לאו למימרא דלא שרינו ליה אלל אליבא דמאן דשרי

בעלמא שבור, אלכא כיון דקאמר רבה בר עולא בצורי שבור, אמר ליה רב אשי לא צריכינן לאוקומה למתניתין בשבור דוקא ואלביצא דרבי יהודה, אלכא אפילו בצורי שלם ואלביצא דרבנן, דכיון דלאו בר מלכא הוא כלל הרי הוא לכולי עלמא כשבור לרבי יהודה. כשם שאין מוכרין להם בהמה גסה, כך אין מוכרין להם חיה גסה, ואפילו במקום שמוכרין להם בהמה דקה. פירוש: שאין חוששין לרביעה, חיה גסה אין מוכרין להם משום מלכא, דחיה גסה מלכא עבדא, כדאמר לקמן לטחני ריחייא בערודי, כך היא גירסת רש"י ז"ל. אבל (הר"י) [הר"ח] והראב"ד ז"ל גרסי, ואפילו במקום שמוכרין להם בהמה דקה חיה דקה אין מוכרין להם. ותמה על עצמך דעד עכשיו היינו מחזירין לומר דאפילו חיה גסה ליהוי כבהמה דקה למלכא משום דאין במיני החיות בני מלכא על הרוב, וכדמתמהינן לקמן וחיה גסה מאי מלכא עבדא, ויהיב דאיכא ערוד דעבדי ביה מלכא, ועד עכשיו כולהו בחיה דקה מודו מיהא, וכדלחקיק רב נחמן ומאן לימא לן דצרי חיה גסה הוא, והיכי אמרין השתא דהיהוי כח חיה חמור מכח בהמה, דבהמה דקה ליתא בת מלכא ושריא, וחיה דקה היהוי בת מלכא ותאסר. ועוד דאם כן הוה ליה למימר תיובתא דכולהו תיובתא. ועוד דאם איתא, לקמן כי קא בעי וחיה מאי מלכא עבדא, אכל חיה קא בעי ומאי קא מהדר ליה מערוד, דערוד חיה גסה הוא ואיפשר דעבדי ביה מלכא, אבל אחיה דקה מאי קא מהדר דמאי מלכא עבדי בה. ומשום הכי נראה גרסתו של רש"י ז"ל נכונה ועקר. וכן נראה מתוך דברי הר"י ז"ל שכתב בהלכותיו אמר רב חנן בר רבא חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפרכוס אבל לא למכירה, וכן הלכתא, דאלו לגרסתו של ר"ח ז"ל אפילו חיה דקה אסירה. ולענין פסק הלכה נראה ודלרין תרבות ודוב תרבות שאין בהם נזק לרבים מוכרין להם כמו שכתבתי למעלה (ד"ה ורב אשי), אבל לפירוש רש"י ז"ל אין מוכרין להם. וחיה גסה אחרת אין מוכרין להם דעבדי בה מלכא, כגון ערודי לטחני בהו ריחייא. וחיה דקה מוכרין דלאו בת מלכא היא, ובמקום שנהגו למכור להם בהמה דקה, אבל במקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה חיה דקה נמי אין מוכרין משום חשך רביעא. (רש"י א)

והנאך ועליו נתפסת אמר לו עקיבא הזכרתי פעם אחת הייתי מהלך בשוק העליון של ציפורי ומצאתי אחד ויעקב איש כפר סכניא שמו אמר לי כתוב בתורתכם [\[דברים כג-יט\]](#) לא תביא אתנן זונה [וגו'] מהו לעשות הימנו בהכ"ס לכ"ג ולא אמרתי לו כלום אמר לי כך לימדני [\[מיכה א-ז\]](#) [כי] מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו ממקום הטנופת באו למקום הטנופת ילכו והנאני הדבר על ידי זה נתפסתי למינות ועברתי על מה שכתוב בתורה [\[משלי ה-ח\]](#) הרחק מעליה דרכך זו מינות ואל תקרב אל פתח ביתה זו הרשות ואיכא דאמרי הרחק מעליה דרכך זו מינות והרשות ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה וכמה אמר רב חסדא ארבע אמות ורבנן [האי] מאתנן זונה מאי דרשי ביה כדרב חסדא דאמר רב חסדא כל זונה שנשכרת לבסוף היא שוכרת שנאמר [\[יתחקאל טז-לד\]](#) ובתתך אתנן ואתנן לא נתן לך [ותהי להפך] ופליגא דרבי פדת דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות בלבד שנא' [\[ויקרא יח-ו\]](#) איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה עולא כי הוה אתי מבי רב הוה מנשק להו לאחתיה אבי ידיהו ואמרי לה אבי חדיהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא קריבה בעלמא אסור משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב [\[משלי ל-טו\]](#) לעלוקה שתי בנות הב מאי הב הב אמר מר עוקבא [קול] שתי בנות שצועקות מגיהנם ואומרות בעוה"ז? הבא הבא ומאן נינהו מינות והרשות איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא קול גיהנם צועקת ואומרת הביאו לי שתי בנות שצועקות ואומרות בעולם הזה הבא הבא [\[משלי ב-יט\]](#)

כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים וכי מאחר שלא שבו היכן ישיגו ה"ק ואם ישובו לא ישיגו אורחות חיים למימרא דכל הפורש ממינות מיית והא ההיא דאתאי לקמיה דרב חסדא ואמרה ליה קלה שבקלות עשתה בנה הקטן מבנה הגדול ואמר לה רב חסדא טרחו לה בזוודתא ולא מתה מדקאמרה קלה שבקלות עשתה מכלל דמינות [נמי] הוא בה הוא דלא הדרא בה שפיר ומש"ה לא מתה איכא דאמרי ממינות אין מעבירה לא והא ההיא דאתאי קמיה דרב חסדא וא"ל [ר"ח זיידו לה זוודתא] ומתה מדקאמרה קלה שבקלות מכלל דמינות נמי הוא בה ומעבירה לא והתניא אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות בשעת הרגל דבר הפיחה אמרה כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותה בתשובה הלך וישב בין שני הרים וגבעות אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר [\[ישעיה נד-י\]](#) כי ההרים ימוש והגבעות תמוטינה אמר שמים וארץ בקשו עלי רחמים אמרו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר [\[ישעיה נא-ו\]](#) כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה אמר חמה ולבנה בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר [\[ישעיה כד-בג\]](#) וחפרה הלבנה ובושה החמה אמר כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר [\[ישעיה לד-ד\]](#) ונמקו כל צבא השמים אמר אין הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא [והא הכא בעבירה הוה ומית] התם נמי כיון דאביק בה טובא כמינות דמיא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת ואמר רבי לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין אותן רבי ר' חנינא ור' יונתן הוה קאזלי באורחא מטו להנהו תרי שבילי חד פצי אפיתחא דעבודת כוכבים וחד פצי אפיתחא דבי זונות אמר ליה חד לחבריה ניזיל אפיתחא דעבודת כוכבים

ה"י והנאך. יקר [הדבר] בעיניך: לכהן גדול. שפירש מציתו לפני יום הכפורים ללשכת פרהדרין ופס היו מחקנים לו כל כרכיו: והרשות. שולטנות שנותנין עיניהן בצעלי ממון להרגן וליטול ממון: ורבנן. לית ליה האי דבר מינות דיעקב: לבסוף. היא נבזית בעיני כל וסוכרתו והכי משמע מאתנן זונה קבלה מאתנן הזונה ובאתנן זונה ישוב להינתן: ופליגא דרבי פתה. הני ארבע אמות דרב חסדא: אבי ידיהו. בזרועותיהן: אבי חדיהו. חזה דרך בני אדם כשיואלצין מצית הכנסת מיד הוא נושק לאביו ולאמו ולגדול ממנו בארכובה או בפס ידיו [משום כבוד]: שאלעקות מגיהנס. על רוב ייסורי גיהנס: מינות. לוועקת הבא הקרובה לעבודת כוכבים: רשות. לוועקת הבא ממון ודורות וארנונא ומס למלך: לא ישובון. כל המשתמדים לעבודת כוכבים אחר שנאבקו במינות אינם שבין ואם שבין ממנהרין למות מתוך כרה וכפיית יכרס וזו גזירת מלך עליהם למות: קלה שבקלות. עבירה קלה שבקלות זו היא שעשתה בנה קטן מבנה [גדול בנה] הגדול בא עליה והולידה ממנו בנה הקטן ובאה לקבל דין ולשוב בתשובה: בזוודתא. תכריכין לידה לדרך (בראשית מב) מתרגמינן זוודין לאורחא ותכריכין הן לידה לדרך מתים: ה"ג מדקאמרה קלה שבקלות. ולא מתה אהתפתח היא ואיכא דמותבי הכי אמינות אין מעבירה לא והא ההיא דאתאי כו' ומתה ומשנינן מדקאמרה קלה שבקלות מכלל דמינות נמי הוה בה ומשום הכי מתה: הרגל דבר. השמיץ. הרגל התחלה כמו (אבות פ"ג מי"ג) מרגילין את האדם לערוה ממשיכין [והיינו התחלה]: הפיחה. רוח: פאי אפיתחא דעבודת כוכבים. פתוח לפתח עבודת כוכבים כמו (תהלים כב) פלו עלי פיהם: (ה"י)

תוספות ויעקב איש כפר סכניא שמו. צ"ל דאין זה יעקב מינאה דפרק אין מעמידין (לקמן דף כח.) דרמא סמא לרבי אבהו דודאי אותו יעקב לא האריך ימים כ"כ אלא. נראה דההוא שבא לרפאות את בן דמא (לקמן כז:) אבל יעקב מינאה דרבי אבהו יכול להיות שהוא אותו דפרק כיסוי הדם (חולין דף פד.) גבי רבא: מהו

לעשות בית הכסא לכ"ג. נראה דלאו מדאורייתא קא בעי דפשיטא דשרי דהא אפילו ריקועים דבית קדשי הקדשים הוה שרי אי לאו ריבויא דקרא בפרק כל הצלמים (לקמן דף מו:). אבל מידי דהר הבית פשיטא דשרי דהא אפי' פרה אימעטא פרק כל הצלמים מקרא דבית ה' פרט לפרה שאינה באה לבית: הרחק מעליה דרכך זו מינות. והא דאמרי' בפרק כל כתבי (שבת דף קטז.) דכמה אמוראי הוו אזלי לבי אבידן זהו להתווכח עמם ולא היה מקום מינות ממש אלא מקום ויכוח ומתקבצים שם חכמי עובדי כוכבים ונושאי ונותנים בדינים ומאן דלא הוה אזיל היינו מיראה שלא יהרגום וכן משמע דאמר רב נחמן אנא מינייהו ומסתפינא מינייהו ודלא כפ"ה שפירש בסמוך שהוא מקום עבודת כוכבים: ופליגא דרבי פדת. וא"ת ומאי פליגא דלמא לעולם אמרו רב חסדא ור' פדת שמן התורה אינו אסור אלא קריבה של גלוי עריות אבל מגזירת חכמים צריך להרחיק ד' אמות וה"נ קשיא פ"ק דשבת (דף יג.) על ההיא דאמר ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף נדה כן ועלה קאמר ופליגא דר' פדת דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות בלבד ומאי קאמר וכי בא ר' פדת לומר דאשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה שרי והלא שנינו במשנה (שם דף יא.) לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה לכך נראה לר"י דה"ק הכא והתם דמה שאנו דורשים מלשון קריבה הכא ארבע אמות והתם הוא בבגדו כו' פליגא דר' פדת דלר' פדת אין לשון קריבה בין בדברי תורה בין בדברי קבלה אלא גלוי עריות ממש ואפילו אסמכתא לעשות הרחקה ד' אמות אין ללמוד ממנה: ופליגא דידיה אדידיה. ומה שהיה מיקל לעצמו היינו משום דמיין עליה כי כשורא כדאמרי' בריש פ"ב דכתובות (דף יז.): לעלוקה. לפי הפשט היינו גיהנם וכן יסד הפייט בזולת של חנוכה יקדו בהבהבי עלק ור"ת הקשה דבפ"ב דעירובין (דף יט. ושם ד"ה והאיכא) דחשיב שמות גיהנם לא קחשיב האי לכך נראה לו דשם חכם הוא כמו (משלי ל) לאיתיאל (ושם לא) למואל אבל אין לומר שהוא משמות שלמה כמו אגור וקהלת דבמדבר של ג' דברים קחשיב איתיאל בשמות שלמה ולא קחשיב האי בהדיהו: עד שאנו מבקשים עליך רחמים. לא השיבו לו כך אלא היה אומר בלבו שכך יוכלו להשיב א"נ שר של הרים היה משיב כן: (תוספות)

דף - יז - ב

דנכיס יצריה א"ל אידך ניזיל אפיתחא דבי זונות ונכפייה ליצרין ונקבל אגרא כי מטו התם חזינהו [לזונות] איתכנעו מקמייהו א"ל מנא לך הא א"ל [משלי ב-יא] מזימה תשמור עלך תבונה תנצרכה א"ל רבנן לרבא מאי מזימה אילימא תורה דכתיב בה זימה ומתרגמינן עצת חטאין וכתוב [ישעיה כח-כט] הפליא עצה הגדיל תושיה אי הכי זימה מבעי ליה ה"ק מדבר זימה תשמור עליך תורה תנצרכה ת"ר כשנתפסו רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון א"ל ר' אלעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון אשריך שנתפסת על דבר אחד אוי לי שנתפסתי על חמשה דברים א"ל רבי חנינא אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואתה ניצול אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול שאת עסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני לא עסקתי אלא בתורה [בלבד] וכדרב הונא דאמר רב הונא כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר [דברי הימים ב טו-ג] וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת [וגו'] מאי ללא אלהי אמת שכל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה ובגמילות חסדים לא עסק והתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר לא יתן אדם מעותיו לארנקי של צדקה אלא א"כ ממונה עליו תלמיד חכם כר' חנינא בן תרדיון הימנוה הוא דהוה מהימן מיעבד לא עבד והתניא אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים מיעבד עבד כדבעי ליה לא עבד אתיוהו לרבי אלעזר בן פרטא אמרו מ"ט תנית ומ"ט גנבת אמר להו אי סייפא לא ספרא ואי ספרא לא סייפא ומדהא ליתא הא נמי ליתא ומ"ט קרו לך רבי רבן של תרסיים אני איתתו ליה תרי קיבורי אמרו ליה הי דשתיא והי דערבא איתרחיש ליה ניסא אתיא זיבוריתא אותיבא על דשתיא

ואתאי זיבורא ויתיב על דערבא אמר להו האי דשתיא והאי דערבא א"ל ומ"ט לא אתית לבי אבידן אמר להו זקן הייתי ומתיירא אני שמא תרמסוני ברגליכם [אמרו] ועד האינדא כמה סבי איתרמוס אתרחיש ניסא ההוא יומא אירמס חד סבא ומ"ט קא שבקת עבדך לחירות אמר להו לא היו דברים מעולם קם חד [מינייהו] לאסהודי ביה אתא אליהו אידמי ליה כחד מחשובי דמלכותא א"ל מדאתרחיש ליה ניסא בכולהו בהא נמי אתרחיש ליה ניסא וההוא גברא בישותיה הוא דקא אחוי ולא אשגח ביה קם למימר להו הוה כתיבא איגרתא דהוה כתיב מחשיבי דמלכות לשדורי לבי קיסר ושדרוה על ידיה דההוא גברא אתא אליהו פתקיה ארבע מאה פרסי אזל ולא אתא אתיוהו לרבי חנינא בן תרדיון אמרו ליה אמאי קא עסקת באורייתא אמר להו כאשר צוני ה' אלהי מיד גזרו עליו לשריפה ועל אשתו להריגה ועל בתו לישב בקובה של זנות עליו לשריפה שהיה

רש"י לנכים יכריה. נשחט יכרא אנשי כנסת הגדולה בקשו רחמים ונמסר בידם והרגוהו כדאמר' בד' מיתות בסנהדרין (דף סד.) כלומר ניזיל בהוא סבילא ולא ניזיל לפיתחא דבי זנות שלא יכלוט בנו יכר הרע: איכנעו זנות מקמייהו. נכנסו מפניהם לקובתו: מנא לך הא. דסמכת אנפשא למיתי הכא ולא מיסתפית מיכר הרע: זימה ומתרגמי' ענת חטאין. ענת הוא תרגום של זימה היא וחטאין הוא תוספת התרגום מפרש שענה זו רעה היא של חטא אלמא דזימה היינו לשון ענה ותורה נקראת ענה דכתיב (ישעיהו כח) הפליא ענה הגדיל תושיה ומשמע תורה תשמור עליך: מזימה. מן הזנות: תשמור עליך תורה. דסיפיה דקרא תבונה הנלכה מזימה תשמור עליך מכל דבר רע והרהור חטא ואנו הולכין הלוך ודבר בדברי תורה: על ה' דברים. חמש עלילות הן שואלין עלי: כמי שאין לו אלוה. להגן עליו: ה"ג מאי ללא: ר' חנינא בן תרדיון גבאי של דקה הוה: מעות של פורים. שגביתי מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים ותנן (ב"מ דף עח:) אין העני ראוי ליקח מהן ראויה לסנדלו: נתחלפו לי במעות של דקה. וסבור הייתי שהן של דקה וחלקתים לעניים שלא לסעודת פורים ואני פרעתי משלי של פורים ל"א מעות שלי לסעודת פורים נתחלפו לי במעות של דקה וסבור הייתי שהן של דקה וחלקתים לעניים ולא חזרתי ליפרע מארנקי של דקה: גנבת. גנב ולסטים היית: מדהא ליתא. כסם שאין השני' בי דהא אין שתיהן באדם אחד כך אין חבירת' בי והאומר לכס עליו שקרן נמצא בדבריו: מ"ט קרו לך רבי. הרי עלילה שלישיה: טרסיים. גרדיים: קיבורי. פקעיות לימשיל"פ: הי דשתיא הי דערבא. איזה של שתי ואיזה של ערב: אתא זיבורא. זכר אותיבא על דערבא: ואתאי זיבורתא. נקבה אותיבא על דשתיא והבין שהוא נס הנעשה שהשתי מקבל ערב כנקבה המקבלת זכר: לבי אבידן. בית שאוכלין ושותין לכבוד עבודת כוכבים ומזבלים זיבול לעבודת כוכבים ומפקחין על עסקיה לידע מה היא כריכה ומתנדבין: עבדך לחירות. והן גזרו על כך לפי שהוא דת יהודית: אידמי ליה. לההוא גברא: בישותיה הוא דקא אחוי. רשעך תראה וחודיע שרשע אתה והוא ינצל ע"י נס: הוה כתיבא ההוא (יומא) איגרתא. דבעו חשוכי רומי לשדורי לקיסר על עסקיהן שדרוה ההוא שעתא בידיה דההוא גברא: פתקיה. אליהו וזרקו ד' מאה פרסי למען לא ישוב [ועוד לביהו] כמו (ר"ה דף כה.) שקל קלא פתק ביה: עליו לשריפה. למה נענש כך לפי שהיה הוגה את השם באותיותיו דורשו בארבעים ושתים אותיות ועושה בו מה שהוא חפץ: (רש"י)

תוספות ניזיל אפיתחא דבי זנות. מכאן יש ללמוד שדרך להרחיק מפתח עבודת כוכבים כל מה שיכול משום דכתיב אל תקרב אל תקרב אל פתח ביתה ומוקמי לעיל בעבודת כוכבים שהרי היה רוצה ללכת יותר אפיתחא דבי זנות: כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה. מוכח מדכתיב ללא אלהי אמת והדר כתיב ללא תורה משמע דברישא קאמר אע"פ שיש בו תורה הוא כמי שאין לו אלהים: ובגמילות חסדים לא עסק. תימה מאי פריך מצדקה הלא ב' דברים הם כדאמרין בסוכה (דף מט:) צדקה לעניים גמילו' חסדים בין לעניים בין לעשירים וי"ל דמ"מ משמע ליה דמי שרגיל בזאת עוסק הוא גם בזאת: אלא א"כ ממונה עליה כו'. ומסתמא גם משלו היה נותן הרבה: מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה. פירש רש"י לשון אחר מעות של סעודת פורים וקשיא כי לא מצינו בכל התלמוד שמזכיר מעות של סעודת פורים וגם שפירש

רש"י מעות של פורים שהפריש הוא לסעודת פורים שלו וחלקם ולא חזר ליפרע מארנקי של צדקה והזכירו לטובה על כך וקשה כי זה חסר מן הספר ושם המצוה שהוא ממה שלא חזר לגבות מארנקי של צדקה היה לו לומר וגם ללשון ראשון שפירש מגבת פורים וחלקתי לעניים לצדקה ואני פרעתי משלי של פורים קשה דעיקר מצוה חסר מן הספר לכך נראה לר"י לפרש הארנקי הוה ממעות של פורים והיה סבור שהוא של צדקה ונזכר שהם של מגבת פורים ואפילו הכי לא חזר בעצמו וחלקם לעניים אע"פ שידע שלא היה בארנקי של צדקה כלום מפני שלא היה רוצה לביישם מאחר שקבצם וזימנם להם ולפי זה עיקר המצוה היא בשעת חלוקה אע"פ שזכר לא רצה לביישם וודאי מסברא חזר ופרעם משלו לכיס של פורים ולשון נתחלפו כמו (ב"ב דף יז.) אויב . באיוב נתחלף לו פירוש שסבר לקחת אויב ולקח איוב וכך היה סבור שהם של צדקה ונזכר שהם של מעות פורים: רבן של תרסיים אני. פ"ה גרדיים וכן מוכח כל הסוגיא אבל בסוכה פרק החליל (דף נא:) מונה תרסיים בפני עצמן וגרדיים בפני עצמן וצ"ל ששלשה מיני תרסיים הם דגרדיים נקראין תרסיים כדמוכח הכא וגם צורפי נחשת נקראים תרסיים כדמוכח בפ' אלו טריפות (חולין דף נז:) דהעלה עליה מטלית של תרסיים והוא עור שמשמין לפניהם שלא יקלקלו בגדיהם והוא חם מאד והם אותם דפרק החליל (שם דף נא:) שמונה כל האומניות בפני עצמן וגם במגילה פרק בני העיר (דף כו.) מעשה בבית הכנסת של תרסיים כי צורפי נחשת אין בני אדם יכולין לסבלם כדמשמע פ' המדיר (כתובות דף עז.) דקא חשיב ליה בהדי הני דכופין אותן להוציא ועוד יש אומה אחת שכולם נקראו תרסיים כדאמרין מגילה (דף יג:) בגתן ותירש שני תרסיים היו ומספרים בלשון טורסי: אתיא זיבורתא. פי' בקונטרס זיבורא זכר זיבורתא נקבה ול"נ שאין ניכר כ"כ במין קטן כזה בין זכר לנקבה וי"מ שהן שני מינין כמו (חולין דף סב:) תרנגול ותרנגולתא דאגמא: (תוספות)

א

-

יח

דף

הוגה את השם באותיותיו והיכי עביד הכי והתנן אלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תורה מן השמים ואין תחיית המתים מן התורה אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו להתלמד עבד כדתניא [\[דברים יח-ט\]](#) לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות אלא מאי טעמא אענש משום הוגה את השם בפרהסיא [\[דהוי\]](#) ועל אשתו להריגה דלא מיחה ביה מכאן אמרו כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נענש עליו ועל בתו לישב בקובה של זונות דאמר ר' יוחנן פעם אחת היתה בתו מהלכת לפני גדולי רומי אמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו מיד דקדקה בפסיעותיה והיינו דאמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב [\[תהילים מט-ו\]](#) עון עקבי יסבני עונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה מסובין לו ליום הדין בשעה שיצאו שלשתן צדקו עליהם את הדין הוא אמר [\[דברים לב-\]](#) [\[ד\]](#) הצור תמים פעלו [\[וגו'\]](#) ואשתו אמרה [\[דברים לב-ד\]](#) אל אמונה ואין עול בתו אמרה [\[ירמיה לב-יט\]](#) גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי וגו' אמר רבי [\[כמה\]](#) גדולים צדיקים הללו שנזדמנו להן שלש מקראות של צדוק הדין בשעת צדוק הדין תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו אמר לו חנינא אחי (אחי) אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכוה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה [\[ומקהיל קהלות ברבים\]](#) וספר מונח לך בחיקך אמר לו מן השמים ירחמו אמר לו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש אמר לו רבי מה אני לחיי העולם הבא אמר לו כלום מעשה בא לידך אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים אמר לו אם כן מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא והלכו כל גדולי רומי לקברו והספיזוהו הספד גדול ובחזרתן מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון

שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס'ת מונח לו בחיקו הביאוהו וכרכוהו בס'ת והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה אמרה לו בתו אבא אראך בכך אמר לה אילמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי עכשיו שאני נשרף וס'ת עמי מי שמבקש עלבונה של ס'ת הוא יבקש עלבוני אמרו לו תלמידיו רבי מה אתה רואה אמר להן גליון נשרפין ואותיות פורחות אף אתה פתח פיך ותכנס [בך] האש אמר להן מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו אמר לו קלצטונירי רבי אם אני מרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבך אתה מביאני לחיי העולם הבא אמר לו הן השבע לי נשבע לו מיד הרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבו יצאה נשמתו במהרה אף הוא קפץ ונפל לתוך האור יצאה בת קול ואמרה רבי חנינא בן תרדיון וקלצטונירי מזומנין הן לחיי העולם הבא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים ברוריא דביתהו דר' מאיר בריתיה דר' חנינא בן תרדיון הואי אמרה לו זילא בי מלתא דיתבא אחתאי בקובה של זונות שקל תרקבא דדינרי ואזל אמר אי לא איתעביד בה איסורא מיתעביד ניסא אי עבדה איסורא לא איתעביד לה ניסא אזל נקט נפשיה כחד פרשא אמר לה השמיעני לי אמרה ליה דשתנא אנא אמר לה מתרחנא מרתח אמרה לו נפישין טובא (ואיכא טובא הכא) דשפירן מינאי אמר ש'מ לא עבדה איסורא כל דאתי אמרה ליה הכי אזל לגבי שומר זידה א"ל הבה ניהלה אמר ליה מיסתפינא ממלכותא אמר ליה שקול תרקבא דדינרא פלגא פלח ופלגא להוי לך א"ל וכי שלמי מאי איעביד א"ל אימא אלהא דמאיר ענני ומתצלת א"ל

רס"ז להתלמד עבד כדתניא כו'. ומיהו הקב"ה מדקדק עם הלדיקים כחוט השערה (יבמות דף כ"א): ואפילו להתלמד יש לחוש לכבוד הרב וקרא לל"א תלמד לעשות במילי אחרניתא תוקמה כמו נטיעת קישואין דסנהדרין (דף ס"ה). ודמות לורת לבנה דר"ג (ר"ה דף כ"ד): בקובה. אהל זונות כדכתיב (במדבר כ"ה) אל הקובה: דקדקה. לפסוע פסיעות נאות וכתוב (ההלים מה) כל כבודה בת מלך פנימה: שאדם דש בעקביו. דקדוק פסיעות כי הכא ל"א שאדם דורסן דרגליו שאין חסובין בעיניו כלום: על כל דרכי. אפילו דקדוק פסיעות: שאתה יושב ועוסק בתורה. והם גזרו על כך: דבר של טעם. שהחריבה את ביתו והרגה את חסידיו ועדיין קיימת: כלום מעשה בא לידך. ואשמע איך היית נוהג: מעות של פורים. שהנחתים לסעודת פורים נתחלפו לי וחלקתים לעניים וסבור הייתי שארנקי של לדיקה היא ולא נפרעתי מארנקי של לדיקה: מחלקך יהא חלקי. הואיל והיית וותרן בממונד: אראך בכך. כלומר זו היא שכרה של תורה: קלצטונירי. ממונה עליו: תרקבא. תרי וקב חלי סאה דינרי זהובים: נקט נפשיה כחד פרשא. התקין ענייני לבשו כלאחד מן הפרשים: דשתנא אנא. דרך נשים לי: מתרחנא מרתח. כלומר אמתין לך עד שיפסוק לך ודוגמתו כז"ק בפרק מרובה (דף פ'): מאן תרחח שמואל: פלגא פלח. את השלטון בכל עת שיעליל עליך פייסוהו בממון: וכי שלמי. כשיכלו הדינרין ממאי פלחנא: (רס"ז)

תוספות הוגה השם. פ"ה שדורשו במ"ב אותיות ועושה בו מה שהוא חפץ ורוב העולם מפרשים שהיה קורא בפ"י אותיות של שם המיוחד באותיות של שאר התיבות וזה אין לעשות כדאמר בפסחים ס"פ אלו עוברין (דף נ.). לא כשאני נכתב אני נקרא אני נכתב בי"ה ונקרא בא"ד ונראה לר"י שאין להזכיר אף אותיות י"ה כמו שרגילין העולם שהרי י"ה הוא שם המיוחד ועוד נראה להר"ר אלחנן כי גם אין להזכיר א"ד מאדני דהא א"ד מאדני י"ה מהשם אין נמחקין ש"ד משדי צ"ב מצבאות נמחקין וכן הגירסא (שבועות לה): ושם לה. בפירוש ר"ח משמע שא"ד מאדני הוא שם כמו י"ה מה' ומיהו נראה לר"י להתיר דכיון דלא נמצא בכתוב דמה שהוא נמצא כתוב בספרים יש לומר שהסופרים כתבוהו כן ולא נתכוונו להזכיר את השם (ועי' תוס' סוכה דף ה. ד"ה יו"ד): להתלמד עבד. פ"ה ומיהו הקב"ה מדקדק כו' ונראה שלא היה כתוב בספרו אלא מאי טעמא איענש הוגה בפרהסיא היה ולכך הוצרך לתת טעם אחר: מה אתה רואה. שהיה נראה בעיניהם שהיה לו לראות שום דבר תימה או מלאכים או דבר אחר א"נ בשביל שהיו שומעין קול האותיות הפורחות ולא היו יודעין מהו: ואל יחבל עצמו. אור"ת דהיכא שיראים פן יעבירו עובדי כוכבים לעבירה

כגון ע"י יסורין שלא יוכל לעמוד בהם אז הוא מצוה לחבל בעצמו כי ההיא דגיטין (דף נז:): גבי ילדים שנשבו לקלון שהטילו עצמם לים (וע"ע תוס' גיטין דף נז: ד"ה קפצו): וכי שלמי מאי איבעיד. י"מ שהיה נותן להשלטון מס מן הזונות למספר גולגולותם ולכך היה שואל כי שלמי מה אעשה כי איך אתן מס העולה למספרם וכן יש לפרש בריש פירקא (לעיל דף ב:): שווקים להושיב בהם זונות וליטול מס מהם אבל רש"י פירש שכל שעה שיעלילו עליו שישחדם בממון זה: (תוספות)

ב

-

יח

דף

ומי יימר דהכי איכא [א"ל השתא חזית] הוה הנהו כלבי דהוו קא אכלי אינשי שקל קלא שדא בהו הו קאתו למיכליה אמר אלהא דמאיר ענני שבקוה ויהבה ליה לסוף אשתמע מילתא בי מלכא אתיוה אסקוה לזקיפה אמר אלהא דמאיר ענני אחתוה אמרו ליה מאי האי אמר להו הכי הוה מעשה אתו חקקו לדמותיה דר' מאיר אפיתחא דרומי אמרי כל דחזי לפרצופא הדין ליתיה יומא חדא חזיוהי רהט אבתריה רהט מקמייהו על לבי זונות איכא דאמרי בשולי עובדי כוכבים חזא טמש בהא ומתק בהא איכא דאמרי אתא אליהו אדמי להו כזונה כרכתיה אמרי חס ושלום אי ר' מאיר הוה לא הוה עביד הכי קם ערק אתא לבבל איכא דאמרי מהאי מעשה ואיכא דאמרי ממעשה דברוריא: תנו רבנן ההולך לאיצטדינין ולכרקום וראה שם את הנחשים ואת החברין בוקיון ומוקיון ומוליון ולוליון בלורין סלגורין הרי זה מושב לצים ועליהם הכתוב אומר [\[תהילים א-א\]](#) אשרי האיש אשר לא הלך וגו' כי אם בתורת ה' חפצו הא למדת. שדברים הללו מביאין את האדם לידי ביטול תורה ורמינהי [הולכין] לאיצטדינין מותר מפני שצווח ומציל ולכרקום מותר מפני ששוב מדינה ובלבד שלא יתחשב עמהם ואם נתחשב עמהם אסור קשיא איצטדינין ואיצטדינין קשיא כרקום אכרקום בשלמא כרקום אכרקום ל"ק כאן במתחשב עמהן כאן בשאין מתחשב עמהן אלא איצטדינין ואיצטדינין קשיא תנאי היא [דתניא] אין הולכין לאיצטדינין מפני מושב לצים ור' נתן מתיר מפני שני דברים אחד מפני שצווח ומציל ואחד מפני שמעיד עדות אשה להשיאה תנו רבנן אין הולכין לטרטיאות ולקרקסאות מפני שמזבלין שם זיבול לעבודת כוכבים דברי ר' מאיר וחכמים אומרים מקום שמזבלין אסור מפני חשד עבודת כוכבים ומקום שאין מזבלין שם אסור מפני מושב לצים מאי בינייהו אמר ר' חנינא מסורא נשא ונתן איכא בינייהו דרש ר' שמעון בן פזי מאי דכתיב אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב וכי מאחר שלא הלך היכן עמד ומאחר שלא עמד היכן ישב ומאחר שלא ישב היכן לץ [אלא] לומר לך שאם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישוב ואם ישב סופו ללוץ ואם לץ עליו הכתוב אומר [\[משלי ט-יב\]](#) אם חכמת חכמת לך (ואם לצת) לבדך תשא א"ר (אליעזר) כל המתלוצץ יסורין באין עליו שנאמר [\[ישעיה כח-כב\]](#) ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם אמר להו רבא לרבנן במטותא בעינא מינייכו דלא תתלוצצו דלא ליתו עלייכו יסורין אמר רב קטינא כל המתלוצץ מזונותיו מתמעטין שנאמר [\[הושע ז-ה\]](#) משך ידו את לוצצים אמר רבי שמעון בן לקיש כל המתלוצץ נופל בגיהנם שנאמר [\[משלי כא-כד\]](#) זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר [\[צפניה א-טו\]](#) יום עברה היום ההוא אמר ר' אושעיא כל המתיהר נופל בגיהנם שנאמר זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר יום עברה היום ההוא אמר רבי חנילאי בר חנילאי כל המתלוצץ גורם כלייה לעולם שנאמר ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם [כ"י] כלה ונחרצה שמעתי אמר רבי (אליעזר) קשה היא שתחילת' יסורין וסופו כלייה דרש ר' שמעון בן פזי אשרי האיש אשר לא הלך לטרטיאות ולקרקסאות של עובדי כוכבים ובדרך חטאים לא עמד זה שלא עמד בקנגיון

ובמושב לצים לא ישב שלא ישב בתחבולות שמא יאמר אדם הואיל ולא הלכתי לטרטאות ולקרקסאות ולא עמדתי בקנגיון אלך ואתגרה בשינה ת"ל ובתורתו יהגה יומם ולילה אמר רב שמואל בר נחמני א"ר יונתן אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים זה

רש"י מי יימר. שאלת אתך שאלת בתפלה זו: שקל קלא. פיסת רגבים: אייתהו. לשומר: אסקוה לזקיפה. לתליה זקיפה פורק"א שולבין בה: מאי האי. ללא מאינא למיזקפיה: אתא לבי זונות. כדי שיאמרו לא הוא דאיהו לא הוא עייל: טמא ביה ומתק ביה. טבל אחת מאכזעותיו ומאן את חבירתה: כרכתיה. חיבתו כאילו היה רגיל אללה: איכא דאמרי. משום האי מעשה ערק: ואיכא דאמרי משום מעשה דברוריא. שפעם אחת ליגלגה על שאמרו חכמים (קדושין דף פ:) נשים דעתן קלות הן עלייהו ואמר לה חייד סופך להודות לדבריהם וואה לאחד מתלמידיו לנסותה לדבר עבירה והפליך בה ימים רבים עד שנתרלית וכשנדע לה חנקה ענמה וערק רבי מאיר מחמת כסופא: לאיטודינון. מקום שמנגחין את השור: ולכרקום. מלור ועושין שם שחוק ולינות: את הנחשים. מנחשים ומכשפים: ואת החזרים. לוחשי נחשים: בוקיון מוקיון לוליון סלגריון. כולן מיני לינות: הן: הא למדת. מדסמך ליה כי אם בתורה וגו' מכלל דאזיל להכי לאו בתורה ה' חפלו: שאוח ומאיל. אם רואה שיגיוחו שם יהודי לועק ומתחנן להם ומאילו: מפני ישוב מדינה. ישראל הדריס באתה העיר שזה מבקש בני וישבו הכרקום להאילם: שלא יתחשב עמהם. לחזק עובדי כוכבים ולעשות עמהם מלור: שמעיד עדות אשה. אם רואה חבירו ישראל נהרג שם מעיד באשתו ומשיאה: שמזבלים שם. מסדרין ררכי עבודה כוכבים להתנדב לה מזבלין לשון יזבלני אישי (בראשית ל) ענין חנייה של חיבור ואסיפה אמיישנ"ר בלע"ז: מפני השך. עבודה כוכבים שלא יחשדוהו ובחזקת זיבול לעבודה כוכבים: מאי בינייהו. לר"מ נמי כולהו אסורי דהא לר' מאיר כולהו בחזקת זיבול לעבודה כוכבים נינהו: נשא ונתן. לר"מ נשא ונתן (לעבודה כוכבים) אסור דהא מפני שמזבלין לעבודה כוכבים סתמא קאמר וסבר דודאי מזבלין לעבודה כוכבים שם ואיכא למיחש לדמי עבודה כוכבים בידו וקונין מישראל זה לכורך עבודה כוכבים ורבנן דמפרשין משום השך לינות ולמידי אחריני לא חיישי נשא ונתן מותר ללא חיישין לדמי עבודה כוכבים: אם הלך סופו לעמוד. הלך משמע בהעברה בעלמא סופו לעמוד ולהתעכב ביניהם מעט וה"ק אשרי שלא הלך ומתוך שלא הלך לא עמד ומתוך שלא עמד לא ישב הא אם הלך סופו לעמוד כו': אל תחלוכלו. פן יחזקו מוסריכם כי כלה ונחרטה שמעתי: מוסריכם. יסורייכם: משך. הקב"ה: ידו. הפותח ידו לזון את הכל מושכה מן הלולליון: יום עברה היום ההוא. ביום הדין משחתי קרא שנידונין עובדי כוכבים לגיהנם: לטרטאות. פלטין וכל דבריהן כשהן נאספין לשחוק ולללון: קיניגון. אידת חיה על ידי כלבים וכל מעשיהם לשם שחוק ושמה דוגמתו בשחיטת חולין (דף ס:) וכי משה קניגו הוה: למד לא גרסינן הכא: (ה"י)

תוספות שלא יתחשב עמהם. פרש"י לחזקם לצור על העיר והר"ר אלחנן פירש להיות ממספר אנשי הצבא של עובדי כוכבים: שמזבלין שם. פ"ה לשון יזבלני אישי ורבינו תם פירש מזבלין מזבחים ולשון גנאי נקט וכן משמע בירושלמי פרק הרואה ראה מקום שמזבלין שם לעבודת כוכבים אומר זובח לאלהים יחרם: מאי בינייהו. תימה טובא איכא בינייהו דר"מ דוקא אמר מפני שמזבלין הא אין מזבלין שם שרי ורבנן אסרי אף במקום שאין מזבלין ונראה לפרש דהכי פריך במקום שמזבלין מאי בינייהו דהא ודאי אף במקום שמזבלין פליג מדהזכירו חכמים בדבריהם מקום שמזבלין דאי ל"פ במקום שמזבלין לא היה להם להזכיר אלא מה שהוסיפו על ר"מ ולומר אף במקום שאין מזבלין אסור ועוד יש לפרש מאי בינייהו בין מקום שמזבלין למקום שאין מזבלין לרבנן דאסרי בתרוייהו ומסיק נשא ונתן איכא בינייהו: (תוספות)

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו שנאמר [\[בראשית יא-ד\]](#) הבה נבנה לנו עיר ובדרך חטאים לא עמד שלא עמד בעמידת סדום שחטאים היו שנאמר [\[בראשית יג-יג\]](#) ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד ובמושב לצים לא ישב שלא ישב במושב אנשי פלשתים מפני שלצנים היו שנאמר [\[שופטים טז-כה\]](#) ויהי כטוב לבם ויאמרו קראו לשמשון וישחק לנו [\[תהילים קיב-א\]](#) אשרי איש ירא [את] ה' אשרי איש ולא אשרי אשה א'ר עמרם אמר רב אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש ר' יהושע בן לוי אמר אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש במצותיו חפץ מאד אר'א במצותיו ולא בשכר מצותיו והיינו דתנן הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא היו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס כי אם בתורת ה' חפצו א'ר אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ שנאמר [\[תהילים א-ב\]](#) כי אם בתורת ה' חפצו לוי ור'ש ברבי יתבי קמיה דרבי וקא פסקי סידרא סליק ספרא לוי אמר לייתו [לן] משלי ר'ש ברבי אמר לייתו [לן] תילים כפייה ללוי ואייתו תילים כי מטו הכא כי אם בתורת ה' חפצו פריש רבי ואמר אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ אמר לוי רבי נתת לנו רשות לעמוד אמר ר' אבדימי בר חמא כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו אמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו ואמר רבא בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו שנאמר בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה ואמר רבא לעולם ילמד אדם תורה ואח"כ יהגה שנאמר בתורת ה' והדר ובתורתו יהגה ואמר רבא לעולם ליגריס איניש ואע"ג דמשכח ואע"ג דלא ידע מאי קאמר שנאמר [\[תהילים קיט-כ\]](#) גרסה נפשי לתאבה גרסה כתיב ולא כתיב טחנה רבא רמי כתיב [\[משלי ט-ג\]](#) על גפי וכתוב [\[משלי ט-יד\]](#) על כסא בתחלה על גפי ולבסוף על כסא כתיב [\[משלי ח-ב\]](#) בראש מרומים וכתוב עלי דרך בתחלה בראש מרומים ולבסוף עלי דרך עולא רמי כתיב [\[משלי ה-טו\]](#) שתה מים מבורך וכתוב ונוזלים מתוך בארך בתחלה שתה מבורך ולבסוף ונוזלים מתוך בארך אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא מאי דכתיב [\[משלי יג-יא\]](#) הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט ואם קובץ על יד ירבה אמר רבא ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה אמר רב נחמן בר יצחק אנא עבידתה וקיים בידי אמר רב שיזבי משמיה דר'א בן עזריה מאי דכתיב [\[משלי יב-כז\]](#) לא יחרוך רמיה צידו לא יחיה ולא יאריך ימים צייד הרמאי ורב ששת אמר צייד הרמאי יחרוך כי אתא רב דימי אמר משל לאדם שצד צפרין אם משבר כנפיה של ראשונה כולם מתקיימות בידו ואם לאו אין מתקיימות בידו [\[תהילים א-ג\]](#) והיה כעץ שתול על פלגי מים אמרי דבי ר' ינאי כעץ שתול ולא כעץ נטוע כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם אמר להו רב חסדא לרבנן בעינא דאימא לכו מלתא ומסתפינא דשבקיתו לי ואזליתו כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם שבקוהו ואזול קמיה דרבא אמר להו הני מילי סברא אבל גמרא מרב אחד עדיף כי היכי

רש"י אברהם אבינו. בימי דור הפלגה היה בסוף ימי פלג נפלגה הארץ כדתיבא בסדר עולם א"ר יוסי נביא גדול היה עבר שקרא לבנו פלג וא"ת בתחילת ימיו כו' ופלג ראה את אברהם כמה שנים דהא לק"א דפלג נולד אברהם וחיה פלג אחר כך כמה שנים: במושב אנשי פלשתים. כגמר ביניהם דכתיב ויגר אברהם בארץ פלשתים: כשהוא בחור בכחו כלומר ממהר להכיר בוראו קודם ימי הזקנה: כא"ש. גבור: ולא כשכר מלכותו. שעובד את יולרו מאהבת שמו ומאהבת מלכות פיו ולא לשם קיבול שכר: על מנת שלא לקבל פרס. יהי לך עמו לומר אפילו אין סופי לקבל שכר אוהב אני את בוראי וחפץ במלכותו: ממקום שלבו חפץ.

לא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא מבקש הימנו שאם ישנה לו מסכת אחרת אין מתקיימת לפי שלבו על האות: הפלו. באותו שאדם חפץ מדלל כתיב חפץ: פסקי סידרא. פרשיות של מקרא: סליק סיפרא. סיימו את אחד מן הספרים: תילים. ספר תהלים: עושה לו חפזו. הכי קאמר קרא כי אם בתורת ה' עושה חפזו: נקראת על שמו. של [אותו] תלמיד שטרח בה כדכתיב ובתורהו דמשמע של כל אדם: ילמד אדם. מרבו עד שיהא גירסת התלמוד ופירושו שגורה לו בפיו: ואח"כ יהגה. יעיין בתלמודו לדמות מילתא למילתא להקשות ולתרוץ ובראשונה לא יעשה כן שמה יבטל והרב לא ימלא לו כל שעה ועוד לאחר ששנה הרבה הוא מתיישב בתלמודו ומתרוץ לעצמו דבר הקשה וה"נ אמרינן בהרואה (ברכות דף סג:) הסכת הם ואח"כ כחת ומייחנן להא דרבה התם: דלא ידע מאי קאמר. שאין רבו יודע לפרש לו כלום: גרסה. לשון גרש וברמל (ויקרא ב) שלא היה טוחן הדק אלא כריחים של גרוסות המחלקין חיטה לשנים או לארבע [ולאורך] מאכל: גרסה נפשי לתאבה. מרוב האותיות לתורה הייתי שובר לפי היכולת אע"פ שאיני טוחנה הדק ליכנס בעומקה: כתיב על גפי. בתורה משתעני שלא נערוהיה תקרא תלמידים העוסקין בה על גפי משמע כעל כנפים מושב שאינו קבוע: וכתיב. קרא אחרינא על כסא מקום כבוד קבוע כמו רק הכסא אגדל ממך (בראשית מא) ל"א בתחילה על גפי יחידי בלא תלמידים כמו אם בגפו יבא: בראש מרומים. מסתלק במחצבות: ולבסוף עלי דרך. מורה הוראה לעין כל: בורך. מים מכונסין וסופן כלים: בארך. מים חיים ואין פוסקין: חבילות. דגרים הרבה [יחד אינו יכול לחזור עליו פעמים רבות ומשכה: על יד. מעט]: יחרוך. נוטריקון יחיה ויחריך: אייד הרמאי. שמרמה אנשים להראות כמה אני חכם להעמיד גירסות הרבה והוא משכה ומקצר ימיו דכתיב (דברים ל) כי הוא חייד ואורך ימיו: ורב שסת אמר אייד הרמאי הוא יחרוך. בלשון (שבת דף כ:) איחרכי איחריך כלומר יש לו עופות לחרוך ולאכול כל מי שלומד וגורם מעט מעט ומחזר עליו פעמים הרבה עד ששגור בפיו ואח"כ חוזר ולומד התלמוד מתקיים וקרא אתמוהי מתמה וכי לא יחרוך מי שזידו רמיה: כנפיה. שלא תזכרה: שתול. נעקר מכאן וחזר ונשתל במקום אחר: נטוע. מעיקרו ולא זז משם לעולם כלומר כעץ שתול יעשה תלמיד עצמו לילך וללמוד מכל האדם ולא כעץ נטוע להשתקע לפני רב אחד: סברא. ללמוד חריפות וחידוד הלכ לאחר שלמד ושגורה בפיו גירסת התלמוד: (רע"ו)

תוספות אשרי איש ולא אשרי אשה. אבל לעיל גבי אשרי האיש לא דייק הכי דאיש משמע למעוטי אשה והאיש משמע למעוטי איש אחר: על מנת לקבל פרס. פי' בתוהא אם לא תבא שאילתו כמו שעושינן עובדי כוכבים אבל אם אינו תוהא דמי להא דאמרינן בפ"ק דב"ב (דף י:) ובפ"ק דפסחים (דף ח.) ובר"ה (דף ד.). דתניא סלע זה לצדקה ע"מ שיחיה בני הרי זה צדיק גמור: אמר רבא אמר רב סחורה. משמע שרב סחורה רבו מובהק היה שהרי בכמה מקומות מצינו שאמר הרבה דברים משמו והא דאמר סוף אלו מציאות (ב"מ דף לג.) אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת ומפרש רבא כגון רב סחורה דאסברא לי זוהמא ליסטרוון התם אית דגרסי רבה ואית דגרסי רבא וה"פ אפילו לא קבלתי ממנו אלא דבר זה שאין בו כ"כ דבר חידוש אני חייב לקרוע עליו. : אנה עבדתה. בדל"ת פירוש עשיתיה ומה שלא אמר קיימתיה שאין לשון קיום שייך אלא בדבר מצוה כי ההיא דסוף במה מדליקין (שבת דף לד.) גבי עשרתם ערבתם הדליקו את הנר וקא אמר דצריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה וקאמר אנה לא שמענא וקיימתיה מסברא ויש גורסים עבריתה ברי"ש ולא נהירא דא"כ בא לסתור ולהתפאר שעבר על דברי חכמים: (תוספות)

דלא ליפלוג לישיני על פלגי מים א"ר תנחום בר חנילאי לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד מי ידע איניש כמה חיי כי קאמרינן ביומי [\[תהילים א-ג\]](#) אשר פריו יתן בעתו אמר רבא אם פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול ואם לאו על הלומד ועל המלמד עליהם הכתוב אומר לא כן הרשעים כי אם וגו' אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב מאי דכתיב [\[משלי ז-כו\]](#) כי רבים חללים הפילה זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה ועצומים כל הרוגיה זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה ועד כמה עד מ' שנין והא רבא אורי התם בשוין ועלהו לא יבול אמר רב אחא בר אדא אמר רב ואמרי לה אמר רב אחא בר אבא אמר רב המנונא אמר רב שאפילו שיחת חולין של ת"ח צריכה תלמוד שנאמר [\[תהילים א-ג\]](#) ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח א"ר יהושע בן לוי דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין לו כתוב בתורה דכתיב [\[דברים כט-ח\]](#) ושמתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון שנוי בנביאים דכתיב [\[יהושע א-ח\]](#) לא ימוש ספר התורה [הזה] מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל משולש בכתובים דכתיב [\[תהילים א-ב\]](#) כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח מכריז רבי אלכסנדר מן בעי חיי מאן בעי חיי כנוף ואתו כולי עלמא לגביה אמרי ליה הב לן חיי אמר להו [\[תהילים לד-יג\]](#) מי האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע וגו' (סור מרע ועשה טוב וגו') שמא יאמר אדם נצרת לישוני מרע ושפתי מדבר מרמה [אלך] ואתגרה בשינה ת"ל סור מרע ועשה טוב אין טוב אלא תורה שנאמר [\[משלי ד-ב\]](#) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו: הגיע לכיפה מקום שמעמידין בה עבודת כוכבים: א"ר אלעזר אמר רבי יוחנן אם בנה שכרו מותר פשיטא משמשי עבודת כוכבים הן ומשמשי עבודת כוכבים בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא אינן אסורין עד שיעבדו אמר רבי ירמיה לא נצרכה אלא לעבודת כוכבים עצמה הניחא למ"ד עבודת כוכבים של ישראל אסורה מיד ושל עובד כוכבים עד שתעבד שפיר אלא למ"ד של עובד כוכבים אסורה מיד מאי איכא למימר אלא אמר רבה בר עולא לא נצרכה אלא במכוש אחרון עבודת כוכבים מאן קא גרים לה גמר מלאכה ואימת הוא גמר מלאכה במכוש אחרון מכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה אלמא קסבר ישנה לשכיחות מתחלה ועד סוף: [\[מתני'\]](#) ואין עושין תכשיטין לעבודת כוכבים קטלאות וזממים וטבעות רבי אליעזר אומר בשכר מותר אין מוכרין להם במחובר לקרקע אבל מוכר הוא משיקצץ ר' יהודה אומר מוכר הוא על מנת לקוץ: [\[גמ'\]](#) מנהני מילי אמר רבי יוסי בר חנינא

רש"י דלא ליפלוג לישיני. שלא יתחלקו הלשונות דהאי גרים שמעתא דהאי לישינא והאי גרים לה בלישינא אחרנינא וחדא מילתא היא ומיהו תלמיד דגרים מתרווייהו (לישיני) משתבש בגירסיה משום דמבלבל לישיני: ביומי. ב' ימים מקרא וב' ימים משנה וכו' וכן כל שבוע ושבוע: אם פריו יתן בעתו. שיקבע עתים לתורה: רשעים. תרי משמע לומד ומלמדו ל"א פריו יתן בעתו שלומד ועושה פרי כלומר מקיים מה שכתוב בתורה וזה עיקר: על הלומד ועל המלמד. שאסור ללמד תורה לתלמיד שאינו הגון: הפילה. לשון נפל שלא מלאו ימיו כלומר תלמיד שלא מלאו ימיו רבים חלליו: ועלומים. המתעלמים והמחריקים ומתאפקים מלהורות הורגין את דורן ועלומים לשון ועוץ עיניו (ישעיהו לג): ועד כמה. הוי ראוי להוראה: עד ארבעין שנין. משנוולד: והא רבא אורי. וכל ימיו לא היו אלא ארבעים שנה בפ"ק דראש השנה (דף ית.). התם בשוין. בשאין בעירו גדול ממנו: שיחת חולין. של חכמים צריכה תלמוד כדי להתלמד לדבר בלשונם שהוא בלשון נקיה ועושר ומרפא: ועלהו. הוי דבר קל שבאילן וכתוב לא יבול כלומר לא יכך לאיבוד: פשיטא. דשכרו מותר דהא כיפה זו לאו עבודת כוכבים היא אלא תשמיש לעבודת כוכבים: ביון לר' ישמעאל וביון לר"ע. דפליגי

בעבודת כוכבים עלמה מאימתי נאסרת בתשמיש מודו לאין אסורין: עד שיעבדו. עד שישתמשו בהן לעבודת כוכבים צפרק רבי ישמעאל (לקמן דף נא:): צברייתא בגמרא: לא נארכה. הא דר"א: אלל לעבודת כוכבים עלמה. שאם עשה ישראל לעובד כוכבים עבודת כוכבים צפרק מותר: הניחא למאן דאמר כו'. פלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע היא: של ישראל. שעשה ישראל לצרכו למוכרה לעובד כוכבים: ושל עובד כוכבים משתעבד. וזו עדיין לאו נעבדה מש"ה שפרו מותר שזו לצורך עובד כוכבים נעשית: מאן קא גרים לה. להקראות עבודת כוכבים: צמוק האחרון. מכת קורנס האחרון: לית ציה שזה פרוטה. הלכך שרי לשכירות שאר מכושות לא מיתסר דההוא לאו שפר עבודת כוכבים הוא וקסבר ר"א ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף אומן המקבל עליו לעשות צפרק לא אמרינן בגמר המלככה הוא קונה כל השכירות אלל כל פורתא ופורתא דעבד קמא קמי אגרא דפלוגתא היא בקדושין (דף מת.) עשה לי שירין נזמים וטבעות ואקדש כו': (ד"ה)

תוספות ישלש אדם שנותיו וכו' אלא ליומי. פ"ה ב' ימים מקרא ב' ימים משנה וב' ימים תלמוד ולשון ליומי דחקו לפרש כן מיהו אכתי איכא לאקשווי מי ידע כמה חי לכך נראה ליומי בכל יום ולכך תקנו פסוקי התמיד ומשנת איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל ונראה לר"ת דאנו שעוסקין בתלמוד בבלי דיינו כי הוא בלול במקרא במשנה ובתלמוד כדאמרינן בסנהדרין (דף כד.) בבל בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה בתלמוד: אם פריו יתן בעתו. נראה לפרש להר"ר אלחנן הוראה כדבסמוך ובקונטרס פירש לענין קביעות עתים לתורה: הגיע לכיפה כו'. ואית ספרים דגרסי אין עושין תכשיטין לעבודת כוכבים קטלאות נזמים וטבעות ר"א אומר מותר אכן נראה דלא גרס דלא מסתברא שיתיר שום תנא לעשות לכתחלה תכשיטי עבודת כוכבים ואין לומר דשרי ר"א משום איבה כדשריא בפ"ב (לקמן דף כו.) לילד את העובדת כוכבים דלא דמי דהתם ודאי איכא איבה דליכא לאשתמוטי אבל הכא איכא לאשתמוטי למימר דאסר לן למעבד שום תכשיטי עבודת כוכבים וליכא למימר נמי דאתא לאשמועינן דבדיעבד שפרו מותר דא"כ היינו רבי אלעזר האמורא דגמרא דאמר אם בנה שפרו מותר ונראה שלא היה כתוב בספר רבינו שלמה מדלא פירש מאי קטלאות: מכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. וא"ת מ"מ הלא הוא אסור ליהנות מדמי עבודת כוכבים אפילו בפחות משוה פרוטה וא"כ נמצא איסור מעורב בשפרו וי"ל כיון דבשביל מכוש זה האחרון לא היה העובד כוכבים נותן ממנו משכירותו פחות א"כ אין לו עליו שפר עבודת כוכבים כלל ואע"פ שעובד כוכבים מקפיד על פחות משוה פרוטה בגזל. מ"מ הכא ליכא קפידיא כולי האי: אלמא קסבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. והכי נמי פרק האיש מקדש (קדושין דף מת.) גבי ההיא דעשה לי שירין נזמין וטבעות ואקדש אני לך אינה מקודשת ומפרש טעמא דכיון דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף א"כ כל פרוטה ופרוטה היא לה מלוא והוי ליה מקודש במלוא דאינה מקודשת וקשה מ"ש מההיא דפרק איזהו נשך (ב"מ דף סה.) ושם ד"ה שכירות) גבי מרבין על השפר דרבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ואמר רבא דקו בה רבנן בהא מלתא ואוקמוה אקרא וי"ל דודאי כל זמן שאין הפועל חוזר אין לו שפרו עד לבסוף ואין לבעה"ב עליו משום בל תלין וגם מותר להרבות על שפר דליכא כאן אגר נטר אבל אם פועל בא לחזור מודו בהא דיוכל לחזור וישתלם שפרו לפי מה שעשה שבשעה שחוזר אז קרוי סוף ולא נפקא לן כלל התם פלוגתא בישנה בשכירות מתחלה ועד סוף כדמוכח התם מקראי דלא שייך אגר נטר כדאמרי' וגם איסור בל תלין ולא שייך פלוגתא ישנה לשכירות אלא הכא וגבי קדושין כדפרישית [ועי' תוס' ב"ק דף צט. ד"ה ואי בעית אימא ותוס' קדושין דף מת. ד"ה דכ"ע]: (תוספות)

רשב"א מתני' הגיע לכיפה מקום שפר מניחין עבודה זרה אסור לצנותה. משום דהוי תשמיש עבודה זרה. ואף על גב דתשמיש עבודה זרה לא מתסרי אינהו גופייהו עד דשיעבדו, אפילו הכי אסור לישראל לצנותו לעשות דבר שהוא תשמיש לעבודה זרה. אבל דימוסיותא שהוא אבן אחת שמקריבין עליה זבחים לעבודה זרה, דהוי תשמיש דתשמיש לעבודה זרה מותר, כיון דשעת בנין עדיין לא נעבדו לעבודה זרה. גמרא: הניחא למאן דאמר עבודה זרה של נכרי. כלומר שעשה ישראל למוכרה לגוי, אינה אסורה עד שתעבד, לפיכך אם בנה שפר מותר. אלל למאן דאמר אסורה מיד, אמאי שפרו מותר, דהא שפר עבודה זרה קא שקיל, ואמר רבא בר עובלא, עבודה זרה מאן קא גרים לה להקרות עבודה זרה, מכוש אחרון כשהיא נגמרה, ומכוש אחרון אין בו שוה פרוטה, והילכך שפר אותו מכוש מותר. דשפר הנאה אינו אסור אלל מקנס חכמים, כדאיתא לקמן בריש פרק השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נכך (סב, א), ופחות משוה פרוטה לא

חשיב. ופכר מכוסים ראשונים לאו פכר עבודה זרה נינהו, דלכתי לא הויא עבודה זרה. ופכירות יפנה מתחלה ועד סוף, והילכך עבר וזנה פכרו מותר. ומיהו לכחלה לא יזנה בנייני עבודה זרה וכל שכן עבודה זרה ערמה. ופסקן של דברים כך הוא: לעבודה זרה ערמה ומשמשה, כגון מקומות פבונין להעמיד פם עבודה זרה ערמה, אסור לכחלה לבנותן, אבל אם עבר וזנה פכרו מותר. דהכי אפיקנא בקדושין פרק האומר (סג, א) גבי מתניתין דעל מנת פאעשה עמד כפועל, דיפנה לפכירות מתחלה ועד סוף, ואין אומן קונה בפכה כלי. ועבודה זרה לא הויא אלא במכוס אחרון, ומכוס אחרון לית בזה פוה פרוטה, הילכך עבר וזנה פכרו מותר. ותפמיש דהפמיש לעבודה זרה אפילו לכחילה פונין עמהם, והיינו מתניתין דתנן אבל פונין עמהם דימוסיואות, וכל שכן הפתים פמוכרים להעמיד העבודה זרה באחד ממקומותיהן פמותר לבנותן עד מקום פמעמידין פם העבודה זרה ערמה, וכפמגיע פם מסלק ידו ממנו, וכדתנן הגיע לכיפה מקום פמעמידין פם העבודה זרה, אסור לבנותה. מתני': אין מוכרין להם במחוזר לקרקע. פירוש: בארץ ישראל או בפסוריא, פפסרו למכור להם קרקע משום לא תחנם (דברים ז, ב), דחניית ארץ ישראל חפיה, ובמחוזר לקרקע משום חניית קרקע נגעו בה. ואף על גב דקחני סתמא, אין מוכרין, לאו בכל אחר קא אסר, דהשתא בחוזה לארץ מוכרין קרקע ערמה, מחוזר פאינו אלא משום מכירת קרקע לא כל שכן. אלא אמתניתין דלקמן (ב, ב) סמיד, דקחני אין מפכרין להם בחים בארץ ישראל ואין כריך לומר פדות. אבל מוכר משיקוז. [ותימה] דהא פפיטא דאמאי סליק אדעתא דידן למיסר משיקוז, יש לומר דתנא הוא לנלווי רישא, דלא תימא דמחוזר לקרקע אינו אסור אלא למכור לו אילו לפירותיו כדל ועד] פייבש האילו, דהס לוקח אילן מחוזר לקרקע להעמידו לפירותיו הוא לוקח, והילכך הוא אסור דחניית קרקע הוא זה (למי) [למי] העץ, אבל מחוזר על מנת לקוז יהא מותר כרבי יהודה דהעומד לקוז כנקרץ דמי וחניית קרקע אין כאן, קא משמע לן אבל מוכר הוא משיקוז דוקא, אבל על מנת לקוז לא דימא משחי ליה ולא קייץ.

דאמר קרא [\[דברים ז-ב\]](#) לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע האי לא תחנם מיבעי ליה דהכי קאמר רחמנא לא תתן להם חן א"כ לימא קרא לא תחונם מאי לא תחנם שמע מינה תרתי ואכתי מיבעי ליה דהכי אמר רחמנא לא תתן להם מתנת של חנם אם כן לימא קרא לא תחונם מאי לא תחנם שמע מינה כולהו תניא נמי הכי לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע דבר אחר לא תחנם לא תתן להם חן דבר אחר לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם ומתנת חנם גופה תנאי היא דתניא [\[דברים יד-כא\]](#) לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי אין לי אלא לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה לגר במכירה מנין תלמוד לומר תתננה או מכור לעובד כוכבים בנתינה מנין תלמוד לומר תתננה ואכלה או מכור לנכרי נמצא אתה אומר גר ואחד עובד כוכבים בין בנתינה בין במכירה דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר דברים ככתבן לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה שפיר קאמר ר' מר' יהודה אמר לך אי סלקא דעתך כדקאמר ר' מ' לכתוב רחמנא תתננה ואכלה ומכור או למה לי שמע מינה לדברים ככתבן הוא דאתא ור' מ' ההוא לאקדומי נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים ור' יהודה כיון דגר אתה מצווה להחיותו וכנעני אי אתה מצווה להחיותו להקדים לא צריך קרא: ד"א לא תחנם לא תתן להם חן: מסייע ליה לרב דאמר רב אסור לאדם שיאמר כמה נאה עובדת כוכבים זו מיתבי מעשה ברשב"ג שהיה על גבי מעלה בהר הבית וראה עובדת כוכבים אחת נאה ביותר אמר [\[תהילים קד-כד\]](#) מה רבו מעשיך ה' ואף ר"ע ראה אשת טורנוסרופוס הרשע

רק שחק ובכה רק שהיתה באה מטיפה סרוחה שחק דעתידה דמגיירא ונסיב לה בכה דהאי שופרא בלי עפרא ורב אודויי הוא דקא מודה דאמר מר הרואה בריות טובות אומר ברוך שככה ברא בעולמו ולאסתכלי מי שרי מיתיבי [\[דברים כג-י\]](#) ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה באשת איש ואפי' מכוורת

ה"י לא תתן להם חן. שלא יאמר כמה עובד כוכבים זה נאה: ה"ג אם כן לכתוב לא תחונם. בקריאתו מלא דמשמע לשון חנינה והוא חן; מאי לא תחנס. חסר קרי ביה לא תחנס לשון חניית קרקע: תניא נמי. לכולהו ילפי מהאי קרא לא תתן להם חנייה מדלא כתיב תחונם קרי ביה תחנס לא תתן להם חן קרי ביה לא תחונם לשון חנינה והיינו חן מתנת חנם קרי ביה לא תחונם לשון חנם: לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שבע מצות שנקטו בני נח ונבילה מותרת לו ואתה מלואה להחיותו דכתיב בגר ותושב (ויקרא כה) וחי עמך: ת"ל או מכור. וקאי לגר דלעיל מיניה לגר תתנה ואכלה או מכור: לעובד כוכבים בנתנה מנין ת"ל תתנה או מכור לנכרי. ודקא לתרוייהו אנכרי דאי לדברים ככתבן אתא דלעובד כוכבים אסור לתתנה הכי איבעי ליה למכתב תתנה ואכלה לגר אשר בשעריך או מכור לנכרי דלא מלי לאוקומי קרייה דנתנה אנכרי: ולעובד כוכבים במכירה. אבל בחנם אסור ליתן לו שום מתנה: ופרכינן ור' יהודה הא ודאי שפיר קאמר ר"מ. דבין מכירה בין נתנה איכא למישדינהו לעובד כוכבים ואגר: או. חלוק הוא: להקדים נתנה דגר. אם יך גר בשעריך לא ימכרנה לעובד כוכבים ולהכי אתא או למשמע הכי לגר אשר בשעריך תתנה והוא עיקר מצוה או אם אין גר מוכרה לעובד כוכבים: (ה"י)

תוספות דאמר קרא לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע. דריש נמי מהאי קרא בסמוך שלא ליתן להם חן ושלא ליתן להם מתנת חנם וסתמא דמלתא מיירי בכולהו עובדי כוכבים וכן משמע בסוגיין בסמוך וקשה דהאי לא תחנם בשבע אומות דוקא כתיב דכתיב (דברים ז) ונשל גוים רבים מפניך החתי וגו' וכתוב לא תכרות להם ברית ולא תחנם ולא תתחתן בם ובפרק הערל (יבמות דף עו.) מוקמינן ליה בשבע אומות דבגירותן לית להו חתנות וכתוב עוד בתריה בתך לא תתן לבנו ואמרין בספ"ק דיבמות (דף יז.) ובסוף האומר בקידושין (דף סח: ושם) דלרבנן דלא דרשי כי יסיר לרבות כל המסירין לא ילפינן מהאי קרא שאר אומות למימר דלא תפסי בהו קדושין דהא האי קרא בז' אומות כתיב וכן לא תחיה כל נשמה וי"ל דודאי בכל הנך קראי איכא טעמא רבה דלא מצינן לאוקמינן אלא בז' אומות ולא תחיה כל נשמה ליכא לאוקמי בשאר אומות דבהדיא כתיב בהו והיולד למס ועבדך וכן כי יסיר לרבנן דלא דרשי טעמא דקרא סברא הוא לאוקמי בשבע אומות דמסירי טפי וכן לא תתחתן ליכא לאוקמי אלא בשבע אומות שהרי כל שאר אומות מותרין לבא בקהל בגירותן חוץ מאותם שאסר הכתוב מצרי עמוני ומואבי אבל מתנת חנם ונתנת חן וחנייה אין שום טעם לחלק בין שאר עובדי כוכבים לז' עממים מיהו קשיא דכריתת ברית שכתוב אצל לא תחנם אי בשאר אומות איירי הכתיב (מלכים א ה) גבי שלמה וחירם מלך צור ויכרתו ברית שניהם ועוד דמשמע כל שאר אומות לא הוזהרו על כריתת ברית דהא בגבעונים כתיב (יהושע ט) בקרבי אתה יושב ואיך אכרות לך ברית משמע הא בשאר אומות מותר וי"ל דלא תכרות ברית נמי לא קאי אלא בשבע אומות וטעמא רבה איכא ועניינא דקרא נמי מוכח דכתיב ונשל גוים רבים ועצומים ממך מפניך החרם תחרימם לא תכרות להם ברית ואיכא למימר דכיון דבשעת כיבוש קיימי בלא תחיה שלא בשעת כיבוש קיימי באיסור כריתות ברית אי נמי משום דאדוקי בעבודת כוכבים טפי אבל'. שאר אומות לא: אחד גר ואחד עובד כוכבים בין במכירה בין בנתנה. הכא משמע דלכ"ע איכא למדרש תתנה ומכור אדלעיל מיניה ואדבתריה ואפילו רבי יהודה לא פליג אלא משום או וה"נ דרשינן פרק איזהו נשך (ב"מ דף סא.) את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך דשדינן בנשך ובמרבית אכסף דלקמיה ואאכלך דלבתריה וקשה מ"ש מההיא דפרק קמא דקדושין (דף לב:) גבי מפני שיבה תקום והדרת פני זקן דלא שדינן תקום והדרת אשיבה ואזקן ויש לומר דהתם לא שייך והדרת גבי מפני ולא שייך נמי תקום גבי פני וקל להבין ואין להקשות מאותן מקראות שאין להם הכרע (יומא דף נב:) והסימן מהם מ"ם שו"א פירוש מחר משוקדים שאת ארור וקם אמאי לא אמרין דקיימי אתרוייהו דהתם לא שייך פירושו בזה כמו בזה שאם עונה שאת אדם תיטיב יהיה שאת לשון נשיאות עון ואם עונה אדם לא תיטיב יהיה שאת לשון פורענות כמו נשא אשא להם וכן ארור אפס כי עז אם אפס מוסב לארור אינו מקלל אלא אפס ואם מוסב על כי עז נמצא מקללם וכן וקם אי קאי אהעם נראה שיזנו אחרי אלהי נכר ואי

קאי אהנך שכב וגו' רמז לתחיית המתים וצ"ע ממשוקדים וממחר ואין לשם שום חלוק משמעות ובירושלמי מוסיף פסוק ששי שאין לו הכרע בני יעקב באו מן השדה כשמעם או כשמעם ויתעצבו ולשם יש חלוק משמעות דאי כשמעם קאי אבאו משמע שבאו בלא עת ואי כשמעם קאי אניתעצבו א"כ באו בעתם ולאחר שבאו כשמעם אז ויתעצבו: רבי יהודה אומר דברים ככתבן. תימה לר' יהודה למה לי לא תחנם לאסור מתנת חנם ותיפוק לי' מהכא וי"ל דלא תחנם אצטריך ליתן בו לאו והאי דהכא נמי איצטריך לעשה אי נמי איכא למימר דהאי דהכא איצטריך לגלות על נתינה דגר שהיא מתנה ממש ולא נתינה בדמים והקשה ריב"ם דהכא אסור מתנת חנם לעובד כוכבים לר' יהודה ובפרק כל שעה (פסחים דף כב. ושם ד"ה ור') מוקמינן ההיא דשולח אדם ירך לעובד כוכבים כר' יהודה ותיפוק רבי דבתוספתא תניא גבי מילתיה דר' יהודה דהכא בעובד כוכבים המכירו מותר מפני שהוא כמוכרו לו והא דאמר' בפרק הדר (עירובין דף סד:) דא"ל לההוא עובד כוכבים טול גלוסקין מאילעא ואע"פ שלא היה מכירו כדמשמע התם שאני התם שהיה מתלווה עמו בדרך וא"ת למאן דאסור וכי לית ליה ההיא. דמפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום וי"ל דדרכי שלום אין זו מתנת חנם וא"ת ולמאן דשרי וכי לית ליה ההיא דהעובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין וי"ל דקרא מיירי שאינו מחיה באותה מתנה כי אף אם לא יתן לו כלום לא ימות: ורבי מאיר ההוא איצטריך דלקדום נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים. וא"ת וכי אם יש לו לאדם חפץ למכור יתנונו לגר קודם שימכרנו לעובד כוכבים והלא אפי' לישראל אינו מצוה על כך וי"ל דדוקא נבילה שאינו שוה אלא דבר מועט לישראל שלא היו עובדי כוכבים מצויים בנייהם ולגר היא שוה הרבה כשאר בשר: להקדים לא צריך קרא. וא"ת כיון דמסברא יש לנו להקדים נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים למה נכתבה נתינה דגר כלל מכ"ש ממכירה דעובד כוכבים ידעין ליה וי"ל דאי לא כתיב נתינה דגר הוה אמינא דאסור ליתן לו נבילות כדי שיתן לב להתגייר לגמרי: הוואה בריות טובות אומר כו'. בירושלמי אומר אפי' גמל נאה סוס נאה חמור נאה אומר ברוך שככה לו בעולמו: (תוספות)

דף - כ - ב

ולא בבגדי צבע [של] אשה ולא בחמור ולא בחמורה ולא בחזיר ולא בחזירה ולא בעופות בזמן שנזקקין זה לזה ואפילו מלא עינים כמלאך המות אמרו עליו על מלאך המות שכולו מלא עינים בשעת פטירתו של חולה עומד מעל מראשותיו וחרבו שלופה בידו וטיפה של מרה תלויה בו כיון שחולה רואה אותו מזדעזע ופותח פיו וזורקה לתוך פיו ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקות קרן זוית הואי: ולא בבגדי צבע [של] אשה: א"ר יהודה אמר שמואל אפילו שטוחין על גבי כותל א"ר פפא ובמכיר בעליהן אמר רבא דיקא נמי דקתני ולא בבגדי צבע אשה ולא קתני ולא בבגדי צבעונין שמע מינה אמר רב חסדא הני מילי בעתיקי אבל בחדתי לית לן בה דאי לא תימא הכי אנו מנא לאשפורי היכי יהיבין הא קא מסתכל ולטעמיך הא דאמר רב יהודה מין במינו מותר להכניס כמכחול בשפופרת הא קא מסתכל אלא בעבידתיה טריד ה"נ בעבידתיה טריד אמר מר ממנה מת נימא פליגא דאבוה דשמואל דאמר אבוה דשמואל אמר לי מלאך המות אי לא דחיישנא ליקרא דברייתא הוה פרענא בית השחיטה כבהמה דלמא ההיא טיפה מחתכה להו לסימנין ממנה מסריח מסייע ליה לרבי חנינא בר כהנא דא"ר חנינא בר כהנא אמרי בי רב הרוצה שלא יסריח מתו יהפכנו על פניו: ת"ר [\[דברים כג-י\]](#) ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה מכאן א"ר פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות זהירות מביאה לידי זריזות זריזות מביאה לידי נקיות נקיות מביאה לידי פרישות פרישות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי (חסידות חסידות) מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי (קדושה קדושה) מביאה לידי רוח הקודש רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים וחסידות גדולה מכולן שנאמר

[תהילים פט-כ] אז דברת בחזון לחסידיך ופליגא דרבי יהושע בן לוי דא'ר יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן שנאמר **[ישעיה סא-א]** רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים חסידים לא נאמר אלא ענוים הא למדת שענוה גדולה מכולן: אין מוכרין להן וכו': ת'ר מוכרין להן אילן על מנת לקוץ וקוצץ דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר אין מוכרין להן אלא קצוצה שחת על מנת לגזוז וגוזז דברי רבי יהודה ר' מ' אומר אין מוכרין להן אלא גזוזה קמה על מנת לקצור וקוצר דברי רבי יהודה ר' מאיר אומר אין מוכרין אלא קצורה וצריכא דאי אשמעינן אילן בהא קאמר רבי מאיר כיון דלא פסיד משהי ליה אבל האי דכי משהי לה פסיד אימא מודי ליה לר' יהודה ואי אשמעינן בהני תרתי משום דלא ידיע שבחייהו אבל שחת ידיע שבחייהו אימא מודי ליה לר' מאיר ואי אשמעינן בהא בהא קאמר ר' מאיר אבל בהנך אימא מודי ליה לרבי יהודה צריכא איבעיא להו בהמה על מנת לשחוט מהו התם טעמא מאי שרי ר' יהודה דלאו ברשותיה קיימי ולא מצי משהי להו אבל בהמה כיון דברשותיה דעובד כוכבים קיימא משהי לה או דלמא לא שנא ת"ש דתניא בהמה ע"מ לשחוט ושוחט דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר אין מוכרין לו אלא שחטה: **מתני'** אין משכירין להם בתים בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות ובסוריא

ה"י ולא בבגדי כבע אשה. שזוכר את האשה כמו שהיא מלובשת בהן שמייפין אותה ומהרהר אחריה: קרן זוית הוא. כשפונה לימין או לשמאל ליכנס ממבוי למבוי ופוגעין זה את זה בקרן זוית דאינו רואה אותה מרחוק בזה כנגדו שיעצם עיניו: בעליהו. האשה הרגילה ללובשן: כבע אשה. משמע שמכירה: בגדי כבעונין. אינון של נשים ומדקתני בגדי כבע אשה משמע שמכירה: בעתיקי. שלבשתן וכבר ראה אותה מלובשת בהן וכשחוזר ורואה אותן נזכר ביפיה ודוקא בגדי כבעונין לפי שהאשה נאה בהן ולא שכחי אבל שאר בגדים דשכחי ואינון לנוי לא מסיק אדעתיה להרהר: בחדתי. שלא לבשתן מעולם: לאשפורי. כובס המתקן בגדים חדשים: מין במינו. בהרבעת בהמה: מותר. לאדם להכניס בידים אבר הזכר: כמכחול בשפופרת. מכחול הוא קיסם שמכניסין בשפופרת קנה שהמכחול בתוכה והקיסם קרוי מכחול על שם שכוולין בו: הא קא מסתכל. ותניא לעיל לא בחמור ולא בחמורה: בעבידתיה טריד. לבו על מלככתו ושוכח בהרהור: הוה פרענא בית שחיטה. לראות מבחוץ כבהמה אלמא מחתך ממש הוא: ונשמרת מכל דבר רע. וסמיך ליה כי יהיה כך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה וקא מזהר ליה להשמר שלא יבא לידי כך: תורה. על ידי שעוסק בה ועוד שרואה ומבין אזהרות שבה ונשמר: זריזות. [זריז] ונשמר קודם לכן שלא תבא עבירה לידו כי הכא דאינו מהרהר לבא לידי טומאה: זהירות. כשהעבירה בא לידו זהיר להשמר שלא יכשל והכי אמרינן בכל הבשר בשחיטת חולין [חולין דף קז:] מאי לאו דזהיר ולא נגע לא דזריז קדים ומשי ידיה מעיקרא: נקיות. נקי באין חטא: פרישות. אף מדבר המותר פורק להחמיר על עצמו: טהור. אה מלובן ועדיף מנקי: לידי רוח הקודש. להשרות עליו שכינה: אז דברת בחזון לחסידיך. ולא נאמר ליראיך ולענויך: שחת. תבואת חיטין ושעורין קודם שתמלא בזירין ובלע"ז פירינ"א: משהי ליה. עובד כוכבים במחובר ונמלא שנתן לו יסוד וחנייה בקרקע: לא ידיע שבחייהו. לא מינכר שבה בחיבורין מכאן ואילך דקמה פסדא ואילן נהי נמי דלא פסיד מיהו לא מינכר דלשבת: אבל שחת. דנראה לעינים דכמה דמשהי ליה משבחה: בהא קאמר ר"מ. בשחת משום ידיע שבחיה: דלאו ברשותיה קיימי. שחת ואילן וקמה בקרקע ישראל נינהו ולא מצי לשחויינהו דישאל מעכב עליה: אבל בהמה. מצי זבן לה עובד כוכבים ברשותיה קיימא: על מנת לשחוט. מתנה עמו בפירוש: מתני' אין משכירין בתים. לעובד כוכבים בא"י גזרה משום מכירה דאיסור דאורייתא היא שנתן להם חנייה בקרקע: ואין צריך לומר שדות. דאיכא תרתי לאיסורא דמפרש בגמרא: סוריא. ארס אובה וסמוכה לארץ ישראל וכיבשה דוד וחבירה לקדושת ארץ ישראל שלא על פי הדבור ובלא ששים ריבוא וקרי ליה כיבוש יחיד:

תוספות שלא ירהר אדם ביום. האי קרא דרשה גמורה היא ולא אסמכתא כדמוכח פרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מו.) והקשה ה"ר אלחנן א"כ מאי רבותיה דיחזקאל דאמרינן פרק שני דחולין (דף לו:): ונפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום ובאתי לידי טומאה בלילה ואור"י דמכל מקום רבותא היא ממה שהיה מציל עצמו מהרהור מה שאין כן בשאר אדם דאינו ניצול מהם בכל יום כדאמרי' בבבא בתרא פרק גט פשוט (דף קסד:) שלשה דברים שאין אדם ניצול מהם בכל יום וקא חשיב הרהור: עונה מביאה לידי יראת חטא. בירושלמי דשקלים גריס איפכא יראת חטא מביאה לידי ענוה וקא סבר כרבי יהושע בן לוי דבסמוך דאמר ענוה גדולה מכולם והקשה ר' יהודה מפרי"ש דאמרינן במדרש. שלשה דברים שקולים זה כזה יראת חטא חכמה ענוה וי"ל דה"ק דלא סגי' להא בלא הא יראה בלא חכמה וחכמה בלא יראה ושתייהם בלא ענוה וענוה בלא שתייהם: חסידים לא נאמר אלא ענוים. וא"ת הא כתיב נמי אז דברת בחזון לחסידיך ולא כתיב לענויך וי"ל התם חסידים כתיב וכ"ש ענוים אבל לענין בשורת הגאולה פשיטא תולה אותם בחשובי' וגדולים יותר: ואי אשמעינן הני תרתי דלא ידיע שבחייהו. והקשה הר"ר אלחנן לישמעלין שחת ידיע שבחא וקמה דפסדא וכ"ש אילן ונ"ל דלא זו אף זו קתני: בהמה ע"מ לשחוט מהו. תימה מאי בעי ומאי פליגי ר"מ ורבי יהודה בסמוך הא אפי' בסתם אמרינן לעיל אימור לשחיטה זבנה ולפי' רשב"ם דלא מיירי לעיל אלא בפרה דוקא ניחא וי"ל לפ"ה דהכא מיירי בעגלים וסייחים שאסור למכור להם: (תוספות)

רשב"א וגמרא] על מנת לשחוט ושוחט דברי רבי יהודה, רבי מאיר אומר אין מוכרין אלא שחוטא. וכתב הר"י ז"ל בהלכותיו והלכתא כרבי מאיר דסתם מתניתין כוותיה. והגיה עליו הר" אפרים מי יומר דסתם מתניתין כוותיה, והא אמר עלה מנא הני מילי, אמר רבי יוסי בר חנינא אמר קרא (דברים ז, ב) לא תחנם, לא תחן להם חנייה בקרקע, ובהמה מאי חנייה בקרקע איכא. וכתב הרמב"ן נ"ר, ולא קושיא היא כלל, דמחומר לקרקע סתם מתניתין דלא כרבי יהודה דלא שרינן על מנת לקוץ דימא משהי ליה ולא קייץ, ופלוגתייהו בבהמה על מנת לשחוט נמי בהא שייכא, וכל דכן הוא, והא נמי עוד דסתם רישא דמתניתין כוותיה דקתני (יד, ב) אין מוכרין להם בהמה גסה, ולא קתני אכל מוכר הוא על מנת לשחוט, ואף על גב דדברי יהודה [נמין] לא קתני לה, משום דלית הלכתא כוותיה לא הנא לסבירה עד סיפא במחומר לקרקע, עד כאן. ועוד נראה לי, דאם איתא כשנסתפק להם בבהמה על מנת לשחוט מהו, ופירש טעם הספק התם הוא דלא ברשותיה קיימי דלא משהו ליה אכל בהמה דברשותיה קיימא משהי לה, הוה להו למימרא התם דלית בהו משום חנייה קרקע הוא דאסר רבי מאיר בעל מנת לקוץ אכל בהמה על מנת לשחוט שרי, דכח היתירא הוא דעדיף למהדר עליה. והרב רבי אפרים כתב דהלכתא ודאי כרבי מאיר מטעמא אחרינא, משום דגזירה היא דקא גזר, והלכה כרבי מאיר בגזירותיו. וכתב עליו הרמב"ן ז"ל ולא דוקא הוא, דעל מנת לשחוט דפליגי בה לאו גזירה היא אלא בטעמא פליגי, ואף על גב דעקר מילתא גזירה היא, הא ליכא בעיקר מילתא פלוגתא דמר לימא גזרינן ומר לימא לא גזרינן. והרמב"ם ז"ל כתב פרק כ' בהלכות שבת (ה"ד): ומותר למכור לגוי פרה לשחיטה ושוחט בפניו, ולא ימכור סתם אפילו שור של פטם שמא ישהה אותו ויעבוד בו. ונראה מדבריו שפסק כרבי יהודה דאמר מוכר על מנת לשחוט ושוחטו. וכן נראה גם כן ממה שכתב בפרק עשירי מהלכות עבודה זרה וחוקי הגויים (ה"ד) שכתב: שמותר למכור לו מחומר לקרקע על מנת לקוץ. ואולי פסק כן מפני הבעיא שבה בגמרא בבהמה על מנת לשחוט דהיא אליבא דרבי יהודה, ואם איתא דלית הלכתא כרבי יהודה היאך שאלו אליבא דידיה. ועם כל זה הוא תימא לפי שסתם מתניתין

מתניתין כרבי מאיר, דברי תימה הן. (רשב"א)

משכירין להם בתים אבל לא שדות ובחו'ל מוכרין להם בתים ומשכירין שדות דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר בארץ ישראל משכירין להם בתים אבל לא שדות ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות ובחוץ לארץ מוכרין אלו ואלו אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שהוא מכניס לתוכו עבודת כוכבים שנאמר **[דברים ז-נו]** לא תביא תועבה אל ביתך ובכל מקום לא ישכיר לו את המרחץ מפני שהוא נקרא על שמו: **גמ'** מאי אין צריך לומר שדות אילימא משום דאית בה תרתי חדא חניית קרקע וחדא דקא מפקע לה ממעשר אי הכי בתים נמי איכא תרתי חדא חניית קרקע וחדא דקא מפקע לה ממזוזה אמר רב משרשיא מזוזה חובת הדר הוא: בסוריא משכירין בתים כו': מאי שנא מכירה דלא משום מכירה דארץ ישראל אי הכי משכירות נמי נגזור היא גופה גזרה ואנן ניקום וניגזור גזרה לגזרה והא שכירות שדה דבסוריא דגזרה לגזרה היא וקא גזרינן התם לאו גזרה הוא קסבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש שדה דאית ביה תרתי גזרו ביה רבנן בתים דלית בהו תרתי לא גזרו בהו רבנן: בחוץ לארץ וכו': שדה דאית ביה תרתי גזרו בהו רבנן בתים דלית בהו תרתי לא גזרו בהו רבנן: רבי יוסי אומר בארץ ישראל משכירין להם בתים וכו': מ"ט שדות דאית בהו תרתי גזרו בהו רבנן בתים דלית בהו תרתי לא גזרו בהו רבנן: מ"ט קסבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש ושדה דאית בה תרתי גזרו בה רבנן בתים דלית בהו תרתי לא גזרו בהו רבנן: ובחו'ל מוכרין וכו': מאי טעמא כיון דמרחק לא גזרינן אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמר רב יוסף ובלבד שלא יעשנה שכונה וכמה שכונה תנא אין שכונה פחותה משלשה בני אדם ולחוש דלמא אזיל האי ישראל ומזבין לחד עובד כוכבים ואזיל היאך ומזבין לה לתרי אמר אבבי אלפני מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן: אף במקום שאמרו להשכיר: מכלל דאיכא דוכתא דלא מוגרי

רע"ז משכירין להם בתים. ולא גזרינן אטו מכירה דאי נמי אחי לידי מכירה לא עבר דלחורייתא דכי כתיב לא תתן להם חן וחנייה בא"י כתיב דחשיבא חנייתה ומיהו מכירה לכתחילה לא דגזרינן משום מכירה דארץ ישראל: אבל לא שדות. דאיכא תרתי לאיסורא: והוא לארץ. דמרחק וליכא למיגזר מכירה דהתם אטו מכירה דא"י: מוכרין בתים ומשכירין שדות. אבל מכירה דשדות לא כיון דאיכא תרתי גזרינן: טעמא דרבי יוסי מפרש בגמ': אף במקום שאמרו להשכיר. בתים לא לבית דירה אמרו אלא לאשתמושי בהו כליבי ותיבנא: מפני שנקראת על שמו. והרואה שמחממין בשבת אומר שהבלנים שלוחין של ישראל הן: גמ' חובת הדר הוא. ולא חובת הבית הלכך ליכא אפקעתא דכתיב ביתך דרך ביאתך אלמא למי שנכנס ויולא לתוכה אזר רחמנא: היא גופא גזירה. שכירות אטו מכירה: והא שכירות שדות דסוריא דגזירה לגזירה היא. דקס"ד משום שכירות דא"י איתסר: שמיה כיבוש. ובמכירה דסוריא איכא איסורא בין בתים בין שדות הלכך שכירות שדות דסוריא לאו גזירה היא משום שכירות דא"י אלא משום מכירות שדות דלאו גזירה היא אלא איסורא דלחורייתא ומיהו לא אחמור בה רבנן למיגזר שכירות דבתים אטו מכירה: אבל שדות דאיכא תרתי גזרו. שכירות אטו מכירה: ובחו'ל כו' שדות דאית בהו תרתי גזרו בהו רבנן. דמשכירין ולא מוכרין משום מכירה דא"י: רבי יוסי אומר בא"י משכירין להם בתים. ולא גזרינן אטו מכירה: אבל שדות. דאיכא במכירתן תרתי לאיסורא דגזרינן שכירות אטו מכירה: ה"ג קסבר כיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש. הלכך ליכא איסורא במכירת בתים: שדות דאית בהו תרתי גזרו בהו רבנן. מכירתן בסוריא אטו מכירה דא"י: וניחוש דלמא אזיל האי ישראל. דשרית ליה לזבני לחד עובד כוכבים ומזבין להאי יחיד: ואזיל. האי עובד כוכבים ומזבין לה לתרתי פלגי לתרי ומעכב השלישית לעלמא ואיכא שכונה: מיפקדינן. גרסינן: אלפני דלפני כו'. כלומר לכולי האי לא חיישינן: (רע"ז)

תוספות הא אמר רב משרשיא מזוזה חובת הדר היא. פירוש וא"כ אין לגזור בהו שכירות אטו מכירה דמכירה לא מפקע לה ממזוזה אבל בשדות במכירה מפקע להו ממעשר ויש מפרשים דאתיא אפי' למ"ד אין קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר בסוף השולח (גיטין דף מז. ושם ד"ה אמר) דמ"מ חשובה הפקעה

מה שהיא עתה ביד עובד כוכבים והוא זורעה שאינו מפריש ממנה מעשר נמצא שאין מקיימין בזה השדה מצוה התלויה בה אבל בית אין כאן הפקעה מפני שאין הבית עצמו חייב כיון שאין ישראל דר בתוכו ולא נהירא דא"כ מאי קאמר בסמוך לרבי יוסי שדה דאית ביה תרתי גזרו רבנן שכירות אטו מכירה הלא בשכירות גופא. איכא תרתי דבשכירות גופיה איכא הפקעה ממעשר שלא יעשר העובד כוכבים מאותה תבואה ועוד קשיא דלשון הפקעה משמע שמפקיע החיוב לגמרי מן הקרקע וכאן אין הפקעה גמורה כיון דאין קנין שהרי גם עתה שהוא ביד העובד כוכבים אם יזרע בה ישראל תתחייב לעשר לכך נראה לפרש דאתיא. כמ"ד יש קנין וכשמוכרה לעובד כוכבים הוא מפקיעה ממש ממעשר שאפילו יזרע ישראל לא יתחייב במעשר אבל בית ודאי אינו מפקיע מן המזוזה דאפי' לא ימכרנו לעובד כוכבים אלא שלא ידור בו ישראל אין כאן חיוב מזוזה מן התורה ואפילו אם שכרה ישראל אחר ודר בתוכה דהכי קיימא לן דהא אמרינן פרק התכלת (מנחות דף מד. ושם ד"ה טלית) השוכר בית בחו"ל כל ל' יום פטורה מן המזוזה מכאן ואילך חייבת בא"י חייבת מיד מכל מקום אין חיוב זה מן התורה דמדאורייתא פטורה לעולם כדכתיב ביתך ולא של אחרים ואף על גב דדרשינן ביתך ביאתך להניחה בימין דרך ביאה מ"מ תרי ביתך כתיבי אבל רבנן הוא דחייבוהו לאחר ל' יום מפני שהיא נראית כשלו מידי דהוה אטלית שאולה דכל ל' יום פטורה מן הציצית וה"ה לעולם מן התורה משום דכתיב כסותך ולא של אחרים ורבנן הוא דגזרו לאחר ל' יום מפני שנראית כשלו: קסבר כיבוש יחיד שמייה כיבוש. הקשה הר"ר אלחנן דבפ"ק דגיטין (דף ח. ושם) היכא דקתני בג' דרכים שוותה סוריא לארץ ישראל ובשלשה דברים לחו"ל אמאי לא חשיב הא מילתא דהכא דבמכירת בתים ושכירות שדות (שוות לא"י ובשכירות בתים) שוות לחוצה לארץ דהא אפילו בחדא פליג התם דקאמר עפרה טמא בחו"ל והרוצה ליכנס לה בטהרה יכנס כא"י ואומר ר"י דתני ושייר ואע"ג דנחית תנא למניינא מ"מ איכא למימר תנא ושייר כדאשכחנא בהרבה מקומות: כיבוש יחיד. פ"ה שלא היה שם אורים ותומים וששים רבוא ויותר נראה כמו שפירש הר"ר יצחק מהרפוט דכל מה שכבש יחיד כגון יאיר בן מנשה אינו א"י אבל קשיא דאי מא"י הוא אין זה קרוי כיבוש יחיד ואם מחו"ל הוא אפי' היו שם ששים רבוא קרוי כיבוש יחיד לכך נראה כל שאין לו רשות לכבש נקרא חו"ל דכל זמן שלא כבש כל א"י לא היה לו רשות לכבוש חוצה לארץ והכי איתא בספרי פרשת עקב שכבש דוד ארם נהרים וארם צובה אמר לו הקב"ה סמוך לפלטיין שלך לא כבשת ואתה הולך ומכבש חוצה לארץ שנאמר ואת היבוסים יושב ירושלים וגו'. אלפני דלפני לא מפקדינן. האי סימנא בעלמא הוא כלומר לכולי האי לא חיישינן א"י כיון דאיסור שכונה שלא יבא היזק לישראל קרי ליה מכשול לפני עור: אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו וכו'. יש לפקפק על מה היו סומכים בני אדם למכור ולהשכיר בתים לעובדי כוכבים ואף לבית דירה ויש רוצים להביא ראי' להתיר מדתניא בתוספתא (פ"ב) כאן וכאן לא ישכיר אדם ביתו לעובד כוכבים מפני שידוע שמכניס לתוכה עבודת כוכבים אפ"ה משכירין להם ארוות ואוצרות ופונדקאות אע"פ שידוע שמכניס לתוכו עבודת כוכבים משמע הטעם משום שמחלק בין מקום שמכניס עבודת כוכבים בקביעות בין שאינו מכניס ובהנך שאומר אינו מכניס עבודת כוכבים בקביעות שרי ולפי זה בעת שהעובדי כוכבים שבינינו אינם מכניסין לבתיהם עבודת כוכבים בקביעות אלא כשיש שם מת או שנוטה למות וגם אותה שעה אינן עובדין אותם מותר אכן משם אין ראייה גמורה כי יש לתלות טעם היתר דארוות ואוצרות דשמא לא אסרה התורה אלא בבית העשויה לדירה דכתיב לא תביא תועבה אל ביתך ולשם אפילו דרך עראי אסור אבל אותם בתים שאינם עשויים לדירה לא אסרה תורה ולהכי שרי ארוות ואוצרות ורבינו חיים כהן היה מביא ראייה להתיר מדגרסינן בירושלמי אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו הא במקום שנהגו למכור מוכר אף לבית דירה ומשכיר אף לבית דירה והיה נראה לו הטעם דבחוף לארץ לא מיקרי ביתך אלא בארץ וקשו בה טובא חדא כי אין נראה לר"י שיגרע ישראל בחוף לארץ מעובד כוכבים דאפילו למ"ד אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל בחוצה לארץ מיהא יש לו קנין ועוד קשה לרבי יהודה דגבי מזוזה דכתיב ביתך הכי נמי תימא דמי שיש לו בית בחוצה (תוספתא)

הש"ח חלה חנייה בקרקע. ואסור משום לא תחנם (דברים ז, ט), וחלה דקה מפקע ליה ממעשר, דקסבר יש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר. וכתים נמי מפקע להו ממזוזה, מזוזה לא אפקעתא דבתי היא, לחובת הדך היא, כדכתיב: מזוזות ביתך (דברים ו, ט), ודקשינן (יומא יא, ב) דרך ביאתך. קשיא לי שדות נמי כיון דסבירא לן דיך קנין לגוי להפקיע מידי מעשר מה איכפת לן, דהא ההיא ארעא לא מייחייבא וכענין שאמר במזוזה. יש לומר דהכי קאמר בתי לא איכפת לן אי מפקעינן להו ממזוזה, דמזוזה חובת הדך הואי לשומרו מן המזיקין, ואם הגוי אינו משמר ואינו ניצל לא איכפת לן, אבל אפקעתא דשדה אית בה נזקא לישראל דממעט חלק הלוי, ותקנת חכמים היא, כן נראה לי. קסבר כבוש יחיד שמייה כבוש, ושדות לאיכא תרתי גזרינן, בתים דליכא אלא חדא לא גזרינן. דאף על גב דשמייה כבוש

אין דינה כדין ארץ ישראל לגזור בה בכל גזירות ארץ ישראל. כדגרסינו בגטין (ה, א), בשלשה דברים שותה סוריא לארץ ישראל ובשלשה שותה לחולה לארץ, ואמר התם, קסבר כבזש יחיד דשמייה כבזש, ואפילו הכי אין דינה כדין ארץ ישראל. ועממא מאן, משום דשלח כסדר עשה דוד, והתורה אמרה: "והוריש ה' את וכל הגויים והאלהם מלפניכם" (דברים יא, כג), ואחר כך "כל המקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם יהיה" (שם, כד), אפילו חולה לארץ, והוא הניח את שניו והלך וכבש ארעות, והכי איתא בספרי (שם). מפירוש הראב"ד ז"ל. אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו וכו'. וכתב הראב"ד ז"ל: אומר ואני, דוקא שכירות אבל מכירה שרי, דכי קא מעייל לביתיה דנפשיה קא מעייל, וקרא: "לא תביא" (דברים ז, כו) אסמכתא היא ולאויסורא דאורייתא, דלא אסרה תורה אלא ובהכנסת ישראל עממו אבל גרמא דעל ידי גוי לא. ונראה לי שזה מפורש הוא בגמרא, דלעיל בפרקין (טו, א) בפלוגתא דשכירות אי הניח אי לא הניח אמרינו, תא שמע אף במקום שדאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו שמכנים לחוכה עבודה זרה, ואי סלקא דעתך שכירות הניח כי קא מעייל לביתיה קא מעייל, חלמא כל היכא דאית ביה קנייה גמורה לא איכפת לן לביתיה קא מעייל. ועוד דבהדיא קתני במתניתין דלרבי מאיר בחולה לארץ מוכרין להו בתים ולרבי יוסי אף בסוריא, וכיון דהתיירו למכר, גוי בביתיה מאי דבעי עביד, דבשלמא בשכירות כיון דאתני בהדיא לאוקומי בהו חיותא ולמנכש בהו פירי בלחוד, אי דאיר בהו מאי מעכב עליה, אבל במכירה ממי מזבנה ניהליה מי מעכב עליה. ולענין פסק הלכה, הלכה כרבי יוסי, כדאמרינן אמר רבי יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי, ובארץ ישראל אין מוכרין להם בתים, אבל משכירין לאורחות ופונדקיות, אבל לא בית דירה משום לא תביא תועבה אל ביתך (דברים ז, כו), וכיון בארץ ישראל אנו מזווין שלא להכניס עבודה זרה בארצנו, והייבוס אנו לעוקרה משם בכל מקום שהוא ברשותנו. ובסוריא נמי אין משכירין לבית דירה, דגזרי סוריא אטו ארץ ישראל אף על גב דכבזש יחיד לא שמייה כבזש, ומשום דמקרבא לארץ ישראל. אבל למכירה אפילו לבית דירה בסוריא מותר, דכי קא מעייל לביתיה קא מעייל. ובחולה לארץ מוכרין להם ומשכירין ואפילו לבית דירה, דקרא דלא תביא, היא אסמכתא דרבנן, דגופיה דקרא לא משתעי אלא בהבאת ישראל עממו, ובארץ גזרו וגדרו משום קדושת הארץ אבל בחולה לארץ לא. והכי מוכח בירושלמי דגרסינו התם, הא במקום שנהגו למכור מוכר הוא לו אפילו לבית דירה ומשכיר הוא לו אפילו לבית דירה. ואף ר"ח ז"ל כתב בפירושו: וחזינא נמי מנהגא דעלמא להשכיר ולא ראינו מי שמחה בכך. ונראה לי דמתניתין נמי הכי דייקא מדנקט אף במקום שאמרו להשכיר, דאם איתא דאף בחולה לארץ הדברים אמורים, ליתני אף במקום שאמרו (לשכור) ולמכור אין משכירין לבית דירה, ואנא ידענא דכל שכן במקום שאמר להשכיר שאינו משכיר לבית דירה. אלא איתא יכול לדחוק ולדחות דמשום הכי נקט אף במקום שאמר להשכיר משום דקא בעי למסתם בה כרבי מאיר וכדאמר בגמרא סתמא כרבי מאיר. ומכל מקום אכתי הוה מלי למיתני אף במקום שאמר להשכיר ולמכור. ואף על גב דבחוספתא משמע בחלוף דקתני התם (פ"ב ה"ג), רבי יוסי אומר אף בארץ ישראל משכירין בתים, בסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות, ובחולה לארץ מוכרין אלו ואלו, כאן וכאן לא ישכיר ישראל את ביתו לגוי מפני שקידוע מכנים לחוכה עבודה זרה, ולכאורה האי כאן וכאן משמע דקאי אארץ ישראל וחולה לארץ, אפילו הכי איפשר לומר דהאי כאן וכאן לא קאי אלא ארישא אארץ ישראל וסוריא, אבל חולה לארץ שרי הואיל ושרו לה בגמרא דבני מערבא בהדיא. וכתב הרמב"ן ז"ל: ואם איפשר בעל נפש אריך לפרוש מלהשכיר אפילו בחולה לארץ. (ריב"ז א)

גמליאל אומר לא ישכור אדם מרחצו לעובד כוכבים מפני שנקרא על שמו ועובד כוכבים זה עושה בו מלאכה בשבתות ובימים טובים אבל לכותי מאי שרי כותי אימר עביד ביה מלאכה בחולו של מועד בחולו של מועד אנו נמי עבדינן אבל שדהו לעובד כוכבים מאי שרי מאי טעמא אריסא אריסותיה קעביד מרחץ נמי אמרי אריסא אריסותיה קעביד אריסא דמרחץ לא עבדי אנשי תניא ר"ש בן אלעזר אומר לא ישכיר אדם שדהו לכותי מפני שנקראת על שמו וכותי זה עושה בו מלאכה בחוש"מ אבל עובד כוכבים מאי שרי דאמרי אריסא אריסותיה עביד א"ה כותי נמי אמרי אריסא אריסותיה עביד

כ"י וסתמא כר"מ. דאמר כ"י אין משכירין: כותי. לא עביד מלאכה בשבת אבל בחולו של מועד עביד למדרש סופרים לא חיישי: בחולו של מועד. לדין נמי שרי להחם מרחצאות: אבל שדהו לעובד כוכבים שרי. להשכיר היכא דליכא למיחש לחניית קרקע כגון בח"ל ואע"פ שנקראת על שמו לא חשדי ליה לדיהוי עובד כוכבים שזוהו אל"ה אמרי אריסא הוא וקיבלה עליו למחלה לשליש ולרביע ועליו מוטל לעשות: (כ"י)

תוספות לארץ יפטר מן המזוזה הא אמר בפ' התכלת (מנחות דף מד. ושם) השוכר בית בחו"ל כל ל' יום פטורה מן המזוזה מכאן ואילך חייבת והטעם כדפרישית לעיל שסוברים העולם שהיא שלו משמע דאם היא שלו חייבת מיד ועוד קשי' לר"י על הירושלמי מאותה תוספתא שהבאתי לעיל דקתני רישא (אין) משכירין להם בתים ולא שדות וכרמים ואין נותנין להם ערבות וקבלות אחד הכותים ואחד העובדי כוכבים בד"א בא"י ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות ובחו"ל מוכרין אלו ואלו כאן וכאן לא ישכיר ביתו לעובד כוכבים מפני שידוע שמכניס לתוכו עבודת כוכבים אלמא אף במקום שמוותר למכור אסור להשכיר מיהו נראה לר"י דהירושלמי שהביא רבינו חיים ראה גמורה היא ומן התוספתא לא קשיא מידי דכאן וכאן קאי אא"י וסוריא ואף ת"ק דמתני' נמי סבר הכי דאסור בתרוייהו מכירת בתים אבל בחו"ל שהתירו למכור מותר להשכיר כדאי' בירושל' ולא מטעמיה דרבינו חיים אלא הטעם מפרש הר"ר אלחנן מפני כשאמרה תורה לא תביא תועבה אל ביתך איכא למימר לא אסור אלא בבית הישראל עצמו שהוא דר בתוכו בעודו דר בו ואפי' בא"י כמו במזוזה שאינו חייב בה אלא בביתו בעודו דר בו אבל השוכר בית אף בא"י פטור מן המזוזה מן התורה ורבנן הוא דגזרו שלא להשכיר לעובד כוכבים מפני שמכניס לתוכו עבודת כוכבים והשתא דדוקא בתים העשויים לדירה אבל אינם עשויים לדירה לא גזרו ולכך התירו להשכיר ארוות ואצרות וכיון דשכירות בית דירה אינו אסור אלא מדרבנן אף בארץ אם כן בחוצה לארץ הקלו: מאי טעמא אריסא אריסותיה קא עביד. הקשה רבינו יהודה מההיא דתנן בפ"ק דשבת (דף יח. ושם) אמר רשב"ג נוהגין היו של בית אבא שהיו נותנין כלים לכוזב עובד כוכבים ג' ימים קודם השבת ופליג אב"ה דאמרי התם שמוותר עם השמש אלמא לית ליה לרשב"ג קבלנא קבלנותיה עביד ותירץ לא שסובר שהלכה כן אלא מחמיר בעצמו היה וכן פרש"י לשם אכן שוב הקשה רבינו יהודה דא"כ בפרק שני דביצה (דף כא:): דקחשיב ג' דברים שהיו מחמירין בבית ר"ג כב"ש אמאי לא קא חשיב נמי הא שהרי ר"ג דיבנה הוא (אבי) אביו של רשב"ג ואומר דביצה לא איירי אלא במידי דיי"ט אבל במילי דשבת איכא טובא ולפ"ז ניחא מה שהקשה ר' אלחנן דאמאי לא קי"ל כרשב"ג בההיא דפ"ק דשבת דהא אמרינן (ב"ב דף קעד.) כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו אלא לאחרים ודאי לא היה מחמיר אלא לעצמו: אריסא אריסותיה קא עביד. פסק ר"ת הלכה כרשב"ג דאמר אריסא אריסותיה קא עביד ומתוך כך התיר לישראל שנתן ביתו לעשותו בקבלנות לבנות בו אפילו בשבת וק"ו נמי הוא דהשתא אריסות שדה שחלק הישראל משביח במלאכה שרי קבלנות שאין בו שבח לישראל כלל במה שממהר נכרי לעשות קבלנותו לא כ"ש דנימא קבלנא קבלנותיה קעביד ועוד הביא ר"ת ראה מההיא דפ"ק דשבת (דף יז: ושם ד"ה אין נותנין) דשרי ב"ה ליתן כלים לכוזב ועורות לעבדן עם השמש ואפי' מידי דפרהסיא שרו התם דהא ההיא ברייתא דאית ליה בגמרא התם (דף יח.) דאסור ליתן חטין לתוך הריחים של מים אלא כדי שיטחנו מבעוד יום מוקי לה תלמודא כב"ש אבל לב"ה שרו ואע"פ שמשמעת קול ועוד תניא התם (דף יט.) גבי ספינה פוסק עמו ע"מ לשבות רשב"ג אומר אינו צריך שהעובד כוכבים לא יניח לעשות קבלנותו בשביל הישראל ולפי זה צריך עיון בההיא דפ' מי שהפך (מו"ק דף יב. ושם ד"ה אמר) דאמר שמואל מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר אכן ר"ת מוקי לה לכולה הך שמעתא באבל ומפרש לה הכי אמר שמואל מקבלי קבולת באבל בתוך התחום אסור כו' אמר רב פפא אפילו חוץ לתחום נמי לא אמרן דשרי אלא היכא דליכא מתא דמקרבא להתם אבל איכא מתא דמקרבא להתם אסור פירוש לפי שיראו בני העיר. מלאכתן כשילכו לשם אמר רב ששת וכי ליכא מתא

דמקרבא נמי לא אמרן דשרי אלא בשבתות וימים טובים דלא שכיחי אינשי דאזלי מדוכתא לדוכתא פירוש אז מותר חוץ לתחום ע"י קבלנות עובד כוכבים אבל בחוש"מ דשכיחי אינשי דאזלי מדוכתא לדוכתא אסור וכ"ש בחול גמור אלא חול המועד לרבותא נקט דאע"ג דלא שכיחי דאזלי כולי האי אסור ולפי זה כל מה שאוסר לשם היינו באבל דוקא דבאבל החמירו יותר כדמוכח התם בריש פירקא אמר רב ששת בריה דרב אידי זאת אומרת דברים המותרים בחולו של מועד אסורין בימי אבלו ותניא כוותיה והוא עובדא דמר זוטרא דבנו ליה אפדנא בימי אבלו חוץ לתחום בשבתות ובימים טובים הוה ומטעם שהתרנו. עד כאן שיטת ר"ת: ור' יצחק פירש דקבלנות דבית אסור והיה דוחה כל ראיות ר"ת דמההיא דעורות לעבדן אינה ראייה דכיון דהוא תלוש ומלאכה ביד אחרים מותר דאפילו באבילות בכה"ג שרי כמו שמפורש דתניא התם (דף יא.). היתה מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יעשה בבית אחר יעשה וריחים נמי אינה ראייה לכאן דהתם ששם החטים לתוך הריחים הם נטחנים מאליהן ולא דמי לעובד כוכבים העושה מלאכה בידיים ודומה כמי שישראל מצוה לו לעשות בשבת וגם לא דמי להך דשכירות שדה דשמעתין דלעולם הוא רגילות לקבל שדה באריסות למחצה לשליש ולרביע אבל בבנין בית רגילות לשכור מידי יום יום והרואה אינו אומר קבלנותיה עביד אלא שכירי יום נינהו ועוד דבירושלמי דפ"ק דשבת משמע דקיבולת דבית אסור בין באבל בין בשבת והכי איתא התם אומנים עובדי כוכבים שהיו עושים עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך בתייהם מותר אמר ר"ש בן אלעזר בד"א בקיבולת אבל בשכיר יום אסור בד"א בתלוש אבל במחובר אסור בעיר אחרת בין כך ובין כך מותר ומהו בין כך ובין כך א"ר אילא בין בתלוש בין במחובר ובלבד בקיבולת ר"ש בן ביסנא בשם ר' אחא אמר בשבת ובאבל ובעבודת כוכבים הלכה כר"ש בן אלעזר אלמא פסיק הלכה כר"ש בן אלעזר דאמר בעירו במחובר דאסור אף בקיבולת והוא הדין בתוך התחום ולא מבעיא הבנין עצמו דאסור אלא אף לפסול האבנים ולתקן הקורות ואפילו רחוק מן החומה ואפילו בביתו של עובד כוכבים אסור כיון דלצורך מחובר הוא דהא במחובר כה"ג פליגי ופסיק הלכה כר"ש בן אלעזר דאילו לעשות הבנין עצמו אפילו רבנן מודו דאסור דברשות ישראל הוא ולא שרו אף תלוש אלא בביתו של עובד כוכבים כגון כלים לכובס שמתקנם ביד עובד כוכבים ואע"פ שהלכה כר"ש בן אלעזר בקיבולת מ"מ באריסות שדה אין הלכה כמותו אלא כרשב"ג דהא סתם לן תנא דמתני' כוותיה והטעם מפרש דאריסא אריסותיה קא עביד ור"ת אע"פ שהקל בקיבולת החמיר על עצמו וכשבנה ביתו לא הניח עובדי כוכבים לבנות בשבת אף על פי שהיו עושים בקבלנות והר"ם היה נותן טעם דלהכי מותר באריסות שדה דכיון שאינו נוטל מעות בשכרו אלא נוטל בגוף הקרקע דמי לשותף אבל בקבלנות דבית שנוטל מעות בשכרו לא הוי כשותף ואסור ולה"ק הכא דמרחץ אסור דאריסותא למרחץ לא עבדי אינשי דכיון שנוטל מעות בשכרו ולא שייך ליטול זה בגוף המרחץ אסור ולפ"ז יש להתיר להשכיר ריחים לעובד כוכבים היכא שנוטל בקמח לפי חלקו ואינו נוטל מעות דהוי כמו שותפין ומסקנא דשמעתא שמעינן מהכא דקבולת דתלוש אינו מותר אלא בתוך ביתו של עובד כוכבים אבל במחובר אינו מותר אלא חוץ לתחום אבל תוך לתחום אסור: אבל לעובד כוכבים מאי שרי. תימה מאי קא דייק דלמא נקט כותי וכ"ש לעובד כוכבים וי"ל דמשמע ליה מדשבק עובד כוכבים דמיירי ביה רשב"ג ומתני' ונקט כותי דוקא קתני עי"ל דס"ל דסבר דבעובד כוכבים שרי מדאיירי בכותי דאי בעובד כוכבים אסור לישמעין עובד כוכבים דלית ביה אלא חדא דנקראת על שמו וכ"ש כותי דאית ביה תרתי דאית ביה נמי לפני עור כדאמרין בסמוך עוד פירש הר"ר אלחנן דדייק ממתני' דשריא שדהו לעובד כוכבים וליכא מאן דפליג ומהאי טעמא ניחא נמי דקאמר לעיל גבי מילתיה דרבן שמעון בן גמליאל אבל שדהו לעובד כוכבים שרי דלאו אמילתיה דייק דהא דנקט מרחץ במילתיה איכא למימר דדוקא מרחץ אבל שדהו אפילו לכותי אסור משום שעושה בו מלאכה בחול המועד: (תוספות)

רשב"ג אבל שדה לגוי מאי שרי. מאי טעמא, דאמר ר' הירושאי איתו זורע וקורר בשבת, אריסותיה קא עביד למחלה לשליש ולרביעי, ואף על גב דקא מתהני ישראל מאותה מלחכה דקא שקיל מנחתיה בפירי אפילו הכי שרי, לגוי אינו עושה מלחכה בשביל ישראל אלא בשביל הוה עושה. וכן הלכה כסתם משנה וכרשב"ג, וללא כרשב"ג דאמר אי לאו דגוי אמרינן ליה ולחית ולא עביד מלחכה בשבת. והא דתלינן טעמא דהתירא באריסות יותר מבשכירות, משום דבהכי אורחא טפי, וכדאמר סתם שדות לאריסות קיימי, אבל כל שכן שהשכירות מותרת, שאין ישראל נוטל בגופו של קרקע כלום, וגוי כי קא עביד דידיה קא עביד לגמרי. ואיפשר נמי ללחכי נקט טעמא דאריסות משום דאשמועינן רבותא טפי דאפילו כי תלו לה באריסות שרי. וכן נמי מותר לישראל לתת שדהו לגוי לחרוש ולזרוע אותו בקבלנות כלומר בדבר קלוב והגוי עושה בו מלחכה אפילו בשבת ואריך, לגוי כי קא עביד לדעתא דנפשיה קא עביד, דהא קביל עליה כלמה מלחכות בדבר קלוב אס' יום או יומיים וטרח (בהם) ודלדיהו. ודמיא הא למה שאמר במועד קטן (יא, ב),

האריסון והחכירין והקבלנין הרי אלו יעשו, אלמלא מלככה דידהו השיבא. ולא דמיא לישראל וגוי שקבלו שדה בשותפות דאסיקנא לקמן דאסור לומר לגוי טול אתה חלקך בשדה ואני אטול חלקי בחול, דהתם לישראל גופיה רמיא עבדיהא למיעבד והילכך אסור לשלוחיה הוא, ובשל ישראל קא טרה, אבל הכא אגוי רמיא ובדידיה קא טרה. ואיקשיא לך הא איתמר במועד קטן בפרק מי שהפך (יב, א) מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר ומפרש לה בשדה, כבר תרצה הרמב"ן ז"ל בפירושו דהתם מיירי בקבולת של בנין שאינו נוטל בגוף הקרקע, ונראה כשכיר יוס, ואסור משום מראית העין כיון שהוא בתוך התחום. והרב בעל התרומות כתב (ספר התרומה סי' קמה וסי' קיז) דקבולת שאינו נוטל חלק בגוף הקרקע אלא שמקבל בכך וכך מעות אפילו בשדה וכרם אסור, ומביא ראיה מההיא דלקמן דישראל וגוי שקבלו שדה בשותפות, ואנו כבר כתבנו שיש לחלק ביניהם ואינו דומה. ועל כרחין אית לן למימר הכי, דהתם משום שלוחא לישראל קא אסרינן ואפילו מחוץ לתחום נמי אסור, ותו דהתם הא קא שקיל גוי בפירי גופייהו, ואפילו הכי אסור. ועוד מביא ראיה ממה שאמר בירושלמי כאן (ה"א) ובמסכת שבת בפרקא קמא (ה"ח), דגרסינן התם, אמר רבי [שמעון בן] אלעזר בקבולת מותר בשכר אסור, במה דברים אמורים בתלוש, אבל במחובר בין כך ובין כך אסור, ופסיק התם דהלכה כרשב"א. ונראה שגם זו אינה ראיה דאיפשר לומר דההיא נמי מיירי בקבולת של בנין, ומאי דאיתמר התם בירושלמי ומאי דאיתמר בגמרא דילן בפרק מי שהפך לא ודא אחת היא, וכולהו משום מראית העין נגעי ביה, אבל בקבולת של שדה לזריעה וקצירה וחרישה דתלו באריסות שרי, דאמר באריסותיה קא עביד וכו'. אלא שקשה מעט לשון תלוש ומחובר דהתני בירושלמי, דכלים וקרקעות הוה ליה למימר. והרמב"ם ז"ל כתב (הלכות שבת פ"ו הי"ד) כסדרת הרב בעל התרומות ז"ל, וזה לשונו שכתב: לפיכך הפוסק עם הגוי לבנות לו חכרו או כותלו או לקצור שדהו, או ששכרו שנה או שתיים לבנות לו חכרו או ליטע לו כרמים, אם היתה המלככה במדינה או בתוך התחום אסור לו להניחו לעשותה בשדה, מפני הרואין אשר אינם יודעים שפסק עם הגוי, עד כאן. ותמה על עמך אם כן והאיך הוא מותר להשכיר שדה וכרמו לגוי, שהרואה אותו זורע וקוצר ועוקר ונוטע אומר של ישראל הן. וכבר יראה כי כל קבולת במחובר כבנין בית אסור, וגם ר"ת כשכנה ביתו לא סמך על הוראתו ואסר. הדרך עלך פרק לפני אידהו (רשב"א)

אריסותא לר"ש בן אלעזר לית ליה אלא עובד כוכבים מ"ט מותר דאמרינן ליה וציית כותי נמי אמרינן ליה וציית כותי לא ציית דאמר אנא גמירנא טפי מינדך א"ה מאי איריא מפני שנקראת על שמו תיפוק ליה משום ויקרא יט-יד לפני עור לא תתן מכשול חדא ועוד קאמר חדא משום לפני עור ועוד מפני שנקראת על שמו הנהו מוריקאי דעובד כוכבים נקיט בשבתא וישראל בחד בשבתא אתו לקמיה דרבא שרא להו איתיביה רבינא לרבא ישראל ועובד כוכבים שקיבלו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לעובד כוכבים טול חלקך בשבת ואני בחול ואם התנו מתחלה מותר ואם באו לחשבון אסור איכסיף לסוף איגלאי מלתא דהתנו מעיקרא הוּו רב גביה מבי כתיל אמר הנהו שתילי דערלה הוה עובד כוכבים אכיל שני דערלה וישראל שני דהתירא אתו לקמיה דרבא שרא להו והא אותביה רבינא לרבא לסיועי סייעיה והא אכסיף לא היו דברים מעולם איבעיא להו סתמא מאי ת"ש אם התנו מתחילה מותר הא סתמא אסור אימא סיפא אם באו לחשבון אסור הא סתמא מותר אלא מהא ליכא למשמע מינה:

אריסותא לר"ף בן אלעזר לית ליה. והאי דנקט כותי דמשמע הא עובד כוכבים פרי לאו טעמא משום אריסותא אלא משום דאמרינן ליה לא תעשה בה מלאכה בשבת וליית: אי הכי. דכותי יעשה בה מלאכה בחולו של מועד: מאי איריא. דקתני גבי כותי מפני שנקראת על שמו: תיפוק ליה. דכלל חשד נמי איכא משום לפני עור וכותי גר הוא ומלווה על המצות כישראל ולא דמי לעובד כוכבים העושה מלאכה בשבת שהעובדי כוכבים לא הוזהרו עליה: מוריקאני. זורעי גנות כרכום: נקיט בשבתא. לחרוץ לזרוע ולקמור: שקיבלו. שדה באריסותן מצעה"ב ומשקיבלוה הוטלה על שניהם לעסוק בה ביחד: לא יאמר ישראל. טול אתה חלקך בשבת לפי שנעשה שלוחו על חצי היום המוטל עליו: ואם התנו מתחילה. קודם שהוטלה עליו: מותר. דהא לא קיבל עליה ישראל עבודה דשבת ואין העובד כוכבים שלוחו: ואם באו לחשבון. לאו אהתנו מתחלה קאי אלא מילתא באנפי נפשה היא כלומר אם קיבלו סתם ועשו סתם ועייל העובד כוכבים בשבת וישראל בחול ולא אווהו ישראל ובאו לחשבון לאחר זמן לומר כמה ימי שבת נטלת אתה ואני אטול כנגדן ימי החול: אסור. דשכר שבת הוא נוטל דגלי דעתו דעובד כוכבים שלוחו היה: רב גביה מבי כתיב אמר. לאו הכי הוה עובדא: אלא שתילי דערלה הוה. ישראל ועובד כוכבים קיבלו שדה בשותפות ונוטעה ויטלו החלי בין שניהם ונתעסק עובד כוכבים כל כרכו שני ערלה ואכלן וישראל קבל ג' שנים אחרות כנגדן ואכלן: שרא להו. דהיתר גמור הוה דהא אע"ג דקיבלוה יחד לכתחילה ואמר לו ישראל היה אתה עובד בג' שנים הללו ואני ג' אחריהם אין כאן איסור שליחות דהא ישראל נמי פרי לעובדה ואי משום אכילה שישראל אוכל כנגדן ונמלא נהנה מפירות ערלה שמכרן אין זה נהנה שכן המשפט שנה שזה עובד הוא אוכל: והא אותביה רבינא. וא"כ מאי תיובתא גבי שבת איסור שליחות במלאכה מה שאין כן בערלה: לסויעי סייעיה. מדקתני התנו לכתחילה מותר אלמא כי ליכא איסור שליחות דמלאכה פרי ואע"ג דמטיא הנאה לישראל וה"ה לערלה: סתמא מאי. שקיבלו סתם ועשו סתם עובד כוכבים בשבת וישראל בחד בשבת ולא אמר ישראל מעולם טול אתה את השבת ואני בחול מהו לחלוק סתם בשנה ולא יזכיר ישראל את השבת: אם באו לחשבון. הזכיר לו ישראל של שבת באותה חלוקה וגלי דעתיה דשלוחיה הוא: הא סתמא. לאף בשעת חלוקה סתם מותר: (רע"ז)

תוספות אי הכי תיפוק ליה משום לפני עור. הקשה הר"י אמאי קאמר א"ה דאמלתי' דר"ש בן אלעזר גופיה היה יכול להקשות תיפוק ליה משום לפני עור ופי' הר"ר אלחנן בשלמא אי אמרת דכותי נקט לרבותא וה"ה עובד כוכבים ניחא דנקט טעמא דנקראת על שמו דשייך בתרוייהו אלא אי אמרת דנקט כותי דוקא א"כ תיפוק ליה משום לפני עור: תיפוק ליה משום לפני עור. אליבא דרשב"א פריך דאית ליה כותים גרי אמת הן בפ"ק דחולין (דף ו.ו.) גבי ההיא דר"ש דשדריה לר"מ למזבן חמרא מבי כותאי ומכאן יש להביא ראיה למה שפירש ר"ת דשייך למימר לפני עור אף במידי דלית ביה איסורא אלא דרבנן דהא מלאכה דח"ה אינה אסורה אלא מדרבנן כדפירש ר"ת (במו"ק (דף ב)) וראיה נמי מדלעיל (דף טו:) דאסור למכור לישראל החשוד למכור לעובד כוכבים אע"ג דליכא איסורא אלא דרבנן אבל הר"ר אלחנן הקשה לפר"ת שפירש דמלאכה דח"ה אינה אסורה מן התורה מדאמר בפ' מי שהפך (מ"ק דף יא:) פתח באבל וסיים בחול המועד לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא ימי אבלו דאסור דרבנן אלא אפילו ח"ה דאסור דאורייתא כו' ומפר"ת דקרי ליה דאורייתא לפי שיש לה אסמכתא מן התורה בפ"ק דחגיגה (דף יח.) לאפוקי אבל שאין לו אסמכתא אלא מדברי קבלה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל א"נ ח"ה יש לו עיקר מן התורה דאיכא למיגזר אטו י"ט: חדא משום לפני עור. נראה דמהאי טעמא נמי להיות אסור כשקבל שדה בשותפות: לא יאמר לו ישראל לעובד כוכבים כו'. מעשה כך היה בימי רבינו תם שגבה ישראל אחד בחובו תנור אחד מעובד כוכבים והיה לו לאופה המסיק התנור חלקו בתנור והיה לו ליהודי ליטול כך וכך ימים בחלקו ולאופה כמו כן וכך ולא התנו מתחלה זה לזה טול אתה חלקך בשבת ואני חלקי בחול והיה ר"י ר"ל דמותר דלא דמי לשדה דהכא דגבי שדה חלק הישראל משביח אף בחול במה שהעובד כוכבים טורח בו בשבת אבל בתנור אינו משביח כלל במה שהעובד כוכבים עושה בו בשבת וזה בחול ואף בלא התנו מתחלה ולא הודה ר"ת לזה ונראה לו דאין לחלק בין תנור לשדה דאע"פ שאינו משביח במלאכה בשבת מ"מ הוי כאילו מעמיד פועל בידיים ונראה

להר"ר אלחנן דבתנור אפי' התנו מתחלה לא יועיל כיון שכל התנור של ישראל הוא וה"ל כמשכיר תנורו בשבת ואומר לעובד כוכבים טול שכר תנורי בשבת כשתסיקנו לי בחול ולא דמי לישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות שיש לעובד כוכבים חלק בגוף הקרקע וגם ר"י חזר בו והביא ראיה לדברי ר"ת דאין חילוק בין תנור לשדה דהא מרחץ כתנור דמי ובתוספתא דמסכת דמאי [פ"ו] תניא ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה ומרחץ בשותפות לא יאמר לו ישראל לעובד כוכבים כו' קצרו של דבר בין כרם בין שדה בין מרחץ או תנור אם לקחו ישראל ועובד כוכבים בשותפות אסור לומר טול אתה חלקך כו' אלא אם כן התנו מתחלה קודם שלקחוהו שאין לישראל בשבת שום חלק וגם ר"ת באותו מעשה דתנור צוה לקבל החוב מן העובד כוכבים ולחזור ולהלוות ולהתנות מתחלה מיהו היכא שלקחו הישראל במשכון נראה שא"צ להתנות כלום כיון שהוא ברשות העובד כוכבים ושכר התנור הוא לישראל מרבית שהעובד כוכבים נותן לו ואין הישראל קונה חלק בתנור דדוקא נקט לקחו. העתק מלשון רבינו יהודה: ת"ש אם התנו מתחלה מותר הא שתמא אסור. וא"ת לידוק מרישא וי"ל דאיכא למימר דה"ה שתמא אלא משום דבעי למיתני סיפא ואם התנו מתחלה מותר אף על פי שהתנה לו כך בפירוש: ואם באו לחשבון אסור הא שתמא שרי. וא"ת לימא דה"ק אם באו לחשבון אסור אפי' התנו מתחלה וי"ל דס"ל דודאי אם התנו מתחלה מותר בכל ענין: (תוספות)

פרק שני - אין מעמידין

מתני' אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים מפני שחשודין על הרביעה ולא תתייחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות ולא יתייחד אדם עמהן מפני שחשודין על שפיכות דמים: גמ'

רש"י מתני' אין מעמידין בהמה בפונדקאות. שְׁעוּשֵׁין לְהַתְּאָכֵסוּן עוֹבְדֵי דְרִכִּים שָׁם וּמַעֲלִים שָׂכָר לְבַעֲלִים: שְׁחֻדִין עַל הַרְבִּיעָה. וְכֵּן נֶחַ נֶחֱסְרוּ כֵּה דְכֵחִיב (בְּרֵאשִׁית ב) וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד יִלְאוּ כֵּהמָה חִיהַּ וְעוֹף וַיֵּשׁ כֹּאֵן לְפָנֵי עוֹר לֹא תִהְיֶה מִכְשׁוֹל: גמ' (כ"ט)

תוספות מתני' אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים. ותניא בגמ' אין מוסרין בהמה לרועה שלהם ויש ליתן טעם על מה אנו סומכין לייחד בהמותינו עמהם ואף אנו מוסרין בהמותינו לרועה שלהם ואין לומר כדאמר רב לעיל בפ"ק (דף יד:) מקום שהתירו למכור התירו ליחד דהא לא קם האי מילתא דאף רב הדר ביה אלא אומר ר"ת דסמכין אהא דמשני ר' פדת בגמ' (דף כג.) דמוקי מתני' כר"א דחייש לרביעה וברייתא דלוקחין מהן בהמה לקרבן דלא חיישי לרביעה כרבנן ואנן קיימין כרבנן ואע"ג דרבינא שהיה סוף הוראה פליג עליה ושני שנויא אחריןא מ"מ נראין דברי ר' פדת עיקר חדא מדהקדים דברי רבינא לדבריו דהא רבי פדת קודם לרבינא ימים רבים שהיה בנו של ר"א כדאמרין בפ"ק דברכות (דף יא:) וכן אורי לי' ר"א לר' פדת בריה וגם היה חברו של ר' זירא כדאמר בפ"ק דנדה (דף ח.). א"ר זירא לר' פדת חזי דמינך ומאבוך קשריתו קטפא לעלמא ואותו ר"א אביו הי' תלמידו של ר' יוחנן ועוד דבשל סופרים קי"ל דהלך אחר המיקל ואע"ג דסתם מתני' דאין מעמידין מתוקמא כר"א מ"מ לית הלכתא כוותיה כיון שיש מחלוקת במסכת פרה (פ"ב מ"א) ובתרי מסכתא לכ"ע אין סדר: (תוספות)

ורמינהי לוקחין מהן בהמה לקרבן ואין חוששין לא משום רובע ולא משום נרבע ולא משום מוקצה ולא משום נעבד בשלמא מוקצה ונעבד אם איתא דאקצייה ואם איתא דפלחיה לא הוה מזבין ליה אלא רובע ונרבע לחוש אמר רב תחליפא אמר רב שילא בר אבינא משמיה דרב עובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר התינח נקבות זכרים מאי איכא למימר אמר רב כהנא הואיל ומכחישינן בבשר אלא הא דתניא לוקחין בהמה מרועה שלהן ליחוש דלמא רבעה לה רועה שלהן מתיירא משום הפסד שכר אלא הא דתניא אין מוסרין בהמה לרועה שלהן לימא רועה שלהן מתיירא משום הפסד שכרו אינהו דידעי בהדדי מרתתי און דלא ידעינן בהו לא מרתתי אמר רבה היינו דאמרי אינשי מכתבא גללא בזע רגלא בחבריה ידע אי הכי זכרים מנקבות לא ניזבון דחיישינן דלמא מרבעא ליה עילוה כיון דמיגרי בה מרתתא אלא הא דתני רב יוסף ארמלתא לא תרבי כלבא ולא תשרי בר בי רב באושפיזא בשלמא בר בי רב צניע לה אלא כלבא כיון דמיגרה בה מרתתא כיון דכי שדיא ליה אומצא ומסריך אבתרה מימר אמרי אינשי האי דמסריך אבתרה משום אומצא דקא מסריך נקבות אצל נקבות מאי טעמא לא מייחדין אמר מר עוקבא בר חמא מפני שהעובדי כוכבים מצויין אצל נשי חבריהן ופעמים שאינו מוצאה ומוצא את הבהמה ורובעה ואיבעית אימא אפילו מוצאה נמי רובעה דאמר מר חביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן דא"ר יוחנן בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא אי הכי ישראל נמי ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן איבעיא להו עופות מאי תא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי חנינא אני ראיתי עובד כוכבים שלקח אווז מן השוק רבעה חנקה צלאה ואכלה וא"ר ירמיה מדיפתי אני ראיתי ערבי אחד שלקח ירך מן השוק וחקק בה כדי רביעה רבעה צלאה ואכלה

דף כ"ב רובע ונרבע ומוקצה ונעבד פסול לקרבן דתניא בב"ק (דף מ: מ) מן הבהמה ולא כל הבהמה להוליא את הרובע והנרבע מן הבקר להוליא את הנעבד מן הלחן להוליא את המוקצה: מוקצה. שהקלה ויחדהו לתקרובת עבודת כוכבים: נעבד. שעשאו עבודת כוכבים והסתחוו לו: בשלמא מוקצה ונעבד. אף ע"ג דודאי חשידי לא קשיא לן דאם איתא דפלחיה כו': אלא רובע. אי חשידי ליחוס: שלא תיעקר. נעשית עקרה הילכך לא רבע לה אבל לדידן לא חייש כשעומדת בפונדקי: זכרים מאי איכא למימר. יחוס דלמא רבעה עובד כוכבים דהכא ליכא עיקור וזכר נמי מיפסיל בנרבע דהא קרא דנרבע דמן הבהמה בעולה כתיב ועולה זכר הוא וקאמר להוליא את הרובע ואת הנרבע: וליחוס דלמא רבעה רועה. דהא לאו דידיה היא ולא חס עליה: אינהו דידעי בהדדי. חד בחבריה לאורחיה למירבעה: מירתת. רועה מיניה דאי מיעקרא מרגיש עובד כוכבים וקא תבע ליה מיניה א"נ כל שעתא אחי חזי לה: מכתבא גללא בזע רגלא בחבריה ידע. מכתב שקורין גרפי"א ושל ברזל הוא קורע ורוסס את הגלל שייש כלומר השייש שהוא קשה ירא מן המכתב לפי שהוא מכיר בו וכן רכיב ובליעל מכיר בחבירו וירא מפניו רגלא [רכיל] כמו (תהלים טו) לא רגל על לשונו וכן וירגל בעבדך (שמואל ב טו): זכרים מנקבות לא לזבון. לקרבן הואיל וחשידי דלמא ארבעתיה עלה דליכא הכא עיקור ולא כחש בשר: כיון דמיסריך. זכר בתרה ורודפה כל שעה אם תיזקק לו מירתתא שיבינו בני אדם בדבר אבל בדידן אי מוקמינן לה גבה לא מירתתא דלפוס שעתא הוא דקאי גבה: לא תרבי כלבא. שמא תתאוה ותרביענו עליה: לא תשרי בר בי רב באושפיזא. דאגב דלניע לא מירתתא שיוליא קול אם תבעל לו: לניע לה. ואיכא למיחש כדפרישית: אלא כלבא. הא אמרת כיון דמוגרי בה ורודפה מירתתא האשה: אמרי. לא דמי כלבא לשאר בהמה: דכיון דכי שדיא ליה אומצא מיסריך. כל שעתא בתרה לא מירתתא דסברה אי מיסריך בתראי מימר אמרי אינשי אומצא הוא דשדיא ליה: אומצא. מעט בשר: נקבות אכל נקבות מ"ט לא

מייחדינו. דקתני בכרייתא בפ"ק (דף טו): להפילו נקבות אלכל נקבות לא מייחדינו: ישראל שצמדו על הר סיני. ונתקנו מכל מוס כדכתיב (שיר ד) כולך יפה רעיתי ומוס אין בך: (ה"ט)

תוספות ורמינהי לוקחים מהם בהמה לקרבן. תימה אדמותיב מברייתא אמתני' לירמי מתני' אהדדי אין מעמידין ורמינהי מקום שנהגו למכור מוכרין אלמא לא חיישינן לרביעה ולשני נמי כדמשני הכא ועוד קשה אמאי לא שני הכא שינויא קמא דרב דלעיל (דף יד): מקום שהתירו למכור כו' וי"ל דהיא רומיא דמתני' כבר מרמה לה בפ"ק (שם) ושניה שפיר ואע"ג דהכא נמי נחית לשנויי שנויא קמא דרב מקום שהתירו ליקח מהם להקריב דלא שני הכא דתידוק דהכא הא במקום שאסרו למכור אסור ליקח אלמא איכא דוכתא דחשידי ותקשי א"כ כל הנך קראי דמותבי מינייהו רבנן לר"א לקמן בשמעתין דמשמע בהו שמותר ליקח מן העובדי כוכבים בהמה לקרבן ונצטרך להעמידם במקום שנהגו למכור מפני שאינם חשודים על הרביעה ואין זה יכול להיות דהא מייתי קראי דמצרים וכנען ופלשתים דקי"ל שהן חשודים על הרביעה וגם כל צאן קדר שהם ערביים הם חשודים על הרביעה כדמשמע בסמוך ערבי אחד לקח ירך מן השוק כו' ועוד תקשי אטו ניקום ונימא להו לקראי כי כתביהו במקום שנהגו למכור כתביהו ונראה דמהאי טעמא הדר ביה רב לעיל מהאי שנויא דמקום שנהגו למכור כו' לפי שלא היה יכול להעמידו כאן ועי"ל דידע שפיר שינויא דעובד כוכבים חס על בהמתו ומ"מ פריך מהכא דלוקחין דס"ד דאיכא למיחש לרביעה כיון שבא למכרה ומשני דלעולם חייש שפעמים אינו יכול למכרה או נמלך וניחא נמי לרבינא ולרבי פדת דבסמוך וא"ת כיון דמוקמינן היתר קרבן בכל מקום אף במקום שנהגו שלא למכור תיקשי לן מכל מקום כיון דמה שאין אנו מעמידין משום חשש רביעה הוא בקרבן איך התירו וי"ל דמקום שנהגו שלא למכור מנהגא הוא דאיכא הא איסורא ליכא ולענין קרבן אפילו מנהגא ליכא שאם היו נוהגין לימנע מליקח מהם בהמה לקרבן אין לדבר סוף דא"א שלא יתערבו בהמות של מקום שנהגו שלא למכור עם בהמות שנהגו למכור ע"י משא ומתן וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ומבהמות הנולדים מביתו של ישראל אין דיי ליקח לקרבן משום דשכיחי מומי דפסלי אפי' בדוקין שבעין: מוקצה. פירוש שיחדו לתקרובת עבודת כוכבים ומסרו לכומרים והאכילוהו כרשיני עבודת כוכבים אבל יחוד גרידא אינו כלום דאין הקדש לעבודת כוכבים (לקמן מד): כדמשמע (בפ"ב . דתרומה) [צ"ל דתמורה בפ"ו (דף כט.)]: אי איתא דאקצייה לא הוה מזבין ליה. לרווחא דמילתא נקטיה כלומר אפילו במקום דשכיחי דמקצו ופלחו אין לחוש מדמזבין ליה דבלאו האי טעמא בסתמא לא חיישינן לדלמא מקצו ופלחו אסרינן למכור אלא משום חשש רביעה ולא משום חשש המוקצה ונעבד: רגלא בחבריה ידע. בקונטרס גריס רגלא ברי"ש לשון רגיל כמו לא רגל על לשונו (תהלים טו) ור"ת גרס כפירוש הערוך רגלא בדלי"ת לשון שקרן שכן מתרגם (משלי טז) במשפט לא ימעל פיו לא ידגל פומיה וה"ק שקרן בחברו מכיר וכן ההוא דפ' במה אשה (שבת סג.) שני תלמידי חכמים המדגילין זה לזה בהלכה הקב"ה אוהבן שנאמר ודגלו עלי אהבה ומפר"ת המכחישינן זה לזה ואינם עומדים על העיקר אפי' הכי הקב"ה אוהבן ולהכי קאמר והוא דידיעי צורתא דשמעתא ולית להו רבה למגמר מנייהו ובמדרש נמי משמע ודגלו לשון מעילתו דקאמר מנין לקורא בתורה שקרא לאהרן הרן שיוצא פי' שאע"פ שלא יקרא האלף שנאמר ודגלו עלי אהבה אבל רש"י פירש מדגילין לשון דגל שמקהילים קהלות ברבים וקשיא דאם כן מה ראייה צריך פשיטא שנאהבים לפני המקום: דאמר מר חביבה עליהם בהמתם של ישראל. לא נודע לר"י מהיכן נפקא עיקר דבר זה: עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני. ונראה דגריס נמי דפסקה זוהמתן היינו משום דאף על גב דאינהו לא

גב דאינהו לא לא הו מזלייהו הו: (תוספות)

דף כג - א

רבינא אמר לא קשיא הא לכתחלה הא דיעבד ומנא תימרא דשאני בין לכתחלה בין לדיעבד דתנן לא תתייחד אשה עמהם מפני שחשודין על העריות ורמינהו האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים

ע"י ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה לבעלה אלא לאו ש"מ שאני לן בין לכתחלה לדיעבד ממאי דלמא לעולם אימא לך אפילו דיעבד נמי לא והכא היינו טעמא דמתיירא משום הפסד ממון תדע דקתני סיפא ע"י נפשות אסורה לבעלה ותו לא מידי רבי פדת אמר לא קשיא הא רבי אליעזר הא רבנן דתנן גבי פרת חטאת ר' אליעזר אומר אינה נקחת מן העובדי כוכבים וחכמים מתירין מאי לאו בהא קמיפלגי דר"א סבר חיישינן לרביעה ורבנן סברי לא חיישינן לרביעה ממאי דלמא דכ"ע לא חיישינן לרביעה והכא היינו טעמא דרבי אליעזר כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב הניח עליהן עודה של שקין פסלה ובעגלה עד שתמשוך בה מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן לא ס"ד משום ניחא פורתא לא מפסיד טובא ה"נ לימא משום הנאה פורתא לא מפסיד טובא התם יצרו תוקפו ודלמא דכולי עלמא לא חיישינן לרביעה והכא היינו טעמא דר"א כדתני שילא דתני שילא מ"ט דר' אליעזר [\[במדבר יט-ב\]](#) דבר אל בני ישראל ויקחו אליך בני ישראל יקחו ואין העובדי כוכבים יקחו לא סלקא דעתך דקתני סיפא וכן היה רבי אליעזר פוסל בכל הקרבנות כולן ואי סלקא דעתך כדתני שילא בשלמא פרה כתיב בה קיחה אלא כולהו קרבנות קיחה כתיב בהו ודלמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר

ה"פ רבינא. מהדר לתרולי מתני' וברייתא דלעיל לעולם חשידי ומתני' לכתחילה קתני דאין מעמידין משום דלמא רבע ליה וברייתא דקתני אין חוששין משום רובע משום נרבע דיעבד דמשום לשעבר קבעית למיסרה דלמא כבר רבעה ולכבר ארבעה לא חיישינן; ומנא תימרא. דלמידי דחשידי ביה שני לן בין לכתחילה בין לדיעבד דלכתחילה לא מייחדינן ליה בהדייהו והיכא דאיתיהד לא מיתסר ולא אמרינן נבעלה לו: ע"י ממון. שהיתה חייבת ממון מותרת לבעלה: הפסד ממון. דסבר אי בעילנא לה תו לא פרע לי בעלה מידי: תדע. דמשום הפסד ממון הוא דשרי לה דקתני על ידי נפשות שנתחייבה הריגה אסורה לבעלה אלמא היכא דלא מירתת להפסד ממון אפקורי מפקר לה וחיישינן שמה נבעלה לאחד מהן בלאו ואי דמוקמי לה באשת כהן דמיתסרא בלאונס וראשון עיקר דבכתובות (דף כו:) מוכח דבאשת ישראל קאי: ותו לא מידי. אין להקשות על דבר זה דודאי טעמא ע"י ממון מותר משום דחייש עובד כוכבים להפסד ממון: פרת חטאת. פרה אדומה: ה"ג ממאי דלמא כולי עלמא לא חיישי לרביעה וטעמא דר"א כו': עודה של שקין. שקין הרבה ריקנין קשורין ביחד: פסלה. דכתיב אשר לא עלה עליה בהעלאתה בעלמא: ובעגלה. עגלה ערופה אינה נפסלת בהעלאת עול: עד שתמשוך זו. דכתיב בעגלה (דברים כא) אשר לא משכה בעול (ליפגא אחרינא עודה עז שטווין זו שקין): לא ס"ד. דטעמא דר"א משום עודה: דמשום הנאה פורתא. להקל מעליו משוי מעט: לא מפסיד עובדא. דמיס יקרים של פרה אדומה אלל ודאי טעמא משום רביעה הוא: יקחו. ימכרו קרי ביה ויקיחו: (ה"פ)

תוספות רבינא אמר הא לכתחילה הא דיעבד. לכאורה משמע דרבינא דהכא ורבי פדת דבסמוך לית להו ההוא שנויא דלעיל דאדם חס על בהמתו כו' מדמהדרי אשנויא אחרינא ותימה א"כ מה יתרצו משני המשניות ההיא דאין מעמידין וההיא דמקום שנהגו למכור מוכרין דלעיל בפ"ק (דף יד:) ואין לומר שיתרצו כשנויאי קמא דרב דלעיל במקום שהתירו למכור התירו ליחד דלא נחשדו ארביעה כיון דלא קם דאף רב הדר ביה משום טעמא דפרשי' וי"ל דודאי בין רבינא בין רבי פדת אית להו שנויא דעובד כוכבים חס על בהמתו לענין שלא יאסור למכור להם בשום מקום ואף במקום שנהגו שלא למכור נמי ליכא איסורא אלא מנהגא כדפרישית מיהו מיסתבר להו דלענין קרבן יש לנו להחמיר ולאסור אף במקום שמוכרין ולא לסמוך על אותו טעם דעובד כוכבים חס על בהמתו אי לאו טעמא דדיעבד לרבינא ולר' פדת דמוקי לה כרבנן דלא חיישינן לרביעה כלל וא"ת ור' יוחנן דמשני לקמן (דף כד:) גבול יש לה פחותה מבת שלש נעקרת בת שלש אינה נעקרת מה יתרץ מההיא דמקום שנהגו למכור מוכרין משמע כל בהמות אפילו יתרות על שלש ועוד דפחות מבת שלש נמי היה לו לאסור שמה תשהה אצלו עד שתהיה בת ג' וירבענה וי"ל דכן פירוש דבריו פחותה מבת ג' ודאי נעקרת ובת ג' רוב הפעמים אינה נעקרת אבל אינו ודאי כ"כ הילכך במקום שנהגו מוכרין אפילו בת שלש דעובד כוכבים חס לפי שאינו יודע בודאי ודואג שלא תעקר ולענין קרבן מוקי ההוא דלוקחין

בפחותה מבת ג' ולא מיבעיא במקום שמוכרין דשרי ליקח אלא אף במקום שנהגו שלא למכור לוקחין לקרבן דכיון דודאי נעקרת חייס עלה ולא רבעה ומה שנהגו שלא למכור משוש חשש דרביעה לאחר שלש כדפרישין אבל בת שלש אין לוקחין דאינה נעקרת כ"כ בודאי ואיכא למיחש דלמא רבעה: על ידי ממון מותרת לבעלה. פ"ה דמיירי באשת ישראל וקשיא דא"כ היכי מוכח דשריא בדיעבד משום דאמרינן דודאי לא נבעלה דלמא לעולם אימא לך דנבעלה ומיהו להכי שריא משום דאשת ישראל שנבעלה באונס מותרת ואין לאוסרה משום דשמא נתרצית לו דודאי כיון דאינה נתפסת אנפשות לא מפחדה ולא מתרצית ליה לכך נראה לפרש דודאי מיירי באשת כהן דאף באונס אסורה והכא מותרת דאמרינן ודאי לא נבעלה וכן משמע בפרק שני דכתובות (דף כו: ושם) דפשיטא ליה לתלמודא דמתניתין מיירי באשת כהן דמייתי עלה בגמרא התם ההוא מעשה באשה אחת שהורהנה באשקלון ורחקוה בני משפחתה ואי באשת ישראל הוה ההוא עובדא מאי קאמר ורחקוה בני משפחתה לא הוה להו לרחק אלא לבעלה ועוד מתוך המשנה יש להוכיח דמיירי באשת כהן דקתני על ידי ממון מותרת לבעלה טעמא דע"י ממון דמרתת אהפסד ממונו הא שלא על ידי ממון אסורה ואף על פי שאין לתלות נתרצית כיון שאינו ע"י נפשות ואי באשת ישראל אמאי אסורה אלא ודאי באשת כהן והא דנקט מותרת לבעלה ולא נקט מותרת לכהונה משום סיפא נקט דע"י נפשות אסורה לבעלה והתם אף באשת ישראל אסורה לבעלה דאיכא למימר משום פחד נפשות נתרצית לו וא"ת מאי ס"ד דרבינא דבעי לאוכוחי היתר דיעבד מהכא הא ודאי דמשום הפסד ממונו הוא וי"ל דסבר רבינא דכיון דנחבשה שהיא מסורה בידו היה לו לאסור באשת כהן ולמיחש מיהא לבעילת אונס ואע"ג דאיכא הפסד ממון ומדשרינן הכא דיעבד ה"ה אף היכא דליכא הפסד ממון ותלמודא דחי דלית ליה הך סברא אלא אית ליה הפסד ממונו שאני: תדע דקתני סיפא ע"י נפשות אסורה לבעלה. תימה מאי קאמר תדע דלמא שאני ע"י נפשות דאיכא למימר מחמת פחד נתרצית לו ותבעתו אבל שלא ע"י נפשות מותרת ואף היכא דליכא הפסד ממון וי"ל דודאי שלא ע"י ממון אסורה דאי ס"ד מותרת אמאי נקט רישא הפסד ממון ליתני שלא ע"י נפשות מותרת אלא ודאי הפסד ממון דוקא נקט וסיפא דקתני ע"י נפשות ה"ה שלא ע"י נפשות אסורה לכהן דבה איירי אלא בא להשמיענו דאף לישראל אסורה דאיכא למימר מחמת פחד נתרצית לו: ותו לא מידי. פי' דודאי הפסד ממון שאני אבל יחוד בעלמא אימא דאסור אף בדיעבד תימה אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו אשת כהן יושבת תחת בעלה דא"א שלא תתיחד עם שום עובד כוכבים שעה אחת וכיון דליכא הפסד ממון חיישינן וי"ל דאין זה אלא דחוי בעלמא כלומר מהכא לא תוכיח ומכל מקום דברי רבינא אמת הן ועי"ל דאפילו לפי המסקנא אין לאסור יחוד מועט דדוקא נחבשה שאני לפי שהיא מסורה בידו כעין בהמה דהכא דבידו לרבעה אבל היכא שאינה תחת ידו של עובד כוכבים כלל ויכולה לצעוק ויהיה לה מושיע ודאי העובד כוכבים מרתת ואין לאוסרה על אותו יחוד וכן עיקר ובירושלמי דחי דאין דמיון אשה לבהמה שאני אשה שדרכה לצווח ואפילו חרשת דרכה לרמז: התם יצרו תקפו. תימה לעיל דאמר רב עובד כוכבים חס על בהמתו ורבי פדת נמי אית ליה ההוא שנוייה כדפרי' נימא יצרו תקפו מכ"ש דפרה דדמיה יקרים י"ל שאני הכא כיון דדמיה יקרים עומדת למכור לישראל וכיון שהוא ודאי מוכר הפרה וסבור הוא להעלים ואינו חושש כיון שיצרו

תקפו:

(תוספות)

ב - כג דף

אלא בפרה דדמיה יקרין אבל בשאר קרבנות מודו ליה ואלא הא דתניא לוקחין מהן בהמה לקרבן מני לא ר' אליעזר ולא רבנן ועוד תניא בהדיא מאי אותיבו ליה חברוהי לר' אליעזר [\[ישעיה ס-ז\]](#) כל צאן קדר יקבצו לך יעלו (לרצון על) מזבחי ע"כ לא פליגי אלא בחששא אבל היכא דודאי רבעה פסלה ש"מ דפרה קדשי מזבח היא דאי קדשי בדק הבית מי מיפסלא בה רביעה שאני פרה דחטאת קרייה רחמנא אלא מעתה תיפסל ביוצא דופן וכי תימא ה"נ אלמה תניא הקדישה ביוצא דופן פסולה ור"ש מכשיר וכי תימא ר"ש לטעמיה דאמר יוצא דופן ולד מעליא הוא והא"ר יוחנן מודה

היה ר"ש לענין קדשים שאינו קדוש אלא שאני פרה הואיל ומום פוסל בה דבר ערוה וע"ז נמי פוסל בה דכתיב [\[ויקרא כב-כה\]](#) כי משחתם בהם מום בם ותנא דבי ר' ישמעאל כל מקום שנא' השחתה אינו אלא דבר ערוה וע"ז דבר ערוה דכתיב [\[בראשית ו-יב\]](#) כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ וע"ז דכתיב [\[דברים ד-טז\]](#) פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל והא פרה נמי הואיל ומום פוסל בה דבר ערוה ועבודת כוכבים פסלי בה גופא תני שילא מ"ט דרבי אליעזר דכתיב [\[במדבר יט-ב\]](#) דבר אל בני ישראל ויקחו בני ישראל יקחו ואין העובדי כוכבים יקחו אלא מעתה [\[שמות כה-ב\]](#) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה ה"נ דבני ישראל יקחו ואין העובדי כוכבים יקחו וכי תימא ה"נ והאמר רב יהודה אמר שמואל שאלו את ר"א עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו פעם אחת בקשו ממנו אבנים לאפוד

רש"י אלא כפרה אדומה. לדמיה יקרים דחייש עובד כוכבים להפסד מרובה וכיף ליכריה: אבל בשאר קרבנות מודו. והא דתניא לעיל לוקחין מהן כהמה חמאן תרמייה לא רבי אליעזר ולא רבנן: כל לאן קדר. קדר ישמעאל וכתיב יעלו (לרלון על) מזבחי אלמא בשאר קרבנות נמי שרי ושפיר איחרתן רומיין דלעיל: עד כאן לא פליגי כו'. מלתא באפי נפשיה קאמר ואזיל: אלא כהשקא. היכא לא חזינן דרבעה פליגי דמר חייש ומר לא חייש: קדשי מזבח היא. דין קדושת מזבח יש לה ליפסל ברביעה ולענין פדייה דלא נפקא לחול בלא מום ואף ע"ג דלאו למזבח קרבה: דאי ס"ד. לא אלימא קדושתיה מקדושת דק הבית ועל כל דבר חל קדושת דק הבית אפי' על אבנים: אמאי. פסלה בה רביעה: שאני פרה דחטאת קרייה רחמנא. לעולם גבי פדייה והעמדה והערכה דין קדשי דק הבית עליה ומיהו לענין פסולין סגי' מילתא לאתויי בפסול דחטאת קרייה רחמנא למי נדה חטאת היא: תפסל ביולא דופן. דפסול הוא לשאר קרבנות דתניא (בכורות דף נז.) שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה כי יולד פרט ליולא דופן והאי קרא בקרבנות כתיב: הקדיש ביולא דופן. הקדיש לפרה אדומה יולא דופן פסולה כו': ולד מעליא הוא. במסכת נדה (דף מ.) יולא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה ואין חייבין עליו קרבן לידה ר"ש אומר הרי הוא כילוד ויש לו טומאת שבעה לזכר ושבעיים לנקבה וכן ימי טוהר וקרבן: מודה ר"ש. לענין קדשים דבהמה שיכאה דרך דופן פסולה לקרבן גבי טומאה וטהרה דאמו הוא דקאמר ליה ר"ש מריבוי הכתוב אם נקבה תלד הוסיף לידה אחרת לרבות יולא דופן אבל בקדשים מודי והא דר' יוחנן במסכת נדה: ה"ג אלא שאני פרה הואיל ומום פוסל בה דבר ערוה ועבודת כוכבים פוסל בה דכתיב כי משחתם בהם מום ותנא דבי ר' ישמעאל כל מקום כו' עד פן תשחיתון כל שהמום פוסל בו כו'. לא תימא דטעמא דמיפסלא ברביעה משום דחטאת קרייה רחמנא אלא היינו טעמא דלע"ג דקדשי דק הבית הואיל ומום פוסל בה כדכתיב אשר אין בו מום: דבר ערוה. נרבע: ועבודת כוכבים. כגון מוקלה ונעבד פסולין בה לאיחקה השחתה למום: כי השחית כל בשר את דרכו. תשמיש דור המבול בעבירה הקלקו דכתיב ויראו בני האלהים וגו': וכי תימא ה"נ. לאסור לקנות זהב ואבנים טובות למלאכת המשכן מן העובדי כוכבים: עד היכן כיבוד אב ואם. כמה אדם מצווה להזהר בכיבוד אב ואם: מה עשה עובד כוכבים. וכ"ש ישראל שמצווה על כך: (הש"י)

תוספות ש"מ דפרה קדשי מזבח היא. תימה להריב"ם מנליה דקדשי מזבח היא וטעמא משום רביעה דלמא לעולם הוא קדשי דק הבית וטעמא משום עול דתנן (פרה פ"ב מ"ד) עלה עליה זכר פסולה ויש לומר דרביעת אדם שהיא בקומה זקופה לא שייך בה עול כמו בבהמה ועוד מדקתני עלה וכן היה ר' אליעזר פוסל בכל הקרבנות אלמא לאו טעמא משום עול. : אלא מעתה תפסול ביוצא דופן. לפום ריהטא משמע דקאי אהא דשני שאני פרה דחטאת קרייה רחמנא וה"פ א"ב טעם פסול רביעה משום דקדשי מזבח היא איכא למימר דפליג ר"ש ואמר קדשי דק הבית היא הילכך לא מיפסלא לא ברביעה ולא ביוצא דופן אלא כיון דאמרת טעמא דרביעה משום דחטאת קרייה רחמנא תפסול ביוצא דופן דמסתמא לא פליג אהך דרשא אלמא תניא כו' עד דקאמר אלא שאני פרה הואיל ומום פוסל בה ולפי גירסא זו משמע דהשתא הדר ביה מטעמא

דחטאת קרייה רחמנא אלא לעולם קדשי בדק הבית לר"ש ורביעה הוא דפסלה כיון דמוס פוסל בה אבל ביוצא דופן לא מיפסלא ורבנן דפסלי ביוצא דופן משום דסברי דקדשי מזבח היא וקשה דספ"ק דשבועות (דף יא:) על הך ברייתא דפרה משני [שאני] פרה דקדשי בדק הבית היא ודוחק הוא דנוקי לה כר"ש ועוד דסוגיא דתלמודא פ"ק דזבחים (דף יד:) ופ'. (המזבח מקדש) (דף סח:) ובפ"ק דמנחות (דף ו: ושם) ובפ"ג דבכורות (דף כה.) וביומא פרק טרף בקלפי (דף מב.) ובתמורה פרק (המזבח) משמע דפרה קדשי בדק הבית ואין סברא להעמיד כל הני כר"ש ולא כרבנן וע"ק דבפ"ק דחולין (דף יא.) מוכח תלמודא דטרפות פוסל בפרה משום דחטאת קרי רחמנא לכך נראה לפרש אלא מעתה תיפסל ביוצא דופן ולא אשנוייה דחטאת קרייה רחמנא קאי אלא למאי דאסיקנא דמיפסלא ברביעה או משום דקדשי מזבח או משום דחטאת קרייה רחמנא ואם כן תפסל ביוצא דופן דאין לומר דפליג ר' שמעון על רבותיו ר"א ורבנן ולומר שיכשיר ברביעה אלמה תניא כו' ול"ג אלא ובספרים לא היה כתוב אלא ובקונט' הגיה וכתב ה"ג אלא שאני פרה וכו' לעולם קדשי בדק הבית היא לכ"ע וטעמא דמיפסלא ברביעה לר"ש הואיל ומוס פוסל בה ורבנן טעמייהו משום דחטאת קרייה רחמנא וניחא דכל שיטת התלמוד אתיא נמי לרבנן ומסקנא דפ"ק דחולין נמי כרבנן אתיא וי"ס שכתוב בהן אחר ומודה ר"ש לענין קדשים ואלא מאי קדשי מזבח סוף סוף תפסל ביוצא דופן האי מאי אי אמרת בשלמא קדשי מזבח היא היינו דפליגי ר"ש ורבנן אלא אי אמרת קדשי בדק הבית היא מי מפסלא ברביעה לעולם אימא לך קדשי בדק הבית היא ולענין רביעה אפי' ר"ש מודי דפסלה דכתיב כי משחתם בהם וגו' והאי גירסא משמע כפי' ראשון שפירשתי: בקשו ממנו אבנים לאפוד. האי דמא בן נתינה על כרחנו בבית שני היה מדקאמר לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו דהא קיימא לן דבימי בית ראשון לא נשרפה שום פרה כי נסתפקו באותה שעשה משה כל ימי בית ראשון ועד עזרא שעשה השניה וכיון דהיה אפוד בבית שני אם כן שמיר נמי היה בו דהכי משמע בפרק מי שאחזו (גיטין סח. ושם ד"ה איכא) דאפוד צריך שמיר דקאמר התם איכא שמיר דאייתי משה לאבני אפוד ואפי' לר' נחמיה דאמר לא בעי שמיר לאבני המקדש בפרק עגלה ערופה (סוטה מח: ושם) אלא היה מתקן מבחוץ ומכניס מבפנים מכל מקום באבני אפוד מודי דבעי שמיר משום דכתיב במלאתם כותב עליהם בדיו ומראה להם שמיר והן נבקעות מאיליהן כתאנה זו שנבקעת בחמה ואינה חסרה כלום ואין להקשות מההיא דפרק בתרא דסוטה. דתנן משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים משחרב בהמ"ק בטל השמיר דמשמע משחרב בהמ"ק היינו בית ראשון מדקתני בתריה פולמוס אספסינוס של טיטוס שהיו קודם חורבן בית שני אלמא לא הוה השמיר בבית שני הא ליתא דודאי ההוא משחרב ב"ה בטל השמיר בבית שני מיירי דאי בבית ראשון ליערבינהו וליתנינהו משחרב בהמ"ק בטלו אורים ותומים ושמיר דהא בגמ' בברייתא אורים ותומים משחרב בית ראשון תני ליה ואורים ותומים לא היו בבית שני שהם מחמשה דברים שחסר בית שני ויש תימה כיון דהוה שמיר בבית שני א"כ לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נב:) גבי אבני מזבח ששקצום מלכי יון דפריך היכי נייעביד ניתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא נחתכינהו פירוש בברזל שלא להיות שם פגימה לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא ומאי קושיא ליעבדינהו על ידי שמיר וי"ל דעל ידי שמיר אינו נעשה חלק כי אם מבקע כתאנה שלא תהא חסרה כלום אבל אין עושה אותן שלימות שלא תחגור בהן צפורן ופגימה בחגירת צפורן פסלה במזבח כדאיתא בפרק קמא דחולין (דף יח. ושם.): (תוספות)

בששים רבוא שכר רב כהנא מתני בשמונים רבוא והיו מפתחות מונחות תחת מראשותיו של אביו ולא צערו אבני שהם הפסיק הענין והא ואבני מלואים כתיב דהדר ערביה ועוד קתני סיפא לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו נכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון. שבעולם אתם נותנין לי עכשיו איני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל אבא התם על ידי תגרי ישראל זבון ורבי אליעזר לא חייש לרביעה והתניא אמרו לו לר'

אליעזר מעשה ולקחיה מן העובד כוכבים ודמא שמו ואמרי לה רמץ שמו אמר להן רבי אליעזר משם ראה ישראל היו משמרין אותה משעה שנולדה רבי אליעזר תרתי אית ליה קיחה וחייש נמי לרביעה אמר מר ישראל היו משמרין אותה משעה שנולדה וניחוש דלמא רבעי לאמא כי הוה מעברה דאמר רבא וולד הנוגחת אסורה היא וולדה נגחו וולד הנרבעת אסורה היא וולדה נרבעו אימא ישראל היו משמרין אותה משעה שנוצרה וניחוש דלמא רבעוה לאמא מעיקרא דתנן כל הפסולין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין ותני עלה ר' אליעזר אוסר הניחא לרבא דאמר רבא אמר רב נחמן מחלוקת כשנרבעו כשהן מוקדשין אבל כשהן חולין דברי הכל מותרין אלא לרב הונא בר חיננא אמר רב נחמן מחלוקת כשנרבעו כשהן חולין אבל כשהן מוקדשין דברי הכל אסורין מאי איכא למימר אימא ישראל היו משמרין אותה לאמא משעה שנוצרה וניחוש דילמא רבעוה לאמא דאמא כולי האי לא חיישינן אמר מר ישראל היו משמרין אותה משעה שנוצרה מנא ידעינן אמר רב כהנא כוס אדום מעבירין לפניו בשעה שעולה עליה זכר א"ה אמאי דמיה יקרין הואיל ושתי שערות פוסלות בה ומאי שנא זידהו אמר רב כהנא במוחזקת יתיב ר' אמאי ורבי יצחק נפחא אקלעא דר' יצחק נפחא פתח חד מינייהו ואמר וכן היה ר"א פוסל בכל הקרבנות כולן פתח אידך מינייהו ואמר מאי אותיבו ליה חברוהי לר"א [\[ישעיה ס-ז\]](#) כל צאן קדר יקבצו לך וגו' אמר להן ר"א כולם גרים גרורים הם לעתיד לבא אמר רב יוסף מאי קרא [\[צפניה ג-ט\]](#) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה וגו' אמר ליה אביי ודלמא מעבודת כוכבים הוא דהדור בהו אמר ליה רב יוסף לעבדו שכס אחד כתיב רב פפא מתני הכי ורב זביד מתני הכי ותרוייהו אמרי וכן היה רבי אליעזר פוסל בכל הקרבנות ותרוייהו אמרי ומאי אותיבו ליה חברוהי לרבי אליעזר כל צאן קדר יקבצו לך וגו' אמר רבי אליעזר כולם גרים גרורים הם לעתיד לבא ומאי קראה כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' מתקיף לה רב יוסף ודלמא מעבודת כוכבים הוא דהדרי בהו א"ל אביי לעבדו שכס אחד כתיב מיתבי [\[שמות י-כה\]](#) ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות קודם מתן תורה שאני ת"ש [\[שמות יח-יב\]](#) ויקח יתרו חתן משה עולה וזבחים לאלהים יתרו נמי קודם מתן תורה הוה הניחא למ"ד יתרו קודם מתן תורה הוה אלא למ"ד

רס"ו [\[שם\]](#) ששים ריבוא שנה. ששים ריבוא דינר היו רואין ליתן לו ריוח: לא ליערו. להקיא משנתו: אבני שהם הפסיק הענין. מדלל כתיב ואבני שהם כדכתיב בזולהו וכסף ונחשת ותכלת וארגמן ועורות הפסיק הענין ולא קאי אויקחו: והא ואבני מלואים כתיב דהדר ערבינהו. למילתא קמייתא וליתסרו: ועוד. הא קתני עלה דהאי דר"א: לשנה הבאה נולדה כו'. אלמא לית ליה קיחה לר"א: תגרי ישראל. סרסור ישראל לקחה משלו מן העובד כוכבים לעצמו וחזר ומכרה לכבור: ור"א לא חייש לרביעה. לשילא פרכינן דתני טעמא דר"א משום קיחה: ודמא שמו. זהו הנזכר למעלה: אית ליה. קיחה ובעינן תגרי וחייש לרביעה ובעינן שימור: ולד נוגחת. פרה שנגחה ישראל כשהיא מעוברת ומת ולדה פסול לקרבן: דהיא וולדה נגחיהו. ונוגח שנגח בעד אחד או ע"פ הבעלים שהודו מעצמן ואין עדים בדבר אינו נסקל ואמרין בתורת כהנים מן האלן להוציא את המוקצה ומן האלן וי"ז יתירה להוציא את הנוגח: משעה שנוצרה. במעי אמה לקמן מפרש מנא ידעי דהאי ולד אדום הוא: ולדותיהן מותרין. אותן שנתעברו בהן אחרי כן: מחלוקת. דר"א ורבנן כשנרבעו כשהן מוקדשין ובמסכת תמורה מפרש טעמא דר"א משום דזיזא מילתא: שתי שערות פוסלות בה. שחורות או לבנות: ומ"ש דידהו. דאולי ישראל ועבדי לדנכרי נעבד הא מלתא בבהמת ישראל: במוחזקת. מין משפחות פרות היו לו דלמא בן נתינא מוחזקות לילד ולדות אדומין בהעברת כוס: אקילעא. פורק"א לפני הטורקלין: וכן היה ר"א כו'. משום דחייש לרביעה: גרורים. מעצמן נגררין להתגייר אע"פ שאין מקבלין אותן: מעבודת כוכבים הדרי בהו. כדכתיב לקרוא כולם בשם ה' אבל מרביעה לא הדרי: ותרוייהו אמרי. ר' אמאי ורבי יצחק נפחא בין דרב פפא לרב זביד איכא טובא דרב פפא מתני פתח חד פתח אידך ומתני מאי קראה כרב יוסף ואתפתח דלמא מעבודת כוכבים הוא דהדרו מתני לה באביי: שכס אחד. משמע אין חילוק בעובדיו ישראל

והאומות תהא עבודתן שוה בכל מלכותיו: גם אתה תתן. תיקשי לר"א: הניחא למ"ד. פלוגתא דבני רבי חייה ורבי יהושע בן לוי בפ' בתרא דשחיטת קדשים (קטז:). (ה"ט)

תוספות ואבני מלואים כתיב דהדר ערביה. לפ"ה משמע דזה הפסוק בויקחו לי תרומה ומתחלה היה דוחה אבני שהם הפסיק הענין והדר מקשה והא ואבני מלואים כתיב דהדר ערביה שגם אבני שהם נקרא בהם ויקחו ותימה דאטו בתר דכתיב אבני שהם להפסיק הענין לא יכתוב שום וי"ו בפסוקים ועוד קשה אי חשבי עירוב מקראות בכי האי גוונא א"כ פ"ק דשבועות (דף י.). דתנן ר"מ אומר כל השעירים כפרתן שוה ומפיק ליה בגמרא מדכתיב ושעיר ופריך עצרת ויוה"כ דלא כתיב בהו ושעיר מאי איכא למימר ומאי פריך הא כיון דבסוכות דבתריה כתיב ושעיר נמי הדר ערביה לכך נראה דהאי מעשה דדמא בן נתינא לאו באבני שהם הוה אלא באבני החשן ואע"ג דאמר בגמרא בקשו ממנו אבנים לאפוד י"ל כיון שחשן מחובר לאפוד קרי אפוד וכן משמע בירושלמי דפאה דמייתי האי עובדא דדמא בן נתינא גבי פעם אחת אבדה ישפה מבנימן והכי פריך הכא והא כתיב אבני מלואים והדר ערביה ובאבני מלואים מיהא דכתיב וי"ו לדרוש בהו ויקחו וניחא נמי ההיא דפרק קמא דשבועות (דף י.). דכיון דכתיב ושעיר בסוכות נימא דבהווא מרביה קרא ור"ח גרס והא ואבני הדר ערביה וקאי אההוא דפרשת ויקהל דכתיב קחו מאתכם תרומה וכתיב ואבני שהם ואבני מלואים הכל בווי"ן בלא שום הפסק: ור"א לא חייש לרביעה והא תניא אמרו לו וכו'. הוה מצי לאקשווי מההיא דוכן היה ר"א פוסל בכל הקרבנות אלמא חייש לרביעה אלא ניחא ליה לאתויי מההיא מעשה דקיימי' עלה: וניחוש דלמא רבעה לאמה. הא דלא פריך דלמא עלה עול על אמה והיא ואמה נשאו עול דא"כ לא אשכחן פרה שלא עלה עול על אמה דתנן (פרה פ"ב מ"ד) עלה עליה זכר פסולה: ותני עלה ר"א אסור וכו'. לאו דוקא אכל הפסולין קאי דהא אתנן פסול לגבי המזבח ואמרינן במרובה (ב"ק סו. ושם) לב"ש ובין לב"ה ולדות של אתנן מותרים ואין לומר דר"א פליג עלייהו: ישראל היו משמרין לאמה משעה שנוצרה. תימה לאב נמי אמאי אינם צריכים לשמור דאליבא דר"א קיימינן דאית ליה זה זה גורם אסור וי"ל כיון דטעמא דאמר נמי אינו אלא משום דבזיא מילתא כדאמרינן בסוף תמורה (דף ל:) ומהאי טעמא אמרי' דנרבעו כשהן חולין מותרין דכיון דאשתנו לא בזיא מילתא הכי נמי בנרבע האב לא מינכרא ולא בזיא מילתא: (תוספות)

ב - כד דף

יתרו לאחר מתן תורה הוה מאי איכא למימר אלא יתרו מישראל זבן ת"ש [\[שמואל א טו-טז\]](#) ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר (המשנים והכרים ועל כל הצאן) למען זבוח לה' אלהיך מאי מיטב דמי מיטב ומי"ש מיטב כי היכי דליקפץ עליהן זבינא ת"ש [\[שמואל ב כד-כב\]](#) ויאמר ארונה אל דוד יקח ויעל אדוני המלך (את) הטוב בעיניו (ואת) [ראה] הבקר לעולה והמוריגים וכלי הבקר לעצים אמר רב נחמן ארונה גר תושב היה מאי מוריגים אמר עולא מטה של טורביל מאי מטה של טורביל עיזא דקורקסא דדיישן אמר רב יוסף מאי קרא [\[ישעיה מא-טו\]](#) הנה שמתידך למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדוק וגבעות כמוץ תשים מיתבי [\[שמואל א ו-ד\]](#) ואת הפרות העלו עולה לה' הוראת שעה היתה ה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי עולה נקבה מי איכא ומאי קושיא דלמא בבמת יחיד וכדרב אדא בר אהבה דאמר רב אדא בר אהבה מנין לעולה נקבה שהיא כשרה בבמת יחיד שנאמר [\[שמואל א ז-ט\]](#) ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה ויעלהו זכר משמע אמר רב נחמן בר יצחק ויעלה כתיב ר' יוחנן אמר גבול יש לה פחותה מבת ג' שנים נעקרת בת ג' שנים אינה נעקרת איתביה כל הני תיובתא שני להו פחותה מבת ג' שנים ת"ש ואת הפרות העלו עולה לה' בפחותה מבת שלש שנים מתקיף לה רב הונא בריה דרב נתן א"כ

היינו ואת בניהם כלו בבית פחותה מבת ג' שנים (ופחותה מבת נ' שנים) מי קא ילדה (והתניא) פרה וחמור מבת ג' ודאי לכהן מכאן ואילך ספק אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא: [\[שמואל א ו-יב\]](#) וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש וגו' מאי וישרנה א"ר יוחנן משום ר"מ שאמרו שירה רב זוטרא בר טוביה אמר רב שישרו פניהם כנגד ארון ואמרו שירה ומאי שירה אמרו א"ר יוחנן משום ר"מ [\[שמות טו-א\]](#) אז ישיר משה ובני ישראל ור' יוחנן דידיה אמר [\[ישעיה יב-ד\]](#) ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו [וגו'] ור"ש בן לקיש אמר מזמורא יתמא [\[תהילים צח-א\]](#) מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו ר' אלעזר אמר [\[תהילים צט-א\]](#) ה' מלך ירגזו עמים ר' שמואל בר נחמני אמר [\[תהילים צג-א\]](#) ה' מלך גאות לבש ר' יצחק נפחא אמר רוני רוני השיטה התנופפי ברוב הדרך המחושקת בריקמי זהב המהוללה בדביר ארמון ומפוארה בעדי עדיים רב אשי מתני לה להא דר' יצחק אהא [\[במדבר י-לה\]](#) ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ישראל מאי אמרו אמר ר' יצחק רוני רוני השיטה [וכו'] אמר רב כמאן קרו פרסאי לספרא דביר מהכא [\[שופטים א-יא\]](#) ושם דביר לפנים קרית ספר (רב אשי) אמר כמאן קרו פרסאי לנידה דשתנא מהכא [\[בראשית לא-לה\]](#) כי דרך נשים לי וידום

כ"ז דמי מיטב. למוכרן ולקנות דמיהן בהמות מישראל להקריב: זבינא. מכר: ארונה. יבסי היה בספר שמואל: ראה הזקן לעולה. אלמא הקריב דוד בהמת עובד כוכבים לקרבן: גר תושב. שקיבל שבע מנות בני נח והרי רביעה בכלל: טורביל עיזא דקורקסא. דף גדול ועב מאד ורחב וטרוף בפגימות הרבה לרוחבו עמוקות תכופות זו אל זו ודשין בו תבואה שמעבירין עליו הבהמות והפגימות נכנסו בדייש והתבואה נחבטת: למורג חרוץ. טרוף בפגימות והן פיפיות: תדוש הרים. אלמא לדישה עבדי ליה: ואת הפרות. באנשי בית שמאן מיסתעי קרא בפרות שהביאו הארון מארץ פלשתים: הוראת שעה. מפני נס שנעשה על ידיהן שהביאו הארון מעלמאן ואין איש מנהיגם ואת בניהם כלו בבית ולא געו אחרי בניהם אלל הוליכוהו ואמרו שירה כלקמן: דלמא בבמת יחיד. שרי דהתם בבמת יחיד הואי דבמה גדולה בנוב היתה באותה שעה כשנלקח הארון וחרב משכן שילה ובאו להן לנוב: טלה חלב. רחל ומניקה את בנה: רבי יוחנן אמר. האי דקתני לעיל לוקחין מהם לקרבן לאו מלחא פשיטתא היא לכל בהמות: אלל גבול יש לה פחותה מבת ג' שנים נעקרת. בהרבעת איש ונקחת מן העובד כוכבים דחיים עלה: אלל בת שלש. שוב אינה נעקרת וחיישין לרביעה: כל הני תיובתא. דהני קראי דשרו בהמות עובד כוכבים להקריבה: פרה וחמור כו'. בבכורות (יט:): תנן הלוקח בהמה מן הנכרי ואינו יודע אם כבר בכרה אם לאו עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק פרה וחמור בת שלש ודאי לכהן ולד ראשון שתלד ביד ישראל אם זכר הוא ודאי לכהן אם אינה יתירה בעת לידתה על בת שלש דולאי לא ילדה בבית נכרי: מכאן ואילך. אם יתירה על בת שלש היתה כשילדה בבית ישראל הוא וילדה זה ספק בכור ואיכא למימר כבר בכרה בבית עובד כוכבים ואיכא למימר לא בכרה זה בבית העובד כוכבים וזה בכור שלה וירעה בכור זה עד שיסתחב שהרי אינו ראוי לקרבן שמא חין זה בכור ולאחר איש בו מוס יאכלנו בעליו ולא יתנונו לכהן שכבוד בעל מוס מותר לזרים ואין בו אלל משום גזילת מתנות כהונה אפי' הוא ודאי וזהו ספק הוה הכהן מוסיף מחזירו ועליו הראיה שלא ילדה בבית העובד כוכבים וגבי ספק פטר חמור מפריש עליו טלה להתירו בהנאה דכתיב תפדה בשה והטלה יעבד בעלמו דאפילו ודאי פטר חין קדושה חלה על טלה הניתן אלל משום גזילת כהן יש וכיון שהוא ספק אפילו גזל ליכא דראיה על הכהן: כלו בבית. לשון בית הכלל (מלכים א כב) ליסנא אחרינא לשון מניעה כמו לא יכלה ממך (בראשית כג) מנעום מליכך אחריהם: וישרנה. אז ישיר כי גאה גאה לשלוח יד בפלשתים ובדגון אלהיהם: יתמא. שלא הוזכר שם אמרו: ירגזו. על שהכס במכת טחורים: השיטה. ארון עמי שמים: התנופפי. התרוממי: המחושקת. קשורה כמו וחשוקיהם כסף (שמות כז): בריקמי זהב. מלפפה זהב טהור מבית ומחוץ: המהוללה בדביר ארמון. שס"ת של משה בתוכו וארון מהולל ומפואר במה שכתובו: בעדי עדיים. ואין לך עדי גדול מזה: דביר. הוא ספר

בלשון פרסי: וישראל מאי אמרו. בנסוע הארון בעת המסעות שבמדבר שהיה משה אומר קומה ה' (במדבר י) ומה ישראל עוניו אחריו: דשתנא. נוטריקון ד' דרך ט' נאים: (רש"י)

תוספות יתרו לאחר מתן תורה הוה וא'ת א"כ צפורה אשת משה לא . באה אלא לאחר מתן תורה ותיקשי על הא דאמרינן בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף סב.) ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה על ידו וקחשיב פירש מן האשה ומאי קאמר הא לא היתה צפורה עמו וי"ל שהקב"ה. נתן לב לפרוש מן האשה ולמ"ד קודם מתן תורה בא קשיא מה שאמר משה אל יתרו והודעתי את חוקי האלהים ואת תורותיו דהא עדיין לא ניתנה תורה ועוד קשיא מה שפי' רש"י בפרשת יתרו שלא היה לו למשה שהות לשפוט ישראל עד מחרת יום הכפורים ונראה דכל אותה פרשה ראשונה דיתרו נאמרה קודם מתן תורה אבל סוף הפרשה ודאי לא נאמרה עד לאחר מתן תורה אלא אגב שמספר ביאת חותנו מספר כל עניינו עד שחזר לארצו ואפילו למ"ד לאחר מתן תורה בא ק"ק למה נכתבה פרשה זו לכאן וצ"ל דלפי שספר בביאת עמלק שהרע לישראל ראשונה מספר נמי מעשה יתרו שהטיב לישראל ראשונה מעצה חשובה שנתן להם: רבי יוחנן אמר גבול יש לה פחות מבת ג' נעקרת. וליכא למיחש לרביעה וקאי לשנויי רומיא דמתני' דאין מעמידין וההיא דלוקחין מהם בהמה לקרבן ואליבא דרבנן קאמר דאילו ר"א אפי' בבת שתיים חייש לרביעה דהא פרה בת שתיים וחייש לרביעה ותו דקתני וכן היה ר"א פוסל בכל הקרבנות דמשמע אפילו בני שנה וא"ת לרבי יוחנן היכי שרי ליקח לקרבן פחותה מבת שלש שנים ניחוש דלמא רבעוה לאמה כשהיא מעוברת והיא וולדה נרבעו י"ל דר' יוחנן לטעמיה דאמר בפ' הערל (יבמות עח. ושם) עובר לאו ירד. אמו הוא: פרה וחמור בת שלש שנים ודאי לכהן. פי' דקודם שלש ודאי לא ילדה ויש לתמוה דהא מעשה בכל יום דפרה בת שתי שנים יולדת וי"ל דודאי עתה נשתנה העת מכמו שהיה בדורות הראשונים כמו בעינוניתא דורדא דאמרי' פרק אלו טרפות (חולין דף מז. ושם) כל חיויא ברייתא הכי אית להו אלמא גוייתא לית להו ועתה היא בכל הבהמות שלנו: מזמורא יתמא. פ"ה שלא הזכר שם האומר וקשה דהא כמה מזמורים יש כיוצא בו מזמור לתודה (תהלים ק) מזמור שיר ליום השבת (שם צב) שלא הזכר שם האומר ונראה לפרש שקרא לו יתמא משום שלא הזכר על מה נאמר כמו מזמור לתודה שמפרש שנעשה לאמרו על התודה וכן מזמור שיר ליום השבת ואע"פ שיש יושב בסתר עליון (שם צא) אשרי האיש (שם א) ה' מלך גאות לבש (שם צג) שלא הזכר על מה נעשו מ"מ אין כתוב בהן מזמור: (תוספות)

א

-

כה

דף

[יהושע י-ג] וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו הלא היא כתובה על ספר הישר מאי ספר הישר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים שנה' [במדבר כג-י] תמות נפשי מות ישרים והיכא רמיזא [בראשית מח-ט] וזרעו יהיה מלא הגוים [אימתו יהיה מלא הגוים] בשעה שעמדה לו חמה ליהושע [יהושע י-ג] ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמים וכמה א"ר יהושע בן לוי עשרים וארבעה [שעי] אזיל שית וקם שית אזיל שית וקם שית כולה מלתא כיום תמים ר' אלעזר אמר שלשים ושית אזיל שית וקם תריסר אזיל שית וקם תריסר עמידתו כיום תמים רבי שמואל בר נחמני אמר ארבעים ושמונה אזיל שית וקם תריסר אזיל שית וקם עשרים וארבעה [שנאמר] ולא אץ לבוא כיום תמים מכלל דמעיקרא לאו כיום תמים [הוה] א"ד בתוספתא פליגי ר' יהושע בן לוי אמר עשרים וארבעה אזיל שית וקם תריסר אזיל שית וקם תריסר עמידתו כיום תמים ר"א אמר שלשים ושש אזיל שית וקם תריסר אזיל שית וקם עשרים וארבעה ולא אץ לבוא כיום תמים ר' שמואל בר נחמני אמר ארבעים ושמונה אזיל שית וקם עשרים וארבעה אזיל שית וקם כ"ד מקיש עמידתו לביאתו מה ביאתו כיום תמים אף עמידתו כיום תמים

תנא כשם שעמדה לו חמה ליהושע כך עמדה לו חמה למשה ולנקדימון בן גוריון יהושע קראי נקדימון בן גוריון גמרא למשה מנלן אתיא אחל אחל כתיב הכא [\[דברים ב-כה\]](#) אחל תת פחדך וכתוב התם ביהושע אחל גדלך ורבי יוחנן אמר אתיא תת תת כתיב הכא אחל תת פחדך וכתוב ביהושע [\[יהושע י-ב\]](#) ביום תת ה' את האמורי ר' שמואל בר נחמני אמר מגופיה דקרא שמעת ליה [\[דברים ב-כה\]](#) אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך אימתי רגזו וחלו מפניך בשעה שעמדה לו חמה למשה מיתבי ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו איבעית אימא שעות הוא דלא הווי נפיש כולי האי ואיבעית אימא אבני ברד לא הווי דכתיב [\[יהושע י-א\]](#) ויהי בנוסם מפני בני ישראל הם במורד בית חורון וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים עד עזקה וימותו כתיב [\[שמואל ב א-יח\]](#) ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר מאי ספר הישר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים דכתיב בהו [\[במדבר כג-י\]](#) תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו והיכא רמיזא יהודה אתה יודך אחיך ידך בעורף אויביך ואיזו היא מלחמה שצריכה יד כנגד עורף הוי אומר זו קשת ר"א אומר זה ספר משנה תורה ואמאי קרו ליה ספר הישר דכתיב [\[דברים ו-יח\]](#) ועשית הישר והטוב בעיני ה' והיכא רמיזא ידיו רב לו ואיזו היא מלחמה שצריכה שתי ידיים הוי אומר זו קשת ר' שמואל בר נחמני אמר זה ספר שופטים ואמאי קרו ליה ספר הישר דכתיב [\[שופטים יז-ו\]](#) בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה והיכא רמיזא [\[שופטים ג-ב\]](#) למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה ואיזו היא מלחמה שצריכה לימוד הוי אומר זו קשת ומנלן דביהודה כתיב דכתיב [\[שופטים א-א\]](#) מי יעלה לנו (בתחלה) אל הכנעני להלחם בו ויאמר ה' יהודה יעלה [\[שמואל א ט-כד\]](#) וירם הטבח את השוק והעליה וישם לפני שאול מאי והעליה ר' יוחנן אומר שוק ואליה מאי והעליה דמסמכא שוק לאליה ורבי אלעזר אומר שוק וחזה מאי והעליה דמחית לה לחזה עילויה דשוק כי בעי אנופי ומנפי ליה ורבי שמואל בר נחמני אמר שוק ושופי מאי והעליה שופי עילויה דשוק קאי: לא תתייחד אשה עמהם: במאי עסקינן אילימא בחד דכוותה גבי ישראל מי שרי והתנן לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים

הש"י וידום השמש. ביהושע כתיב כשנלחם עם חמשת המלכים הנרצים על הגבעונים והכא נקט לה משום דפליגי לעיל ר"א ורבי שמואל בר נחמני במדרש פסוקא דוישרנה ופליגי נמי במדרש דויעמד השמש: וידום. שחק מלומר שירה שכל עת לכתו אינו שחק ובעמידתו שחק ויהושע אומר שירה בשבילה דכתיב אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' וגו': עד יקום גוי. ינקום ישראל מאויביו: הלל היא כתובה על ספר הישר. שעתיד ליעשות לי נס: ספר אברהם כו'. היינו ספר בראשית שמעשה אבות כתובים בו: מות ישרים. כלעם מבקש על עצמו שימות מיתה של גויעה כמותן: והיכא רמיזא. דבראשית שעתיד יהושע לבא לנס זה יהושע משפט אפרים בא דכתיב (במדבר יג) למטה אפרים הושע בן נון וכתוב באפרים זרעו יהיה מלך הגוים. כל הארצות נתמלכו מיראתו ומאימתו זרעו של אפרים יהיה מלך הגוים אדם נולח כאן מלחמה ואין בני אספמיא יודעין זה אכל בשעה שעמדה לו חמה ליהושע נראה לכל העולם ויראו מפניו: ספר משנה תורה. וספר שופטים ל"ג הכא ואגב ריהטא דגירסא דלקמן ניקבעה היא ושבתא היא דהא לא רמיזא ביה: ויעמד השמש. יא במשמעה שתי עכבות אחת בחלי השמים והיינו בחלי היום ואחת סמוך לשקיעתו: דכתיב ולא אץ לבוא. אלא שהה כיום תמים דהיינו עשרים וארבע שעות דיום אינו תמים ושלם אלא עם לילו: עשרים וארבעה. היה אותו יום מעלות השחר עד יליאת הכוכבים ויום תמים אכולה מילתא קאי אהלוך ואעמידה: אזל שית. עד חלי השמים: וקם שית. דכתיב ויעמד השמש: ואזל שית. עד ערב וקם שית דכתיב ולא אץ לבוא: כולה מילתא. הילוכו ועמידתו כיום תמים עשרים וארבע של יום ולילה דשאר ימים: ל' ושית. דיום תמים דקרא אעמידה לחוד קאי: ארבעים ושמונה. דיום תמים דקרא אשהיה דשקיעה קאי וקמייתא ללא כתיב ביה כיום תמים סתם עמידה שנים עשר שעות כעמידה שדרכו לעמוד ולשחק בלילה: איכא דאמרי. הנך שיעורי להנך רבנן בחוספתא שניתוסף על היום קאמרי להו: רבי יהושע בן לוי אמר עשרים וארבע

הוא. התוספתא ויום תמים אעמידה קאי: ור"א אמר ל"ו הוי. תוספתא ויום תמים דקרא אעמידה דלא אץ לבוא קאי וקמייתא סתמא י"ב שעות כהורת לילה: ור"א שמואל בר נחמני סבר. דכיום תמים אעמידה דולא אץ לבוא קאי ומיהו מקיש עמידתו דחאי השמים לביאתו דלא אץ לבוא: נקדימון בן גוריון גמרא. שהלווה הגמון (אחד) עשר מעינות כו' במסכת תענית בפ' סדר תעניות אלו (דף יט:); למשה. במלחמת סיחון: לא היה כיום ההוא. במעשה דיהושע כתיב: אבני ברד. דלא היו במשה: ויאמר ללמד בני יהודה קשת. בקינה שקונן דוד על שאול כתיב: הלל היא כחובה. דבני יהודה היו מושכי קשת: יד כנגד עורף. המושך בקשת נותן ידיו כנגד עיניו דהיינו מול העורף הטרי"ל בלע"ז: דכתיב במשנה תורה. ועשית הישר והטוב: איזהו היא מלחמה שצריכה לימוד. כו': ומנלן. דקרא ביהודה כתיב: דכתיב. ברישא דסיפרא מי יעלה בתחלה אל הכנעני להלחם בו ויאמר השם יהודה יעלה אלמא סתם מלחמה דסיפרא איהודה קיימי: וירם הטבח את השוק ואת העליה. משום פלוגתא דהני אמוראי גופייהו נקט לה: והעליה. מה שעליה: דמסמכא שוק לאלהיה. השוק סמוך לאלהיה שהאלהיה מלמעלה ונסמכה על השוק ושוק הוא עלם של כומת הגיד הממוצע בין קולית לארכובה ואיברים התחתונים סומכין את העליונים: דמחית. מניח חזה על השוק גבי חזה ושוק של שלמים בשעת תנופה וההיא סעודתא אע"פ דזבח הוה כדכתיב (שמואל א ט) כי הוא יברך (את) הזבח לא הוה חזה ושוק דידהו לכהן דבמה קטנה הוה וקיימא לן בפרק בתרא דזבחים (דף קיט:); חזה ושוק בבמה גדולה ואין חזה ושוק בבמה קטנה: שופי. כף הירך הסובב עלם הקולית וקורין פולפ"א: לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים. שהנשים דעתן קלות ושתיהן תתרכינה לעבירה: (כ"ט)

תוספות למשה ליהושע ולנקדימון. הא דלא קחשיב נמי יעקב כי שם לא היו רק תשלומין כדאמרי' (חולין דף צא:); שמש ששקעה בעבורו זרחה בעבורו ומהאי טעמא נמי לא חשיב חזקיה שלא היו רק תשלומין ליום שנתקצר בימי אחז והר"ר אלחנן אומר דההוא מעשה דחזקיה לא היה אלא אות בעלמא שהרי לא עמד השמש כלל במקום אחד אלא שהלך לאחוריו דבבראשית רבה איכא נמי למ"ד וישם ה' לקין אות מלמד שהעמיד לו **גלגל** **חמה**: **תוספות**

ב - **כה** **דף**

אלא בתלתא דכוותה גבי ישראל בפרוצים מי שרי והתנן אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים ואמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו עשרה נמי לא מעשה היה והוציאוה עשרה במטה לא צריכא באשתו עמו עובד כוכבים אין אשתו משמרתו אבל ישראל אשתו משמרתו ותיפוק ליה משום שפיכות דמים א"ר ירמיה באשה חשובה עסקינן דמירתתי מינה רב אידי אמר אשה כלי זיינה עליה מאי בינייהו איכא בינייהו אשה חשובה בין אנשים ושאינה חשובה בין הנשים תניא כוותיה דרב אידי בר אבין האשה אע"פ שהשלום עמה לא תתייחד עמהן מפני שחשודין על העריות: לא יתייחד אדם עמהן: ת"ר ישראל שנזדמן לו עובד כוכבים בדרך טופלו לימינו ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר בסיף טופלו לימינו במקל טופלו לשמאלו היו עולין במעלה או יורדין בירידה לא יהא ישראל למטה ועובד כוכבים למעלה אלא ישראל למעלה ועובד כוכבים למטה ואל ישוח לפניו שמא ירוץ את גולגלתו שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך

כדרך שעשה יעקב אבינו לעשו הרשע [דכתיב] בראשית לג-יד עד אשר אבא אל אדוני שעירה וכתיב בראשית לג-יז ויעקב נסע סכותה מעשה בתלמידי ר"ע שהיו הולכים לכזיב פגעו בהן ליסטים אמרו להן לאן אתם הולכים אמרו להן לעכו כיון שהגיעו לכזיב פירשו אמרו להן [תלמידי] מי אתם אמרו להן תלמידי ר"ע אמרו להן אשרי ר"ע ותלמידיו שלא פגע בהן אדם רע מעולם רב מנשה הוה אזל

רש"י אלא בתלתא. להכי נקט תלתא דבישראל בתלתא שרו בין בעיר בין בדרך אבל תרי בעיר אין בדרך לא שמה יאטרך אחד מהן לנקביו ונמאל אחד מהן יתייחד עם הערוה בפ' עשרה יוחסין (קדושין 77 פא.): בפרוץ מי שרי. ועובדי כוכבים למה ליה לתנא לאשמעינן הא אפי' ישראל דכוותיהו אסירי: והוליאוה עשרה פריצים. לאשת איש זונה: במטה. חוץ לעיר לעבירה כעין קוברי מת שלא יבינו: באשתו. של עובד כוכבים עמו: עובד כוכבים אין אשתו משמרתו. ללא קפדה לאוהו בקרי ואיתתיה בבולאיני: אבל ישראל אשתו משמרתו. שרי כדתנן בעשרה יוחסין בזמן שאשתו עמו יאן עמהו בפונדקי מפני שאשתו משמרתו: ותיפוק ליה. בלאו עבירה נמי לא תתייחד משום שפיכות דמים: באשה חשובה. בין האנשים ובין הנשים אשה יפה וקרובה למלכות דמיסתפו מינה ולא קטלי לה אבל משום עריות איכא דיפה היא ואלטרריך לאשמעי' ללא תתייחד חיישינן שמה תפתה אבל אשה שאינה חשובה בין האנשים וחשובה בין הנשים משום ראיחה נמי איכא דבא עליה ואחר כך הורגה ללא ס"ל אשה כלי זיינה עליה וחשובה בין האנשים ולא בין הנשים מותרת להתייחד ומשום עריות ליכא דאינה יפה: אשה כלי זיינה עליה. אע"ג דאינה חשובה לא בין האנשים ולא בין הנשים אין הורג אותה אלא בא עליה וכיון שבא עליה אינו הורגה ואפילו אינה קרובה למלכות נמי אי לא אשמעינן דחיישינן לעריות לא הוה מסתברא דמיתברא משום שפיכות דמים: מאי בינייהו. בין לר' ירמיה דמוקי לה באשה חשובה הא לאו חשובה חיישי' לשפיכו' דמים בין לרב אידי דאמר כלי זיינה עליה וליכא משום שפיכות דמים מ"מ משום ערוה איכא בה ולא מתייחדת: איכא בינייהו. אשה חשובה בין האנשים קרובה למלכות ואינה חשובה בין הנשים אינה יפה לרבי ירמיה דמוקי לה באשה חשובה דמשמע חשובה בין האנשים ובין הנשים דקרובה למלכות היא ולא קטלי לה אבל משום עריות איכא למהיחש דיפה היא הכא חשובה בין האנשים ולא בין הנשים שריא לייחודי דמשום שפיכות דמים ליכא דהא קרובה למלכות ומשום עריות נמי ליכא דהא מכוערת היא לרב אידי אסירא לייחודי דכולהו חיישינן לערוה דהא סתמא קאמר אשה כלי זיינה עליה ולא קאמר הכא באשה יפה עסקינן דכלי זיינה עליה: אע"פ שהשלום עמה. דודאי לא יתרגוה דהא כלי זיינה עליה לא תתייחד עמהו כו' והיינו כרב אידי בר אבין השלום עמה משמע היא נושאת את שלומה ואינה צריכה שלום מלכות: טופלו לימינו. מחברו לעובד כוכבים לימינו של ישראל שאם יראה העובד כוכבים להורגו ישלח ישראל יד ימינו ויאחז בו: בסויף. דאם היה העובד כוכבים חגור סויף טופלו ישראל לימינו כדי שיהא יד שמאל של עובד כוכבים שהסויף חגור בו לא ימינו של ישראל ומזומנת לימין ישראל לאחוז בה: במקל. אם ביד עובד כוכבים מקל: טופלו ישראל לשמאלו. שמהא יד ימין העובד כוכבים שהמקל בה סמוכה לישראל ואם ירים יד ימינו תאחזו שמאלו של ישראל במקל הסמוך לה דאי טופלו לימינו יהא המקל רחוק מידו של ישראל: במעלה. בהר או בסלע: לא יהא ישראל למטה אלא למעלה. בעלייה יכך ישראל לפני העובד כוכבים דהיינו למעלה אלא שטופלו לימינו ללא הוא אחריו ממש ובידיה יוליך העובד כוכבים לפניו: ואל יאחז לפניו. אפי' במישור אל ישחה ישראל לפני העובד כוכבים לטול כלום: שמה ירוץ את גולגלתו. ירוץ: ירחיב לו את הדרך. אם היה צריך לו לילך עד פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך אולי ימתין העובד כוכבים מלהכותו עד פרסה שניה וזה יפרוש ממנו קודם לכן: נסע סכותה. ולא הלך עד פעיר: לעכו. רחוק מכזיב: (רש"י)

תוספות לא צריכא באשתו עמו. לכאורה מוקי לה כר"ש דאמר בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף פ: ב) בזמן שאשתו עמו ישן עמה בפונדקי שאשתו משמרתו וא"ת אמאי לא מוקי לה בשיש עמה תינוקת דבכי האי גוונא בישראל שרי ליחודי דאמר רבא התם בגמ' מתייחד אדם עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה וי"ל דלשון לא תתייחד משמע שאין שם שום ישראלית אלא היא: איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים. פ"ה חשובה למלכות ואינה יפה לרבי ירמיה דמוקי לה בקרובה למלכות הא לאו הכי לא אמרי' אשה כלי זיינה עליה אלמא איכא אשה דקטלי לה ולא יהיב עובד כוכבים עלה דעתיה לביאה כגון מכוערת והכא שהיא חשובה למלכות ואינה יפה שריא ליחודי דליכא למיחש לשפיכות דמים כיון שהיא קרובה למלכות ולביאה נמי ליכא למיחש כיון שאינה יפה ולרב אידי אסורה ליחודי דכולהו כלי זיינן עליהן וחיישינן לערוה דהא רב אידי סתמא אמר למילתיה ולא קאמר הכא באשה יפה דכלי זיינה עליה ע"כ פ"ה. וקשיא חדא דלישנא דחשובה לא משמע יפה ועוד דכי אינה יפה נמי מאי הוי הא אמרינן בריש פירקין (לעיל דף כב:) חביבה עליהם בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן ק"ו לנשותיהן של ישראל ושמא י"ל דמ"מ דבאשה לא טרחי לאנסה כיון דאינה יפה מיהו קשה דלר' ירמיה לא מישתמיט תנא או אמורא בשום מקום לחלק בשבויה בין יפה לאינה יפה להתירה לכהונה ועוד קשה דלפ"ה משמע דאשה חשובה בין האנשים ושאינה חשובה בין הנשים חדא מילתא וא"כ היה לו לומר חשובה בין האנשים ואינה חשובה בין הנשים מדקאמר ושאינה חשובה כו' אלמא תרי מילי נינהו לכך נראה לפרש דודאי תרי מילי נינהו דהא דקאמר אשה כלי זיינה עליה לאו משום דדעתיהו לביאה ומשום הכי לא קטלי לה אלא טעמא מפני שאינה בעלת מלחמות ומריבות כאיש מרחמים עליה וה"פ איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים קרובה למלכות אם מותרת להתייחד עם האנשים עובדי כוכבים דלר' ירמיה אסורה להתייחד כדקאמר טעמא באשה חשובה ואז לא נפיק לן מידי משום שפיכות דמים אי לאו משום טעמא דעריות לרב אידי שריא דאמר טעמא דליכא למיחש לשפיכות דמים דאשה כלי זיינה ומרחמי עליה אבל לעריות איכא למיחש כשהיא חשובה דמירתתי מינה אף לעריות לא חיישינן ושאינה חשובה בין הנשים נמי אם היא מותרת להתייחד בין הנשים עובדות כוכבים איכא בינייהו דלרבי ירמיה כיון דאינה חשובה קטלי לה דלית ליה טעמא דמרחמי ולרב אידי שריא דכלי זיינה עליה כלומר דמרחמי עליה ואי משום עריות כדאמרי' בריש פירקין שהעובדי כוכבים מצויין אצל נשי חבריהן בת דעת היא וכשתראה שיבא העובד כוכבים תצא מיד ובירושל' גרס אשה אינה בכלל שפיכות דמים א"ר ירמיה תפתר בבריאה ורבי בון אמר אפילו באשה יכולה אשה להטמין ולומר עובדת כוכבים אני ואין האיש יכול להטמין עצמו ולומר עובד כוכבים אני ונראה לפרש אף כאן כפירוש הירושלמי באשה חשובה בריאה ובעלת כח אבל לעריות איכא למיחש דחיישי' דלמא מפתה לה ורב אידי אמר אשה כלי זיינה עליה מפני שיכולה להטמין עצמה ולא קטלי לה ושרי אי לאו משום עריות ובעי מאי בינייהו בין למר בין למר משום שפיכות דמים ליכא משום עריות איכא ומסיק איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים בריאה ובעלת כח דלר' ירמיה אסירי דאיכא למיחש שמא תתפתה ורב אידי לא חייש אלא דלמא מאנסי לה ואי בריאה שריא דכיון שהיא בעלת כח אין לחוש לא לאונס ולא לשפיכות דמים א"נ ושאינה חשובה בין הנשים איכא בינייהו דלרב אידי שריא להתייחד דיכולה להטמין עצמה הילכך לשפיכת דמים ליכא למיחש ולעריות נמי כיון שהיא בין הנשים ולרבי ירמיה משום שפיכות דמים דדוקא בבריאה לא חשו וא"ת בפרק האשה שהלכה (יבמות קיד:) דבעי החזיקה היא מלחמה בעולם מהו ואמרה מת בעלה אי מהימנא או לאו ובעי למיפשט דנאמנת מההיא דנפלו עלינו עובדי כוכבים נפלו עלינו ליסטין נאמנת דהחזיקה מלחמה הוא ודחי התם כדרב אידי דאמר אשה כלי זיינה עליה ולא אמר' בדדמי אלא ודאי המתינה עד שתראהו מת והשתא לר' ירמיה דלית ליה כלי זיינה תפשוט דנאמנת י"ל דנהי דלית ליה האי טעמא לענין התירא להתייחד מ"מ סומכת על זה שיכולה להטמין עצמה להמתין שם שתראה שימות ולא תעיד בדדמי: (תוספות)

לבי תורתא פגעו ביה גנבי אמרו ליה לאן קאזלת אמר להן לפומבדיתא כי מטא לבי תורתא פריש אמרו ליה תלמידא דיהודה רמאה את אמר להו ידעיתו ליה יהא רעוא דליהו הנהו אינשי בשמתיה אזלו עבדו גניבתא עשרין ותרתין שנין ולא אצלחו כיון דחזו אתו כולהו תבעו שמתיהו והוה בהו חד גירדנא דלא אתא לשרויה שמתיה אכלי' אריא היינו דאמרי אינשי גירדנא דלא טייון שתא בציר משני תא חזי מה בין גנבי בבל ולסטין דארץ ישראל: **מתני'** בת ישראל לא תיילד את העובדת כוכבים מפני שמילדת בן לעבודת כוכבים אבל עובדת כוכבים מילדת בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים אבל עובדת כוכבי' מניקה בנה של ישראל ברשותה: **גמ'** ת"ר בת ישראל לא תיילד את העובדת כוכבים מפני שמילדת בן לעבודת כוכבים ועובדת כוכבים לא תיילד את בת ישראל מפני שחשודין על שפיכות דמים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים עובדת כוכבים מילדת את בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינה לבינה ור"מ אומר אפי' אחרות עומדות על גבה נמי לא דזימנין דמנחא ליה ידא אפותא וקטלא ליה ולא מתחזי כי ההיא איתתא דאמרה לחברתה מולדא יהודייתא בת מולדא יהודייתא אמרה לה נפישין בישתא דההיא איתתא דקא משפילנא מינייהו דמא כי אופיא דנהרא ורבנן א"ל לא היא במילתא בעלמא הוא דאוקימתה: בת ישראל לא תניק: ת"ר בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים מפני שמגדלת בן לעבודת כוכבים ועובדת כוכבים לא תניק את בנה של בת ישראל מפני שחשודה על שפיכות דמים דברי ר"מ וחכ"א עובדת כוכבים מניקה את בנה של בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינו לבינה ורבי מאיר אומר אפילו אחרות עומדות על גבה נמי לא דזימנין דשייפא ליה סמא לדד מאבראי וקטלא ליה וצריכא דאי אשמעינן מילדת בההיא קאמרי רבנן דשרי דלא אפשר משום דאחרות רואות אותה אבל מניקה דאפשר דשייפא ליה סם לדד מאבראי וקטלא ליה אימא מודי ליה לרבי מאיר ואי אשמעינן מניקה בההיא קאמר רבי מאיר דאסור משום דשייפא ליה סם לדד מאבראי וקטלא ליה אבל מילדת דלא אפשר היכא דאחרות עומדות על גבה אימא מודי להו לרבנן צריכא ורמינהו יהודית מילדת עובדת כוכבים בשכר אבל לא בחנם אמר רב יוסף בשכר שרי משום איבה סבר רב יוסף למימר אולודי עובדת כוכבים בשבתא בשכר שרי משום איבה א"ל אביי יכלה למימר לה דידן דמינטרי שבתא מחללינן עלייהו דידכו דלא מינטרי שבתא לא מחללינן סבר רב יוסף למימר אנוקי בשכר שרי משום איבה אמר ליה אביי יכלה למימר אי פנויה היא בעינא לאינסובי אי אשת איש היא לא קא מזדהמנא באפי גברא סבר רב יוסף למימר הא דתניא העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין אסוקי בשכר שרי משום איבה אמר ליה אביי יכול לומר לו קאי ברי איגרא אי נמי נקיטא לי זימנא לבי דואר תני רבי אבהו קמיה דר' יוחנן העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין

פ"ד לבי תורתא. מקום: תלמידא דיהודה רמאה את. תלמידו של רב יהודה הוה וקרו ליה רמאה כלומר ממנו למדת לרמותינו ליסטין ישראל היו: ידעיתו ליה. שהוה רמאי: בשמתיה. לפי שהיה אדם גדול ושמתיה חיילא לייטינהו בשמתיה: [גרדנא. אורגן:] גרדן ללא טייון. עניו סהם גרדן חין לו בוסת פנים: גנבי דבבל. שפגעו ברב מנסי נתפקרו לחרף אדם גדול: ולסטין דארץ ישראל. שפגעו בתלמידי ר"ע ספרו בשבחו ואע"פ סהם לסטין פרוצין מגנבים להודיעך שבהה של א"י: מתני' מניקה בנה של ישראל ברשותה. דישראלית אבל לא תמסרנו להוליוו בזיחה שלל ההרגנו: גמ' עובדת כוכבים לא תיילד את בת ישראל. ואפילו אחרות ישראליות עומדות על גבה: אפותא. על מזוהו של תינוק מקום שמוחו של תינוק רופס: ולא מתחזי. לא מינכרא שהרגתו: נפישן בישתא דההיא איתתא. כך וכך רעות יבואו עליך כמנין שהשפלתו מהן והרגתו בהן: כי אופיא דנהרא. אשקומא: ורבנן. הסברי בזמן שאחרות עומדות על גבה שרי אמרי כך במילתא בעלמא הוה לאוקימתה: דשייפא סמא. סם המות שפה בדליה: ולא מיתחזי מאבראי. לא גרס הכא עד לקמיה: ואחרות רואות. לאי מנחא ידא אפותא חזי ליה דאגב דחשידי יהבי ישראליות עינייהו עלה ומירתתא אבל מניקה דאפשר דשייפא סמא לדד מאבראי קודם שהכנס לבית ישראל אימא מודו ליה לר"מ: בשכר שרי

משום איבה. ומתני' בחנם קמיירי דמאי לאישהמוטי ולמימר כריכה אני לשכר מזונותי: אולודי עובדת כוכבים בשבתא פרי. בשכר כבחול משום איבה דהא אינהו חזו דמיילדין לנשי דידן בשבת כבחול: אסוקי בשכר. פרי כו': קאי ברי אחיגרא. ואם לא אורידנו ימות ונוח לי להפסיד שכרי ולהאילו: נקיטא לי זימנא לבי דואר. השלטון קבע לי זמן ליום וועד ואם לא אלך ילא שכרי בהפסדי: (כ"ה)

תוספות גירדנא דלא טייזן. פ"ה עניו כי סתם גירדן עז פנים הוא ובערוך גריס גירדנא דלטייה קלה כלומר דלייט מזליה שתא בצרא משניה כלומר בתר ענייא אזל עניותא: עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינו לבינה. פירוש ואפילו ברשות הישראלית דפלוגתא דהנקה דומיא דמילדת ומילדת סתמא ברשות ישראל היא ואפ"ה אינו שרי אלא באחרות עומדות על גבה ומיהו בישראל יוצא ונכנס שרי דעומד על גביו קרינא ביה כדמוכח פרק רבי ישמעאל (לקמן דף סא.). ואם כן צריך ליהרר שלא להניח ישראלית ההולכת חוץ לעיר את בנה יחידי בבית ביד מינקת עובדת כוכבים אם אין ישראלית בעיר יוצאות ונכנסות תמיד שם ואפ"ה מזמן שכיבה ואילך אסור להניחו יחיד ועל תינוק ותינוקת שמשוהין בבית העובד כוכבים יחידים לרפאותן הורה ר"י דאסור מכמה עניינים שהם חשודים על שפיכות דמים ואפילו הם גדולים קצת ימשיכו' למינות ירושלמי עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל דכתיב (ישעיה מט) והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך תני יונק התינוק והולך מן העובדת כוכבים ומבהמה טמאה ומביאין לו חלב מ"מ ואין חוששין לא משום שקץ ולא משום טומאה: ורמינהו יהודית מילדת עובדת כוכבים וכו'. והמקשה לא עלה בדעתו להעמיד המשנה בחנם משום דתלי טעמא מפני שמילדת בן לעובדת כוכבים ורב יוסף אסיק דאפילו הכי בשכר שרי משום איבה: סבר רב יוסף למימר אולודי בשבת בשכר שרי. תימה לרב יוסף דס"ד דשרי ולאביי נמי דמשני דליכא איבה משמע הא איכא איבה שרי היכי שרינן משום איבה מילתא דאית ביה איסורא דאורייתא דאמרינן בפרק שמונה שרצים (שבת דף קז): הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב משום עוקר דבר מגידולו דהוא תולדה דגוזז י"ל דהכא ביושבת על המשבר שכבר נעקר לצאת א"נ כיון דכלו לו חדשיו פסקו גידוליו: והרועים בהמה דקה. פירוש בשלהן דאי בשל אחרים הא אמרינן בפ"ק דב"מ (דף ה): אין אדם חוטא ולא לו וא"ת מאי האי דאחמור רבנן ברועים שאינם פסולים אלא מדרבנן וגם הם כשרים לעדות אשה כדאיתא בספ"ק דר"ה (דף כב.). ואילו בגזלנין שהם פסולין מן התורה לכל עדות שבתורה לא אחמור כולי האי וכן מומר אוכל נבילות לתיאבון דלכ"ע אמרי' הכא דאיתרבי בין השבת גופו והשבת ממונו דחייב להעלות ואסור להוריד ואור"י דהיא הנותנת משום דלא פסילי אלא דרבנן עשו חכמים חיזוק כדי שיתנו לב לשוב וב"ד היו מכין ועונשין שלא מה"ת: לא מעלין. ואפי' לר"מ דאמר בפ"ק (דף כ.). לעובד כוכבים בנתינה: (תוספות)

הש"ח מתני': אבל עובדת כוכבים מילדת בת ישראל. ובתלמוד המערב [בפרקין ה"א] אמרו: מילדת מבחוץ אבל לא מבפנים, לא הנכים ידה פנים שמא תמוך העובר במעיה, ולא תשקנה כוס עקרין, ואם היחה חכמה מותר, כהדא (שם ה"ב) אם היה רופא אומן מותר. ולגדולי הדור ראייה, שזה שהחירו בחכמה דוקא בהשקאת כוס עקרין, שאף ברופא אומן דוקא החירו בחולי מפני שרפואתו מחזיקתו אלל הבריות ולא מרע נפשיה, אבל מילדת אפטר לה לחלות ברוב צרייה והפלגת קישויה (בית הבחירה). אבל עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל ברשותה. משמע דחלב הכותית פרי. ואיכא למידק דבפרק חרש (יבמות קיד, א) משמע שאינו מותר אלל במקום סכנה, דתניא התם תינוק יונק מן הכותית ומן בהמה טמאה ואין חוששין משום יונק שקץ, ואוקימנא התם משום סכנה, כלומר, דליכא מינקת ישראלית, ולא בעי אומדנא דסתם תינוק מסוכן הוא אלל חלב, וכתב שם ר"ח ז"ל דמהא שמעינן דאסור להניק בנה של ישראלית מן הכותית, אלל במקום סכנה כבהמה טמאה, והכא נמי משמע דחוספתא דשבת דתניא התם (פרק י ה"ד): אין יונקין מן הכותית ומן הבהמה טמאה. ויש מי שאומר דולאי הכי הוא קושטא דמילתא דחלב כותית לא משתרי אלל במקום סכנה, ושמעתין דהכא נמי במקום סכנה מיירי. וכי תימא אם כן מה טעם דרבי מאיר דאסר בגמרא אפילו באחרות עומדות על גבה ומאי טעמייהו דרבנן נמי דלא שרו אלל באחרות עומדות על גבה, איכא למימר כגון שאפטר לו להביא מינקת ממקום קרוב, רבי מאיר סבר כיון דאיכא תקנתא חיישין לשפיכות דמים, ורבנן סברי באחרות עומדות על גבה ליכא למיחש לשפיכות דמים, וכיון דהשתא ליכא מניקות וסתם תינוק מסוכן הוא אלל חלב, שרינן ליה חלב כותית, אבל דליכא מינקת ישראלית חלב כותית אסור. וכן נראה מן הירושלמי דהכא משום סכנה הוא דשרי, דגרסינן בירושלמי (ה"א) אבל כותית מניקה בנה של ישראל דכתיב (ישעיה מט, כג) "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך".

תני יונק תינוק מן הכותית ומן הבהמה טמאה, ומביאין לו חלב מכל מקום ואין חוששין לא משום יונק שקץ ולא משום טומאה, אלמא מתניתין דהכא דומיא דההיא דבהמה טמאה היא, ומשום סכנה כלאוקימנא הסה, דהא אמתניתין דהכא מייחו לה. אצל הרשב"א ז"ל כתב: למדינא חלב הכותית מותר. לכיון דאסיקנא בפרק אף על פי (כחובות ס.) לחלב מהלכי שהים מותר מנא תיתי שיהא יותר אסור חלב כותית מחלב של ישראלית, אלא לפי שממדת חסידות הוא שלא להניק מחלב כותית לפי שטבעו של ישראל רחמנין וביישנין אף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן, משום הכי עריבו לה כותית בהדי בהמה טמאה, אצל לא שיהא דינן שוה שבהמה טמאה אסור מן הדין וכותית אינו אלא ממדת חסידות. והכי נמי מוכח במדרש ואלה שמות רבה (פ"א, כ"ה) דאמרין (שמות ב, ז) וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות, וכי אסור היה לו למשה לינק מחלב מצרית, לא כן תנינא אצל כותית מניקה בנה של ישראל בראשה, אלא למה אמרה כן לפי שהחזירנה על כל המצרות להניק אותה ופסל את כולן, ולמה פסלן, אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עמי יינק מן מצרית, והיינו דכתיב (ישעיה כח, ט) "את מי יורה דעה" וגו' (ר"ן). גמרא: וחכמים אומרים עובדת כוכבים מניקה את בנה של בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה וכו'. כתב הרשב"א דכל שברשות של הישראלית אחרים עומדים על גבה קרינן ליה, וכדחנן (לקמן סא, א) בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור עד שיהא יושב ומשמר, אף על פי שנכנס ויוצא מותר, אלמא נכנס ויוצא כיושב ומשמר על גבה דמי, מאי אמרת שאני הכא דתינוק מונח בידה ואפשר דמזקה ליה ביני ביני, לא היא, דההיא סבריה דאביי היא התם בריש פרק הכל שוחטין (חולין ג, א) ופליגי דארכא בההיא, כדאמר התם (שם ע"ב) אביי לא אמר כרבא, התם לא נגע הכא נגע, ואנן קיימא לן כרבא, דאלמא אף במה שבידו כל שנכנס ויוצא כיושב ומשמר על גבה דמי. והתוס' כתבו דאפילו יא יוצא ונכנס, מזמן השכיבה ואילך אסור להניחו יחיד (שלטי הגבורים). אמר רב יוסף בשכר שרי משום איבה. כתב הרשב"א הא דשרי בשכר דוקא במילדת [א]ידוע שמחשבתה בכך שאז יהיה לה איבה אם לא תעשה, אצל אשה שאינה רגילה בכך אפילו בשכר אסור, דליכא איבה, דמאי למימר אינו בקיאה בכך (שלטי הגבורים וטור סי' קנד). (רשב"א)

ולא מורידין אבל המינין והמסורות והמומרים היו מורידין ולא מעלין א"ל אני שונה [\[דברים כב-ג\]](#) לכל אבידת אחיך לרבות את המומר ואת אמרת היו מורידין סמי מכאן מומר ולישני ליה כאן במומר אוכל נבילות לתיאבון כאן במומר אוכל נבילות להכעיס קסבר אוכל נבילות להכעיס מין הוא איתמר מומר פליגי רב אחא ורבינא חד אמר לתיאבון מומר להכעיס מין הוא וחד אמר אפילו להכעיס נמי מומר אלא איזהו מין זה העובד אלילי כוכבים מיתביי אבל פרעוש אחד או יתוש אחד הרי זה מומר והא הכא דלהכעיס הוא וקתני מומר התם בעי למיטעם טעמא דאיסורא אמר מר היו מורידין אבל לא מעלין השתא אחותי מחתינן אסוקי מיבעי אמר רב יוסף בר חמא אמר רב ששת לא נצרכא שאם היתה מעלה בבור מגררה דנקיט ליה עילא ואמר לא תיחות חיותא עלויה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא נצרכא שאם היתה אבן על פי הבאר מכסה אמר לעבורי חיותא עלויה רבינא אמר שאם היה סולם מסלקו אמר בעינא לאחותי ברי מאיגרא ת"ר ישראל מל את העובד כוכבים לשום גר לאפוקי לשום מורנא דלא ועובד כוכבים לא ימול ישראל מפני שחשודין על שפיכות דמים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים עובד כוכבים מל את ישראל בזמן שאחרים עומדין על גבו אבל בינו לבינו לא ורבי מאיר אומר אפילו אחרים עומדים על גבו נמי לא דזימנין דמצלי ליה סכינא ומשוי ליה כרות שפכה וסבר ר"מ עובד כוכבים לא ורמינהו עיר שאין בה רופא ישראל ויש בה רופא כותי

ורופא עובד כוכבים ימול עובד כוכבים ואל ימול כותי דברי ר' מ רבי יהודה אומר ימול כותי ואל ימול עובד כוכבים איפוך ר' מ אומר ימול כותי ולא עובד כוכבים ר' יהודה אומר עובד כוכבים ולא כותי וסבר ר' יהודה עובד כוכבים שפיר דמי והתניא ר' יהודה אומר מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה שנא' בראשית יז-ט ואתה את בריתי תשמור אלא לעולם לא תיפוך והכא במאי עסקינן

רש"י מינין. כומרינ לעבודת כוכבים בין עובדי כוכבים בין ישראלים: מסורות. מלשנים לסקר המוסריין ממון חזריהם ביד עובדי כוכבים אנסין: לתיאבון. כשאין להם צד אצל אינו מופקר להיות איסור והיתר לפני להניח היתר ולכחול איסור ואם עושין כן זה להכעיס: מין הוא. והא תנא ליה רישא מינין בכמה דברים מלינו חילוק בין מין למומר כגון ספר תורה שכתבו מין יסרף ודהכא: פרעוש ויחוש. אין אדם אוכלן לתיאבון: לטעום טעמא לאיסורא. לא להכעיס אלא מתאוה לטעום טעמו לפי שאין ישראל טועמו מעולם: שאם היתה מעלה צבור. עשויה בקרקע ויכול לעלות מגררה והאי לא מעלין דקאמר אין מניחין לעלות קאמר: דנקיט ליה עילא וקאמר. כלומר אית ליה לאישתמוטי מאיבה ולמימר ליה: ללא תיחוח חיותא דידה עליה. דרך מעלה זו והמות צבור: בעינא לאעבורי חיותא עליה. כריך אני להעביר עדר לאני למרעה ודרכי על שפת בור זה וירא אני שלא יפלו: לאפוקי לשום מורנא. תולעת שיץ לו בערלתו ללא דאסור לרפאותו בחנם דהא אמרן לא מעלין ולא מורדין: דמכלי. מטה הסכין כדמתרגמינן מטה משפט מכלי דין: כרות שפכה. מי שנכרת לו מן הגיד מן העטרה ולמעלה לכל הגוף ושזב אינו מוליד: רופא. שידע למוזל: ימול עובד כוכבים. שאין מילתו לשם עבודה כוכבים שהרי אין דרכם למוזל את בניהם: ואל ימות כותי. שמל לשם דמות יונה שמלאו בראש הר גריזים ועובדין לה עבודה כדאמר בהכל שוחטין (חולין דף ו.ו) ומלין את בניהם לשם יונה זו: כותי. ולא עובד כוכבים מפני שחשוד על שפיכות דמים: (רש"י)

תוספות ולא מורדין. וא"ת הא אמרינן במסכת סופרים [פ"טו] כשר שבכנענים הרוג וי"ל דבירושלמי דקדושין מפרש דהיינו בשעת מלחמה ומביא ראיה מויקח שש מאות רכב בחור ומהיכן היו מהירא את דבר ה' ואע"פ שסתם כנענים עובדי כוכבים ומזלות הם ועוברין על שבע מצות מכל מקום אין מורדין דרבינהו בקרא להתירא דכתי' והיה לך למס ועבדוך (דברים כ): אני שונה לכל אבידת אחיד לרבות המומר. תימה מאי פריך דלמא לעולם אימא לך דמורדין ואפילו הכי משיבין לו אבידתו דהא במסור לאנסים. אף על פי שממונו אסור לאבד ביד משום דדלמא נפיק מיניה ברא מעליא דכתיב יכין רשע וצדיק ילבש ואפ"ה היו מורדין וי"ל דשאני הכא דמהוא קרא דמרבין השבת אבידתו ילפינן השבת גוף בישראל והשבות לרבות אבידת גופו. וכמו דאתרבי ישראל איתרבי לכולהו בין לממונו בין לגופו ואפילו להעלותו צריך ולפדותו כדמשמע פרק השולח (גיטין דף מז.). דבעי רבי אמי למיפרקיה אם היה מומר לתיאבון אלא לפי שהיה מומר להכעיס קאמר לא שבקינן לי למפרקינך וגם להלוותו ברבית אסור כדמשמע בפרק איזהו נשך (ב"מ דף סב.). אהדר ליה דניחי בהדך ומומר לתיאבון אתה מצווה להחיותו ומיהו מומרים של זמניהם להכעיס הן דשבקי התירא ואכלי איסורא ומטמעין בין העובדי כוכבים וכל להכעיס אי אתה מצווה להחיותו כדמשמע מההיא דגיטין (דף מז.). דלא מחייב למפרקיה ומותר ליקח מהם רבית ואע"פ שאסור ליתן להם רבית משום לא תשיך ומשום לפני עור והוי ליה למימר כל היכא דקרינא ביה לא תשיך קרי ביה לא תשוך מ"מ כיון דאין אתה מצווה להחיותו אינך מצווה להלוותו בלא רבית דלא קרינא ביה וחי אחיך עמך ואמרינן בירושלמי דמכילתין כותאי דקסרי מותר להלוותן ברבית והא דאמרינן עובדיה ליה מיהורם בן אחאב ברבית כדי לפרנס הנביאים אף על גב דיהורם ישראל מומר הוה ואסור ליתן לו רבית שאני התם לפיקוח נפש הוה ומצוה אבל מסור מיגרע גרע מיניה ובכל מקום שונה מסור אצל מין ולא איתרבי אצל אבדה ושמא מאן דאית ליה. ממון מסור אסור לאבדו ביד אית ליה נמי דמשיבין אבידתו ומטעמא דיכין רשע וצדיק ילבש: סמי מכאן מומר. נראה דדוקא לגבי הורדה לבור מסמי ר' יוחנן מומר מלמתנייה בהדי מינים אבל לדברים אחרים מצינו בכמה מקומות שונה מינים ומומרים יחד בפ"ק דראש השנה (דף יז.). המינים והמומרים והמסורות יורדין לגיהנם ובפרק השולח (גיטין דף מה): ס"ת שכתבו מין מומר ומסור וכו': וחד אמר להכעיס נמי מומר. תימה מדתני בפ"ב דהוריות (דף יא.). אכל חלב הרי זה מומר ואיזהו מומר אוכל נבלות

וטרפות שקצים ורמשים ובעי תלמודא מאי קאמר ומסיק ה"ק אכל חלב לתיאבון הרי זה מומר להכעיס הרי זה מין ואיזהו מומר שסתמו מין פי' דמחלב לא ידעינן דשמא אכלו לתיאבון משום שהוא טוב לאכול ומש"ה קאמר זה האוכל נבילות וטרפות פי' נבלה שמתה מחמת חולי וטרפה שנשברה מפרקתה שמתה והולכת ואינה ראויה לאכילה ואם כן לא אכל אלא להכעיס אבל לא מיירי. בשנשחטה בסכין דלא הוי קרוי מין בסתמא דשמא אכלה לתיאבון שהיא טובה לאכול ובשלמא לרבי יוחנן ניחא דקאמר דמומר אוכל נבלות להכעיס מין הוא אלא למ"ד מומר מאי איכא למימר הרי זה אוכל נבלות שקצים ורמשים י"ל דמאן דאית ליה הכא דהוי מומר מפ' לברייתא הכי אכל חלב הרי זה מומר סתמו לתיאבון שטוב הוא לאכול ומכריזין על אבידתו ואין מורידין ואיזהו מומר שסתמו להכעיס ואין מכריזין על אבידתו וגם היו מורידין אותו לבור אוכל נבלות וטרפות דמאיסי דומיא דשקצים ורמשים: איזהו מין זה העובד אלילי כוכבים. הכא משמע דישאל מומר לעבודת כוכבים נקרא מין ותניא בפ"ק דחולין (דף יג.) שחיתת מין לעבודת כוכבים פתו פת כותי וכו' וקשה דבפ"ק דחולין (שם:) אמרינן אין מינין בעובדי כוכבים ובעי למאי הלכתא לשחיטה ויין נסך השתא שחיתת מין דישאל אסורה דעובדי כוכבים מיבעיא ומאי קושיא הא אשכחנא ישראל עובד עבודת כוכבים חמור מעובד כוכבים דאילו ישראל מומר לעבודת כוכבים הרי זה מין ולכ"ע משמע הכא דמורידין ועובדי כוכבים אע"פ שכולם עובדי עבודת כוכבים אין מורידין ואף לענין שחיטה כיון דהוי מין תניא התם שחיתת מין לעבודת כוכבים ואילו עובד כוכבים לא אשכחנא דאמר סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים אלא ר' אליעזר י"ל דהא דאמר שחיתת מין לעבודת כוכבים היינו בכומר לעבודת כוכבים שהוא אדוק ביותר אבל ישראל העובד עבודת כוכבים אין שחיטתו כשחיטת מין וראיה מדאמר בפ"ב דחולין (דף לט.) השוחט לזרוק דמה לעבודת כוכבים רבי יוחנן אמר אסורה ורשב"ל אמר מותרת ופ"ה לשם דמותרת אף באכילה ואע"פ שהשוחט חייב מיתה כדאמר פרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סא.) עד כאן לא אמר רשב"ל אלא בהמה אבל גברא בר קטלא הוא מידי דהוה אמשתחוה להר דהר מותר ועובדו בסייף אלמא אף בעובד עבודת כוכבים אין שחיטתו נאסרת בסתם: התם בעי למיטעם טעמא דאיסורא. תימה מאי שנא אוכל פרעוש או יתוש מאוכל שקצים ורמשים דהוא מין אף בסתמא בברייתא דהוריות (דף יא.) שהבאתי לעיל י"ל דהכא מיירי במפרש בהדיא דלכך הוא עושה א"נ התם קתני אוכל שקצים ורמשים דמשמע הרבה בזה אחר זה דמקמייתא טעם טעמא אבל הכא קתני פרעוש אחד או יתוש אחד: דלא תיחות חיותא עילויה. משמע דאמר הכי לאשתמוטי כי היכי דלא תהוי איבה ותימה מאי איבה שייכא הכא הא (אין) מורידין ואפילו לכתחלה י"ל דמורידין היינו כשידינו תקיפה בזה"ב אבל לא מעלין אף אין ידינו תקיפה היכא דאית ליה לאשתמוטי ומעיקרא הכי פריך השתא אחותי מחתינן כשידינו תקיפה אסוקי השתא מיבעיא כיון שיוכל לאשתמוטי ולילך לו: לאפוקי לשם מורנא דלא. כפ"ה דאסור לרפאות בחנם אבל בשכר שרי משום איבה וראיה בפרק מי שאחזו (גיטין דף ע.) דרב שימי בר אשי עבדא ליה לההוא עובד כוכבים לדבר אחר ואיתסי אלמא שרי לרפאות עובד כוכבים אלא ודאי בשכר הוה ועוד י"ל דהתם נמי בחנם הוה ולהתחכם ברפאות יכול להיות מותר וכן משמע מפני שלא היה בקי ברפאות עשה כן: (תוספות)

ברופא מומחה דכי אתא רב דימי א"ר יוחנן אם היה מומחה לרבים מותר וסבר רבי יהודה כותי שפיר דמי והתניא ישראל מל את הכותי וכותי לא ימול ישראל מפני שמל לשם הר גרזים דברי רבי יהודה אמר לו רבי יוסי וכי היכן מצינו מילה מן התורה לשמה אלא מל והולך עד שתצא נשמתו אלא לעולם איפוך כדאפכינן מעיקרא ודקא קשיא דרבי יהודה אדר' יהודה ההיא דרבי יהודה הנשיא היא דתניא רבי יהודה הנשיא אומר מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה ת"ל ואתה את בריתי תשמור אמר רב חסדא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב לה' המול ורבי יוסי המול ימול ואידך הכתיב לה' המול ההוא בפסח כתיב ואידך נמי הכתיב המול ימול דברה תורה כלשון בני

אדם איתמר מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה דרו בר פפא משמיה דרב אמר ואתה את בריתי תשמור ורבי יוחנן המול ימול מאי בינייהו ערבי מהול וגבנוני מהול איכא בינייהו מאן דאמר המול ימול איכא ומ"ד את בריתי תשמור ליכא ולמאן דאמר המול ימול איכא והתנן קונם שאני נהנה מן הערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים אלמא אף על גב דמהילי כמאן דלא מהילי דמו אלא איכא בינייהו ישראל שמתו אחיו מחמת מילה ולא מלוהו למ"ד ואתה את בריתי תשמור איכא למאן דאמר המול ימול ליכא ולמ"ד המול ימול ליכא והתנן קונם שאני נהנה ממולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי עובדי כוכבים אלמא אע"ג דלא מהילי כמאן דמהילי דמו אלא איכא בינייהו אשה למ"ד ואתה את בריתי תשמור ליכא דאשה לאו בת מילה היא ולמ"ד המול ימול איכא כמאן דמהילא דמיה ומי איכא למאן דאמר אשה לא והכתיב {שמות ד-כה} ותקח צפורה צר קרי ביה ותקח והכתיב ותכרות קרי ביה ותכרת דאמרה לאיניש אחרינא ועבד ואיבעית אימא אתיא איהי ואתחלה ואתא משה ואגמרה: **מתני'** מתרפאין מהן ריפוי ממון אבל לא ריפוי נפשות ואין מסתפרין מהן בכל מקום דברי רבי מאיר וחכמים אומרים ברה"ר מותר אבל לא בינו לבינו: **גמ'** מאי ריפוי ממון ומאי ריפוי נפשות אילימא ריפוי ממון בשכר ריפוי נפשות בחנם ליתני מתרפאין מהן בשכר אבל לא בחנם אלא ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה ריפוי נפשות דבר שיש בו סכנה והאמר רב יהודה אפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו אלא ריפוי ממון בהמתו ריפוי נפשות גופיה והיינו דאמר רב יהודה אפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אבל אם אמר לו סם פלוני יפה לו סם פלוני רע לו מותר

רפ"ז רופא מומחה. לא מרע נפשיה לשוייה כרות שפכה: אלא לעולם איפוך כדאפכינן מעיקרא. דלרבי יהודה כותי אסור ועובד כוכבים מותר לעובד כוכבים אין דרכו למול בניו לשם עבודה כוכבים ולשפיתא דמים לא חייש הואיל ואחרים על גביו: ודקשיא לך דרבי יהודה דרבי יהודה. דפסיק מילת עובד כוכבים מגזירת הכתוב היא ר' יהודה הנשיא היא: מ"ט דרבי יהודה. בר פלוגתא דרבי יוסי דפסיק כותי: לה' המול. ועשה פסח לה' המול וגו' ודריש ביה מילה לשמה הלכך כותי פסול דמל שלא לשמה אכל עובד כוכבים לא מהיל אלא אדעתא דישראל שאומר לו מהול והיינו לשמה: המול ימול. רבויא הוא: בפסח כתיב. לה' דקרא אפסח קאי שתיא עשייתו לשמה: ואתה את בריתי תשמור. וזרעך אחריך ולא עובד כוכבים: המול ימול. קרי ביה המל ימול מי שהוא מהול ימול אחרים: גבנוני. אומה מהולה: קונם שאני נהנה לערלים. מה שאני נהנה מן הערלים אסור עלי בקונם וקונם הוא לשון הקדש: שמתו אחיו מחמת מילה. ולא מהלוהו לזה שלא ימות: ותקח. ע"י שליח: והכרת. אמרה לאחר וכרת: מתני' מתרפאין מהן. מקבלין מהן רפואה: ממון ונפשות. בגמרא מפרש: ואין מסתפרין מהן בכל מקום. אפילו בצבילי רה"ר שעובדין שם תדיר שמה יתחוד לוארו בתער: גמ' רפוי נפשות בחנם. כלומר מעלמו ומנפשו הוא עושה כמו אם יש את נפשכם (בראשית כג) דעתכם: בשכר. לא קטיל לחייש להפסדא לאגריה: ריפוי ממון. מכה שאין בה סכנה שיכול העובד כוכבים לקלקלו שחכא לו יותר ויוליא ממון לרפואה: ריבדא דכוסילתא. כלי אומן המקיז בכתפים ריבדא מכת הכלי ובלעז פיינדר"א כלומר אי כדלא לי ריבדא דכוסילתא שהקיז לי אומן ישראל לא אמינא לעובד כוכבים לחסוייה להעביר הכאב לחסור למסור גופו ביד עובד כוכבים: ריפוי נפשות גופו. ואפי' אין סכנה בדברי: (רפ"ז)

תוספות ברופא מומחה. ואפילו אינו מומחה למילה לא מרע נפשיה בכל דבר שיתעסק בו: וכי היכן מצינו מילה לשמה. הכא משמע דלרבי יהודה אע"ג דבעי מילה לשמה מסקינן דמכשר לה בעובד כוכבים ותימה מ"ש מגט דבעינן לשמה ופסלינן כתיבת עובד כוכבים בגט פ' [המביא] (גיטין דף כג. ושם ד"ה עובד כוכבים) משום דעובד כוכבים אדעתא דנפשיה קעביד וי"ל דלא דמי דלעולם עובד כוכבים סתמא קא עביד גבי מילה דסתמא לשמה קאי כל זמן שאינו עושה לשם הר גזים אם כן בעובד כוכבים דסתמא קעביד כשרה אבל גט אשה סתמא לאו לשמה דסתם אשה לאו לגירושין עומדת הלכך גט בעובד כוכבים פסול

והלכך צריך שיפרש כותב הגט בתחלת הכתיבה אני כותב לשם פלונית והוא הדין בס"ת צריך שיאמר בפירוש בתחלת הכתיבה אני כותב לשם תורת ישראל והאזכרות לשם קדושה דסתמא לאו לשמו קאי וכן משמע פרק הניזקין (גיטין דף נד:) אזכרות שלו לא כתבתי לשמן משמע לא פירשתי לשמן דאי סתמא כשר עד שיפרש שלא לשמן היה לו לומר כתבתים שלא לשמן וכן משמע נמי בפרק השולח (שם דף מה:) גבי רשב"ג שהתיר בציידן ליקח ספרים מעובד כוכבים ומקשה ורשב"ג עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי ומדפסיל כתיבה בעובד כוכבים ש"מ דסתמא לאו לשמן דאי סתמא לשמן ליתכשר כמו במילה וא"ת כיון דסתמא לאו לשמן א"כ פרק השולח (שם דף מה:) גבי ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין מסור עובד כוכבים ועבד אשה וקטן וכותי וישראל מומר פסולים שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה למה לי קרא תיפוק ליה דעובד כוכבים סתמא עביד וסתמא פסול י"ל דתני עובד כוכבים אגב אשה וקטן דה"נ תנא מין דבלאו קרא פסול משום דסתמא לעבודת כוכבים: דברה תורה כלשון בני אדם. אומר ר"י דמאן דאית ליה הכא דברה תורה כלשון בני אדם יכול להיות שאינו חולק על השב תשיב ועל הוכח תוכיח וכיוצא בהן דדרשינן להו (ב"מ דף לא.) דלא אשכחנא תנא דפליג וראיה דר"ש אמר פרק מצאית האשה (כתובות דף סז:) על העבט תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם ור' שמעון גופיה דריש בפ"ק דר"ה (דף ח.) עשר תעשר וצריך עיון בדבר דמאיזה טעם אומר התלמוד פעמים כך ופעמים כך: ה"ג קונם שאני נהנה. ולא גרס ביו"ד דא"כ הוי דברים שאין בהם ממש ואין חל כדאמרינן בנדרים (דף טו.) גבי שאני ישן: אלמא אע"ג (דלא מהילי כמאן דמהילי) דמו. תימה מאי קפריך מנדרים למ"ד המול ימול דלמא שאני נדרים דהלך בהן אחר לשון בני אדם והתם נמי דקפשיט מקרא קרא ל"ל הא אמר בנדרים הלך אחר לשון בני אדם י"ל דהתם מפיק ליה מקרא כי לא נתברר לנו לשון בני אדם אם לא מן הפסוק וכיוצא בזה איכא בפ"ק דפסחים (דף ב.) והא קמ"ל דאור כוכבים אור הוא ונפקא מינה לנודר. אי נמי שפיר פריך קראי אהדדי דהתם נפיק מקרא דכל העובדי כוכבים ערלים ואין מילתם חשובה לקרותה מילה וקשה למאן דסבר למימר דהוי ערבי וגבנוני בכלל מהולים: איכא בינייהו אשה. תימה אמאי לא אמר איכא בינייהו מומר לערלות דלמ"ד ואתה את בריתי ליכא שאינו בכלל לשמור כדאמרינן פרק השולח (גיטין דף מה.) דישראל מומר לאו בר קשירה כאותה שהבאתי לעיל מפני שאינו חפץ לקשור ה"נ נימא שאינו בר מילה כיון שאינו חפץ לימול ולמ"ד המול ימול איכא דאמרי לעיל אע"ג דלא מהילי כמאן דמהילי דמו ואור"י דמומר לערלות מיהו בר שמירת ברית הוא אלא שאינו חפץ אבל מיהו בר שמירת ברית הוא אם יחפוץ ובגיטין גבי קשירה הכי קאמר כל שאינו בקשירה כלומר שאינו מקיים מצות וקשרתם אינו בכלל וכתבתם וזה מבטל מצות קשירה מעליו: אשה לאו בת מילה היא. יש לפסוק כרב ואין אשה כשרה למול דאף על גב דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן בהא הלכה כרב דברייתא דרבי יהודה הנשיא קיימא כוותיה אבל בה"ג פסק דאשה כשרה למול ולרב דאמר אינה כשירה למול צריך לפרש בפרק קמא דקדושין (דף כט.) דמצריך אותו ולא אותה למדרש שאינה חייבת למול

(תוספות)

למהלו:

לבקש

היינו

בנה

ב

-

כז

דף

סבר שיולי משאיל לו כי היכי דמשאיל לו משאיל לאיניש אחרינא ואתא ההוא גברא לאורועי נפשיה אמר רבא א"ר יוחנן ואמרי לה אמר רב חסדא אמר ר' יוחנן ספק חי ספק מת אין מתרפאין מהן ודאי מת מתרפאין מהן מת האיכא חיי שעה לחיי שעה לא חיישינן ומנא תימרא דלחיי שעה לא חיישינן דכתיב מלכים ב ז-ד אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו שם והאיכא חיי שעה אלא לאו לחיי שעה לא חיישינן מיתבי לא ישא ויתן אדם עם המינין ואין מתרפאין מהן אפילו לחיי שעה מעשה בבן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל וא"ל ר' ישמעאל אחי הנח לו וארפא ממנו ואני אביא מקרא מן התורה שהוא מותר ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו ומת קרא עליו ר' ישמעאל

אשריך בן דמא שגופך טהור ויצתה נשמתך בטהרה ולא עברת על דברי חביריך שהיו אומרים [\[קהלת י-ח\]](#) ופורץ גדר ישכנו נחש שאני מינות דמשכא דאתי למימשך בתרייהו אמר מר לא עברת על דברי חביריך שהיו אומרים ופורץ גדר ישכנו נחש איהו נמי חויא טרקיה חויא דרבנן דלית ליה אסותא כלל ומאי ה"ל למימר [\[ויקרא יח-ה\]](#) וחי בהם ולא שימות בהם ור' ישמעאל הני מילי בציונא אבל בפרהסיא לא דתניא היה רבי ישמעאל אומר מנין שאם אומרים לו לאדם עבוד עבודת כוכבים ואל תהרג שיעבוד ואל יהרג ת"ל וחי בהם ולא שימות בהם יכול אפילו בפרהסיא ת"ל [\[ויקרא כב-לב\]](#) ולא תחללו את שם קדשי אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן ואיכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר ר"י כל

רס"ז סבר. העובד כוכבים: קיולי קא משייל. האי ישראל מדלח בעי לחיסי מנחי לא סמיך עלי קיולי קא משייל לנסותי אם אומר לו אמת: ספק חי ספק מת. חולי שאם לא ירפאנו רופא ספק יהיה ספק ימות אין מתרפאין מהן דעובד כוכבים ודאי קטיל ליה ומוטב שיניח אולי יהיה: ודאי מת מתרפאין. היכא דידעינן שאם לא ירפאנו ימות ואין כאן ישראל לרפאותו מתרפאין מהן דעובד כוכבים מאי עביד ליה הא בלאו הכי מיית ושמא ירפאנו העובד כוכבים: חיי שעה. שהעובד כוכבים ממחר להמיתו ושמא יום או יומים יהיה: אם אמרנו נבוא העיר. בארבעה אנשים מזכרים כתיב אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו אם ואם יצנו פה ומתנו ועתה לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחיונו ונחיה ואם ימיתנו ומתנו: וזהאכא חיי שעה. ומיתה מיד: לא חיישינן. הואיל וסופו למות כאן: יעקב איש כפר סכניא. כדאמרן בפרק קמא (דף יז.). מקרא מן התורה. לקמיה מפרש ליה: עד שיכתה נשמתו. במות: ויכתה נשמתך בטהרה. במות: ופורץ גדר. עובר על דברי חכמים ישכנו נחש כדלקמן: איהו נמי חויא טרקיה. והיה יכול להתרפאות ולהנצל ולחיות ע"י זה ולחיות דרבנן נמי לא ניהוש שאילו נשכו היה יכול להתרפאות ולחיות: חויא דרבנן לית ליה אסותא כלל. שאם נשכו נחש בשביל שעבר על דברי חכמים לא תעלה לו רפואה וימות אם היה מתרפא מנשיכה זו סופו למות על ידי נשיכה חביריו שעובר על דברי חכמים חייב מיתה: מאי הוה ליה. לדמא למימר מאי מקרא היה רוצה להביא: בפרהסיא. יש חילול השם שיואל [לחזן] ולמידן ממנו לחלל בקדושת השם: כל מכה שמחללין עליה את השבת. דהיינו מכת סכנה אבל שאין בה סכנה מתרפאים ולית ליה דרב יהודה דאפילו ריבדל דכוסילתא לא מסי: (ה"פ)

תוספות לחיי שעה לא חיישינן. והא דאמרינן ביומא (דף פה.) מפקחין עליו את הגל בשבת לחוש לחיי שעה אלמא חיישינן דאיכא למימר דהכא והתם עבדינן לטובתו דהתם אם לא תחוש ימות והכא אם תחוש ולא יתרפא מן העובד כוכבים ודאי ימות וכאן וכאן שבקינן הודאי למיעבד הספק: לא ישא ויתן עם המינים. פי' להאריך עמהם בדברים פן ימשכוהו: שאני מינות דמשכא. לכאורה משמע דאפי' מרופא מומחה שמתרפאין מהן מ"מ מן המינים אסור להתרפאות שום חולי וא"ת דהא לקמן (דף כה.) בשמעתין ר' אבהו קיבל סמא מן יעקב מינאה י"ל דאף במינים לא אסרו אלא ברפואה שמזכיר בה שם עבודת כוכבים ואומר שהעבודת כוכבים מועלת לכך ובהא ודאי אתי לאמשוכי ואסור כי היא דירושלמי דהכא מעשה בר"א בן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא שמו לרפאותו בשם רבו ולא הניחו רבי ישמעאל וכן אם אמר הרופא אפילו אינו מין קח ממים של עבודת כוכבים פלונית או מעצים שלפני עבודת כוכבים אסור כדאמרינן פרק כל שעה (פסחים דף כה.) בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה ואור"י דמיירי כגון שאומר לו שאותם מים או אותם עצים מועילין ולא אחרים כגון ע"י שד שמטעהו כי לפעמים יש כח ביד שדים להטעות כדי לטרדם כדאיתא לקמן פרק ר' ישמעאל (דף נה.) דהוא בית עבודת כוכבים דכי הוה מינזף עלמא ולא אתי מיטרא מיתחזי בחילמא ואמר שחוטו לי גברא ושחטו ליה ואתי מיטרא אבל בשאינו תולה תועלת בהם יותר מאחרים אלא שאומר לו הבא לי מים או עצים מותר להביא אף מעבודת כוכבים והכי איתא בירושלמי בפרק שמונה שרצים בכל מתרפאין חוץ מעבודת כוכבים עד שאמר לו הב לי עלין מעבודת כוכבים אבל אמר לו הב לי עלין סתם מביא לו עלין של עבודת כוכבים והא דאמרינן בירושלמי ר' יונה הוה נמרמורין ואייתי ליה מן זכרות דחוי ולא שתה אייתין לר' אבא ושתה א"ר מנא אילו הוה ידע ר'

אבא מן הן הויין לא הוה שתי אמר רב הונא מתניתין נמי אמרה כן אין מתרפאין בגלוי עריות התם נמי מיירי שאומר אותו דבר יועיל ולא אחר: חויה דרבנן דלית ליה אסותא. פ"ה שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה וא"ת איהו נמי לא הוי אסותא י"ל דמעיקרא פריך הכי איהו נמי חויה טרקיה ולמה לא הניחו ר' ישמעאל להתרפאות שהרי אם ישכנו פעם אחרת יתרפא גם ממנה ומסיק חויה דרבנן דלית ליה אסותא אותו ישכנו ולא יתרפא עוד ומוטב שימות בנשיכת נחש זה זכאי בלא פריצת גדר ואל ימות חייב בפריצת גדר: יכול אפילו בפרהסיא ת"ל ולא תחללו את שם קדשי. ומיהו רבנן פליגי עליה דר' ישמעאל בפרק בן סורר (סנהדרין דף עד.) ואמרי דבפרהסיא אפי' מצוה קלה יהרג ואל יעבור ובצנעא יש חילוק בין עבודת כוכבים לשאר מצות דבשאר מצות יעבור ובעבודת כוכבים יהרג ולר' ישמעאל אין שום חילוק דבצנעא בכולן יעבור ואל יהרג ובפרהסיא בכולן יהרג ואל יעבור ומעשה דבן דמא פרהסיא הוה ולפיכך לא הניחו רבי ישמעאל ולפי זה נוכל לומר דהא דעבד ליה יעקב מינאה לר' אבהו לקמן בשמעתין (דף כח.) צנעא הוה ובשאלות דרב אחאי (פרשת וארא) פוסק כרבנן דר' ישמעאל וכן מוכח סוגיא דתלמודא פ"ב דכתובות (דף יט.) דאמר רבא מי איכא מידי דאילו אתו עדים לקמן לאמלוכי אמרינן להו חתומו שקר ואל תהרגו. דאמרינן אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים והיינו כרבנן דאי כר' ישמעאל אי בצנעא אפי' עבודת כוכבים נמי ואי בפרהסיא אפי' שאר עבירות נמי לא אבל קשיא דרבא גופיה אמר לקמן פרק ר' ישמעאל (דף נד.) הכל היו בכלל לא תעבדם כשפרט לך הכתוב וחי בהם יצא אונס והדר כתיב לא תחללו ואפי' באונס כאן בצנעא כאן בפרהסיא משמע אתאן לר' ישמעאל וצ"ע ואם רצה להחמיר על עצמו אפי' בשאר מצות רשאי כמו ר' אבא בר זימרא דירושלמי שהיה אצל עובד כוכבים א"ל אכול נבלה ואי לא קטלינא לך א"ל אי בעית למיקטלי קטול ומחמיר היה דמסתמא בצנעא הוה: כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן. ופ"ה ופליג אדרב יהודה דאמר לעיל אפי' ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו וקשה דלעיל כי פריך מרב יהודה למאי דמפרש ריפוי ממון אין בו סכנה ומסיק ממון בהמתו נפשות גופו והיינו דרב יהודה ה"ל לאתויי על מתני' מילתא דר' יוחנן דמפליג בין שיש בו סכנה לאין בו סכנה וה"ל למפרך ולרב יהודה מאי איכא למימר אלא לאו שמע מינה דליכא מאן דפליג עליה דרב יהודה לכך נראה לר"ת דודאי לא פליגי ור' יוחנן איירי בחולה וביש בו סכנה כגון מכה שמחללין עליה את השבת אין להתרפאות מהן כי לא מרעי נפשיהו בה כי אם ימות דמצי לאשתמוטי ולומר מסוכן היה וכי אין בו סכנה מותר להתרפאות ואף כשאינו מומחה דודאי לא ימיתנו דלא מצי לאשתמוטי ואי קטלי מרעי נפשיהו אבל בברייתא כגון ריבדא דכוסילתא מיהא אסור שהעובד כוכבים מזיקו ואינו חושש כי לא מרע נפשיהו אם ימיתנו שיאמרו העולם בודאי במזיד הזיקו מפני שהיה שונאו וא"ת לעיל כי פריך מרב יהודה אמאי לא אוקי לה מתני' בחולה דאיכא לפלוגי בין אין בו סכנה ליש בו סכנה וכדקס"ד מעיקרא ממון אין בו סכנה נפשות יש בו סכנה ור' יהודה בברייתא הוא דאיירי וי"ל דמשמע ליה דמתניתין מיירי בכל ענין בין בברייתא בין בחולה ואי מוקמת ליה כדמעיקרא ריפוי ממון דשרי לא יהא אלא בחולה ואין בו סכנה אבל השתא דממון בהמתו ונפשות גופו איירי בכל ענין בין בברייתא בין בחולה שיש בו סכנה אי נמי ניחא ליה לפרש מתניתין דהכא כההיא דנדריים (דף לח:) המודר הנאה מחבירו מרפאהו ריפוי נפשות אבל לא ריפוי ממון ומפרש התם (דף מא:) ממון בהמתו ונפשות גופו והתם ליכא לשנויי ממון אין בו סכנה נפשות יש בו סכנה משום דס"ל דכל דבר של גוף חייב לרפאותו וכל מה שאמרנו שאסור בברייתא וחולה שיש בו סכנה היינו ברופא שאינו מומחה אבל במומחה מותר כדאמר ר' יוחנן לעיל אם היה מומחה לרבים מותר ועל זה אנו סומכין להקזיז דם מן העובדי כוכבים דלגבי הקזה כל המקיזים מומחים הם: (תוספות)

א

-

כח

דף

מכה של חלל אין מתרפאין מהן מאי בינייהו איכא בינייהו גב היד וגב הרגל דאמר רב אדא בר מתנה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליהן את השבת אמר רב זוטרא

בר טוביה אמר רב כל מכה שצריכה אומד מחללין עליה את השבת אמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן והאי אישתא צמירתא כמכה של חלל דמי ומחללין עליה את השבת מהיכן מכה של חלל פירש רבי אמי מן השפה ולפנים בעי רבי אליעזר ככי ושיני מאי כיון דאקושי נינהו כמכה דבראי דמו או דלמא כיון דגואי קיימי כמכה של חלל דמו אמר אביי ת"ש החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ חושש הוא דלא הא כאיב ליה טובא שפיר דמי דלמא תנא היכא דכאיב ליה טובא חושש נמי קרי ליה ת"ש רבי יוחנן חש בצפדינא אזל לגבה דההיא מטרוניתא עבדה חמשא ומעלי שבתא א"ל למחר מאי אמרה ליה לא צריכת אי צריכנא מאי אמרה אשתבע לי דלא מגלית אישתבע לה לאלהא ישראל לא מגלינא גלייה ליה למחר נפק דרשה בפירקא והא אישתבע לה לאלהא ישראל לא מגלינא אבל לעמיה ישראל מגלינא והאיכא חילול השם דגלי לה מעיקרא אלמא כמכה של חלל דמיא אמר רב נחמן בר יצחק שאני צפדינא הואיל ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים מאי סימניה רמי מידי בי ככי ומייתי דמא מבי דרי ממאי הוי מקרירי קרירי דחיטי ומחמימי חמימי דשערי ומשיורי כסא דהרסנא מאי עבדא ליה א"ר אחא בריה דרבא מי שאור ושמן זית ומלח ומר בר רב אשי אמר משחא דאוזא בגדפא דאוזא אמר אביי אנא עבדי כולהו ולא איתסאי עד דאמר לי ההוא טייעא אייתי קשייתא דזיתא דלא מלו תילתא וקלנהו אמרא חדתא ודביק ביה דדרי עבדי הכי ואיתסאי ורבי יוחנן היכי עביד הכי והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן אדם חשוב שאני והא רבי אבהו דאדם חשוב הוה ורמא ליה יעקב מינאה סמא אשקיה ואי לא רבי אמי ורבי אסי דלחכוהו לשקיה פסקיה לשקיה דרבי יוחנן רופא מומחה הוה דרבי אבהו נמי רופא מומחה הוה שאני רבי אבהו דמוקמי ביה מיני בנפשייהו [\[שופטים טז-ל\]](#) תמות נפשי עם פלשתים אמר שמואל האי פדעתא סכנתא היא ומחללין עליה את השבת מאי אסותא למיפסק דמא תחלי בחלא לאסוקי גרדא דיבלא וגירדא דאסנא או ניקרא מקילקלתא אמר רב ספרא האי עינבתא פרוונקא דמלאכא דמותא היא מאי אסותא טיגנא בדובשא או כרפסא בטילייתא אדהכי והכי ליתי עינבתא בת מינא וניגנדר עילוי חירותי ואוכמתי לאוכמתי אמר רבא האי סימטא פרוונקא דאשתא היא מאי אסותא למחיה שיתין איתקוטלי וליקרעיה שתי וערב והני מיילי דלא חיור רישיה אבל חיור רישיה לית לן בה רבי יעקב חש

ר"י של חלל. בחלל גופו: מאי בינייהו. היא היא דהא קי"ל בפ"ב דיומא (דף פד) דכל מכה של חלל מחללין עליה את השבת: גב היד. מחללין שבת אע"פ שאינה של חלל ללישנא קמא אין מתרפאין אבל ללישנא בתרא מתרפאין דהואיל ומתחזיא אי חזי דמקלקל בה לחיד ליה לסמא ומעבירו: פריכה אומד. שמוכנת כ"כ פריך לאמדו אם יחיה ואם ימות: מכה של חלל אינה פריכה אומד. לא גרסינן לה: אישתא כמירתא. חולי חמה בלע"ז מלווי"ד אמירתא לשון שריפה וחמימותה ודוגמתה בהכנסת אלן לדי (ב"ק דף ס) דלמרא כמורי: מן השפה. שפתיים: ככי. זינליב"ש: דאקושי. קשין הן: לא יגמע בשבת. דכל רפואה אסרו חכמים לעשותה בשבת היכא דליכא סכנה משום שחיקת סממנין במסכת שבת (דף נג): לפדינא. חולי השינים ובלע"ז מיסג"א: מטרוניתא. עובדת כוכבים היתה: עבדה. ליה רפואה חמשא בשבתא ומעלי בשבתא: בשבתא. מאי איעביד דלא מצינא למייתי גבך מפני תלמידי בני כלה: דרשה בפירקא. לימד הרפואה לכל: חילול השם. דאיהי סברה אישתבע ועבר אשבעותיה: דגלי לה מעיקרא. משעה שגילתה לו אמר לה דעי שלא נשבעתי ולא אמרת באלהא דישראל אלא לאלהא דישראל: אלמא. מדבעי לאסויי בשבתא כמכה של חלל דמיא ולקמיה פריך כיון דהכי הוא היכי מיתסי מעובד כוכבים והאמר רבי יוחנן כל מכה שמחללין עליה [את השבת] אין מתרפאין מהן והכא לא גרס לה עד לקמן: ה"ג אלמא כמכה של חלל דמיא. אמר רב נחמן בר יצחק שאני לפדינא הואיל ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים: מאי סימניה. למידע דהוא לפדינא: רמי מידי בי ככי ואתי דמא מבי דרי. כשנתן כלום לתוך פיו יולא מבין שיניו דם: דרי. הן פירות השינים: מקרירי קרירי דחיטי. מאכל של חיטין ואכלו כשהוא טונן מאד בימי חורף: כסא דהרסנא. דג שטיגנאו בשומן היוולא ממנו עם הקמח: מאי עבדל ליה. מטרונא לרבי יוחנן: משחא לאוואזא בגדפא לאוואזא. שמן אוואזא המחוי באור וסכתו

ע"י אחד מכנפי האווז על שיניו מבחוח: טייעא. ישמעאל: קשייתא דזיתי. גרעינין של זיתים: ללא מלו תילתא. שלא הביאו שליש: וקלנהו אמרא חדתא. ליבן באור מרא חדשה פושי"ר בלע"ז ושרפן עליו: ודביק בי דרי. בשורות שינים מבפנים: אדם חשוב הוה. ומיסתפי ממלכותא למיקטליה: לחכוהו לשקיה. להעביר הסם שהוא חזק רבי אבהו הוה קרוב למלכות כדאמרינן בסנהדרין (דף יד) ובכתובות (דף קז) לנפקי אמתתא דבי קיסר ומשרו ליה ומלער למיני בקראי: שאני. ההוא מטרוניתא דר' יוחנן: דרופא מומחה הוה. לאמרינן לעיל (דף קז) אם היה מומחה לרבים מותר ללא מרע אנפקיה: פדעתא. פלע מכת חרב: למיפק דמא. של פדעתא אם יולא יותר מדאי: תחלי בחלא. ישקוהו שחלים בחומץ תחלי קריש"ן בלע"ז: לאסוקי. להעלות בשר שתחיה המכה: גרדא דיבלא. עשב ששמו יבלא כי ההוא דסוטה (דף י) קמי רפוקא גרידי דיבלא: גירדא. שגורד שרשיה ונותן אותה גירדא עם גירדת עץ הסנה ועושה תחבוסה: דאסנא. סנה: ניקרא מקילקלתא. תולעים שהתנגולים מנקרין באשפה מאשפות ירים אביון מתרגמינן מקלקלתא מריס השוכא (תהלים קיג): עינבתא. אבנבוע הדומה לענבא מלנ"ט בלע"ז: פרוונקא דמלאכא דמיתותא הוה. כלומר מסוכן הוה להמיה: טינגא בדובשא. עשב הנקרא רוד"א בלע"ז ושוחקים אותו עם הדבש: כרפסא. אפי"א בלע"ז: בטייליא. יין חזק מאד ומין יין הוה כדאמרינן לקמן (דף ל) טילא חריפתא דמכרי זיקי: אדהכי. בעוד שהוה מחזר אחר סממנין אלו: עינבתא בת מינא. עינבתא מענבי הגפן בת מינא דוגמתה אם גדולה גדולה ואם קטנה קטנה: וניגדר עליה. יוגבל עליה: חיורתא לחיורתא. לאבנבוע לבן ענבה לבנה: סימטא. קלו"ג בלע"ז נפח העומד באדם: פרוונקא דאישתא הוה. ע"י חולי ששמו חמה הוה בא וסימן הוה לה: שיתין איתקוטלני. מכת אבנבוע כרדה מדביקה בגודלו ושומטה ומכה בצפרנה: ואי חיור רישיה. נתבשל להוליא הליחה היא רפואתו: (כ"ט)

תוספות מכה של חלל. פ"ה שכנגד חלל הגוף ובירושלמי מפרש כל שהוא .. מן החלל ולפנים: מכה שע"ג היד. פי' היינו חולי שעלה שם מאליו או שלא ע"י מכת חרב אבל מכת חרב אמרינן בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדאמר שמואל בסמוך האי פדעתא מחללין עליה שבת דסכנה היא ומפרשים פדעתא מכת חרב: איכא בינייהו גב היד. ה"ה דהוה מצי למימר איכא בינייהו פדעתא ומכה שהיא צריכה אומד: ככי. פ"ה מקום מושב השינים זינציב"ש וקשה דקאמר בסמוך כיון דאקושי ועוד דבפרק אלו טרפות (חולין דף נט:) גבי אריא נתור ככי ושיני ואין דרך להיות הזינציב"ש נושרות וכן בהחובל (ב"ק דף צב:) שיתין תיכלי מטו לכבא דקל חבריה שמע ובסוף המפקיד (ב"מ דף מב:) גבי ההוא תורא דלא ה"ל ככי ושיני למיכל לכך נראה לפרש ככי הם שינים גדולות מישאלי"ס בלע"ז ושיני הם האחרות. תחלי בחלא. ישקוהו שחלים בחומץ קרש"ן וי"מ לשום על המכה: בטייליא. פ"ה חזק כדאמרינן לקמן (דף ל). טיליא חריפא דמצרי זיקי ומיהו מצינו טיליא יין חלש דאמר פרק מי שאחזו (גיטין דף ע.). גריעא דכולהו טיליא חיורא: (תוספות)

ב - כח דף

בפיקעא אורי ליה רבי אמי ואמרי לה רבי אסי אורי ליה ליתי שב ביני אהלא תולנא וצייר ליה בחללא דבי צוארא וליכריך עילויה נירא ברקא וטמיש ליה בנטפא חיורא וליקליה ובדר ליה עילויה אדהכי והכי ליתי קשיתא דאסנא לינח פיקעא להדי פיקעא וה"מ פיקעא עילאה פיקעא תתאה

מאי לייתי תרבא דצפירתא דלא אפתח וליפשר ולישדי ביה ואי לא לייתי תלת טרפא קרא דמייבשי בטולא וליקלי וליבדר עילויה ואי לא לייתי משקדי חלזוני ואי לא מיייתי משח קירא ולינקוט בשחקי דכיתנא בקייטא ודעמר גופנא בסיתווא רבי אבהו חש באודניה אורי ליה ר' יוחנן ואמרי ליה בי מדרשא מאי אורי ליה כי הא דאמר אביי אמרה לי אם לא איברי כולייתא אלא לאודנא ואמר רבא אמר לי מניומי אסיא כולהו שקיינו קשו לאודנא לבר ממיא דכולייתא לייתי כולייתא דברחא קרחא וליקרעיה שתי וערב ולינח אמללא דנורא והנהו מיא דנפקי מיניה לישדינהו באודניה לא קרירי ולא חמימי אלא פשוירי ואי לא לייתי תרבא דחיפושיתא גמלניתא וליפשר ולישדי ביה ואי לא למלייה לאודניה מישחא וליעבד שב פתילתא דאספסתא ולייתי שופתא דתומא וליתוב ברקא בחד רישא וליתלי בהו נורא ואידך רישא מותבא באודנא וליתוב אודניה להדא נורא ויזדהר מזיקא ונישקול חדא וננח חדא לישנא אחרינא ואי לא לייתי שב פתילתא ביקרא ושייף ליה מישחא דאספסתא ונייתי חד רישא בנורא וחד רישא באודניה ונשקול חדא וננח חדא ויזדהר מזיקא ואי לא לייתי אודרא דנדא דלא משקיף וננח בה ולתלייה לאודניה להדי נורא ומיזדהר מזיקא ואי לא לייתי גובתא דקניא עתיקא בר מאה שנין ולימלחיה מילחא גללניתא ולקלי ולידבק וסימנך רטיבא ליבשתא ויבשתא לרטיבא אמר רבה בר זוטרא אמר רבי חנינא מעלין אזנים בשבת תני רב שמואל בר יהודה ביד אבל לא בסם איכא דאמרי בסם אבל לא ביד מ'ט מזריף זריף אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת סבור מיניה הני מילי הוא דשחקי סמנין מאתמול אבל משחק בשבת ואתויי דרך רשות הרבים לא א"ל ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה לדידי מיפרשא מיני' דרב יהודה אפילו מישחק בשבת ואתויי דרך רשות הרבים מותר רב יהודה שרא למיכחל עינא בשבת אמר להו רב שמואל בר יהודה מאן ציית ליהודה מחיל שבי לסוף חש בעיניה שלח ליה שרי או אסיר שלח ליה לכ"ע שרי לדידך אסיר וכי מדידי הוא דמר שמואל היא היא אמתא דהואי בי מר שמואל דקדחא לה עינא בשבתא צווחא וליכא דאשגח בה פקעא עינא למחר נפק מר שמואל ודרש עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת מאי טעמא דשוריניי דעינא באובנתא דליבא תלו כגון מאי אמר רב יהודה כגון רירא דיצא דמא דימעטא וקידחא ותחלת אוכלא לאפוקי סוף אוכלא ופצוחי עינא דלא אמר רב יהודה זיבורא ודחריזיה סילוא וסמטא ודכאיב ליה עינא ואתי עילויה אישתא כולהו בי בני סכנתא חמה לחמה וסילקא לצינא וחילופא סכנתא חמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא וחילופא סכנתא חמימי לסילוא וקרירי

רס"ו בפיקעא. פי' טבעת של בית רעי ובלע"ז פיג"א: אורי ליה. רפואה: שב ביני אהלל תולאנא. לשון שבע גרעינין אדומים כתולעת הנמלאים באהל שמכבסין בו כדחנן התם (שבת דף 5). הבורית והאהל תולאנא לשון תולעת שני: בחלל דבי אורא. חתיכות בגד שנוטלין מבית האור של חלוק כשעושין לה פה: נירא ברקא. ליי"א של שיער בהמה: וטמיש. וטובל: אדהכי והכי. בעוד שהוא מחזר אחר סמנים הללו: קשייתא דאסנא. גרעין של פרי הסנה בטנים הגדילים בסנה ומלאין גרעינין: פיקעא להדי פיקעא. סדק של גרעינין נגד סדק שבשקרו: פיקעא עילאה. הנראה מבחוץ למעלה ויכול לדבק עם אותו אפר: פיקעא תתאה. כפי הנקב מלמטה: תרבא לפירתא דלא אפתח. חלב שעירה שלא ילדה: ולפשר. ימחהו באור וימשחהו בו כדמתרגמינן נמס פשר: טרפא דקרא דמייבשי בטולא. עלי דילועין שנתייבשו בכל: משקדי חלזוני. נימי"ן בלע"ז מין חלזון: משח קירא. שמן זית ושעורה טרופין יחד: ולינקוט בשחקי דכיתנא בקייטא. יתכסה בשחקים של פשתן בקיץ שלא יתחמם יותר מדאי: ודעמר גופנא. בגדים של כמר גפן שהן חמים: שקייני. משקין: ברחא. שם לאון: ברחא קרחא. עז שאינה מסורבל כלומר כרחל: אמללא. גחלים לוחשות: חיפושיתא. אשקרבו"ט ובלשון כנען קרוקי"ס: גמלניתא. גסה והוא הנטו"ן: פתילה דאספסתא. עלה ארוך של שחת ירק של חטין: שופתא דשומא. בית יד של שום והן עלין היבשים שהן נאחזין בהן שופתא לשון אחיזה כדלמרינן בגיטין (דף לב). שופתא דקופינא דמרא רפיא: ברקא. כמו נירא ברקא שער של ליי"א: וניתלי בהו נורא. יבעיר בהן האור: ונזהר מזיקא. לא יתן אזנו לרוח: ונשקול חדא ונינח חדא. כשיטול זו מן האזן יתן את זו עד שיכלו

כולן: אודרה דנדה. מוכין הצועים בצבע שקורין פוילי"ד: דלח משקה. אינו חבוט בשמן לנפלו משקה לשון
עלה נדף (ויקרא כו) טרפח דשקיף נחצט: גובחא דקניא בר מאה שנין. שפופרת של קנה ישן שנתלש הרי
מאה שנה: מלחא גללניתא. מלח של אבן הדומה לשיש בלע"ז שלי"מ"א: רטיבא ליבשתא ויבשתא לרטיבא.
כל הרפואות הללו אינן שוות לכל חולי האזן אלא אותן הרפואות שיש בהן דבר לח כגון מיא דכוליתא ומשח
קירא וכיוצא בהן מעלין לחוזן יבשה שיש לו חולי ואינה מוליאה לחה ורפואות של יבש כגון גובחא דקניא
ומילחא גללניתא לאודנא רטיבא המוליאה לחה: מעלין אזנים. גידי אזנים פעמים שיורדין למטה ומתפרקין
הלחיים ונריך להעלותן ויש סכנה בדבר: אבל לא בסס. הואיל ואפשר ביד: מיזרף זריף. עושה חבורה ויש
חילול שבת יותר אבל קשירת סס אין סס חילול לאורייתא: שמרדה. שרונה לכאח כאדם המורד ויוצא: אבל
מישחק ואיתויי דרך רשות הרבים לא. דלאו סכנת נפשות אלא סכנת עוורון: אפילו מישחק ואיתויי כו'.
כדאמרינן לקמן שורייני דעינא בליבא תלו מאור העין מעורין ואחוזין בטרפשי הלב: ה"ג מאן דליית ליה
ליהודה מחיל שבי. השומע דבריו ומקבלם יחלל שבת: לדידך אסיר. שאתה אסרת וערערת על דברי: וכי
מדידי הוא. מדעתי הייתי אומר דבר זה שמחית על ידי: דמר שמואל היא. ממנו קיבלתיה: דקדחא. אשפ"ר
לשון כקדוח אש (ישעיהו סד) חמימות: ה"ג מותר לכוחלה בשבת מ"ט שורייני דעינא באובנתא דליבא תלו:
כגון מאי. על איזה חולי העין מחללין שבת: רירא. נטפת עינו רירא בלע"ז קייר"א: דינא. אישפוננ"ט
לשון נעימה ותחיבה: קדחא. חמימות: תחלת אוכלא. בתחלת החולי: סוף אוכלא. שכבר נתרפא ועדיין קודחת
מעט: ופואחי עינא. שבת לכוחלה כדי להאיר מראית עינו: זיבורא ודחזוי' סילוא וסימטא וכאב עינא ודלתי
עלה אישתא כולהו בי בני סכנתא. מי שיש עליו אחת מאלה שנסכתו כרעה או שנתחב קוץ בבשרו דחריזה
לשון מחרוזת של דגים (ב"מ כא). סילוא קוץ או שיש עליו סימטא קלו"ג ונכנס במרחץ באחת מכל אלה
סכנתא היא: חמה לחמה. כגון יפה לחולי חמה: וסילקא. תרדין: לזיקא. לשחפת אוננת: וחילופא סכנתא. לפי
שהלגון מוסיף עליו קור והתרדין מחממין: חמימי לסילוא. כריך לשרות המכה בחמין והא דאמרינן לעיל
סילוא בי בני סכנתא היכא דרחיץ כל גופו בי בני שמחמם כל גופו: (כ"ז)

תוספות שורייני דעינא בליבא תלו. פ"ה מאור העין תלוי בטרפשי דליבא ולי נראה באובנתא דלבא תלו כלומר
ראיית העין תלוי בהבנת הלב שורייני בשי"ן כמו (במדבר כד) אשורנו ולא קרוב א"נ שורייני בסמ"ך מלשון
סייר נכסיה (חולין קה). באובנתא בבי"ת לשון הבנה כדאמרינן במרכבה (מגילה כד): באובנתא דליבא הוי
חזי: חמימי לעקרבא וקירי לזיבורא וחילופא סכנתא. מכאן פי'. ר"י הא דאמרינן בפ"ק דחגיגה (דף ה.).
ומצאוהו רעות רבות וצרות כגון זיבורא ועקרבא ששניהם צרות זו לזו שא"א לעשות לו לא חמימי ולא קירי
ודלא. כפ"ה שפירש שעושות לו הרבה צרות ולפירושו קשה מה היה לו להזכיר אלו יותר מהאחרות: (תוספות)

לחספניתא וחילופא סכנתא חלא לסיבורי ומוניני לתעניתא וחילופא סכנתא תחלי וסיבורא סכנתא
אישתא וסיבורא סכנתא כאיב עינא וסיבורי סכנתא שני לדג דם שני לדם דג שלישי לו סכנתא ת"ר
המקיז דם לא יאכל חגב"ש לא חלב ולא גבינה ולא בצלים ולא שחלים אם אכל אמר אביי נייתי

רביעתא דחלא ורביעתא דחמרא ונערבבינהו בהדי הדדי ונישתי וכי מפנה לא מפנה אלא למזרחא של עיר משום דקשה ריחא א"ר יהושע בן לוי מעלין אונקלי בשבת מאי אונקלי אמר רבי אבא איסתומכא דליבא מאי אסתא מייתי כמונא כרוינא וניניא ואגדנא וציתרי ואבדתא לליבא בחמרא וסימנך [\[תהילים קד-טו\]](#) ויין ישמח לבב אנוש לרוחא במיאי וסימנך [\[בראשית א-ב\]](#) ורוח אלהים מרחפת על פני המים לכודא בשיכרא וסימנך [\[בראשית כד-ט/מה\]](#)

ב

-

כט

דף

מתני' אלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין וחרס הדרייני ועורות לבובין רשב"ג אומר בזמן שהקרע שלו עגול אסור משוך מותר בשר הנכנס לעבודת כוכבים מותר והיוצא אסור מפני שהוא כזבחי מתים דברי ר"ע ההולכין לתרפות אסור לשאת ולתת עמהן והבאין מותרין: נודות העובדי כוכבים וקנקניהן ויין של ישראל כנוס בהן אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין איסורן איסור הנאה: החרצנים והזגין של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי ר"מ וחכ"א לחין אסורין יבישין מותרין המוריים וגבינת בית אונייקי של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי ר' מאיר וחכ"א אין איסורן איסור הנאה אמר ר' יהודה שאל ר' ישמעאל את רבי יהושע כשהיו מהלכין בדרך אמר לו מפני מה אסרו גבינות עובדי כוכבים אמר לו מפני שמעמידין אותה בקיבה של נבילה אמר לו והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבילה אמרו כהן שדעתו יפה שורפה חיה ולא הודו לו אבל אמרו אין נהנין ולא מועלין אמר לו מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים אמר לו אם כן למה לא אסרוה בהנאה השיאו לדבר אחר אמר לו ישמעאל היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיון או כי טובים דודיך אמר לו כי טובים דודיך אמר לו אין הדבר כן שהרי חבירו מלמד עליו לריח שמניך

טובים: גמ' יין מנלן אמר רבה בר אבובא אמר קרא [\[דברים לב-לח\]](#) אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה זבח גופיה מנלן דכתיב [\[תהילים קו-כח\]](#) ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף זבח נמי אסור בהנאה ומת גופיה מנלן אתיא שם שם מעגלה ערופה כתיב הכא [\[במדבר כ-א\]](#) ותמת שם מרים וכתוב התם [\[דברים כא-ד\]](#) וערפו שם את העגלה בנחל מה להלן אסור בהנאה אף כאן נמי אסור בהנאה והתם מנלן אמרי דבי רבי ינאי כפרה כתיב בה כקדשים: והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין: פשיטא משום דאחמיץ פקע ליה איסוריה אמר רב אשי הא אתא לאשמועינן חומץ שלנו ביד עובד כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם אי משום אינסוכי לא מנסכי ואי משום איחלופי כיון דאיכא חותם לא טרח ומזייף אמר רבי אילעא שנינו יין מבושל של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין אסור פשיטא משום דאיבשיל פקע ליה איסורא אמר רב אשי הא אתא לאשמועינן יין מבושל שלנו ביד עובדי כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם אי משום אינסוכי לא מנסכי ואי משום

רש"י מתני' שהיה מתחילתו יין. ביד העובד כוכבים לאפקי היכא דזבין עובד כוכבים חומץ מישראל ללא מיתסר בהנאה דטעמא דאסור בהנאה משום דלמלא נסכיה הוא וחומץ לא מנסך: וחרס הדרייני. בגמרא מפרש שפוריהו במים ויואל יין הנבלע בו: ועורות לבובין. שקורעין כנגד הלכ דרכן לעשות כן לעבודת כוכבים ומוציאין את הלכ דרך הקב ומיתסר משום זבחי מהיס: משוך מותר. שאין עושין כן לעבודת כוכבים: והיואל אסור. בהנאה דעושין תקרובה: לתרפות. לטעות עבודת כוכבים למרחוק: אסור לשאת ולתת. לחזיל ומודה לעבודת כוכבים ועוד דזבני מידי דאלטריך לעבודת כוכבים לתקרובה: נודות עובדי כוכבים. של עור: וקנקניהם. חרס: כנוס בהן. הכנים בהן יין לקיום: חרצנים וזגין. פסולת של ענבים וגרעינין שבתוכן: לחיס. כל שנים עשר חדש: אסורין. אף בהנאה: המוריים. שמן של דגים: ואיסורן איסור הנאה. שמה עירב בו יין: וגבינות בית אונייקי. שם הכפר אבל שאר גבינות מותרין בהנאה ובגמרא מפרש לה (דף לד:): מפני מה אסרו. לרבנן קבעי לה דאסרו לה באכילה ולא בהנאה: והלא קיבת עולה חמורה. שהעולה אסורה בהנאה ומועלין בה: שדעתו יפה. שאינו קד ומואס בה: שורפה. הומי"ר בלע"ז גומעה: ולא הודו לו. לאומרים כן להיתירא לכתחלה: אבל אמרו לא נהנין ולא מועלין. וכל היכא דתנן הכי שרי מלאורייתא אבל רבנן גזרו בה והכי משמע לא נהנין מדרבנן ואם נהנה אין בה מעילה אלמא מדלית בה מעילה ש"מ האי חלב הכנוס בקיבת העולה כפירשא בעלמא הוא: בקיבת עגלי עבודת כוכבים. שנעשו לה תקרובה וגבי עבודת כוכבים אפי' פרש אסור דניחא ליה בנפחיה שיראה יפה כלאמרינן בגמרא: השיאו לדבר אחר. לא ראה לגלות דבר הברור כדמפרש בגמרא טעמא: כי טובים דודיך. לשון זכר: או דודיך. לשון נקבה והכי קאמרנה כנסת ישראל ישקני הקב"ה מנשיקות פיהו כי כך אמר לי טובים דודיך מיין: חבירו מלמד עליו. שהוא לשון זכר וכנסת ישראל היא קאמרנה לפני שכניה לריח שמניך טובים וגו' עלמות אהבוך לא שייך למימר לנקבה: גמ' אף יין אסור. שנתנסך לעבודת כוכבים:

כפרה כתיב זה. כפר לעמך ישראל (דברים כא) הלכך אסור בהנאה קדשים: ה'ג אמר רב אשי הא אחא לאשמועינן חומץ שלנו. חומץ של ישראל שהפקידו אלכ עובד כוכבים אינו כריד אלא חותם אחד דהואיל ואשמועינן מהני' דלא מנסכי חומץ: משום איחלופי. לאורכו להחליפו דבע ממנו: לא טרח ומזיף. לסתור חותמו של ישראל ולעשות חותם אחר מזויף: יין מדושל. משמע שהיה מתחלחו יין ביד עובד כוכבים ובשלו אסור בהנאה משום תחילתו: הא אחא לאשמועינן. טעמא דהעובד כוכבים בשלו הא בשלו ישראל בהיתר תו לא מיהסר בהנאה וקמשמע לן דלא מנסכי עובדי כוכבים יין מדושל הלכך יין מדושל שלנו שהופקד לעובד כוכבים א"כ כו': (כ"ז)

תוספות יין מנלן. תימה מאי קא בעי מנלן הא מתניתין מייירי בסתם יינם וגזרה דרבנן היא שגזרו על יינם משום בנותיהן וי"ל דודאי עיקר גזרה דסתם יינם (לקמן לו): משום בנותיהן הוא מיהו לא היו אוסרים אותו בהנאה מטעם זה מידי דהוה אפיתן ושמים אלא עבדו רבנן כיון נסך גמור שנתנסך לפני עבודת כוכבים שאסור מן התורה משום דדמי ליה ועל יין נסך שואל התלמוד מנלן וא"ת ויין שנתנסך למה לי קרא מי נפיק מכלל שאר זבח וי"ל דאין הכי נמי דזביחה ונסך שני עניינים הם ומרבה להו לקמן לאסור בפרק ר' ישמעאל (דף נא). מזבח כל כעין זביחה ומניסוך זריקה המשתברת כגון שבר מקל לפניו: ישתו יין נסיכם. למאן דדריש להאי קרא בעובדי כוכבים ניחא ולמאן דדריש ליה בגיטין (דף נו): גבי טיטוס שאמר מקרא זה על ישראל וכן בספרי ר' יהודה ורבי נחמיה חד דורשו כלפי העובדי כוכבים וחד דורשו כלפי ישראל צריך לפרש שהיו העובדי כוכבים מגנין ישראל על עבודת המזבח כנגד מה שעושיין לעבודת כוכבים שלהם ויאכלו וישתו קאי אמזבח שאוכל מנחות ושותה נסיכים: אתיא שם שם מעגלה ערופה. תימה אדיליף תקרובת עבודת כוכבים ממת ומת מעגלה ערופה נילף מת גופיה שם שם מעבודת כוכבים עצמה כדאמרין פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז: ושם) גבי האורג בגד למת דרבא יליף דלא מיתסר בהזמנה שם שם מעבודת כוכבים דכתיב בעבודת כוכבים אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וי"ל דהתם משמשין ממשמשין ממש דקרא דאבד תאבדון בכלים כשנשתמשו בהן לעבודת כוכבי' הכתוב מדבר. [כדאיתא לקמן דף נא:]: כפרה כתיב בה קדשים. תימה בפ"ק דכריתות (דף ו.) דרשינן וערפו שם שם תהא קבורתה וי"ל דאיצטריך תרוייהו דאי משום דכתיב כפרה אמרי' לאחר עריפתה מותרת דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו ואם מוערפו שם ה"א אינה אסורה עד לאחר מיתה לכך אצטריך כפרה כתיב בקדשים דמיתסר אף מחיים וגם איצטריך לדמותה לקדשים לומר שאינה אלא ביום ושיהא טרפות פוסל בה כדאמרין בפ"ק דחולין (דף יא.): אמר רב אשי הא אתא לאשמועינן חומץ כו'. ה"ה דהוה מצי למימר דאשמועינן דוקא של איסור שנתנסך בעודו יין אבל של ישראל מותר דלאו בר ניסוך הוא אלא חדא נקט דאשמועינן מינה תרתי: אי משום אנסוכי חומץ לאו בר ניסוך הוא. מכאן היה נראה להתיר חומץ שלנו במגע עובד כוכבים וגם רבינו משולם התירו ור"ת הקפיד עליו ואמר כי אין אנו בקיאינן בטיב חומץ כי מעשים בכל יום בדעות חלוקות יש קורין אותו חומץ ויש קורין אותו יין ובהמוכר (את הספינה) (ב"ב דף צו.) נמי פליגי בריחיה חלא וטעמיה חמרא וגם על הבוסר שהתיר רבינו משולם במגע עובד כוכבים משום דמה שיוצא ממנו נקרא מים כדאמר פרק כל הגט (גיטין דף לא.) משעת כניסת מים לבוסר וכן בפרק ד' דמסכת שביעית (מ"ח) הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשדה הקפיד רבינו תם משום דאין אנו בקיאינן מתי קרוי בוסר ועוד כתב ששנה אחת לא נתבשל היינות וכי בשביל שיינותיהם אינם מבושלות כל צרכיהן הכי נמי נאמר שלא ינהג

א - ל דף

איחלופי כיון דאיכא חותם אחד לא טרח ומזיף ת"ר יין מבושל ואלונתית של עובדי כוכבים אסורין אלונתית כברייתא מותרת ואיזו היא אלונתית (כדתנן) גבי שבת עושיין אנומלין ואין עושיין אלונתית ואיזו היא אנומלין ואיזו היא אלונתית אנומלין יין ודבש ופולפלין אלונתית יין ישן ומים צלולין ואפרסמון דעבדי לבי מסותא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו יין מזוג אין בו משום גילוי יין מבושל אין בו משום ניסוך איבעיא להו יין מבושל יש בו משום גילוי או אין בו משום גילוי ת"ש העיד רבי יעקב בר אידי על יין מבושל שאין בו משום גילוי רבי ינאי בר ישמעאל חלש על לגביה ר' ישמעאל בן זירוד ורבנן לשיולי ביה יתבי וקא מבעיא להו יין מבושל יש בו משום גילוי או אין בו משום גילוי אמר להו ר' ישמעאל בן זירוד הכי אמר רשב"ל משום גברא רבה ומנו ר' חייה יין מבושל אין בו משום גילוי אמרו ליה נסמוך מחוי להו ר' ינאי בר ישמעאל עלי ועל צוארי שמואל ואבלט הו יתבי אייתו לקמייהו חמרא מבשלא משכיה לידיה א"ל שמואל הרי אמרו יין מבושל אין בו משום יין נסך אמתיה דרבי חייה איגלווי לה ההוא חמרא מבשלא אתיא לקמיה דר' חייה אמר לה הרי אמרו יין מבושל אין בו משום גילוי שמעיה דרב אדא בר אהבה איגלי ליה חמרא מזיגא א"ל הרי אמרו יין מזוג אין בו משום גילוי אמר רב פפא לא אמרן אלא דמזיג טובא אבל מזיג ולא מזיג שתי ומזיג ולא מזיג מי שתי והא רבה בר רב הונא הוה קאזיל בארבא והוה נקיט חמרא בהדיה וחזייה לההוא חיויא דצרי ואתי א"ל לשמעיה סמי עיניה דדין שקיל קלי מיא שדא ביה וסר לאחוריה אחייה מסר נפשיה אמזיגא לא מסר נפשיה ואמזיגא לא מסר נפשיה והא רבי ינאי הוה בי עכבורי ואמרי ליה בר הדיא הוה בי עכבורי הו יתבי והו קא שתו חמרא מזיגא

פש להו חמרא בכובא וצרונהי בפרונקא וחזיא להווא חיזיא דשקיל מיא ורמא בכובא עד דמלא בכובא וסליק חמרא עילויה פרונקא ושתי אמרי דמזיג איהו שתי דמזיגי אחריני לא שתי אמר רב אשי ואיתימא רב משרשיא פירוקא לסכנתא אמר רבא הלכתא יין מזוג יש בו משום גילוי ויש בו משום יין נסך יין מבושל אין בו משום גילוי ואין בו משום יין נסך שמעיה דרב חלקיה בר טובי איגליא ההוא קיסתא דמיא והוה ניים גבה אתא לגביה דרב חלקיה בר טובי א"ל הרי אמרו אימת ישן עליהן והני מילי ביממא אבל בליליא לא ולא היא לא שניא ביממא ול"ש בליליא אימת ישן עליהן לא אמרינן רב לא שתי מבי ארמאה אמר לא זהירי בגילוי מבי ארמלתא שתי אמר סירכא דגברא נקיטא שמואל לא שתי מיא מבי ארמלתא אמר לית לה אימתא דגברא ולא מיכסיא מיא אבל מבי ארמאה שתי נהי דאגילויא לא קפדי אמנורותא מיהא קפדי א"ד רב לא שתי מיא מבי ארמאה אבל מבי ארמלתא שתי שמואל לא שתי מיא לא מבי ארמאה ולא מבי ארמלתא: אריב"ל שלש יינות הן ואין בהן משום גילוי ואלו הן חד מר מתוק חד טילא חריפא דמצרי זיקי מר ירנקה מתוק חוליא רב חמא מתני לעילויא חד חמר ופלפלין מר אפסינתין מתוק מי בארג אר"ש בן לקיש קרינא אין בו משום גילוי מאי קרינא א"ר אבהו חמרא חליא דאתי מעסיא אמר רבא ובמקומו יש בו משום גילוי מ"ט חמר מדינה הוא אמר רבא האי חמרא דאקרים עד תלתא יומי יש בו משום גילוי ומשום יין נסך

רפ"י איחלופי. לשתות: אלונתית. פושון: אכור. שהרי תחלתו יין: אלונתית כברייתא. שלא היה יין מתחלה ביד עובד כוכבים אלא לקחה עשויה מיד ישראל: מותרת. בהנאה דחו לא מנסך ליה: עושין אלונתין. בשבת שהיא לשתות: ואין עושין אלונתית. שהיא לרפואה להצטנן כשיוצאין מבית המרחץ כדמפרש: ומים כלולין. ששארבו ועמדו בכלי יום או יומים להיות כלולין ופושין העלוניס בנחת במסנתת: מזוג. שני חלקי מים ואחד יין: אין בו משום גילוי. שאין נחש שותה הימנו: אבלט. עובד כוכבים היה: משכיה. אבלט: לדידה. שלא יגע בו ויאכרנו: הרי אמרו וכו'. ושמעינן מהכא דאף בשתיה מותר: מזיג ולא מזיג. שאין בו מים הרבה שותה הנחש: דלרי ואחי. מבקע במים ובא כמו (פסחים דף מ.). (כריא דחיטוי) ביקוע כמו דמלרי זיקי לקמן: סמי עיניה דלוי. הראה לו לנחש דבר שיקרץ ביין זה וישוב: קלי מיא. מעט מים: מסר נפשו. למוות ובא ושותה לעין כל: לא מסר נפשיה. ומיהו כי לא חזו ליה שתי: בי עכברי. מקום: בכובא. בלע"ז קובא: בפרונקא. כיסוי של בגד קשרו על פיהו: פירוקא לסכנתא. לדבר שיש בו סכנה אתה בא לתרץ ולסתור ראיות שאנו מביאין ואנו נסמוד שהני שינויי דליתו אלא ודאי ל"ש הכי ול"ש הכי אסור: קיסטא. שם מדת יין שבעיר: אימת. אדם הישן על הנחש ולא מסר נפשיה משום מיא ואיהו הוה ניים אגבייהו: מבי ארמלתא. ישראל שתי ואלע"ג דלא בקיאי בהלכות גילוי: סירכא. ומנהגא דגברא נקיטא ואתיא: אמנורותא. נקיון: קפדי. ומכסין המים שלא הפול בהן פסולת: טיליא חריפא. מין יין חזק ואין טעמו טוב ומתוק אלא כחומץ ומתוך חזקו אין נחש שותהו: דמלרי זיקי. מבקע נודות מחזקו: מר ירנקה. רע ומר: חוליא מתוק. מחמת השמש בתוך הענבים ושוב אינו הגון: רב חמא מתני להו. להגך ג' יינות שינוי שלהן לשבת: חד חריף. מחמת פלפלין וסממנים הנחונין בו: אפסינתין. אוליפנ"א בלע"ז: מי בארג. משקה משוכח בארג לשון פרס משוכח כמו סוסיא בארג בחלק וכוון אין נחש שותה מהו: קרינא. חליא מתוק: ובמקומו. במדינתו: חמר מדינה הוא. והנחשם רגילין בו: דאקרים. החמיץ ולא חומץ הגון: (רפ"י)

תוספות אלונתית כברייתא מותרת. פרש"י שלא היה תחלתו יין ביד עובד כוכבים אלא לקחה עשויה ביד ישראל ומותרת בהנאה דתו לא מנסך לה ומכאן ראייה להתיר תבשיל שנתערב בו יין קודם שבשלוהו אי נגע ביה עובד כוכבים דכיון שנתערב תו לא מנסך ליה עובד כוכבים והקשה ר"ת דלשון כברייתא לא משמע כן ועוד בפ"ק דחולין (דף ו.) משמע שהוא קרוי אלונתית קודם שנתנו לתוכו יין דתניא הלוקח יין לתת לתוך אלונתית ולא קאמר לעשות אלונתית לכך פירש ר"ת דאלונתית דרך הוא לעשות מתחלה בלא יין ומכניסין אותה לקיום וכשמסתפקין ממנה מעט מעט מערבין בה היין שאם יכניסו לקיום אותה עם היין מתקלקלת וה"פ אלונתית של עובדי כוכבים שמשכחה מן החבית כדי לשתות ולא ראה ישראל בשעה שמשכחה אסורה כי שמא נתן בה יין כברייתא פי' כמו שהיא נעשית מתחלה בלא יין וראהו מושך מן החבית מותרת דודאי לא עירב בו יין ומ"מ יש ראייה להתיר מדתנא בתוספתא אלונתית של עובדי כוכבים אסורה מפני שתחלתו יין כלומר שתחלתו יין של עובד כוכבים משמע הא אם תחלתו יין של ישראל מותרת במגע עובד כוכבים שנתערב בה משקין אחרים ואומר ריב"א דדוקא תבשיל לפי שאין היין ניכר בעין כלל אבל כשמשימין אותו בשומין או בחרדל שמא יש לחוש למגע עובד כוכבים לפי שהוא בעין יותר וכן הלכה למעשה: יין מבושל אין בו משום יין נסך. כן הלכה ומותר במגע עובד כוכבים מדשתו ליה שמואל ואבלט: האי חמרא דאקרים עד תלתא יומי. ולא גרס תלתין יומין דהכי נמי מצינו בו חילוק בשלשה ימים ראשונים בפרק המוכר פירות (ב"ב דף צו.) דקאמר כל שלשה ימים ודאי מכאן ואילך ספק: (תוספות)

מכאן ואילך אין בו משום גילוי ואין בו משום יין נסך ונהרדעי אמרי אפי' לבתר תלתא יומי חיישינן משום גילוי מ"ט זימנין מיקרי שתי ת"ר יין תוסס אין בו משום גילוי וכמה תסיסתו ג' ימים השחלים אין בהם משום גילוי ובני גולה נהגו בהן איסור ולא אמרן אלא דלית בהו חלא אבל אית בהו חלא מיגרי בהו כותח הבבלי אין בו משום גילוי ובני גולה נהגו בו איסור אמר רב מנשי אי אית ביה נקורי חיישינן אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל מי טיף טיף אין בו משום גילוי אמר רב אשי והוא דעביד טיף להדי טיף אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל פי תאנה אין בו משום גילוי כמאן כי האי תנא דתניא רבי אליעזר אומר אוכל אדם ענבים ותאנים בלילה ואינו חושש משום שנאמר [\[תהילים קטז-ו\]](#) שומר פתאים ה' אמר רב ספרא משום ר' יהושע דרומא שלשה מיני ארס הן של בחור שוקע של בינוני מפעפע ושל זקן צף למימרא דכמה דקשיש כחוש חיליה והתניא שלשה כל זמן שמזקינין גבורה מתוספת בהן אלו הן דג נחש וחזיר כח אוסופי הוא דקא מוסיף זיהריה קליש של בחור שוקע למאי הלכתא דתניא חבית שנתגלה אע"פ ששתו ממנה תשעה ולא מתו לא ישתה ממנה עשירי מעשה היה ששתו ממנו תשעה ולא מתו ושתה עשירי ומת אמר ר' ירמיה זהו שוקע וכן אבטיח שנתגלתה אע"פ שאכלו ממנה ט' בני אדם ולא מתו לא יאכל ממנה עשירי מעשה היה ואכלו ממנה תשעה ולא מתו ואכל עשירי ומת א"ר זהו שוקע ת"ר מים שנתגלו הרי זה לא ישפכם ברשות הרבים ולא ירביץ בהן את הבית ולא יגבל בהן את הטיט ולא ישקה מהן לא בהמתו ולא בהמת חבירו ולא ירחץ בהן פניו ורגליו אחרים אומרים מקום שיש סירטא אסור אין סירטא מותר אחרים היינו תנא קמא איכא בינייהו גב היד וגב הרגל ורומני דאפי אמר מר לא ישקה מהן לא בהמתו ולא בהמת חבירו והתניא אבל משקהו לבהמת עצמו כי תניא ההיא לשונא אי הכי דחבריה נמי דחבריה כחיש דידיה נמי כחיש הדר בריא דחבריה נמי הדר בריא זימנין דבעי לזבונא ומפסיד ליה מיניה א"ר אסי א"ר יוחנן משום ר' יהודה בן בתירא שלשה יינות הן יין נסך אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה בכזית

רש"י מכאן ואילך. נתקלקל הרבה ואין בו משום גילוי: יין תוסס. יין חדש מגיעו עד שהוא מחמיץ להיות יין קרי ליה תוסס: השחלים. קרשי"ן טרוף בכלי ושחוק ויין או מים נתונים בו: חלא. חומץ: מיגרי בהו. החומץ מתגרה ונלחם בחרוץ של נחשים ואין שוחין בו ממנו: כותח הבבלי. חזק הוא כחומץ כדמפרש באלו עובדין (פסחים דף מב.) דיהבו ביה עיפוי פת ונסיובי דחלבא מג"א"א בלע"ז: ניקורי. כמין מקום נשיכת הנחש: טיף טיף. כלי שתחת חבית שמקבל יין הנוטף: טיף להדי טיף טיף. שמתפטף תדיר והטיפים רודפות זו את זו ותכופות והנחש שומע וזורח: פי תאנה. כשתלשין אותה נעשה לה פה קצר במקום עוקקה: שוקע. לפי שחוק הוא וכדו ושוקע בתוך המשקה לקרקעתו של כלי: מפעפע. ביתיים: זיהריה. ארס שלו: לא ישתה עשירי. שהארס שוקע למטה וישתהו וימות: אבטיח. מלפפון מלון בלע"ז וגסה היא וכשפותחין אותה לאכול קלת ועומדת מגולה אוכל נחש ממנה והיא רכה והארס שוקע בה הלכך שמעינן מרב ספרא טובא ראשון לא ישתה שמה נחש זקן שתה שם ואף הארס למעלה אמרעיים שמה נחש בינוני היה ומפעפע שם תשעה לא ישתה עשירי שמה בחור היה: לא ישפכם. שמה יעבור אדם יחף ויעמוד הארס בין קשרי ארבעותיו וכיון שנכנס מעט ונוקב בבשר שוב אין לו רפואה: ולא ירביץ. להשכיב את האפר ואבק של יעלה: סירטא. סדק שהארס מתעכב שם ואינו נופל מהר ונוקב הבשר: היינו ת"ק. דהא פנים יד ורגל יש שם פתחים וסדקים כמו בין ארבע לארבע ובתוך הכף יש סדקים והאוזן והשפתים: רומני דאפי. פומיל"א של פנים אשר אלל העין ואין שם סדק ולאחרים קרי: בשונרא. דלח מזיק ליה ארס לשונא אכיל ליה לחיויא כדאמרין בערבי פסחים (פסחים דף קיב:): יין נסך. שנתנסך לעבודה כוכבים: טומאה חמורה. משא ואהל כמה איתקש תקרובת עבודה כוכבים למה: (רש"י)

תוספות השחלים אין בהם משום גילוי. פ"ה קרשי"ן בלע"ז טרוף בכלי ושחוק ויין או מים נתונים בו וקשיא דבסוף נדרים (דף צא:): דמשמע דיש בהם משום גילוי גבי ההוא נואף הוה תחלי א"ל לא תיכול מינייהו דטעמיניהו חיויא ואין לפרש שחלים דהכא היינו מאכל של גריסין כי ההיא דפ"ב (לקמן סז.) דקאמר וכן היו בצפורי עושין נותנים חומץ לתוך הגריסין וקורין אותו שחלים דהתם אינו קרוי שחלים עד לאחר נתינת החומץ והכא מיירי קודם נתינת החומץ כדאמרין ולא אמרן אלא דלית בהו חלא וי"ל דהכא ודנדרים חד הוא ודאי לפעמים במקרה טועמם נחש כי הוא עובדא דהתם ולכך נהגו בהן בני גולה איסור. פי תאנה אין בו משום גילוי. והא דאמרין בפ"ק דחולין (דף ט.) ראה צפור מנקר בתאנה חוששין שמה במקום נקב נקר ואסור שאני התם דאיכא ריעותא דניקורא: לא בהמתו ולא בהמת חבירו. אין לדקדק השתא בהמתו אמרת בהמת חבירו מיבעיא דזו ואצ"ל זו קתני ודרך התנא לשנותם יחד: ומטמא טומאה חמורה בכזית. ואפי' ב"ה דבעו רביעית פרק המוציא יין (שבת דף עז. ושם) גבי נבלות דקא אמר אף כשטמאו ב"ה לא טמאו אלא ברביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית הכא מודו דסגי בכזית דהואיל ונאסר מטעם תקרובת מטמא בכזית כמו זבח: ומטמא טומאת משקין ברביעי'. פירוש לטמא אוכלין ומשקין כתורת משקין טמאין שנטמאו בשרץ שאינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין ושיעור קבול טומאה ברביעית לוג ככל טומאת משקין עכ"ל הקונ' משמע מתוך לשונו שאין לסתם יינם טומאה א"כ קבל טומאה ממקום אחר וקשה דמה חידוש הוא זה לשנות כאן טומאה מן השרץ וכי גרע משאר משקין ומיאה איכא לשנויי דאשמועינן דמשום חומרייהו לא מקבלי טומאה בפחות מרביעית ועוד קשיא דמשמע דבשאר משקין בעינן רביעית לקבל טומאה ואדרבה בשאר משקין לא בעינן רביעית כדאמרין בפ"ק דפסחים (יז:): משקה בית מטבחיא דכן לא אמרו אלא ברביעית דחזו להטביל מחטין וצינורות אבל בפחות מרביעית טמאים ואפילו לטמא אחר' לא בעו רביעית כדמשמע נמי התם (דף יד. ושם) גבי לא נמנעו מלשרוף את הבשר כו' דמוקי לה באיכא משקין בהדי בשר דמטמא בשר

מחמת משקין ומסתמא באותן מים הנשארים על הבשר לאחר הדחה אין בהם רביעית וכן משמע בברכות פרק אלו דברים (דף נב). דקאמר שמא יחזרו מים שאחורי הכוס ויטמאו את הידים והתם לא הווי רביעית ואף לטמא כלים שמשקה מטמא כלים דרבנן לא בעי רביעית כדתנן בפ"ג דטהרות (משנה ב) גוש של זיתים פ"ו והוא טמא שנפל לתנור והוסק כביצה מכוון טהור פ"ו התנור טהור משיצתה טיפה ראשונה נתמעט האוכל מכביצה ואין הטיפה יכולה עוד לקבל טומאה מן הגוש דאין אוכל מטמא בפחות מכביצה ומן הגוש לא קבל התנור טומאה דאין הגוש מטמא כלי ומחמת הטיפה שנטמאת עם הגוש אין לטמאותו ואפי' למ"ד בפרק כל שעה (פסחים לג:) משקין מבלע בליעי וכשנטמא הגוש נטמא הטיפה דטומאה להיכן הלכה מ"מ כיון שקיבלתה בעודה אוכל שהיתה בלועה בגוש לא חמירא כמשקה לטמא התנור יותר מכביצה טמא פ"ו התנור טמא דטיפה ראשונה שיצתה קבלה טומאה מן הגוש שיש בו כביצה וחזרה וטמאה את התנור אלמא לא בעינן רביעית ונראה לפרש דהך טומאה דסתם יינם גזרו ואף בלא מגע שרץ ולא החמירו לגזור טומאה בפחות מרביעית כי הני משקין דפרק דם הנדה (נדה דף נה:) דמעט עיניו ודם מגפתו וחלב שבאשה מטמאין טומאת משקין ברביעית מדרבנן כדאיתא פרק כיסוי הדם (חולין דף פז:) וקראי דמייתי פרק דם הנדה אסמכתא נינהו וא"ת למה הוצרכו לגזור טומאה על סתם יינם תיפוק ליה משום מגע עובד כוכבי' שגזרו עליהם שיהו כזבים לכל דבריהם וי"ל דאיצטריך למיסר פחות מבן תשע דליתא הך גזירה כדאמרינן לקמן בפירקין (דף נז. ע"ש) וא"ת הך רביעית דסתם יינם ורביעית דמשקה זב דפרק דם הנדה אמאי לא חשיב להו בנזיר פרק ג' מינים (דף לח.) גבי עשר רביעית הן וליכא למימר דלהכי לא חשיב ליה משום דליתנהו אלא דרבנן דקא חשיב נמי פסול גויה דרבנן וי"ל דכל עניני טומאת משקין ברביעית הם בכלל פסול גויה: (תוספות)

א

-

לא

דף

סתם יינם אסור בהנאה ומטמא טומאת משקין ברביעית המפקיד יינו אצל עובד כוכבים אסור בשתיה ומותר בהנאה והתנן המפקיד פירותיו אצל עובד כוכבים הרי הן כפירותיו של עובד כוכבים לשביעית ולמעשר כגון שיחד לו קרן זוית אי הכי בשתיה נמי לישתרי דהא רבי יוחנן אקלע לפרוד אמר כלום יש משנת בר קפרא תנא ליה ר' תנחום דמן פרוז המפקיד יינו אצל עובד כוכבים מותר בשתיה קרי עליה [\[קהלת יא-ג\]](#) מקום שיפול העץ שם יהו שם יהו ס"ד אלא שם יהו פירותיו א"ר זירא לא קשיא הא ר"א הא רבנן דתניא אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של עובד כוכבים ומלאוהו יין ומפתח או חותם ביד ישראל ר"א מתיר וחכמים אוסרין א"ר חייא בריה דרבי חייא בר נחמני א"ר חסדא אמר רב ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי ואמרי לה א"ר חסדא אמר לי אבא בר חמא הכי אמר זעירי הלכה כר"א אמר רבי אלעזר הכל משתמר בחותם אחד חוץ מן היין שאין משתמר בחותם אחד ו' יוחנן אמר אפי' יין משתמר בחותם אחד ולא פליגי הא כר"א הא כרבנן איכא דאמרי א"ר אלעזר הכל משתמר בחותם בתוך חותם חוץ מן היין שאין משתמר בחותם בתוך חותם ורבי יוחנן אמר אפילו יין משתמר בחותם בתוך חותם ותרוייהו כרבנן מר סבר כי פליגי רבנן עליה דר"א בחותם אחד אבל בחותם בתוך חותם שרו ומר סבר אפילו חותם בתוך חותם אסרי היכי דמי חותם בתוך חותם אמר רבא אגנא דפומא דחביתא שריקא וחתמיא הוי חותם בתוך חותם ואי לא לא דיקולא ומיהדק הוי חותם בתוך חותם לא מיהדק לא הוי חותם בתוך חותם נוד בדיסקיא חתימת פיי למטה הוי חותם בתוך חותם פיו למעלה לא הוי חותם בתוך חותם וכי כייף פומיה לגיו וצייר וחתים הוי חותם בתוך חותם ת"ר בראשונה היו אומרים יין של עין כושי אסור מפני בירת שריקא ושל ברקתא אסור מפני כפר פרשאי ושל זגדור אסור מפני כפר שלים חזרו לומר חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות מעיקרא מאי סבור ולבסוף מאי סבור מעיקרא סבור אין כותי מקפיד על מגע עובד כוכבים לא שנא פתוחות ולא שנא סתומות ולבסוף סבור כי לא קפיד אפתוחות אסתומות מקפיד קפיד וסתומות מותרות ורמינהי

רס"י סתם יינם אסור בהנאה. משום גזירת יין נסך: ומטמא טומאת משקין. מטמא טומאת אוכלין ומשקין כחורת משקין טומאת סרץ שאינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין ושיעורן להביל טומאה ברביעית הלוג ככל טומאת משקין: והתנן המפקיד פירותיו אצל העובד כוכבים הרי הן כפירותיו. למעשרות ולשביעית דחשידי לחלופי וה"ל דלמא חלפיה והאי חמרא דעובד כוכבים הוא: שיחד לו קרן זוית. ומסר לו מפתח או עשה חותם: פרוז. מקום של בר קפרא הוא ונפטר בר קפרא: שיפול העץ. ששקן סם הלמידי חכמים: סם יהו ס"ד. שהוא עלמנו ימלא סם והא שכיב ליה: אלא סם ויהו פירותיו. ימלאו פירות העץ ששקרו ממנו אף כאלו הכריך לדברי חכמים ישאל את בני העיר ששומעין ולמדו ממנו ומלמדים אותן לאחרים: מפתח או חותם כ"א מחיר. אף בשתיה: וחכמים אוסרין. לעשות כן ואי עבד שרי בהנאה כדאמרינן לעיל: ותרוייהו כרבנן. דאי כר"א בחותם אחד נמי שרי: אגנא דפומא דחביתא. כפה מזרק ע"פ החבית: שריקא. טח בטיט ודיבק סביבות פי המזרק לדופני החבית: דיקולא. כפה סל ע"פ חבית והחבית מגופה דהיינו ב' חותמות מגופת החבית שדבוקה בחבית ונתויבשה וסל כפוי עליה: ומיהדק. נכנס בדוחק פי הסל לבלוע את החבית הוי

חותם בתוך חותם ולא טרחה לזיזי כולי האי: לא מיהדק. נוח ליטולו הוי כמאן דליתיה: נוד. של עור מלא יין וקשור ומונח בתוך דיסקיאל של עור: פיו. של נוד: למטה. בתוך דיסקיאל: הוי חותם בתוך חותם. לטרח להפוך ולהתיר קשר הדיסקיאל וקשר הנוד ולחזור ולקשרה כולי האי לא טרחה: ואי כיוף פומיה. של נוד לגיו ולייר וחותם כעין שקופרין נודות שלנו של שמן שלאחר שקופרים אותו מכניסין פי הנוד כשהוא קשור בתוכו ועוד קופרים אותו פעם אחרת לפי' אין דיסקיאל הוי חותם בתוך חותם: עין כופי. מקום כותים: בירה סריקא. עובדי כוכבים הן וסמוכין לעין כופי: ברהתא. עיר של כותים: כפר פרשאי. עובדי כוכבים: זגזור. כותים: (כ"ז)

תוספות המפקיד יינו אצל עובד כוכבים אסור בשתיה ומותר בהנאה. ובסמוך משמע שהפקידו בחותם אחד ותימה מאי קסבר ר' יהודה בן בתירא אי לא חייש לזיוף כר"א אפילו בשתיה לשתרי ואי חייש לזיוף כרבנן אפי' בהנאה ליתסר שמא נגע בו העובד כוכבים ונסכו וי"ל דרבי יהודה בן בתירא לטעמיה דאמר לקמן בפרק ר' ישמעאל (דף נט:): יין של ישראל שנגע בו עובד כוכבים מותר בהנאה חדא דאין מנסכין יין אלא בפני עבודת כוכבים ועוד שאומר לו לא כל הימנך שתאסור ייני לאונסי ואע"ג דחיישי לזיוף דנגע ביה ושתה מיניה לא החמיר כ"כ לחוש לאחלופי בשלו שיאסר גם בהנאה כיון שכל עיקר יינם אינו אסור אלא מדרבנן: דאמר רב הלכה כר"א שמתיר יין בחותם אחד. ולקמן פ"ב (דף סט: ושם) נמי אמרינן האידינא קיימא לן כר"א דלא חייש לזיופא ויש להקשות דרב אדרב דהא אמר רב לקמן (דף לט.). חבי"ת בחותם אחד אסור סימן חלב בשר יין תכלת ועוד קשה דרב אשי אמר לעיל (דף כט:): גבי חומץ ויין מבושל א"צ חותם בתוך חותם משמע הא יין גמור צריך חותם בתוך חותם וכן רבא דשקיל וטרי לקמן בסמוך היכי דמי חותם בתוך חותם משמע דס"ל דלא סגי בחותם אחד וכולה סוגיא דשמעתא מיירי בחותם בתוך חותם והיה מתרץ ר"ת דהוא דרב דלקמן מיירי בישראל חשוד וגרע מעובד כוכבים מפני שהוא בטוח שיאמינוהו ולא מירתת כ"כ וכן היה דרב אשי דלעיל (דף כט:): נ"מ לענין ישראל חשוד וכן רבא מפרש חותם בתוך חותם אליבא דרבנן ואפי' אליבא דהלכתא איכא נפקותא כגון ישראל חשוד והיה דרבה בר רב הונא חתך לה לבישראל אתלתא קרנתא כשמשלחה ביד עובד כוכבים ולהכי סגי בחותם אחד וקשה קצת פר"ת דנבואה היא להעמיד כל אלו ההלכות בישראל חשוד ואנן בעובדי כוכבים קיימינן ורב אשי לעיל הזכיר חומץ ביד עובד כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם ומשמע הא יין ביד עובד כוכבים צריך ועוד דבירושלמי משמע דהיה בעובד כוכבים איירי וגם רש"י וה"ג פירשוהו בעובד כוכבים לכך נראה לפרש דהכא והתם בעובד כוכבים איירי ויש לחלק בין שולח לחבירו ואינו חוזר ורואה חותמו להכירו דאז צריך חותם בתוך חותם דלא מרתת שסבור האחר לא יכיר החותם אבל היכא שמינחו ביד העובד כוכבים ועתיד לראות חותמו להכיר די בחותם אחד תדע שכן הוא שהרי ר"א הזכיר בדבריו המפקיד יינו אצל עובד כוכבים ובסתמא אדם דעתו לחזור שם להכיר חותמו וסתמו אבל רב אשי דלעיל הזכיר בדבריו חומץ שלנו ביד עובד כוכבים משמע ששולחו ביד עובד כוכבים ורבא נמי אשכחן לקמן דקאמר נוד בדיסקיאל ופיו למטה ואיהו גופיה אמר בפ' בתרא (לקמן עד:): כי הוה משדר גולפי להרפניא סחיף להו אפומייהו וחתים להו אבירצייהו ומלתיה דרב לקמן (דף לט.). מיירי בשולח ביד עובד כוכבים כפרש"י וה"ג: ולא פליגי הא ר"א והא רבנן. פירוש לא פליגי אליבא דחד תנא אלא מר סבר כר"א ומר סבר כרבנן א"נ לא פליגי וכולהו כר"א קיימי דפסק רב כוותיה אלא מר מפרש מילתיה דר"א ומר מפרש מילתיהו דרבנן וא"ת ורבי אלעזר היכי קאי כר"א הא ר"א גופיה קאמר בפ"ק דנדה (דף ח.). דאין הלכה כר"א בכלהו סידרי אלא בארבע וי"ל דשאני הכא דקאי ר"מ כוותיה לקמן פרק ר' ישמעאל (דף סא.). בבבביתא דאמר הלוקח בית וכו' וכה"ג משני תלמודא התם בפ"ק דנדה (שם): ותרוייהו כרבנן. וא"ת אימור דרבי יוחנן סבר כר"א ומפתח חותם דקתני בבבביתא ר"ל תרוייהו דהשתא הוי חותם בתוך חותם וי"ל דתלמודא משמע ליה דמפתח חותם דקתני בבבביתא לא משום דבעינן תרוייהו מדלא קאמר שתי מפתחות או ב' חותמות אלא מפתח או חותם קאמר וגם יש גורסים מפתח או חותם: סתומות מותרות. ואף על פי שאין לך סתומות שלא יהו פתוחות מתחלה מכל מקום כיון שדעתו לסתמן להתקיים למכור לישראל מנטר קא נטר להו שפיר ואינו חפץ שיחשדוהו ישראל כלל: (תוספות)

דף **לא** **ב**

השולח חבית של יין ביד כותי ושל ציר ושל מורייס ביד עובד כוכבים אם מכיר חותמו וסתמו מותר אם לאו אסור אמר רבי זירא לא קשיא כאן בעיר כאן בדרך מתקיף לה רבי ירמיה מידי הנך דעיר לא בדרך אתו אלא אמר רבי ירמיה בין הגיתות שנינו כיון דכולי עלמא אפכי מירתת אמר השתא אי חזי לי מפסדו לי אתמר מפני מה אסרו שכר של עובדי כוכבים רמי בר חמא אמר רבי יצחק משום חתנות רב נחמן אמר משום גילוי אגילוי דמאי אילימא גילוי דנזייתא אנן נמי מגלינן ואלא דחביתא אנן נמי מגלינן לא צריכא באתרא דמצלו מיא אלא מעתה ישן תשתרי דא"ר ישן מותר אין מניחו ליישן החמיץ מותר אין מניחו להחמיץ גזירה ישן אטו חדש רב פפא מפיקין ליה לאבבא דחנותא ושתי רב אחאי מיייתו ליה לביתיה ושתי ותרוייהו משום חתנות רב אחאי עביד הרחקה יתירתא רב שמואל בר ביסנא איקלע למרגואן אייתו ליה חמרא ולא אשתי אייתו ליה שיכרא ולא אשתי בשלמא חמרא משום שימצא שיכרא משום מאי משום שימצא דשימצא אמר רב האי שיכרא דארמאה שרי וחייא ברי לא נישתי מיניה מה נפשך אי שרי לכולי עלמא שרי אי אסיר לכולי עלמא אסיר אלא רב סבר משום גילויא ואזיל מרורא דכשותא וקלי ליה זיהריה ודלקי מלקי ליה טפי

וחייה ברי הואיל ולקי לא נישתי מיניה אמר שמואל כל השרצים יש להן ארס של נחש ממת של שרצים אינו ממת אמר ליה שמואל לחייה בר רב בר אריא תא ואימא לך מילתא מעלייתא דהוה אמר רב אבון הכי אמר אבון הני ארמאי זוקאני דהוה שתו גילויא ולא מתו אידי דאכלי שקצים ורמשים חביל גופיהו אמר רב יוסף

רס"ז חבית של יין ביד כותי. וכ"פ ביד עובד כוכבים לריד הכרת חותם ואע"פ דכותי אינו מנסך מיהו ללא קפיד אמגע עובד כוכבים: ואל ליה ומוריים ביד עובד כוכבים. לריד הכרת חותם ליה אע"ג דלאו אורחא למירמי ביה חמרא דדמי היין יקרים משל ליה מיהו חיישין דלמא מחליף ליה בציר של דגים עמאים ומוריים חיישי' אידי דדמי מוריים יקרים דדמי יין דלמא שקיל מוריים ומעיל חמרא ומערב ב' אבל כותי לא השיד לחלופי. ליה מזיעה וזכות של דגים כשכובשין אוחו במכבש כדלמירין במועד קטן (דף יא.) ונעשה חזק כחומץ ומטביל בו. מוריים מערבין בו קרבי דגים כדלמירין לקמן בפרקין (דף לז:) דנפיס שומניה: מכיר חותמו וסתמו. שלח זיף סתימתו: בעיר. קפיד כותי דסבר השתא נגע עובד כוכבים ביני ולא זכני מייני: לא דכרד אהו. ולחוש שמא נגע בהו בנאס דכרד: בין הגיתות שנו. הך דקתני סתמות מותרות: דכ"ע אפכי. מלווין בדרכים: משום חתנות. שלח ריגיל לעשות משתאות אלל עובד כוכבים ויהו עיניו בכתו: דנזייתא. בעוד שהשכר בגיגית שהיא נעשית: חנן נמי מגלילין. דקיי"ל דשיכרא לא שתי חויה מיניה: באתרא דמלכו מיא. במקום שרגילין להשתות המים בכלי עד שיהו כלולים ומים יש בהו משום גילוי: ישן מותר. כל דבר גילוי שהשהו אותו עד שנתיישן מותר לחון מניחו ארס של נחש ליישן אס היה בכותו: החמיץ מותר. יין מגתו חדש שנתגלה עד שלח החמיץ והחמיץ מותר בידוע שלח אהו בו נחש לחלוף אהו בו נחש לא היה מניחו להחמיץ: למרגולין. ישראל חשודין היו ולא היו מקפידין על יינם של עובדי כוכבים: משום שימאלא. השד יין נסך: שימאלא דשימאלא. גזרה שיכרא אטו חמרא: משום גילויא. ומיהו לכו"ע שרי שאינן חולין והאי זיהרא לא מלקי להו: משום דלאו מרורא דכשואה. טעם מירכות של כשואה וקלי ליה לזיהרא ואין בו כח להלקות אדם בריא: ודלקי מלקי ליה. אדם שהוא חולה קודם לכן ושואהו מזיקו ומכבד חלו: מלקי. מזיק: זוקאני. נפוחים: (רס"ז)

תוספות השולח חבית של יין ביד כותי וציר ומוריים ביד עובד כוכבים. מדקדק ר"ת דמשמע מדפלגינהו בתרי בבית ש"מ דוקא קתני יין ביד כותי אבל ביד עובד כוכבים לא סגי בחותם אחד ואתיא כרבנן וא"כ ציר ומוריים סגי בחותם אחד אף לרבנן ותימה א"כ תקשי לאיכא דאמרי דלעיל דא"ר אלעזר הכל משתמר בחותם בתוך חותם דמשמע כל מיילי בעינן חותם בתוך חותם וי"ל דהכל לא קאי אלא שאר מילי דחבי"ת אבל חמפ"ג חילתית מוריים פת וגבינה אמרי' לקמן דסגי בחותם אחד ורש"י פי' יין ביד כותי וכ"ש ביד עובד כוכבים צריך הכרת חותם ובהכרת חותם מיהא שרי כר"א משמע דאף לר"א צריך הכרת חותם בשולח בדרך מעיר לעיר ואף לדברי ר"ת שמעמיד הברייתא כרבנן מדרבנן נשמע לר"א לאו אמרו רבנן בציר ומוריים דסגי בחותם א' דבעי הכרת חותם לר"א נמי בין דסגי בחותם א' צרי' הכרת חותם וא"כ יש לזיהר בשולח יין לחבירו ואינו הולך שם להכיר חותמו שצריך חותם בתוך חותם או אם שולח כתב להודיע איך חותמו ויודיע לעובד כוכבים שכך שלח לו מועיל בחותם א' דעובד כוכבים כיון דידע מירתת ולא מזייר ור"ת פי' דלר"א דלא חייש לזיופא לא בעינן הכרת חותם ואפי' אינו הולך להכיר חותמו וגם אינו שולח באיזה ענין הוא חותם מותר ומיייתי ראייה מדקאמר תלמודא לקמן פ"ב (דף סט:) והשתא דקיימא לן כר"א דלא חייש לזיופא אמאי לא מותבין חמרא ביד עובדי כוכבים כו' ובדיעבד יש לסמוך על פסק ר"ת וענין חתימת החבית פירש רבינו ברוך וזה לשונו נכון הדבר לסתום פי חבית בנעורת או בדבר אחר ולתת עור על הסתימה קבוע במסמרות ולכתוב אותיות חציין על העור וחציין על דופני קרשי החבית שאם יגביה העובד כוכבים העור לא יוכל לכונן לישובו כבתחלה ולתת חשוק אחד שקורין צירקל"א סביב השולים במקו' שמחובר' דופני החבית ולקבוע שם במסמרות מפני הנעורת התחובה שם סביב שלא יוציאם העובד כוכבים להוציא היין דרך שם ולתחבו אחרי כן אל מקומו הראשון וכל הברזות לחתוך ולקבוע עליהם עור במסמרות או לקבוע נסרים לכסות כל השולים והברזות עכ"ל וישלח לחבירו כתב כדפרישית. כתב ר' יצחק בר יהודה לר"ש בתשובה כי בימיהם היו החביות של חרס וכאשר היתה פי החבית סתומה אז היה די כר"א אבל חביות שלנו אף לאחר חיתום פי החביות והברזות יכול העובד כוכבים לנעוץ סכין בין הנסרים ולהוציא יין ולפי תשובתו ש' לאסור אפי' חתמו בענין שפי' ויש מחמירים ומכסים כל דופני החבית בחשוקים וגם השולים בנסרים ואז אין לחוש כלל ויש מקילין לשלוח בחותם אחד אף בלא הכרת חותם ולא הודעת כתב ומיישבים הברייתא דאם היה מכיר חותמו לא שילך להכירו אלא אם הלך ומצא והכיר חותמו מותר גמור כי ודאי לא זייפו אבל אם לא הכיר כשהלך שם החותם כמו שעשאו יש לחוש שמא זייפו העובד כוכבים אבל אם לא הלך אחרי אשר חתמו והישראל מצאו חותם מותר והמחמיר תבא עליו ברכה וכתב הר"ר משה מקוצי בספרו כי אחרי שיש מקילין ויש מחמירין אין לנו ראייה ברורה לאסור ודין חביות ריקניות נפרש בסוף ע"ז (לקמן דף עד: ד"ה רבא) כשנגיע שם אי"ה: מפני מה אסרו שכר כו'. איסור שכר לא מצוינו לא במשנה ולא בברייתא ושמא בימי האמוראים אסרוהו: רב נחמן אמר משום גילוי. וא"ת למ"ד משום גילוי מ"ט לא תני ליה במתניתין עם גבינות דטעמייהו נמי משום גילוי וי"ל דרב נחמן לית ליה לקמן (דף לה: ע"ש) בגבינות טעמא דגילוי אלא טעמא מפני שמעמידין בשרף ערלה וא"ת למ"ד משום גילוי בגבינות אי סבר הכא טעמא דגילוי וי"ל כיון דהכא ליכא למיחש היכא דלא מצלו מיא וה"נ דמשו ביה כשואת לא פסיקא ליה: באתרא דמצלו מיא. וא"ת למ"ד לעיל (דף ל.) אמנקריותא קפדי מאי איכא למימר וי"ל דבשכר לא קפדי כ"כ מפני שסופו להוציא כל גריעותו שבו כשיהיה עשוי ותוסס כל צרכו ובים שוקע ישאר עם השמרים שאינם לשתיה: ותרוייהו משום חתנות רב אחא עבד הרחקה יתירתא. ומ"מ שניהן לא היו שותין ומיהו המתאכסן בבית העובד כוכבים וא"כ צריך לזיהר שלא לשתות שכר בבית העובד כוכבים דהא רב פפא רב אחא שהיו בתראי לא היו שותין ומיהו המתאכסן בבית העובד כוכבים יכול להיות שמותר לשלוח בעיר לקנות שכר מן העובדי כוכבים דהוי כמו בביתו של ישראל ואף אם העובד כוכבים אכסנאי שלו נתן לו משלו (ושותה) משום איבה דלא אסרו משום חתנות אלא לקבוע שתיה בחנות או ברגילות לשתות בבית העובדי כוכבים אבל אקראי בעלמא שרי ובכלל דין שכר בין שכר של תמרים בין של תבואה ואין לאסור של תבואה משום בשולי עובדי כוכבים כמו סלקא ודייסא דאע"ג דלא חזי לכוס כשהוא חי דס"ל כאידך לישנא דרב דאמר כל שאינו עולה על שלחן מלכים אין בו משום בשולי עובדי כוכבים ואשכחנא ר' יוחנן סבר לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נט.) כוותיה ובפרק החולץ (יבמות דף מו.) ועוד יש טעם אחר להתיר השכר דאין בו משום בשולי

עובדי כוכבים דכי היכי דהתבואה בטלה לגבי המים לענין ברכת שהכל נהיה בדברו ה"נ היא בטלה לענין איסור בישול: דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו. תימה דאמר פרק רבי עקיבא (שבת דף פו:): גבי שכבת זרע של ישראל במעי עובדת כוכבים ישראל דדייגי במצות חביל גופייהו טפי מעובדי כוכבים וי"ל דלענין להנצל מארס אין מועיל חבל דדייגי במצות כמו חבל דאכילת שקצים ורמשים שיש להם בתוך הגוף ומבטל ארס של נחש: (תוספות)

א

-

לב

דף

האי חלא דשיכרא דארמאה אסור דמערבי ביה דורדיא דין נסך אמר רב אשי ומאוצר שרי כיון דמערבי ביה מסרא סרי: וחרס הדרייני: מאי הדרייני אמר רב יהודה אמר שמואל חרס של הדריינוס קיסר כי אתא רב דימי אמר קרקע בתולה היתה שלא עבדה אדם מעולם עבדה ונטעה ורמי ליה לחמרא בגולפי חיורי ומייצי להו לחמרייהו ומתברו להו בחספי ודרו בהדייהו וכל היכא דמטו תרו להו ושתי א"ר יהושע בן לוי וראשון שלנו כשלישי שלהן איבעיא להו מהו לסמוך בהן כרעי המטה רוצה בקיומו ע"י ד"א שרי או אסור ת"ש דר"א ורבי יוחנן חד אסור וחד שרי (והלכתא כמאן דאסור) מיתבי הדרדורין והרוקבאות של עובדי כוכבים יין של ישראל כנוס בהן אסור בשתיה ומותר בהנאה העיד שמעון בן גודא לפני בנו של ר"ג על ר"ג ששתה ממנו בעכו ולא הודו לו נודות של עובדי כוכבים רשב"ג אומר משום רבי יהושע בן קפוסאי אסור לעשות מהן שטיחין לחמור והא הכא דרוצה בקיומו ע"י דבר אחר וקתני דאסור וליטעמיך קנקנים של עובדי כוכבים ליתסרו למיזבן מאי שנא נודות ומ"ש קנקנים אמר רבא גזירה שמא יבקע נודו ויטלנו ויתפרנו על גבי נודו ולמ"ד רוצה בקיומו על ידי ד"א אסור מ"ש קנקנים דשרו אמר לך התם ליתיה לאיסוריה בעיניה הכא איתיה לאיסוריה בעיניה: ולא הודו לו: ורמינהי יין הבא ברוקבאות של עובדי כוכבים אסור בשתיה ומותר בהנאה העיד שמעון בן גודא לפני בנו של ר"ג על ר"ג ששתה ממנו בעכו והודו לו מאי לא הודו לו דקאמר התם כל סייעתא אבל בנו מודי ליה איבעית אימא גודא לחוד וגודע לחוד: ועורות לבובין: תנו רבנן איזהו עור לבוב כל שקרוע כנגד הלב וקדור כמין ארובה יש עליו קורט דם אסור

רש"י דורדיא. שמרים: ומאולר. אם הביאו מן האולר מכלי העשוי לקיום: מסרא סרי. מסריה כשמשאין אותו: של הדריינוס קיסר. כשולח בגייסות מוליך עמו: בתולה שלא נעבדה. והיה כל כחה הייס והוליאחו ביין זה ונעשה חזק: גולפי. כלי חרס: חיורי. חדשים דמייאי: ודרו בהדייהו. נושאין עמהן: תרו להו. שרין אותן במים: ראשון שלנו. יין משוכח שלנו: אינו חלל כשלישי שלהן. כשהוא שרוי ג' פעמים במים היו המים השלישיים משוכחין כיון שלנו: ע"י ד"א. ישראל רוצה בקיומו של יין נסך ולא כשכילו חלל כשכיל החרס ולסמיכה: הדרכורים. לגינין קטנים: רוקבאות. תרגומה של חמת רוקבא והן של עור: בן גודא: שטיחין. דשטיח"ש והא הכא גבי שטיחין דאינו רוצה בקיומו של יין וקתני אסור: ויטלנו. לשטיח מעל החמור: ויתפרנו בנודו. ויתן יינו של עובד כוכבים טעם ביינו של ישראל: גודע לחוד וגודא לחוד. לזה לא הודה ולזה הודה אחרי כן: שקרע שלו כנגד הלב. שכן דרך עובד כוכבים להוליא דרך אותו קרע הלב של שור מחיים: וקדור. קדור כנקב עגול: יש עליו קורט דם. גלדי בלע"ז קרוט"א: אסור. בידוע שמחיים נקרע: (רש"י)

תוספות האי חלא דשיכרא דארמאי אסור כו'. הלכך צריך ליהזר בשכר דבש שקורין מ"ט לבדוק אם מטילין בו שמרי יין להעמיד מהר כי יש מקומות שעושין כן ואז ודאי הוא אסור: ומאוצר שרי דמסרא קא סרי. הלכך נראה דמותר לקנות כל מיני משקה מן העובדי כוכבים כגון יין תפוחים ומי תותים ובלבד שיראהו הישראל מושך מן החבית ואפילו דמיהן יקרים יותר מן היין דודאי לא עירבו יין בתוך החבית דמסרא קא סרי אבל אם לא ראהו מושך מן החבית אז הדבר מתחלק במשקה היקר מן היין יאסור שמא עירבו בו יין להשתכר ולהרויח אבל אם היין יקר אין לחוש שמא עירבו בו יין להכשיל כדאמרין לקמן (דף לד:): קיסתא דמורייסא בלומא קיסתא דחמרא בארבעה לומי והא דתניא בתוספתא יין תפוחים מן האוצר מותר היה נמכר בשוק אסור מפני שמדדיף פירוש מערבין בו יין היינו דוקא במקום שהוא בזול ואין לאסור מטעם שמימין המשקה בחבית שהיה בו יין נסך דהא אמרינן לקמן דשרי למרמי ביה. (חמרא) ושיכרא: והא הכא דרוצה בקיומו ע"י ד"א וקתני דאסור. תימה אדמותיב מברייתא לותיב ממתניתין דתנן נודות העובדי כוכבים וקנקניהם ויין של ישראל כנוס בהם אסורים ואיסורן איסור הנאה דברי ר"מ והא הכא דרוצה בקיומו על ידי ד"א הוא ולא משום יין הנבלע בהם כלל וקאמר ר"מ דאסורים בהנאה הקנקנים אף למכרן לעובדי כוכבים והכא ליכא לשנויי שמא יבקע וילך ויתפרנו כו' דסתם קנקנים הם של חרס ואינם ראויים לתפור ואין לומר דס"ל כרבנן דמתירים דע"כ לא שרו אלא בקנקנים משום דלא חזו ליין הכנוס בהם אבל חרס הדרייני דחזי לשרותו במים אפי' רבנן אסרי וי"ל דאסורים ואיסורן איסור הנאה לא קאי אקנקנים אלא איין הכנוס בהם ואסורין דנקט קאי איינות דנודות וקנקנים תדע מדמקשה לקמן (דף לח:): גבי כבשים דאמר רבי יוחנן אפילו ידוע שנתן בהם עובד כוכבים לתוכו יין או חומץ מותר ופרך מ"ש ממורייס לרבי מאיר

דאסור בהנאה ומשני התם ידיע ממשן הכא לא ידיע ממשן ואי בקנקנים אסור רבי מאיר ליפרוך מ"ש מקנקנים דלא ידיע ממשן ואסור רבי מאיר בהנאה אלא ודאי קנקנים לר"מ נמי שרי בהנאה והא דקאמר אסורים לשון רבים דמשמע הנודות והקנקנים לא קאי אלא איין שבתוך הנוד ובתוך הקנקן אבל מברייתא פריך שפיר לפי סברתו שהיה סובר כמו שאוסר רשב"ג לעשות שטיחין שיאסרם גם בשאר הנאות ומסיק גזרה שמא יבקע נודו ויתפרנו ע"ג נודו ויתן יין הנבלע בעור טעם ביינו ואית ספרים דגרסי בתר הך שנויא ולמ"ד רוצה בקיומו ע"י דבר אחר דאסור מ"ש מקנקנים דשרי דהא רוצה בקיומו ע"י ד"א הוא ומסיק התם ליכא לאיסורא בעיניה הכא איתיה לאיסורא בעיניה ולפי גירסא זו משמע דמאן דאסור לא אסור רוצה בקיומו ע"י ד"א אלא בחרס הדרייני משום דאיתיה לאיסורא בעיניה עוד יש לפרש דלעולם דר"מ אסור קנקנים בהנאה למכור לעובדי כוכבים ולא תקשי לקמן לההיא דכבשין דיש לחלק דבקנקנים היינו טעמא דאסור שדרך של יין הנבלע בתוך הקנקנים להיות נפלט והוי כמו בעין אבל יין לתוך הכבשים אינו בעין תדע דלא מקשה גבי כבשים מ"ש מיין של ישראל הכנוס בקנקנים דאסור בהנאה לר"מ מפני יין הקנקן הנבלע בו אלא ודאי להכי אסור דכיון שגוף היין נפלט בשל ישראל הוי כמו בעין וידיע ממשו אבל יין מתבטל בין הכבשין ולא ידיע ממשו ובשמעתין ה"נ לא מצוי מותיב ממתני' דנהי דרוצה בקיומו שרי היינו כגון לסמוך כרעי המטה או לעשות שטיחין אבל למכור לעובדי כוכבים לכנוס בהן יין שרוצה העובד כוכבים בקיומו לצורך היין לעולם אסור דאין זה רוצה בקיומו ע"י ד"א ומתני' נמי דאסור קנקנים לר"מ בהנאה היינו דוקא למכור לעובדי כוכבים דודאי ישימו בו יין אבל להשתמש להצניע שם חפצו או לסמוך כרעי המטה לעולם אימא לך דשרי ומותיב מברייתא דאסור בהדיא לעשות שטיחין לחמור ולפי זה אין לגרוס ולמאן דאסור מ"ש קנקנים דשרי דאין ענין קנקנים לרוצה בקיומו דהא מאן דשרי שרי אפילו למכור לתת לתוכו יין דמותר בהנאה וא"כ היה לו להקשות אפי' למאן דשרי ברוצה בקיומו ע"י ד"א מ"מ אסור להשתמש ביין א"כ מ"ש קנקנים ומיהו יש לישב הגירסא וה"פ אפילו למאן דאסור כל כך בחרס הדרייני אפילו לסמוך כרעי המטה כ"ש שהיה לאסור קנקנים בהנאה לגמרי ומ"ש קנקנים דשרו רבנן אף להכניס בו יין של ישראל להיות מותר בהנאה ומסיק התם ליתיה לאיסורא בעיניה ולכך מותר בהנאה אבל חרס הדרייני איתיה לאיסורא בעיניה לפי פירוש זה משמע דמאן דאסור אסור כל רוצה בקיומו לכל שום תשמיש ופסקינן הלכתא כמאן דאסור הלכך יש פוסקים דצריך לזהר שלא לעשות שום תשמיש בכלים הבלועים חמץ בפסח משום דהוי רוצה בקיומו ע"י ד"א אבל אינו נראה לר"ת מדקאמר התם ליתיה לאיסורא בעיניה וכו' משמע היכא דליכא איסורא בעיניה לא מיתסר בהנאה ומכאן פסק ר"ת דקדירות הבלועות מבשר בחלב ע"י שנתבשל בהם שמוותר להשים בתוכן דבר יבש כגון תבואה וכן קדירות האסורות משום חמץ בפסח מותר לתת לתוכן דבר יבש אבל דבר לח לא: אבל בנו מודי ליה. לכאורה משמע דההוא רשב"ג דקאמר לעיל אסור לעשות שטיחין משום ר' יהושע בן קפוסאי קאמר וליה לא ס"ל אי נמי ר"ג דהכא הוא זקנו של רבי ובנו הוא רבי חנינא בן גמליאל אחי רשב"ג אביו של רבינו הקדוש וכן משמע בפ"ק דנדה (דף ח: ושם ד"ה והא) דרבי חנינא בן גמליאל היה דודו של רבי מש"ה קאמר התם דר"א קשיש מיניה טובא והא דאמרינן ספ"ב דסוטה (דף מט: ושם רשב"ג היה קורא על עצמו עיני עוללה לנפשי וגו' אלף ילדים היו לבית אבא ולא נשתייר מהם אלא אני כאן וכן אחי אבא בעסיא משמע שלא היה לו שום אח זה היה רשב"ג הזקן אביו של ר"ג דיבנה שהוא זקנו של

ב - לב דף

אין עליו קורט דם מותר אמר רב הונא לא שנו אלא שלא מלחו אבל מלחו אסור אימא מלחו העברתו: רשב"ג אומר בזמן שהקרע שלו עגול אסור משוך מותר: אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג א"ל אביי הלכה מכלל דפליגי א"ל מאי נפקא לך מינה א"ל גמרא גמור זמורתא תהא: בשר הנכנס לעבודת כוכבים מותר: מאן תנא אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דלא כרבי אלעזר דאי כרבי אלעזר האמר סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים: והיוצא אסור מפני שהוא כזבחי מתים: מ"ט אי אפשר דליכא תקרובת עבודת כוכבים מני רבי יהודה בן בתירא היא דתניא רבי יהודה בן בתירא אומר מנין לתקרובת עבודת כוכבים שמטמא באהל שנאמר [\[תהילים קו-כח\]](#) ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת עבודת כוכבים מטמא באהל: ההולכין לתרפות אסורין לשאת ולתת עמהם: אמר שמואל עובד כוכבים ההולך לתרפות בהליכה אסור דאזיל ומודי קמי עבודת כוכבים בחזרה מותר מאי דהוה הוה ישראל ההולך לתרפות בהליכה מותר דלמא הדר ביה ולא אזיל בחזרה אסור כיון

רש"י אין עליו קורט דם. אחר הפסוק אירע בו כך ולא לעבודת כוכבים: מכלל דפליגי. מיבעיא קבעי לה מיניה מי פליגי רבנן עליה אי לא: ומאי נפקא לך מינה. בין חלוקין בין לא חלוקין הלכה כמותו: א"ל גמרא גמור זמורתא תהא. בתמיה אביי תלמידו של רב יוסף וקא"ל אהה מלמדנו לומר הלכה כמותו ותהא כזמר בעלמא דאי אין חולקין הלכה למה לוי: בשר הנכנס לעבודת כוכבים. שהעובד כוכבים רוצה להכניסו מותר בהנאה אם נזהר ישראל ליתלו עם כניסתו קודם שיקריבו אותו: לתרפות. ללקח טעותו למקום אחר: מאן תנא. דבשר העובד כוכבים מותר בהנאה: ר"א. בשחיטת חולין בהשוחט (דף לח:): סתם מחשבת וכו'. וכי שחטה עבדה לעבודת כוכבים בשחיטתו ונאסרה דשחיטתה היא תקרובה: מה מת מטמא באהל כו'. ומינה מה מת אסור בהנאה

כדגמרינו בסנהדרין (דף מז:ז) ותמתה שם מרים שם שם מעגלה ערופה אף תקרובת עבודת כוכבים אסורה בהנחה: ה"ג אמר שמואל
עובד כוכבים ההולך לתרפות בהליכה אסור לאזיל ומודי בחזרה מותר מאי דהוה הוא ישראל ההולך לתרפות בהליכה מותר למלא
הדר ביה ולא אזיל בחזרה אסור כיון דאביק בה הדר אזיל והתניא כו': (ה"ז)

תוספת הלכה כרשב"ג. להני אמוראי לית להו כללא דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו מדאיצטרך למיפסק
כוותיה: עובד כוכבים ההולך לתרפות. תנינא במתניתין והפסיק באמצע הדברים בהנאה משום דדמי לבשר הנכנס: דלא כר'
אלעזר. תימה לעיל (דף כט:) גבי עורות לבובין דמשמע הא שאין לבובין אין נשחטין לעבודת כוכבים וכן לקמן גבי גבינות אפי' אינם
מבית אונייקי הם אסורים לר"א דכולהו בסתמא נשחטין לעבודת כוכבים וא"כ תנא בית אונייקי דלא כר"א וי"ל דר"א נמי שרי
שאר עורות ושאר גבינות דלא אמרינן סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים אלא דרך שחיטה אבל דרך חניקה ונחירה לא
והכא גבי בשר הנכנס דייק שפיר שאין דרכן להכניס בשר לעבודת כוכבים אלא מבהמה שחוטה: והיוצא אסור א"א דליכא תקרוב'
עבודת כוכבים ור' יהודה בן בתירא היא. הכא משמע דרבנן לא מקשו תקרובת עבודת כוכבים למת וכן משמע בפ"ק דחולין (דף יג:
ושם ד"ה תקרובת) דקאמר ויש לך אחרת שמטמאה במשא ואינה מטמאה באהל ודלא כרבי יהודה בן בתירא והקשה ר"ת דלעיל
(כט:) כי מבעיא ליה י"נ מנלן קאמר וזבח גופיה מנלן ומקיש למתים ולא קאמר נמי ר"י בן בתירא אלמא ליכא מאן דפליג ועוד
קשה דכי דייק הכא בשר הנכנס מותר דלא כר"א ומאי קאמר דלמא לעולם אימא לך דאתיא כר"א וכרבנן דרבי יהודה ס"ל דלית
להו ה"ה היקשא ואין סברא לדחות דסמיך אסיפא דאתיא כרבי יהודה בן בתירא דכל זה היה לו לפרש ומפר"ת דתקרובת שהיא
כעין פנים כגון זביחה קטור ונסוך מודו רבנן דילפינן ממת וניחא לעיל גבי יין נסך אבל תקרובת שאינה כעין פנים ולפיכך
אוקי הך דהכא בשר היוצא כרבי יהודה דבחתוכה של בשר שאינו זבוח לפני עבודת כוכבים איירי אלא שמביאה דורון וניחא דקתני
מפני שהוא כזבחי מתים ולא קתני זבחי דמשמע זבח ממש ור"י פי' דלענין איסור אכילה והנאה דמשמע קרא לא פליגי דכל
תקרובת עבודת כוכבים אסור בהנאה מדאקתיש למת כי פליגי לענין טומאה דר' יהודה מקיש למת אף לענין טומאה וכן משמע .)
דבכל דזכתא שביק) ר' יהודה בן בתירא איסור וקנקיט טומאה והכא דייק שפיר כיון דתנא בשר היוצא אסור למה לי למהדר ומתני
מפני שהוא כזבחי מתים אלא לומר לך אסור ומטמא וטעמא כדפרי' דלא אפשר דליכא תקרובת ומני ר' יהודה בן בתירא ותשובות
על פרי' יש להאריך הרבה בפ"ק דחולין (דף יג: ושם): ההולך לתרפות. פי' הר"ר שמעיה מקום טנופות כמו בית התורפה.
ובירושלמי פי' לשון תרפים: ישראל ההולך ליריד של עובדי כוכבים. פי' בפ"ק (לעיל דף יב:): כך היא גירסת הספרים וגירסת
רש"י ת"ר נודות העובדי כוכבים גרודים חדשים מותרים ישנים ומזופפין אסורין. וכן נמי איתא לקמן (דף לג.) גבי קנקנים קנקנים
של עובדי כוכבים גרודים חדשים מותרים ישנים ומזופפין אסורים ופרש"י וז"ל גרודים שלא נזפתו מעולם והם חדשים מותרים
דכניסת יין זמן מועט לא בלע עור ודוקא נודות אבל כלי חרס בלע לאלתר ישנים ומזופפין כלומר ישנים או מזופפין אסורים ישנים
אידי דכנסו בו יין נסך זמן מרובה בלע עור ומזופפין אפי' בחדא זימנא בלע זפת ליינ עכ"ל משמע מתוך פירושו שמחלק בין חדשים
דנודות לחדשים דקנקנים דנודות קרי אף כשנתן בהם יין כבר אך לא זמן מרובה וחדשים דקנקנים לא קרי אלא כשלא
נתן בהם יין כלל ופי' הטעם משום דחרס בלע לאלתר ואפי' בפעם ראשונה וכן פי' בסמוך ה"מ נודות היינו זיקי שהם של עור אבל
קנקנים של חרס בלעי טובא ונראה כי כשהתיר בנודות חדשים התיר אע"פ שכבר נתן בהן יין אלמא סבירא דלא מכניסין לקיום
דאילו במכניסין אפי' בפעם אחת גזרו אף באינם זפותין וכן משמע בפ"ב (לקמן ע"ד): הגת והמחץ והמשפך של עובדי כוכבים. (ר"מ)
מתיר בנגוב וחכמים אסורים ומודה (ר"מ) בקנקנים שהם אסורים אף בנגוב ומה בין זה לזה אלו הקנקנים מכניסין לקיום אלו גת
ומחץ ומשפך אין מכניסין לקיום והתם איירי באינם זפותין מדקתני סיפא דברייתא דגת ואם היו מזופפין אסורים משמע דרישא
באינם זפותין איירי וקאמר התם רבא כי הוה משדר גולפי פי' חביות ריקניות והם של חרס סחיף להו אפומייהו וחתיים להו
אבירציהו מ"ט כל דבר שמכניסו לקיום לפי שעה גזרו בהן רבנן ולשון לפי שעה משמע אפילו בפעם אחת הלכך קנקנים שמכניסין
לקיום אין להתיר בחדשים כ"א בלא נתן יין כלל ולפי שיטתו שאוסר בנודות שאין מכניסין לקיום ישנים אף בלא זפת ואע"ג דלא
בלעי כולי האי אם כן כלי העובדי כוכבים אף של כסף ושל עץ אינם מותרים אם לא בהגעלה ועירוי וגם יושט"ש וקנא"ש של עץ
אף שלנו כיון שהם זפותין יאסרו אם נתן בהם יין שעה אחת או אפילו נגע בהם ויין טופח עליהם כך הצעה של שיטת הקונט' והרבה
תמיהות יש חדא ולשון שני הברייתות של קנקנים ושל נידות שוין ואין פי' שוה דבנודות מיקרו דעשים אף שבכבר נתן בהם יין
ובקנקנים מפרש חדשים שלא נתן בהם יין כלל וע"ק שנתן דבריו לשיעורין ולא פירש לגבי נודות בכמה פעמים מיקרו ישנים וע"ק
דלשון גרודים משמע שהיה בהן כבר זפת וגרדן ועוד תימה דמעשים בכל יום דכלי העובדי כוכבים של כסף שנהגו העולם לשכשכן
במים להתירן בלא הגעלה ועירוי וע"ק דגם מתוך שמעתין משמע דדבר שאין מכניסין לקיום אם אינם זפותין אפי' ישנים משכשכן
במים ודי בכך דהנהו כובי דפומבדיתא דאנסו בי פרזק רופילא ורמא בהו חמרא וקאמר כל דבר שאין מכניסין לקיום משכשכן במים
ומותרים ואין סברא לומר שלא הניח בו העובד כוכבים יין אלא פעם אחת ועוד קשיא מה שפי' אבל קנקנים שהם של חרס בלעי
טובא דלא היה לו לתלות טעמו בזה אלא במה שמכניסין לקיום וכשתלה טעם דבריו בבליעה משמע דחרס אף אם אין מכניסין לקיום
אסור ולקמן בפ"ב גבי ההיא דגולפי משמע דמותר מדקאמר כל דבר שמכניסו לקיום גזרו רבנן לפי שעה אטו זמן מרובה משמע הא
דבר שאין מכניסו לקיום לא גזרו אף לזמן מרובה ועוד תימה דהא מעשים בכל יום בכלי חרס שלנו שאין מכניסין לקיום שנתן בהם
ישראל יין הרבה וכשנוגע בהם עובד כוכבים אין עושין בו רק שכשוד לבד ופי' הר"ר אליהו בן הר"ר יהודה ליישב גירסת הספרים
דודאי נודות וקנקנים שניהם מכניסין לקיום וה"פ נודות העובדי כוכבים חדשים שלא נתן בהם יין כלל דמאחר שהם גרודים שלא
זפתו מעולם אי רמא בהו עובד כוכבים חמרא מידע ידיע אבל זפותים או שנזפתו ונשר זפתן אף חדשים אסורים כי שמא בשעת
זפיתה או אחר זפיתה נתן בהם העובד כוכבים יין ולא ידיע ישנים פי' שנתן בהם יין אפי' חדא זימנא אסורים דכל דבר שמכניסו
לקיום אסור לפי שעה וכן בקנקנים ועתה אין שום חילוק בין נודות לקנקנים והא דלא עריב ותני להו משום דסוף הברייתות מתחלק
זה מזה דגבי נודות קתני עובד כוכבים רבנן ועבדן וגבי קנקנים תני עובד כוכבים וותן לתוכן יין כו' ובסמוך ה"פ ה"מ נודות אע"ג
דמכניסין לקיום סגי להו בעירוי משום דלא בלעי אבל קנקנים של חרס בלעי טפי ולפי זה יש להתיר הקנא"ש והיושט"ש אע"פ
שהם זפותין דכיון שאין מכניסין לקיום והשתא ניחא כל מה שהקשינו לפרש"י רק לשון גרודים אכן רבינו תם הקשה לו מן ההלכות
גדולות שפירשו הני מילי נודות שאין מכניסין לקיום אבל קנקנים שמכניסין לקיום לא ולפי זה אין להתיר הקנא"ש זפותות אף על
פי שאין מכניסין לקיום דומיא דנודות לכך נראה לרבינו תם דגרס בשמעתין כדגרסינן בתוספתא (פ"ה) דמחלקת בין נודות לקנקנים
וזה היא הצעה ופי' נודות העובדי כוכבים גרודים מותרין חדשים זפותים אסורים פירוש גרודים שאין בהן זפת מותרין ואפי' ישנים
דכיון שאין מכניסין לקיום משכשכן במים ומותרים ואפי' היה בהם זפת אלא (תוספתא)

דאביק בה מהדר הדר אזיל והתניא ישראל ההולך לתרפות בין בהליכה בין בחזרה אסור אמר רב אשי כי תניא ההיא בישראל מומר דודאי אזיל ת"ר עובד כוכבים ההולך ליריד בין בהליכה בין בחזרה מותר ישראל ההולך ליריד בהליכה מותר בחזרה אסור מאי שנא ישראל דבחזרה אסור דאמרי עבודת כוכבים זבין דמי עבודת כוכבים איכא בהדיה עובד כוכבים נמי נימא עבודת כוכבים זבין דמי עבודת כוכבים איכא בהדיה אלא עובד כוכבים אמרינן גלימא זבין חמרא זבין ישראל נמי נימא אימור גלימא זבין חמרא זבין אי איתא דה"ל הכא הוה מזבין ליה: והבאין מותרין: ארשב"ל לא שנו אלא שאין קשורין זה בזה אבל קשורין זה בזה אסורין אימא דעתו לחזור: נודות העובדי כוכבים וקנקניהם: ת"ר נודות העובדי כוכבים גרודים חדשים מותרין ישנים ומזופפין אסורין עובד כוכבים ריבבן ועיבדן ונתן לתוכן יין וישראל עומד על גביו אינו חושש וכי מאחר דעובד כוכבים נותן לתוכן יין כי ישראל עומד [על] גביו מאי הוי אמר רב פפא ה"ק עובד כוכבים ריבבן ועיבדן וישראל נותן לתוכן יין וישראל אחר עומד על גביו ואינו חושש ומאחר דישאל נותן לתוכן יין ישראל אחר עומד על גביו למה לי דלמא אגב טירדיה מנסך ולא אדעתיה רב זביד אמר לעולם כדקאמרת מעיקרא והכא בעידנא דקא שדי ליה נעשה כזורק מים לטיט אמר רב פפי ש"מ מדרב זביד האי עובד כוכבים דשדא חמרא לבי מילחי דישאל שרי מתקיף לה רב אשי מי דמי התם קאזיל לאיבוד הכא לא קאזיל לאיבוד בר עדי טייעא אנס הנהו זיקי מרב יצחק בר יוסף רמא בהו חמרא ואהדרינהו ניהליה אתא שאיל בי מדרשא א"ל רבי ירמיה כך הורה רבי אמאי הלכה למעשה ממלאן מים שלשה ימים ומערן ואמר רבא צריך לערן מעת לעת סבור מינה הני מילי זידן אבל זידהו לא כי אתא רבין א"ר שמעון בן לקיש אחד שלנו ואחד שלהם סבר רב אחא בריה דרבא קמיה דרב אשי למימר הני מילי נודות אבל קנקניהם לא אמר ליה רב אשי לא שנא נודות ולא שנא קנקניהם ת"ר קנקניהם של עובדי כוכבים חדשים גרודים מותרין ישנים ומזופפין אסורין עובד כוכבים נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן מים עובד כוכבים נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן ציר ומורייס ואינו חושש איבעיא להו

רש"י אביק. לשון ענינה היא בכל התלמוד: ירד. שוק של עבודת כוכבים מיהו עובד כוכבים כי אזיל לסחורה הוא דלזיל: עבודת כוכבים זבין. מבר כלמיס בשוק: אם איתא דהוה ליה. להאי ישראל גלימא או חמרא: הכא. לדין הוה מזבין ליה: קשורין. שחורין חבורה חבורה יחד ולא בד בדד: נודות. של עור קנקניהם של חרס כל המשנה פירשתי למעלה: גרודים. גרס דל"ת כמו (איוב ב) להתגרד בו שאין בהו זפת והן חדשין מותרין דכניסת יין זמן מועט לא בלע עור ונודות דוקא אבל כלי חרס בלע לאלתה: ישנים ומזופפין. כלומר או ישנים או מזופפין אסורין ישנים אידי דכניס בהו יין נסך זמן מרובה בלע עור ומזופפין אפילו בחדא זימנא בלע זפת ליי: עובד כוכבים ריבבן. ברי"ש כמו רבב כלומר התין הזפת לתוכו: ונתן לתוכו יין. כן דרכו בעוד שהזפת חס נותנין יין לטוב טעם מריחתו של זפת: אגב טירדיה. דישאל זה שעסוק בנתינת יין לתקן הנוד: מנסך. ליה עובד כוכבים: ולא דלעתיה. דישאל להבין: כזורק מים לטיט. שאותו יין הולך לאבוד בזפת ובטל טעמו כמיס הניתנין בטיט שכלין מאליהו כשמתייבש הטיט הרי הן כאלו לא היו אף יין זה כלה בליחלוחית הזפת וכשמתייבש הזפת כלה מאליהו ושוב אינו פולט: לבי מלחי. בכלי מלח מלח שהיו נבלע וכלה במלח: הכא לא אזיל לאיבוד. שנתן טעם במלח לעולם ואינו מתייבש: מעת לעת. בכל ג' ימים מערן מעת לעת ונותן אחרים: הני מילי זידן. כגון הני זיקי דרב יצחק שנבלע בהו יין כשר תחלה ולא בלעי מיין נסך כ"כ אבל דידה שנבלע בהו יין נסך מתחלתו לא סגי בהכי: נודות. הני זיקין של עור הן: אבל קנקניהם. של חרס הן ובלעי טובא לא סגי להו בהכי: גרודים. שלא נזפפו מעולם קרי גרודים: ישנים ומזופפיים. או ישנים או מזופפין: עובד כוכבים נותן כו'. כלומר נתן לתוכו עובד כוכבים יין ישראל נותן לתוכו שלשה ימים מים ומערן מעת לעת כדאמרינן ומותרין: עובד כוכבים נותן לתוכו יין ישראל נותן לתוכו ציר או מורייס. מיד אע"פ שלא מילאהו מים לפי שהציר ומורייס שורפין את היין הנבלע ומכלין אותו: (רש"י)

תוספות שנקלף דיין בשכשוך סגי כדמוכח בפ' אחרון (לקמן דף עד): דפריך מההוא דאע"פ שנקלף הזפת אסורה להיא דגת ומחץ שאינם זפותין ויין ששם בשעת זפיתה אינו אלא כזורק מים לטיט חדשים זפותים אסורים פי' חדשים שדומה שלא היה בהם יין מעולם אפי' אסורים שמאחר שהם זפותים דלמא רמא בהו עובד כוכבים חמרא ולא ידיע והזפת מבליע ואע"פ שאין מכניסין לקיום צריכין עירוי מפני שהזפת מבליע אף בפעם אחת ומסיים בה עובד כוכבים ריבבן ועבדן כו' ובברייתא אחרת תניא קנקניהם של עובדי כוכבים חדשים מותרין ישנים ומזופפין אסורין פי' חדשים מותרין פי' דודאי עובד כוכבים לא נתן בהם יין מעולם כי מאחר שאינם

זפותין אילו נתן בהם יין מינכר ישנים זפותין נמי אסורין ואפילו נראין חדשים כי שמו נתן בהן העובד כוכבים יין ואינו ניכר ישנים אפי' לא נתן בו אלא פעם אחת אסורין מפני שמכניסו לקיום ולפי שיטת ר"ת יש לאסור קנא"ש וישטא"ש שלנו הזפופות במגע עובד כוכבים וצריך להגעיל אותם או לעשות בהם עירוי ואע"פ שאין מכניסן לקיום כדין נודות זפופות וכן אם קנה אותם חדשים זפופים מן העובד כוכבים הכל כדין נודות וקשה ממנהג העולם שנהגו בכ"מ לקנות חדשים מן העובדי כוכבים ואין עושין בהן לא עירוי ולא הגעלה ור"י היה מפרש לישיב המנהג דדוקא בימיהם שהיו רגילים להטיל בהם יין בשעת זפיתה יש לאסור דנהי דין בשעת זפיתה אינו אלא כזורק מים לטיט כדפרישית גבי נודות יש לחוש שמו אחרי כן הטיל שם יין ולא ידע אבל עתה שאינן רגילין להטיל בהם יין בשעת זפיתה אם נתן בהם יין אחר זפיתה היה ניכר ומ"מ שלנו שנגע העובד כוכבים במשקה טופח לא מצינו היתר ור"ת עצמו חזר בו בסוף והתחיל להתיר אף שלנו במגע עובד כוכבים בשכשוך בעלמא והראה טעם משום דאיכא תרתי לטיבותא דהא שהן של עץ ולא נבלע בהם היין כ"כ ע"י זפת ולא דמי לנוודות שהן של עור ורך הוא לבלוע יותר ע"י זפיתה ועוד כי אינם טרודות כ"כ ביין ולא דמי לכלי הגת ומחץ ומשפך דלקמן שהיין נבלע בהם ע"י זפיתה לפי שהן טרודות ביין וכתב ר' ברוך כי אעפ"כ לא היה עושה מעשה לכתחלה להתירן בשכשוך אבל בדיעבד אם נתנו בהם יין אחר מגע העובד כוכבים לא היה אוסר: בסיומא בברייתא דקנקניס תניא בתוספתא ושכנס בהם עובד כוכבים מים ישראל מותר להכניס לתוכם יין ושכנס בה עובד כוכבים יין ישראל ממלא אות' מים ג' ימים מעת לעת וכונס לתוכה יין ואינו חושש ושכנס בה עובד כוכבים יין וישראל ציר ומורייס מותר להכניס לתוכה יין ועלה בעי תלמודא לכתחלה או דיעבד פי' מה שאומר וישראל ציר או מורייס רוצה לומר דלכתחלה יתנו שם כמו שכר או דוקא דיעבד ומיהו אף בדיעבד יתן יין אחריו דציר שורף וניחא דפשיטא ליה לתלמודא בסמוך ציר שורף אור לא כ"ש אבל לגירסת הספרים דגרסי עובד כוכבים נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן ציר או מורייס קשה מאי קבעי פשיטא דלכתחלה קאמר דהא קתני בהדיא נותן ועוד קשה מנא ליה לתלמודא דציר שורף. ליינ שמותר ליכנס בו יין אחריו: עובד כוכבים ריבבן. ובתוספתא גריס ריבבן ונראה דריבבן וריבבן הכל אחד וה"ג במסכת שבת פרק אלו קשרים (דף קיד.). כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה ואמרי לה רבד: האי עובד כוכבים דשדא חמרא לבי מילחי. פ"ה בכלי מלא מלא וקשה דמה ענין זה לגבי זורק מים לטיט הרי טעמו ניכר במלח ומאי סלקא דעתיה דרב פפי לכך פר"ת לבי מילחי מקום עשיית המלח וקאמר רב (זביד) [פפי] דאע"פ שהעובד כוכבים משליך שם יין המלח מותר מפני שהאור שורפו וכלה שם כזורק מים לטיט כי גם טעם היין אינו ניכר בו ורב אשי פריך דמ"מ לא אזיל לאבוד כמו נודות דזוהמת העור מבטלת היין ואומר ר"ת כי האי אתקפתא דרב אשי אינה אלא דחויא בעלמא כלומר דמדרב זביד לא תשמע אלא מכל מקום הלכה כרב פפי ומתוך כך התירו המלח אף על פי שרגילים שמשמים עליו דם בשעת רתיחה

דף - ב לג

לכתחלה או דיעבד ת"ש דתני רב זביד בר אושעיא הלוקח קנקנים מן העובדי כוכבים חדשים נותן לתוכן יין ישנים נותן לתוכן ציר ומורייס לכתחלה בעא מיניה ר' יהודה נשיאה מרבי אמי החזירן לכבשן האש ונתלבנו מהו א"ל ציר שורף אור לא כ"ש אתמר נמי א"ר יוחנן ואמרי לה אמר ר' אסי א"ר יוחנן קנקנים של עובדי כוכבים שהחזירן לכבשן האש כיון שנשרה זיפתן מהן מותרין אמר רב אשי לא תימא עד דנתרן אלא אפי' רפאי מירפא אע"ג דלא נתר קינסא פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי והלכתא כמאן דאסר איבעיא להו מהו ליתן לתוכו שכר רב נחמן ורב יהודה אסרי ורבא שרי רבינא שרא ליה לרב חייא בריה דרב יצחק למירמא ביה שכרא אזל רמא ביה חמרא ואפילו הכי לא חש לה למילתא אמר אקראי בעלמא הוא רב יצחק בר ביסנא הוה ליה הנהו מאני דפקוסנא מלינהו מיא אנחינהו בשימשא פקעו א"ל רבי אבא אסרתינהו עלך איסורא דלעולם אימור דאמור רבנן ממלינהו מיא אנוחי בשימשא מי אמור א"ר יוסנא א"ר אמי כלי נתר אין לו טהרה עולמית מאי כלי נתר א"ר יוסי בר אבין כלי מחפורת של צריף דבי פרזק רופילא אנס הני כובי מפומבדיתא רמא בהו חמרא אהדרינהו ניהלייהו אתו שיללוהו לרב יהודה אמר דבר שאין מכניסו לקיום הוא משכשכן במים והן מותרין אמר רב עוריא הני חצבי שחימי דארמאי כיון דלא בלעי טובא משכשכן במים ומותרין אמר רב פפי הני פתוותא דבי מיכסי כיון דלא בלעי טובא משכשכן במים ומותרין כסי רב אסי אסר ורב אשי שרי אי שתי בהו עובד כוכבים פעם ראשון כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי בפעם שני איכא דאמרי פעם ראשון ושני כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי בפעם ג' והלכתא פעם ראשון ושני אסור ג' מותר א"ר זביד האי מאני דקוניא חיורא ואוכמא שרי ירוקא אסור משום דמיצריף ואי אית בהו קרטופני כולהו אסירי דרש מרימר קוניא בין אוכמא בין חיורא בין ירוקא שרי מאי שנא מחמץ בפסח דבעו מיניה ממרימר הני מאני דקוניא מהו לאשתמושי בהו בפסיחא ירוקא לא תיבעי לך דמצרפי ובלעי ואסירי כי תיבעי לך חיורי ואוכמי מאי כי אית בהו קרטופני לא תיבעי לך דודאי בלעי ואסירי כי תיבעי לך דשיעי מאי אמר

רש"י לכתחלה או דיעבד. א"ר ומורייס קאי כל קנקנים מחרס נינהו: קינסא. הכניס קיסמין דולקין לתוך הקנקן עד שגשרה זפתו: והלכתא כמאן דאסר. ולא דמי להחזירן בכבשן דהתם כיון שהסיקון מבוחר עד שגשרה זפתו כבר נתלבן החרס אכל הכא כיון שהכניסו

האור מיד זפתו נזר ומהכא שמעינו דהני חביות או קנקנים לפי שמכניסן לקיום לא סגי בהכשר בפנים בין לשרפן בין לתח לחרון מים חמין מדלסיר בקינסא דהיינו באור עצמו כ"ף במה שהוחם ממנו אבל אם אפשר לשרפן מבחוץ שרי לפיכך צריך לעבד מעת לעת או להשהותם עד שנים עשר חדש; לא חש למילתא. למגזר שכר אטו חמרא דשכר מצטל ליה לטעמיה דחמרא; דפקוסנא. של פעייע בקר ונתן בהן יין נסך; איסורא דלעולם. כלומר איבדהם על חנם; אין להם טהרה. מיון נסך הנבלע בהן משום דבלעי טובא; מחפורת של כריף. קרקע שחופרין משם כריף ובלע"ז אלום ובלשון אשכנז בייס"א; פרזא. שם האיש; רופילא. שני למלך; שחימי. מקרקע שחמתית רוס"א בלע"ז; פתוחא. כלי חרס; דבי מיכסי. מקום קרקעיתו קשה; כסי. כוסות של חרס ואין מכניסן לקיום אלא שותין בהם; אי שתי בהו עובד כוכבים פעם ראשון. דכולי עלמא אסור דאידי דרכיכי בלעי ואסורי עד שימלאם מים שלשה ימים וכדלמרו; קוניא. כלי חרס מצופה באבר וקורין פולמי"ד; ירוקא אסור. למשום דמלכריף שיש בו קרקע מחפורת של כריף ובלעי טפי; קרטופני. בקעים וסדקיים; דמלרפי ובלעי. שיש בהן כריף ובלעי טפי; (רש"י)

תוספות בעא מיניה ר' יהודה נשיאה מר' אמי. נראה דאינו ר' יהודה נשיאה דשרא מישחא כי אותו בן בנו של רבינו הקדוש היה ואף בברייתא הוא נזכר ותני עלה ורבותינו התירו לינשא ובתוספתא (פ"ה) נמי גרס רבי יהודה התייר את השמן אלא אחריו היה ושמא בן בנו של ר' יהודה דגזר על השמן הוה והוא ר' יהודה הנשיא דמועד קטן (דף יב:) דקאמר התם דאישתי מיא דאחים קפילא ארמאה ושמע רב (אסי) ואיקפיד: קינסא. פ"ה ולא דמי להחזירן בכבשן דהתם כיון שהוסקו מבחוץ עד שנשרה זפתן כבר נתלבן החרס אבל הכא כיון שמכניס האור מבפנים מיד זפתן נושר וכן הדין בחביות שלנו ומשמע לפירושו כי אם היה מסיקו מבפנים עד שאם היה זפת מבחוץ והיה נושר כי די בכך ואין נראה לרבינו אלחנן כי יש לחוש דלמא חס עליה דלמא פקעה דאף בשל חרס אמר פרק כל שעה (פסחים דף ל:): דלא נימלי לקדירות גומרי דחייס עלייהו דלמא פקעי כ"ש בחביות דחייס שלא ישרפו וכתב הרב ר' משה מקוצי דאע"ג דפסקינן הלכתא כמאן דאסר מ"מ לכפות החבית על האש אם האש גדול כל כך וחזק מבפנים שידו סולדת מבחוץ מותר וחשוב כמו הגעלה וענין הגעלה התייר ר"ת להגעיל חבית לטהר מיון נסך אם פתח אחד משוליה וזורק רותחין לתוכה ומהפך המים על שוליה אילך ואילך דאע"ג דבשאר איסורין לא סלקא הגעלה בהכי דאפילו עירוי מכלי ראשון ליכא הכא מ"מ איכא למימר ביין נסך דתשמישו בצונן שרי ומביא ראייה מדקא"ר יוסי לקמן בפ"ב (עה). חולטן במי זיתים ובשאר איסורין לא מהניא חליטת מי זיתים ור"י אומר כי מצוה מן המובחר להגעיל כל נסר לבד ולזרוק עליה מאותו כלי עצמו שהוא רותח על האור ודי בכך אע"פ שפסקה הרתיחה כשמעבירה מן האור ויש משימין קערה בתוך מחבת על האש עד שהרתיחות עולות תוך הקערה ומאותה קערה מגעילין וזוה מסופק ר"י אם זה מועיל ככלי ראשון אם לאו ותלה הדבר להחמיר ואסר בהן להגעיל דחשיב ככלי שני ולענין מליגת תרנגולת נמי אסר דחשיב ליה ככלי ראשון; והלכתא כמאן דאסר. בכל התורה כולה אמר רבינא לקולא ורב אחא לחומרא והלכתא כרבינא לקולא כדאמרינן פרק (כל הבשר) [גיד הנשה] (חולין דף צג:): ולכך הוצרך לפסוק כאן כמאן דאסר: שרא למירמי ביה שיכרא. אומר ר"י דה"ה מים וכל שאר משקין לבד מיון: כלי נתר. אומר ר"י דתרי גווני נתר שעושין ממנו כלים וזה אינו אותו דפ"ק דשבת (דף טז). דקאמר כלי נתר וכלי חרס טומאתן שיה ויש עוד נתר שלישי שאין עושין ממנו כלים אלא מכבסין בו את הכלים והוא ששינו (נדח דף סא:): אצל שבעה סמנים המעבירים את הכתם נתר כו': כסי. פרש"י כוסות של חרס ואין מכניסן לקיום אלא שותין בהן ואי שתי בהו עובד כוכבים פעם ראשון ושני אסור דאידי דרכיכי בלעי ואסורי עד שימלאם מים ג' ימים כדאמר לעיל ולפי זה נהגו העולם ליתן מים בכלי חרס חדש ולהשהות בו זמן גדול קודם שישתמשו בהם יין לפי שאם יגע בהם עובד כוכבים אח"כ לא יצטרך עירוי אבל קשה לר"ת מהא דאמר לקמן בפ"ב (דף עד:): מודה רבי בקנקנים שהן אסורין לפי שמכניסן לקיום הא לאו טעמא דמכניסן לקיום כמו בכלי חרס סגי בניגוב בעלמא כמו בגת ומחץ ומשפך והדחה בשאר כלים מועיל כמו ניגוב בגת כי גם ניגוב אינו להפליט רק להסיר הזוהמא שנדבק מבחוץ ואין סברא לומר כי בקנקנים נשתמש עובד כוכבים מים בתחלת תשמישו לכך פר"ת דמייירי הכא בכסי בין חדשים בין ישנים ושתה בהם עובד כוכבים יין כמה פעמים וה"פ הלכתא פעם ראשון ושני כלומר שתי הדחות במים אינם רוצים להכשירו שלישי מותר פי' דאז ודאי בהדחה שלישית נפלט הכל וכיוצא בדבר מצינו פרק התערבות (זבחים דף עט:): גבי חרסן של זב וזבה פעם ראשון ושני טמא שליש טהור פירוש הוא כלי שהטילו בו הזב והזבה מימי רגלים וקאמר דמים ראשונים וישניים טמאים שמעורב בהם מי רגלים של זב אבל מים שלישיים טהורים וגם במדרש אסתר גבי ישנו עם אחד שא"ל המן לאחשורוש אם זבוב נופל לכוסו של אחד מהם זורקו ושותהו ואילו אדוני המלך נוגע בהם חובטו בקרקע ולא עוד אלא שמדיח כוסו שלש פעמים ודוקא בכוסות של חרס אבל של עץ או של מתכת וזכוכית אין צריך להדיח רק פעם אחת מיהו בהרבה מקומות בתלמוד מצינו כוסות סתם שהם של מתכות וזכוכית ונכון להדיח שלש פעמים בכל הכלים: קוניא. פ"ה כלי חרס מצופה באבר פלומי"ן בלע"ז וקשה לר"ת. (דאמר בזבחים פרק קדשי קדשים) גבי מזבח מני סיד וקוניא ולא קאמר אבר שהוא לשון התלמוד כדאמר. פתילה של אבר וע"ק מי גרע חיפוי אבר מאם היה כולו ממנו וע"ק דאמר ירוקי אסירי משום דבלעי דמצריף ובשלנו איכא ירוקי ולא מצריף לכך פר"ת קוניא היתוך כלי זכוכית שלא נתבשל של צרכו והוא מן החול כמו כלי חרס כדאמרינן פ"ק דשבת (דף טו:): הואיל ותחילת ברייתו מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס כדאמרינן ואע"ג דכלי זכוכית שלם לא בלע הכא כיון דאין בו אלא חיפוי על החרס בלע וכן פירש הערוך (תוספות)

להו אנא חזינא להו דמדייתי וכיון דמדייתי ודאי בלעי ואסירי מ"ט התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופנו לעולם מ"ש מ"ן נסך דדרש להו מרימר כולהו מאני דקוניא שרי וכ"ת חמץ דאורייתא יין נסך דרבנן והא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון זה תשמישו בחמין וזה תשמישו בצונן ר"ע איקלע לגיזק בעו מיניה מתענין לשעות או אין מתענין לשעות לא הוה בידיה קנקנים של עובדי כוכבים אסורין או מותרין לא הוה בידיה במה שימש משה כל שבעת ימי המלוואים לא הוה בידיה אתא שאל בי מזרשא אמרי הלכתא מתענין לשעות ואם השלים מתפלל תפלת תענית והלכתא קנקנים של עובדי כוכבים לאחר י"ב חדש מותרין במה שימש משה שבעת ימי המלוואים בחלוק לבן רב כהנא מתני בחלוק לבן שאין בו אימרא: החרצנים והזגים של עובדי כוכבים וכו': ת"ר החרצנים והזגים של עובדי כוכבים לחין אסורין יבשים מותרים הי נינהו לחין והי נינהו יבשין אמר רב יהודה אמר שמואל לחין כל י"ב חדש יבשים לאחר י"ב חדש אתמר אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כשהן אסורין אפילו בהנאה כשהן מותרין מותרין אפילו באכילה א"ר זבד האי דורדיא דחמרא דארמאי בתר תריסר ירחי שתא שרי אמר רב חביבא בריה דרבא הני גולפי בתר תריסר ירחי שתא שרי אמר רב חביבא הני

רש"י דמדייתי. מזיעין לפנייהם מכוון מחמת בליעותן: התורה העידה. דכתיב ישכר דאין לו טהרה אלא שצריכה. זה תשמישו בחמין. לענין חמץ נשתמשו כל ימות השנה חמין ובלעני טפי: לשעות. כגון שקיבל עליו תענית משך שעות ולמעלה ומיהו לא טעם כלום מתחלה כל היום אבל לא לשם תענית נחמין כראשונה: לאחר שנים עשר חדש מותרין. מיד בלי תיקון ואם רצה להשתמש קודם לכן ממלאין במים כדאמרן: משה. לא נשתמש בגדי כהונה דכתיב ועשית בגדי קדש לכהן אחיך והוא היה זר אלכן ועל פי הדבור שימש ולא הזכירו בגדים: אימרא. שפה יש אומר שלא יחשדוהו ששם זה מתרומת המשכן ולאו מילתא שהרי כבר נגמרה המלכה ובשעת עבודה מהיכן שקיל: דורדיא. שמרים: (רש"י)

הוספות שאינו יוצא מידי דופנו לעולם. תימה נהדרינהו לכבשונות כדאמר פ' דם חטאת בזבחים (דף צו. ושם ד"ה אלא) גבי כלי חרס של מקדש ומשני לפי שאין עושין כבשונות בירושלים הא לאו הכי ע"י החזרה בכבשן יוצא ואורייתא דאין זה נחשב יוצא דאדרבה כלי אחר חשיבנן ופנים חדשות באו לכאן וא"ת כיון דחשיב כלי אחר א"כ תנור וכירים יותץ דאמר רחמנא למה ליהדרינהו בכבשונות ואומר ר' שמשון משנ"ץ דודאי גבי קדרות של חרס דאין דרכן בהיסק כי מחזיר להו בכבשן שייך למימר אלו אחרים הם אבל תנור וכירים שאיסורן בא ע"י היסק אין יוצא בהחזרת אותן לכבשן ולא נקרא כלי אחר: ר"ע איקלע לגיזק. פרש"י בפרק קמא דתענית (דף יא:): דגרס מר עוקבא דחס ושלום שר"ע לא היה מסתפק ועוד כי היה לו לתלמוד להביאה בלשון ברייתא מיהו הא לא קשיא דהרבה מקומות מצינו שמזכיר מעשה בר"ע וכיוצא בו: מתענין לשעות. פ"ה כגון שקבל עליו תענית משש שעות ולמעלה אכן לא טעם כלום בו' שעות ראשונות אך לא לשם תענית נחמין וכן משמע בפ"ק דתענית (דף יא:): על הך דמדייתי התם דקאמר הא דאמרת מתענין לשעות הוא שלא טעם כלום כל אותו היום ופריך הא תענית מעליותא היא ומסיק לא צריכא דאימלך אימלוכי וצ"ל דמירי נמי שקבל עליו מאתמול שאם לא יאכל למחר עד חצי היום יהיה בתענית עד שתחשך דאי לא קבליה כלל הא אמר שמואל בפ"ק דתענית (דף יב.). כל תענית שלא קבל עליו מבעוד יום לא שמה תענית ואי יתיב דמי למפוחא דמלי זיקא ואין לפרש דשמואל אמר למילתיה לענין תפלת תענית אבל לענין תענית אפי' אכל מ"מ עלתה לו תענית דהא בהא תליא כדמסיק הכא הלכה מתענין לשעות והמתענה מתפלל תפלת תענית א"נ איכא למימר דמירי נמי בדלא קבלה מאתמול כדמשמע לשון אימלך אימלוכי והא דבעי שמואל קבלה היינו לכתחלה ואי יתיב דמי למפוחא היינו שאינו מקבל עליו שכר תענית אלא נקרא. חוטא על שציער עצמו ומ"מ נדרו נדר ובירושמי דנדרים פ' קונם מפרש מתענין לשעות שאם אכל עד חצי היום יכול הוא לגמור בדעתו להתענות עד הלילה ועלתה לו תענית דקאמר התם ממילתיה דר' יוחנן אמר מתענין לשעות דא"ר יוחנן הריני בתענית עד דנחטל פירקי עד שתשלם פרשת ממילתיה דר' יונה אמרה מתענין לשעות דר' יונה הלך לצור ושמע דדמך. בריה דרבי יוסי הגלילי אע"ג דאכל גובנא ושתה מיא אסקיה בצום כל ההוא יומא משמע דחשיב מתענין לשעות אע"פ שאכל אחרי כן או קודם והא דפריך בפ"ק דתענית (שם) אהא דקאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמה תענית מדרבי יוחנן דאמר אהא בתענית עד שאבא לביתי ולא קמשני היינו משום דמתענין לשעות דבלאו הכי משני שפיר דלאישתמוטי מבי נשיאה עבד ומה שאנו נוהגין להתענות עד צאת הכוכבים אע"ג דאמר ר' בפ"ק דתענית כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית משמע דבשקיעת חמה סגי. והוא ה' מילין קודם צאת הכוכבים לא מחתינן נפשינן לספיקא ועוד דשמא לשון שקעה ר"ל שקעה לגמרי ומיהו המתענה בערב שבת אע"ג דפסקינן בעירובין (דף מא:): הלכה מתענה ומשלים א"צ לדקדק להמתין עד צאת הכוכבים מעשה בא לפני ר"ת באחד שעשה הרבה תעניות ולא קבלם מאתמול ואר"ת כי לא הפסיד תעניותיו כי מאחר שהיה בדעתו להתענות היינו גמר בלבו והוי בכלל נדיב לב דאמר. דגמר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו והא דבעו שמואל ור' יוחנן קבלה היינו לכתחלה ועוד היה אור"ת כי אף לא גמר בלבו עד הלילה יכול להתענות ולהתפלל תפלת תענית ויצא ידי נדרו כאילו קבל מאתמול אך לא היה בידו ראייה ברורה על זה ומיהו מצוה מן המובחר לקבל מבעוד יום בתפלת המנחה ור"י היה רגיל כשהיה מתענה באחד בשבת לקבל תעניתו בשבת באלהי נצור: במה שמש משה כל שבעת ימי המלוואים. פ"ה דמשה לא נשתמש בגדי כהונה דכתיב לאהרן אחיך והוא היה זר אצלן וקשה למ"ד פרק טבול יום בזבחים (דף קא:): משה רבינו ע"ה כ"ג היה ונשתמש בכהונה גדולה מ' שנה ולפי זה היה צריך לשאול במה שמש כל מ' שנה ולא יוכל להשיב על זה בחלוק לבן שאין בו אימרא דלשון בכהונה גדולה משמע בח' בגדים ככ"ג וי"ל דשבעת ימי המלוואים דוקא איבעיא שעדיין לא נתקדשו בגדי כהונה דכתיב והזית על אהרן ועל בגדיו וגו' וה"ר יעקב מאורליי"ש פירש דאפי' נתקדשו מ"מ כל ז' ימי המלוואים שהיה משה מעמיד המשכן ומפרקו היה נחשב כמו במה ואין בגדי כהונה בבמה כדאמר בפ"ב דזבחים (דף קיט:): ואין להקשות הלא אין חטאת קרב בבמה וחטאת מלוואים קרבה שם דמצינן למימר הוראת שעה היתה כמו שריפתה דלא מצינו חטאת יחיד נשרפת אלא זו: שאין בו אימרא. כמו על הגס ועל האימרא דפ' האורג (שבת דף קה.). והוא מן הבגד

ופעמים שאינו מן הבגד כמו אימראות של ארגמן דנגעים ולפיכך לא היה בו אימרא לפי שבוה היה ניכר יותר חדש דבעינן שלא נשתמש בו הדיוט ולפיכך עשאוהו משונה משאר חלוקים והר"ר משה פירש שלא יאמרו אח"כ כשישמש אהרן שנמצא מום במשה ולכך עשהו בלא אימרא שידעו הכל שלא היה דבר המתקיים מה שהיה משמש וי"מ אימרא כמו עמרא לפי שבגדי כהונה היו כלאים קאמר שזה לא היה כלאים: החרצנים והזגין. בנזיר פרק ג' מינים (דף לד:) פליגי תנאי איזה נקרא חרצן ואיזה נקרא זג אם הקליפה או הגרעינין והתרגום מוכיח כר' יוסי. דאמר זג הוא הקליפה דמתרגמינן מחרצנין ועד זג מפורצנין ועד עיצורין והקליפה החיצונה הנסחטת היא שראויה לעצור והניח ר' יוסי סימן לדבר במשנה זוג ועינבל כי הזוג הוא מבחוץ והעינבל מקשקש בתוכו וכן פעמון מתרגמינן זגא שהפעמון הוא החיצון שהעינבל בתוכו וכן סתם התלמוד קורא הפנימי חרצן עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן (חולין דף פב:) והגרעינין הוא הזרע: דורדיא דארמאי. פי' שמרים של עובדי כוכבים הר"ר אפרים היה אומר כי מסברא שמרים שנתייבשו בתנור מועיל להם כמו המתנה די"ב חדש ומתוך כך התיר פת של עובדי כוכבים שנחמץ בשמרי יין שנתייבשו בתנור ור"ת הקפיד עליו ואמר כי מה שמתיר התלמוד דורדיא לאחר י"ב חדש היינו לאחר שנתמדו במים כמו שרגילים העולם לעשות כדמוכח פרק המוכר פירות (ב"ב צו:): דקתני אחד שמרי יין כו' ומפרש רמא תלתא ואתא ד' כו' וכן פ' אלו עוברין (פסחים דף מב:): גבי תמד קאמר הא ברוקא הא בפורצני תמד שעושין משמרים קורא רוקא כי על שם השק שמשמין בו השמרים לתמדן נקרא כן כדאמרי' רוקי דארמאי וקודם שנתמדו השמרים נקראים בל' התלמוד שמרי' כי היא דפ' המפקיד (ב"מ דף מ:): דקאמר (הא) גולפי ושמריא ואחר שנתמדו נקראו דורדיא ואהנהו מיירי הכא להתירן לאחר י"ב חדשים דאיכא תרתי לטיבותא שכבר נתבטל טעמם במים וגם עבר עליהם י"ב חדש וכן פורצני נמי דשרי לאחר י"ב חדש הם החרצנים לאחר שנתמדו אבל שמרים שלא נתמדו אין שום דבר מועיל להתירן והעיסה שנתחמצה בהם קודם תמודם לעולם אסורה או בתוך י"ב חדש אף לאחר תמודם אסורים ואפי' באלף לא בטיל כיון דלטעמא עביד כדאמרינן. (פסחים דף מד) הנח לשאור ותבלין דלטעמא עבידי ולא בטלי ואין להתיר וכתב ר"ת והמורה יורה כבן סורר ומורה ועלי יערה רוח הבורא ובתוספתא תניא שמרים שיבשו אסורים בהנאה: (תוספות)

ב - לד דף

אבטא דטייעי בתר תריסר ירחי שתא שרי אמר רב אחא בריה דרב איקא הני פורצני דארמאי בתר תריסר ירחי שתא שרי אמר רב אחא בריה דרבא הני גולפי שחימי ואוכמי בתר תריסר ירחי שתא שרי: והמורייס: ת"ר מורייס אומן מותר ר' יהודה בן גמליאל אומר משום ר' חנינא ב"ג אף חילק אומן מותר תני אבימי בריה דר' אבהו מורייס אומן מותר הוא תני לה והוא א"ל פעם ראשון ושני מותר שלישי אסור מ"ט פעם ראשון ושני דנפיש שומנייהו לא צריך למירמי בהו חמרא מכאן ואילך רמו בהו חמרא ההוא ארבא דמורייסא דאתי לנמילא דעכו אותיב רבי אבא דמן עכו נטורי בהדה א"ל רבא עד האידנא מאן נטרה א"ל עד האידנא (למאן) ניוחש לה אי משום דמערבי ביה חמרא קיסתא דמורייס בלומא קיסתא דחמרא בד' לומי א"ל ר' ירמיה לר' זירא דלמא אידי דצור אתו דשוי חמרא א"ל התם עיקולי ופשוירי איכא: וגבינת בית אונייקי: ארשב"ל מפני מה אסרו גבינת אונייקי מפני שרוב עגלים של אותה עיר נשחטין לעבודת כוכבים מאי איריא רוב עגלים אפילו מיעוט נמי דהא ר"מ חייש למיעוטא אי אמרת רוב איכא מיעוטא אלא אי אמרת מיעוט כיון דאיכא רוב עגלים דאין נשחטין לעבודת כוכבים ואיכא נמי שאר בהמות דאין נשחטין לעבודת כוכבים ה"ל מיעוטא דמיעוטא ומיעוטא דמיעוטא לא חייש ר"מ א"ל ר"ש בר אליקים לר"ש בן לקיש כי נשחטין לעבודת כוכבים מאי הוי והא אתה הוא דשרי דאתמר השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעבודת כוכבים להקטיר חלבה לעבודת כוכבים רבי יוחנן אמר אסורה קסבר מחשבין מעבודה לעבודה וילפינן חוץ מפנים ורשב"ל אמר מותרת א"ל תרמינך שעתך באומר בגמר זביחה הוא עובדה: א"ר יהודה שאל ר' ישמעאל: אמר רב אחדבוי אמר רב המקדש בפרש שור הנסקל מקודשת בפרש עגלי עבודת כוכבים אינה מקודשת איבעית אימא סברא ואב"א קרא איבעית אימא סברא גבי עגלי עבודת כוכבים נוחא ליה בנפחיה אבל גבי שור הנסקל לא נוחא ליה בנפחיה איבעית אימא קרא כתיב הכא [דברים יג-יח] לא ידבק בידך מאומה וכתוב התם [שמות כא-כח] סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו אסור הא פרשו מותרת אמר רבא תרוייהו תננהי מדקא"ל מפני שמעמידן בקיבת נבילה וקא מהדר ליה והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבילה

רש"י אבטא. חמת מעור עב וקורין אותו בוטין: דטייעי. הולכי דרכים נושאין אותו מלא יין למרחוק והוי כמכניסו לקיום ומשום הכי צעני שהייה י"ב חדש: פורלני. פסולת של ענבים: מורייס אומן. של עובד כוכבים אומן מותר מורייס לא עבדי מדגים טמאים ומשום חמרא קאסרינן ליה ואומן לא רמי ביה חמרא כדמפרש ואזיל איידי דנפיש שומניה פעם ראשון ושני מקלקל להו חמרא: חילק. מין דגים טהורים וסולחנית שמן כדמפרש לקמן בפרקין ובקטנותו אין לו סנפיר והקשקשת ועתיד לגדל לאחר זמן ואמרינן לקמן (דף לט.) חילק של עובדי כוכבים אסור אותו מין דגים קטנים ומוכר הרבה ביחד ומפני מה אסורה מפני שעירבונה עולה

עמה דגים טמאים דומין לה ועולין עמה והאי חילק אומן כיון לאומן הוא ובקי בדבר מדליך הימנה משום ללא חשיב טעמא ומקלקלי ליה לסולחנית ומרע ליה לכולי ארביה: פעם ראשון ושני. שכן דרכן נותנים מים ומלח על שומן הדגים ומולכות שומנו וכשכלות חוזר ונותן אחרים: נמילא דעכו. פור"ט בלע"ז מקום שהספינות עולות בו ביבשה: קיסטא. שם המדה: כלומא. בזואר במדינתו של עובד כוכבים זה היין נמכר ביוקר והמוריים בזול אבל כאן היין בזול והמוריים ביוקר וחיישין לערובי: איירי לזור אתא. דרך שפת הים הסמוכה לזור אתא האי ארביא: לשוי חמרא. כלומר שהיין בזול שוי לשון זול כדאמרין בעלמא (ב"מ דף נב.) עשיק לגבך ושוי לכריסך: עקולי ופשורי איכא. מים שהולכין עקלתון ופשורי מי שלגין נפשרים על שפת המים ואין מושכי הספינה יכולין לבא באתו הדך: מפני מה אסרו גבינת בית אונייקי. לר"מ לאסר ליה בהנאה: שרוב עגלים כו'. מעמידין את החלב בקיבתו: ר"מ חייש למיעוט. בפ"ב דיבמות (דף קיט.) קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין קטן שמא ימלא סרים קטנה שמא תמלא איילונית: אי אמרת רוב. עגלים נשחטין לעבודת כוכבים איכא למיסר גבינה משום חששא דמיעוט קיבות האסורות בהנאה לרוב עגלים הוא מיעוט לגבי שאר בהמה שמעמידין בהן בקיבותיהן: השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעבודת כוכבים. שלא שחט הבהמה לשם עבודת כוכבים שיהא עובדה בשחיטה חלא חשב בשחיטה ע"מ לזרוק: ר' יוחנן אמר אסורה. קסבר מחשבין מעבודה לעבודה דילפינן חוץ מפנים לריש לקיש לא ילפינן דפנים הוא דאמר רחמנא השוחט ע"מ לזרוק את הדם פיגול ואע"ג ללא זרק דהוי מחשב מעבודה לעבודה מעבודה זו על חזרתה אבל לענין עבודת כוכבים לא: תרמיך שעתך. ירום מזלך: באומר בגמר זביחה הוא עובדה. חששב על השחיטה עלמה לעבודת כוכבים ואמר כלבו זביחה זו עובדה לעבודת כוכבים ובהא מודינא דמיתסר לזביחה הויא עבודה חשובה כזריקה ולהכי נקט גמר זביחה דקסבר ריש לקיש (ב ק עב. חולין כט:.) אינה לשחיטה חלא לכסוף: מפני מה אסרו גבינת עובדי כוכבים. באכילה ולרבנן קבעי לה דהא משום חלב של בהמה טמאה ליכא למיחש דקי"ל חלב טמא אינו עומד כלומר אינה נקפת: אחדבוי. שם חכס: שור הנסקל. אסור בהנאה הוא: ניחא ליה בנפחיה. שיהא נראה שמן לכך חייב שם אסור עבודת כוכבים על הפרש: לא ניחא ליה בנפחיה. הלכך לא חשיב פירשא למיחל עליו איסור: מאומה. ואפי' פרש: (פ"א)

תוספות אכטא דטייעי. כך גורס בערוך בכ"ף. ופי' שמביאין קמח ועשבים ובשמים ושורין אותו בחלב ומזלפין יין עליו ור"ח גרס אבטא לשון אבטיח פי' דלעת חלולה ומשימין בה יין ואינו נראה כי לא מצינו שום כלי שלא יהא ניתר בעירוי ועוד כי אבטיח ודלעת אינו אחד: מורייס אומן. והא דפליגי ר"מ ורבנן במתניתין במורייס לענין איסור הנאה היינו משל בעלי בתים א"כ מיירי אחר פעם ראשון ושני דקליש שומניה ורמו ביה חמרא והוא השלישי וניכר והוא מורייס דלקמן דאתא בארבא של אומן הוי. והיה ניכר לפי שהיה בפעם ראשון ושני: אי אמרת רוב איכא מיעוט. תימה כי איכא רובא נמי אמאי לא חשבינן ליה מיעוטא דמיעוטא כיון דאיכא רובא וחזקה להיתר רובא בהמות שאינן נשחטות לעבודת כוכבים ואותם עגלים עצמם נעמידם בחזקת היתר שהיו הקיבות בחזקת היתר שאינם לעבודת כוכבים קודם שחיטה וכי האי גוונא אמרי' בפ"ב דיבמות (דף קיט:.) גבי היתה לה חמות אינה חוששת דחשבינן ליה מיעוטא דמיעוטא דאיכא רוב לשוק וחזקה לשוק וי"ל דשאני הכא דלאחר שחיטה איתרע ליה חזקה דהנך קיבות העומדות לפנינו לאחר שחיטה בספק עבודת כוכבים קיימי התם נמי זימנין דחיישינן כגון ביצאה מליאה משום דאיכא ריעותא שיצאה מעוברת ואפי' לר' יהושע דלא חייש התם אסר הכא דהתם אין שום ודאית של איסור אפי' כשיצאה מליאה דאפשר הפילה אבל כאן כיון שמיעוט הקיבות אסורות יש כאן חשש מיעוט של איסור: וכי נשחטין לעבודת כוכבים מאי הוי הא אתה דשרית. תימה מאי ראה היא זו הלא לא הזכיר רשב"ל כאן נשחטין לזרוק אלא נשחטין סתם דמשמע שהוא עובד בזביחה י"ל דכל עיקר שחיטתן אינן אלא לצורך דם וחלב ולא הוצרך לפרש וה"ל אמר בחולין פ"ב (דף לט:.) גבי הנהו טייעי דאתו לצקוניא יתיב דכרי כו' אמרו דמא ותרבא לדידן ומשום הכי מסיק בגמר זביחה ולא קאמר בזביחה עצמה: רשב"ל אמר מותרת. פ"ה אף באכילה ואע"ג דמומר לעבודת כוכבים הוא מ"מ בפ"ק דחולין (דף ה.) מוכיחין דג' דיני מומר הן יש ששחיטתו מותרת אף באכילה ויש בהנאה לבד ויש אסורה אף בהנאה: מפני שמעמידין בקיבת עגלי עבודת כוכבים. נראה דר' יהושע לא היה מתכוין כי אם לדחותו דהא ר' יהושע לא חייש למיעוט בפ"ב דיבמו' (דף קיט.) שהבאתי לעיל וכן בפרק ג' דבכורות (דף כ:.) ועוד דאפילו ר"מ דחייש למיעוטא לא אסר לעיל (דף כט:.) אלא גבינת בית אונייקי אבל שאר מקומות חשיב מיעוט דמיעוטא: השיאו. לשון משיאו עצה ואית דגרסי השיאו ונפרש הטעו לשון השיאני: שחבירו מוכיח עליו לריח שמניך כו'. סמיך אסיפיה דקרא על כן עלמות אהבוך: בשרו אסור. בפרק שור שנגח קמא (ב"ק דף מא.) דריש מברשו אע"ג דעבדיה כעין בשר ושחטיה וי"ל דתרתיה שמעינן מיניה: אמר רבא תרוייהו תננהי. נראה דהאי הוי פירושו בניחותא מדלא קמשני עליה רב קרא וסברא קמ"ל ואיכא הרבה תרוייהו תננהי בתלמוד הולך שפיר אפילו בתמיחה: יש ספרים שרומזים המשנה השיאו לדבר אחר ופריך וליהדר ליה משום דליתיה לאיסורא בעיניה דהא מורייס לרבנן לא אסרו בהנאה משום דליתיה לאיסורא בעיניה ומשני הכא כיון דאוקומי קא מוקים כמאן דאיתיה לאיסורא בעיניה דמי ור"ח הזכיר גירסא זז בפירושו: (תוספות)

מכלל דאיסורי הנאה שרו פרשייהו ומדקא"ל מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים וקא מהדר ליה א"כ למה לא אסרוה בהנאה מכלל דעבודת כוכבים אסור פרשייהו ולהדר ליה משום דליתיה לאיסורא בעיניה דהא מורייס לרבנן דלא אסרוהו בהנאה מ"ט לאו משום דליתיה לאיסורא בעיניה אמרי הכא כיון דאוקמייה קא מוקים חשיב ליה כמאן דאיתיה לאיסוריה בעיניה: השיאו לדבר אחר וכו': מאי [שיר השירים א-ב]. כי טובים דודיך מיינן כי אתא רב דימי אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע עריבים עלי דברי דודיך יותר מיינה של תורה מ"ש האי קרא דשייליה אר"ש בן פזי ואיתימא ר"ש בר אמי מרישיה דקרא קא"ל [שיר השירים א-ב]. ישקני מנשיקות פיהו אמר ליה ישמעאל אחי חשוק שפתותיך זו בזו ואל תבהל להשיב מ"ט אמר עולא ואיתימא רב שמואל בר אבא גזרה חדשה היא ואין מפפקין בה מאי גזירתא אר"ש בן פזי אמר ריב"ל משום ניקור ולימא ליה משום ניקור כדעולא דאמר עולא כי גזרי גזירתא במערבא לא מגלו טעמא עד תריסר ירחי שתא דלמא איכא איניש דלא ס"ל ואתי לזלולי בה מגדף בה ר' ירמיה אלא מעתה יבשה תשתרי ישן תשתרי דא"ר חנינא יבש מותר אין מניחו ליבש ישן מותר אין מניחו ליבש א"ר חנינא לפי שא"א לה בלא צחצוחי חלב ושמואל אמר מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה הא קיבה גופא שריא ומי אמר שמואל הכי והתנן קיבת העובד כוכבים ושל נבילה הרי זו אסורה והוינן בה אטו דעובד כוכבים לאו נבלה היא ואמר שמואל חדא קתני קיבת שחיטת עובד כוכבים נבלה אסורה ל"ק

רפ"י מכלל דאיסורי הנאה. כי עולה וה"ה לְשׁוֹר הַנֶּסֶקל שרי פרשייהו: דברי דודיך. דברי סופרים: מיינה. עיקר תורה שצכתה: חשוק שפתותיך. כדמתרגמינן והשוקיהם וכדושיהו: ואל תבהל להשיב. ואל תדקדק להקשות לו: גזרה חדשה. מקרוב גזרו על הגבינה: ואין מפפקין בה. ואין מפרשין טעמה כדמפרש ואזיל מפפקין לָשׁוֹן חטיטה בדבר סתום לפשפשו ובלע"ז פוריי"ד כמו (סוכה דף טו.) מפפק ונטל אחת מביניהם: לא מגלו טעמא. למה גזרו עליו: דלמא איכא. לית ליה ההוא טעמא ולא בליל מיינה ומזלזל בה אכל השתא ללא מגלו טעמא דמלתא בדלי מיינה כ"ע דסברי קמו רבנן במלתא דלתי מיינה חורבא ואנן הוא ללא בקיאינו בטעמא: יבש מותר. כל גילוי שיבש מותר דא"ר היה סל נחש אילו היה שם ללא היה מניחו ליבש: ישן מותר וכו'. יין ושכר שנתגלו כשהם חדים והמתין להם עד שנתיישנו מותר דאי היה בו ארס של נחש ללא היה מניחו ליישן: לפי שא"א לגבינה בלא חלואי חלב. בין גומא של גבינה נשאר מן החלב וחלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו אסור דלמא עריב ביה חלב טמא וחלב טמא אינו עומד ואם עריב טמא בטהור הטמא נשאר עם נסיוני דחלבא הטהור שקרוין מיסג"א וחלב טמא אסור מן התורה ובכורות (דף ו:) ילפינן לה ויש לחוש שבגומות נשאר ממנו: בעור קיבת נבלה. ועור ללא פירשא הוא ואסור: ומי אמר שמואל. לעור קיבת נבלה דאסורה אכל קיבה עצמה דנבלה דהיינו חלב הקרוש הכנוס בצמעי הטולה שריא חלמא פירשא בעלמא הוא: (רפ"י)

תוספות מאי שנא האי קרא דשייליה. ומסיק מרישא דקרא ירושלמי אם להפליגו נתכוין הוה לו להפליגו בדברים אחרים בה' מקראות שבתורה שהסימן ממ"ש א"ו מחר משוקדים שאת ארוך וקס א"ר אילא דברים שמשקינן עליהם את הפה שנאמר ישקני מנשיקות פיהו ר"ש בר חגי בשם ר' שמואל בר נחמני כבשים ללבושך וגו' כבשים כתיב הא כיצד בשעה שתלמידך קטנים כבשו לפניהם ד"ת הגדילו ונעשו כעוזרים גלה להם רזי תורה וקתני התם דר' ישמעאל קטן היה באותה שעה ומסייע להדא דתני ר"ש בן יוחי ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם מה הסימן הזאת אינה נגלית לכל בריה ובריה כך אין לך רשות לשקע עצמך על ד"ת אלא בפני אדם כשר ונראה כי זהו טעם תלמוד שלנו דקאמר בסמוך כי גזרי גזירתא במערבא כו' אלא שאינו מפרשו כאן היטב ואומר מורי הר"ר אלחנן שזהו מה שישד הקליר בפרשת פרה אדומה אין להרהר על מה נחקקה שכולם נתנו בנשיקה לשון משיקין עליהם את הפה: משום ניקור. תימה לקמן דמסקינן טעמא דחלב דבעינן ישראל רואהו דחיישינן לעירוב חלב טמא תיפוק ליה משום גילוי וי"ל דאין ה"נ אלא טעמא פסיקא ליה נקט הכא בשאין ישראל רואהו דמערב אבל טעמא דגילוי זמנין דלא שייך כגון שמצא העובד כוכבים יוצא ממקום שחולב שם דכיון שכל שעה תופסו בידו ליכא למיחש לניקורא וא"ת מפני מה אסרו משום גילוי יותר ממים ודבש למאן דאית ליה באלו טריפות (חולין דף מט:) דשייך בהו גילוי וי"ל דבכל המשקים אע"ג דלא קפדי אגלויא משום נקורא אמנקיותא מיהא קפדי אבל גבי חלב מתוך שרוב פעמים אינו נאכל בעין וגם מסננין אותו אמנקיותא נמי לא קפדי ומסננת אינו מועיל כלום לארס כדאמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קטו:) דלא מהני מסננת היכא דטרקיה פי' שערבבו: ישן תשתרי. תימה לישיני גזרה ישן אטו חדש כדמשני לעיל (דף לא:) גבי שכר וי"ל דהתם איכא למיגזר דלא מינכר כולי האי בין ישן לחדש כמו גבי גבינה: לפי שא"א בלא צחצוחי חלב. פ"ה בין גומות של גבינה נשאר מן החלב ודלמא עריב ביה חלב טמא וקשה דא"כ ה"ל לר' ירמיה למימר אלא כיון דהדר ביה משנויא קמא ועוד דאטו מי חיישינן דעובד כוכבים שוטה הוה שעירב בו חלב טמא אע"פ שהוא יודע שאינו עומד לכן פר"ת דקאי אמאי דהוה פריך יבשה תשתרי ומשני דאפי' כשהוא נראה ישן לעולם נשאר הארס בתוך לחלוחית הגבינה ביני אטפי ור"י הביא ראיה מן הירושלמי לדברי ר"ת דקאמר חלב העובד כוכבים למה אסור משום גלוי ויעמיד א"ר שמואל בר רב יצחק מפני ארס הנתון בין הנקבים ופי' ויעמיד ויבשנה ומשני מפני ארס הנתון כו' וקושיא שניה קיימא אגבינה כלומר גבינה שיעשו מיהא תישתרי דארס הוא אינו מניחו ליבש ומסיק מפני ארס הנתון בין הנקבים כמו שמתרץ בתלמודנו אבל אין לפרש כפירוש הר"ר אלחנן דקאי. אחלב והכי פריך למה אסרוהו משום גלוי יעמידנו ואם יש בו ארס לא יעמוד דהכי מקשה התלמוד גבי חלב טמא בסמוך דליתיה דהא לא מצינו בשום מקום שיניח חלב להקפות בשביל ארס הנתון בו: מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבלה. וא"ת מאי איריא נבלה אפי' שחוטה נמי אסורה משום בשר בחלב וי"ל דדוקא נקט נבלה דאז איכא בה איסורא דאורייתא אבל בשחוטה משום בשר בחלב ליכא איסורא דאורייתא דצונן בצונן הוא ואע"ג דאוקומי קא מוקים אינו אסור אלא מדרבנן: ומי אמר שמואל הכי. ה"ה דהוה מצי למפרך בפשיטות ממתני' דחולין (דף קטז.) אלא משמואל אשמואל ניחא

למפרך: חזקת קיבת שחיתת עובד כוכבים נבלה היא. תימה לפי מה שפיר"ת סוף כל הברש (חולין דף קטז: ושם) שיש חילוק בחלב הקיבה שאותו שהוא קרוש לא נאסר מעולם אף קודם חזרה דפירשא בעלמא הוא שאינו ראוי אלא להעמידה אבל חלב הצלול שאינו ראוי להעמידה כלל מתחלה היו מחשבין חלב גמור וחזרו בהם מתוך קושיא דקיבת העולה דשורפה חיה אע"פ שא"א שלא יתערב מחלב הצלול עם הקרוש ולפירוש זה קשיא אמאי לא משני הכא כולה קודם חזרה והכא דקתני גבי העמדה מיירי בקרוש ולהכי דייקי' הא קיבה גופא שריא והתם דלא מיירי בהעמדה מיירי בצלול וי"ל דנהי דאין צלול מעמיד דמ"מ אין העובדי כוכבים בוררין אותו כ"כ שלא ישאר מן הצלול ומדקאמר שמואל בעור קיבת נבלה משמע הא קיבה גופא שריא ואע"פ שנשאר שם מן הצלול כדפי' שאין העובדי כוכבים טורחים לבררו ואור"ת כי עכשיו לא מצינו טעם פשוט לאיסור בגבינת העובד כוכבים דהא טעם האיסור הוה משום ניקור כריב"ל דקי"ל הלכה כריב"ל אף לגבי ר' יוחנן וכ"ש לגבי שמואל דהא (עירובין מז:): שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכן פסק ר"ח וכן בסדר תנאים ואמוראים פסק הלכה כריב"ל בכ"מ וגם דברי רב אדא בר אהבה אינם כלום כיון שאינו אותו רב אדא בר אהבה שהיה תלמידו של רבא שהיה בתראה שהרי הוזכרו דבריו קודם דברי רב חסדא ורב. נחמן בר יצחק שהיו קדמונים יותר מרבא וגם דברי רב חסדא ורב נחמן בר יצחק עמדו בקושיא וליכא למיחש נמי משום עירוב חלב טמא כדפרי' לעיל (גבי) שלא (עמד) כפרש"י שהרי אין העובדי כוכבים שוטים לערב בו חלב טמא מאחר שאינו עומד אלא ודאי אין הטעם אלא משום נקור ואנו שאין נחשים מצוין בינינו אין לחוש משום גלוי ואין לומר דדבר שבמנין הוא וצריך מנין אחר להתירו כי ודאי הוא כשארסרו תחלה לא אסרו אלא במקום שהנחשים מצוין כמו שאפרש לקמן גבי יין נסך (דף נז: ד"ה לאפקי) וגם בהרבה מקומות יש שאוכלים אותם מפני שמעמידין אותם בפרחים וגם גאוני נרבונו התירו אותם במקומן מטעם שמעמידין אותם בפרחים מיהו במקומנו שמעמידין בקיבה אומר הרב ר"י בן הר"ר חיים שיש טעם קצת לאסור מפני שמולחין הקיבה בעורה ואיכא איסור דבשר בחלב דמליח הרי הוא כרותח ואני ראיתי מקומות שהן מעמידים בנבלת דבר אחר מליח: (תוספות)

ב

לה

דף

כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה ומשנה לא זזה ממקומה רב מלכיא משמיה דרב אדא בר אהבה אמר מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר רב חסדא אמר מפני שמעמידין אותה בחומץ רב נחמן בר יצחק אמר מפני שמעמידין אותה בשרף הערלה כמאן כי האי תנא (דתניא) ר"א אומר המעמיד בשרף הערלה אסור מפני שהוא פירי אפי' תימא ר' יהושע עד כאן לא פליג ר' יהושע עליה דר"א אלא בקטפא דגוזא אבל בקטפא דפירא מודי והיינו דתנן א"ר יהושע שמעתי בפירוש שהמעמיד בשרף העלין ובשרף העיקרין מותר בשרף הפגין אסור מפני שהוא פירי בין לרב חסדא בין לרב נחמן בר יצחק תתסר בהנאה קשיא דרש רב נחמן בריה דרב חסדא מאי דכתיב [\[שיר השירים א-ג\]](#) לריח שמניך טובים למה ת"ח דומה לצלוחית של פלייטין מגולה ריחה נודף מכוסה אין ריחה נודף ולא עוד אלא דברים שמכוסין ממנו מתגלגל לו שנאמר [\[שיר השירים א-ג\]](#) עלמות אהבוך קרי ביה עלמות ולא עוד אלא שמלאך המות אוהבו שנא' עלמות אהבוך קרי ביה על מות ולא עוד אלא שנוחל שני עלמות אחד העוה"ז ואחד העוה"ב שנא' עלמות קרי ביה עלמות: [מתני'](#) ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן הנאה חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו והפת והשמן שלהן רבי ובית דינו התירו השמן והשלקות וכבשין שדרכן לתת לתוכן יין וחומץ וטרית טרופה וציר שאין בה דגה כלבית שוטטת בו והחילק וקורט של חלתית ומלח שלקונדית הרי אלו אסורין ואין איסורן הנאה:

גמ' חלב למאי ניוש לה אי משום איחלופי טהור חיור טמא ירוק ואי משום איערובי ניקום דאמר מר חלב טהור עומד חלב טמא אינו עומד אי דקא בעי לגבינה ה"נ הכא במאי עסקינן דקא בעי ליה לכמכא ונשקול מיניה קלי וניקום כיון דבטהור נמי איכא נסיובי דלא קיימי ליכא למיקם עלה דמילתא ואב"א אפי' תימא דקבעי לה לגבינה איכא דקאי ביני אטפי: והפת: א"ר כהנא א"ר יוחנן פת לא הותרה בב"ד מכלל דאיכא מאן דשרי אין דכי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והביא עובד כוכבים לפניו פת פורני מאפה סאה אמר רבי כמה נאה פת זו מה ראו חכמים לאוסרה מה ראו חכמים משום חתנות אלא מה ראו חכמים לאוסרה בשדה כסבורין העם התיר רבי הפת ולא היא רבי לא התיר את הפת רבי יוסף ואיתימא רב שמואל בר יהודה אמר לא כך היה מעשה אלא אמרו פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה פת דחוק לתלמידים אמר רבי אין כאן פלטר כסבורין העם לומר פלטר עובד כוכבים והוא לא אמר אלא פלטר ישראל א"ר חלבו אפילו למ"ד פלטר עובד כוכבים לא אמרן אלא דליכא פלטר ישראל אבל במקום דאיכא פלטר ישראל לא ורבי יוחנן אמר אפי' למ"ד פלטר עובד כוכבים ה"מ בשדה אבל בעיר לא משום חתנות איבו הוה מנכית ואכיל פת אבי מצרי אמר להו רבא ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא תשתעו (בהדיה דאיבו) דקאכיל לחמא דארמאי: והשמן שלהן: שמן רב אמר דניאל גזר עליו ושמואל אמר

רש"י כאן קודם חזרה. אותה משנה דשחיטת חולין דקיבת עובד כוכבים נבלה ואסורה נשנית קודם שחזר בו ר' יהושע מדבריו שאמר לו לר' ישמעאל מפני שמעמידין אותה בקיבת נבילה וסבר לאו פירש' היא: וכאן לאחר חזרה. הך דשני שמואל מפני שמעמידין אותה בעור אבל קיבה עכמה שריא לאחר חזרה שחזר בו ר' יהושע מפני תשובתו של ר' ישמעאל: ומשנה. הנשנית בשחיטת חולין (דף קטז). קודם חזרה: לא זה ממקומה. לא עקרוה לגמרי דהאילו ונשנית נשנית אבל אין הלכה כמותה שהרי חזר בו: שמעמידין אותה בחומץ. שהחומץ מעמיד חלב ולקמן פריך לה א"כ ליתסר בהנאה: בקטפא דגוזא. בקרף היואל מן העץ: אבל בקטפא דפירי. בקרף הפירי עכמו: מגולה ריחה נודף. והיינו דכתיב שמן תורק שמך כשמגלין אותה ומריקין שמנה כלומר כשאתה מלמד תורה לתלמידים אז יאל לך שם: מהגלין לו. מעלמן בלא טורח כשהוא מלמדן: מהני' ר' ובית דינו התיירו את השמן. לא גרסי' דהא לאו איהו שרייה אלא ר' יהודה נשיאה בר בריה שרייה כדאמר בגמ' מסתמיך ואזיל רבי יהודה נשיאה ור' יהודה נשיאה דגמ' היינו רבי יהודה הנשיא בנו של ר"ג בר' שהיה בימי האמוראים וה"ל אמרינן בגמרא ר' יהודה הנשיא בנו של ר"ג הורה כו' ואילו רבי בנו של רשב"ג היה כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ פד:); והשלכות. כל דבר שבישלו עובד כוכבים ואפילו בכלי טהור וכולהו משום חתנות: וכשנין. לכבוש דגים וירק וראש ורגלים של בהמה בחומץ: וטרית. מין דגים קטנים מלוחים: טרופה. שטרפו ונשתברו הדגים ואין ניכרין הלכך חיישי לטמאים: ואיר שאין בה דגה כלבית שוטטת בו. שדרך כלבית לזגל מאליה ביר של דגים טהורים ואם יש ליר דג טמא עמו לא תגדל כלבית בו והיא עכמה טמאה: והחילק. מין דגים קטנים טהורים והיא סולחנית ואין לה סנפיר וקשקשה ועתיד לגדל לאחר זמן סנפיר וקשקשה וקיימא לן דמותרת ואמר בגמרא מפני מה אסרוה מפני שעיירבונה עולה עמה דגים טמאים הדומים לה הלכך לא שניא טרופה ול"ש אינה טרופה איכא למיחש לאחד מאלף ביניהם דמנו ליה ולא מינכרי אבל טרית אין קרן דומה לה הלכך כי אינה טרופה שריא: הלתיה. מין פירי הוא שקורין לור"א בלע"ז ומחתיין את קרטיו בסכין ואסור משום שמנוניה דסכינא: ומלח שלקונדיה. מפרש בגמ' (לקמן לט:); גמ' ניקוס. יעמידנו ע"י קיבה לגבינה: לכמכא. מאכל: קלי. מעט: נסיובי. מיש"ג: ליכא למיקם עלה דמלחא. שמה נהערב בו חלב טמא וכשהעמידו עומד טהור שבו והטמא נשאר עם הנסיובי הלכך אין זה נסיון להכשיר הראשונים לאכול אבל לגבינה שלקא דעתא השתא דמותר: ואי בעית אימא. אפילו לגבינה נמו אסור: לאיכא. נסיובי דקיימי בגבינה: ביני חטפי. בתוך הגומות שבגבינה וחיישין שמה מן החלב טמא שלא עומד נשאר עם הנסיובי בגומות: פורני. הוא תנור שהוא גדול ופיו מן הצד וכל תנור שבמשנה קטן הוא ומקום שפיתת ב' קדירות ופיו למעלה: לאסורה בשדה. לזיכא למיחש לאימאשוכי דאקראי בעלמא הוא: מנכית. נושך: אבי מזרי. בשדות אלל המזרים: זליפתן. פליטתן שפולטין ומזיעין שמנונית איסור שבלעו: (רש"י)

תוספות מפני שמעמידין בשרף ערלה. וערלה של עובדי כוכבים אסורה כמו שנפרש בפ"ה. בעה"י (עיין בתוס' קידושין דף לו: ד"ה כל מצוה): דברים המכוסין ממנו מתגלין לו. פי' שבני אדם מגלין לו רזיהן לפי שנהנין ממנו עצה ותושיה כמו שמפרש במס' אבות (פ"ו מ"א): לגבינה איכא דקאי ביני אטפי. פירוש ליקח חלב מן העובד כוכבים לעשות גבינה אבל לעיל גבי ליקח גבינה של עובד כוכבים ליכא למיחש לחלב טמא כיון שעושה אותו לצרכו ליכא למיחש דלמא עירב בו חלב טמא כיון שאינו עומד: מכלל דאיכא למאן דשרי. מדקאמר פת לא הותרה בב"ד מכלל דאי בעי הוה שרי ליה אלמא לא פשט איסורו ומכאן סמכו עתה לאכול פת של עובדי כוכבים כיון שלא פשט איסורו בכל ישראל ויש לסמוך על דברי רשב"ג ור"א בר צדוק דאמרי אין גוזרין גזרה על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בו ועוד ראייה דאמר לקמן (דף לו:). בימינו תתיר אף את הפת ולא הניח להתיר אלא משום דהוה קרו ליה ב"ד שריא ואחריו באו בית דין אחר שהתירוהו ועוד דאמרי בירושלמי דפרקין ובפ"ק דשבת פת עמדו עליו והתירוהו ומי שזוהר מפת של עובדי כוכבים מותר לאכול עם מי שאינו נזהר בקערה אחת אע"פ שטעם פת עובד כוכבים מתערב בפת ישראל דאין להחמיר לאסור ע"י תערובת כדאמר בפ"ק דחולין (דף ו.). דלא גזרו על תערובת דמאי וכה"ג במנא דעובדי כוכבים שרי דליתיה לפת בעיניה דלא גזרו אלא היכא דאיתא בעיניה: זליפתן. פ"ה פליטתן ונראה שאותה פליטה באה מכח השמן שהריקו מכלי האיסור כדאמרינן לקמן (דף עה.). או מזלגן במי זיתים ולשון זילוף ק"ק שלא מציינו זילוף רק לשון שפיכה כמו תעשה זילוף (פסחים דף כ:):

א - **לו** **דף**

זליפתן של כלים טמאים אוסרתן אטו כולי עלמא אוכלי טהרות נינהו אלא זליפתן של כלים אסורין אוסרתן א"ל שמואל לרב בשלמא לדידי דאמינא זליפתן של כלים אסורין אוסרתן היינו דכי אתא רב יצחק בר שמואל בר מרתא

ואמר דריש רבי שמלאי בנציבין שמן ר' יהודה ובית דינו נמנו עליו והתירוהו קסבר נותן טעם לפגם מותר אלא לדידך דאמרת דניאל גזר עליו דניאל גזר ואתא רבי יהודה הנשיא ומבטל ליה והתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין א"ל שמלאי לודאה קא אמרת שאני לודאי דמזלזלו א"ל אשלח ליה איכסיף אמר רב אם הם לא דרשו אנן לא דרשינן והכתיב [דניאל א-ח] וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביני משתיו בשתי משתאות הכתוב מדבר אחד משתה יין ואחד משתה שמן רב סבר על לבו שם ולכל ישראל הורה ושמואל סבר על לבו שם ולכל ישראל לא הורה ושמן דניאל גזר והאמר באלי אבימי נותאה משמיה דרב פיתן ושמן יינן ובנותיהן כולן משמנה עשר דבר הן וכי תימא אתא דניאל גזר ולא קיבל ואתו תלמידי דהלל ושמאי וגזר וקיבל א"כ מאי אסדהותיה דרב אלא דניאל גזר עליו בעיר ואתו אינהו וגזר אפילו בשדה ור' יהודה הנשיא היכי מצי למישרא תקנתא דתלמידי שמאי והלל והתנן אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין ועוד הא אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן בכל יכול לבטל בית דין דברי בית דין חבירו חוץ משמונה עשר דבר שאפילו יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו אמר רב משרשיא מה טעם הואיל ופשט איסורו ברוב ישראל שמן לא פשט איסורו ברוב ישראל דאמר רבי שמואל בר אבא אמר רבי יוחנן ישבו רבותינו ובדקו על שמן שלא פשט איסורו ברוב ישראל וסמכו רבותינו על דברי רשב"ג ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק שהיו אומרים אין גזרין גזירה על הצבור א"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה דאמר רב אדא בר אהבה מאי קרא

רש"י לודאי. מזלזלי במידי דרבנן: אם הם לא דרשו. אם ר' יהודה הנשיא לא דרש את המקרא להבין שדניאל גזר עליו וסבר דכי דינא אחרינא גזר עליו משום זליפת כלים ופרייה: אן לא דרשינן. בתמיה: שמונה עשר דבר. ב"ש וכו' יחד נמנו וגזרו עליהם כפ"ק דשבת (דף יג:) ולקמן פריך בנותיהן לאורייתא היא: מאי אסדהותיה דרב. לאמר דדניאל גזר עליו כיון דדריה לא קביל מיניה לאו גזרה היא: בעיר. משום חתנות: ככל יכול לבטל בית דין גזירה ב"ד חבירו. שגזר על דבר המותר וככלד שיהא גדול ממנו: רבותינו. רבי יהודה הנשיא: לא פשט. עדיין לא החזיקו רובם בראותה הגזירה לנהוג בו איסור: (רש"י)

תוספות בשלמא למ"ד זליפתן של כלים אסורים כו'. קסבר נותן טעם לפגם מותר לפום ריהטא משמע שאותם שאסרו קודם ר' יהודה כגון תלמידי שמאי והלל סוברין נותן טעם לפגם אסור ואתא ר' יהודה נשיאה וסבר מותר ושמואל סבר כוותיה שהיה מחזיק דברי רבי שמלאי ולקמן נמי פ"ה (דף סז.) גבי חומץ אשר שם לתוך הגריסין פסיק שמואל הכי הלכתא נותן טעם לפגם מותר ולקמן בפירקין (דף לח:) גבי מישחא שליקא סתם התלמוד אי משום גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם הוא ודקדק ר"י היאך באו לחלוק על רבותינו שמאי והלל בדין נותן טעם לפגם להתירו נהי דשמן יכול להיות שמוטר מטעם שלא פשט ואין רוב הצבור יכולין לעמוד בשאר דברים היאך הותר ועוד קשיא אי ס"ל לתנא דמתני' דנותן טעם לפגם אסור תקשי הא דאמר לקמן (דף לט:) גבי דבש למאי ניוחש אי משום גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם הוא ומה בכך הא תנא דמתני' מיסר קא אסר לכך נראה לר"י דשמואל נמי ס"ל דכי גזר ב"ש וב"ה על השמן משום חתנות גזר ומיהו משום דלא שייך בה חתנות כ"כ כמו ביין הוצרך להם סעד בזליפתן של כלים אסורין אע"ג דאינהו סבירא להו בעלמא נותן טעם לפגם מותר וכן סובר שמואל שמכח שני הטעמים גזרו אע"פ שאין די בכל אחד לבדו והיינו דקא"ל שמואל לרב בשלמא לדידי דאמינא דגזירת שמן לא היתה קדמונית מימי דניאל אלא שמאי והלל גזרו מטעמי דפרישית נחא דיכול להיות שהתיר ר' יהודה הנשיא כמו שמפרש התלמוד בסמוך דלא פשט איסורו וגם הטעמים לא נראו לו כי אין טעם חתנות טוב כל כך ועוד דנותן טעם לפגם מותר אלא לדידך דאמרת דניאל גזר עליו היאך היה יכול רבי יהודה הנשיא לבטלה דכיון שכתובה היא בתורה פשיטא הוא דפשט איסורו בכל ישראל ועוד כי שמאי והלל שהיו אחריו יותר משלש מאות שנה שבאו והוסיפו עליו לגזור אף בשדה כמו שמפרש בסמוך א"כ משמע דגזירתו פשטה מיהא בעיר: אשר לא יתגאל בפת בג. פרשב"ם דהאי פת לאו פת ממש הוא דלישתמע מהכא דדניאל גזר על הפת אלא לפתן הוא והוצאת המלך הוא ריפוש"א בלע"ז וכן ממקרא מוכיח דכתיב (דניאל א) ויהי המלצר נושא את פת בגם ונותן להם זרעונים ואין לומר שהיה נוטל פתן והיו אוכלים זרעונים בלא פת: במתני' כתב רשב"ם בשם רש"י דלא גרס רבי דר' יהודה הנשיא בר בריה ובית דינו התירוהו וחכמי דורו קבעו דבר זה במשנה שסדר רבי זקנו כי הוא היה בנו של ר"ג הנזכר במס' אבות (פ"ב מ"ב) ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא אומר יפה ת"ת כו' ואתו רבי יהודה הנשיא הנזכר כאן הוא ר' יהודה נשיאה שהיה בימי האמוראים אלא בלשון משנה וברייתא קורא אותו הנשיא ובלשון אמורא קורא אותו נשיאה ור' יהודה הביא ירושלמי רבי ובית דינו התירו את השמן בשלשה מקומות רבי יהודה הנשיא ורבותינו התירו בגיטין ובשמן ובסנדל ונראה לו שיש שם טעות סופר דקפריך וליקרו ליה ב"ד שריא שכל ב"ד המתיר ג' דברים נקרא ב"ד שריא ודחי א"ר יודן בר' ישמעאל בית דינו חלוק עליו בגיטין פירוש ואין זה מתיר ג' דברים ואם הוא היה רבינו הקדוש א"כ היה לו למנות עוד אחרת שהתיר כדאמר בפרק קמא דחולין (דף ו:) דהתיר רבי בית שאן דבירושלמי דדמאי נמי איתא לכך נראה לו דגרס התם ר' יהודה הנשיא והוא ר' יהודה נשיאה עוד כתוב שם בירושלמי רב יצחק בר שמואל בר מרתא נחת לנציבין אשכח לר' שמלאי הדרומי יתיב ודריש רבי ובית דינו התירו את השמן שמואל קבל עליו ואכל רב לא אכל א"ל שמואל לרב אכול או אנא כתיב עלך זקן ממרא א"ל עד דאנא תמן אנא ידע מאן ערער עליה שמלאי הדרומי א"ל אפשר מה דאמר בשם גרמיה לא בשם רבי ובית דינו אסור עליה ואכל: ושמן דניאל גזר עליו. ה"ג למפרך איין אלא משום דאשמן קאי נקטיה: ורבי יהודה הנשיא היכי אלים למשרי תקנתא דשמאי והלל. פרשב"ם דפריך בין לרב בין לשמואל דשמואל נמי מודי דמי"ח דבר הם: והתנן אין ב"ד יכול כו'. תימה בפרק השולח (גיטין לו: ושם ד"ה אלא) גבי פרוזבול דאמר שמואל האי פרוזבול עולבנא דדייני הוא אי איישר חיילי אבטליניה ומסיק אי איישר חיילי יותר מהלל והיכי דמי אי פשטה תקנת פרוזבול אפילו היה גדול אין יכול לבטלו ואם לא פשטה א"כ למה לי איישר חיילי הרי ר' יהודה נשיאה התיר שמן אע"פ שהיה קטן מאותו טעם דלא פשט איסורו וי"ל דהכא נמי מטעם דלא פשט גרידא לא התיר אם לא היה ג"כ טעם דאין רוב הצבור יכולין לעמוד אבל פרוזבול נהי דלא פשט מ"מ רוב הצבור יכולין לעמוד בו מ"מ קשה דדבר תימה הוא היאך לא פשט מאחר שהוא ריוח המלוים לכך נראה דודאי פרוזבול פשט ודקשיא לך אפי' גדול היאך יכול לבטל ודאי ב"ח דבר דוקא אמר באם יבא אליהו ויאמר אין שומעין וכמו שמפורש בירושלמי הטעם מפני שעמדה להם בנפשותיהם כך דקדק הרב רבי אלחנן מתוך גירסת הספרים שמצא בספרים ישנים דקאמר האמר רב משרשיא מה טעם כו' משמע שמשם מתחיל התירוץ וה"פ דשמעתין ור' יהודה נשיאה היכי אלים למישרי כו' והתנן אין בית דין כו' ועוד אפילו הוא גדול אינו

יכול לבטל בי"ח דבר ולא הוצרך לפרש הטעם כי פשוט הוא ומשני האמר רב משרשיא מה טעם לפי שפשוט ולפיכך ב"ד גדול נמי אינו יכול לבטל ושמן לא פשוט לכך אפי' עמדו בנפשותיהם קטן יכול לבטל וסמכו על דברי רבן שמעון בן גמליאל דאין גוזרין כו' ולפיכך הותר אף בב"ד קטן אבל ודאי שאר דברים אף כי פשוט יכול ב"ד גדול לבטל ולפיכך גבי פרוזבול אמר שמואל דאי איישר חיילי מהלל אבטליניה ואע"פ שפשוט והילך הירושלמי דפרק קמא דשבת א"ר בון אמר רב יהודה בשם שמואל ל"ש אלא חוץ ל"ח דבר אבל בי"ח דבר אפילו גדול אינו מבטל מפני שעמדה להם בנפשותיהם פירוש ממה שנעצו חרב בבית המדרש: (תוספות)

ב

-

לו

דף

[מלאכי ג-ט] במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו אי איכא גוי כולו אין אי לא לא גופא אמר באלי אמר אבימי נותאה משמיה דרב פיתן ושמנן יינן ובנותיהן כולן משמונה עשר דבר הן בנותיהן מאי היא אמר רב נחמן בר יצחק גזרו על בנותיהן נידות מעריסותן וגניבא משמיה דרב אמר כולן משום עבודת כוכבים גזרו בהן דכי אתא רב אחא בר אדא א"ר יצחק גזרו על פיתן משום שמנן מאי אולמיה דשמן מפת אלא על פיתן ושמנן משום יינן ועל יינן משום בנותיהן ועל בנותיהן משום דבר אחר ועל דבר אחר משום ד"א בנותיהן דאורייתא היא דכתיב **[דברים ז-ג]** לא תתחתן בם דאורייתא ז' אומות אבל שאר עובדי כוכבים לא ואתו אינהו וגזרו אפילו דשאר עובדי כוכבים ולר"ש בן יוחי דאמר **[דברים ז-ד]** כי יסיר את בנך מאחרי לרבות כל המסירות מאי איכא למימר אלא דאורייתא אישות דרך חתנות ואתו אינהו גזרו אפילו דרך זנות נמי בבית דינו של שם גזרו דכתיב **[בראשית לח-כד]** ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף אלא דאורייתא עובד כוכבים הבא על בת ישראל דמשכה בתריה אבל ישראל הבא על העובדת כוכבים לא ואתו אינהו גזרו אפי' ישראל הבא על העובדת כוכבים ישראל הבא על העובדת כוכבים הלכה למשה מסיני היא דאמר מר הבעל ארמית קנאין פוגעין בו (א"ל) דאורייתא בפרהסיא וכמעשה שהיה ואתו אינהו גזרו אפילו בצינעא בצינעא נמי בית דינו של חשמונאי גזרו [דכי אתא רב דימי אמר ב"ד של חשמונאי גזרו] ישראל הבא על העובדת כוכבים חייב משום נשג"א כי אתא רבין אמר משום נשג"ז כי גזרו בית דינו של חשמונאי ביאה אבל ייחוד לא ואתו אינהו גזרו אפי' ייחוד ייחוד נמי בית דינו של דוד גזרו דאמר רב יהודה באותה שעה גזרו על ייחוד אמרי התם ייחוד דבת ישראל אבל ייחוד דעובדת כוכבים לא ואתו אינהו גזרו אפי' אייחוד דעובדת כוכבים ייחוד דבת ישראל דאורייתא היא דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק רמז לייחוד מן התורה מנין שנאמר **[דברים יג-ז]** כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אב מסית בן אב אינו מסית אלא בן מתייחד עם אמו ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה ייחוד דאורייתא דאשת איש ואתא דוד וגזר אפי' אייחוד דפנויה ואתו תלמידי בית שמאי ובית הלל גזרו אפי' אייחוד דעובדת כוכבים מאי על ד"א משום ד"א אמר רב נחמן בר יצחק גזרו על תינוק עובד כוכבים שיטמא בזיבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור דא"ר זירא צער גדול היה לי אצל ר' אסי ור' אסי אצל ר' יוחנן ור' יוחנן אצל ר' ינאי ור' ינאי אצל רבי נתן בן עמרם ור"נ בן עמרם אצל רבי תינוק עובד כוכבים מאימתי מטמא בזיבה ואמר לי בן יומו וכשבאתי אצל ר' חייא אמר לי בן ט' שנים ויום אחד וכשבאתי והרציתי דברי לפני רבי אמר לי הנח דברי ואחוז דברי רבי חייא דאמר תינוק עובד כוכבים אימתי מטמא בזיבה בן תשע שנים ויום אחד

[רש"י] במארה אתם נארים. אתם מקבלין עליכם גזירה בחרור ובהללה ונאסר עליכם ואח"כ אותי אתם קובעים גוזלים שאתם נהנים שוב מן הארורים: מעריסתן. מקטנותן שהן שוככות בעריסה שקורין ברי"ז: משום יינו. שהיו בוער בו ומביאו לידו בנותיהן: ובנותיהן אסורין משום דבר אחר. עבודה אלילים: ועל דבר אחר שלא הזכיר כאן גזרו משום דבר אחר. ולא משום עבודת אלילים להקמן מפרש לה: קנאים. בני אדם המקנאין קנאתו של מקום לנקום נקמותו: פוגעין בו. בשעת בעילה לפי שאינו במיתת ב"ד וכמעשה שהיה דומי וכזבי: נשג"א. גזרו עליהן משום נדה דרכן ולאע"ג דעובדת כוכבים אין דמה מטמאה מן התורה שהרי היא כדהמה חכמים גזרו עליה ומשום שפחה משום עובדת כוכבים כאלו מתחתן בה דרך אישות ומשום אשת איש דעובלת בעל יש להן לבני נח דכתיב והיא עובלת בעל וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדחה אחי למיבעל נמי נדה ישראלית ואחי למינסב שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואחי למנסבה לעובדת כוכבי' ועבר אלא תחתן ואחי למיבעל אשת איש ישראלית: משום נשג"א. נדה שפחה עובדת כוכבים זונה שאם כהן הוא יש כאן משום לאו דזונה ולא לאו ממס' אלא גזירה משום זונה ישראלית שנבעלה לאסור לה: דאורייתא. דמייחדא בהדיא כו' לא גרסי' וה"ג כי גזרו רבנן בית חשמונאי ביאה אבל ייחוד לא כו' ואתו אינהו תלמידי שמאי והללו: באותה שעה. מעשה אמנון ותמר והא דרב יהודה בסנהדרין בפ' כ"ג: שיטמא בזיבה. אפי' לא ראה גזרו עליו להיות כזב: צער גדול היה לי כו'. כלומר טורח גדול היה לי אצלו בשאלתה זו ששאלתה ממנו כמה פעמים ולא היה בידו: (רש"י)

תוספות אי איכא גוי כולו אין אי לא לא. פי' אינה חלה כשאר גזירות ויכולה להתבטל אף בב"ד קטן מיהו חלה היא לענין שצריכה שום היתר שהרי שמן נהגו בו איסור עד שבא רבי יהודה והתירו: גזרו על בנותיהן שיהו נדות מעריסותן. וגם על בנות כותים גזרו ושתי גזירות הוו ותרוניהו צריכי כמו שפי' בפ"ק דשבת (טז:): דכתיב לא תתחתן בם. אסיפא דקרא סמיך דכתיב ובתו לא תקח לבנך דאילו לאו דלא תתחתן מיירי בגירות כדאמרין בהערל (יבמות עו). וכי האי גוונא פי' הר"ר אלחנן בפרק הערל (שם עט). גבי בני שאול שהוקעו דפריך והכתיב לא יומתו אבות על בנים וע"כ אסיפא דקרא סמיך דכתיב איש בחטאו יומתו אבל רישיה דקרא מוקמי ליה (בסנהדרין דף כז:): בעדות אב על הבן [וע"ע תוס' כתובות כט. סד"ה אלן]: כי יסיר לרבות כל המסירין. ע"כ הך דרשא לא קיימא אלא אבתו לא תקח לבנך דסליק מיניה דאילו שאר עובדי כוכבים בגירותן שרו ולר"ש דאסר פי' רשב"ם הך דר"ש ליתא בכולהו תנאי אלא משום דשמעינן ליה לר"ש דדריש טעמא דקרא אם כן כי יסיר קרא יתירא הוא דכי נמי לא כתיב דרשינן האי טעמא מנפשיה [וע"ע תוס' קידושין סח: ד"ה הניחא וכו']: משום נשג"ז. פירוש כהן הבא עליה חייב משום זונה ומפ' בפ' הנשרפין (סנהדרין דף פב.). ואידך דאמר משום נשג"א קסבר נשייהו לא מפקרי בזנות ומשום הכי לא מחייב משום זונה והקשה הרב רבי משה מפושטו"ש דאמר הכא בבית דין של חשמונאי גזרו בעובדת כוכבים משום זונה ותנן בפרק הבא ביבמות (דף סא:): וחכ"א אין זונה אלא גיורת או משוחררת ושנבעלה בעילת זנות וזו היא זונה האמורה בתורה ומפרש טעמא לפי שבאין עליה בנכריותה אלמא בעובד' כוכבים שייך זנות ויש לדחות דהתם בגיורת שאני משום דהשתא היא בת קיחה וקיימא באיסור חללה זונה לא יקח אבל בעובדת כוכבים דלית בה קיחה ליה בה משום זונה לא יקח ולא משום חילול זרעו שאינו מתייחס אחריהן אכן קשה דאמרין פרק כל האסורין (תמורה דף כט: ושם ד"ה ורבא) אמר אביי כהן הבא על העובדת כוכבים (אפי' א"א) אינו לוקה ורבא אמר לוקה אלמא מדאורייתא הוא מלקי עלה משום זונה ואפילו בעובדת כוכבים ואמר בפרק עשרה יוחסין (קידושין דף עח.). דפליגי רבי אלעזר בר יעקב ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון בגיורת לכהן ואפילו ר' שמעון לא שרי אלא בנתגיירה פחותה מבת ג' שנזרעו בתוליה בישראל אבל בעובדת כוכבים ודאי שייך זונה וי"ל דההיא דרבא דתמורה וכן ההיא דפ' י' יוחסין וההיא דיבמות דמשמע דבעובדת כוכבים שייך זונה היינו ודאי ליאסר לכהן ואף הכהן לוקה עליה כבעולה ודאי ואביי דפליג ואמר אינו לוקה היינו משום דקסבר דהא דמתסרא עובדת כוכבים זונה לכהן מדאורייתא לאו משום זונה דכתיב בקרא מתסרא אלא מגזרת הכתוב דכתיב בתולה מעמיו ולא גיורת ולאו הבא מכלל עשה עשה ולהכי לא לקי והך גזירה דב"ד של חשמונאי הוי בסתם עובדת כוכבים שאין ידוע לנו שנבעלה דמספיקא לא לקי ואפי' לרבא ומיהו לרבין גזרו חכמים לחייבו משום זונה ולרב דימי נשייהו לא מפקרי הלכך משום זונה לא גזרו ומפ' נמי התם בפ' הנשרפין מ"ד נשג"ז? לא אמר נשג"א דאישות ליה להו וק' דהא מצרכינן בפ"ק דקידושין (דף כא:): גבי יפת תואר אשת לרבות א"א אלמא איכא בהו אישות וי"ל דודאי עשה מיהא איכא ולכך הוצרך לרבות אשת איש והא דדרשינן בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נב:): אשר ינאף אשת רעהו פרט לאשת אחרים פי' עובד כוכבים אלמא לא שייך בהו אישות כלל היינו לענין חיוב מיתה והא דאמרין (בריש) [בירושלמי בפ'] אין עומדין י' באו על הזונה ראשון קנאה ואחרים חייבים עליה משום אשת איש הדא אמר בעילה קונה בבני נח היינו דוקא גבי בני נח אבל בישראל אינו חייב בעשה אלא בעולת בעל ואשתו גמורה: צער גדול היה לי לפני רבי אסי כו'. מדאמרין ופלוגי אצל פלוני משמע שכולם היו בדור אחד וכולם בימי רבי: (תוספות)

א - לז דף

הואיל וראוי לביאה מטמא נמי בזיבה אמר רבינא הלכך הא תינוקת עובדת כוכבים בת ג' שנים ויום אחד הואיל וראוי לביאה מטמא נמי בזיבה פשיטא מהו דתימא האי ידע לארגולי והא לא ידעה לארגולי קמ"ל מיסתמיך ואזיל ר' יהודה נשיאה אכתפיה דרבי שמלאי שמעיה א"ל שמלאי לא היית אמש בבית המדרש כשהתרנו את השמן אמר לו בימינו תתיר אף את הפת אמר לו א"כ קרו לן בית דינא שריא דתנן העיד רבי יוסי בן יועזר איש צרידה על אייל קמצא דכן ועל משקה בית מטבחיא דכן ועל דיקרב למיתא מסאב וקרו ליה יוסף שריא אמר ליה התם שרא תלת ומר שרא חדא ואי שרי מר חדא אחריתי אכתני תרתין הוא דהויין א"ל אנא שראי אחריתי מאי היא דתנן זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חודש ומת בתוך שנים עשר חודש אינו גט ותני עלה ורבותינו התירוה לינשא ואמרין מאן רבותינו אמר רב יהודה אמר שמואל בית דינא דשרו משחא סברי לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וא"ר אבא בריה דרבי חייא בר אבא ר' יהודה הנשיא הורה ולא הודו לו כל שעתו ואמרי לה כל סייעתו א"ל רבי (אליעזר) לה הוא סבא כי שריתוה לאלתר שריתוה דלא אתי או דלמא לאחר שנים עשר חודש דהא איקיים ליה תנאיה ותיבעי לך אמתני' דתנן הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חודש ומת בתוך שנים עשר חודש הוי גט דהא איקיים ליה תנאי ותיבעי לך לאלתר הוי גיטא דהא לא אתא או דלמא לאחר י"ב חודש דהא איקיים ליה תנאיה אין ה"נ אלא משום דהוית בההוא מניינא אמר אביי הכל מודים לכשתצא חמה מנרתיקה לכי נפקא קאמר לה וכי מיית בליליא גט לאחר מיתה הוא על מנת שתצא חמה מנרתיקה מעכשיו קאמר לה וכי מיית בליליא הא ודאי תנאה הוי וגט מחיים הוא כדרב הונא דאמר רב הונא כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא באם תצא ר' יהודה הנשיא סבר לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוה ליה כמהיום אם מתי מעכשיו אם מתי ורבנן לית להו דר' יוסי והוה ליה כזה גיטך אם מתי גרידא גופא העיד יוסי בן יועזר איש צרידה על אייל קמצא דכן ועל משקה בי מטבחיא דכן ועל דיקרב למיתא מסאב וקרו ליה יוסף שריא מאי אייל קמצא רב פפא אמר שושיבא ורב חייא בר אמי משמיה

**דעולא אמר סוסביל רב פפא אמר שושיבא וקמיפלגי בראשו ארוך מר סבר ראשו ארוך אסור ומר סבר ראשו ארוך
מותר רב חייה בר אמי משמיה דעולא אמר**

רש"י הואיל וראוי לביאה כו'. דטעמא דגזירת זיבה משום ביאה הואי כדאמרן שלא יהא תינוק של ישראל רגיל אלכו במשכב זכור הלכך לא גזרו עליה עד דחזי לביאה: פשיטא. כיון דתינוק משעה שראוי ה"ה לתינוקת: מהו דתימא. האי תינוק כשראוי לביאה הוא ערום לארגולי להמשיך ישראל אלכו: אבל תינוקת בת ג' אע"ג דבת ביאה היא אין בה ערמומית ללא ידעה לארגולי עד שתהא בת השעה לא גזרו עליה קמ"ל: אייל קמ"ל. מין חגב הוא: דכו. שהוא טהור ומותר באכילה: ועל משקה בית מטבחיא. הדם והמים שהן בבית המטבחיים שבעזרה: דכו. לא גזרו עליהם טומאת משקין ופלוגתא היא לקמן רב אמר דכו ממש דסבר אין משקין מקבלין טומאה אלא מדרבנן ובהני לא גזרו ושמואל אמר דכו מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן הסבר שמואל יש למשקין טומאה מן התורה להטימא ולא מזו רבנן לדכינהו: ועל דיקרב למיתא מסאב. הנוגע במת טמא ולקמן פריך הא דאורייתא היא ועוד הא חומרא היא ויוסף אסרא מיבעי ליה: שרא תלת. דהא לקמן מפרש דהאי על דיקרב למיתא מסאב קולא היא: אינו גט. דהא לא אמר שיהא גט אלא עד י"ב חודש והוא כבר מת ואין יכול לגרש וזקוקה ליבס אם אין לו בן אבל אי אמר מעכשיו יהא גט אם לא באתי עד י"ב חודש ומת בתוך כך הרי זה גט ואינה זקוקה ליבס: כר' יוסי. בב"ב דפרק יש נוחלין (דף קלו.) הכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו כריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דלהוי משמע גופא מהיום שלא אהא ראוי למכרם ופירא לאחר מיתה ואם לא כתב מהיום אלא לאחר מיתה לא אמר כלום ויירא אחיו עמו או אם היה עליו בע"ח מאוחר לאחר מתנה זו בע"ח גובה את חובו רבי יוסי אמר אינו כריך לכהני כתיב זמן בשטר לומר מעכשיו תהא מתנה מגופה של קרקע ופירות לאחר מיתה דאי לא בעי למיתב ליה אלא לאחר מיתה למה כתב זמן בשטר וה"נ זמנו של גט מוכיח דה"ק ליה מעכשיו יהא גט אם לא באתי ותנאה בעלמא הוא וכי לא אתא איקיים תנאה: רבי יהודה הנשיא. בן בנו של רבי היה הורה שהיא מותרת לינשא: כל שעתו. כל ימיו נחלקו עליו: לאלתר שריתיה. כששמעו בו שמת: ה"ג לאלתר שריתיה דודאי לא אתי עוד: אין ה"נ. דאיכא למיבעי אמתניתין: אלא. להכי בעינן בעיין לה אקמייתא משום דהוית בההוא מניינא דרבי יהודה נשיאה דשרייה וידעת לאימת שרייה ומדרבי יהודה נשמע למתני' להיבא דאמר לה מעכשיו: הכל מודים. ואפילו רבי יוסי היבא דאמר לה בהאי לינשא הרי זה גיטך לכשתנא חמה מנרתיקה: לכו נפקא לה קאמר לה. דליהוי גיטא ומקמי הכי לא ליהוי גיטא ואי מיית בליילא לאו גיטא הוא ואע"ג דא"ר יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו וכמאן דכתיב ביה מהיום דמי ה"ל כמהיום ולאחר מיתה ותנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דמספקא האי לאחר מיתה אי תנאה הוי והכי משמע מהיום יהא גט אם אמות אי חזרה הוה דהדר ביה ממאי דאמר מהיום ולא דמי למתנה שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה דהתם הכי קאמר גופא מהיום קני ופירא לאחר מיתה אבל גט ליבא למימר הכי וכי האי גוונא מפרש לה ביש נוחלין (ב"ב קלו.): ע"מ שתנא חמה מנרתיקה. ודכוותה הכא על מנת שלא אבוא כל שנים עשר חודש: מעכשיו קאמר. דליהוי גיטא ע"מ שתקיים תנאי זה וכי מקיים תנאי זה ונפקא חמה איגלאי מילתא למפרע דבשעת מסירה הוי גט ואע"ג דמיית בליילא ה"ל גט מחיים ודכוותיה מת בתוך י"ב חודש הרי נתקיים התנאי שלא בא וה"ל גט למפרע: דאמר רב הונא כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. ע"מ ודאי תנאה משמע וה"ק מעכשיו יהא גט ע"מ שיתקיים תנאי זה וכל אימת דמתקיים תנאה ה"ל גט למפרע: לא נחלקו אלא באם תנא. ומת בליילא דכוותיה התם באם לא באתי דאמרין התם בפי' מי שאחזו קורדיקום (גיטין דף עב. עג.) אם שתי לשונות משמע מעכשיו ומשמע לכשיתקיים אמר מהיום גלי דעתיה דמעכשיו לא אמר מהיום הוי משמע לכשיתקיים הלכך ר' יהודה הנשיא סבר לה כרבי יוסי דאמר דאף על גב דלא כתב מהיום זמנו של שטר מוכיח עליו כמאן דכתב מהיום דמי וה"ל כמהיום אם מתי דאמרין במסכת גיטין (דף עב. עג.) תנאה הוא וכי מיית הוי גיטא למפרע מחיים ורבנן לית להו דרבי יוסי וה"ל כאם מתי גרידא דאמרין התם דלשון אם כי לא אמר מהיום משמע לכשאמות קאמר וה"נ משמע ולכשתנא ולכשלא אבוא וה"ל גט לאחר מיתה: שפיבא. מין חגב וראשו ארוך: וקמיפלגי. יוסי בן יועזר ורבנן בראשו ארוך דסימני חגבים טהורים נפקא לן מארבה סלעס חרגול חגב ופליגי תנאי באלו טריפות (חולין דף סו.) בראשו ארוך איכא דדאין ליה בכלל ופרט דאין בכלל אלא מה שפרט הני מיני שרי אבל מין אחרינא לא וכל מינא דהני אין ראשו ארוך ואיכא דדאין בכלל ופרט וכלל ומרבי כל כעין הפרט לא ראי ארבה כראי סלעס וכו' האד השוא שבהן שיש להן ד' רגלים ד' כנפים ויש להן קרסולין וכנפיו חופין את רובו אף אני אביא כל שיך לו ד' סימנים הללו: (רש"י)

תוספות לאלתר שריתיה דהא לא אתי. וא"ת פשיטא דלאלתר היא מותרת דמיד שמת הרי התנאי כמקיים דלא ישוב עוד לביתו וי"ל דמ"מ מיבעי ליה אי גזרינן מת אטו לא מת: ורבנן לית להו דרבי יוסי. פירוש בני דורו שהיו חלוקין עליו ומ"מ ליבא למפשט דאין הלכה כר' יוסי דכי ליה להו הכא היינו בעל פה אבל בשטר מודו ליה: (תוספות)

סוסביל בראשו ארוך כ"ע לא פליגי דאסור והכא בכנפיו חופין את רובו על ידי הדחק קמיפליגי מר סבר רובא כל דהו בעינן ומר סבר רובא דמנכר בעינן: ועל משקה בי מטבחיא דכן: מאי דכן רב אמר דכן ממש ושמואל אמר דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן רב אמר דכן ממש קסבר טומאת משקין דרבנן וכי גזור רבנן טומאה במשקין דעלמא אבל במשקה בי מטבחיא לא גזרו רבנן ושמואל אמר דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן קסבר טומאת משקין דאורייתא לטמא אחרים דרבנן וכי גזרו רבנן במשקין דעלמא במשקין בי מטבחיא לא גזרו: ועל דיקרב למיתא מסאב וקרו ליה יוסף שריא: יוסף אסרא מיבעי ליה ועוד דאורייתא היא דכתיב [\[במדבר יט-טז\]](#) וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת וגו' דאורייתא דיקרב טמא דיקרב בדיקרב טהור ואתו אינהו וגזור אפילו דיקרב בדיקרב ואתא איהו ואוקמה אדאורייתא דיקרב בדיקרב נמי דאורייתא הוא דכתיב [\[במדבר יט-כב\]](#) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דרב נחמן דאורייתא דיקרב בדיקרב בחיבורין טומאת שבעה שלא בחיבורין טומאת שבעה ואתו אפילו שלא בחיבורין טומאת שבעה ואתא איהו ואוקמה אדאורייתא דאורייתא מאי היא דכתיב [\[במדבר יט-יא\]](#) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים וכתב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא וכתב והנפש הנוגעת טמא עד הערב הא כיצד כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין אמר להו רבא לאו אמינא לכו לא תתלו ביה בוקי סריקי ברב נחמן הכי אמר רב נחמן ספק טומאה ברשות הרבים התיר להן והא הלכתא מסוטה גמרינן לה מה סוטה רשות היחיד אף טומאה רשות היחיד הא א"ר יוחנן הלכה ואין מורין כן ואתא איהו ואורי ליה אורויי תניא נמי הכי ר' יהודה אומר קורות נעץ להם ואמר עד כאן רשות הרבים עד כאן רשות היחיד כי אתו לקמיה דרבי ינאי אמר להו הא מיא בשיקעתא דבנהרא זילו טבולו: והשלכות: מנהני מילי א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אמר קרא [\[דברים ב-כח\]](#) אוכל בכסף תשביירי ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי כמים מה מים שלא נשתנו אף אוכל שלא נשתנה אלא מעתה חטין ועשאן קליות ה"נ דאסורין וכי תימא ה"נ והתניא חטין ועשאן קליות מותרין אלא כמים מה מים שלא נשתנו מבריייתן אף אוכל שלא נשתנה מבריייתו אלא מעתה חטין וטחנן ה"נ דאסורין וכי תימא ה"נ והתניא חטין ועשאן קליות הקמחים והסלתות שלהן מותרין אלא כמים מה מים שלא נשתנו מבריייתן ע"י האור אף אוכל שלא נשתנה מבריייתו ע"י האור מידי אור כתיב

רש"י סוסביל. אין ראשו ארוך אבל אין כנפיו חופין את רובו לראות לעינים אלא בצמאוס ע"י מדידה: ה"ג בכנפיו חופין את רובו ע"י הדחק קמיפליגי. ולא גרסינן וקרוסולין דהני קרוסוליים לא חפו מידי שהן ב' רגלים ארוכות מן הארבעה ובהן הוא מולג והיינו כרעים ממעל לרגליו לנתר וגו': רובא דמינכר. רוב הנראה לעינים: טומאת משקין דרבנן. ובמסכת פסחים (דף טז.) פרכין והכתיב וכל משקה אשר ישחה וגו' ומשני מאי יטמא הכשר: לטמא אחרים. אבל טומאת עצמן מדאורייתא רמיא עלייהו אם נטמא: ואתו אינהו גזור על דיקרב בדיקרב ואתא איהו. יוסף ואסהיד על דיקרב למיתא מסאב דהא דאורייתא היא אבל דיקרב בדיקרב לא גזרינן עליה והיינו יוסף שריא: ואתא איהו ואוקמה אדאורייתא. והכי קאמר על דיקרב למיתא מסאב טומאת שבעה אבל דיקרב בדיקרב לא מסאב אלא טומאת ערב: וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. אוחו סנגע במת קרי טמא וקאמר כל מי שיגע בו אוחו טמא יטמא: בחיבורין. שבעה שהיה זה נוגע במת בא חבירו ונגע בו: שלא בחיבורין. לאחר שפירש מן המת בא חבירו ונגע בו: כל אשר יגע בו הטמא יטמא. משמע שבעת ימים כהם טומאת מת: בוקי סריקי. כדים ריקים כלומר דברים שאינן טעם: ספק טומאה ברה"ר התיר להם. שאינם נוהגין בה איסור וה"ק ועל דיקרב ודאי למיתא מסאב אבל מספק לא: הא הלכתא גמרי ליה מסוטה. דטהור דכל איסור ספק טומאה מהם נפקא דאפיק לה קרא בלשון טומאה ונסתרה והיא נטמאה מגיד לך הכתוב שעל הספק אסור מכאן אהא דן לשרץ לטמא מספק: ומה סוטה רה"ר. שהרי אין סתירה ברה"ר אף טומאת ספק בשרץ אינה אלא ברה"ר במסכת סוטה (דף כח:): הלכה. דבספק טומאה ברה"ר טהור: ואין מורין. ברכים כן דלא ליזלזלו בה טפי: קורות נעץ להן. לסמינן בין רה"ר ובין שדות של בקעה שהן רה"ר לטומאה שבעל השדה מקפיד בדריסת הרגל ועוד דלמרינן בהשואפין (ב"ב יב.) ד' אמות הסמוכות לרה"ר כגון מקום פנוי הסמוך לרה"ר והוא ארוך הרבה לד' אמות הראשונות רה"ר לטומאה ובאותן מקומות נעץ להן קורות: כי אתו לקמיה דרבי ינאי. מי שאירע בו ספק טומאה ברה"ר: מנהני מילי. דבישולי עובדי כוכבים אסירי: קליות. יבשו בתנור: (רש"י)

תוספות בראשו ארוך כולי עלמא לא פליגי דאסור. קשה דאמרין באלו טריפות (חולין דף סו.) תנא דבי ר' ישמעאל ראשו ארוך מותר ומתני' נמי דהתם משמע דראשו ארוך מותר מדלא קחשיב ליה בהדי סימני טהרה אין ראשו ארוך ובסוף פרק ר"ע (שבת דף צ:): אמר נמי דשושיבא מותר דהא חזייה רב לרב כהנא דהוה מיעבר שושיבא אפומיה א"ל רב שקליה דלמא קאכיל ליה חי ועבר

משום כל תשקצו משמע דדוקא חי אסור אבל מת שרי לכן נראה לר"ת דגרסינן הכא ראשו ארוך דכ"ע לא פליגי דמותר וגירסא זו נמצאת בפר"ח [בחולין סה. ד"ה אלו כתבו וכן מצא בס' ישן]: דיקרב בדיקרב בחיבורין. פי' כגון ראובן שנגע במת ובא שמעון ונגע בו בעודו נוגע במת וטומאה בחיבורין ודאי הוה דאורייתא והא דאמר רבא לא תתלו ביה בוקי סריקי ברב נחמן לאו משום דאית ליה טומאה בחיבורין לאו דאורייתא אלא משום דקסבר דיוסף בן יועזר לא איירי בהכי וכן משמע בנזיר פרק שלשה מינין (מב: ושם ד"ה בחבורי): הא הלכתא מסוטה גמרינן לה. לאו דוקא מסוטה גמרינן דספק טומאה ברה"ר היכא דאיכא חזקת טהרה לא הוצרכו ללמוד מסוטה אלא אמרינן העמד דבר על חזקתו ולא גמרינן מסוטה אלא לומר דברה"י ספיקו טמא דבסוטה נמי הוי ספק טומאה ברה"י: והשלקות מנהני מילי. אומר ר"ת דמדבעי תלמודא בשלקות וקסבר מדאורייתא היא שמא גזירה קדמונית היא ולא נגזרה עם הפת ושלקות היא עניי תבשיל כדמשמע בהך שמעתא ומתחלה גזרו עליה מטעם חתנות ועל הפת לא גזרו משום דלא שייך ביה חתנות כ"כ עד שבאו שמאי והלל וגזרו בי"ח דברים גם על הפת ואע"ג דבמתניתין תני פת מקמי שלקות מ"מ שלקות גזירה קדמונית יותר היתה וכשהתירו את הפת לא התירו שלקות מהאי טעמא דפת ושלקות תרי מילי נינהו ואור"ת נמי דצריך לערב עירובי תבשילין בפת ושלקות ומביא ראיה מדאמרינן בפ"ב דביצה (דף טו:): ר"א אומר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשילין אלא על המבושל שנאמר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו וכן פי' בה"ג אכן ר"י אומר דבעירובי תבשילין סגי בחד או בפת לא בתבשיל ולית הלכתא כההיא דר"א דשמותי הוא וגם הולך בשיטת חנניה אליבא דב"ש דבעי פת ותבשיל וחמין טמונין וב"ה מתירין ובירושלמי דביצה פליג ר' יהושע בהדיא עליה דר' אליעזר והכי איתא התם את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ר' אליעזר אומר אופין על האפוי ומבשילין על המבושל ואמרינן בשל סופרים הלך אחר המיקל ורבי יהושע מיקל הוא ועוד דבתלמוד שלנו חנניה אליבא דבית הלל לא מצרכו אלא חד ומיהו העולם נהגו לערב בפת ותבשיל הואיל ויצא דבר מפי ה"ג ור"ת [וע"ע תוס' ביצה יז: ד"ה אמר רבא]: (תוספות)

א

-

לח

דף

אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עובדי כוכבים בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שאינו נאכל על שולחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי עובדי כוכבים מאי בינייהו איכא בינייהו דגים קטנים וארדי ודייסא אמר רב אסי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהן משום בישולי עובדי כוכבים אמר רב יוסף אם צלאן עובד כוכבים סומך ישראל עליהם משום עירובי תבשילין ואי עבדינהו עובד כוכבים כסא דהרסנא אסור פשיטא מהו דתימא הרסנא עיקר קמ"ל קימחא עיקר אמר רב ברונא אמר רב עובד כוכבים שהצית את האור באגם כל החגבים שבאגם אסורין ה"ד אילימא דלא ידע הי טהור והי טמא מאי איריא עובד כוכבים אפילו ישראל נמי אלא משום בישולי עובדי כוכבים כי האי גוונא מי אסיר והאמר רב חנן בר אמי א"ר פדת א"ר יוחנן האי עובד כוכבים דחריך רישא שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה אלמא לעבורי שער קמיכוין ה"נ לגלויי אגמא קא מיכוין לעולם דלא ידע הי טהור והי טמא ומעשה שהיה בעובד כוכבים היה גופא אמר (רבה בר בר חנה) א"ר יוחנן האי עובד כוכבים דחריך רישא שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה אמר רבינא הלכך האי עובד כוכבים דשדא סיכתא לאתונא וקבר בה ישראל קרא מעיקרא שפיר דמי פשיטא מהו דתימא לבשולי מנא קא מיכוין קמ"ל לשרורי מנא קא מיכוין אמר רב יהודה אמר שמואל הניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא עובד כוכבים והפך בו מותר היכי דמי אילימא דאי לא הפך ביה הוה בשיל פשיטא אלא לאו דאי לא הפך לא הוה בשיל אמאי מותר בישולי של עובדי כוכבים נינהו לא צריכא דאי לא הפך הוה בשיל בתרתי שעי והשתא קא בשיל בחדא שעתא מהו דתימא קרובי בישולא מילתא היא קמ"ל והאמר ר' אסי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי עובדי כוכבים הא אינו כמאכל בן דרוסאי יש בו משום בישולי עובדי כוכבים התם כגון דאותביה בסילתא ושקליה עובד כוכבים ואותביה בתנורא תניא נמי הכי מניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא עובד כוכבים ומהפך בו עד שיבא ישראל מבית הכנסת או מבית המדרש ואינו חושש שופתת אשה קדירה על גבי כירה ובאת עובדת כוכבים

רס"י מדרכנו. שלא יהא ישראל רגיל אלכו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא: דגים קטנים וארדי ודייסא. אין נאכלין חיין ואין עולין על שולחן מלכים ללישנא קמא יש בהן משום בישולי עובדי כוכבים ללישנא בתרא שרו: ארדי. בול"ז: מלוחין. נאכלין כמות שהן מחמת מלחן: כסא דהרסנא. טיגן כמוריים שומן דגים עם קמח: הרסנא עיקר. ולוחו מוריים נאכל כמות שהוא חי ושרי: קמ"ל קימחא עיקר. ויש בו משום בישולי עובדי כוכבים שהקמח אינו נאכל חי: כל החגבים שבאגם. שנחרכו ונתבשלו מחמת האור חגב אינו טעון שחיטה: אפי' מריש אוניה. שהאוזן רכה ונלנית בחריכתה אפי' הכי שרי הואיל ועובד כוכבים לא לבשל נחמין: דשדא סיכתא. קובלי"א בלע"ז ליבשה בתנור: וקבר בה ישראל קרא מעיקרא. והטמין ישראל בתנור דלעת חיה קודם שהוסק התנור

והעובד כוכבים הסיקו ונתבטלה הללעת: שפיר דמי. הואיל והעובד כוכבים לא לבשל נהכוין: פשיטא. היינו דר' יוחנן: מהו דתימא. האי עובד כוכבים לבשל לא להאי סיכתא איכוון והא לשם בישול הסיקו: קמ"ל. דאין בישול ככלים: אללא לשרורי מאניה איכוון. להקשות את היתר ואין דעתו לבישול: לשרורי. לשון שריי וקיס חזק: בן דרוסאי. לטעים היה ואוכל כל דבר המבושל קלת: בסילתא. בסל אכל הכא דמנחא אגומרי בלאו היסק דעובד כוכבים הוא מבשל לה לזמן מרובה: שפיתת קדירה. קרי קטנותין אותה על האור: (כ"ז)

תוספות אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. פרש"י דרבנן גזור משום דחייש שמא יאכילנו דברים טמאים ויותר היה נראה לפרש הטעם משום חתנות וכן פ"ה במתני' אומר הר"ר אברהם ב"ר דוד דודאי שלקות אסרו חכמים כשהעובד כוכבים מבשל בביתו אבל כשהוא מבשל בביתו של ישראל אין לחוש לא לחתנות ולא לשמא יאכילנו דברים טמאים ולא הודה לו ר"ת דודאי כיון שהעובד כוכבים מבשל לא חלקו כלל חכמים בין רשות ישראל לרשות העובד כוכבים כי לעולם יש לחוש שמא לא יזהר גם בביתו של ישראל כמו בביתו של עובד כוכבים: איכא בינייהו דגיס קטנים וארדי ודייסא. פי' שאינם נאכלים חיים ואין עולין על שולחן מלכים ואור"ת דמדנקט הני ולא נקט דבש וגבינה שעולין על שולחן מלכים ונאכלים חיים ש"מ דבעי למנקט דברים שנעשה בהם לשון אחרון מוסף על הראשון ולהקל עליו דאפילו אינו נאכל חי כיון שאינו עולה לית ביה משום בישולי עובדי כוכבים ולכן פסק ר"ת דהלכתא כהני תרי לישני ואי איכא חד מינייהו או נאכל חי או אינו עולה אין בו משום בישולי עובדי כוכבים דבשל סופרים הלך אחר המיקל וראיה מדאמרינן לקמן בשמעתין (ע"ב) גבי משחא שליכא וכן גבי דבש בסתם התלמוד (לקמן לט): אי משום בישולי עובדי כוכבים נאכל כמות שהוא חי הוא פירוש ולא שייך ביה בישולי עובדי כוכבים אע"ג דעולה על שולחן מלכים הוי וגם ר' יוחנן עבד לקמן (דף נט. ע"ש) עובדא להיתר גבי תורמוסא דשלקי עובדי כוכבים ואכלו ישראל דאסר רשב"ל וא"ל רבי יוחנן דמקטורך עלך זיל הדר דכל שאינו עולה על שולחן מלכים אין בו משום בישולי עובדי כוכבים ואע"ג דתורמוס אינו נאכל כמו שהוא חי: דגיס קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי עובדי כוכבים. פי' אם בישלן עובד כוכבים אחרי שמלחן ישראל שרו כיון שקודם בישולם היו נאכלים מחמת מלחם אמר רב יוסף ואם צלאן סומך עליהם משום עירובי תבשילין ולא גרס עובד כוכבים עד ואי עבדינהו עובד כוכבים כסא דהרסנא כפר"ח והשתא ניחא דלא תקשי לקמן דר' יוחנן דאסר דג מליח וביצה צלויה דהתם מיירי במלחו עובד כוכבים והכא מיירי במלחו ישראל ודגים קטנים מלוחים נאכלין כמו שהם חיים אומר רבי יהודה דמדקאמר מלוחים דמשמע שאין מלוחים אסירי א"כ צ"ל דמיירי בגדולים קצת שעולים לפעמים על שולחן מלכים דאי לא תימא הכי תקשי לן להא דאמר איכא בינייהו דגים קטנים פי' דלמ"ד נאכל כמו שהוא חי יש בו משום בישולי עובדי כוכבים ולמ"ד אינו עולה דגים קטנים אין בו משום בישולי עובדי כוכבים והלכתא כתרומתו לקולא וא"כ אמאי נקט מלוחים אפילו אין מלוחים נמי: קא משמע לן קימחא עיקר. מכאן היה. ר"ת מתיר קנוי"ש ואובליא"ש של עובדי כוכבים לאותם שאין נזהרים מפת של עובדי כוכבים דלמאי נחוש אי משום דם ביצים רוב ביצים שלנו אין בהם דם ואי משום ביצי עוף טמא הרי אינם מצויים בינינו ואי משום בישולי עובדי כוכבים קימחא עיקר והוי כמו פת [וע"ע תוס' חולין סד. ד"ה סימנין ותוס' ביצה טז: ד"ה קמ"ל]: לעולם דלא ידיע הי טמא והי טהור. משמע הא אי הוה ידיע הי טהור הוה שרי ומכאן ראה להתיר חגבים בלא שחיטה ועוד ראה דעופות לא הוצרכו שחיטה. אלא מפני שהוטלו בין בהמה לדגים והלכך לפטרן בולא כלום א"א שכבר הוקשו לבהמה משמע הא לאו הכי פטירי משום דהוקשו לדגים וכל שכן חגבים שהזכרו אחר דגים כדתנא בתוספתא וכל נפש חיה הרומשת במים אלו דגים ולכל הנפש השורצת על הארץ אלו חגבים ועוד תניא בתוספתא אוכל אדם חגבים בין חיינ בין מתין ואינו חושש וא"ת וחיין היכי שרו הא איכא בל תשקצו דאמרינן ס"פ ר' עקיבא (שבת דף ז:): רב חזייה לרב כהנא דקא מעבר שושיבא אפומיה א"ל שקליה דלא לימרו קא אכל ליה וקא עבר משום בל תשקצו וי"ל דהא דשרי בתוספתא חיינ היינו היכא שחתך ממנו אבר אחד ורצחו היטב דליכא בל תשקצו באותו אבר [ע"י תוס' חולין סו. ד"ה במאי ותוס' שבת ז: ד"ה דלא]: קא משמע לן לשרורי מנא קא מיכוין. ואע"ג דאמרינן בפי' כלל גדול (שבת דף עד: ושם ע"ש) האי מאן דשדי סיכתא לאתונא חייב משום מבשל היינו לענין שבת דאע"ג דלשרורי מנא קא מיכוין מ"מ הוא מבשל קצת וגם לאותו בישול גרוע הוא מתכוין וגבי שבת החמירו להחשיבו אבל לענין בישולי עובדי כוכבים לא חשיבו ואינו (חייב) עד שיתכוין לבישול

גמור:

דף - לח

ומגיסה עד שתבא מבית המרחץ או מבית הכנסת ואינה חוששת איבעיא להו הניח עובד כוכבים והפך ישראל מהו אמר רב נחמן בר יצחק ק"ו גמרו ביד עובד כוכבים מותר גמרו ביד ישראל לא כ"ש איתמר נמי אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ואמרי לה אמר רב אחא בר בר חנה א"ר יוחנן בין שהניח עובד כוכבים והפך ישראל בין שהניח ישראל והפך עובד כוכבים מותר ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד עובד כוכבים אמר רבינא הלכתא הא ריפתא דשגר עובד כוכבים ואפה ישראל א"נ שגר ישראל ואפה עובד כוכבים א"נ שגר עובד כוכבים ואפה עובד כוכבים ואתא ישראל וחתה בה חתויי שפיר דמי דג מליח חזקיה שרי ור' יוחנן אסר ביצה צלויה בר קפרא שרי ור' יוחנן אסר כי אתא רב דימי אמר אחד דג מליח ואחד ביצה צלויה חזקיה ובר קפרא שרו ורבי יוחנן אסר ר' חייא פרוואה איקלע לבי ריש

גלותא אמרו ליה ביצה צלויה מאי אמר להו חזקיה ובר קפרא שרו ור' יוחנן אסר ואין דבריו של אחד במקום שנים אמר להו רב זביד לא תציתו ליה הכי אמר אביי הלכתא כוותיה דרבי יוחנן אשקוהו נגוטא דחלא ונח נפשיה ת"ר הקפריסין והקפלוטות והמטליא והחמין והקליות שלהן מותרין ביצה צלויה אסורה שמן רבי יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו תניא היא המטליא היא פשליא היא שיעתא מאי שיעתא ארבב"ח אמר רבי יוחנן הא ארבעין שנין דנפיק האי עובדא ממצרים ורבה בר בר חנה דידיה אמר הא שתין שנין דנפיק האי עובדא ממצרים ולא פליגי מר בשניה ומר בשניה מיייתו ביזרא דכרפסא וביזרא דכיתנא וביזרא דשבילתא ותרו להו בהדי הדדי בפשוטי ושבו ליה עד דמקבל ומיייתי חצבי חדתי ומלו להו מיא ותרו בהו גרגישתא ומדבקין ביה ועיילין לבי בני אדנפקו מבלבלי ואכלי מיינייהו וקייירי מבינתא דרישייהו עד טופרא דכרעיהו אמר רב אשי אמר לי רבי חנינא מילין ואמרי לה במילין ת"ר הכוספן של עובדי כוכבים שהוחמו חמין ביורה גדולה אסור ביורה קטנה מותר ואיזו היא יורה קטנה א"ר ינאי כל שאין צפור דרוור יכול ליכנס בתוכה ודלמא אדמויי אדמוה ועייליה אלא כל שאין ראש צפור דרוור יכול ליכנס בתוכה והתניא אחת יורה גדולה ואחת יורה קטנה מותר לא קשיא הא כמ"ד נותן טעם לפגם אסור הא כמ"ד נותן טעם לפגם מותר אמר רב ששת האי מישחא שליכא דארמאי אסור אמר רב ספרא למאי ניחוש לה אי משום איערובי מיסרא סרי אי משום בשולי עובדי כוכבים נאכל הוא כמו שהוא חי אי משום גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם הוא ומותר בעו מיניה מרבי אסי הני אהיני שליכא דארמאי מאי חוליי לא תיבעי לך דודאי שרו מרירי לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך מצינאי מאי אמר להו מאי תיבעי לכו דרבי אסר ומנו לוי שתיתא רב שרי אבוה דשמואל ולוי אסרי בחיטי ושערי כ"ע לא פליגי דשרי בטלפחי דחלא כ"ע ל"פ דאסיר כי פליגי בטלפחי דמיא מר סבר גזרינן הא אטו הא ומר סבר לא גזרינן ואיכא דאמרי בטלפחי דמיא כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי בחיטי ושערי מר סבר גזרינן הא אטו הא ומר סבר לא גזרינן אמר רב תרי מיני שתיתא שדר ברזילי הגלעדי לדוד דכתיב [שמואל ב יז-כח] משכב וספות וכלי יוצר חטים ושעורים וקמח וקלי ופול ועדשים וקלי והשתא הוא דקא מפקי צני צני לשוקי דנהרדעא ולית דחייש להא דאבוה דשמואל ולוי: וכבשין שדרכן לתת בתוכן יין: אמר חזקיה לא שנו אלא שדרכן אבל בידוע אסור אפילו בהנאה ומ"ש ממורייס דשרו רבנן בהנאה התם לעבורי זוהמא הכא למתוקי טעמא ורבי יוחנן אמר אפילו בידוע נמי מותר ומאי שנא ממורייס לר"מ דאסיר בהנאה

רש"י מגיסה. מהפכת כפק: דגגר עובד כוכבים. הסיק בתנור: חתיית. גחלת מחממת ומוציאה חום הגחלים: דג מלית. שמלחו העובד כוכבים ובמליחתו הוא נאכל בלא בישול: חזקיה שרי. ללאו הוא בישול: ור' יוחנן אסר. דזהו בישול: ביצה צלויה. שכלתא עובד כוכבים: בר קפרא שרי. הואיל וכלי דידיה ולא נגע עובד כוכבים באוכלא: אשקיה. אשקויהו לרב זביד: נגוטא דחלא. הגך דבי ריש גלותא ללא הו מעלו משום דלחמיר עלייהו: הקפריסין. שומר לפרי הן ממין כלף ודרך ללכלך חיין ויש ששולקין אותן ואם בישלן עובד כוכבים מותרין: והקפלוטות. כרתי נאכלין כמות שהן חיין: והמטליא. לקמן מפרש: והחמין. מים חמין דהא אין משתנין מברייתא ע"י האור: וקליות. נמי לא נשתנו: שיעתא ביזרא דכרפסא. זרע של כרפסא: שכליתא. פגרי"א והוא חלתן: ותרו להו. שרין אותן במים: דמקבל. שומחין: גרגישתא. ארזיל"א: ומדבקין. הגך ביזרא: מצינתא דרישייהו. שיער ראשו וקמ"ל ברייתא דאי נמי תרו להו בחמימי שרי: מילין. דברי כזב הן ללא מלכלכי בחדל שעתא: במילין. על ידי דברי להש של כשפים הן עושין: הכוספן. פסולת של תמרים שעשו מהן שחר וחולטין אותן: כל שאין צפור דרוור כו'. שפיה קצר דכהה ולאי לא איבשל דבר טמא דניחוש לגיעולי עובדי כוכבים: ודלמא אדמויי אדמוה. נתחיה ללכברים והכניסוה ונתבשלהו בו ועכשוו פלט הטעם בחמין הללו: אלא כל שאין ראש צפור דרוור כו'. ואין לך חתיכת אסור קטנה מזו: נותן טעם לפגם. פלוגתא היא בפ' בתרא (לקמן סז:) וכל גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם שהרי נתבשל האסור אחריו וכבר הופג טעמו ונפסל בלינה חוץ מקדירה בה יומא לנותן טעם לשבח הוא ואסור: איערובי. שמה נהערב בו יין: סרי. מסריה: אהיני. תמרים: חוליי לא תיבעי לך. מתוקים ולאי שרו דאי משום בישולי עובדי כוכבים הרי נאכלין חיין: מרירין. אינן נאכלין ובישולן ממתקין: מלינאי. נאכלין חיין ע"י הדחה: שתייתא. תבשיל העשוי מקמח של קליות שייבשן בתנור ויש שעושין אותן מקמח עדשים ולפי שהן מתוקין יותר מדאי נותן טעם חומץ: בחיטי או שערי. אין דרך לתת טעם חומץ: טלפחי. עדשים: ואית דאמרי בטלפחי ומיא כ"ע לא פליגי דאסור. דמיחלף בטלפחי וחלא: וספות. כלים להשתמש כמו שומרי הסף (אסתר ז): תרי זמני כתיב קלי בקרא והיינו תרי מיני שתייתא: ומאי שנא ממורייס. דרובא דעלמא קדו ביה חמרא והו בידוע: התם חמרא לעבורי זוהמא. דלגיס והו כמאן לאזיל לאיבוד: (רש"י)

תוספות ואתא ישראל וחתי חתי בגחלים. מכולה שמעתין משמע דביעין שיהא ישראל מקרב הבישול קצת ומה שנהגו להשליך קיסם לתנור סומכין על מה. שיש בדברים שבין בבל לבני ארץ ישראל דקאמר בני בבל משליכין קיסם לתנור ובני מערב אומרים קיסם זה מה מעלה ומה מוריד ואנו נמשכין אחר בני בבל ותלמודם: תנו רבנן הקפריסין וביצה צלויה. אין להקשות מהך ברייתא לחזקיה ובר קפרא דשרו דתנאי נינהו וקשישי מר' יהודה הנשיא הנזכר בזאת הברייתא: אי משום גיעולי עובדי כוכבים נטל"פ מותר. משמע דהכי הלכתא וגם רבי יהודה הנשיא התיר השמן ואפילו ב"ש וב"ה שגזרו עליו הכי סבירי להו כדפירשתי לעיל מיהו מדבש דאמרינן לקמן (דף לט:) נותן טעם לפגם מותר אין ראייה השאני התם דפוגם אפילו בעין אבל שמן כשהוא בעין ה"ל לשבח ואפ"ה לפגם מותר וגם מרבא דאמר בפרק בתרא (לקמן סח:) הלכתא נותן טעם לפגם מותר אין ראייה דהתם פוגם מעיקרו אפילו בעין דומיא דעכבר בשיכרא דאיירי התם וק"ל נמי דסתם כלי עובדי כוכבים אינן בני יומן מדשרינן מישחא שליכא ושמן וחילתית נמי שרי אי לאו דחורפיה מחליא ליה וכן פוסקים רש"י ור"ת והר"י דסתם כליהם אינן בני יומן והיינו טעמא לפי שהוא ספק

א

-

לט

דף

התם ידיע ממשו הכא לא ידיע ממשן: וטרית טרופה וציר שאין בה דגה וכו': מאי חילק אמר רב נחמן בר אבא אמר רב זו סולתנית ומפני מה אסורה מפני שערבונה עולה עמה: תנו רבנן אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן כגון הסולתנית והעפיץ הרי זה מותר יש לו עכשיו ועתיד להשיר בשעה שעולה מן הים כגון אקונס ואפונס כטספטיס ואכספטיס ואוטנס מותר אכריז רבי אבהו בקיסרי קירבי דגים ועוברן ניקחין מכל אדם חזקתן אינן באים אלא מפלוסא ואספמיא כי הא דאמר אביי האי צחנתא דבב נהרא שריא מ"ט אילימא משום דרדיפי מיא והאי דג טמא כיון דלית ליה חוט השדרה בדוכתא דרדיפי מיא לא מצי קאי והא קא חזינן דקאי אלא משום דמליחי מיא והאי דג טמא כיון דלית ליה קלפי בדוכתא דמליחי מיא לא מצי קאי והא קחזינן דקאי אלא משום דלא מרבה טינא דג טמא אמר רבינא האידנא דקא שפכי ביה נהר גוזא ונהר גמזא אסירי אמר אביי האי חמרא דימא שרי תורא דימא אסיר וסימניך טמא טהור טהור טמא אמר רב אשי שפר נונא שרי קדש נונא אסיר וסימניך [שמות טז-כג]. קדש לה' איכא דאמרי קבר נונא אסור וסימניך קברי עובדי כוכבים רבי עקיבא איקלע לגינזק אייתו לקמיה ההוא נונא דהוה דמי לחיפושא חפיייה בדיקולא חזא ביה קלפי ושרייה רב אשי איקלע לטמדוריא אייתו לקמיה ההוא נונא דהוה דמי לצלופחא נקטיה להדי יומא חזא דהוה ביה צימחי ושרייה רב אשי איקלע לההוא אתרא אייתו לקמיה נונא דהוה דמי לשפרנונא חפיייה במשיכלי חיורי חזא ביה קלפי ושרייה רבה בר בר חנה איקלע לאקרא דאגמא קריבו ליה צחנתא שמעיה לההוא גברא דהוה קרי ליה באטי אמר מדקא קרי ליה באטי ש"מ דבר טמא אית ביה לא אכל מיניה לצפרא עיין בה אשכח ביה דבר טמא קרי אנפשיה [משלי יב-כא] לא יאונה לצדיק כל און: והקורט של חילתית: מ"ט משום דמפסקי ליה בסכינא אע"ג דאמר מר נותן טעם לפגם מותר אגב חורפיה דחילתיתא מחליא ליה שמנוניתא והוה ליה כנותן טעם לשבח ואסור עבדיה דר' לוי הוה קא מזבין חילתיתא כי נח נפשיה דר' לוי אתו לקמיה דרבי יוחנן אמרו ליה מהו למיזבן מיניה אמר להו עבדו של חבר הרי הוא כחבר רב הונא בר מניומי זבן תכילתא מאנשי דביתיה דרב עמרם חסידא אתא לקמיה דרב יוסף לא הוה בידיה פגע ביה חנן חייטא א"ל יוסף עניא מנא ליה בדידי הוה עובדא דזביני תכילתא מאנשי דביתיה דרבנאה אחוה דר' חייא בר אבא ואתאי לקמיה דרב מתנא לא הוה בידיה אתאי לקמיה דרב יהודה מהגרונאי אמר לי נפלת ליד הכי אמר שמואל אשת חבר הרי היא כחבר (תנינא להא) דת"ר אשת חבר הרי היא כחבר עבדו של חבר הרי הוא כחבר חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן עד שיחשדו וכן חצר שמוכרין בה תכלת הרי (הן בחזקתן) עד שתיפסל ת"ר אשת עם הארץ שנשאת לחבר וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר וכן עבדו של עם הארץ שנמכר לחבר כולן צריכין לקבל דברי חברות אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ וכן עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ אינן צריכין לקבל דברי חברות לכתחלה דברי ר"מ ר' יהודה אומר אף הן צריכין לקבל דברי חברות לכתחלה וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר מעשה באשה אחת שנשאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין על ידו נשאת למוכס והיתה קושרת לו קשרי מוכס על ידו אמר רב חבי"ת אסור בחותם אחד חמפ"ג מותר בחותם אחד חלב בשר יין תכלת

רש"י | ההם ידיע ממשו. שהרי מטבילין בו והרוטב נאכל והיין נאכל עמו: הכא לא ידיע ממנן. שאין אוכלין הרוטב אלא הירק ולא הכניסו הירק לתוכו אלא להתקיים: הרי זה מותר.. גרסינן: קירבי דגים. שומנן: עוברן. הן ביצים של דגים: מפלוסא ואספמיא. ואין דגים טמאים מאזין עם: אכנתא. חילק: דבב נהרא. דבב עם הנהר: דרדיפי. ככה מקלחין דבב"ש בלע"ז: ללא מרבה טינא דג טמא. קרקעית של אותו הנהר אין מגדל דגים טמאים: חמרא דימא ותורא דימא. דק"ל במסכת חולין (דף קכז). כל שיש בים יש ביבשה חוץ מן החולדה: טמא. ביבשה טהור בים: קדש לה'. סתם קדש אסור: קדש נונא. עם דגים שבים: חיפושא. דג טמא: חפיייה בדיקולא. כיסהו בסל ופירכס בתוכו ונשרו קליפין ונראו דפניהם השקשים דקים: ללופחא. דג ושמו אנגילי"א: להדי יומא. נגד השמש: לימחי. השקשים דקים: משיכלי חיורי. מתוך שהן לבנות נראין בהן השקשים שהן שחורין: שמעיה לשהוא. דהוה קרי לשהוא מינא: באטי. והוא עם דג טמא: מחליא ליה. ממתקו: מאינשי ביתיה. אשתו ודרך הרמאים למכור קלא חילן בשם תכלת: נפלת ליד. נפלת לידו כלומר עכשיו אתה כריך לוי: צריכין לקבל דברי חברות. מתחלה קודם שיהו נאמנין. לכל דברי חברות שיאכלו בטרהה

ושיעשרו פירות וכיוצא בהן: מוכס. סתמא גזלן: קשרי מוכס. חותמות לנותני המכס כדי שלא יתבעו חזיריו ומשרתיו פעם אחרת: חבי"ת. סימן הוא חלב נשך יין תכלת: (הש"י)

תוספות התם ידיע ממשו. וא"ת תקשי ליה קנקנים דלא ידיע ממשן ואסר ר"מ וי"ל דהתם כיון דנפלט היין מן הקנקנים בשל ישראל הוה כמו בעין וידיע ממשן אבל יין לתוך הכבשים לא ידיע ממשן שמתבטל היין בכבשים ולמאי דפרישית לעיל דלא אסר רבי מאיר קנקנים ניחא: אין לו עכשיו ועתיד ליגדל לאחר זמן. אומר ר"י דדריש אין לו עיין לו כלומר עיין עליו אם יש לו עכשיו או עתיד ליגדל לאחר זמן והכי דרשינן ביבמות (דף כב:) ובן אין לו עיין לו: וסימניך טמא טהור טהור טמא. לכאורה לא קא יהיב האי סימנא אלא להני תרי מיני אחמרא ואתורא אבל אשאר מינין לא דהא בפ"ב דקידושין (דף מא.) אמר רבא מלח שיבוטא והוא עז של כס דאמר בפ' הפרה (ב"ק דף נה.) הנהיג בעיזא ושבוטא מאי: ה"ג רש"י שפר נונא שרי קדש נונא אסור וסימניך קדש לה' ואיכא דאמרי קבר נונא אסור וסימניך קברי עובדי כוכבים. ור"ח גרס איפכא שפר נונא אסור קדש נונא שרי וסימניך (ירמיה ב) קדש ישראל לה' כלומר השם התיירו לעמו ואיכא דאמרי קבר נונא שרי וסימניך קברי עובדי כוכבים אינם מטמאין באהל כלומר אינו טמא וכן משמע בסמוך דמייתי ההיא עובדא דאייתי ההוא נונא דדמי לשפר נונא בתר עובדי דההוא דדמי לחיפושא ולצלופחא דדגים טמאים הם משמע דשפר נונא נמי דג טמא הוא: אגב חורפיה דחילתיתא ה"ל כנותן טעם לשבח. וא"ת דלסגי ליה בקליפה כדאמר (חולין דף ח:) גבי שחטה בסכין טריפה וי"ל דחורפיה דחילתיתא בלע טפי ולא סגי בקליפה וי"מ כמו כן דבצל וקפלוט שנחתך בסכין של עובדי כוכבים דלא סגי ליה בקליפה דאגב חורפיה בלע טפי ושמעתי בשם הר"ם דחילתיתא דוקא דחריף טפי ולא בצל וקפלוט: אמר רב חבי"ת בחותם אחד אסור. פרש"י לפי שדמיהן יקרים והר"ר אפרים בר דוד היה אומר הטעם משום דאיתיה לאיסורא בעיניה אבל חמפ"ג אינו אלא תערובת אבל אין לומר הטעם משום יוקר שהרי מורייס דמיה יקרים מיין ואין נראה לר' יהודה דהא ודאי דאיכא הרבה מקומות שהיין יוקר יותר כדאמר לעיל (דף לד:) קיסתא דמורייס בלומא קיסתא דחמרא בד' לומי לכך נראה לו יותר טעם רש"י דפי' משום יוקר וכן משמע בסמוך דקאמר מ"ש גבינה דלא טרח ומזייף כו' וכן גבי פת דאי איכא גביה כי האי הא לא טרח ומזייף: (תוספות)

דף **לט** **ב**

אסורין בחותם אחד חילתית מורייס פת גבינה מותרין בחותם אחד פת למאי ניחוש לה אי משום איחלופי קרירא בחמימא מידע ידיע דחטי בדשערי נמי מידע ידיע אי כי הדדי כיון דאיכא חותם אחד לא טרח ומזייף ורב מ"ש גבינה דלא טרח ומזייף חלב נמי לא טרח ומזייף אמר רב כהנא אפיק חלב ועייל חתיכת דג שאין בה סימן היינו בשר תרי גווני בשר ושמואל אומר ב"ת אסור בחותם אחד מ"ח' מותר בחותם אחד בשר יין תכלת אסורין בחותם אחד מורייס חילתית גבינה מותרין בחותם אחד לשמואל חתיכת דג שאין בה סימן היינו בשר תרי גווני בשר לא אמרינן ת"ר אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא לא יין ולא מורייס ולא חלב ולא מלח סלקונדרית ולא חילתית ולא גבינה אלא מן המומחה וכולן אם נתארח אצל בעל הבית מותר מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דא"ר יהושע בן לוי שגר לו בעל הבית לביתו מותר מ"ט בעל הבית לא שביק היתירא ואכל איסורא וכי משגר ליה ממאי דאכיל משדר ליה: ומלח סלקונדרית: מאי מלח סלקונדרית אמר רב יהודה אמר שמואל מלח שכל סלקונדרי רומי אוכלין אותה תנו רבנן מלח סלקונדרית שחורה אסורה לבנה מותרת דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר לבנה אסורה שחורה מותרת רבי יהודה בן גמליאל משום רבי חנינא בן גמליאל אומר זו וזו אסורה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לדברי האומר לבנה אסורה קירבי דגים לבנים טמאים מעורבין בה לדברי האומר שחורה אסורה קירבי דגים שחורים טמאים מעורבין בה לדברי האומר זו וזו אסורה זה וזה מעורבין בה אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל זקן אחד היה בשכונתנו שהיה מחליק פניה בשומן חזיר: הרי אלו אסורים: למעוטי מאי לחזקיה למעוטי בידוע לרבי יוחנן למעוטי מורייס וגבינת בית אוניקי וסתמא כו"מ: **מתני'** ואלו מותרין באכילה חלב שחלבו עובד כוכבים וישראל רואהו והדבש והדבדבניות אע"פ שמנטפין אין בהן משום הכשר משקה וכבשין שאין דרכן לתת לתוכן יין וחומץ וטרית שאינה טרופה וציר שיש בה דגה ועלה של חילתית וזיתי גלוסקאות המגולגלין ר' יוסי אומר השלחין אסורין החגבים הבאים מן הסלולה אסורין מן ההפתק מותרין וכן לתרומה: **גמ'** תנינא להא דת"ר יושב ישראל בצד עדרו של עובד כוכבים ועובד כוכבים חולב לו ומביא לו ואינו חושש היכי דמי אי דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא ואי דאיכא דבר טמא בעדרו אמאי לעולם דאיכא דבר טמא וכי קאי חזי ליה וכי יתיב לא חזי ליה מהו דתימא כיון דיתביב לא חזי ליה ניחוש דלמא מייתי ומערב ביה קמ"ל כיון דכי קאי חזי ליה אירתותי מירתת ולא מיערב ביה: והדבש: דבש למאי ניחוש לה אי משום איערובי מיסרד סרי אי משום בישולי עובדי כוכבים נאכל כמו שהוא חי אי משום גיעולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם הוא ומותר: והדבדבניות אף על פי שמנטפות אין בהן משום הכשר משקה: ורמינהי הבוצר לגת שמאי אומר הוכשר הלל אומר לא

הוכשר ואודי ליה הלל לשמאי התם קא בעי ליה למשקה הכא לא קא בעי ליה למשקה: וטרית שאינה טרופה: תנו רבנן איזו היא טרית שאינה טרופה כל שראש ושדרה ניכר ואיזו ציר שיש בה דגה כל שכילבית אחת או שתי כילביות

רש"י אסורין בחותם אחד. לשגר ביד עובד כוכבים דכיון דבשר ותכלת דמיהן יקרים טרחה ומזויף להחליפם ועל היין לנסכו ואחכז פריך לקמן: חילתיה. להחליף זה בזה פורתא הוא דמהני ולא טרחה ומזויף פת למאי נחוץ לה. כלל לא גרסינן והכא חלל במלתיה דשמואל גרסינן לה (והכי) [והכא] גרסינן מאי שנא גבינה כו': חתיכות דג. דמיהן יקרים ומזויף: שמואל כו'. שמואל לא פליג אדרב חלל קסבר לא כריך לאתנוחי סימנא למיתני אחתיכת דג לאיסור ועל הפת להחיר כדמפרש ואזיל: ושמואל. אמר לך חתיכת דג היינו בשר וכיון דבשר אשמועינן הרי דגים בכלל: ופת למאי נחוץ לה. דניתב לה סימנא להחיר ולמיתני חמפ"ג: אי משום איחלופי כו'. מאי איכא למיחש: כי הדלי. שמה יס עמו הדומה לו. פשיטא לן כיון דאיכא חותם לא טרחה ומזויף במידי דלית ליה רווחא: ה"ג ושמואל חתיכת דג היינו בשר ותרי גוויי בשר לא אמרינן פת למאי נחוץ לה כו': אין לוקחין ימ"ח מח"ג כו'. שחנוונים שבסוריא חשידי דלך קפדי אלפני עור לא תתן מכשול ומזבני לישראל דברים שלקחו מן העובד כוכבים מיהו אינה גופייהו לא אכלי איסורא הלכך. אם נתארח אלכו מותר לאכול עמו: שגר לו. במתנה: סלקונדרי רומין. נחתומין שדרומי: אוכלין אותה. ואסור משום שמעברין בה קירבי דגים טמאים וחתיכות גדולות עושין ממנה: זקן אחד. עובד כוכבים היה: למעוטי בידוע. גבי כבשין שדרכן לתת לחובן יין וחומץ ואם בידוע שנתן יין פס. אסורין אפילו בהנאה: למעוטי מוריים. דאסור אפי' בהנאה והך סתמ' ר"מ היא: מתני' והדבדבניות. אשכולות של ענבים: שאינה טרופה. שניכרין חתיכות דגים: עלה של חילתיה. דהא לא מפסקו לה בסכינא: וזיתא גבוסקאות המגולגלין. זיתים הכנוסין בכלי עגול ומתחממין ועצמין מאיליהן כעין גבוסקא. מגולגלין כמו מגולגלת שנתחממו ונרפו מחמת שמנו ובלע"ז מול"ש ובגמ' (דף מנ): פריך פשיטא למאי נחוץ לה: שלחין אסורין. אזיתים קמהדר ובגמרא (דף מנ): מפרש לה: מן הסלולה. הנמכרין בסל לפני החנוני אסורין בגמרא מפרש מפני שמזלף עליהן יין: מן ההפקה. מקום כינוסן של חבבים מלוחין: מותרין. דאין מזלף עליהן עד שנתנו לפניו למכור: וכן לתרומה. מפרש בגמ' גמ' יושב ישראל. ואפילו אין רואהו: איערובי. שמה עירב בו יין: הבוצר לגת. לדרכן בגת ולעשות מהן יין: הוכשר. לענין טומאה במשקה הנזלף הואיל ולכך הן עומדין נוחל ליה במאי דנפיק מינייהו. ודבדבניות עצמן הן לאכילה: כל שראש ושדרה ניכרין. של כל דג ודג שהדגים ניכרין בראשן בין טמא לטהור שהטמאים. ראשיהן חדים ואין להן חוט השדרה: כילבית. גדילה מאיליה בלתי דגים טהורים ואם יס פס ליר דגים טמא אין כילבית גדילה בו: (רש"י)

תוספות פת למאי נחוץ לה כו'. בקונטרס לא גרס האי עד מילתיה דשמואל ונראה טעמא משום דלמה יקשה זה על פת יותר מן האחרים מיהו אין בשביל כך להגיה הספרים: ימ"ח מח"ג אינם ניקחים אלא מן המומחה. ואע"ג דקא חשיב חלב הוצרך לחשוב גבינה לפי שאין טעם איסורן שוה שחלב אסור משום עירוב חלב טמא אבל טעם גבינה הוא משום גילוי כדפרי' לעיל (דף לה). מיהו לרבי ירמיה דמפרש לעיל (שם) טעם גבינה משום צחצוחי חלב טמא לפרש"י קשה לרבי יהודה למה הוצרך לשנות כאן גבינה ובתוספתא קא חשיב בזאת הברייתא במקום חלב חתיכת דג שאין בה סימן: תנינא להא דת"ר. תימה דהא תני במתני' וישאל רואהו משמע הא לא חזי ליה כל שעתא אסור וי"ל דרואהו לאו דוקא אלא ר"ל יכול לראותו: אי דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא. דכיון דיושב בצד עדרו וליכא למיחש לגילוי כיון שכל שעה הוא תופסו בידו א"כ ליכא למיחש למידי מיהו היכא דיש לחוש לגילוי אסור כדפרישית לעיל דמסננת לא מהני מידי היכא דטרקי' כדאמר' בהגוזל בתרא (ב"ק דף קטו:): התם קא בעי ליה למשקה. וא"ת ודקארי לה מאי קארי פשיטא דבוצר לגת תנן וי"ל דס"ד דמקשה דה"ה בוצר לאכילה והא דנקט לגת לרבנותא (דב"ה) [דהלל] דאפילו הכי לא

הכי תוספות הוכשר: (תוספות)

א - מ דף

שוטטות בו השתא כילבית אחת אמרת שרי שתי כילביות מבעיא לא קשיא כאן בפתוחות כאן בסתומות איתמר רב הונא אמר עד שתהא ראש ושדרה ניכר רב נחמן אמר או ראש או שדרה מתיב רב עוקבא בר חמא ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת אמר אביי כי תניא ההיא בארא' ופלמודא דדמו רישייהו לטמאים אמר רב יהודה משמיה דעולא מחלוקת לטבל בצירן אבל בגופן דברי הכל אסור עד שיהא ראש ושדרה ניכר אמר ר' זירא מריש הוה מטבילנא בצירן כיון דשמענא להא דאמר רב יהודה משמיה דעולא מחלוקת לטבל בצירן אבל בגופן דברי הכל אסור עד שיהא ראש ושדרה ניכר בצירן נמי לא מטבילנא אמר רב פפא הלכתא עד שיהא ראש ושדרה ניכר של כל אחת ואחת מיתבי

חתיכות שיש בהן סימן בין בכולן בין במקצתן ואפילו באחד ממאה שבהן כולן מותרות ומעשה בעובד כוכבים אחד שהביא גרב של חתיכות ונמצא סימן באחת מהן והתיר רשב"ג את הגרב כולו תרגמה רב פפא כשחתיכות שוות א"ה מאי למימרא מהו דתימא ניהוש דלמא אתרמי קמ"ל ההוא ארבע דצחנתא דאתי לסיכרא נפק רב הונא בר חיננא וחזא ביה קלפי ושרייה א"ל רבא ומי איכא דשרי כה"ג באתרא דשכיחי קלפי נפק שיפורי דרבה ואסר שיפורי דרב הונא בר חיננא ושרי א"ר ירמיה מדפתי לדידי אמר לי רב פפי כי שרא רב הונא בר חיננא בצירן אבל בגופן לא אמר רב אשי לדידי אמר לי רב פפא כי שרא רב הונא בר חיננא אפי' בגופן ואנא לא מיסר אסרינא דקאמר לי רב פפא ולא מישרא שרינא דהא אמר (לי) רב יהודה משמיה דעולא מחלוקת לטבל בצירן אבל בגופן דברי הכל עד שיהא ראש ושדרה ניכר של כל אחד ואחד יתיב רב חיננא בר אידי קמיה דרב אדא בר אהבה ויתיב וקאמר עובד כוכבים שהביא עריבה מלאה חביות ונמצאת כילבית באחת מהן פתוחות כולן מותרות סתומות היא מותרת וכולן אסורות א"ל מנא לך הא מתלתא קראי שמיע לי מרב ושמואל ורבי יוחנן אמר רב ברונא אמר רב קירבי דגים ועוברן אין נקחין אלא מן המומחה רמי ליה עולא לרבי דוסתאי דמן בירי מדקאמר רב קירבי דגים ועוברן אין נקחין אלא מן המומחה מכלל דדג טמא אית ליה עובר ורמינהי דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים סמי מכאן ועוברן א"ל רבי זירא לא תיסמי תרוייהו מטילי ביצים נינהו אלא זה משריץ מבחוץ וזה משריץ מבפנים למה לי מומחה לבדוק בסימנין דתניא כסימני ביצים כך סימני דגים סימני דגים סלקא דעתך סימני דגים סנפיר וקשקשת כתיב בהו אלא כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים ואלו הן סימני ביצים כל שכודרת ועגולגלת ראשה אחד כד וראשה אחד חד טהורה ב' ראשיה חזין וב' ראשיה כדן טמאה חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים טמאה חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהור חלבון וחלמון מעוברין זה בזה זה היא ביצת השרץ אמר רבא כשנימוחו ולרבי דוסתאי דמן בירי דאמר סמי מכאן עוברן

רש"י שוטטות. לשון שטין על המים: חביות פתוחות. לא סגי בחדא דאיכא למימר מעלמא נפל ביה: ודגים כל שיש בהן סנפיר והקשקשת. משנה היא באלו טרפות (חולין דף נט). אלמא אין סימן לדגים בדבר אחר והקשא לתרוייהו: אבל בגופן. לאכול גופן של דגים של טריה: מריש הוה מטבילנא בליר. בחד סימן או בראש או בשדרה דהוה ס"ד דכי פליגי רב הונא ורב נחמן בגופן פליגי אבל בלירן אפילו רב הונא מודה: בלירן נמי לא טבילנא. דסבירא לי כרב הונא: כשחברין אותן יחד מתחברות וניכרות ונראות שהיו כולן מדג אחד: ומי איכא דשרי כה"ג באתרא דשכיחי קלפי. ד"ל שמא דגים טהורין וטמאין יש והקשקשים מן הטהורין בלוי: ואנא לא מיסר אסרינא. לאכול גופן משום קליפי דמישקחיה בחרבא ורב אשי קאמר לה: דקאמר לי רב פפא. דשרנהו רב הונא: עריבה. ספינה קטנה: כולן מותרות. דכי היכי דהואי בהך הואי נמי בטובה ואזלו לעלמא: מתלתא קראי. מג' חכמים גדולים שהם כדוי לסמוך עליהם כעל המקרא: דמן בירי. מקום: עובדן. בלויים שלהן: משריץ. דג עלמון במעי אמו: זה משריץ מבחוץ. דג טהור לאחר שהוטלה ביצתו משרקת ועומדת מאליה בחול אבל דג טמא משריץ מבפנים במעי האם לאחר שנגמרין ביציו במעיו: סימני בלויים. של עוף טהור: שכודרת. משוכה שרצה בראשה אחד והולכת ומקצרת ונמשכת: ועגולגלת. עגולה מלידיה ומגלגלת לאין לדיה רחבים: ראשה אחד כד. רחב פלטר"א בלע"ז כלומר עשוי ככד שרצה מתחתיו בית מושבו: חלבון. אלכסון"ל: חלמון. מויז"ל: ביצת השרץ. כב והלטאה מטילי ביצים הן כב הוא כוכורי"ל בלע"ז הדומה לכפרדע ונפקא מיניה דאם ריקמה וניקבה מטמא במגע בשחיטת חולין (דף קכז:); (רש"י)

תוספות כאן בפתוחות כאן בסתומות. פ"ה דבפתוחות לא סגי בחדא דאיכא למימר מעלמא נפל ביה והקשה הר"ר אפרים (מדתני) בסמוך עובד כוכבים שהביא עריבה מלאה חביות ונמצאת כילבית באחת מהן פתוחות כולן מותרות אלמא בפתוחות תלינן לקולא דאמר כי היכי דהואי בהך הוה באחריני אלא לעלמא אזלו וע"ק אי חיישנן דמעלמא נפל בה שתים נמי ניהוש דלמא העובד כוכבים הניחם שם לכך היה מפרש הר"ר אפרים להפך בפתוחות סגי בחדא דאיכא למימר אחריתי אזלא לעלמא וליכא למיחש שמא העובד כוכבים הניח שם דאדרבה לקולא תלינן אבל בסתומות צריך שתים מיהו יש ליישב פ"ה דשאני התם שנמצאו שתים כילביות באחת מן החביות אבל הכא אין נמצא כאן שום חבית להכשר כהלכתו ולכך יש לפסול בפתוחות: ודגים כל שיש לו סנפיר וכו'. פ"ה משמע שאין הכשר בדגים בדבר אחר וקשיא לתרוייהו ותימה דא"כ כי משני באותם דדמו רישיהו לטמאים פירוש ולאותם הוצרך סנפיר וקשקשת ומה תירץ אליבא דמ"ד או ראשו או שדרו ולבדוק בשדרה דכל דג טמא אין לו חוט השדרה לכך נראה דמשדרה לא פריך מידי והא דלא חשיב ליה תנא בהדי סנפיר וקשקשת היינו משום דסימני גוואי לא קא חשיב: מחלוקת בצירן אבל בגופן לא. וא"ת והא צירן נמי איסור דאורייתא כדאמרין (חולין דף קיב:); הטמאים לרבות צירן ורוטבן וי"ל דודאי דאורייתא צירן איסור מיהו צירן בטיל ברוב וגופן לא בטיל דבריה לא בטילה: וחזא ביה קלפי ושרייה. ומיירי כגון שלא היה שם אלא מין אחד ומאן דאסר היינו משום דשכיחי בה קלפי מעיקרא: נמצאת כילבית. פירוש הכשר כילבית היינו שתים בפתוחות לפרש"י לדעיל ולפי' הר"ר אפרים שתים בסתומות: אמר רבא כשנימוחו. תימה אמאי לא משני קסבר סימני עוברי דגים לאו דאורייתא ולכך אין לבדוק בסימנים דה"נ משני פרק אלו טרפות (חולין דף סד. ושם) גבי סימני ביצים דלאו מדאורייתא נינהו דקא פריך ולבדוק בסימנים ומשני סימני ביצים לאו מדאורייתא ואור"ת דש"מ מהכא סימני עוברי דגים דאורייתא ולכך יש להתיר הבורבוטש אע"ג דאין אנו מוצאין בהם קשקשים דהא יש בהם סימנים ועוברים מיהו יש לדחות לעולם אימא לך סימנים לאו דאורייתא והא דלא שני הכא משום דאיתי תיקשי דאין נקחין אלא מן המומחה משמע דאין שום צד היתר ליקח שלא מן המומחה ואין זה דאם לא נימוחו שהסימנים ניכרים ואומר של דג פלוני טהור דהשתא איכא תרתי לטיבותא וכה"ג נקחים אף שלא מן המומחה כדאמרין התם (דף סג:); גבי ביצים דלוקחין מהן כשאומר של עוף פלוני טהור לכך הוצרך לתרץ כשנימוחו כך דקדק ר"י וא"ת דאכתי לאו מילתא פסיקתא היא דהא אם אמר אני מלחתי נאמן אף שלא מן המומחה ויש לומר דדבר זה לא שכיח ברוב מוכרים שיהיו בשעת מליחה ורבינו יהודה הקשה על פר"ת דאי סימני. דגים דאורייתא אם כן תלי תניא בדלא תניא דקאמר כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים ועוד הקשה מן הירושלמי דפירקין נתן בר רבא אמר קמיה שמואל ידע אנא מפרשא בין עוברי דגים טמאים לעוברי

דגים טהורים עוברי דגים טמאים עגולים עוברי דגים טהורים ארוכים חמי ליה הדא סלפוטא א"ל כזה מהו פירוש הראה לו עובר של דג טהור וא"ל טמא א"ל לא ביש לי דאמרת על טהור טמא אלא סופך לומר על טמא טהור משמע דיש עוברי דג טמא דומין לשל טהור כמו בביצים דאיכא דעורבא דדמיא ליונה אלמא. סימנים לאו דאורייתא ואין לסמוך על סימני עוברי דגים מיהו אין לאסור הברבוטש כי אמת הוא שיש לו במים ומשירן בשעה שעולה מן המים: (תוספות)

דף מ - ב

והתניא כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים לאו תרוצי מתרצת לה כך סימני קירבי דגים והיכי משכחת בסימני קירבי דגים שיהא כד וחד משכחת לה בשילפוחא אם אין שם מומחה מאי אמר רב יהודה כיון דאמר אני מלחתי מותרין רב נחמן אמר עד שיאמר אלו דגים ואלו קירביהן אורי ליה רב יהודה לאדא דיילא כיון דאמר אני מלחתי מותרין: ועלה של חילתית: פשיטא לא נצרכה אלא לקרטין שבו מהו דתימא ניחוש דלמא מייתי ומערב ביה קמ"ל דהא אישתרוקי היא דאישתרוק ואתא בהדה: וזיתי גלוסקאות המגולגלין: פשיטא לא נצרכא אע"ג דרפי טובא מהו דתימא חמרא רמא בהו קמ"ל הני מחמת מישחא הוא דרפו: ורבי יוסי אומר שלחין אסורין: היכי דמי שלחין א"ר יוסי בר חנינא כל שאוחזו בידו וגרעינתו נשמטת: החגבין הבאין כו': ת"ר החגבין והקפריסין והקפלוטות הבאין מן האוצר ומן ההפתק ומן הספינה מותרין הנמכרין בקטלוא לפני חנוני אסורין מפני שמזלף יין עליהן וכן יין תפוחים של עובדי כוכבים הבאין מן האוצר ומן ההפתק ומן הסלולה מותרין הנמכר בקטלוא אסור מפני שמערבין בו יין ת"ר פעם א' חש רבי במעיו אמר כלום יש אדם שיודע יין תפוחים של עובדי כוכבים אסור או מותר אמר לפניו ר' ישמעאל ב"ר יוסי פעם אחת חש אבא במעיו והביאו לו יין תפוחים של עובדי כוכבים של ע' שנה ושתה ונתרפא אמר לו כל כך היה בידך ואתה מצערני בדקו ומצאו עובד כוכבים אחד שהיה לו שלש מאות גרבי יין של תפוחים של ע' שנה ושתה ונתרפא אמר ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים: וכן לתרומה: מאי וכן לתרומה אמר רב ששת וכן לכהן החשוד למכור תרומה לשם חולין לפניו הוא דאסור אבל הבא מן האוצר ומן ההפתק ומן הסלולה מותר אירתותי מירתת סבר שמעי ביה רבנן ומפסדו לי' מינאי:

רש"י והתניא כסימני ביצים וכו'. אלמא יש לדגים עוברין: והיכא משכחת לה בסימני קירבי דגים כד וחד. ובכני מעיים עשויין כזה ענין: בשילפוחא. מש"א"ה ש"ל דג שמליאה רוח: אין שם מומחה מאי. כשנימוחו העוברין קבעי לה: אני מלחתי. הדגים ורתיי דגים טהורין הן ומהו הולאתי קרביים הללו: אלו דגים. שיראה לו הדגים עכמן אבל באני מלחתי לא מהימן דשמא לא בקי בהן: דיילא. שמש רגיל להיות שכיר לעושה סעודה לחתן תבשילין: לקרטין שבו. הדבוקין בעליו או שנסרו בכלי דלמא אייתי קרטין אחריני דאופיקס בסכינא ועריב בהני: אישתרוקי אישתרוקי. ומן העליו לכלי עכמן אישתרוקי נשמטו: דפי טובא. מגולגלין ביותר ובלע"ז מול"ש וגרעינתם נשמטת דכיון דרפי כולי האי חמרא רמא בהו: שלחין. שמשלחין גרעינין מעכמן: קפריסין. קפלוטות מבושלין וכבושין במכבש ומתקיימין ואין בהן משום בשולי עובדי כוכבים דנאכלים חיין ולא משום גיעול דטעם הגיעול פוגמו ולא משבחו: מן ההפתק. מקום כינוסן שהן עאורין שם זה על זה ובלע"ז פיל"ח: קטלוא. שוק: תרומה. אין דמיה יקרים שאינה ראויה אלא לכהנים: ומפסדו מינאי. יפקירו את כל האורכ: (רש"י)

תוספות ה"ג אוצר הפתק ספינה. וזו אף זו קתני שאוצר מתקיים יותר מהפתק והפתק יותר מספינה: (תוספות)

פרק שלישי - כל הצלמים

מתני' כל הצלמים אסורין מפני שהן נעבדין פעם אחת בשנה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או כדור רבן שמעון בן גמליאל אומר אף כל שיש בידו כל דבר: גמ' אי דנעבדין פעם אחת בשנה מאי טעמא דרבנן א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן במקומו של ר"מ היו עובדין אותה פעם אחת בשנה ור"מ דחייש למיעוטא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום ורבנן דלא חיישי למיעוטא לא גזרו שאר מקומות אטו אותו מקום אמר רב יהודה אמר שמואל באנדרטי של מלכים שנינו אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ובעומדין על פתח מדינה שנינו

רש"י מהני' כל הצלמים אסורין. בהנאה: כדור. פילוט"א ובגמרא מפרש להני ודאי נעבדין דמשום חציבותא חשקלוה להנך חפאי דידיהו: גמ' מ"ט דרבנן. מדלחא קתני וחכמים אומרים אינו נעבד אלחא מי שיש בידו וכו' מכלל דסביחא להו דנעבדי: אנדרטי. כשהמלך מת עושין לזכרו פתח השער לזכרון והתם קאסר רבי מאיר דלאגב חציבותא פלחי ליה: בעומדין על פתח המדינה שנינו. בהנהו קאסר רבי מאיר דחשיבי להו: (רש"י)

תוספות מתני' כל הצלמים. רשב"ג אומר אף כל שיש בידו כל דבר. בגמ' מפרש טעמא דר"מ משום דחייש למיעוטא וגזר שאר מקומות אטו אותו מקום ורבנן דלא חיישי למיעוטא לא גזרי ומשמע מהכא דרשב"ג נמי לא חייש למיעוטא ופליג אדר"מ ותימה דא"כ קשיא דרשב"ג ארשב"ג וקשיא הלכתא אהלכתא דרשב"ג דהכא לא חייש למיעוטא ובפרק אם לא הביא (שבת דף קלה: ושם) תנן רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא לא שהה כגון (שנשרף) או שאכלו ארי היו נפל אע"ג דרוב נשים אינן מפילות אלמא חייש למיעוט נפלין ותנן נמי פ"ג דבכורות (דף כג:): רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים פטורה מן הבכורה דלא מרחמא אלא אם כן ילדה משמע אבל מטעם חולבת לא דחלב אינו פטור דחיישינן למיעוט חולבות אע"פ שאינן יולדות והלכתא קיימא לן כרבנן דלא חיישי למיעוט דאמרינן פ"ק דחולין (דף יא:): ור"מ דחייש למיעוטא היכי אכל בישראל ומדלא קאמר היכי אכלינן משמע דקי"ל דלא חיישינן למיעוטא ואילו בבכורות ובנפל פסקינן כרשב"ג דחייש למיעוטא וי"ל דודאי רשב"ג לא חייש למיעוטא כדמשמע הכא וההיא דנפל שאני דהוא מיעוט המצוי דנפלים שכיחי ושם ודאי יש לחוש כדאמרינן (יבמות דף קכא:). גבי ראוהו נופל למים שאין להם סוף או ראוהו גוסס דאשתו אסורה אע"פ שרוב גוססין למיתה וחיישינן למיעוטא מפני שהוא מיעוט המצוי וההיא דבכורות מייירי שראינה חולבת קודם לידה דודאי הוחזקה מן המיעוט אבל ודאי בשאר בהמות חלב פטור וכן הלכה: אי דנעבדין פעם אחת בשנה מאי טעמייהו דרבנן. וא"ת דלמא בהא פליגי מר סבר דנעבדין ומר סבר אין נעבדין וי"ל דמשמע ליה דאפילו רבנן אית להו דנעבדין מדלא קתני וחכ"א אין נעבדין אלא מי שיש בידו וכו' וכן פ"ה: ר"מ גזר שאר מקומות אטו אותו מקום. וא"ת בפירקין דלעיל (דף לד:): גבי גבינת בית אונייקי לא גזר נמי ר"מ שאר מקומות ויש לומר דשאני התם דבאותו מקום נמי לא היו נשחטין לעבודת כוכבים כי אם המיעוט ואי הוה גזרינן שאר מקומות אטו אותו מקום הוה מיעוטא דמיעוטא אבל כאן במקומו של ר"מ היו כולם עובדין כל הצלמים וה"ל גזר ר"מ על הכותים מפני דמות יונה שמצאו בהר גרזים והיו כל בני המקום עובדין לה (חולין ו:). אנדרטי של מלכים. פ"ה צורת שלטון המת עושין לזכרון ור"ת פי' צורת שלטון החי עושין לכבודו וראיה לדבר מאנדרטי של נבוכדנצר. ועוד דאמר במדרש אדריינוס קיסר הלך את ר' יהושע לטייל במדינה הראהו צורת צלמים שהיו עושין לכבודו: ובאנדרטי של מלכים שנינו. פ"ה ובהווא קאסר רבי מאיר דאגב חציבותיהו פלחי להו ומפרש נמי בעומדין על פתח מדינה דחשיבי טפי משמע אבל בשאר צלמים לא אסר רבי מאיר וקשה דהא תנן (לקמן דף מא:). מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין ולשון מצא משמע בשוק או בשדה ואפילו למאי דמוקי לה שמואל לקמן בעומדים על בסיסן ופ"ה על בימוס שלהן ששם עובדין אותם לא נהירא דלשון מצא לא משמע כן אלא שיש להם בית מושב רחב ויכולין לעמוד לבדן וניכרים שלא נשתברו מצלם שלם ועוד קשה דהכא משמע דסתם אנדרטי של מלכים פלחי להו טפי ואדרבה בפרק כלל גדול (שבת דף עב:): משמע שאין סתמן לעבוד דקאמר אי דחזא אנדרטי וסגיד ליה אי דקבליה עליה וכו' לכך פי' רבינו תם דהכא קאי אהיתרא דרבנן וה"ק הא דשרו רבנן במתני' היינו דוקא באנדרטי של מלכים ובעומדין על פתח מדינה דבהנהו שרו רבנן דודאי לנוי עביד להו ורבי אלחנן מיישב פ"ה דודאי קאי ארבי מאיר ובשאר צלמים לא אסר וההיא דלקמן דתבנית יד ותבנית רגל מייירי בשל כפרים והנהו דודאי אסורים אפילו לרבנן דודאי למיפלחינהו עבדי להו ובכך ניחא דכי דייק לה במילתיה. דרבי יוחנן הא צלמים עצמן אסורין וסתמא כרבי מאיר לא מצי למימר דסתמא כרבי מאיר מסיפא דתבנית יד ורגל דההיא אתיא אפילו כרבנן כדפרישית והא דמשמע בפרק כלל גדול (שם דף עב:): דאנדרטי אין סתמן נעבד לא איירי בשל מלכים אלא בשל שולטנות והכא מייירי בשל מלכים (תוספות)

דף **מא** **א**

אמר רבה מחלוקת בשל כפרים אבל בשל כרכים ד"ה מותרין מ"ט לנוי עבדי להו וכפרים מי איכא למ"ד לנוי קעבדי להו דכפרים ודאי למיפלחינהו עבדי להו אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רבה מחלוקת בשל כרכים אבל בשל כפרים ד"ה אסורים: וחכ"א אינן אסורין וכו': מקל שרודה את עצמו תחת כל העולם כולו כמקל: צפור שתופש את עצמו תחת כל העולם כולו כצפור: כדור שתופש את עצמו תחת כל העולם כולו ככדור תנא הוסיפו עליהן סייף עטרה וטבעת

סייף מעיקרא סבור לסטים בעלמא ולבסוף סבור שהורג את עצמו תחת כל העולם כולו עטרה מעיקרא סבור גדיל כלילי בעלמא ולבסוף סבור כעטרה למלך טבעת מעיקרא סבור אישתימא בעלמא ולבסוף סבור שחותם את עצמו תחת כל העולם כולו למיתה: רבן שמעון בן גמליאל כו': תנא אפילו צרו אפי' קיסם בעי רב אשי תפש בידו צואה מהו מי אמרינן כ"ע זילו באפיה כי צואה א"ד הוא מיהו דזיל באפי כ"ע כצואה תיקו: מתני' המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד: גמ' אמר שמואל אפי' שברי עבודת כוכבים והאנן תנן שברי צלמים ה"ה דאפי' שברי עבודת כוכבים והא דקתני שברי צלמים משום דקבעי למיתנא סיפא מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד תנן מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בו נעבד אמאי

רפ"י מי איכא למ"ד וכו'. מי שרו רבנן הא ודאי דכפרים למפלחיניהו עבדי להו דניי כפר לא עבדי לנוי: תחת כל העולם כולו. לשון גנאי נקיט כלומר שרודה על כל: (גדיל כלילי. חומן קס לי עטרה): אישתימא. עליה הנושא חותם המשלח: מתני' הרי אלו מותרין. טעמא מפרש בגמ' דכי הוו שלימים ספק לא עבדו ואת"ל עבדו אימור בטלוס לכך שיברו הו ספק ספיקא ולקולא: שכיוצא בהן נעבד. תבנית יד בלדה הן עובדין: גמ' אמר שמואל אפילו שברי עבודת כוכבים. לא תימא שברי צלמים דוקא משום דקמא לא עבדו מעולם אפי' כשהיו שלימים דאפי' שברי עבודת כוכבים שראינום שעבדו כשהיתה שלימה מותרין לכיון דנשברה שוב אין עובדין אותה: משום דקבעי למיתני סיפא כו'. לאי תנא עבודת כוכבים הוה אמיןא דוקא עבודת כוכבים דמלא תבנית יד או תבנית רגל דאסורה אכל צלמים אפי' תבנית יד שרי להכי הנא ברישא צלמים למימר דאע"ג דקמא לא עבדו אפי' לשבר חשוב כגון תבנית יד חיישינן וכשעומדין על כסיסן כדמוקים ליה לקמן: (רפ"י)

תוספות ובהכי ניחא דנקט הכא באנדוטי של מלכים ולא קאמר באנדוטי סתם וכן משמע בירושלמי דשל מלכים נעבדין יותר דקאמר התם אם דבר ברי שהוא של מלכים ד"ה אסור אם דבר ברי שהוא של שולטנות ד"ה מותר אלא אנן קיימינן בסתם ר"מ סבר סתמן של מלכים וחכ"א סתמן של שולטנות ולפר"ת קשה קצת דכי קאמר לקמן סתמא כר"מ ה"מ למימר סתמא אפילו כרבנן שהרי לא התירו אלא אנדוטי: אמר רבא מחלוקת בשל כפרים שהן נעבדין במקומו דגזרינן בכל הכפרים אטו אותו מקום דאף שאר מקומות אטו אותו מקום והכי פירושו מחלוקת בשל כפרים שהן נעבדין במקומו דגזרינן בכל הכפרים אטו אותו מקום דאף על גב דשאר מקומות לא פלחי להו אלא לנוי עבדי להו אסירי ורבנן לא גזרי שאר מקומות דכפרים אבל בשל כרכים דברי הכל מותרים בכל הכרכים דבכולהו לא עבדי להו אלא לנוי בעלמא ולא גזרינן כרכים אטו כפרים אבל ק"ק הלשון דפריך ושל כפרים מי איכא למ"ד דלנוי עבדי להו ומאי פריך הא ודאי דבין לר"מ בין לרבנן כפרים של שאר מקומות עבדי להו לנוי ולא אסר בהו ר"מ אלא משום דגזר אטו של שאר מקומות ועוד קשה הא דקאמר אבל של כרכים ד"ה לנוי עבדי להו משמע התם מודו תרויהו דלנוי עבדי להו הא בשל כפרים פליגי אי עבדי לנוי אי למפלחיניהו וליתיה דכולהו מודו דבמקומו של ר"מ עבדי להו למפלחיניהו והכי ה"ל למימר מחלוקת בשל כפרים ר"מ גזר שאר מקומות אטו אותו מקום ורבנן סברי לא גזרינן אבל בשל כרכים ודאי לנוי עבדי להו פירוש ומותרין בכל מקום ובכרכים אפילו במקומו של ר"מ דלנוי עבדי להו לכך נראה מחלוקת בשל כפרים דר"מ אסר להו בכל מקום דלמפלחיניהו עבדי להו ורבנן שרו בכל מקום דסברי לנוי עבדי להו אבל בשל כרכים ד"ה לנוי בעלמא עבדי להו ומותר פריך ושל כפרים מי איכא למ"ד לנוי עבדי להו כלומר היאך תעלה על דעתך להעמיד מחלוקתם בשל כפרים ויחלקו רבנן על רבי מאיר לומר דבכפרים לנוי עבדי להו הא ודאי למפלחיניהו עבדי להו אלא אי אתמר הכי אתמר מחלוקת בשל כרכים דהנהו עבדי לנוי אלא ר"מ אסר בכל הכרכים דגזר רובא דשאר מקומות שאין נעבדין כלל אטו מקומות דנעבדין אף בכרכים פעם אחת בשנה ורבנן לא גזרי רובא אטו מיעוטא אבל בשל כפרים ד"ה אסורין דכולהו כפרים למפלחיניהו עבדו: ככדור. שהעולם עגול כדאיתא בירושלמי שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה עד שראה כל העולם ככדור ואת הים כקערה פי' ים אוקיינוס שמקיף את כל העולם: אמר שמואל ואפילו שברי עבודת כוכבים מותרין. נראה לר"י כי שמואל שסובר שברי עבודת כוכבים מותרין אית ליה נמי עבודת כוכבים שנשתברה מאיליה מותרת כרשב"ל ורשב"ל דקאמר עבודת כוכבים שנשתברה מאיליה מותרת אית ליה נמי דמצא שברי עבודת כוכבים מותרין ותרויהו חד טעמא אית להו וכן משמע בסמוך דרבי יוחנן מותיב לרשב"ל ממתני' דהמוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין משמע הא שברי עבודת כוכבים אסורין ומוכח מיניה דעבודת כוכבים שנשתברה מאיליה אסורה ורשב"ל אית ליה דשברי עבודת כוכבים מותרים משום דסבר עבודת כוכבים שנשתברה מותרת וה"פ דמילתיה דשמואל ואפי' שברי עבודת כוכבים כלומר לאו דוקא שברי צלמים שרי משום ספק ספיקא דאימור לא עבדו ואת"ל עבדו אימור בטלוס אלא אף שברי עבודת כוכבים דודאי עבדו מותרין דכיון דאי ידעי בודאי שנשתברה מאיליה מותרת א"כ סתם שברים מותרין דרוב שברותיה הוו ביטול דטפי שכיח שבירת עובד כוכבים או נשתברה מאיליה מששיברה ישראל דודאי אמרי אילו שיברה ישראל לא היה מניחה שם אלא היה מבערה לגמרי מן העולם ופריך ליה תלמודא והאנן שברי צלמים תנן דמשמע דוקא צלמים דאיכא ספק ספיקא אבל לא שברי עבודת כוכבים דאי ס"ד שברי עבודת כוכבים נמי מותרין היה לו לשנות שברי עבודת כוכבים דהוו חידוש טפי אלא ודאי מדשבקיניהו לשברי עבודת כוכבים ונקט שברי צלמים דוקא קתני ושברי עבודת כוכבים אסורים משום דודאי עבדו ומי יימר דבטלוהו ומסיק ה"ה דאף שברי עבודת כוכבים מותרין ואין לחלק בשברים והא דקתני שברי צלמים משום דקבעי למיתני סיפא מצא תבנית יד או רגל של צלמים אסורין והיטב יש לידע שברים של צלמים מדלא נקטי מידי בידיהו ואסורין לר"מ משום שאינם שברים אמורים כדמוקי לה שמואל בעומדין על כסיסן ואם נקט שברי עבודת כוכבים ברישא הוה אימנא דוקא תבנית יד ורגל דעבודת כוכבים אסורין מפני שכשהיתה שלימה היתה נעבדת תדיר והרבה הן שהיו משתחוים ליד או לרגל בפני עצמן כשהיו מחוברים הלכך גם כשנפרד לא נתבטל מאחר שהוא דבר שלם שעומד צלם על כסיסן אבל צלמים שאינן נעבדין אפי' לר"מ אלא פעם אחת בשנה ואיכא למימר שהיד והרגל שלא היו נעבדין לבדם אף במחובר כלל אם כן כשנפרדו נתבטלו לגמרי ומשום הכי נקט שברי צלמים וא"ת מ"מ היה לו להשמיענו היתר שברי עבודת כוכבים דכח דהיתירא עדיף וי"ל דכאן ודאי כח דאיסורא דתבנית יד ורגל דצלמים עדיף כי טעם גדול היה לנו להתיר כדפרשינן דמחזיקינן להו למבוטלין הואיל ואף בחיבורן לא היו נעבדין מעולם ובמה שלא שנה כלל במשנתנו היתר שברי עבודת כוכבים לא הפסדנו כלום כי יש ללמדו ממשנתנו שאין לחלק כמו שפירש הטעם בדברי שמואל: ה"ה דאפי'

שברי עבודת כוכבים וכו'. הא דלא משני הכא כמו שתירץ בסמוך על תיובתא דרבי יוחנן דמשני רשב"ל משום דאתי למידק הא צלמים עצמן אסורין וסתמא כר"מ דאותו תירוץ לא שייך כאן על מה שהקשינו לשמואל דשמואל אמתניתין קאי ומוקי לה כר"מ ואומר דלר"מ אע"ג דחידוש הוא דשברים מותר לאו חידוש הוא כ"כ בשברי צלמים אלא ודאי דאף בשברי עבודת כוכבים עצמה מותרים דאיכא נמי כמה ספיקות כדפרישית ומקשינן ליה כיון דאף שברי עבודת כוכבים מותרים אמאי שבקיהו ונקט שברי צלמים דודאי אין לו להניח חידוש היתר שברים דאיידין בהן להשמיענו חידוש איסור צלמים דלא איירינן מינייהו ומשום הכי קא משני דטוב לו להניח חידוש היתר עבודת כוכבים להשמיענו חידוש איסור בצלמים גופייהו בתבנית יד ורגל כדפרישית דדמיה לשברים אבל בתר הכי מוקי לה כרבנן א"כ שברי צלמים לגופייהו לא אצטריך כלל כאשר אפרש לקמן: (תוספות)

ב - מא דף

והא שברים נינהו תרגמה שמואל בעומדין על בסיסן אתמר עבודת כוכבים שנשתברה מאיליה רבי יוחנן אמר אסורה רשב"ל אמר מותרת רבי יוחנן אמר אסורה דהא לא בטלה רשב"ל אמר מותרת מסתמא בטולי מבטיל לה מימר אמר אייה נפשה לא אצלה לה הוא גברא מצלה ליה איתיביה ר' יוחנן לרשב"ל [שמואל א ה-ד] וראש דגון ושתי כפות ידיו כרותות וגו' וכתוב [שמואל א ה-ה] על כן לא ידרכו כהני דגון וגו' אמר לו משם ראייה התם שמניחין את הדגון ועובדין את המפתן דאמרי הכי שבקיה איסריה לדגון ואתא איתיבי ליה על המפתן איתיביה המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין הא שברי עבודת כוכבים אסורין לא תימא שברי עבודת כוכבים אסורין אלא אימא הא צלמים עצמן אסורין וסתמא כר' מאיר ורבי יוחנן מדר"מ נשמע להו לרבנן לאו אמר ר' מאיר צלמים אסורין שברי צלמים מותרין לרבנן עבודת כוכבים נמי היא אסורה ושבריה מותרין הכי השתא התם אימר עבדום אימר לא עבדום ואת"ל עבדום אימר בטלום עבודת כוכבים ודאי עבדוה מי יימר דבטלה הוי ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי והתניא חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות אפילו הן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנין והא הכא דודאי טבילי ספק עשרינהו ספק לא עשרינהו וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי התם ודאי וודאי הוא דודאי עשרינהו כדרבי חנינא חוזאה דאמר רבי חנינא חוזאה חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו ואבע"א (מעיקרא לא טבילי) ספק וספק הוא [אפשר דעבד] כדר' אושעיא דאמר מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר ואין ספק מוציא מידי ודאי והתניא אמר ר' יהודה מעשה בשפחתו

רש"י על בסיסן. על כן מקום המתוקן לה כיון לאותבניהו התם ודאי פלחי להו: לא ידרכו כהני דגון על מפתן דגון. אלמא חשיבי להו עבדים: משם ראייה. בתמיה: התם. לאו עבודת כוכבים שבורה קחשיבי לה דאינהו סבור כיון שראו עבדים חשבוין שלו על מפתן: שבקיה איסריה לדגון. גבורת ופרכת הללם עזבתו והלכה וישבה על מפתן איסריה שר שלו כמו איסריה דעניותא (בשחיטת חולין בפרק כל הבשר דף קה:): וסתמא כר"מ. ורש"י דלסר כללמים מודה בשבריהו: ומקשי' ולרבי יוחנן דקאמר הכא מודה ר"מ דשברי כללמים מותרין מדר"מ נשמע לרבנן דרבנן נמי שרו בשברי עבודת כוכבים דהא כללמים לרבי מאיר כעבודה כוכבים לרבנן נינהו ומדר"מ נשמע לרבנן דכי היכי דקאמר שברי כללמים מותרין ה"נ ודאי ס"ל לרבנן כללמים שיש בידן מקל או פור דשבריהו מותרין וה"מ למימר מדרבנן נשמע לרבנן דהא אסרי כללמים שיש בידן מקל או פור ומ"מ שבריהו מותרין והאי דלח קאמר הכי משום דלח חזינא כהדיא במתניתין דקח שרי שברי אותן כללמים שהן אסורין: לאו אמר ר"מ וכו'. לשון קושיא: הוי ספק וודאי. ספק להיתר וודאי אסור: אין ספק מוציא מידי ודאי. שהחזקה תחלה לאיסור: והא הכא דודאי טבילי. כיון שאנו רואין שנגמרה מלאכתן ודאי בחזקת טבל היו מיד: התם ודאי וודאי הוא. כי היכי דפשיטא לך שהיו טבל ה"נ פשיטא לך שעשקן החבר מיד שמוחזק בכך: ואב"א ספק וספק הוא. כי היכי דמספקא לן אס עישקן אס לאו נמי מספקא לן אס היו מעולם טבל אס לאו דאע"ג דנגמרה מלאכתן השתא ונתמרחו בכרי איכא למימר לא באו לכלל טבל מעולם: דעבד להו כרבי אושעיא. דהכניסה במוץ שלה ולא ראה פני הבית ורש"י דטבל שלא ראה פני הבית מיתסר באכילת קבע והכא מחזקינן להו בחזקת מתוקנין ושרינן להו באכילת קבע אין כאן ספק מוציא מידי ודאי לאכילת קבע בדאורייתא לא אשכחינן ומדרבנן הוא דמיתסר והימנוה רבנן לחזקת חבר לתקנתא דידהו אבל אי הוה חזינן ליה דמרחינהו קודם שראו פני הבית וצלו לכלל טבל לא נפקי תו מידי ודאי עד דמעשרינהו קמון: ומכניסה. לחזיקו במוץ שלה ולא ימרחנה בכרי בגורן שבקיה דמירוח הוא גמר מלאכה והכנסתו לבית הוא קובעתו למעשר לאסור בו אכילת עראי כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פח.). וכיון דהכניסה קודם גמר מלאכה לא קבעה ליה לכך וכי מהדר להו וממרח להו בחזקת הבית לא מקבעי לפני הבית הוא דקבעי ולא הוה הבית כדליף התם מואכלו בשעריך ואפילו מירוחו בשדה והכניסו דרך

נגות וקרפיונות אמרינו בזכרות (דף לה:). ללא מקצועי: כדי שתהא בהמתו אוכלת. להכי נקט בהמתו דמאכל בהמתו קחשיב ליה אכילת עראי וליכא אפילו איסורא דרבנן כדתנן במסכת פאה (פ"א מ"ו) מאכיל לבהמה לחיה ולעופות עד שימרחם בכרי אלמלא מאכל בהמה עראי קרי ליה דלילו גבי אדם אף על גב דלא נמרחו אסור לאכול קבע אלא עראי ולגבי לא ראה פני הבית נמו בהמתו עראי אבל איהו אסור מדרבנן לאכול קבע אלא עראי אבל אי ראה פני הבית אפילו מאכל בהמה חייב במעשר דהא דתנן (דמאי פ"א מ"ג) הלוקח לזרע ולבהמה פטור בדמאי תנינן לה: (רפ"י)

תוספות והא שברים נינהו. וא"ת בלא מלתיה דשמואל נמי תקשי רישא לסיפא רישא שברי צלמים מותרין וסיפא תבנית יד ורגל אסורין ויש לומר דאי לאו מלתיה דשמואל הוה אמינא שברי עבודת כוכבים אסורין וסיפא משתמע שפיר בשברי עבודת כוכבים: בעומדין על בסיסין. פ"ה על בימוס שלהן ולשון מצא קשיא דמשמע בשוק או בשדה לכך נראה לר"ת לפרש שיש להם בית מושב רחב שיושבין עליו לבדם ואינם נראים כשברים אלא נראה שכך הן מתחלה נעשים: איתביה המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין הא שברי עבודת כוכבים אסורין. נראה לפרש דהכי פריך הך משנה שתמא שניה ור"מ לא הזכיר בה וא"כ נוכל להעמיד אף כרבנן ובסתם צלמים שאין בידם כלום שנחלקו ר"מ ורבנן מיירי הכא והכי דייק בשלמא לר"מ דאסור צלמים עצמם הוצרך לשנות היתר בשברים אלא לרבנן השתא צלמים עצמם שרו שברים מבעיא אלא ש"מ למידק אתא הא שברים של עבודת כוכבים אסורין והשתא ליכא לשנויי כדשני לעיל ה"ה אפי' שברי עבודת כוכבים מותרין ומשום דקא בעי למיתני מצא תבנית יד וכו' דהך תירוצא לא שייך אלא אליבא דר"מ דאסור סתם צלמים אבל לרבנן עדיין הקושיא בדוכתה אמאי תני שברי צלמים אם לא לדקדק הא שברי עבודת כוכבים אסורין ומשני לא תוקמה כרבנן ותידוק הא שברי עבודת כוכבים אסורין אלא תוקמה כר"מ ותידוק הא צלמים עצמם אסורין אבל שברי עבודת כוכבים לעולם מותרין ומאחר שבא להשמיענו סתמא כר"מ אין להקשות מה שהקשינו לעיל לשמואל ליתני שברי עבודת כוכבים וכ"ש שברי צלמים דאי תנא שברי עבודת כוכבים לא היינו יכולין לדקדק הא צלמים עצמם אסורין אלא הא עבודת כוכבים עצמה אסורה ובהא כו"ע מודו ואין להקשות מאחר דמוקי לה כר"מ לימא משום דבעי למתני סיפא כדשני לעיל כי נראה קצת דוחק בהיות כי בא לאשמועי' חידוש בשברים ומניח שברי עבודת כוכבים משום סיפא אבל השתא קאמר דלא בא לאשמועינן בשברים כלל ולא בא אלא לדיוק אבל אליבא דשמואל משמע דבא להודיע דשברים מותר כדפרישית לעיל: מדרבי מאיר נשמע לרבנן. לפר"ת דפירש לרבנן דאסרי כל צלמים אף אין בידם כלום חוץ מאנדרטי עומד על פתח מדינה נראה דה"מ למפרך מרבנן גופייהו דלעולם בצלמים האסורים יש להחמיר בשבריהם כשברי עבודת כוכבים עצמה ולרבנן שבריהם מותרין דדבר ידוע הוא שאינם מחמירין יותר מר"מ וא"כ לימא מרבנן גופייהו נשמע דשברי עבודת כוכבים מותרין דהא צלמים אסורין שבריהם מותרין ה"נ עבודת כוכבים אסורה שבריה מותרין ובקונטרס נמי דקדק דה"מ למיפרך מרבנן גופייהו ומצלמים שיש בידם מקל או צפור ושבריהם מותרין אלא משום דלא חזינן בהדיא במתני' דשרו שברי צלמים שהן אסורין: ואין ספק מוציא מידי ודאי. בתמיה פ"י ואין ספק היתר הרגיל מוציא מידי ודאי דאי בשאינו רגיל אפילו ספק איסור אינו מוציא מידי ודאי היתר כדמוכח בפ"ק דחולין (דף י.) גבי עור ספק פוגם וכו': חזקה על חבר וכו'. בירושלמי קאמר תפתר בשמת בתוך היישוב פירוש ביישוב הדעת: ומכניסה במוץ שלה. פ"י שלא תראה בדגן פני הבית כדי שלא תחייב במעשר דאמרינן (ב"מ דף פח.) אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית פירוש לאחר שנעשה דגן ואם הכניסה במוץ שלה אז יוכל לאכול עראי וכדתניא בתוספתא ובפרק קמא דביצה (דף יג.) מייית לה הכניס שבלין לאכול מהם עישה אוכל מהם עראי ופטור ואכילת בהמתו דנקט הכא משום דכל אכילת בהמה אפילו קבע שלה חשוב הוא עראי וכדאמרינן (פאה פ"א מ"ו) מאכיל לבהמה לחיה ולעופות עד שיתמרח בכרי אבל אם ראה פני הבית בדגן או אף במרוח בכרי או בשדה ואין דעתו להביאו לבית נקבע הוא למעשר ולא יוכל לאכול עראי ואף לא להאכיל בהמתו דהנאה של כלוי אסורה בטבל והתם תלינן בשמא הכניסה במוץ ואף על גב דמדרבנן אסור לאכול קבע אתי ספק מעשר ומוציא מידי ודאי דרבנן: (תוספות)

דף **מב** **א**

של מציק אחד ברימון שהטילה נפל לבור ובא כהן והציץ לידע אם זכר אם נקבה ובא מעשה לפני חכמים וטיהרוהו מפני שחולדה וברדלס מצוין שם והא הכא דודאי הטיילה נפל ספק גררוהו ספק לא גררוהו וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי לא תימא הטיילה נפל לבור אלא אימא הטיילה כמין נפל לבור והא לידע אם זכר אם נקבה הוא קתני ה"ק לידע אם רוח הפילה אם נפל הטיילה ואת"ל נפל הטיילה לידע אם זכר אם נקבה ואיבעית אימא כיון שחולדה וברדלס מצוין שם ודאי גררוהו איתביה מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד אמאי הא שברים נינהו הא תרגמה שמואל בעומדין על בסיסין איתביה עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו וישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים אמאי תיהו כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה אמר אביי שפחסה וכי פחסה מאי הוי והא תנן פחסה אע"פ שלא חסרה בטלה הני מילי דפחסה עובד כוכבים אבל פחסה ישראל לא בטלה ורבא אמר לעולם כי פחסה ישראל נמי בטלה אלא גזרה דלמא מגבה לה והדר מבטיל לה והוי עבודת כוכבים ביד ישראל וכל עבודת כוכבים ביד ישראל אינה בטלה לעולם איתביה עכו"ם שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים

וטרטיאות מותרות וישראל שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים וטרטיאות אסורות אמאי תיהו כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה הכא נמי כדרבא איתיביה עובד כוכבים ששיפה עבודת כוכבים לצרכו היא ושיפוייה מותרין לצרכה היא אסורה ושיפוייה מותרין וישראל ששיפה עבודת כוכבים בין לצרכו בין לצרכה היא ושיפוייה אסורין אמאי תיהו כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה הכא נמי כדרבא איתיביה רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף היא נעשה זבל וכתוב [\[דברים יג-יח\]](#) לא ידבק בידך מאומה מן החרם אמאי תיהו כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה הכא נמי כדרבא איתיביה רבי יוסי אומר ודאי ישראל חתכו אסור אמאי תיהו כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה הכא נמי כדרבא איתיביה רבי יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שהנבייה נושרת עליהן אמאי תיהו כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה שאני התם דעיקר עבודת כוכבים קיימת

רש"י מליק. גברא אלמא וישראל הוה: והאיך בו. על שפת הבור לידע אם זכר: כהן. חכם ומורה הוראה הוה ונתכוין להורות לה ישיבת ימי הטומאה וימי טהרה: בדלם. בלשון ארמי אפא: מאין פס. וכבר אכלוהו או גררוהו לחור שלהן ולא איהל כהן זה על המת: כמין נפל. וספק ספיקא היא דשמא לא נפל היה אלא שפיר מלא רוח: לידע אם רוח הפילה. ולא תשב עליו ימי טומאה וטהרה אם נפל הפילה: ואם תמאי לומר וכו'. ואם יראה שהוא נפל עדיין יאיך אם זכר אם נקבה: ודאי גררוהו. שחזקתו בכך והא ודאי הוא: שבו ושל חבירו. בין ששניהן עובדין ליראה אחת בין שזה עובד לפעור וזה למרקוליס והא לעבודת כוכבים מותרת ע"י ביטול נפקא לקמן (נב). מנין לעובד כוכבים שפוסל עבודה כוכבים וכו': שפסחה. הכה עליה ישראל בפטיש עד שנתמעכה אורחה אבל לא חיסרה כלום הלכך לא בטיול: והתנו. גבי עובד כוכבים פסחה אע"ג וכו': הני מיילי פסחה עובד כוכבים. דגלי דעתיה ומבזי ומבטל לה: אבל פסחה ישראל לא. דלא דמי לעבודה כוכבים שנשתברה מאליה דהתם אמר איהי נפשה לא מאלה וכו' אבל הכא קסבר עובד כוכבים לא קפדל עבודה כוכבים אפסחה: ורבא אמר לעולם כי פסחה ישראל נמי. הוי ביטול מעליה: אלא. רבנן גזור דכל ביטול ישראל לאו ביטול גזירה דלמא מגבה לה וקני לה בהגבהה דכל דבר הפקר כגון מאיאה נקנית בהגבהה: איין לה בטלה עולמית. וטעונה גניזה כדילפינן בפרק ור"ן [לקמן נב]. מושא בסתרי. מרקוליס. יש עכו"ם שעובדין לגל של אבנים וקורין לה מרקוליס וכל הבא זורק לה אבן והיא עבודתה: מותרת. שהרי ביטול העובד כוכבים סותר לגל: כדרבא. דלמא מגבה לה לכולה מרקוליס כרישא והדר מבטל ליה וסותרו: ללכרו. שצריך לשפאין להסיק בשפאיה: היא ושפאיה מותרין. דהא בטלה עובד כוכבים ששיפה [ללכרו]: ללכרה. ליפוחה: ושפאיה מותרין. דמיזרק זריק להו ולא פלח להו: ישראל ששיפה עבודת כוכבים. של עובד כוכבים דאי של ישראל אפי' שיפה נמי עובד כוכבים היא ושפאיה אסורין לעבודת כוכבים דלמא לאו בת בטולי היא: תיהו. הך דשיפה ישראל ללכרו כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה: שוחק וזורה לרוח. המולא עבודת כוכבים של מתכה: אמרו לו אף היא נעשית זבל. כלומר הוא מתכוין לאבדה שלא יהנה ישראל ממנה וגם עתה יהנה ישראל ממנה שהרי השחקים נעשים זבל ונאמר לא ידבק בידך מאומה: אורת דרקון. סתמא לעבודת כוכבים כדתנן במתניתין (דף מז:): ספק עובד כוכבים חתכו. והוי ביטול: ספק ישראל חתכו. ולא הוי ביטול: מותר. דחליין בעובד כוכבים דהא ספק ספיקא הוא ושמא לא נעבד מעולם: אף לא ירקות. מתני' קתני זורעין תחתיה של אשירה ירקות בימות הגשמים שהלל קשה להו וכן כל אינן קשה להו ואין נהנה ממנה אבל לא בימות החמה שהלל יפה להו ונמלא נהנה מאשירה. כל אשירה אינן הוא: רבי יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים. לפי שהנבייה נושרת על הירקות והוה לזבל ונמלא בעל הירק נהנה מן האשירה. נבייה הן העלין הנושרין מן האינן בימות הגשמים: דעיקר עבודת כוכבים קיימת. האינן לא בטל הלכך נבייה הנושרת ממנה אסורה: (רש"י)

תוספות של מציק אחד. פ"ה אנס ובתוספתא גרס מוסק פירוש מוסק זיתים: ובא כהן והצין בו. אותו כהן שוטה היה דאפילו לקרובים אינו מטמא לנפלים דבעינן דומיא דאביו ואמו (כדאיתא בת"כ ועיין תוס' פסחים ובנדה): לידע אם זכר וכו'. ושפחה מטמאה בלידה וכן משמע בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלה:): לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית נמול לשמונה וכללא דמלתא כל שאין אמו טמאה לידה אינו נמול לשמונה רישא דברייתא בור שמטילין בו נפלים טהור פירוש שרגילין להטיל בו נפלים ועלה מייתי מעשה בשפחתו של מציק: מפני שחולדה וברדלס מצוין שם וגררוהו לחורן. איבעית אימא הבור רה"ר וכגון שאינו עמוק עשרה ואפ"ה אין זה ספק טומאה ברה"ר אם לא גררוהו דמייירי בבור קצר שהיה ראשו ממלא פי הבור ואיבעית אימא דודאי בבור רה"ר שהוא עמוק י' ואין לתמוה אפי' ודאי גררוהו נחוש שמא גררוהו תחת רגליו וטומאה רצוצה בוקעת ועולה דסתם חור שרצים יש בהן פותח טפח אי נמי י"ל דמייירי דבור קיימא ברשות היחיד ורגלי כהן ברה"ר: שהטילה כמין נפל. וצ"ל שנבדק הבור קודם שהטילו לתוכו כיון שרגילין להטיל בו נפלים: עובד כוכבים ששיפה וכו'. פי' וקשיא לרשב"ל וצריך לומר מדלא משני שאני התם דעיקר עבודת כוכבים קיים ש"מ דרשב"ל שרי אפילו בעיקר עבודת כוכבים קיים בשלא כדרך גדילתה וכן משמע בסמוך דאיהו גופיה מותיב לרבי יוחנן (לקמן ע"ב) מההיא דיתני בקנה ואע"פ שעיקר עבודת כוכבים קיים: הכא נמי כדרבא. צ"ע בכל הני ודקארי לה מאי קארי לה פשיטא דלישני בהו כדרבא [ועי' היטב תוספות שבת מג. ד"ה כופה עליה ועוד שם כג: ד"ה איתיביה אביי]: ספק עובד כוכבים חתכו ספק ישראל חתכו מותר. פי' הקונטרס דתלינן בעובד כוכבים דהא ספק ספיקא הוא ושמא לא נעבדו מעולם ויפה כוון דאי ס"ד דחשבנן להו ודאי נעבדין אם כן תקשי לרבי יוחנן גופיה אמאי מותר נהי נמי דליכא למיחש לנחכתה מאליה דלא שכיחא חתוכה מאליה כמו שבורה מאליה ואם כן אין רוב חתיכות לאיסור כי היכי דאיכא בעבודת כוכבים רוב שירות לאיסור אלא הכא פלגא ופלגא חשיב חתיכות עובד כוכבים להיתר וחתיכות ישראל לאיסור אפ"ה אין להתיר בכך דהא רבי יוחנן אית ליה דאפילו ספק היתר הרגיל אינו מוציא מידי ודאי איסור כ"ש הכא שאין רגילות כל כך בחתיכות דעובד

כוכבים ואין כאן ספק היתר הרגיל ויש כאן ודאי איסור וא"ת בספק נעבד נמי תקשי סיפא ישראל ודאי חתכו אסור ומאי שנא משברי צלמים דמודי רבי יוחנן דמותרין מטעם ספק ספיקא ויש לומר דיש להתיר יותר בשברי צלמים לפי שיש לתלות שבירתם בעובד כוכבים יותר מבישראל שאם היה ישראל שוברה היה מבערה מן העולם וגם אם נשתברה מאליה שכיח טפי דעובד כוכבים מבטל לה כשמוצאה דמימר אמר איהי לא מצלה נפשה והשתא איכא תרי טעמא להיתירא אבל כשחתכו ישראל ליכא אלא חד טעמא להיתירא שיש לומר שמא כשימצאנה . העובד כוכבים חתוכה יבטלנה ובהך טעמא לחודה אין להתיר לרבי יוחנן אף בספק נעבד: (תוספות)

ב

מב

דף

והא שיפוין דעיקר עבודת כוכבים קיימת וקתני לצרכה היא אסורה ושיפויה מותרין רב הונא בריה דרב יהושע אמר לפי שאין עבודת כוכבים בטלה דרך גדילתה איתביה ר' שמעון בן לקיש לר' יוחנן קן שבראש האילן של הקדש לא נהנין ולא מועלין בראשה של אשרה יתיו בקנה קס"ד כגון ששברה ממנו עצים וקינתה בהן וקתני יתיו בקנה הב"ע כגון דאייתי עצים מעלמא וקינתה בהן דיקא נמי דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין אי אמרת בשלמא דאייתי עצים מעלמא היינו דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין ולא נהנין מדרבנן ולא מועלין מדאורייתא דהא לא קדישי אלא אי אמרת ששברה עצים ממנו וקינתה בהן אמאי לא מועלין הא קדישי מידי איריא הכא בגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן וקא סבר אין מעילה בגידולין ורבי אבהו א"ר יוחנן מאי יתיו יתיו באפרוחין א"ל רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא אסברה לך באפרוחין כאן וכאן מותרין בביצים כאן וכאן אסורין אמר רב אשי ואפרוחין שצריכין לאמן כביצים דמו: **מתני'** המוצא כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם לים המלח רבן שמעון בן גמליאל

אומר שעל המכובדין אסורין שעל המבוזין מותרין: **גמ'** למימרא דלהני הוא דפלחי להו למידי אחרינא לא ורמינהי השוחט לשום ימים לשום נהרות לשום מדבר לשום חמה לשום לבנה לשום כוכבים ומזלות לשום מיכאל שר הגדול לשום שילשול קטן הרי אלו זבחי מתים אמר אביי מיפלח לכל דמשכחי פלחי מיצר ומפלחי הני תלתא דחשיבי ציירי להו ופלחי להו למידי אחרינא לנוי בעלמא עבדי להו מנקיט רב ששת חומרי מתנייתא ותני כל המזלות מותרין חוץ ממזל חמה ולבנה וכל הפרצופין מותרין חוץ מפרצוף אדם וכל הצורות מותרות חוץ מצורת דרקון אמר מר כל המזלות מותרין חוץ ממזל חמה ולבנה הכא במאי עסקינן אילימא בעושה אי בעושה כל המזלות מי שרי והכתיב [\[שמות כ-כב\]](#) לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמי המשמשין לפני במרום אלא פשיטא במוצא וכדתנן המוצא כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם לים המלח אי במוצא אימא מציעתא כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם אי במוצא פרצוף אדם מי אסור והתנן המוצא כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם לים המלח צורת דרקון אין פרצוף אדם לא אלא פשיטא בעושה וכדבר הונא בריה דרב יהושע אי בעושה אימא סיפא כל הצורות מותרות חוץ מצורת דרקון ואי בעושה צורת דרקון מי אסיר והכתיב [\[שמות כ-כב\]](#) לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב

רש"י דרך גדילתה. זה דרכה כל השנה להשיר עליו שלה ולגדל אחרים אבל שפאן עובד כוכבים דעתו לטבול ולהשליכן: לא נהנין. דאסור מדרבנן: ולא מועלין. אם נהנה לא מעל מדאורייתא שיתחייב קרבן מעילה לקמן מפרש טעמא: יתיו בקנה. יסליך עצי הקנה במקל מן האילן וישרפנה ויהנה מהם ולא יעלה על האשירה ויטלם דאם כן נמלא משתמש באשירה במקום סולם וזו היא הגאה ממנו מן האשירה: וקתני יתיו בקנה. וישרוף עצי הקנה אלמא עבודת כוכבים שנסתברה מאליה מותרת: לא נהנין. מדרבנן דלמא אתו לאיתנהווי מעני האילן דהקדש גופיה ובאשירה לא גזר משום דדילי מינה: מידי איריא. כלומר מהא לא תסייעיה לר' יוחנן לעולם באשירה בעצי הקדש גופו ומשום הכי לא מועלין: דבגידולין הבאין. באילן אחר שהוקדש עסקי' והוא לא הקדיש אלא אילן וקסבר האי תנא אין מעילה בגידולין ומדרבנן הוא לאסירי וגבי אשירה נמי באשירה בעצי אשירה עצמן וקתני יתיו כריש לקיש: ורבי אבהו א"ר יוחנן. מהדר לתרוצי לתויבתיא באשירה באשירה לעולם לא תוקמה באשירה דאשירה ענין מעלמא ואפילו הכי לא תיפך מיניה היתר שצרי עבודת כוכבים דהא דקתני יתיו בקנה באפרוחין קאי לא אעיים ואיכתידיך לאשמועינן דלא גזרינן התת קנה שמא יעלה דרך האילן ורישא בעניים וקסבר אין מעילה בגידולין וגלי אהקדש דאסור מדרבנן וכ"ש לאשירה דמדאורייתא נמי אסירא תוספת יותר מעיקרה כדתנן במתני' גידעו ופיסלו לעבודת כוכבים והחליף נוטל מה שהחליף והשאר מותר והא דלא ערכיניה משום דלא מצי למיתני ליה ולא מועלין באשירה דהא לא שייכא בה דין מעילה וסיפא באפרוחין וגלי באשירה וה"ה להקדש וקסבר אין מעילה בגידולין: אסברה לך. מתני' אליבא דר' יוחנן: כאן וכאן. בין בהקדש בין באשירה מותרין דאין לריכון

לחלוץ: צדיקים כאן וכאן אסור. שצריכין לחלוץ וגזור בה רבנן כעל לחלוץ עממו: מתני' אורת חמה. מזל חמה וכן לצנה ורבנן היא דאמרי (לעיל דף מ:): כל שאר כלמים מותרין ובגמ' מפרש מאי שאר הני: שעל המכובדים. שעל כלים מכובדים שתשמישן לכבוד ובגמ' מפרש לה: גמ' לשם הרים. לשם הממונה על ההרים: שילשול. תולעת אלמא אורחיהו למיפלחניהו ומסתמא נמי נגזור דלמא פלחניהו: אמר אבי מויפלח לכל דמשכחי פלחי. ומספיקא לא גזור רבנן עלליהו דאם כן אין לך המותר: איירי להו ופלחי להו. הלכך איירי להו מויפלח לצייר אורה כדי לעבדה להני תלת דחשיבי להו וכו': דרקון. דומה לנחש: מנקיט חומרי. מלקט משניות החמורות לתרין ואומרון צבית המדרש כדי שיחנו לכן לפרקו: מותרים. לקמן (דף מג:): מפרש מאי מותרין: ודיגים לא קרי פלרוף אלף אורה: אילומא בעושה. והאי מותרין דקאמר מותר לציירן: אחי. בדמות העומדין אללי: במואל. ומותרין בהנחה קאמר: אלף פשיטא בעושה. דכל פלרופין כגון דחיה ובהמה מותר לציירן ואף על גב דשור ואריה ונשר שמשין של מעלה הן לא דמו דהתם ארבעתן יחד לגוף אחד והכא חד פלרוף ותו לא חוץ מפלרוף אדם דאפילו לחודיה אסור: וכדרכ הונא בריה דרב יהושע. דאמר לקמן בשמעתין קרי ביה לא תעשון אותי כדמותי: (ה"ז)

תוספות והא שיפויין דעיקר עבודת כוכבים קיימת וכו'. תימה מאי קא פריך דלמא שאני התם דשיפה עובד כוכבים ולהכי שרי אף בעיקר עבודת כוכבים קיימת אבל הכא דשיפה ישראל או נשתברה מאליה אימא לך דאסורין היכא (דאיכא) [דעיקר] עבודת כוכבים קיימת וי"ל דהכי פריך והא שיפויין דעיקר עבודת כוכבים קיימת וקתני בשיפה עובד כוכבים דמותין ואפי' שיפה ישראל נמי הוי שרי אי לאו גזרה דרבא כדמשני רשב"ל גופיה לעיל: וקתני יתיז בקנה. אלמא עבודת כוכבים שנשתברה מאליה מותרת והקדש היינו טעמא דאין מועלין מן התורה כדמוקי לה בסמוך בגידולין הבאין לאחר מכאן וקסבר אין מעילה בגידולין ופירש הקונטרס ולא יעלה על האשירה ויטלנו דא"כ נמצא משתמש באשירה ונראה דדוקא נקט יתיז בקנה שאפילו יכול ליטלו בידו בלא עליה על האשירה אסור כדי שלא יאמרו עכשיו הוא שובר מן האשירה: ורבי אבהו אמר מאי יתיז לאפרוחים. פ"ה דמוקי לה בשברה ממנו עצים ויפה פירש לפי שיטת הספר שבכאן דקאי לשנויי דלא תילף מיניה היתר עבודת כוכבים מיהו במעילה פרק וד חטאת (דף יד.) גרס בדר' אבהו לעולם דאייתי עצים מעלמא וקינתה בהם ומאי יתיז באפרוחים וכל הקן מותר גם העצים ובא להשמיענו שאם בא ליטול אפרוחים לא יטלם בידו שלא יעלה או יסמוך על האילן ויהנה ממנו ואיכא למימר דלא קשיא מידי לפ"ה דהכא דאתי כלישנא אחרינא דהתם: בביצים כאן וכאן אסור. פירוש משום דצריכין לאילן וגזור בהו רבנן כעל האילן עצמו כפ"ה א"נ י"ל דגזור בהו רבנן דחיישנן שמא יעלה על האילן דחייס עליהו פן יפלו: המוצא כלים ועליהם צורת דרקון. ה"ה דאפילו צורת דרקון לבדה אסורה אלא נקט על הכלים לרבנותא דאפילו הכי פלחו להו: יוליכס לים המלח. פ"ה ורבנן היא דאמרי (לעיל דף מ:): כל שאר צלמים מותרים ולפי פירושו לא דק דהא אוקי רבי מאיר דאסר דוקא באנדרטי אבל שאר צלמים מותרים אם כן אפילו כרבי מאיר אתיא וכן פי' רשב"ם ולפי' ר"ת דאוקי אנדרטי אשריותא דרבנן אבל שאר צלמים כולי עלמא אסיירי צ"ל דשאר צלמים שהן אסורים בשאינם על הכלים אבל בכלים כולו לנוי עבדי להו לבד מהנהך ולהכי פריך בסמוך פרצוף אדם מי אסור כלומר על הכלים מי אסור דלחודיהו הא אסיירנן צלמים במתני' לכ"ע: חומרי דמתנייתא. פירש רשב"ם כללי דברייתא דהוי כמין חומר שקושר וכולל דברים הרבה בכלל אחד וניחא טפי מפרש"י: (תוספות)

דף מג

הני אין צורת דרקון לא אלא פשיטא במוצא וכדתנן המוצא כלים ועליהם צורת חמה רישא וסיפא במוצא ומציעתא בעושה אמר אביי אין רישא וסיפא במוצא ומציעתא בעושה רבא אמר כולה במוצא ומציעתא רבי יהודה היא דתניא רבי יהודה מוסיף אף דמות מניקה וסר אפיס מניקה על שם חוה שמניקה כל העולם כולו סר אפיס על שם יוסף שסר ומפיס את כל העולם כולו והוא דנקיט גריוא וקא כייל והיא דנקטא בן וקא מניקה: תנו רבנן איזהו צורת דרקון פירש רשב"ם כל שיש לו ציצין בין פרקיו מחוי רבי אסי בין פרקי צואר אמר ר' חמא ברבי חנינא הלכה כר"ש בן אלעזר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי פעם אחת הייתי מהלך אחר ר' אלעזר הקפר בריבי בדרך ומצא שם טבעת ועליה צורת דרקון ומצא עובד כוכבים קטן ולא אמר לו כלום מצא עובד כוכבים גדול ואמר לו בטלה ולא בטלה סטרו ובטלה ש"מ תלת ש"מ עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבירו וש"מ יודע בטיב של עבודת כוכבים ומשמשיה מבטל ושאינו יודע בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה אינו מבטל וש"מ עובד כוכבים מבטל בעל כרחו מגדף בה רבי חנינא ולית ליה לרבי אלעזר הקפר בריבי הא דתנן המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הגייס ומן הנהר ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר והמוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצוין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן אמר אביי נהי דמינה מייאש מאיסורא מי מייאש מימר אמר אי עובד כוכבים משכח לה מפלח פלח לה אי ישראל משכח לה איידי דדמיה יקרין מזבין לה לעובד כוכבים ופלח לה: תנן התם דמות צורות לבנות היה לו לר"ג בעלייתו בטבלא בכותל שבהן מראה את ההדיוטות ואומר להן כזה ראייתם או כזה ראייתם ומי שרי והכתיב

[שמות כ-ג] לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמי המשימים לפני אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמיין שאפשר לעשות כמותן כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם חצר תבנית עזרה שולחן תבנית שולחן מנורה תבנית מנורה אבל הוא עושה של ה' ושל ו' ושל ח' ושל ז' לא יעשה אפילו של שאר מיני מתכות רבי יוסי בר יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך שעשו בית חשמונאי אמרו לו משם ראייה שפודין של ברזל היו וחופין בעץ העשירו עשאו של כסף חזרו והעשירו עשאו של זהב ושמיין שאי אפשר לעשות כמותן מי שרי והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמי המשימים לפני במרום אמר אביי

רש"י הני חין. שמשין שבמרום. אבל אורת דרקון לחינה במרום שרייה: מניקה. אשה מניקה בן: סר חפס. ספר ונעשה סר: והפס את כל העולם. בגני רעבון והפס כמו והפס דעתו אלמלא פרטוף אדם לרבי יהודה אסור: והוא דנקט גריוא וקא חייב. אסור על ס' יוסף אבל פרטוף אדם גרידא סרי בהנאה: חילין. תרגום של סנפיר לשון אחר כמו שערות: פרקוי. חליותיו: הלכה כר"פ. שאם חין לו חילין מותר: בריבין. כלומר אדם גדול וכן קורין לו כפינו: מלא טבעת. ולא הגביהה עד שצטלה העובד כוכבים: סטרו. הכהו על הלחי: זוטו של ים. לשון ים החוזר לאחוריו עשר וחמש עשרה פרסאות ופוטף כל מה שמואל דרך חזרתו וכן עושה בכל יום: שולית. כשהנהר גדל ויואל על גדותיו ופוטף: מהיחשין מהן. וכיון לחייאש עובד כוכבים בטלה מדעתיה ללא למפלחה ותו לא כריך לטבולה: מאיסורא מי מייאש. עדיין העובד כוכבים שאיבדה קורא לה עבודה כוכבים דמימר אמר וכו': דמות אורת לבנות. גרסינו: כזה ראייה. כדי לזדקן אם יהיו דבריהם מכוונים: לא תעשון כדמות שמי. הכא לא גרסינו במרום: שאפשר לעשות כמותן. ממש כגון שמשין של מטה חזר ואולם והיכל ומנורה אבל שמשין של מעלה שאי אפשר לעשות כמותן ממש חלף לזר דוגמתו מותר: בית תבנית היכל. בלחורו ורחבו ורומו ושיעור מדה פתחו אבל אם נשתנה במקל מותר: אבל עושה מנורה של חמש. נרות ושל ששה ושל שמונה שאין דומין לשל מקדש ושל שבעה לא יעשה שהיא כשל מקדש ואפילו של שאר מיני מתכות שאף היא לא יעשה שאינה של זהב כשרה במקדש כדלפי' בהקומץ רבה (מנחות דף כה): מכלל ופרט וכלל אבל של עץ סרי לחינה כשרה במקדש דהפרט מפורש מתכת: רבי יוסי בר יהודה אמר אף של עץ לא יעשה. שאף היא כשרה במקדש: ומלכות בית חשמונאי. עשאוה במקדש של עץ לאחר שטימאוו יונים את ההיכל ונטלו כל כליו וגברה יד בית חשמונאי ונלחום דרבי יוסי בר יהודה דריש ליה בריבוי ומעוטי ועשית מנורת ריבה זהב טהור מיעט מקשה תיעשה המנורה חזר וריבה ריבה כל מילי ומיעט חרס: כדעץ. דילי: המשמשין לפני במרום. אלמלא שמשין עליונים קאסר: (רש"י)

תוספות רשב"ם גריס סר אפס. כלומר אמרו לו עיין ותדקדק כי אפס תבואה וכן נמצא הרבה סר. [לשון סר] סכינא (חולין יח). סייר נכסי (שם דף קה.). הלכה כר"ש בן אלעזר. פי' רשב"ם ואפילו אי משכחת תנא דפליג: ש"מ עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבירו. תימה אמאי לא נקט נמי ש"מ ישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים דאי משום דמשנה היא לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נב): הא דעובד כוכבים מבטל נמי מתני' היא ויש לומר משום דפשיטא ליה לא איצטריך לאשמועינן דהא לקמן גבי מתני' נמי פריך פשיטא והוצרך להעמידה שיש לו בה שותפות ואפי' אין כאן רבותא אלא מן הדיקוק ישראל הוא דאינו מבטל אבל עובד כוכבים מבטל אף על גב דאית ליה שותפות וקמשמע לן דישאל אדעתא דעובד כוכבים פלח אבל ישראל אחר שאין לו בה שותפות כלל פשיטא לן דאינו מבטל ולכן פשיטא כאן דלא היה לו שותפות: ולית ליה (המציל) כו'. וא"ת תקשה ליה אמתני' דקתני מתני' מצא תבנית יד וכו' הרי אלו אסורין ורמינהי המציל כו' וי"ל דמתני' איכא לשנויי דמצא במקום שאין רבים מצויין אבל הכא בעובדא דבריבי קתני שהיה מהלך בדרך: איידי דדמיה יקרים מזבין לה לעובד כוכבים. והא דאמרין לקמן (דף נג.). מכרה או משכנה (לצורך) [לצורך] ישראל מותרת משום דבטלה וקא מפרש דה"ה כשאינו צורך נמי מדפריך עלה מההיא דהלוקח גרוטאות ולא קאמר דאיידי דמיה יקרים מזבין לה לעובד כוכבים וי"ל דשאני הכא דאיכא תרי ספיקי לאיסורא שמא עובד כוכבים ימצאנה ויעבדנה ואף אם ימצאנה ישראל שמא איידי דדמיה כו' אבל התם ליכא אלא חדא ספיקא דהא קיימא היא ביד ישראל ולהכי ודאי מבטל לה: אכסדרה תבנית אולם. שהאולם היה פרוץ במלואו לרוח מזרחית וה"נ אמרינן בלא יחפור (ב"ב דף כה): עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת ומ"מ קרי ליה פתח האולם בהרבה מקומות בתלמוד כמו פתח המשכן שהיה פרוץ במלואו לרוח מזרחית וקרי ליה פתח בפסוק: לא תעשון אתי' תימה כיון דפרצוף אדם לחודיה אסור אמאי אצטריך לאסור דמות שמיים שבמרום וי"ל דודאי ליכא למעלה שום מלאך ושרף ואופן וכרוב כדמות אדם ממש דה"נ אמרינן בפ"ק דחגיגה (דף טו.). דליכא עורף וא"ת כיון דפרצוף אדם לחודיה אסור אמאי אצטריך לאסור דמות ארבעה פנים בהדדי תיפוק ליה דאיכא דמות אדם וי"ל לחייב אף כשמצא פרצוף אדם והשלים לד' פנים אי נמי לעבור בשני לאוין ויש לדקדק מדלא קאמר אלא ש"מ דרשא דלא תעשון אתי אתיא אליבא דכולי עלמא ואפילו אליבא דרבא דאוקי מתני' דלעיל כולה במוצא ולדידיה לא תידוק מיניה דעשיית אדם מותרת דודאי אסורה היא וכן משמע לקמן דקאמר טבעת שחותמה שוקע אסור לחתום בה ומסתמא היינו בפרצוף אדם דאין רגילין לחתום בצורת כוכבים ומזלות וכן הלכה דפרצוף אדם אסור לחתום ואסור לעשות ומיהו אותם צורות אדם שצובעים בסדינים בצבעים וכן ברקמה מותרין כיון שאין להם פרצוף שלם אלא חצי פרצוף.: (תוספות)

לא אסרה תורה אלא בדמות ד' פנים בהדי הדדי אלא מעתה פרצוף אדם לחודיה תשתרי אלמה תניא כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם אמר רב יהודה בריה דרב יהושע מפרקיה דרבי יהושע שמייע לי לא תעשון אתי לא תעשון אותי אבל שאר שמשין שרי ושאר שמשין מי שרי והתניא [\[שמות כ-כג\]](#) לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמישי המשמשין לפני במרום כגון אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון ושבמדור התחתון מי שרי והתניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת כי תניא היא לעובדם אי לעובדם אפילו שילשול קטן נמי אין הכי נמי ומסיפיה דקרא נפקא דתניא אשר בארץ לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות מתחת לרבות שילשול קטן ועשייה גרידתא מי שרי והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמישי המשמשין לפני במרום כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות שאני ר"ג דאחרים עשו לו והא רב יהודה דאחרים עשו לו וא"ל שמואל לרב יהודה שיננא סמי עיניה דדין התם בחותמו בולט ומשום חשדא דתניא טבעת שחותמה בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה חותמה שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה ומי חיישין לחשדא והא בי כנישתא דשף ויתב בנהרדעא דאוקמי ביה אנדרטא והוו עיילי ביה אבוא דשמואל ולוי ומצלו בגויה ולא חיישי לחשדא רבים שאני והא רבן גמליאל דיחיד הוה כיון דנשיא הוא שכיחי רבים גביה ואיבעית אימא דפרקים הואי ואיבעית אימא להתלמד שאני דתניא [\[דברים יח-ט\]](#) לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות: רשב"ג אומר וכו': איזו הן מכובדין ואיזו הן מבוזין אמר רב מכובדין למעלה מן המים מבוזין למטה מן המים ושמואל אמר אלו ואלו מבוזין הן אלא אלו הן מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות תניא כוותיה דשמואל מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות מבוזין שעל היורות ועל הקומקמסין ועל מחמי חמים ושעל הסדינין ועל המטפחות: [\[מתני' רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף הוא נעשה זבל שנאמר \[\\[דברים יג-ח\\]\]\(#\) לא ידבק בידך מאומה מן החרם: \[\\[גמ' תניא אמר להם רבי יוסי והלא כבר נאמר \\[\\\[דברים ט-כא\\\]\\]\\(#\\) ואת חטאתכם\]\(#\)](#)

[\[רש"י\]](#) ארבעה פנים. פני שור ואדם ואריה ונשר לחיה אחת דוגמת חיות הקדש דכתיב אתי השריות אללי: שבמדור העליון. כלכתיב אתי אכל חמה ולבנה במדור התחתון הם: דאחרים עשו לו. עובדי כוכבים: והא דרב יהודה דאחרים עשו לו. אורה בטבעת שהיה מניחה: סמי עיניה דלין. פחות לזכותו: חשדא. שלא יאמרו לה הוה עובד: חותמה. לזכותה: ומותר לחתום בה. כשהוא חותם שוקע החתום בשעיה ואינו נראה מבחוץ: חותמה שוקע. אסור לחתום לכשהוא חותם הוי חותמה בולט ולקמן פריך ה"נ ניהוש לחשדא: דשף ויתב. שם מקום שהיה במדינת נהרדעא ויש אומר יכניה וגלותו נטלו עמהן מאבני ירושלים ומעפרה ובנאוהו שם והיינו דשף ויתב בנהרדעא נישוף כלן ונתישב כלן והיינו דכתיב כי רנו עבדיך את אבניה וכו': אנדרטא. כלם: והא ר"ג יחיד הוה. וניהוש לחשדא: דפרקים. שם חוליות ולא היה מחברם אלא בשעת בדיקה עדים וכל יומא לא חזו לה וליכא חשדא: למעלה מן המים. על אוגני הכלי: למטה מן המים. בשולים ובדפנות: מבוזין. שמשמשין בהן במאכל ובמשתה ואין מכובדין אלא העשוין לתכשיט: שירין. כמדין: קומקמסין. סירות קטנות של מתכת: מתני' וזורה לרוח. שלא יבא בה ישראל ליהנות ממנה: אף הוא. אם יזנה לרוח גם עתה יש הנאה ממנה: גמ' (רש"י)

[\[תוספות\]](#) לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון. אור"י דכל אלו תירוצים של אביי אמת הן דמדלא קאמר בכל אחד ואחד אלא אמר אביי ש"מ שלא היה חוזר בו אלא מתחלה היה דורש מן המקרא לאסור שמשין של מטה כגון היכל ואולם ואחר כך לאסור שמשין שבמדור העליון כגון שרפים ואופנים ובשמים תחתונים חמה ולבנה כוכבים ומזלות שהם קבועים ברקיע שני: שאני ר"ג דאחרים עשו לו. הקשה הר"ר אלחנן דלכאורה משמע שצוה ר"ג לעובד כוכבים לעשות והא אמירה לעובד כוכבים שבות ואפילו בדבר שאינו של שבת כדאמרין בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף צ. ג.) גבי חסום פי פרתיה ודוש בה וי"ל דמצוה שאני ויש שהיו רוצים להחמיר שלא להחתיים לעובד כוכבים חותם שיש בו צורת אדם בשביל חוב אא"כ היה העובד כוכבים מביא לו מעצמו וכן שלא לחגור אותם רצועות שיש בהם צורת אדם בולטת אמנם יש סמך להתיר מתוך הלכות גדולות שמעמיד אותה דרב יהודה בצורת דרקון ושם שייך חשדא טפי מבאחריני כדתנן מצא כלים ועליהם צורת דרקון כו' יוליכם לים המלח ואנדרטי דקא חייש לחשדא היינו משום שהיה צלם דמות אדם כל גופו בידיים ורגלים: והא רב יהודה דאחרים עשו לו. פירוש ואפ"ה הזהיר בו שמואל שלא להשהות אם לא יסמא עינו שלא יחשדוהו שעשאו ועבר על לא תעשו ומשני שאני רב יהודה שחותמו בולט היה ולא היה משום חשד עשייה אלא משום חשד עבודת כוכבים: והא ר"ג יחיד הוה. וא"ת אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת ולכך עשאה ר"ג ואור"י ור"ת וריב"א כי בחמה ולבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין וכן ברקיע שוקעין הם ולא מפליג בהכי אלא גבי פרצופין וכיוצא בהן: שעל הסדינין ועל המטפחות. ר"ח גר' מטבעות דסדינין ומטפחות חד הוא והלכך מותרין מטבעות שיש בהם צורת עבודת כוכבים: שוחק וזורה לרוח או מטיל לים. בפסחים פרק כל שעה (דף כח.) מייתי האי מתני' גבי חמץ דתנן (מפזר) וזורה לרוח או מטיל לים ומביעא לן בתרווייהו שוחק ומטיל לים או מטיל לים בעיניה ואמר רבה חמץ דלשאר מימות בעי פירור עבודת כוכבים דלים המלח לא בעי שחיקה פי' דלגבי חמץ לא משכחנא בשום דוכתא ים המלח אבל בעבודת כוכבים אשכחנא בכמה דוכתי דקאמר יוליד הנאה לים המלח הלכך אף הכא נמי דקתני לים סתמא ים המלח הוא ורב יוסף אמר אדרבה איפכא הוא חמץ דמאיס לא בעי פירור עבודת כוכבים דלא מימאסא בעינין שחיקה ומסתמא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בעבודת כוכבים אף בים המלח דאיירי ביה רבה ולפי זה תימה לרבנן אליבא דרב יוסף היאך יבערו עבודת כוכבים בשלמא לרבה יעשה שחיקה בשאר מימות דלים המלח אפילו בעיניה אלא לרב יוסף היכי ליעבוד דע"כ לרבנן אף שחיקה בשאר מימות אינו מועיל מדאיצטריכו רבנן בגמרא

לקמן דף מד.) לטעמיה דלא נתכוין משה אלא לבדקן כסוטות מכלל דלא מהניא שחיקה בשאר מימות כמו שנפרש שם ואם כן מה יעשה וכי כל שעה ילך לים המלח וי"ל דישחוק ויזרה במקום שאינו מגדל צמחים. אמרו לו אף הוא נעשה זבל. פי' רשב"ם וקא סברי זה וזה גורם אסור ורבי יוסי לא חייש דסבר זה וזה גורם מותר ומכל מקום אסור לזבל שדה לכתחלה אף לרבי יוסי בזבל של עבודת כוכבים כיון שהוא מתכוין ליהנות ואין להקשות דרבנן אדרבנן דהכא חיישו רבנן לזבל ואילו גבי חמץ בפרק כל שעה (פסחים דף כח.) אמרי רבנן (מפזר) וזורה לרוח דיש לחלק גבי חמץ כתיב לא יאכל והלכך אינו אסור אלא כדרך הנאה גמורה אבל בעבודת כוכבים כתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם ואפילו כל דהו אי נמי רבנן דהתם היינו רבי יוסי דהכא: אמר להם ר' יוסי לחכמים והלא כבר נאמר ואת חטאתכם אשר עשיתם וכו' מואכות אותו טחון עד אשר דק דמסתמא כל דבר הנשחק עומד ליזרות לרוח וגם רש"י פירש זה לשונו ואת חטאתכם אשר עשיתם וכו' מואכות אותו טחון קא מותיב אבל מואשרוף לאו תיובתא היא דכל כמה דלא שחיק ליה מחבר בהדדי ואינו נעשה זבל משמע דרבי יוסי היה אומר להם ששחקן לזרות לרוח וקשה לר"י וכי היה רבי יוסי טועה בזה שלא היה זרקו למים והא באותו פסוק עצמו דואכות אותו כתיב ואשליך את עפרו אל הנחל היורד מן ההר דהיינו מים היורדים ועוד מאי אהדרו ליה לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות לפי סברתנו אין אנו צריכים לאותה בדיקה כלום אלא משום דכתיב ויזר על פני המים לבד ורבי יוסי הקשה מדבעי כתישה שמע מיניה דזורה לרוח לכן נראה לפרש דרבי יוסי אסיפא דואשליך את עפרו אל הנחל סמיך אלמא לא זרקו לים אלא לנהר ונהר אינו אלא כמו זורה לרוח שכן דרך נהרות שמתגרשים מימיהם רפש וטיט על גדותיהם ושם עושה זבל ואפ"ה לא חש משה רבינו לכלום אמרו לו הרי הוא אומר ויזר וישק לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות והשקה אותם הזהב ולא נשאר מן הזהב כלום אבל ודאי אין שחיקה מועלת בשאר מימות: (תוספות)

א

-

מד

דף

אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרוף אותו באש ואכות אותו טחון היטב עד אשר דק לעפר ואשליך את עפרו אל הנחל היורד מן ההר אמר לו משם ראייה הרי הוא אומר [\[שמות לב-כ\]](#) ויזר על פני המים וישק את בני ישראל לא נתכוין אלא לבדוקן כסוטות אמר להם רבי יוסי והלא כבר נאמר [\[דברי הימים ב טו-טז\]](#) וגם (את) מעכה (אמנו) הסירה מגבירה אשר עשתה (מפלצתה) וגו' וידק וישרף בנחל קדרון אמר לו משם ראייה נחל קדרון אינו מגדל צמחין ולא והתניא אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין נחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל ומועלין בהן מקומות מקומות יש בו יש מקום מגדל צמחין ויש מקום שאין מגדל צמחין מאי מפלצתה אמר רב יהודה דהוה מפליא ליצנותא כדתני רב יוסף כמין זכרות עשתה לה והיתה נבעלת לו בכל יום אמר להן רבי יוסי והלא כבר נאמר [\[מלכים ב יח-ד\]](#) וכתת נחש נחשת אשר עשה משה אמרו לו משם ראייה הרי הוא אומר [\[במדבר כא-ח\]](#) ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף לך משלך ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו והתם בדין הוא דכתותי לא הוה צריך אלא כיון דחזא דקא טעו ישראל בתריה עמד וכיתתו אמר להם והלא כבר נאמר [\[שמואל ב ה-כא\]](#) ויעזבו שם את עצביהם וישאם דוד ואנשיו ומאי משמע דהאי וישאם דוד לישנא דזרוי הוא כדמתרגם רב יוסף [\[ישעיה מא-טז\]](#) תזרם ורוח תשאם ומתרגמינן תזרינון ורוח תטלטלינון אמרו לו משם ראייה הרי הוא אומר וישרפו באש ומדלא כתיב וישרפם וישאם ש"מ וישאם ממש מכל מקום קשו קראי אהדדי כדרב הונא דרב הונא רמי כתיב [\[דברי הימים א יד-ב\]](#) ויאמר דוד וישרפו באש וכתוב וישאם לא קשיא כאן קודם שבא איתי הגיתי כאן לאחר שבא איתי הגיתי דכתיב [\[שמואל ב יב-ל\]](#) ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה ככר זהב ומי שרי איסורי הנאה נינהו אמר רב נחמן איתי הגיתי בא וביטלה משקלה ככר זהב היכי מצי מנח לה אמר רב יהודה אמר רב ראוייה לנוח על ראש דוד רבי יוסי ברבי חנינא אמר אבן שואבת היתה בה דהות דרא לה רבי אלעזר אמר אבן יקרה היתה בה ששונה ככר זהב: [\[תהילים קיט-נו\]](#) זאת היתה לי כי פקודיך נצרתני מאי קאמר הכי קאמר בשכר שפקודיך נצרתני זאת היתה לי לעדות מאי עדותה א"ר יהושע בן לוי שהיה מניחה במקום תפילין והולמתו והא בעי אנוחי תפילין א"ר שמואל בר רב יצחק מקום יש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין [\[דברי הימים ב כג-יא\]](#) ויוציאו את בן המלך ויתנו עליו את הנזר ואת העדות נזר זו כלילא עדות א"ר יהודה אמר רב עדות הוא לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו וכל שאינו ראוי למלכות אין הולמתו [\[מלכים א א-ה\]](#) ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך אמר רב יהודה אמר רב שמתנשא להולמו ולא הולמתו [\[מלכים א א-ה\]](#) ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו מאי רבותיהו תנא כולם נטולי טחול וחקוקי כפות הרגלים היו:

רש"י הרי הוא אומר ויזר על פני המים. לזכר למיחש לזבל והאי ללא השליכו לים שלם לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות שהמים בודקין אותם שחטאו והוכיגים אותם כדלמרי' ההם (יומא סו) זיבח וקייטר כסיף גיפף ונישק באסכרה שמח בלבו בהדרוקו: הסירה מגבירה. השפילה ממלכות: מפלצת. לקמן מפרש: וידק וישרף בנחל קדרון. ולא חייש לזבל מוידק קא מותיב: ואת חטאתכם וגו'. מואכות אותו טחון קא מותיב אבל מואשרוף לאו תיובתא היא דכל כמה דלא שחיק ליה מחובר בהדדי ואינו נעשה זבל: אלו ואלו. דמים החיכונים ודמים הפנימיים שזריהן נשפכין על יסוד מזבח החיכונים והן יורדין מן היסוד ללפפה: ומתערבין באמה. סילון של

מיס שהיה בעזרה: ומועלין בהם. לאו קרבן מעילה קאמר דאין מעילה דם קדשים כדאמרין בפרק הוציאו לו אלף אסור ליהנות מהן אלף דמים: לגנבים. לזבל גנותיהן: מקומות מקומות יב ב. ויש מגדל ויש שאינו מגדל: מפליא ליצנותא. ליצנות מופלח כדחני רב יוסף: וכתת נחש הנחושת. כי בימים ההמה בית ישראל מקטרין לו אלמא עבודת כוכבים הוא וכתבי וכתת: ואין אדם אוסר. אותו שהקטירו לו לא היו יכולין לאסרו שאין בהן כח להקטורו לעבודת כוכבים: דכתתי נמי לא כריך. דמותר ליהנות ממנו: עמד וכיתתו. לפרסומי מילתא: דזוויי. לשון זורה לרוח: כדמתרגס. תזרס תזרינון ורוח תשאס ורוחא תטלטלינון אלמא וישאס לשון זכרוי וטלטול: אמרו לו הרי הוא אומר. בדברי הימים ויאמר דוד וישרפו ומדלח כתב בחד קרא וישרפס וישאס ש"מ לאו תרוייהו כדקאמרת שרפס ואח"כ זורה לרוח: אלף וישאס ממש. נטלס עמו ונהנה מהס ומתחלה אמר לעבדיו לשרפס כדמפרש ואזיל מושרפו לא מצי לאותביניהו לרבנן דכל זמן שאין נדוקין ע"י כתישה אינו נעשה זבל: קשו קראי אהדדי. וישרפו משמע אסור בהנאה וישאס משמע נהנה מהם: קודם שבה איתי. וביטלה אמר דוד לשרפס: ובה איתי וביטלה. והדר וישאס דוד איתי הגתי עובד כוכבים היה: עטרת מלכס. בזני עמון קאי ועבודת כוכבים שלהם מלכס שמה על סם מלוכה כדכתיב (מ"א יא) ולמוךך שרפס בני עמון והאי עטרת מלכס בעבודת כוכבים קאמר: היכי מצי מנח לה. והלא כבד שקיס מנה הוא ומאד היא כבידה וקרא כתיב ותהי על ראש דוד: אר"י. האי ותהי על ראש דוד לאו דמנח לה אלף הכי קאמר חשונה ורואיה לדוד שעשו למדת ראשו והולמתו כדלקמן: אבן שואבת. דרך אותה האבן להגביה המתכת ולתלותה באויר: דהות דריא לה. שהיתה נושאת לעטרה ומגביהתה: שקה ככר זהב. והיינו משקלה ככר זהב שקולה היא ככר זהב: זאת היתה לי. עדות עטרה זו מעידה עלי שאני הגון למלכות: הולמתו. ויושבת בראשו יפה ומכוונת למדת ראשו: מקום תפילין. חריץ שבראשו למעלה מן הפדחת מקום שמוחו של תינוק רופס: מקום יב בראשו דראוי להניח סם ב' תפילין. שרחב החריץ מקום כרך שני רצועות והיא היתה נוחה בחאי רחבו: ויוציאו את בן המלך. ביושבת כתיב בזן אמריה שהחביאה אותו אחותו כשהרגה עתליה את כל זרע המלוכה וכשגדל הוציאוהו ונתנו עליו הנזר לעדות שהוא מזרע המלוכה: אמר רב יהודה שביקש להולמו. ואף על גב דאמר רב יהודה לעיל ראויה היתה לנוח אצל אנוחי לא מנח לה מיהו חדא שעתיא דקיי ליה בגויה אס הגון הוא למלכות: רבותייהו. דהנך חמשים אוש: דכתיב ויעש לו. דמשמע שהיו משונים: נטולי טחול. הטחול מכביד: וחוקי כפות הרגלים. נטל הבשר מן העלס ולא היו מרגישים בקוליס ובכרקים: (אש"י)

תוספות נחל קדרון אינו מגדל צמחים. משמע אבל בשאר מקומות שחיקת כלי מתכות מגדל צמחים וקשה דבפרק כסוי הדם (חולין דף פח: ושם ד"ה שחיקת) קאמר אין מכסין בשחיקת כלי מתכות לפי שאינו מגדל צמחים וי"ל דלחודיה ודאי אינו מצמיח אבל כשהוא מזבל בקרקע המגדל צמחים הוא גורם ומסייע להצמיח אי נמי כשנשרף כמו עגל מגדל צמחים והתם איירי בלא שריפה: מקומות יש בו. היה יכול לתרץ שהגנבים היו ממקום אחר: מפליא ליצנות. פ"ה ליצנות מופלא ובב"ר סוף פרשת תולדות. יצחק מה את מפליא בי כלומר למה אתה מלעיג עלי וכן פי' בערוך (ערך פלא): והלא כבר נאמר וכתת וכו'. ומסתמא לא השליכו לים המלח דכיון שבה לספר המעשה אם השליכו לים היה לו לומר כמו שמפרש והולך ביעור הנחל קדרון ואע"ג שאינו מפרש זורה לרוח זה א"צ כי אחר שהיה נשחק ממילא היה. נזרק וא"ת לרבנן בסמוך דמיייתי מושרפו באש מאי קושיא היא לרבי יוסי כיון שלא הזכיר להשליכו לים וי"ל דהתם לא בא לספר במעשה ביעור עבודת כוכבים אלא בא לומר שעזבו עצביהם: כאן קודם שבה איתי הגיתי. תימה למה לא לקח עובד כוכבים לבטל בע"כ כרבי אלעזר הקפר ועוד לאבוי דמשני לעיל. כשפחתה אבל בשבורה אפילו ישראל מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים למה לא שברוה וי"ל דיש חילוק בין עבודת כוכבים של עץ לשל מתכת וכן יש תירוץ בירושלמי כאן בשל עץ כאן בשל מתכת: אבן שואבת היה בה. וכשהיה יושב על כסא מלכותו מניחה ואבן שואבת. שקועה למעלה ולא היתה האבן שואבת חקוקה בנזר: שהיה מניחה במקום תפילין והולמתו. פירוש זה נס גדול ששם אין הראש עגול והיא היתה עגולה ממש ואף על פי כן היתה מכוונת ומיושבת בראשו: (תוספות)

ב - **מד** **דף**

מתני' שאל פרוקלוס בן פלוספוס את ר"ג בעכו שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר ליה כתוב בתורתכם **[דברים יג-יח]** לא ידבק בידך מאומה מן החרם מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר לו אין משיבין במרחץ וכשיצא אמר לו אני לא באתי בגבולה היא באה בגבולי אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא אומר נעשה אפרודיטי נוי למרחץ: דבר אחר אם נותנים לך ממון הרבה אי אתה נכנס לעבודת כוכבים שלך ערום ובעל קרי ומשתין בפניה זו עומדת על פי הביב וכל העם משתינין לפניה לא נאמר אלא אלהיהם את שנוהג בו משום אלוה אסור את שאינו נוהג

בו משום אלוה מותר: **גמ'** והיכי עביד הכי והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא וכי תימא בלשון חול אמר ליה והאמר אביי דברים של חול מותר לאומרו בלשון קדש דברים של קדש אסור לאומרו בלשון חול תנא כשיצא אמר לו אין משיבין במרחץ א"ר חמא בר יוסף ברבי א"ר אושעיא תשובה גנובה השיבו ר"ג לאותו הגמון ואני אומר אינה גנובה מה גנובתיה דקאמר לו זו עומדת על פי הביב וכל אדם משתין בפניה וכי משתין בפניה מאי הוי והאמר רבא פעור יוכיח שמפערין לפניו בכל יום ואינו בטל ואני אומר אינה גנובה זו עבודתה בכך וזו אין עבודתה בכך אמר אביי גנובתה מהכא דקאמר ליה אני לא באתי בגבולה והיא באה בגבולי וכי בא בגבולה מאי הוי והתנן עבודת כוכבים שיש לה מרחץ או גינה נהנין מהן שלא בטובה ואין נהנין מהן בטובה ואני אומר אינה גנובה שלא בטובת רבן גמליאל כבטובת אחרים דמי רב שימי בר חייא אמר גנובתה מהכא דקאמר לו זו עומדת על הביב וכל אדם משתין בפניה וכי משתין בפניה מאי הוי והתנן רק בפניה השתין בפניה גיררה וזרק בה את הצואה הרי זו אינה בטילה ואני אומר אינה גנובה התם לפי שעתא הוא רתח עלה והדר מפייס לה הכא כל שעתא ושעתא בזלזולה קיימא רבה בר עולא אמר גנובתה מהכא דקאמר ליה אין אומרין נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ וכי אמר נעשה מרחץ לאפרודיטי נוי מאי הוי והתניא האומר בית זה לעבודת כוכבים כוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואני אומר אינה גנובה נהי דאיתסורי לא מיתסרא נוי מיהא איכא:

רש"י מתני' פרוקלוס. מין עובד כוכבים היה: אפרודיטי. קס עבודת כוכבים והמרחץ עומד בחכרה: אין משיבין. דברי תורה במרחץ לפי שאדם עומד ערוס: היא בלא בגדולי. שהמרחץ קודם לה והמרחץ נעשה לכל הבא למרחץ ולכל כל הימנה שתיא גזולת את הכיס: ועוד תשובה אחרת אין לנו אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי דמרחץ לכו דבר נוי הוא אלף נעשה אפרודיטי נוי למרחץ נמלא שהיא משמחתו והיא טפלה והוא עיקר: ביב. חרץ העשוי בקרקע להוציא שופכין לרה"ר: לא נאמר. בתורה לאיסור אלף אלהיהם דכתיב אבד תאבדון וגו': גמ' והיכי עביד הכי. להאמר ליה במרחץ והלא אין משיבין במרחץ ואסור לאמרם בלשון חול צבית המרחץ שאע"פ שאינה בלשון הקדש לא נפקי מקדושתיהו: גנובה. כלומר דהוה בקא: ואני אומר. ר' חמא קאמר לה ופליגא אדר' הושיעיא רביה: וכי בא בגבולה. כלומר ואפילו קדמה עבודת כוכבים למרחץ מאי איכפת לן: שלא בטובה. שלא יחזיק טובה לכומרים ובהנאה לא מיתסר כדאמרין לקמן אין הקדש לעבודת כוכבים עד שיקריב לפניו בתקרובה: כבטובת אחרים. שהיה חשוב וטובה היא להם כשהוא נהנה מהן הלכך אי לכו מרחץ קודם הוה אסור כל הנני: ואני אומר אינה גנובה. מילתא דרבי חמא בר יוסף קא מפרשי: גיררה. בטיט ובזואה לא בטלה לקמן (דף נג). נפקא לן מוהיה כי ירעב והתקף וקלל במלכו: שאין הקדש לעבודת כוכבים. באיתרה עד שיקריבנה לפניו בתקרובה: נוי מיהא איכא. אי הוה רחיצה נוי לעבודת כוכבים אסור לייפות עבודת כוכבים אף על גב דאיתסורי לא מיתסר מרחץ בהנאה: (רש"י)

תוספות תנא כשיצא א"ל אין משיבין במרחץ. פי' רשב"ם כשיצא א"ל לפי שאין משיבין במרחץ לא הייתי יכול להשיבך עד עכשיו שיצאתי ובהכי ניחא דלא תקשי מתני' וי"ס דגרסי בברייתא וכשיצא א"ל אין משיבין וכו' משמע דכשיצא לא השיבו אלא אין משיבין וקשה להר"ר אלחנן דבמתני' קתני וכשיצא השיבו ואור"י דג' בתים יש במרחץ כמו שמפרש בפ"ק דשבת (דף י.). פנימי אין שם שאילת שלום אמצעי יש בו שאילת שלום ואין שם דברי תורה חיצון מותר אף בד"ת והוא שאלו בבית הפנימי ושם לא השיבו כלום וכשיצא מבית הפנימי לאמצעי השיבו אין משיבין במרחץ ומשום דרכי שלום השיבו כך מפני איבת אותו הגמון דהוי כמו שאילת שלום וכשיצא לבית החיצון השיבו תשובות ממשנתנו שאף דברי תורה מותרים שם: תשובה גנובה. פ"ה דהוה בקש מיהו אין לפרש כן לדברי אביי ולרבה בר עולא שאומרים שאפילו לא היה כדברי ר"ג לא היה אסור לכן נראה לפרש גנובה כלומר עלובה ומכוסה ממנו ותגנוב את לבבי מתרגמינן וכשיצא מניי (בראשית לא): והאמר רבא פעור יוכיח. לכאורה משמע דרבא אמר למילתיה בדוכתא אחריתי ולא נתפרש היכא: נהנין ממנה שלא בטובה. פירש רש"י כאן שאין להחזיק טובה לכומרים בכך בטובה שצריך להחזיק טובה אבל לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נא): פ"ה בטובה בשכר וכן פר"ח ולא נהירא לר"ת דלשון בטובה לא משמע הכי ואדרבה בשכר ושלא בשכר מיבעי ליה ועוד דאי בשכר אסור ומטעם שמרויח לעבודת כוכבים תקשי מהכא למ"ד לעיל בפ"ק (דף יג.) מהנה מותר ועוד דאמרין לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נא): דאיכא לאחרים חלק בהדה אפילו בטובת הכומרים שריא ואי מייירי בשכר כי איכא לאחרים חלק בהדה נמי מאי הוי הא מרויח לעבודת כוכבים לכן נראה לר"ת כמו שפי' רש"י כאן ועוד נראה לר"ת דמה שאנו אופין עתה בתנור של כומרים וטוחנין בריחים של מים שלהם ודאי ליכא למיחש דלא מיבעיא בשכר דשרי דאין אנו מחזיקין להם טובה אלא אפילו שלא בשכר נמי מותר כיון שאין התנור והריחים בבית העבודת כוכבים עצמו כמו הכא מרחץ של אפרודיטי ולא דמי ליריד של עובדי כוכבים דאסרנא לעיל פ"ק (דף יג.). אליבא דרבי יוחנן דאמר נהנה אסור מהנה לא כ"ש דהתם עושיין מן המכס צרכי עבודת כוכבים אבל הכא אין עושיין אלא הנאת הכומרים והכי נמי אמרין בסוף סורר ומורה (סנהדרין דף עד:). אנו קאוקי ואמונאי היכי יהבינן אלא הנאת עצמן שאני וגרס לקמן פרק רבי ישמעאל בירושלמי חלילין של עבודת כוכבים אסור לספוד בהן ואם היו מעלין שכר למדינה אע"ג שהן עושיין לצורך עבודת כוכבים מותר לספוד בהן חנויות של עבודת כוכבים אסור לשכור מהם ואם היו מעלין שכר למדינה אע"ג שהן לצורך עבודת כוכבים מותר גנאין של עבודת כוכבים אסור ליתן להם אם היו מעלין שכר למדינה אע"ג שהיא לצורך עבודת כוכבים מותר: וכי נעשה מרחץ נוי לעבודת כוכבים מאי הוי. וקשה דהא לקמן (דף נא): אמרין דנוי ותכשיטי עבודת כוכבים אסורין ועוד כי משני נוי מיהא איכא פירש רש"י ואם היה רחיצה נוי לעבודת כוכבים אע"ג דלא מיתסר מרחץ בהנאה מיהא אסור לנו ליפותה ואינו נראה לר"י שהרי לא היה מקשה אותו הגמון אלא מפני שהיה נהנה מן העבודת כוכבים אפילו אינו נוי אלא הכי פריך כי נמי עשאו לנוי ונתנו לעבודת כוכבים מאי הוי והתנן וכו' דודאי נוי ותכשיט לעבודת כוכבים לא הוי האי מרחץ ליאסר כדן נוי עבודת כוכבים ותכשיטיה אלא כדן בית הוא ומסיק נהי דאיתסורי לא מיתסר המרחץ מן התורה דהוי כאומר בית זה לעבודת כוכבים מכל מקום מדרבנן מיהא יש לו לאסור ליהנות משום איסור נוי ולכך אם

דף מה - א

מתני' הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן אסורין שנאמר **[דברים ז-כה]** לא תחמוד כסף וזהב עליהם ר' יוסי הגלילי אומר **[דברים יב-ב]** אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם אלהיהם על הגבעות ולא הגבעות אלהיהם ומפני מה אשירה אסורה מפני שיש בה תפיסת ידי אדם וכל שיש בה תפיסת ידי אדם אסור אר"ע אני אובין ואדון לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים: **גמ'** ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא אמר רמי בר חמא אמר ריש לקיש צפוי הר כהר איכא בינייהו תנא קמא סבר צפוי הר אינו כהר ומיתסר ור' יוסי הגלילי סבר צפוי הר הרי הוא כהר רב ששת אמר דכולי עלמא צפוי הר אינו כהר

רש"י מתני' הן מותרין. ההרים עכמון מותרין לחטוב אבנים מהן ולזריעה דמחוצר לא מהסר כדנפקא לן (לקמון) מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם כדדריש ר' יוסי הגלילי: ומה שעליהן. כגון אם ציפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ורע"ג דאינהו לאו עבודת כוכבים מקרו ולא מתסרי גזירת הכתוב היא (שהרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהן כח לאסרן אבל עבודת כוכבים מיהא הוי) דתלוש שעליהם כחלוש של שאר עבודת כוכבים שנאמר לא תחמוד עליהם על כל שהן נעבדין משמע ועל כרחונו אנו כריכין לפרש דלאו עבודת כוכבים מיקרו דאמרין בהשוחט (חולין דף מ). הא דאמר להר והא דאמר לגדל דהר שהשוחט לשם הר לא מיקרי זבחי מתים והא דתניא לקמן ועובדיהם בסייף משום האי טעמא הוא דרע"ג דלאו עבודת כוכבים נינהו לענין איתסורי עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבדי להו ולעבודה כוכבים מיכווני חייב דהוא דומיא דמחוצר (בפרק בתרא (דף נד)): ר' יוסי הגלילי אומר. הרי המקרא מלמדנו שהמחוצר אינו נאסר שנא' אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו קם הגויים וגו' ומה תאבדו את אלהיהם על ההרים משמע אלמייס ופסיליהם שעל ההרים קרויים אלהיהם ולא ההרים קרויים אלהיהם ומאחר שהוא כן ומפני מה אשירה אסורה ולא דרשינן נמי תחת כל עץ רענן אלהיהם והלא אילן מחוצר הוא ולמה אסרו הכתוב דכתיב ואשריהם תגדעון: מפני שיש בהן תפיסת ידי אדם. שאדם נטעו: אר"ע אני אובין ואדון לפניך. אפרש ואדון לפניך לנו לדרוש מיעוטא מתחת עץ רענן שלא נאמר אלא למסור להם סימני מקום שרגילין אמוריים לעבוד קם עבודת כוכבים כדי שיחפשו וישראל קם ויבערו ומיעוטא דהרים וגבעות מיהא מינה ממעטינן ממשמעותיה דקרא שלא כוה לאבד את ההרים אבל כל עץ רענן כוה לנו לאבד במקום אחר ואשריהם תשרפון באש והכא לא נקוט ליה אלא משום סימנא: גמ' ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא. בין למר בין למר הרים וגבעות שרו: תנא קמא סבר צפוי הר אינו כהר ומיתסר. דכתיב לא תחמוד כסף עליהם כל שעליהם: ורבי יוסי סבר צפוי הר. בטל לגבי הר וכיון דהר לאו עבודת כוכבים צפוי נמי לא מיתסר ועליהם דקרא אפסילי אלהיהם תלושין קאי: רב ששת אמר דכולי עלמא צפוי הר אינו כהר. ואסור ור' יוסי לטפויי אתנא קמא קאתי למיתסר: (רש"י)

תוספות אלהיהם על ההרים. פרש"י בפי' אחרים וזה לשונו הן מותרין ההרים עצמם מותרים לזריעה ולחטוב אבנים מהם דמחוצר לא מיתסר כדדריש ליה ר' יוסי הגלילי מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ומה שעליהם כגון אם ציפוס בכסף וזהב אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב וגו' ואף על גב דאינהו לאו עבודת כוכבים מיקרו ולא מתסרו גזירת הכתוב היא שיהא תלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים דכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם על כל מה שהם עובדים משמע וע"כ צריכין אנו לפרש דלא מקרו עבודת כוכבים דאמרי' בהשוחט (חולין מ). ושם ד"ה הא) הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר שהשוחט לשם הר לא מיקרי זבחי מתים והא דתניא לקמן ועובדיהם בסייף משום האי טעמא הוא דרע"ג דלאו עבודת כוכבים נינהו לענין איתסורי עובדיהם מיהא עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכווני דהו דומיא דמחוצר בפ"ב עכ"ל והקשה ר"ת לפירושו זה דכיון דלא מקרי עבודת כוכבים ותקרבותן מותרת א"כ אמאי יענשו עובדיהם סייף הא אין זה עובד אלהים אחרים לכן נראה לר"ת דודאי עבודת כוכבים מיקרו ותקרבותן אסורה ולכך עובדיהם בסייף והא דדרשינן ולא ההרים אלהיהם קאי אבד תאבדון כלומר שאין צריך לעקור ההרים והא דאמרין בהשוחט דכיון דאמר להר אינו קרוי זבחי מתים ואינו אסור היינו כששוחט רחוק מן ההר שאז אין מתכוין לשם עבודת כוכבים וקרוב לפירוש זה מצאתי בפי' אחרים דרש"י וז"ל ומה שעליהם כגון אם ציפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ורע"ג דאינהו לא מיתסרי גזירת הכתוב הוא שההרים וגבעות שקרקע עולם אין בהם כח לאוסרם אבל עבודת כוכבים הו ותלוש שלהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים ותדע לך דעבודת כוכבים מיקרו דהא תניא לקמן

ועובדיהם בסייף ואם לאו עבודת כוכבים ניהו עובדיהם אמאי נהרגין ובתמורה (דף כח:): מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהו דומיא דמחובר עכ"ל ולפי זה קשה לר"י מדאמרין לקמן בפירקין (דף מו:): א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא או חילוף ומה נעבד שאסור בתלוש להדיט מותר במחובר לגבוה שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שנא הדיט ולא שנא לגבוה ואי ס"ד דעבודת כוכבים מיקרו היכי דייק דשרי לגבוה אי משום דאין נאסר להדיט הרי בעלי חיים דאין נאסרים להדיט ואפ"ה אסירי לגבוה ועוד קשה מה שפי' ר"ת דהר אינו קרוי זבחי מתים היכא ששוחט להר כיון שהוא רחוק מן ההר קצת דאפי' כי הו רחוק קצת מן ההר מאי הוה הא קאמר בפירוש דלשם הר קא שחית וא"כ מתכוין הוא לעבודת כוכבים לכן נראה לר"י כלשון ראשון של רש"י דודאי לאו עבודת כוכבים מיקרי כדמשמע בהשוחט (חולין דף מ.). ותקורבתן מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ביה ויאכלו זבחי מתים דההוא תלוש הוה והשתא נמי ניחא הא דאמרין לקמן דשרו לגבוה כיון שאין שם עבודת כוכבים עליהם כלל והו כאלו לא נעבדו: אמר ר"ע אני אובין ואדון לפניך. לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן מר"ע וגם בפרק בתרא דגיתין (דף פג.) בריש מזכיר ליה קודם ר"א בן עזריה ור"ע ותימה דאמרין בסוף איזהו מקומן (זבחים דף נז.) גבי ר"ט ור"ע והיה שם תלמיד אחד שבא לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרין נמי בעירובין (דף נג:): שאמרה לו ברוריא דביתהו דר"מ שהיה מתלמידי בתרא של ר"ע גלילי (גלילי) שוטה ונראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע ור' מננו בשנים היה ואע"ג שמזכירו בפרק בתרא דגיתין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מזכיר באגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע בפ"ט דכתובות (דף פד:): [ועי' היטיב תוס' כתובות קה. ד"ה דחשיב ותוס' סוטה ד. ד"ה בן עזאי]: כל מקום שאתה מוצא הר גבוה כו'. בירושלמי פריך מבית הבחירה ומסיק ע"פ נביא נבנה שם: תנא קמא סבר ציפוי הר אינו כהר ומיתסר. וא"ת מ"ש דציפוי הר אסור יותר מתקורבתו דשרי כדפרישית לעיל וי"ל דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב ההר ולכך אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דחשיבנא ליה למחובר כהר עצמו ושרי ואם תאמר אמאי מייתי ת"ק קרא דלא תחמוד לאסור ציפוי הא לא מיירי קרא אלא בנוי עבודת כוכבים וי"ל דהכי קא מייתי דכי היכי דנוי עבודת כוכבים אסירי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דאינו נעבד הכי נמי מתסרי ציפוי הר הנעבדים אע"ג דאיכא חדא לטיבותא שהם נעבדים מחוברים אי נמי י"ל דקרא אסמכתא בעלמא וא"ת מאי האי דציפוי הר אסור ותקורבתו שריא ואילו נעבד דבעלי חיים הוה איכא כדמשמע ריש פרק כל האסורים בתמורה (דף כח:): כדאמרין התם מתקיף לה רב חיננא טעמא דרבייה קרא לציפוי דבעלי חיים ממנן הבקר להוציא הנעבד הא לא רבייה קרא ציפוי מותר לגבוה והכתיב ואבדתם משמע מדלא מייתי קרא אלא לגבוה הא להדיט מותר ואע"ג דתקורבת בעלי חיים אסור כדמשמע בפ"ב דחולין (דף מ.). ואומר ר"י דציפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא א"נ איכא למימר דההוא דתמורה אתיא כר' יוסי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפי' נעבד ונראה לר"י דלרמי בר חמא כולהו תנאי דמתניתין אית להו אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור ר' יוסי הגלילי כדאמרין לקמן (עמוד ב) ות"ק מחמיר טפי ואסור אפי' ציפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי שרי א"כ ר"ע היכי דריש דעץ רענן אתא לסימנא לימא דאתא למימר ולא עץ רענן אלהיהם כגון אילן שנטעו ולבסוף עבדו אלא ודאי אסור: ורבי יוסי הגלילי סבר ציפוי הר מותר. ואם תאמר הא אמרין בכלי תלמודא. תנא בתרא לטפויי אתי וי"ל דשאני הכא דקרא דאייתי תנא קמא דלא

תחמוד משתמע שפיר לאסור ציפוי הר: (תוספות)

דף **מה** **ב**

והכא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קמיפלגי ת"ק סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר ורבי יוסי הגלילי סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור ממאי מדקתני סיפא מפני מה אשירה אסורה מפני שיש בה תפיסת ידי אדם וכל שיש בו תפיסת ידי אדם אסור וכל שיש בו תפיסת אדם לאתווי מאי לאו לאתווי אילן שנטעו ולבסוף עבדו ואף רבי יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור דתניא רבי יוסי בר' יהודה אומר מתוך שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם אלהיהם על הגבעות ולא גבעות אלהיהם שומע אני תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא רענן אלהיהם ת"ל [\[דברים יב-ג\]](#) ואשריהם תשרפון באש אלא תחת כל עץ רענן ל"ל ההוא לכדר"ע הוא דאתא דאר"ע אני אובין ואדון לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים ורבנן האי ואשריהם תשרפון באש מאי עבדי ליה מיבעי ליה לאילן שנטעו מתחילה לכך ור' יוסי בר' יהודה נמי מיבעי ליה להכי ה"נ אלא אילן שנטעו ולבסוף עבדו מנא ליה נפקא ליה [\[דברים ז-ה\]](#) מואשריהם תגדעון איזהו עץ שגידועו אסור ועיקרו מותר הוה אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו והא ואשריהם תשרפון באש קא נסיב לה תלמודא אילו לא נאמר קאמר אילו לא נאמר תשרפון באש הייתי אומר אשריהם תגדעון באילן שנטעו מתחילה לכך השתא דכתיב ואשריהם תשרפון באש אייתר ליה ואשריהם תגדעון לאילן שנטעו ולבסוף עבדו ורבנן האי ואשריהם תגדעון מאי עבדי ליה לכדר' יהושע בן לוי דא"ר יהושע בן לוי גידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש ארץ ישראל כיבוש ארץ ישראל קודם לביעור עבודת כוכבים דתני רבי יוסף [\[דברים יב-ג\]](#) ונתצתם את מזבחותם והנח ושברתם את מצבותם והנח והנח ס"ד שריפה בעי אמר רב הונא רדוף ואח"כ שרוף ור' יוסי בר' יהודה האי סברא מנא ליה נפקא ליה [\[דברים יב-ב\]](#) מאבד תאבדון אבד ואח"כ תאבדון ורבנן הא מיבעי ליה לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה ורבי יוסי בר' יהודה לשרש אחריה מנא ליה נפקא ליה [\[דברים יב-ג\]](#) מואבדתם את שמם מן המקום ההוא ורבנן ההוא לכנות לה שם דתניא ר"א אומר מנין לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה ת"ל ואבדתם את שמם

רש"י איזן שנטעו. שלא לשם אשירה ולבסוף עבדו דשמעיה לת"ק דאמר הרים וגבעות שרו ה"ה כל כיוצא בהן שמחוצרין ולא היה תחילתו לבעדות כוכבים ואיזו היא אשירה אסורה שנטעו מתחילה לכך דתפיסת יד אדם אינו כלום אה"כ היא לשם עבודת כוכבים אבל נטעו גרעין שלא לשם אשירה אין זו תפיסת יד אדם הואיל והיה אשירה שנתא לאו דעתיה לבעדות כוכבים היה וממעטו ליה מתחת כל עץ רענן ולא עץ עממו ואתא ר' יוסי הגלילי למימר איזן שנטעו גרעין אפי' שלא לשם אשירה ולבסוף עבדו אסור דלא דמי להר שהרי יש בה תפיסת יד אדם דנטיעה היכך תוספתו אסור אבל עיקרו קודם שהשתחוה לו מודה דשרי כדלקמן (דף מה.): ממאי. שמעינן דר' יוסי אסר איזן שנטעו ולבסוף עבדו: הא דמיהדר והני כל שיש בו תפיסת יד וכו' לאתויי מאי: תלמוד לומר ואשריהם תשרפון. ולקמן (דף מה.) מפרש ממאי דנטעו ולבסוף עבדו קאי: ר' יוסי בר' יהודה סבר איזן שנטעו ולבסוף עבדו אסור. מדקאמר ללא דרשינן ולא עץ רענן אלהיהם דאי קסבר איזן שנטעו ולבסוף עבדו שרי לדרוש תחת כל עץ רענן ולמישרייה והכי איבעי ליה למיתני מהוד שנתאמר ולא עץ רענן אלהיהם שומע אני כל האשרות מותרות ת"ל ואשריהם תשרפון וגו': לכדר"ע. דכיון דלא מנינן למידרשיה דהא כתיב ואשריהם תשרפון מוקמינן ליה לסימנא אבל קמאי למיעוטא דרשינן: גידועו. מה שהחליף אחרי כן דקאמר הגדעון מכלל דעיקרו עוזב בקרקע ויהנה ממנה: והא ואשריהם תשרפון באש נסיב. רבי יוסי בר' יהודה תלמודא למלתייה ולמיסר איזן שנטעו ולבסוף עבדו: קא נסיב לה למלתייה למיסר איזן שנטעו ולבסוף עבדו: וה"ק איזו לא נאמר ואשריהם תשרפון באש. לאיזן שנטעו מתחלה הייתי אומר ואשריהם תגדעון למיסריה הוא דלתיי אבל איזן שנטעו ולבסוף עבדו שרי תלמוד לומר ואשריהם תשרפון באש לאיזן שנטעו מתחלה לכך ואייתר ליה ואשריהם תגדעון לאיזן שנטעו ולבסוף עבדו: ורבנן. דאמרי כל האיזן מותר: האי ואשריהם תגדעון. שעינקו מונח בארץ במאי אוקמי ליה אי באיזן שנטעו מתחלה לכך כולה אסור: מיבעי ליה לכדר' יהושע וכו'. גידוע זה לא להתיר עיקרו אלא שיגדעו מיד בכניסתם ולאחר כיבוש יחפשו אחריהם לפרשם ולבערם: גידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש א"י. בכניסתן נטעו נגדעם מיד ולאחר כיבוש ישראן אחריהם: והנה. מדלא כתב ישרוף: שריפה בעי. דהא חתי לדי הקלה ועוד כתיב אחרינא פסילי אלהיהם תשרפון: הנה. עד שחרדוף ותכלה את העובדי כוכבים ואה"כ שרוף: האי סברא מנליה. מדבר יוסף לא נפקא דהוא גופיה אחגדעון ואתשרפון קא סמיך דאי מונתתם הוה אמינא הנה דוקא דגזירת הכתוב היא שאין לך לבער מללא כתב בהו שריפה אבל באשירה כיון דחזינון בה שני ביטולין אמרינן נמי התם דונתתם קודם לכיבוש כתיב ולאחר כיבוש בעי שריפה: ואה"כ תאבדון. אלמא יש שהות הפסק בינתיים: (רש"י)

תוספות והכא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קא מיפלגי. רש"י תפס שיטתו בכולה שמעתין דקרי נטעו ולבסוף עבדו היכא שנטעו גרעין אבל בנטעו אילן לכ"ע אסור והכא קמיפלגי בנטעו גרעין דת"ק סבר דכיון שנטעו גרעין שלא לשם אשירה אין זו תפיסת יד אדם ור' יוסי הגלילי סבר נטעו גרעין נמי אסור דלא דמי להר שלא היה בו תפיסה כלל אבל הכא היה בו תפיסה בשעת נטיעה וכמה תשובות יש חדא דכי קאמר בסמוך לרבנן ואשריהם תשרפון באש מבטיח ליה לאילן שנטעו מתחלה לכך אמאי לא קאמר לאילן שנטעו אילן ולא גרעין ועוד קשה דאמרינן גבי הנכרים העובדים הזרעים ואת הירקות דאמר לך מני ר' יוסי בר' יהודה ופריך ולוקמה באילן שנטעו מתחלה לכך ורבנן ואמאי לא פריך לוקמיה בנטעו אילן ודברי הכל ועוד קשה דאמר רב לקמן בפרקין המשתחוה לבית אסור לומר דאפי' בתלוש ולבסוף חברו אסור והשתא מאי איריא דנקט בית אפילו אילן נמי שהוא מחובר גמור אסור היכא דהוי דומיא לבית כגון שנטעו אילן דהוי תלוש ולבסוף חברו ולשמעינן אילן וכו' ש בית לכן נראה לפרש דודאי כשנטעו גרעין לכ"ע שרי דאין זה תפיסת יד אדם והכא בנטעו אילן קמיפלגי דלרבנן אינו אסור משום תפיסת יד כיון שלא נטעו מתחלה לכך דהשרשת הקרקע מבטלת התפיסה והשתא ניחא דנקט רב לקמן המשתחוה לבית דאילו אילן כי האי גוונא כיון שהוא מושרש בקרקע חשיב מחובר גמור וא"ת היכי מצי אמר ר"ע דקרא אתא לסימנא בעלמא אמאי לא דריש לקרא דכל עץ רענן ולא עץ רענן אלהיהם לאילן כשנטעו גרעין דלכ"ע שרי אי נמי אף לפי רש"י לאילן שעלה מאליו דדברי הכל מותר כדפי' הוא לקמן בשמעתין גבי הצד השוה וי"ל דלהני לא צריך קרא דודאי שרו דלא נפקי מכלל הרים כיון שלא היה בהם תפיסת יד אדם מעולם ואף על גב דכתיב גבעות ולא אמרינן דלא נפקי מכלל הרים לא קשיא דאורחא דקרא הוא למיכתב הרים וגבעות בהדי הדדי: ורבי יוסי הגלילי סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור. תימה מאי קאמר ר' יוסי הגלילי במתניתין. מפני מה אשרה אסורה משמע שר"ל דמן הדין היה לנו להתירה והיאך הא לדידיה אמרינן בסמוך דכתב תרי קראי לאסור אילן אפילו נטעו ולבסוף עבדו וי"ל דהא דבעי מפני מה אשרה אסורה לאו משום דהדעת נוטה להתיר אלא ה"ק מפני מה אשרה אסורה יותר מהרים וגבעות ואי לאו דאיכא טעמא באשרה הוה אמינא גלי קרא דאילנות אסירי וה"ה הרים וגבעות והוה אמינא דלא דרשי' ההרים אלהיהם: הנה ורדוף ואה"כ שרוף. מדבר יוסף לא נפקא דהא אתגדעון ואתשרפון סמיך דאי מונתתם הוה אמינא הנה דוקא דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבערו מדלא כתיב בהו שריפה אבל כיון דבאשרה חזינא שתי בעירות אמרינן נמי התם דונתתם קודם כיבוש כתיב ולאחר כיבוש בעי שריפה לשון רש"י:

אמר לו ר"ע והלא כבר נאמר [\[דברים יב-ב\]](#) אבד תאבדון אם כן מה ת"ל ואבדתם את שמם מן המקום הוא לכנות לה שם יכול לשבח לשבח ס"ד אלא יכול לא לשבח ולא לגנאי ת"ל [\[דברים ז-כז\]](#) שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא כיצד היו קורין אותה בית גליא קורין אותה בית כריא עין כל עין קוץ תני תנא קמיה דרב ששת העכו"ם העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ועובדיהן בסייף ואת הזרעים ואת הירקות הן אסורין ועובדיהן בסייף א"ל דאמר לך מני רבי יוסי בר יהודה היא דאמר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור ולוקמה באילן שנטעו מתחלה לכך ורבנן לא ס"ד דקתני דומיא דהר מה הר שלא נטעו מתחלה לכך אף האי נמי שלא נטעו מתחלה לכך איתמר אבני הר שנדלדלו בני רבי חייא ורבי יוחנן חד אמר אסורות וחד אמר מותרות מ"ט דמ"ד מותרות כהר מה הר שאין בו תפיסת ידי אדם ומותר אף הני שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותרין מה להר שכן מחובר בהמה תוכיח מה לבהמה שכן בעלת חיים הר יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השווה שבהן שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותר אף כל שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותר מה להצד השווה שבהן שכן לא נשתנו מברייתן אלא אתיא מבהמה בעלת מוס ומחר ואי נמי מבהמה תמה ומאילן יבש ומאן דאסר להכי כתיב שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו דאע"ג דאתיא מדינא להיתרא לא תתיא תסתיים דבני ר' חייא דשרו דבעי חזקיה זקף ביצה להשתחוות לה מהו קא סלקא דעתך להשתחוות לה והשתחוה לה וקא מיבעיא ליה האי זקיפתה אי הוי מעשה אי לא הוי מעשה אבל לא זקף לא מיתסרא ש"מ בני ר' חייא דשרו לא לעולם אימא לך בני רבי חייא דאסרי דהשתחוה לה אע"ג דלא זקפה אסורה והכא במאי עסקינן כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ולמאן אי למאן דאמר עבודת כוכבים של ישראל אסורה מיד אסורה אי למאן דאמר עד שתיעבד הא לא פלחה לא צריכא כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל ישראל שזקף לבניה להשתחוות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסורה וקא מיבעיא ליה לבניה הוא דמינכרא זקיפתה אבל ביצה לא או דלמא לא שנא תיקו: בעי רמי בר חמא המשתחוה להר אבניו מהו למזבח

רפ"ז בית גליא. לשון גובה גלי: בית כריא. לשון חפירה וספלות: ועובדיהן בסייף. דבני נח נלטו על עבודת כוכבים בסנהדרין (דף נו.) ואמרין התם כל מיתה האמורה לבני נח אינה אלא סייף: ולוקמה בזרעים. שזרעו מתחלה לכך: ורבנן. דאסורין ואפילו לרבנן: שנלדלו. נעקרו מאליהן והשתחוה עכו"ם להם: בהמה תוכיח. שאינה מחובר ואינה נאסרת בהשתחויה דמלאכא רחמנא נעבד לגובה דכתיב מן הבקר ולא כל הבקר להוציא הנעבד בפרק שור שנגח (ב"ק דף מ:): מכלל דלהיוט שרי דאי להיוט אסור למה לי קרא לגבוה הא ממסקה ישראל כתיב מן המותר לישראל: מזהמה בעלת מוס. דאינה נאסרת נמי אם השתחוה לה: ומהר. דכי פרעה מה לבהמה שכן בעלת חיים הלכך השיבא ולא מיתסרא הר יוכיח מה להר שכן מחובר בהמה תוכיח וחזר הדין כו' הלך השוה שבהן שאין תפיסת יד אדם וזהו טעם ענמו להתיר שאין יכולין לחלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי בהמה ואי משום חיים הרי הר ע"כ טעם היתרן משום דאין בהן תפיסת יד אדם שדבר זה הואו שניהן אף אני אביא כל השווין להן בדבר זה שיהו מותרין והשתחא ליכא למיפרך שכן לא נשתנו מברייתן דהא בהמה נשתנית במוס: ומאילן יבש. דנשתנה מברייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הלך השוה שבהן שאין בהם תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטיעה דמיעקרא לא הויא תפיסה לרבנן דלאו אילן הוא ההוא שעתא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה באילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו: להכי כתיב שקץ תשקצנו. בעבודת כוכבים לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להלך השוה להיתרא כדאמרן לא הייתנהו להיתרא ומשמעותא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאתה דורש בעבודת כוכבים לא תדרשם אלא לשקץ ולאסור ואין לך להתיר בו אלא מה שהתיר לך הכתוב בפירוש: בני רבי חייא. יהודה וחזקיה שמו: הוי מעשה. דלכתי איכא תפיסת יד אדם אלמא בני ר' חייא תפיסה יד בעו: לעולם אימא לך בני ר' חייא. הוא דאמרי לך בעינן תפיסת יד בדבר הלוגש ולא בבעלי חיים בין בעובד כוכבים בין בישראל ונאסרת מיד בהשתחוואה: והכא. כגון שזקפה ולא השתחוה לה: עבודת כוכבים של ישראל. שהקים ישראל לעבדה פלוגתא דר' ישמעאל ור' ע"ע בפ' ר' ישמעאל (לקמן נא): ולמאן. אליבא דמאן קבעי חזקיה למילתיה כיון דאיהו לא תפיסת ידי אדם בעי וזה לשם עבודת כוכבים העמידה בין הוי מעשה בין לא הוי מעשה הרי קראה עבודת כוכבים ולמ"ד עבודת כוכבים של ישראל אסורה מיד הא נמי אסורה מיד ולמ"ד עד שיעבדה הא לא פלחה ופשיטא דשריא: לא כריכא כו'. לעולם אליבא דמ"ד עד שיעבד קבעי ליה: וכגון. דהשתחוה לה עובד כוכבים אחר זקיפתו של ישראל ולא אמרינן הא לאו עובד כוכבים הוא ואין יכול לאסור בהשתחוואה דבר שאינו שלו וכדבר יהודה אמר שמואל כו' והאי מעשה דבעינן משום גילוי דעתא דאי לאו דגלי ישראל דעתיה לא הוה מיתסרא בהשתחוואה דעובד כוכבים: אסורה. אפילו למ"ד עד שיעבד ולא אמרינן הא לאו עובד כוכבים הוא ואין יכול לאסור בהשתחוואה דבר שאינו שלו דכיון דאוקמה ישראל גלי אדעתיה דניחא ליה בעבודת כוכבים וכי פלח לה עובד כוכבים שליחותיה קא עביד: לבינה. בידי אדם נעשית ונאסרת לד"ה והך זקיפה דנקט משום גלוי דעתא הוה דאי לא זקפתו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסרא דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת בהשתחוואה של עובד כוכבים שהרי אינה שלו והאי טעמא מפרשינן במלתיא דשמואל לקמן בפרק

ר' ישמעאל (דף גג): וה"נ לענין גלויי דעתא קבעי לה חזקיה ולא משום מעשה דדבר הלוא ולא בעלי חיים לא בעינא מעשה בגופו ונאסר מיד בהשתחווה לבני ר' חייא וקמיבעיא ליה לחזקיה דוקא לבינה דמינכרא זקיפתה קרחה יותר על עביה וכשהיא זקופה נראה גבוה ואיכא גלויי דעתא אבל ביאה לא כו': נעבד. דבעלי חיים אסור לגבוה ואע"ג דשרי להדיוט וקמיבעיא ליה מי חייל קם נעבד על המחובר לאסרו לגבוה או לא: (ק"י)

תוספות אמר לו ר"ע והלא כבר נאמר אבד תאבדון. תימה הא איצטריך לר"ע למדרש אבד ואחר כך תאבדון כו' יוסי בר' יהודה דקם בשיטת דר' יוסי הגלילי דלכאורה משמע דר"ע ס"ל במתני' כו' יוסי הגלילי דא"ל אני אדון לפניך ומתוך פ"ה דמתני' נמי משתמע הכי וי"ל דודאי ר"ע דמתני אליבא דר' יוסי הגלילי קאמר וליה לא ס"ל אכן ק"ל קצת דלעיל קאמר דר' יוסי בר' יהודה מיבעי קרא גם כן לכדר"ע אלמא כוותיה דריש להו לקרא וי"ל דה"ק ליה לכדברי עקיבא אליבא ר' יוסי הגלילי: בהמה תוכיח. פירוש דאפילו בהמה עצמה אינה נאסרת להדיוט אם לא עשה בה מעשה והא דאמרין לקמן בפ' ר' ישמעאל (דף נד.) המשתחווה לבהמת חבירו לא אסרה ה"ה לשל עצמו והא דקאמר חבירו לגלויי דאף בשל חבירו אסרה בעשיית מעשה אי נמי קמ"ל דאף לגבוה לא אסרה כיון שאינה שלו: מבהמה תמה ומאילן יבש. כאן פרש"י מה שכתבתי לעיל דהוי נטעו ולבסוף עבדו היכא דנטעו גרעין וזה לשונו ומאילן יבש דנשתנה מברייתו ואפ"ה לא מתסר לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הצד השוה שבהן שאין בהם תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטיעה דמעיקרא לא הויה תפיסה לרבנן דלאו אילן הוה ההיא שעתא דנטעו גרעין ור' יוסי ברבי יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר לא משכחת לה אלא באילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי בר' יהודה לא מתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו עכ"ל וא"ת בעלה מאליו נמי מ"מ אילן שלפני זה שיצא זה מגרעיניו היה בו תפיסת ידי אדם וי"ל דהב"ע באילן שעלה מאליו מששת ימי בראשית כגון יער ומיהו פירושו אי אפשר כדפרש"י לעיל: (תוספות)

דף - מו - ב

יש נעבד במחובר אצל גבוה או אין נעבד במחובר אצל גבוה את"ל יש נעבד במחובר אצל גבוה מכשירי קרבן כקרבן דמו או לא אמר רבא ק"ו ומה אתנן שמותר בתלוש להדיוט אסור במחובר לגבוה דכתיב **[דברים כג-יט]** לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב לא שנה תלוש ולא שנה במחובר נעבד שאסור בתלוש להדיוט אינו דין שאסור במחובר לגבוה א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא או חילוף ומה נעבד שאסור בתלוש אצל הדיוט מותר במחובר לגבוה שנה **[דברים יב-ב]** אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שנה להדיוט ולא שנה לגבוה אתנן שמותר בתלוש להדיוט אינו דין שמותר במחובר לגבוה ואי משום בית ה' אלהיך מיבעי ליה לכדתניא בית ה' אלהיך פרט לפרה שאינה באה לבית דברי ר"א וחכ"א לרבנות את הריקועים א"ל אנא קאמינא לחומרא ואת אמרת לקולא קולא לחומרא פרכינן א"ל רב פפא לרבא וכל היכא דאיכא קולא לחומרא לקולא לא פרכינן והא הזאה דפסח דפליגי ר' אליעזר ור"ע דר' אליעזר סבר לחומרא וקא מחייב ליה לגברא ור"ע לקולא ופטר וקא פריך ר"ע לקולא דתנן השיב ר"ע או חילוף ומה הזאה שהיא משום שבות אינה דוחה השבת שחיטה שהיא דאורייתא לא כ"ש התם ר' אליעזר גמריה ואייקר ליה תלמודא ואתא ר"ע לאדכוריה והיינו דא"ל רבי אל תכפירני בשעת הדין כך מקובל אני ממך הזאה שבות ואינה דוחה את השבת בעי רמי בר חמא המשתחווה לקמת חטים מהו למנחות יש שינוי בנעבד או אין שינוי בנעבד אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן ת"ש כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרים ותני עלה רבי אליעזר אוסר ולא אתמר עלה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו

רש"י ואם תמלי לומר יש נעבד. אלל גבוה אכתי מיבעיא ליה הכי האי נעבד דלאו לקרבן גופיה קא בעי לה אלל לכנין מזבח דמכשירי קרבן מי אמרינן כקרבן דמי ונעבד אסור בהן או לא: אסור במחובר לגבוה. ואפי' למכשירי קרבן דכתיב בית ה' דמשמע אפילו לכנין הבית וכתיב אתנן סתמא לא שנה הלוא כו': או חילוף. כיון דלא משכחת קרא בהדיא דאסר אתנן במחובר לגבוה אלל משום דקרא סתמא כתיב אסרת ליה במחובר והדר ילפת נעבד מיניה לאיבורא אימא איפכא דהא קרא סתמא קרי נעבד במחובר: דכתיב **[אלהיהם על ההרים]** ולא ההרים אלהיהם. אימא אפי' לגבוה שריא והדר ניכף אתנן מיניה למשרייה במחובר: ואי משום בית ה'. ובעית למימר דבית הוי מחובר וקאסר ודרשת ליה הכי לא תביא אתנן של בית שאם נתן לה בית באתננה אסור להקדישו לזוהר בנין הבית: ההוא מיבעי ליה כו'. פרה אדומה שאינה באה לבית ששחיטתה בהר הזיתים דכתיב והוליא אותה אל מחוץ למחנה: רקועים. טסי זהב שעושין יפיו לכותל היכל לבית קדשי הקדשים כדאמרין בשקלים בפרק התרומה לכיון דנוי הוא מיתסר: פרכינן. דיינינן וכל דין ק"ו קרי ליה פירכא משום דבלשון תימה אחי: הזאה דפסח. טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת בערב הפסח:

דר"א. דן ק"י לחומר דקתני א"ר אליעזר ועליה אני דן ומה שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת זו שמשום שבות אינו דין שתדחה ויזה עליו ויתחייב בפסח ור"ע פריך לקולא ופטור מפסח דקתני אמר לו ר"ע או חילוף מה הזאה למשום שבות אינה דוחה שבת שחיטה משום מלאכה היא אינו דין שלא תדחה אלמא ק"י לקולא פריך: דתנן השיב ר"ע כו'. משום דתקפתיה דרישא דמילתא נקט ואייתי לה הכא ומיהו דתקפתיה דרב פפא פפא מאו חילוף דר"ע קתני ולסיועי לרב הונא בלאו חילוף ידידה: התם. ההוא או חילוף דר"ע לא סלקא אדעתא דר"ע למדייניה ולמימר לא תדחיי שחיטה את השבת אלף משום דר"ע היה מקובל ובלא מר"א עכמו שהיה רבו שהזאה אינה דוחה שבת: ואייקר ליה תלמודא. דר"א נשכח הימנו הלכה ובעי למידן מק"ו הזאה משחיטה דדחייא ואתי ר"ע ללדכוזיה גמריה ואמרה למילתא בלשון או חילוף ודאין ק"י שחיטה מהזאה דלא תדחה אע"פ שאי אפשר דהא ודאי שחיטה דחייא דכתיב במועדו ואפילו בשבת אלף כי היכי דניתב לר"א ללביה למימר כיון דקא יליף האי שחיטה מהזאה דלא תדחה ודאי פשיטא ליה בהזאה דלא דחייא ומיהו לא איסתיעא מילתיה ולא אידכר אלף הכי אהדר ליה עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה בין הערבים במועדו ואפי' בשבת אמר לו ר"ע הבא לי מועד לאלו להזאה ולהבאחו מחוץ לתחום כמועד לשחיטה ונימא ליה מימר כך מקובלני ממך הזאה אינה דוחה לאו אורח ארעא דכסיפא ליה מילתא לומר ששכח תלמודו: והיינו דקאמר ליה אל תכפירני בשבת דהין. כשאמר לו ר"ע הבא לי מועד לאלו כמועד לשחיטה כעס ר"א ואמר לו עקיבא בשחיטה השבתני בשחיטה תהא מיתהך ואמר לו ר"ע אל תכפירני בשבת דין זה שאנו חלוקין ודנין זה כנגד זה אל תכחד דבריך ראשונים וזכור מה שלמדתינו הזאה שבות כו' אלמא מיניה גמר ליה: המשתחוה לקמת חטים מה הן למנחות. להדיט מישרא שרי דאין מחובר נאסר להדיט וכי קמיבעיא ליה לגבוה אם תמצי לומר יא נעבד במחובר אלף גבוה הכא מאי כיון דהדר טחין להו יא שינוי בנעבד ללא מיתסר לגבוה אלף בעיניה אבל היכא דאיסתני שפיר דמי: או אין שינוי בנעבד. ואסרי דלא מהני ליה שינוי אית דגרס המשתחוה לחטין קמחו מהו למנחות וא"א לומר כן דכיון דתלוש ניהו נאסרו בהגאה להדיט אפילו למאן דבעי תפיסת ידי אדם בתלוש דהא איכא תפיסה טובא קלירה ועימור ודישה וכ"ש לגבוה דאסור וכיון דנעשה עבודה כוכבים הו מאי מהני להו שינוי לא מיבעיא עבודת כוכבים דכתיב והיית חרס כמוהו כל שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו אלף אפילו כל איסורי הגאה הן וכל הנעשה מהן נאסר דהא הגאה היא: כל האסורין. כגון מוקלה ונעבד: ור"א אומר. וקס"ד השתא דבעהמה מעוברת שרבעה או השתחוה לה עסקין וביש שינוי בנעבד המיפלגי דת"ק סבר יא שינוי בנעבד הלכך ולדוחיהן מותרין דמעיקרא עובר והשתא בהמה ור"א סבר אין שינוי בנעבד אלמא פלוגתא היא: ה"ג ולאו מי אתמר עלה אמר רבא אמר רב נחמן מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו וכדמפרש בתמורה בפ' כל האסורין דת"ק סבר זה וזה גורס מותר ורבי אליעזר סבר זה וזה גורס אסור: (כ"ז)

תוספות יש נעבד במחובר אצל גבוה או אין נעבד במחובר. נ"ל דהמדקדק בלשון בעיא זו דאמר דרמי בר חמא דקמיבעיא ליה סבר דאיכא לחלק בין בעלי חיים בין מחובר ולכך היה מסופק אם יש נעבד במחובר והא דבעי במכשיריו אם תמצי לומר קאמר דאי פשטינן דשרי כ"ש מכשיריו אבל אי פשטינן דאסור מכשיריו מאי: ואי משום בית ה'. ובעית למימר דבית הוי מחובר וקאסר ודרשת ליה הכי לא תביא אתנן של בית שאם נתן לה בית באתננה אסור להקדישו לצורך בנין בית המקדש לשון רש"י והוא שינה לשונו ממה שפירש למעלה גבי מילתיה דרבא שכן פירש לעיל אסור במחובר לגבוה ואפי' למכשירי קרבן דכתיב בית דמשמע אפילו לבנין הבית ונראה דיפה דקדק לפי שיטת התלמוד וק"ל מיהו מה שפירש הכא דאתנן דבית קרי מחובר קשיא דהא לקמן בשמעתין חשיב רב יהודה בית תלוש משום דהוי תלוש ולבסוף חברו לכן נראה לפרש ואי משום בית דתדרוש שנתן לה עצים ואבנים לבנות בית ויהיה אסור להקדישן וסתם עצים ואבנים שבונין מהם רגילים להיות מחוברים במקומן אי נמי יש ליישב פרש"י דכתב רחמנא בית ולא חלק בין בית של בנין לבית חצוב במערה שלא היה שם תלוש מעולם: יש שינוי בנעבד כו'. תימה במחובר מהיכא יליף לאיסור מאתנן דיו לבא מן הדין להיות כנדון דבאתנן פשיטא דיש שינוי כדדרשינן במרובה (ב"ק דף סה:) הם ולא שינוייהם וי"ל דמדאורייתא ודאי פשיטא ליה דיש שינוי בנעבד כמו באתנן אלא מדרבנן הוא דקא מיבעי ליה משום דעבודת כוכבים יש לאסור אע"ג ששנתנה: כל האסורין לגבי מזבח ולדוחיהן מותרין. משמע הכא דשינוי אינו מועיל כלום לגבי אם וגבי שינוי קונה (ב"ק דף צג:) למאן דאית ליה שינוי קונה תנן גזל. רחל וילדה גזילה חוזרת בעיניה ואינו משלם אלא דמי הפרה אלמא מהני שינוי לגבי אם ויש לחלק לגבי תקנת השבים דוקא מהני ולא לגבי מזבח: כשנרבעו ולבסוף עיברו. וגבול יש לה כדאמרינן לעיל פרק אין מעמידין (תוספות) (דף):

דף
א
-
מז

אבל עיברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסורין וה"נ כעיברו ולבסוף נרבעו דמי איכא דאמרי מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו

אבל עיברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסור והני נמי כי עיברו ולבסוף נרבעו דמי הכי השתא התם מעיקרא בהמה והשתא בהמה דשא הוא דאחיזא באנפה הכא מעיקרא חיטי והשתא קמחא בעי ר"ל המשתחוה לדקל לולבו מהו למצוה באילן שנטעו מתחלה לכך לא תיבעי לך דאפילו להדיוט נמי אסור כי תיבעי לך באילן שנטעו ולבסוף עבדו ואליבא דרבי יוסי בר יהודה לא תיבעי לך דאפי' להדיוט נמי אסור כי תיבעי לך אליבא דרבנן לענין מצוה מאי מי מאיס כלפי גבוה או לא כי אתא רב דימי אמר באשירה שביטלה קמבעיא ליה יש דחוי אצל מצות או אין דחוי אצל מצות תפשוט ליה מדתנן כיסהו ונתגלה פטור מלכסות כיסהו הרוח חייב לכסות ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות והוינן בה כי חזר ונתגלה מאי הוי הוואיל ואידחי אידחי וא"ר פפא זאת אומרת אין דחוי אצל מצות דרב פפא גופיה איבעיא ליה מפשט פשיטא ליה לרב פפא דאין דחוי אצל מצות לא שנה לקולא ולא שנה לחומרא או דלמא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן תיקו בעי רב פפא המשתחוה לבהמה צמרה מהו לתכלת תכלת דמאי אי תכלת לכהנים היינו בעיא דרמי בר חמא ואי תכלת לציצית היינו בעיא דר"ל אין ה"נ דלא הוה למיבעי ליה והאי דקא בעי ליה הא משום דאיכא מילי אחרנייתא צמרה מהו לתכלת קרניה מהו לחצוצרות שוקיה מהו לחלילין בני מעיה מהו לפארות אליבא דמ"ד עיקר שירה בכלי לא תיבעי לך דודאי אסיר כי תיבעי לך אליבא דמ"ד עיקר שירה בפה בסומי קלא בעלמא הוא ומייתנין או דלמא אפילו הכי אסיר תיקו בעי רבה המשתחוה למעין מימיו מהו לנסכים מאי קא מיבעיא ליה אילימא לבבואה קא סגי' או דלמא למיא קא סגי' ותיבעי ליה ספל להדיוט לעולם למיא קא סגי' והכי קמבעיא ליה למיא דקמיה קא סגי' וקמאי קמאי אזדו או דלמא לדברונא דמאי קא סגי' ומי מיתסרי והא א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק מים של רבים אין נאשרין לא צריכא דקא נבעי מארעא: **מתני'** מי שהיה ביתו סמוך לעבודת כוכבים ונפל אסור לבנותו כיצד יעשה כונס בתוך שלו ארבע אמות ובונה שלו ושל עבודת כוכבים

רש"י אבל עיברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסורין. היא וולדה נרבעו וגבי נעבד נמי היא וולדה נעבדו ואסורים ואע"ג דחזר ונסתנה אין שינוי בנעבד להוליא'ו מאיסורו: ואיכא דאמרי. רב זוטרא גופיה לאיסורא הוא פשט וה"ק ואחמור עלה אמר רבא אמר רב נחמן כו': וה"ג כעבידו ולבסוף נרבעו נינהו. ואסירי לך"ה דאין שינוי בנעבד: ומהדר ליה תלמודא הכי השתא: התם. לא אישתני דמעיקרא במעני אמו היה קרוי בהמה והשתא קרוי בהמה: דשא הוא דאחיזא בנפשה. דלתי הרחם היו סגורין בפניו: לולבו מהו למצוה. את"ל יש נעבד במחוצר אלל גבוה הכא לענין מלות לולב מאי: אשירה. שנאסרה אף להדיוט וביטלה כדאמרינן במתני' נוטל מה שהחליף וקמבעיא ליה אם ראויה שוב למצוה אם לאו: יש דחוי אלל מלות. מי הוי שייכא תורת דחוי במלות דנימא הואיל ונדחה בעודו אשירה ידחה עולמית: או אין דחוי. ומשתריא: אלל שחזר ונתגלה. לאחר שכיסתו הרוח: ה"ג והוינן בה כי חזר ונתגלה מאי הוי. הא אידחי ליה כשכיסתו הרוח כיון דכל זמן דלא נתגלה פטור מלכסות אידחי ליה מכיסוי: ל"ש לקולא. כגון גבי אשירה שבעלה למיהדר לאישתרוי לולבו למצוה: ל"ש לחומרא. כגון גבי כיסוי דמחייבין למיהדר ולכסוי: או דלמא ספוקי מספקא ליה. או יש דחוי אי אין דחוי: ולחומרא אמרינן. אין דחוי הלכך גבי כיסוי חייב לכסות אבל לקולא כגון הכא לא אמרינן אין דחוי למיפרא תיקו: תכלת דכהנים. דבגדי כהונה לאורך עבודה וקמבעיא לן מכשירי קרבן קרבן דמו או לא ואת"ל כקרבן דמו היכא דנשנתה כשקובעין אותו יש שינוי בנעבד להחירו לגבוה או לא: היינו בעיא דרמי בר חמא. דהנך תרתי בעיי בעא רמי בר חמא לעיל בשמעתין: אין תכלת לציצית. וקמבעיא הואיל דבר מצוה הוא מי מאיס נעבד כגבוה או לא: היינו דר"ל. דבעי בלולב: לחאורוח. לשיר של קרבן דקיימא לן בהחלי' דשיר מעבד את הקרבן: חלילין. לשיר"ש בלע"ז: לפארות. נימין של כינור קורד"ש בלע"ז: עיקר שירה בכלי. פלוגתא היא בפ' החלי' (סוכה דף נ:): אפילו הכי אסור. מאיסו ואפילו את"ל לענין דקל דמוחר לולבו הכא כיון לאורך קרבן מאיס טפי: מעין. אינו נאסר להדיוט דמחוצר הוא: אי לבבואה. ידיה פרטוף שלו: ותיבעי לך בספל ולהדיוט. מדאיבעיא ליה במחוצר ולגבוה מכלל דפשיטא ליה דתלבוש כה"ג אסירי להדיוט והא בתלבוש נמי איכא למיבעיא: למיא דקמיה. למיס שהוא רואה עקשו לפניו השתחוה והרי הלכו להם: וקמאי קמאי. כלומר מעין המקלח כל זמן שהמים באים ראשון ראשון והולכין להם והבאים אחריהן מותרים: א"ד לדברונא דנהר. לקילוח של נהר והילוכו השתחוה והרי כל הנהר נעבד ואי יש נעבד במחוצר אסירי: מתני' מי שהיה סמוך לעבודת כוכבים. שהיה אחד מכותלי עבודת כוכבים והבית עלמו נעבד: אסור לבנותו. שבויה כותל לעבודת כוכבים: כונס לתוך קרקעו. ד' אמות: היה שלו ושל עבודת כוכבים. שמקום עובי הכותל חליו שלו: (כ"ט)

תוספות הכא מעיקרא חטים והשתא סולת. תימה הכא משמע דיותר יש להתיר חטים ועשאן סולת יותר מוולד ובמרובה (ב"ק דף סו. ושם ד"ה הם) משמע אפכא דב"ש מוקמי גם לרבות שינוייהם ומתירין ולדותיהם וי"ל דהתם גבי אתנן טעמא דב"ש משום דלא ניחא ליה בנפחיה ולא עשה הולד אתנן אבל עבודת כוכבים ניחא ליה בנפחיה והכי אמר רבא פ' כל האסורין (תמורה דף ל: ושם ד"ה דניחא) ולד מוקצה ונעבד אסור דניחא ליה בנפחיה: ואליבא דרבי יוסי בר יהודה לא תיבעי לך. הוה מצי למיבעי באילן העומד מאליו ואליבא דב"ע או בשנטעו גרעין לפי מה שפירש אלא ניחא ליה למיבעי אליבא דרבנן אי נמי באילנות דשכיחי א"ג באילן שנטעו ולבסוף עבדו נמי הוה מצי למיבעי אליבא דר' יוסי בר יהודה בעיקר אילן אם נאסר מה שהיה שם קודם שעבדו כדאמרינן לעיל איזהו דבר שפירותיו אסורים ועיקרו מותר הוי אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו: מי מאיס או לא. ר"ל אית ליה שפיר דרבא (סוכה לא): דלולב של עבודת כוכבים לא יטול ואם נטל יצא דהתם מיירי קודם ביטול ובדיעבד יצא דמצות לא ליהנות נתנו אבל הכא מיירי אחר ביטול ובעי מי מאיס לכתחלה או לא: אשירה שביטלה קא מיבעיא ליה יש דחוי או אין דחוי כדאמרינן (בסוכה דף לג.) גבי נקטם ראשו (דלולב) ועלתה בו תמרה מערב יום טוב כשר ובעלתה בו תמרה ביו"ט מבעיא ליה התם ופשיט כי

הכא מכסהו הרוח וכו' ומסיק תיקו תימה תפשוט דאין דחוי מההיא דהתם (דף לב:) היו (ענפיו) מרובין מעליו פסול ואין ממעטין ביו"ט ואם מיעטן כשר ומוקי לה (שם לג:) ואפי' אשחור מעיו"ט דהשתא הוי דחוי מעיקרו כי הכא וכי היכי דעלתה בו תמרה ביו"ט ואפי"ה אם מיעטן כשר אלמא אין דחוי וי"ל דתמרה אין בידו להעלות תמרה וכן ביטול אשירה אין בידו דע"י עובד כוכבים צריך לבטלה ולא דמי להדס דבידו למעט: היינו בעיא דרשב"ל. נקט רשב"ל משום דלמצוה היא כמו בציצית דהא בכלל בעיא דרמי בר חמא היא שהרי נשתנה ע"י טוייה: קרניה מהו לחצוצרות. תימה דהא תניא פרק הקומץ רבה (מנחות דף כח.) חצוצרות היתה באה מן העשת של כסף עשאה של שאר מיני מתכות פסולה וכל שכן של קרן דבשלמא ההיא דקינים (פ"ג מ"ו) דתנן כשהוא מת קולו ז' [שתי] קרניו [שתי] חצוצרות [כו'] י"ל שהוא שופר של (. קדוש) השנה כדאיתא פ' במה מדליקין (שבת דף לו.) חצוצרות שיפורא אבל הכא במכשירי קרבן קא מיירי דכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם וי"ל דההיא דמנחות מיירי בחצוצרות שתוקעין הכהנים והכא בחצוצרות של לויים שהם משוררים על הקרבן וכמה כלי שיר היו שם כנורות ונבלים ומצלתים תדע דקאמר בסמוך עיקר שירה בפה ושיר לא מעכבא ואיך זה יכול להיות והכתיב ותקעתם בחצוצרות אלא ש"מ כדפי' דתקיעה דקרא לכהנים ורבי' יהודה מפרש דההיא דמנחות בשל משה דוקא קאמר וראיה דבתוספתא מצינו היו מחצצרין וחצוצרות של זהב בידיהם [ועי' תוס' זבחים סח. ד"ה כשהוא]: לא צריכא דקנבעי מארעא. ר"ל ואינם יוצאים חוץ לשדיהם דאילו היו יוצאים חוץ לשדיהם הא תנן (ב"ק דף פא.) מעין שיצא בתחלה בני העיר מסתפקין ממנו ואם כן הוו מים של רבים ואינם נאסרים: (תוספות)

ב

-

מז

דף

נידון מחצה על מחצה אבניו עציו ועפרו מטמאין כשרץ שנאמר [\[דברים ז-כז\]](#) שקץ תשקצנו ר"ע אומר כנדה שנאמר [\[ישעיה ל-כב\]](#) תזרם כמו דזה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף עבודת כוכבים מטמאה במשא: **גמ'** והא קא מרווח לעבודת כוכבים א"ר חנינא מסורא דעבד ליה בית הכסא והא בעי צניעותא דעבד ליה בית הכסא דלילה והא אמר מר איזהו צנוע הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום ואע"ג דאוקימנא בכרך מיהו צניעותא בעי למעבד דעבד ליה לתינוקות א"נ דגדיר ליה בהיזמי והינגי: **מתני'** שלשה בתים הן בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים הרי זה אסור סיידו וכיידו לעבודת כוכבים וחיידש נוטל מה שחיידש הכניס לתוכה עבודת כוכבים והוציאה הרי זה מותר: **גמ'** אמר רב המשתחוה לבית אסור אלמא קסבר תלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי והאנן בנאו תנן בנאו אע"פ שלא השתחוה לו השתחוה אע"פ שלא בנאו א"ה הני שלשה ארבעה הוו כיון דלענין ביטול בנה והשתחוה חד קא חשיב ליה: **מתני'** שלש אבנים הן אבן שחצבה מתחלה לבימוס הרי זו אסורה סיידה וכיידה לשם עבודת כוכבים נוטל מה שסייד וכייד ומותרת העמיד עליה עבודת כוכבים וסילקה הרי זו מותרת: **גמ'** א"ר אמי והוא שסייד וכייד בגופה של אבן והא דומיא דבית תנן ובית לאו בגופיה הוא ומיתסר בית נמי איכא ביני אורבי מי לא עסקינן דשייע והדר שיעיה אלא כי אתמר דרבי אמי לענין ביטול אתמר ואע"ג דסייד וכייד בגופה של אבן כי נטל מה שחיידש שפיר דמי דמהו דתימא כיון שסייד וכייד בגופה של אבן כאבן שחצבה מתחלה לעבודת כוכבים דמיא ותיתסר כולה קמ"ל:

רש"י נידון מחצה על מחצה. אותו חלק של עבודת כוכבים אינו עולה לו בכניסת ד' אמות אבל חלקו עולה לו שאם היה עביו שתי אמות מונה האמה שלו וכונס עוד ג' אמות לתוך שלו: אבניו ועליו ועפרו. של אותו כותל מטמאין כשרץ אפילו חלקו לפי שאין ברירה. שרץ אינו מטמא במשא: שקץ. לשון שרץ: נדה מטמאה במשא. דכתיב וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו אלמא טמיתה לכלי אשר נשא אותה ואע"פ שלא נגעו שאפילו היו עשרה כלים זה על זה כולן בכלל אשר תשב עליו הן: תזרם כמו דזה. דעבודת כוכבים מישתעבי: גמ' דעבד ליה בהכ"ס. שנפנה סם: והא בעי צניעותא. ואנן תנן דאסור לבנות כותל להפסיק בינו ובין עבודה כוכבים לפי שבונהו לעבודת כוכבים: במקום שנפנה ביום. שצריך צניעות ואע"ג דשנינו בפ' הרואה (ברכות סב.) לא תימא במקום שיהא צריך להתרחק בלילה כביום אלף חומא כדרך שנפנה ביום שיהא נפרע מיושב וכשיעור שנתנו חכמים טפה וטפחיים מ"מ ש"מ דבעינו נמי בלילה צניעות והכא ליכא צניעות דחזו ליה בני עבודת כוכבים: היזמי והינגי. קוליס וברקנים: מתני' שלשה בתים הן. לענין ביטול עבודת כוכבים: בית. שתחלה בנינו לעבודת כוכבים והיו עובדין את הבית עצמו: הרי זה אסור. לכל הבית הוי עבודת כוכבים ואם העובד כוכבים בנאו אסור עד שיבטלנו שיתחז ממנו קלת ואם של ישראל הוא אסור עולמית אבניו עליו ועפרו: סיידו וכיידו לעבודת כוכבים. שהיה בית בנוי לדירת אדם והקאהו לעבודת כוכבים וטחו כסיד ועשה בו ליורין לעבודת כוכבים: נוטל מה שחיידש. אם בא ישראל לבטלו נוטל מה שחיידש ומותר הבית ואע"פ שלא ביטלו עובד כוכבים או אפילו היתה של ישראל

מומר שאין עבודה כוכבים שלו בטיילה הכא בטייל שאין נאסר אלל חידוש והוא חידוש שבטל אסור בהנחה לעולם ובגמרא מוקי לה כגון שלא נעבד הבית מעולם אבל אם השתחוה לה עובד כוכבים אחרי כן נאסר כל הבית ובעי עובד כוכבים לבטלו ואם השתחוה לה ישראל אסורה עולמית: הכנים לתוכו עבודה כוכבים. ואת הבית עצמו לא נתכוין לעבוד ולא הקאהו לתשמיש עבודה כוכבים אלא לפי שעה הכנים לתוכו עבודה כוכבים: גמ' תלוף ולבסוף חברו. אבני בית תלושין ובנאן וחברן בקרקע: אע"פ שלא השתחוה. וקסבר תנא לידן עבודה כוכבים אסורה מיד ואע"פ שלא נעבדה: לענין ביטול בנה והשתחוה חד חשיב ליה. דבין בנה בין השתחוה כולו אסור אם של עובד כוכבים היא כריך עובד כוכבים לבטלו ואם של ישראל היא אין לה בטיילה עולמית: מתני' שלא אבנים הן. לענין ביטול עבודה כוכבים: אבן שחכבה. מן ההר: מתחלה לבימוס. מקום מושב עבודה כוכבים שמושיב הכלם עליה ועובדין את הבימוס כעבודה כוכבים עצמו: הרי זו אסורה. ואפי' לא העמיד עליה ואם עובד כוכבים חכבה כריך עובד כוכבים לבטלה ולחצר ממנה מעט עד שהפגוס ואם ישראל חכבה לעבוד עליה עבודה כוכבים אסורה עולמית: סידה וסידה לעבודה כוכבים. והיא היתה חכובה ועומדת: נוטל. ישראל מה שחידש העובד כוכבים וזורה לרוח והאבן מותרת שלא נעשה עבודה כוכבים אלא החידוש: העמיד עליה עבודה כוכבים. לפי שעה ולא הקאהו את האבן לבימוס וסילקה הרי זו מותרת ואין כריכה ביטול: גמ' והוא ספיד וכידן בגופה של אבן. שחקק בה לורה בברזל אבל סיד וכידן עליה ע"י טיח מותרת בלא ביטול הואיל ולא עבדה עובד כוכבים: והא בית. סוד וכיוד שלה אינה נעשה ע"י חקיקה אלא טח על הכותל: ביני אורבי. בין לבניה ללבניה מכניסו והוא ליה בגופה: מי לא עסקינן. כלומר מתניתין סיד וכידן סתמא קתני ומי לא משתמע נמי דאי הוה בית שיע מתחלה קודם איסור והדר האז ושייעיה לשם עבודה כוכבים וקתני נוטל ללא סגי בלא נטילת חידוש: לענין ביטול אסתמך. ולא לענין תחלה איסור למימרא דלא ניתסר אלא אם כן סיד בגופיה אלא ודאי בלא גופיה נמי אסירא ור' אמי אביטול קאי וה"ק אפי' סיד בגופיה סגי לה בהא ביטולא דמתני' ולא בעי ביטול דעובד כוכבים: ותיסר כולה. ותיבעי עובד כוכבים לבטלה או אם היתה של ישראל תאסר עולמית קמ"ל דלא חייב שם עבודה כוכבים אלא אחידוש: (ה"י)

תוספות אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ. ואפי' למ"ד (לעיל מא:) אין עובדין לשברים הב"ע כגון שהיתה עבודת כוכבים של ישראל או של עובד כוכבים והשתחוה לה ישראל ובירושלמי מוקי כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן וכן פ"ה: בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים. פרש"י שתחילת בניינו לעבודת כוכבים והיו עובדין את הבית עצמו וכן בסמוך גבי אבן שחכבה מתחלה לבימוס מקום מושב של עבודת כוכבים ועובדים את הבימוס כעבודת כוכבים עצמה ויפה כוון בזה דודאי צ"ל שהבית והאבן נעשו ליעבד דאי להיות משמשי עבודת כוכבים הא אמרינן (לעיל יט:): משמשי עבודת כוכבים אינן אסורים עד שיעבדו ואילו בגמרא קאמר גבי בית בנה אע"פ שלא השתחוה וגבי אבן נמי מדקתני חכבה מתחלה משמע דלא עבד בה כבר דאי עבד בה ל"ל חציבה מתחלה לכך הא גבי תפילין (ברכות דף כג:): אמרינן צר ביה ולא אזמניה וכן זו נמי לא לביעי חציבה מתחלה אי עבד בה מיהו מתוך לשונו משמע שהבית והאבן נעשו להניח עבודת כוכבים ואגב עבודת כוכבים הבית והאבן וק"ק דגבי אשירה בסמוך אין לפרש כן שיהא נטוע לשום תחתיו עבודת כוכבים ואגב עבודת כוכבים עובדין [את] האילן דהא אמרינן בגמרא רישא ד"ה ואילו ר"ש אומר הואיל ולצורה הם עובדין נתייר להם את האילן ולא קאמר דאגב עבודת כוכבים עובדין את האילן לכן נראה לפרש בכל שלשתן שבנה וחכב ונטע להיות עבודת כוכבים עצמה והא דנקט גבי אבן לבימוס אע"ג דסתם בימוס רגילות הוא להיות משמש עבודת כוכבים כמו בימוס של מלכים מ"מ נקט בימוס שלא היתה חשובה בעיניהם לעבדה אלא אותם שדומה לבימוס לפי שבימה נותנין עליה עבודת כוכבים: אבן שחכבה מתחלה. ה"ה דהוה. מצי למנקט זקפה להשתחוות לה כדא"ר יהודה (לעיל דף מו.) גבי לבנה ונ"ל דלא דמי דהא דא"ר יהודה דזקיפתה אוסרתה היינו בהשתחוה לה עובד כוכבים דאמר שליחותיה דישאל עביד כיון דגלי דעתיה דלעבודת כוכבים נתכוין אבל הכא בחציבה לבד נאסרה משום דהוי מעשה חשוב וה"נ אמר בגמרא בנה אע"פ שלא השתחוה וה"נ נימא חכבה אע"פ שלא השתחוה ומיהו לפי מה שפ"ה בגמרא דמתני' אתיא כמ"ד אסורה מיד ודאי הוי רבותא טפי בזקפה אע"ג דלא חכבה דמתסר אליביה כדמשמע לעיל אלא נקט חכבה כמו בבית בנאו ובאילן נטעו כו': גדעו ופסלו לעבודת כוכבים. פ"ה לעבוד בגידולין שיגדלו מעתה ושאינו עושה עבודת כוכבים רק החידוש ויפה כוון שאם נתכוין העובד כוכבים לעקרו לעשותו לעבודת כוכבים ודאי הכל אסור אע"פ שאילן מחובר כיון שעשה מעשה בגוף האילן דומיא דעפר דחפר בה בורות שיחין ומערות שנאסר גם שאר הקרקע לפי שעשה בה מעשה: ה"ג העמיד תחתיו עבודת כוכבים ובטלה הרי זו מותרת. ואע"ג דכי לא בטלה נמי לא הוי משמשין דהא אליבא דרבנן קא מוקמינא לה בגמ' דאמרינן אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר והכא מסתמא לא נטע מתחלה לכך מדלא מפרש עלה שנטעו מתחלה לכך מ"מ כל זמן שלא בטלה איסורא דרבנן איכא שבשעה שעבודת כוכבים נראית תחתיה נראה כאילו נטועה מתחילה לכך: והאנן בנה תנן. הוה מצי למימר וליטעמיך בימוס דתלוש הוא נמי תנא חכבה אלא חכבה וה"ה השתחוה וה"נ בנה וה"ה השתחוה: אי הכי ג' ארבעה הוו. גבי בימוס נמי איכא למיפרך הכי דהא השתחוה לבימוס אסור ובחד שינויא מתרצי: והוא שסייד וכייד בגופה של אבן. אור"י כי לאו דוקא נוטל מה שחידש ותו לא דא"כ אפילו לא סיייד בגופה של אבן נמי נוטל מה שחידש אלא נוקב כל האבן מעבר לעבר כנגד החידוש ונוטל: (תוספות)

מתני' שלש אשרות הן אילן שנטעו מתחלה לשם עבודת כוכבים הרי זו אסורה גידעו ופיסלו לשם עבודת כוכבים והחליף נוטל מה שהחליף העמיד תחתיה עבודת כוכבים ונטלה הרי זו מותרת: **גמ'** אמרי דבי ר' ינאי והוא שהבריך והרכיב בגופו של אילן והאנן גידעו ופיסלו תנן אלא כי איתמר דרבי ינאי לענין ביטול איתמר דאף על גב דהבריך והרכיב בגופו של אילן כי נטל מה שהחליף שפיר דמי דמהו דתימא כיון דהבריך והרכיב בגופו של אילן שנטעו מתחלה דמי וליתסר כולה קמ"ל אמר שמואל המשתחוה לאילן תוספתיה אסורה מתיב רבי אלעזר גידעו ופיסלו לעבודת כוכבים והחליף נוטל מה שהחליף גידעו ופיסלו אין לא גידעו ופיסלו לא אמר לך שמואל הא מני רבנן היא ושמואל דאמר כרבי יוסי בר יהודה דאמר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור מתקיף לה רב אשי ממאי דרבי יוסי בר יהודה ורבנן בתוספת פליגי דלמא תוספת לדברי הכל אסור ובעיקרו פליגי דרבי יוסי בר יהודה סבר עיקרו נמי אסור דכתיב **דברים יב-ג** ואשריהם תשרפון באש ורבנן סברי עיקר אילן שרי דכתיב **דברים ז-ה** ואשריהם תגדעון איזהו אילן שגידעו אסור ועיקרו שרי הוי אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו וכי תימא הא דלא מתרצינן הכי איפוך רבנן לדרבי יוסי בר יהודה ודרבי יוסי בר יהודה לרבנן אם כן גידעו ופיסלו מאן קתני לה לא רבנן ולא רבי יוסי בר יהודה אי רבנן בלא גידעו ופיסלו נמי תוספת אסורה אי רבי יוסי בר יהודה עיקר אילן נמי אסור אי בעית אימא רבנן ואי בעית אימא רבי יוסי בר יהודה אי בעית אימא רבי יוסי בר יהודה כי קאמר רבי יוסי בר יהודה בלא גידעו ופיסלו עיקר אילן אסור בסתמא אבל גידעו ופיסלו גלי אדעתיה דבתוספת ניחא ליה בעיקר אילן לא ניחא ליה איבעית אימא רבנן גידעו ופיסלו איצטריכא ליה ס"ד אמינא כיון דעבד ליה מעשה בגופיה עיקר אילן נמי ליתסר קמשמע לן: **מתני'** איזו אשרה כל שיש תחתיה עבודת כוכבים ר"ש אומר כל שעובדין אותה ומעשה בצידן באילן שהיו עובדין אותו ומצאו תחתיו גל אמר להן ר"ש בדקו את הגל הזה ובדקוהו ומצאו בו צורה אמר להן הואיל ולצורה הן עובדין נתיר להן את האילן: **גמ'** איזהו אשרה והא אנן שלש אשרות תנן ה"ק שתיים לדברי הכל ואחת מחלוקת דר"ש ורבנן איזו היא אשרה שנחלקו בה ר"ש וחכמים כל שיש תחתיה עבודת כוכבים ר"ש אומר כל שעובדים אותה איזו היא אשרה סתם אמר רב כל שכומרים יושבין תחתיה ואין טועמין מפירותיה ושמואל אמר אפילו אמרי הני תמרי לבי נצרפי אסור דרמי בי שיכרא ושתי ליה ביום אידם אמר אמימר אמרו לי סבי דפומבדיתא הלכתא כשמואל:

רש"י מתני' הרי זו אסורה. עד שיבטלנה העובד כוכבים: גידעו. עובד כוכבים או ישראל לעבודת כוכבים לאורך עבודת כוכבים לעבוד הגידולין שיגדלו בו מעתה והוא כבר היה נטוע כשבר ישראל ליהנות ממנו: נוטל מה שהחליף. ופורפו כדון אשרה ועיקרו מותר בהנאה: גמ' והוא שהבריך. בגופו מאותה הברכה והרכבה היו חליפותיהו דה"ל הנך גידולין הנטועין מתחלה לכך דאז לאו הכי אפילו חידוש לא מיתסר: גידעו תנן. משום מעשה פורתא שינוי בעלמא להיכירא מיתסר: לענין ביטולא איתמר. ולא לענין תחלת איסור לומר שאם לא הבריך בגופו לא יהא כריך ביטול אלא אביטול קאי דכי מבטל ליה ישראל סגי בהכי אע"ג דנעשה מעשה בגופו של אילן: אמר לך שמואל. תלמודא מהדר הכי מצי שמואל לתרוצי: הא מני רבנן היא. דפליגי עליה דרבי יוסי בר יהודה ואמרי אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר הלכך גידעו ופיסלו הויא כנטוע מתחלה לכך דמשום גידוע מחליף טפי ומיתסרא אכל לא גידעו לא: מתקיף לה רב אשי. מאי דוחקיד לאוקמא לדשמואל אליבא דתנאי: ממאי דרבנן ור' יוסי בתוספת פליגי. לרבנן שריא ודשמואל תנאי היא: דלמא תוספתו דברי הכל אסור. בהשתחויה ודשמואל דברי הכל היא: ובעיקר אילן פליגי. דרבי יוסי סבר עיקר אילן אסור אפי' היכא דלא נטעו מתחלה לכך: דכתיב ואשריהם תשרפון. אשריהם תרי משמע חד לנטוע מתחלה לכך וחד לנטוע ולבסוף עבדו: ורבנן סברי. אילן שלא נטעו מתחלה לכך שרי דכתיב ואשריהם תגדעון משמע יא אשרה שאין עיקרה אסורה אלא גידועה והעיקר תשאר בארץ לאורך ואי משום ואשריהם תשרפון דמשמע כל האילן בנטוע מתחלה לכך קאמר והאי לשון רבים דקרא אכל אשרות שברארכס הנטועות מתחלה לכך קאי: וכי תימא. הא לא תרצינן בשמעתיא דלעיל הכי דהא אוקימנא דרבי יוסי יליף טעמא לאילן שנטעו ולבסוף עבדו מואשריהם תגדעון אלמא מודה הוא דעיקרו מותר ובתוספת פליגי: איפוך. תרואל דרבנן לרבי יוסי ודרבי יוסי לרבנן דהא לא בהדיא שמעינן ליה לרבי יוסי דיליף טעמא מואשריהם תגדעון דהא רבי יוסי ואשריהם תשרפון באש נסב ליה תלמודא למילתיה ואנן הוא דקשיא לן האי מיבעיא ליה לשנטעו מתחלה לכך ואוקימנא לטעמיה מואשריהם תגדעון הלכך אפיך תרואל דרבי יוסי דתרתא ואימא רבי יוסי מואשריהם תשרפון באש דמשמע לשון רבים נפקא ליה תרווייהו ורבנן ילפי היתירא מואשריהם תגדעון ור' יוסי הוא מיבעיא ליה לגידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש ארץ ישראל ורבנן נפקא להו מאבד תאבדון וכן כולה תרתא: אם כן. דתוספתו דברי הכל אסור: גידעו. דמתני' דמשמע דכי לא גידעו שרי מאן קתני לה: ה"ג אי רבנן ל"ל גידעו ופיסלו בלא גידעו ופיסלו נמי הא אמרינן תוספתו אסור: אי רבי יוסי עיקר אילן נמי אסור. ומתני' תני מה שהחליף ותו לא הלכך על כרחך דשמואל תנאי: איבעית אימא רבנן כו'. ולעולם דשמואל דברי הכל: ואיבעית אימא רבי יוסי. ודקשיא לך האמר עיקר אילן אסור ומתניתין קתני מה שהחליף ותו לא לא קשיא כי קאמר ר' יוסי עיקר אילן אסור בסתמא כו': עיקרו נמי ליתסר. הואיל ונעשה מעשה בגופו קמ"ל: מתני' איזו היא אשרה כו'. בגמרא פריך והא אנן ג' אשרות תנן: כל שעובדין אותה. את האילן

עלמנו אכל אס עובדין את עבודת כוכבים שתחתיו האילן מותר: גמ' והא חנו ג' הן חנו. ל"ל למהדר ומיבעי איזו היא ועוד התם תני תלת והכא תני חדא: שתים דברי הכל. שהרי אילן עבודת כוכבים: איזוהי אשירה סתם. ללא אתיוראל דמתני' קאי אלא מילתא באפי נפשה קאמר תלמודא דפליגי בה אמוראי איזו היא אשירה סתם אילן שלא הוכר לנו שהיא אשירה באיזה סימן ניכר אס היא אשירה אס לאו: ואין טועמין מפירוהיה. ודאי פלחי לה: בי נרפוי. אס עבודת כוכבים אלהם: (רש"י)

תוספות גדעו ופסלו אין לא גדעו ופסלו לא. תימה הא דלא משני גדעו ופסלו אע"פ שלא השתחוה השתחוה אע"פ שלא גדעו כדמשני לעיל (דף מז:). גבי בית ואין לפרש משום דשמואל לית ליה הך שנוייא משום דקא פליג עליה דרב ואמר דבית הוי כמחובר ולעיל נמי ליכא למימר לשמואל בנה אע"פ שלא השתחוה כו' דבפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז:). מסיק לשמואל הכא במאי עסקינן בקבר בנין וחשיב ליה תלוש והתם מדמי קבר לעבודת כוכבים וי"ל היינו טעמא דלא משני ליה הכי דלעיל דודאי יש חילוק בין אילן לבית דאילן שהוא מושרש בקרקע בטלה תפיסתו כדפרישית לעיל הלכך גידוע ופיסול בלא השתחוואה ודאי לא היה מועיל כלום אפילו למ"ד עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד היינו בדבר תלוש דכתיב פסילי אלהיהם כיון שפסלו נעשה לו אלוה אבל זה שהוא מחובר ואין דעתו שיהיה עבודת כוכבים רק מה שיחליף אין לאסרו בלא השתחוואה והכי נמי מצינו דחשבינן ליה לתלוש גבי הא דאמר (חולין דף טז.). בשביל שידוח הכותל פרי זה בכי יותן ואילן דבר הנשרש בקרקע חשבינן למחובר דאילא תימא הכי לא מצינו שום זרע בלא הכשר ונראה דלא דמי דהתם הפירות מיהא תלושין ואע"ג דהכותל מחובר מתכשרי אבל פירות שבאילן הכל מחובר וקל להבין והא דלא משני ליה גדעו ופסלו איצטריכא ליה כדמשני במסקנא דשינויא דחיקא הוא וניחא ליה לאוקמי מתינתין כרבנן ושמואל כר' יוסי בר יהודה: (תוספות)

דף מח ב

מתני' לא ישב בצילה ואם ישב טהור ולא יעבור תחתיה ואם עבר טמא היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה טהור: **גמ'** לא ישב בצילה פשיטא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא נצרכא אלא לצל צילה מכלל דבצל קומתה אס ישב טמא לא דאפי' לצל קומתה נמי אס ישב טהור והא קמ"ל דאפילו לצל צילה לא ישב איכא דמתני לה אסיפא ואם ישב טהור פשיטא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא נצרכא אלא לצל קומתה מכלל דלצל צילה אפילו לכתחלה ישב לא הא קמ"ל דאפילו לצל קומתה אס ישב טהור: ולא יעבור תחתיה ואם עבר טמא: מ"ט אי אפשר דליכא תקרובת עבודת כוכבים מני רבי יהודה בן בתירא היא דתניא רבי יהודה בן בתירא אומר מנין לתקרובת עבודת כוכבים שמתמאה באהל שנאמר **[תהילים קו-כח]** ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת עבודת כוכבים שמתמאה באהל: היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה טהור: איבעיא להו עבר או עובר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה אמר עובר ורבי יוחנן אמר אס עבר ולא פליגי הא דאיכא דירכא אחרינא הא דליכא דירכא אחרינא א"ל רב ששת לשמעיה כי מטית להתם ארהיטני היכי דמי אי דליכא דירכא אחרינא ל"ל ארהיטני מישרא שרי ואי דאיכא דירכא אחרינא כי אמר ארהיטני מי שרי לעולם דליכא דירכא אחרינא ואדם חשוב שאני: **מתני'** זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים אבל לא בימות החמה והחזירין לא בימות החמ' ולא בימות הגשמים ר' יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שהנביא נושרת עליהן והוה להן לזבל: **גמ'** למימרא דרבי יוסי סבר זה וזה גורם אסור ורבנן אמרי זה וזה גורם מותר הא איפכא שמעינן להו דתנן רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף היא נעשה זבל ונאמר **[דברים ג-יח]** לא ידבק בידך מאומה מן החרם קשיא דרבנן אדרבנן קשיא דר' יוסי אדרבי יוסי בשלמא דרבי יוסי אדרבי יוסי לא קשיא התם דקאזיל לאיבוד מתיר הכא דלא קאזיל לאיבוד אסור אלא דרבנן אדרבנן קשיא איפוך ואיבעית אימא לא תיפוך דר' יוסי כדשנין דרבנן כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא מה שמשביח בעור פוגם בבשר הכא נמי מה שמשביח בנביה פוגם בצל וסבר רבי יוסי זה וזה גורם אסור (והתניא) רבי יוסי אומר נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי ואמר רב יהודה אמר רב מודה רבי יוסי שאם נטע והבריך והרכיב מותר ותניא נמי הכי מודה רבי יוסי

רש"י מתני' לא ישב בצילה. האי כל לאו תחת נוף האילן הוא דאס כן לא מתני ליה ואס ישב טהור דהא קתני סיפא לא יעבור תחתיה ואס עבר טמא אלא מן האילן והלכך לאו אהל הוא אלא קשקשהמה במזרח או במערב יש לכל אדם כל ארוך וכשהתמה עומדת באמצע הרקיע אין לכל דבר כל אלא תחתיו: תחתיה. נוף האילן שהאיהל עליו האילן: ואס עבר טמא. כדמפרש בגמרא: היתה גוזלת את הרבים. שהיה נופה נטעה לרשות הרבים: ועבר תחתיה טהור. דהך טומאה דרבנן היא וקרא דמתינתין בגמרא

אסמכתא בעלמא היא והכי נמי אמרי' בפ' ר' ישמעאל (לקמן נב:) דהך טומאה דרבנן היא והיכא דגזזת את הרבים לא גזר רבנן: גמ' פשיטא. דלכא יאזב ציליה דהא קא מיתהני מעבודת כוכבים: לאל צילה. שחרית וערבית שאל ארוך לכל דבר מאד וכל זמן שאל עברה מדה ארוך האל את מדה גובה קומת האילן האל עב וחשוך מכאן ואילך האל דק וקלוש והיא כל אלו ואטרדיך לאשמעינן דאפילו כלל צילה לא יאזב: מכלל דכלל קומתה אס יאזב טמא. בתמיהה והלא אינו מן האילן היא ולא תחת נופו: לא כלל קומתה נמי אס יאזב טהור. ובלבד שאל יאזב ממש תחתיה ומשום רישא נקט כל צילה דקתני לא יאזב לכתחלה ואשמעינן דאפילו כלל צילה לא יאזב אבל סיפא יאזב טהור אפילו אלל קומתה קאי: מכלל דכלל צילה לכתחלה יאזב. בתמיהה כיון דאוקמת מחני' אלל קומתה ורישא נמי דקתני לא יאזב כלל קומתה מכלל דכלל צילה לכתחלה יאזב והא קא מיתהני: אס יאזב טהור. ובלבד שאל היא תחתיה דהא קתני לקמן דאי עבר טמא וכו' יאזב: א"ל דליכא תקרובת עבודת כוכבים. ונמאל האילן מאהיל על התקרובת ועליו: עבר. דאי עבר דיעבד או עובר לכתחלה: כי מטיה חס. רב שש סגי נהורא הוה וזה מושכו והיתה בעירו אשרה גזזת את הרבים א"ל כי מטיה חס: ארהיטני. משכני במרוכה: מתני' זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים. שהאילן גם הוא קשה להן שמעכב החמה מלבא: אבל לא בימות החמה. שהאל יפה להן: וחזירין. לטוג"א בלע"ז: לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. שהאל יפה לחזרת לעולם: שהנבייה. עליו נושרין בימות הגשמים מן האילן: גמ' זה וזה. נבייה דאיסור וקרקע עולם דהיתר גורמין לירקות שיגדלו: שוקח וזורה לרות. ולא חייש לזבא: חס קאזיל לאיבוד. לאבדה הוא מתכוין וכבר בטלה עבודת כוכבים ולא גרעא מעבודת כוכבים שנסתברה מאליה הלכך ליכא זה וזה גורם שהרי אין כאן איסור כל כך דאפילו רבנן לא אסרי אלל משום גזירה דלמא מגבה ליה כו' כדאוקימנא בריש פירקין (דף מב.): הכא לא אזיל לאיבוד. שהרי דרכה בכך ואין עבודת כוכבים בטלה דרך גדילתה הלכך איסור הנאה הוא זה וזה גורם אסור: איפוך. כולה מתני' ולא תשני דרבי יוסי אדרבי יוסי כדשניתי: כדשנין. מעיקרא ולעולם זה וזה גורם אסור ס"ל: דרבנן. אדרבנן לא קשיא אינהו נמי זה וזה גורם אסור סבירא להו כדאמרין אף היא נעשית זב והכא היינו טעמא דשרו דליכא גורם איסור כלל דמה שמטבית אילן את הירקות בעליו פוגם כלל: ודרב מרי [בתמורה] (דף כד.) גבי אין מרגילין בפסולי מוקדשים להפשיט דרך הרגלים כעין מפוח של נפחים בעלי מומין שנפדו ושחטן ולכרו וכו' פ שהעור נמכר ביוקר אסור להרגיל לפי שבזיון קדשים הוא שמקלקל הבשר קשיא לן חס אמאי הא פסידא דהקדש הוא דאי הוה קרית ליה להרגיל ולמכור העור ביוקר הוה טפי פריק להו מעיקרא ושני רב מרי ליכא פסידא דמה שמטבית בדמי העור פוגם בדמי הבשר: ערלה. לא נאסר אלל הפירי הלכך אגוז איסור הנאה דקא מתנהי מיניה שחוזר ונעשה אילן: יחור. נוף: שאם נטע. האגוז של ערלה מותר אלמא כי גדל האילן וטוען פירות הוה להו הגך פירות בגרמא לאגוז דאיסור וקרקע דהיתר וקתני מותר: (כ"י)

תוספות לא ישב בצילה. ולא דמי לצלו של היכל (פסחים דף כו.) דהתם היכל לתוכו עשוי אבל אשרה עשויה לצל א"נ חומרא דעבודת כוכבים שאני: אי דאיכא דירכא אחרינא. פי' קצר כזה דאי בעינן למימר אפי' ארוך יותר אס כן אין לדבר סוף: ורבנן סברי זה וזה גורם מותר. פי' רבינו שמואל ומ"מ אסרי רבנן ירקות בימות החמה דלא דמי דהכא עם זבל נבייה המהנה לגדל ולהחליף זבל הקרקע נמי שהוא של היתר מהני לגדל ולהחליף אבל לגורם דצל חיישינן שכולו אסור שאותה הנאה שהצל עושה להגין מן החמה אין הקרקע עושה וליכא נמי צל אחר דהיתר גורם עמו להגין מן החמה נמצאת כל הנאת הצל לאיסור ודמי שפיר לפרה שנתפטמה בכרשיני היתר ושל עבודת כוכבים ביחד ששניהם הועילו לפטם הפרה ונקרא זה וזה גורם: חס דקאזיל לאיבוד. פי' בקונטרס דלאבדה מתכוין וכבר בטלה והוי כעבודת כוכבים שנסתברה מאליה וקשה בה טובא דלמ"ד (לעיל מא:): עבודת כוכבים שנסתברה מאליה אסורה תקשי ואפילו למאן דשרי נמי הא אין מבטל ישראל עבודת כוכבים של עובד כוכבים ועוד דבשל ישראל נמי איירי ר' יוסי מדמייתי ראה (לעיל דף מד.) מעגל וממפלצת שהיא של ישראל ועבודת כוכבים של ישראל אינה בטלה עולמית לכן נראה לפרש דקאזיל לאיבוד דלא שכיח שיבא לזיבול בזריי' לרוח שאין נופל כ"כ ביחד ומ"מ אפילו לכי האי גוונא חיישי רבנן: נוטעין יחור של ערלה. וקמ"ל דלא גזרינן יחור אטו אגוז דבייחור לא שייך ביה ערלה: ואין נוטעין אגוז של ערלה. צ"ל דבאיסור נטיעת אגוז לכתחלה נמי לא פליגי רבנן דאי פליגי ושרו אס כן לדידהו אמאי ערלה בשריפה ינטעו אותם ויהיה היוצא מהם זה וזה גורם ודוחק לומר דאיירי חס באין ראויין ליטע אלא ודאי בדיעבד פליגי ובא ר' יוסי לאשמעינן שאם נטעוהו אף בדיעבד כל הגדל ממנו אסור וכדמפרש טעמא מפני שהוא פרי דמשמע שאל להשמיענו היכא דנטע אגוז של ערלה דאפילו דיעבד אסורים הפירות והא דנקט אין נוטעין אידי דתני רישא נוטעין תנא סיפא אין נוטעין: (תוספות)

שדה שנזדבלה בזבל עבודת כוכבים וכן פרה שנתפטמה בכרשיני עבודת כוכבים תני חדא שדה תזרע פרה תשחט ותניא אידיך שדה תבור ופרה תרזה מאי לאו הא ר' יוסי והא רבנן לא הא ר"א והא רבנן הי ר"א ורבנן אילימא ר"א ורבנן דשאור דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחימצו ר"א אומר אחר האחרון אני בא וחכ"א בין שנפל איסור לכתחלה ובין שנפל איסור לבסוף אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור וממאי דטעמא דר"א בדאביי דלמא טעמא דר"א משום דאחר אחרון אני בא אי גמיר באיסורא אסורה ואי גמיר בהיתירא מותרין בין סלקיה ובין לא סלקיה אלא ר"א ורבנן דעצים דתנן נטל הימנה עצים אסורה בהנאה הסיק בה את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה באחרים כולן אסורות בהנאה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים רבנן דפליגי עליה דר"א מאן נינהו אילימא רבנן דעצים אחמורי מחמרי אלא רבנן דשאור אימר דשמעת להו לרבנן דמקילי בשאור בעבודת כוכבים מי מקילי אלא לעולם הא רבי יוסי והא רבנן ר' יוסי לדבריהם דרבנן אמר להו לדידי זה וזה גורם מותר לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור אודו לי מיהת אף ירקות בימות הגשמים ורבנן כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי: ההוא גינתא דאיזבל בזבלא דעבודת כוכבים שלח רב עמרם קמיה דרב יוסף א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי:

רפ"י והבריך והרכיב. אם הבריך או הרכיב יחור של ערלה באילן זקן מותרים פירותיהן מיד אע"פ שלא מלאו להן שני ערלה דזה וזה גורם מותר וה"נ אמרינן בעלמא ילדה פסיבכה בזקנה בטלה לשון אחר אם נטע האגוז של ערלה שהיא איסור הנאה ולכאנלא ונעשה נטיעה הרכיבה והרכיבה באילן דהיתר מותר דחותן פירות שטוען אחר זמן באין נמי ע"י האילן של היתר והקשא לי בלא הבריך ובלא הרכיב נמי איכא זה וזה גורם אגוז דאיסור וקרקע דהיתר: שני ליה כר' יוסי בין עבודת כוכבים לשאר איסורין. דלע"ג דבשאר איסורין זה וזה גורם מותר ס"ל הכא אסור: בכרשיני עבודת כוכבים. של תקרובת עבודת כוכבים או שעבדום: תבור. עד שתכלה ממנה כל שבה הזבל ותהא בורה וכל יזרענה: תרזה. תכחש: מאי לאו הא. דקתני שדה תזרע ר' יוסי היא דשמעינן ליה דאמר גבי ערלה זה וזה גורם מותר ה"נ תזרע והזרעים גדלים ע"י זבל דאיסור וקרקע דהיתר ללא שאני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין והקשא אמתני' ופרה תשחט ותאכל שאף היא היתה גדילה קודם לכן ע"י שאר אכילות: והא. דקתני שדה תבור רבנן היא דאמרי אף היא נעשית זבל כו' והא דשרי מתני' זורעין תחתיה ירקות הא שנינן ליה מה שמשיבא דנבייה פוגם בכל: הא ר"א והא רבנן. אבל כר' יוסי בעבודת כוכבים זה וזה גורם אסור ס"ל דקתני מתני' ואי משום שוחק וזורה הא שנינן ליה לעיל ואי משום ערלה שני ליה בין עבודת כוכבים לשאר איסורין: שאור של חולין. ושאור אחר של תרומה: שנפלו לתוך עיסה. של חולין: כדי לחמץ. עיסה זו: אחר אחרון אני בא. אותו שנפל אחרון אם של חולין נפל אחרון ביטל את הראשון ומותר לזרים ואם של תרומה נפל אחרון אסור לזרים: ואמר אביי ל"פ. דאר"א אם אחרון חולין שמוחר ללא שקדם וסילק את האיסור קודם נפילתו של זה שכשנפל זה ליכא למימר היתר מאכטרף לאיסור להיות שיעור ליאסר ואע"פ שכבר נתן כח איסור בעיסה ולא היתה מחומלת ע"י אחר (ואם) לא בשביל ראשון ואפ"ה כיון דלא היה בו מעולם שיעור חימוץ ליכא למימר זה וזה גורם וביטל שני את הראשון: אבל אם לא קדם וסילק את האיסור אסור. שאע"פ שנפל היתר לבסוף אסור דזה וזה גורם אסור ולרבנן זה וזה גורם מותר: משום דאחר אחרון אני בא. דקסבר גמרו באיסור אסור גמרו בהיתר מותר אבל היכא דנפלו בבת אחת לעולם קאמר כך זה וזה גורם מותר ס"ל: נטל הימנה. עצים מן האשורה מתני' היא: חדש יותץ. שהרי נעשה והוחזק מאיסורי הנאה: ישן. שכבר הוחזק ואין היסקו לחזקו אלא לחפות: יוצן. שלא יאפו בהיסק זה ונמנא שלא נהנה: אפה את הפת. בין בחדש שננו וחזר והסיקו בעלי היתר בין ביטן בהיסק של עצי איסור הוה ליה בתרוייהו זה וזה גורם שהפת שנאפית בו בחדש בהיסק שני בזה ע"י גורם דאיסור שנתחזק בהן התנור מראשיתו וגורם היתר דהאי היסק וקתני הפת אסורה לר"א עד שיוליך הני דמי עצים דאיסור לים המלח אלמא זה וזה גורם אסור: אבל רבנן דשאור. פליגי עלויה ואמרי זה וזה גורם מותר דקתני אפי' נפל איסור בכוף וכ"פ נפלו בבת אחת מותר עד שיהא באיסור לבדו כדי לחמץ: אלא לעולם. הא דקתני שדה תזרע ר' יוסי דשמעינן ליה גבי ערלה דאמר מותר וגבי עבודת כוכבים דקאמר שוחק וזורה לרות ולא שני בין עבודת כוכבים לשאר איסורין וטעמא לאו כדשנינן משום דאזיל לאיבוד הוא דקשא כך ר' יוסי דמתני' דנבייה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידכו דקאמרתו זה וזה גורם אסור דקאמרי אבל לא בימות החמה מפני שהכל יפה להן אודו לי נמי בימות הגשמים דאיכא נמי גורם דנבייה ורבנן אמרי ליכא גורם דאיסור דמה שהשיבו דנבייה פגמו בכל: בזבל עבודת כוכבים. שבה מדם פרים ועגלים הנשחטים לעבודת כוכבים דהתקרבות עבודת כוכבים הן ואסורין בהנאה אבל אמר זבל זה לעבודת כוכבים אינו נאסר כדתניא (לעיל מד:) אין הקדש לעבודת כוכבים: הלכה כר' יוסי. דזה וזה גורם מותר: (רפ"י)

תוספות שאם נטע והבריך. פי' בקונט' בלשון אחרון נטע האגוז ואחר כך כשנעשה נטיעה הבריך והרכיב באילן של היתר אותו לשון עיקר ומה שהקשה בקונט' אפי' לא הבריך והרכיב נמי לא דק דאין נקרא זה וזה גורם אלא כששניהם מענין אחד כמו הברכת איסור באילן היתר ששניהם אילן וכמו זבל נבייה וקרקע דלעיל אבל אגוז וקרקע שני ענינים הם ומה שפירש בלשון ראשון הבריך יחור של ערלה באילן והוי כמו ילדה הסבכה בזקנה דבטלה אין הנדון דומה לראיה דהיא אפילו למ"ד זה וזה גורם אסור מותר כיון שבטלה בזקנה וכן משמע לשון בטלה: . שאם נטע. וא"ת מ"ש גידולי אגוז של ערלה מגידולי טבל ומעשר שני שהן חולין ואפי' גידולי תרומה אלא שגזרו עליהן. ב"ח דבר וי"ל דערלה שאסורה בהנאה יש לאסור הגידולין שגם זה הנאה היא אבל באיסור

אכילה אין לאסור הגידולין שאינו אוכל האיסור עצמו: שדה תזרע. וכגון שאין הזבל בעין והוא ליה זה זה גורם ומותר כדפרישית לעיל גבי נבייה: הא רבנן. והא דשרו לעיל נטע והבריך והרכיב לאו משום דאית להו זה זה גורם מותר אלא משום דמה שגדל מן האגוז עצמו יהא מותר ואסרי רבנן בעבודת כוכבים לעיל דאף היא נעשה זבל וה"ה לשאר איסורין: עד שיהא באיסור כדי לחמץ. פירוש ואז אסור אפי' יש בהיתר נמי כדי לחמץ וא"ת היכי מייתי מדרבנן זה זה גורם מותר דלמא שני להו בין עבודת כוכבים לשאר איסורין י"ל דהכי מייתי מדר"א נשמע לרבנן דכי היכי דאסר אף בשאר איסורין ואינו מחלק רבנן נמי דשרו לא יחלקו: דלמא טעמא דר"א כו'. פי' ולעולם זה זה גורם מותר: אלא ר"א ורבנן דעצים. משום דקאמר הא ר"א והא רבנן מהדר אפלוגתייהו דלפ"ז הדיחוי הברייתות מתורצות הא ר' יוסי ורבנן דידיה דסברי זה זה גורם אסור והא ר"א ורבנן: יוליך הנאה לים המלח. פי' בקונטרס דמי עצי איסור משמע ולכך תהא הפת מותרת וקשה דא"כ אפי' בלא נתערבה נמי יש להתיר בהולכת הנאת העצים לכך נראה לפרש הנאת הפת וניחא דלא פליג ר"א ברישא חדש יותץ להתיר להוליך הנאת עצים שהוסק בהן לים המלח: נתערבה באחרות. לא גרס ר"ת ואחרות באחרות וכן במשנת חבילי תלתן דכלאי הכרם דמייתי בפ"ק דביצה (דף ג:). לא גרס ליה ומביא רביה מדאסר שמואל פ' התערובת (זבחים עד.). ספק ספיקא ודחיק התם לאשכוחי תנא דסבר כוותיה וצריך להביא מדרבי יהודה דברייתא דרמוני באדן דאסר בספק ספיקא והוצרך לדחוק סבר לה כוותיה בחדא ופליג עלה בחדא דשמואל דוקא בעבודת כוכבים אוסר דקאמר התם הנח לעבודת כוכבים שספיקא אסורה עד סוף העולם ואי גרסינן ליה הכא לייטו הך משנה דבעבודת כוכבים קיימא וכן אי גרסינן ליה נמי בחבילי תלתן היה לו להביא המשנה דר"מ ונימא סבר כוותיה בחדא ור"י בר ברוך אומר דשפיר גרסינן ליה הכא והתם ודלמא ליכא אלא חדא ספיקא דה"פ ואחרים באחרים כל אותן אחרים נתערבו באחרים או אפילו רובן דאיכא למימר איסורא ברובא איתיה דה"נ אמר תלמודא התם גבי טבעת של עבודת כוכבים נפלה לתוך מאה טבעות כולן אסורות פירשו ששים למקום אחד וארבעים במקום אחד הארבעים מותרים דאמרינן איסורא ברובא איתיה.: (תוספות)

ב מט דף

מתני' נטל ממנה עצים אסורין בהנאה הסיק בהן את התנור אם חדש יותץ ואם ישן יוצן אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה באחרות כולן אסורות בהנאה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים: נטל הימנה כרכור אסור בהנאה ארג בו את הבגד אסור בהנאה נתערב באחרים ואחרים כולן אסורין בהנאה ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים: **גמ'** וצריכא דאי אשמעינן קמיייתא בהא קאמר ר' אליעזר משום דבעידנא דקא גמרה פת קלי לה איסורא אבל כרכור דאיתיה לאיסורא בעיניה אימא מודי לרבנן ואי אשמעינן כרכור בהא קאמרי רבנן אבל פת אימא מודו ליה לר"א צריכא א"ר חייא בריה דרבה בר נחמני אמר רב חסדא אמר זעירי הלכה כר"א איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר לי אבא בר רב חסדא הכי אמר זעירי הלכה כר"א אמר רב אדא בר אהבה לא שנו אלא פת אבל חבית לא ורב חסדא אמר אפילו חבית מותרת ההוא גברא דאיתערב ליה חביתא דיין נסך בחמריה אתא לקמיה דרב חסדא אמר שקול ארבע זוזי ושדי בנהרא ונשתרי לך: **מתני'** כיצד מבטלה קירסם וזירד נטל ממנה מקל או שרביט אפי' עלה ה"ז בטלה שיפה לצרכה אסורה שלא לצרכה מותרת: **גמ'** אותן שפאין מה תהא עליהן פליגי בה רב הונא (ור' חייא) בר רב חד אמר אסורין וחד אמר מותרין תניא כמ"ד מותרין דתניא עובד כוכבים ששיפה עבודת כוכבים לצרכו היא ושפאיה מותרין לצרכה היא אסורה ושפאיה מותרין וישראל ששיפה עבודת כוכבים בין לצרכה בין לצרכו היא ושפאיה אסורין איתמר עבודת כוכבים שנסתברה רב אמר צריך לבטל כל קיסם וקיסם ושמואל אמר עבודת כוכבים אינה בטלה אלא דרך גדילתה אדרבה דרך גדילתה מי מבטלה אלא ה"ק אין עבודת כוכבים צריכה לבטל אלא דרך גדילתה לימא בהא קמיפלגי דמ"ס עובדין לשברין ומ"ס אין עובדין לשברין לא דכ"ע עובדין לשברין והכא בשברי שברים קמיפלגי מ"ס שברי שברים אסורין ומ"ס שברי שברים מותרין ואיבע"א דכ"ע שברי שברים מותרין והכא בעבודת כוכבי' של חליות ובהדיוט שיכול להחזירה קמיפלגי מ"ס כיון דהדיוט יכול להחזירה לא בטלה ומ"ס אין עבודת כוכבים בטלה אלא דרך גדילתה דהיינו אורחיה הא לאו גדילתה היא ואין צריכה לבטל:

רש"י מתני' כרכור. דויל"ז בלע"ז: גמ' בהא קאמר ר"א. דיש פדיון: ל"ש. דיש פדיון: אלף פת. משום דלא מנכרא ביה אסור ממנו: אבל חבית. של יין נסך שנתערבה בחביות של היתר כולן אסורות בהנאה ואין לה תקנה בהולכת הנאה לים המלח להתיר ולהמכר כל חבית לבדה או להשקות מהן לחמרים עובדי כוכבים משום דאיתיה לאיסור בעיניה אבל מוכרין כולן חוץ מלמי יין נסך שבהן להשתא לך מתנהי מחבית דאסורא: ונשתרי לך. בהנאה למכרן לבד לבד או לעשות מהן כביסה או להשקות מהן לעובדי כוכבים ולכא דמיא הך מילתא לפלוגתא דרשב"ג ורבנן דפליגי בפ' בתרא (לקמן עד.) ביין נסך שפלא לבד כולו אסור בהנאה רשב"ג

אומר מוכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו דהתס תרוויחו סבירא לכו כרצונ דהכא דאין פדיון ליון נסך ומיהו כי מזבין ליה חוץ מדמי יין נסך שבו לא מיתהני מיין נסך מידי משום דליחיה לאיסורא בעיניה: מתני' כילד מבטלה. לאשירה: קירסס. היסמין יבשין שבאילן נטל לכרכו לשרוף: זרד. זרדין לחין שבה: לכרכה. לייפוחה: גמ' אותן שפאוס. שפיפה לכרכה ולא בטלה: מה תהא עליהן. שפאון מי בטילי או לאו: ישראל שפיפה כו' אסור. שאין ישראל מבטל עבודת כוכבים: רב אמר. אע"פ שנתעברה מאליה כריכה ביטול וכל קיסס וקיסס נעשית עבודת כוכבים בפני עצמה הלכך לא סגי לחד בביטולא דהכריה: אין עבודת כוכבים כריכה לבטל אלא כשהיא דרך גדילתה. אבל זו שנתעברה בטלה מעצמה דמימר אמר איחי נפשה לא מכלה להוא לגברא מכלה ליה: לא דכ"ע עובדין לשברים. שנתעברו מאליהן והא דאמר שמואל בריש פירקין (דף מא.) אפי' שברי עבודת כוכבים מותרין בהנאה למואלן התם הוא ללא חזינון לה שנתעברה מאליה דלמרינו עובד כוכבים שברן ואזלינן בתר רובא דהא עבודת כוכבים מותרין דשנתעברה מאליה לא שכיחא: והכא. דאמר רב כל קיסס וקיסס לשון שברי שברים כגון שנתעברו שברים לשברים ושברי שברים הוא דפליג שמואל עילויה: ה"ג ואיבעית אימא דכ"ע אין עובדין לשברי שברים והכא בעבודת כוכבים שהיתה של חוליות קהין והרי הן כשברי שברים ונפלה ונתפרקו חליותיה עסקינן: והדיוט יכול להחזירה. שאין כריכה אומן: אין עבודת כוכבים. שנתעברה כריכה לבטל: אלא דרך גדילתה. כשהיא קיימא כגון נבייה דמתני' שברי שברים הן שנופל עלה אחר עלה א"כ העלה עצמו משתבר לכמה שברים ואפ"ה אסור משום דדרך גדילתה היא דהיינו אורחה כל שתא אבל הכא לאו היינו אורחיה ליפול ולהתפרק הלכך בטלה: (כ"ז)

תוספות ארג בו את הבגד אסור בהנאה. בירושלמי דפירקין פריך מ"ש מיין נסך דאמר' ימכר חוץ מדמי יין נסך שבו דה"נ ימכר חוץ מדמי איסור שבו והכי איתא התם א"ר חגי כד נחתית מן אילפא אשכחי' ר' יעקב בר אחא יתיב מקשי נטל הימנה כרכר אסור בהנייה ארג בו את הבגד אסור בהנייה ותנינן ימכר כולו לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו א"ר יעקב בר אחא חגי קשיתא חגי קיימא מאי כדון תמן אין דרך בני אדם ליקח מן העובד כוכבים ברם הכא דרך בני אדם ליקח בגד מן העובד כוכבים פירוש ולפיכך אסור למכרו לעובד כוכבים דחיישינן שמא ימכרנו לישראל התם אין דרך ליקח מן העובד כוכבים יין וכן י"ל באפה בו את הפת דרך ליקח פת מן העובד כוכבים: שקול ארבע זוזי כו'. ולמוכרן כל אחד בפני עצמו אמר לו כן כדפירש רש"י: לא דכ"ע עובדין לשברים. פי' בקונטרס והא דאמר שמואל בריש פירקין (דף מא.) אפי' שברי עבודת כוכבים מותרין בהנאה למואלן התם לא חזינון דשנתעברה מאליה דאמרין עובד כוכבים שברן והכא מיירי בראינוה ששנתעברה ולא שברה העובד כוכבים וקשה דא"כ מאי מקשה לעיל (דף מא.): לרשב"ל מראש דגון שאני התם שלא שברה עובד כוכבים דהא רשב"ל ושמואל קמו בחד שיטה בשברי עבודת כוכבים לכן נראה לפרש דהכא מיירי שדרכה לנשר קיסמין וענפים תדיר ואין מניחין לעובדה בכך ולכך יש לאסור הקיסמין הנופלים ממנה עוד י"ל דהתם מיירי בשברים שמצאן לבדן בלא עיקר עבודת כוכבים אבל הכא מיירי שכל השברים ביחד ובכי האי גוונא אמר עובדין לשברים ומ"מ לפי זה קשיא מאי פריך לעיל מראש דגון דהא הוה התם כל השברים יחד אבל התם לא היה דרכה לישרב וא"כ אפי' עיקר עבודת כוכבים קיים מותר דמימר אמר איחי לא אצלה נפשה: (תוספות)

פרק רביעי - רבי ישמעאל

מתני' רבי ישמעאל אומר שלש אבנים זו בצד זו בצד מרקוליס אסורות ושתים מותרות וחכ"א שנראות עמו אסורות ושאין נראות עמו מותרות: **גמ'** בשלמא רבנן קסברי עובדין לשברים נראות עמו דאיכא למימר מיניה נפל אסורות שאין נראות עמו מותרות אלא ר' ישמעאל מאי קסבר אי עובדין לשברין אפילו תרתי נמי ליתסר אי אין עובדין לשברים אפי' תלת נמי לא אמר רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן בידוע שנשרו ממנו דברי הכל אסורות ואפילו למ"ד אין עובדין לשברים ה"מ עבודת כוכבים דלאו היינו אורחיה אבל הכא דמעיקרא תבורי מיתברי היינו אורחיה כי פליגי בסתמא

רש"י מתני' רבי ישמעאל: זו בצד זו. וכ"ש אחת ע"ג שהים דזהו עיקר מרקוליס ותחלתו: כלל מרקוליס. מרקוליס גדול שכבר עבדוהו וזרקו עליו אבנים הרבה: שהים מותרות. ובגמרא מפרש טעמא: שנראות עמו. דנראה שפלו משם אסורות בין ג' בין שהים: ושאין נראות עמו. אין סמוכות לו מותרות ואפי' ג': גמ' עובדין לשברים. כל האבנים הגזרות קם נתוספו על המרקוליס ונעשה גדול עבודת כוכבים וכשהן נושרות הוה שברי עבודת כוכבים והשתא לא חשיב להו תקרובת אלא עבודת כוכבים בפני עצמה: מעיקרא תבורי מיתברי. שאין מחוברות ודרכן ליפול: (כ"ז)

תוספות מתני' רבי ישמעאל: אפילו תרתי נמי ליתסרו. ה"ה דהוה מצי למימר אפי' חדא נמי ליתסר אלא משום דבמתני' נקט שתיים מותרות נקט נמי הכא שתיים: (תוספות)

במקורבות נמי דאיכא למימר מיניה נפל ד"ה אסורות כי פליגי במרוחקות והא בצד מרקוליס קתני מאי בצד ארבע אמות דידיה רבי ישמעאל סבר עושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול שלש דמיינן למרקוליס אסורות שתיים מותרות רבנן סברי אין עושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול לא שנה שלש ולא שנה שתיים נראות עמו אסורות שאין נראות עמו מותרות: אמר מר בידוע שנשרו ממנו דברי הכל אסורות ורמינהי אבנים שנשרו מן המרקוליס נראות עמו אסורות שאין נראות עמו מותרות ור' ישמעאל אומר שלש אסורות שתיים מותרות אמר רבא לא תימא שנשרו אלא אימא שנמצאו וסבר ר' ישמעאל שתיים מותרות והתניא ר' ישמעאל אומר שתיים בתפיסה לו אסורות שלש אפילו מרוחקות אסורות אמר רבא לא קשיא כאן בתפיסה אחת כאן בשתי תפיסות וה"ד דאיכא גובהה ביני וביני ומרקוליס כה"ג מי הוי והא תניא אלו הן אבני בית קוליס אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן אמר רבא כי תניא הריא בעיקר מרקוליס בי ינאי מלכא חרוב אתו עובדי כוכבים אוקימו ביה מרקוליס אתו עובדי כוכבים אחריני דלא פליח למרקוליס שקלינהו וחיפו בהן דרכים וסטרטאות איכא רבנן דפרשי ואיכא רבנן דלא פרשי א"ר יוחנן בנן של קדושים מהלך עליהן ואנן נפרוש מהן מאן ניהו בנן של קדושים רבי מנחם ברבי סימאי ואמאי קרו ליה בנן של קדושים דאפי' בצורתא דזווא לא מיסתכל מ"ט דמאן דפריש סבר לה כי הא דאמר רב גידל א"ר חייא בר יוסף א"ר מנין לתקרובת עבודת כוכבים שאין לה בטיילה עולמית שנאמר [\[תהלים קו-כח\]](#) ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו בטיילה לעולם אף תקרובת עבודת כוכבים אין לה בטיילה לעולם ומאן דלא פריש אמר בעינא כעין פנים וליכא אמר רב יוסף בר אבא איקלע רבה בר ירמיה לאתרין ואתא ואייתי מתניתא בידיה עובד כוכבים שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים וטרטאות

רפ"י במקורבות. כגון באמה וחלי אמה: מרוחקות. בארבע אמות דולחי לכו מיניה נפול: עושין מרקוליס קטן. כלומר דרכן לעשות כן: נראות עמו. מקורבות מאד: שאין נראות עמו מותרות. לכו מיניה נפול: אבנים שנשרו. היינו בידוע: נראות עמו. אכתי הוא עבודת כוכבים: שאין נראות עמו. הו לכו שברים: תני שנמצאו. נראות עמו אסורות שממנו נפול ושברים למרקוליס ודאי אסורין כדלמך: שאין נראות עמו מותרות. לכו מיניה נפול: וסבר רבי ישמעאל שתיים. בתוך ארבע אמותיו מותרות: והתניא ר' ישמעאל אומר שתיים בתפיסה לו. וסתם תפיסה ד' אמות וקתני אסורות: בתפיסה אחת. הא דקתני אסורות בתפיסה אחת שאין הפסק בינם למרקוליס ואסורה בין לר' ישמעאל בין לרבנן דכל תוך ד' אמות נראות עמו קרי ליה ובשגל מרוחקות הוא לפליגי והא דאוקימנא לעיל פלוגתייהו בתוך ד' אמות ולר' ישמעאל שתיים מותרות ולרבנן ג' נמי מותרות בשתי תפיסות כדמפרש: לויכא גובהה. תל מפסיק בינם למרקוליס דהו להו כמרוחקות לויכא למימר מיניה נפלו הלכך לר' ישמעאל שתיים מותרות אבל ג' אסורות דעושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול: כה"ג. זו בצד זו: עיקר מרקוליס. תחילתו אבל קטן הנעשה בצד הגדול עובדין לו כל דהו: ה"ג אמאי קרי ליה בנן של קדושים לכו איסתכל בצורתא דזווא: מנין לתקרובת כו'. והני תקרובת נינהו דהזרק אבן למרקוליס זו היא עבודתו הלכך לכו עבודת כוכבים עממה היא דתיסגי להו בטיילה: כעין פנים. זכחים שבמקדש הוא דהוי תקרובת כלכתיב (שמות כב) זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לכו אלמא דומה כלפני קרי זבח עבוד' כוכבים ואבנים אין עובדין להם בפנים: (רפ"י)

תוספות במקורבות אסורות. פירש בקונטרס מקורבות מאד כגון .. באמה או בחצי אמה דמיניה נפול מרוחקות כלומר בתוך ד' אמות מותרות דלא מיניה נפול ובסמוך פירש בתפיסה אחת שאין הפסק בינם למרקוליס ואסורים לכלי עלמא דכל תוך ד' אמות נראות עמו קרי להם ופלוגתייהו דלעיל בתוך ארבע אמות בשתי תפיסות דאיכא גובהה דהו להו כמרוחקות דליכא למימר מיניה נפול וקשה בה טובא חזא דאין זו שיטת התלמוד שנשתנה הסברא כך שמתחלה היינו סוברים היכא דליכא גובהה קורא אותם בתוך ד' אמות מרוחקות וליכא למימר מיניה נפול ולבסוף נאמר כי ליכא גובהה ודאי מיניה נפול ואפילו בתוך ד' ועוד אי בליכא גובהה טעמא דשתיים אסורות משום דמיניה נפול מאי איריא שתיים אסורות אפילו אחד נמי והל"ל ר' ישמעאל אומר בתפיסה אחת אפילו א' אסורה שלש אפילו מרוחקות ועוד כיון דכל תוך ד' אמות נראות קרי להו ואסורות אף לרבנן למה הזכיר רבי ישמעאל בתפיסה לו אסורות יותר מרבנן היה לו לומר לשון נראות כמו רבנן דהא אפי' רבנן מודו דנראות עמו דהיינו בתפיסה לו אסורות ועוד דמשמע אף לפי המסקנא דבמקורבות לא פליגי דאפילו איכא גובהה אסורות והכי נמי אמרינן לעיל במקורבות לא פליגי ולא הדר ביה תלמודא ודבר תימיה הוא דכיון שהן מקורבות כל כך א"כ הגבוהין בקרוב למרקוליס ממש היה ועובדין אותן האבנים כשנפלות אם כן הוה לן למימר שאם הגובהה קרוב למרקוליס אפילו מרוחקות אסורות כאילו לא היה גובהה שכיין שעברו הגובהה

מה מזיק להן הגובהה מכאן ואילך מיהו הא לא קשיא כולי האי דאיכא למימר דה"ק במקורבות תוך ארבע וליכא גובהה לכ"ע לא פליגי אי נמי כי איכא גובהה ואבני המרקוליס אינם גבוהים יותר כי אם מעט כשהם נופלות אינם יכולות להתרחק לכן נראה לפרש דלעולם כך היא הסברא דבתוך ד' אמות נמי יש שאינן נראות כדקרי לעיל מרוחקות תוך ד' אמות וה"פ כאן בתפיסה אחת דליכא גובהה ותוך ד' אמות אע"ג שאינן נראות קאמר רבי ישמעאל דאפילו שתיים אסורות דא"ל מרקוליס קטן הם כיון שהם בתוך ד' אמות ודוקא שתיים אבל אחת מותרת דבאין נראות מיירי ואחת מרקוליס לא עבדי והא דקאמר לעיל לר' ישמעאל ב' מותרין מיירי בב' תפיסות כגון דאיכא גובהה וכיון דאיכא גובהה אין לאסור ב' דלא שכיחי לעשות מרקוליס קטן בצד גדול היכא דאיכא גובהה בינתים אבל שלש אסורות אפילו איכא גובהה דכיון שהן זו בצד זו מוכחא מילתא דמרקוליס עבדינהו ורבנן סברי ל"ש תפיסה אחת ל"ש שתי תפיסות ל"ש שנים ל"ש שלש נראות אסורות אינן נראות מותרות דאין עושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול ולעיל ס"ד כן במקורבות הרבה שנראות עמו כ"ע לא פליגי דאסורות ואפילו אחת כי פליגי במרוחקות פירוש שאינן נראות קס"ד במרוחקות הרבה קאמר יותר מארבע אמות ופריך והא בצד מרקוליס קטני ומסיק בצד ד' אמות קמפלגי דר' ישמעאל סבר משום דמוכחא מילתא דהוא מרקוליס דעושין קטן בצד גדול אע"ג דאין נראות עמו אבל שתיים לא כיון דאיכא גובהה כדמסיק אבל שלש אע"ג דאיכא גובהה עושין דוקא תוך ד' אמות כדתני בצד מרקוליס והא דתני בברייתא שלש אפי' מרוחקות כיון דאין נראות עמו בשביל הגובהה מרוחקות קרי להו: וסבר ר' ישמעאל שתיים מותרות. פי' בתוך ארבע אמות ונראה לי דה"ה דהוה מצי לאקשווי וסבר ר' ישמעאל ג' חוץ לד' מותרות ולפי המסקנא ניחא ודוק: אבני בית קוליס. הקשה ר"ת היאך מזכירין שמה כיון שאינה כתובה בתורה דבפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סג:): משמע דעבר אושם אלהים אחרים לא תזכירו ואור"ת דקילוס לשון שבח שמה וחכמים בנו אותה קוליס לשון לעג וקלס (תהלים מד פסוק יד) וזהו מרקוליס חילוף קילוס לשון מר דשחטה פרק גיד הנשה (חולין דף צד.) מר דכנתא (בכורות ד' ל.). ה"ג בן של קדושים מהלך עליהם. לשון יחיד וכן בסמוך אפילו בצורתא דזווא לא מסתכל דארבי מנחם גופיה קאי ולא על אביו ואמו כדאיתא פ"ב דמועד קטן (דף כה:): כד נח נפשיה דר' מנחם בר' סימאי אישתנו כל צילמניא משום דלא איסתכל בצורתא דזווא וא"ת מה חסידות איכא בזה הא אמרינן פרק שואל (שבת דף קמט.) דיוקנא עצמה אסורה להסתכל אפי' בחול כדכתיב אל תפנו אל האלילים ושמא בצורתא דזווא שרגיל לראות בה תדיר לא שייכא בה הפנאה ואפ"ה לא מסתכל: בעינן כעין פנים וליכא. פירש רבי שמואל בשם רבי שלמה וזה לשונו מן זביחה דפנים וה"ה לכל שאר תקרובת דמזבח כגון קיטור וניסוך וכל העולים לגבי מזבח מיקרו תקרובת עבודת כוכבים לענין שאין יכולין ליבטל והם כל מיני מאכל וכדתנן נמי במתני' יינות שמנים וסלתות הלכך הני אבנים לא הוו תקרובת מיהו אתסורי הוא דמתסרי משום דנעשים עבודת כוכבים עצמה כדלקמן בשמעתין (דף נא.) ובעבודת כוכבים מהני ביטול והא בטלו דחפו בהן דרכים ושמעינן מהכא דהני נרות של שעוה שמביאין זרון לעבודת כוכבים ומדליקין בפניהם ומשכיבין הכומר מכרם או נתנם לישראל מותר בהנאה ממה נפשך אי תקרובת עבודת

(תוספות)

אפי'

הוי

כוכבים

ב

-

נ

דף

מותרות ישראל שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים וסרטיאות אסורות ולית נגר ולא בר נגר דיפרקינה אמר רב ששת אנא לא נגר אנא ולא בר נגר אנא ופריקנא ליה מאי קושיא ליה דרב גידל בעינא כעין פנים וליכא אמר רב יוסף בר אבא איקלע רבה בר ירמיה לאתרין ואתא ואייתי מתניתא בידיה מתליעין ומזהמין בשביעית ואין מתליעין ומזהמין במועד כאן וכאן אין מגזמין וסכין שמן לגזום בין במועד בין בשביעית ולית נגר ולא בר נגר דיפרקינה אמר רבינא אנא לא נגר אנא ולא בר נגר אנא ומפרקינה לה מאי קא קשיא ליה אילימא מועד אשביעית קא קשיא ליה מאי שנא שביעית דשרי ומ"ש מועד דאסור מי דמי שביעית מלאכה אסור רחמנא טירחא שרי מועד אפי' טירחא נמי אסור ואלא זיהום אגיזום קא קשיא ליה מ"ש זיהום דשרי ומ"ש גיזום דאסור מי דמי זיהום אוקומי אילנא ושרי גיזום אברויי אילנא ואסור ואלא זיהום אזיהום קא קשיא ליה דקתני מתליעין ומזהמין בשביעית ורמינהי מזהמין את הנטיעות וכורכין אותן וקוטמין אותן ועושין להם בתים ומשקין אותן עד ר"ה עד ר"ה אין בשביעית לא ודלמא כדרב עוקבא בר חמא דאמר רב עוקבא בר חמא תרי קשקושי הוו חד לאברויי אילנא ואסור וחד לסתומי פילי ושרי ה"נ תרי זיהומי הוי חד לאוקומי אילני ושרי וחד לאברויי אילני ואסור ואלא סיכה אסיכה קא קשיא ליה דקתני סכין שמן לגזום בין במועד ובין בשביעית ורמינהי סכין את הפגין ומנקבין ומפטמין אותן עד ר"ה עד ר"ה אין בשביעית לא מי דמי הכא אוקומי אילנא ושרי התם פטומי פירא ואסור א"ל רב סמא בריה דרב אשי לרבינא בר ירמיה סיכה דמועד אזיהום דמועד קא קשיא ליה מכדי האי אוקומי והאי אוקומי מאי שנא האי דשרי ומאי שנא האי דאסור היינו דקא"ל לית נגר ולא בר נגר דיפרקינה אמר רב יהודה אמר רב יהודה אמר רב עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל שבר מקל בפניה חייב זרק מקל בפניה פטור א"ל אביי לרבא מאי שנא שבר דהוה ליה כעין זביחה זרק נמי הוה ליה כעין זריקה אמר ליה בעינא זריקה משתברת וליכא איתיביה ספת לה צואה או שנסך לפניו עביט של מימי רגלים

רש"י מותרות. דבטליניהו עובד כוכבים: נגר בן נגר. חכם בן חכם: דיפרקניה. שיוכל לתרעה ולקמן מפרש מאי קא קשיא ליה: דרב גדל. לאין ביטול לתקרות והכא קתני מותרות: מחליעין. נוטלין תולעת שבאין: ומזהמין. כשיש מכה באינן ונשרה קתת קליפתו מדביקין שם זבל וקושרין שלא ימות ולא דמי האי לאין מזבלין דמועד קטן (דף ג.) דהתם זבול דקרקע והויא עבודה שבשדה ושכרם: כאן וכו'. שביעית ומועד אין מגזמין קוטע את הגוף כדי שיוציא נפשות הרבה שביבות הגיזום: אבל סכין שמן לגיזום. כדי שלא ימות האינן אם נגזם קודם לכן מלאכה שהיא עבודה קרקע אחר רחמנא והני לאו מלאכה קרקע ניהו דאוקומי איננא בעלמא הוא שלא ימות ואין משביחו לאינן אלא מעמידו בכמות שהוא: אלא זיהום. דשביעית אגוזים שביעית קשיא ליה דקתני כאן וכו' אין מגזמין: אוקומי. שלא יתקלקל מכמות שהוא אבל אינו משביחו: אכריוי. מחזיקו ומשביחו: ועושין להם בתים. גדר אמה גובה שביבותיו וממלאין אותו עפר: עד ראש השנה. של ערב שביעית אע"פ שעבודה האינן אסור שלשים יום לפני ראש השנה הכא שרי שלא ימותו הנטיעות דהנך שלשים יום מדרבנן הן והכא לא גזור: דרב עוקבא. במסכת סוכה בפ' לולב וערבה: קישקושי. חפירה תחת הזיתים: סתומי פילי. אם נתגלו שרשי האינן שרי דאוקומי הוא: את הפגין. פני תאינה סכין אותו בשמן כשהו חונטין כדי שיהו שמינות: מפטמין אותו. ממלאין את הנקבין שמן פגין הוא פירי עצמו כשגדל מעט: האי אוקומי והאי אוקומי. זיהום נמי אוקומי הוא מדשרי ליה בשביעית כדשנין לעיל מאי שנא סיכה דשרי דקתני סכין שמן לגיזום כו': עבודה כוכבים שעובדין אותה במקל. שמקשקשין לפניה במקל: שבר מקל בפניה חייב. כדאמרין בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף ס:) דכל עבודות שבפנים שעבד בהן עבודה כוכבים בין דרכה בכך בין שאין דרכה בכך חייב דכתיב וזבח לאלהים וגו' אלא מידי דחזי לשם אסור לכל עבודה כוכבים ודבר שאינו כעין פנים דרכה בכך חייב דנפקא לן מאיכה יעבדו הגוים האלה וגו' אין דרכה בכך פטור וזו אם לא היו עובדין אותה במקל לא מחייב בשבר מקל דלא שייכא בפנים ואם היו עובדין אותה בזריקת מקל לא מצי למידק זרק מקל בפניה פטור ואם שביחה מקל פלחי לה פשיטא דחייב ואפי' לא דמי לפניו אלא כגון שהיו עובדין אותה בקשקוש מקל או בענין אחר הלכך שבר מקל בפניה חייב ואע"פ שאין עבודתה בכך לכיון דדמי שביחה לזביחת בהמה של פנים ששובר מפרקתה הרי זבח לפניו דבר שהגילה בו אבל זרק פטור הואיל ואין עבודתה בכך והא לא דמיא לעבודה פנים כדמפרש לקמן: זריקה המשחבת. כגון זריקה דם של פנים שאינה מחוברת אלא משתבר ונופל טיפים טיפים: ספת לה לואה. האכילה לואה: (רש"י)

תוספות ביטול לא צריך ומותר בלא ביטול דלא דמי לתקרות מזבח ובתקרות שאינו כעין פנים לא בעי ביטול ואי נוי של עבודת כוכבים היו ולנוי מדליקים אותן ושייך להו ביטול כעבודת כוכבים עצמה מכל מקום מכיון שכיבן הכומר אין לך ביטול גדול מזה דשוב אינו רוצה להדליק לפני עבודת כוכבים אלא ליהנות הוא מהן ולצורכו נוטלין וחתוכות של שעה שנותנין נמי לעבודת כוכבים מותרות דאפילו נוי ליכא ותקרות כעין פנים ליכא ואין הקדש לעבודת כוכבים ולא צריכי ביטול וככרות שמביאין דורון מותרין שהרי אין מביאין לעבודת כוכבים כי אם לשמשים ולכומרים ותקרות עבודת כוכבים לא הוו שאין דרכן להאכיל לעבודת כוכבים כדורות ראשונים כך נראה לר"י והנך מלבושי כומרים נוי שלהם הוא ולא של עבודת כוכבים ומותרין בלא ביטול וכן כלי שקורין קליצ"א אין משמשים בו לעבודת כוכבים אבל אותן כלי מחתה שמקטרין בו אסור משום משמשי עבודת כוכבים וצריך ביטול משום שמקטרין בו לעבודת כוכבים ומכירתו לאו היינו ביטולו דקיימא לן כרבנן דפליגי אדרבי אבהו במתני' (דף ג.) במכרה או כשמשכנה ואמרי לא ביטול והוא הדין למשמשי עבודת כוכבים שאינן בטלים בכך וכן כל כלי נוי של עבודת כוכבים כד פסק רבינו שמואל בשם רבינו שלמה משמע מתוך פירושו שהתיר הככרות לפי שאין עושין אותן תקרות הא אם היו מביאין אותם לשם עבודת כוכבים היו אסורין דכעין פנים הוא שהוא ראוי להקריב לפניו דדמיא למנחת מאפה תנור ואע"ג דליכא זריקה המשחבת וכן משמע מתוך פרש"י ומה שפירש כעין פנים זהו כעין זבחים שבמקדש דהו תקרות כדכתיב (שמות כב) זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו אלמא דאפילו זריקה שאינה משחבת כיון דהו דומיא דלפנים קרי זבח עבודת כוכבים ואבנים אין עובדין בהם בפנים ואין נראה לר"י דהא בכולה שמעתין משמע דאפילו בכעין פנים בעינן זריקה המשחבת וכן משמע בסמוך ואפי' בעבודת כוכבים שדרכה לעבודה במקל לכן נראה לפרש כעין פנים כעין זביחה וזריקה דבר המשחבת: ואין מתליעין ומזהמין במועד. ומיירי כגון שאינו אבד בהמתנה עד לאחר המועד דאל"כ שרי כיון דאוקומי אינא הוא מדשרי ליה בשביעית דהא דבר האבד מותר במועד אי נמי אפי' הוא אבד ממש איכא למימר דאסור במועד משום טירחא יתירא כדאמר' בפ"ק דמועד קטן (דף ד.) דאסור להשקות זרעים במי קילון משום טירחא יתירא אע"פ שמוותר להשקות במי גשמים משום דבר האבד: ומשקין אותו עד ראש השנה. פירש הקונט' אע"פ שעבודת האינן אסורה שלשים יום לפני ראש השנה הכא שרי שלא ימותו הנטיעות דהנך ל' יום דרבנן והכא לא גזור וקשה כמאן אי כר"ע האמר תוספת שביעית דאורייתא מבחריש ובקציר תשבות ואי כר' ישמעאל הלכה למשה מסיני היא אלא יש לפרש בשביעית בזמן הוה דרבנן רבי היא כדאמר אביי בפ"ק דמועד קטן (דף ב:) ולרבא השקאה תולדה היא ואבות אסר רחמנא תולדות לא עי"ל דדוקא מלאכות של חרישה וזריעה הוה דאורייתא אבל שאר מלאכות אינן אלא מדרבנן: שבר מקל לפניו חייב. וה"ה שבר אבנים לפניו מרקוליס שדרכו בזריקה: ספת לה צואה. פי' בקונט' האכילה צואה לשון מיספו לך מאליה בריש פסחים (דף ג.) ולשון ספת קשה שהיה לומר ספה ועוד דבלשון משנה לא מצינו אכילה בלשון ספייה לכך נראה לפרש ליכלכה בצואה לשון טיבול כמו לא יספות במלח ויאכל דפרק הפועלים (ב"מ דף דף פט:): (תוספות)

חייב בשלמא עביט של מימי רגלים איכא זריקה משתברת אלא צואה מאי זריקה משתברת איכא בצואה לחה לימא כתנאי שחט לה חגב ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרים מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר אמרינן כעין זביחה ומר סבר לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים לא דכ"ע לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים בעינן ושאינו חגב הואיל וצוארו דומה לצואר בהמה אמר ר"נ אמר רבה בר אבון אמר רב עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל שבר מקל בפניה חייב ונאסרת זרק מקל לפניה חייב ואינה נאסרת א"ל רבא לר"נ מאי שנא שבר דהויא ליה כעין זביחה זרק נמי הויא ליה כעין זריקה א"ל בעינן זריקה משתברת וליכא אלא מעתה אבני בית מרקוליס במה יאסרו א"ל אף לדידי קשיא לי ושאלתיה לרבה בר אבון ורבה בר אבון לחייא בר רב וחייא בר רב לרב וא"ל נעשה כמגדל עבודת כוכבים הניחא למ"ד עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד אלא למ"ד עד שתעבד תישתרי דהא לא פלחה א"ל כל אחת ואחת נעשית עבודת כוכבים ותקרובת לחברתה א"ה בתרייתא מיהא תשתרי אמר ליה אי ידעת לה זיל שקלה רב אשי אמר כל אחת ואחת נעשית תקרובת לעצמה ותקרובת לחברתה תנן מצא בראשו כסות ומעות או כלים הרי אלו מותרין פרכילי ענבים ועטרות של שבלים ויינות שמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב לגבי מזבח אסור בשלמא יינות שמנים וסלתות איכא כעין פנים ואיכא כעין זריקה משתברת אלא פרכילי ענבים ועטרות של שבלים לא כעין פנים איכא ולא כעין זריקה משתברת איכא אמר רבא אמר עולא כגון שבצרן מתחלה לכך א"ר אבהו א"ר יוחנן מנין לזובח בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שהוא פטור שנאמר [שמות כב-יט] זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו לא אסרה תורה אלא כעין פנים הוי בה רבא במאי אילימא בדוקין שבעין השתא לבני נח חזיא לגבוה בבמה דידהו לעבודת כוכבים מיבעיא אלא במחוסר אבר וכדרכי אלעזר דאמר ר' אלעזר מנין למחוסר אבר שהוא אסור לבני נח שנאמר [בראשית ו-יט] ומכל החי מכל בשר שנים מכל אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי אברין שלה האי ומכל החי מיבעי ליה למעוטי טריפה [בראשית ז-ג] מלהחיות זרע נפקא הניחא למ"ד טריפה אינה יולדת אלא למ"ד טריפה יולדת מאי איכא למימר אמר קרא אתך אתך בדומין לך ודלמא נח גופיה טריפה הוה תמים כתיב ביה דלמא תמים בדרכיו וצדיק במעשיו לא מצית אמרת דנח גופיה טריפה הוה דאי ס"ד נח טריפה הוה א"ל רחמנא דכוותך עייל שלמין לא תעייל השתא דנפקא מאתך להחיות זרע למה לי אי מאתך ה"א לצוותא בעלמא ואפי' זקן ואפי' סריס קמ"ל להחיות זרע: א"ר אלעזר מנין לשוחט בהמה למרקוליס שהוא חייב שנאמר [ויקרא יז-ז] ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אם אינו ענין לכדרכה דכתיב [דברים יב-ל] איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם תנהו ענין לשלל כדרכה והא להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה לכדתנאי

רפ"ו חייב. אפילו אין עבודתה בכך: לימא. מילתיה דרב כהנא: שחט לה חגב. לכל עבודת כוכבים שבעולם בין דרכה בין אין דרכה בכך: מר סבר. רבי יהודה סבר אמרינן כעין זביחה ואע"פ ללא זביחה ממא היא דהא אין שחיטת חגבים נוהגת והיא כשבירת מקל דחייב הואיל ואיכא למימר כעין זביחה וה"ה שבירת מקל דהויא שבירה וחיתוך מדלל אשמעינן אווין ותרגול דשייכא ביה שחיטה ממא: ורבנן סברי לא אמרינן בשבירה כעין זביחה: לא דכ"ע לא אמרינן כעין זביחה. ובמקל אפילו רבי יהודה פטר וליתא לדרב דכעין פנים בעינן מידי דדמי לזביחה כגון חיה ועוף ובהמה אפי' אין ראוין לקרבן: ושאינו חגב הואיל וצוארו דומה לבהמה. דיך לה זואר כבהמה ולהכי מחייב רבי יהודה דכעין שחיטת פנים הוא: שבר מקל לפניה חייב ונאסרת. המקל בין שעבודתה בשבירה בין שאין עבודתה בשבירה הויא עבודה להחייב והויא תקרובת ליאסר כלאמרן דכעין זביחה היא: זרק מקל בפניה חייב. וכגון שעבודתה בזריקת מקל מאיכה יעבדו: ואינה נאסרת. המקל דלח הוי תקרובת אלח מידי דכעין פנים: אלח מעתה. דכעין כעין פנים אבנים הנזרקות למרקוליס במה יאסרו: כמגדל עבודת כוכבים. התוספת על המרקוליס קטן ליעשות מרקוליס גדול ואיסורו משום עבודת כוכבים עממה ולא משום תקרובת אלח מקל לא איתעביד עבודת כוכבים דעיקרה של עבודת כוכבים לאו מקל נינהו: הא לא פלחה. דהא כולה גידול עבודת כוכבים נינהו: ותקרובת לחבירתה. לענין שתהא חבירתה נעבדה ממנה ונאסרה ממנה חבירתה משום עבודת כוכבים וניהרת בביטול אלח תקרובת למהוי זבחי מהים שאין בטלין עולמית לא הוו דכעין פנים בעינן ומקל לא איתעביד עבודת כוכבים ושרי לגמרי: בתרייתא השתרי. שהרי עבודת כוכבים נעשית אלח לא נעבדה עדיין: אי ידעת לה. אם אתה מכירה לאחרונה זיל שקלה כלומר שאין לה היכר לפיכך כולה אסורה: תקרובת לעממה. שהרי אין לה עבודה אחרת אלח זריקה ובזריקתה נעשית עבודת כוכבים ונעבדה ואפילו אחרונה נאסרת משום עבודת כוכבים עממה: הרי אלו מותרין. בגמרא מפרש טעמא לקמן (עמוד ב): שצטרך מתחלה. לזרוד עבודת כוכבים ובזריקתן עבדה לעבודת כוכבים דהוי כשבר מקל לפניה דדמי לזביחה: בלתי לה. משמע שראוי לשם הכתוב מדבר: דוקין. טייל"א: לבני נח. כל זמן שלא ניתנה תורה אף ישראל נקראו בני נח: חזיא לגבוה בבמה דידהו. דילפינן לקמן דמחוסר אבר נאסר להו ולא מוס אחר: אלח במחוסר אבר. דלא אשכחן דליתחזי לגבוה: הבא בהמה שחיין ראשי אבנים שלה. שגלו וידוע לפניו שעתיד להקריב נח כדכתיב ויקח מכל בהמה הטהורה וגו': מלהחיות זרע נפקא. דבר שעושה פירות וטריפה שניקב הרום של מוח או שחתכו רגליה שוב אינה יולדת: אלח למ"ד טריפה יולדת איצטרך מכל החי למעוטה דלא נפקא מלהחיות זרע: בדומין לך. ולא טריפה הלכך מכל החי למחוסר אבר אחר: ודלמא נח גופיה טריפה הוה. ואע"ג דחי כמה שנים דלמא טריפה חיה ס"ל הלכך לא נפקא מאתך למעוטי טריפה ואחר מכל החי למעוטה ולא ממשמעותא

דהחי טריפה היה חלל מריבויה ומפרקים להחי החי לטון בריאות וטריפה הוא דאימעטי חבל מחוסר אבר לא: להחיות זרע למה לי. הא אימעטי טריפה: אי מאתך. טריפה הוא דממעטי חבל זקן וסריס מחמת חולי דלנא חמינא ללוותא בעלמא חמר רחמנא לעייילינהו וטריפה לא ניעול שתמות בהיבה חבל לעשות פירות לא איכפת ואפילו זקן וסריס ליעול המשמע לן: למרקולים. אף על פי שאין עבודתו בזביחה: לכדרכה. לעבודת כוכבים שעבודתה בזביחה דהא נפקא לן מאיכה יעבדו: (כ"ז)

תוספות חייב. פ"ה ואפי' אין עבודתה בכך וצ"ל דמ"מ היתה רגילה בצואה דהא רב יהודה לא מיחייב (אלא) בשבירת מקל ואע"ג דדמי לזביחה רק באותה שרגילה במקל וכן היא דחגב צ"ל שעובדין אותה בחגב בענין אחר שלא בשחיטה דאי אינה רגילה בו מה בעי לדמוייה להך דרב יהודה לימא כתנאי ועוד כי משני דכ"ע לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים וטעמא דמחייב הואיל וצוארו דומה לבהמה ואי אינה רגילה בו כלל ובאת לחייב מטעם שמקריב אותו כעין פנים גמור והוי כמו שוחט בהמה לעבודת כוכבים שחייב לכל עבודת כוכבים שבעולם מטעם שהיא עבודת פנים כדפירש לעיל בקונט' וכי יועיל צוארו דומה לבהמה להחשיב כעין פנים יותר משוחט בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים דאמרינן לקמן דפטור אלא ודאי מיירי בעבודת כוכבים שרגילין לעבוד בחגב ודמי לדרכה בכך טפי מבהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שאין דרכה בבהמה כלל ובהכי ניחא דלא קאמר דכ"ע אמרינן כעין זביחה כרב ומחייב בשבירת מקל באותה שעובדין אותה במקל והכא דפליגי בחגב פליגי באין עובדין אותה בכך דלא עדיף צוארו דומה לבהמה מבעלת מום כדפרישית: מנין למחוסר אבר. פירשתי בפ"ק (לעיל דף ו.) וכל הסוגיא: (תוספות)

דף - נא

עד כאן הוא מדבר בקדשים שהקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות שהרי עונשן אמור שנאמר [\[ויקרא יז-ד\]](#) ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו' עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל [\[דברים יב-ג\]](#) פן תעלה עולותיך וכדר' אבין א"ר אילא דאמר ר' אבין א"ר אילא כל מקום שנאמר השמר ופן ואל אינו אלא בלא תעשה מכאן ואילך הוא מדבר בקדשים שהקדישן בשעת היתר הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות שנאמר [\[ויקרא יז-ה\]](#) למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זובחים שהתירי לך כבר על פני השדה ומלמד שכל הזובח בבמה בשעת איסור הבמות מעלה עליו הכתוב כאילו הוא זובח על פני השדה והביאום לה' זו מצות עשה ומצות לא תעשה מנין ת"ל [\[ויקרא יז-ז\]](#) ולא יזבחו עוד את זבחייהם יכול יהא ענוש כרת ת"ל [\[ויקרא יז-ז\]](#) חקת עולם תהיה זאת להם זאת להם ולא אחרת להם אמר רבא קרי ביה ולא יזבחו וקרי ביה ולא עוד: **מתני'** מצא בראשו מעות כסות או כלים הרי אלו מותרין פרכילי ענבים ועטרות של שבלים ויינות ושמינים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב ע"ג המזבח אסור: **גמ'** מנהני מילי א"ר חייא בר יוסף א"ר אושעיא כתוב אחד אומר [\[דברים כט-ז\]](#) ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם וכתוב אחד אומר [\[דברים ז-כה\]](#) לא תחמוד כסף וזהב עליהם הא כיצד עמהם דומיא דעליהם מה עליהם דבר של נוי אסור שאינו של נוי מותר אף עמהם דבר של נוי אסור ושאינו של נוי מותר ואימא עליהם דומיא דעמהם מה עמהם כל מה שעמהם אף עליהם כל שעליהם א"כ לא יאמר עליהם מעות דבר של נוי הוא אמרי דבי ר' ינאי בכיס קשור ותלוי לו בצוארו כסות דבר של נוי הוא אמרי דבי ר' ינאי בכסות מקופלת ומונחת לו על ראשו כלי דבר של נוי הוא אמר רב פפא דסחיפא ליה משכילתא ארישיה אמר רב אסי בר חייא כל שהוא לפניו מן הקלקלין אפי' מים ומלח אסור חוץ לקלקלין דבר של נוי אסור שאינו של נוי מותר א"ר יוסי בר חנינא נקטינן אין קלקלין לא לפעור ולא למרקוליס למאי אילימא דאפי' פנים כחוץ דמי ושרי השתא פעורי מפערין קמיה מים ומלח לא מקרבין ליה אלא אפי' חוץ כבפנים דמי ואסור: **מתני'** עבודת כוכבים שהיה לה גינה או מרחץ נהנין מהן שלא בטובה ואין נהנין מהן בטובה היה שלה ושל אחרים נהנין מהן בין בטובה (ובין) שלא בטובה עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד ושל ישראל אין אסורה עד שתיעבד: **גמ'** אמר אביי בטובה בטובת כומרין שלא בטובה שלא בטובת כומרין לאפוקי טובת עובדיה דשרי איכא דמתני לה אסיפא היה שלה ושל אחרים נהנין מהן בטובה ושל אחרים בטובה בטובה אביי בטובה בטובה אחרים שלא בטובה בטובה כומרין מאן דמתני אסיפא כ"ש ארישא ומאן דמתני ארישא אבל אסיפא כיון דאיכא אחרים בהדה אפי' בטובת כומרין נמי שפיר דמי: עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד: מתני' מני ר"ע היא דתניא [\[דברים יב-ב\]](#) אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים בכלים שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים הכתוב מדבר יכול עשאום ולא גמרום גמרום ולא הביאום הביאום ולא נשתמשו בהן יכול יהו אסורים ת"ל אשר עבדו שם הגוים שאין אסורין עד שיעבדו מכאן אמרו עבודת כוכבים של עובד כוכבים אינה אסורה עד שתיעבד ושל ישראל אסורה מיד דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר חילוף הדברים עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד ושל ישראל עד שתיעבד אמר מר בכלים שנשתמשו בהן

לעבודת כוכבים הכתוב מדבר הא מקומות כתיב אם אינו ענין למקומות דלא מיתסרי דכתיב [דברים יב-ב] אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם

רש"י עד כאן. האי ולא יזכרו בפרשת שחוטו חוץ כתיב ועד פסוק זה הענין מדבר בקדשים שהקדישם בשעת איסור הבמות לאחר שהוקם המשכן והקריבו בשעת איסור הבמות: שהרי עונשן אמור. שגילה לך הענין את עונשן שהן בכרת: מכאן ואילך. האי ולא יזכרו עוד: בשעת היתר. קודם שהוקם המשכן והזהיר הכתוב שאע"פ שהיו מוקדשין לשם הקרבת במה לא יקריבו עוד במה לגבוה שנאמר את זבחייהם זבחים העומדים קודם לכן שהתרת במה לגבוה בשעת איסור הבמות כזוהר על פני הקדה לעבודת כוכבים: זו מלת עשה. כאלו שהוקדשו קודם הקמת המשכן והקריבו אחרי כן במה שעובר בעשה: יכול יהא ענוש כרת. כאלו הקדישן בשעת איסור והקריבו דענוש בהן כרת לעיל: זאת להם. עשה ולא תעשה: ואין אחרת להם. כרת אלמלא לאזהרת שחוטו חוץ קדשים שהוקדשו בשעת היתר הבמות אחת ואזהרת מרקולים מנלן: קרי ביה ולא יזכרו וקרי ביה ולא עוד. והאי עוד לא אינטרדין קדי זזהרה אחריויהו ותחשביה תרי לאוי: מתני' מלא בראשו. של מרקולים מעות כמות וכלים מותרין שאין של נוי כדמפרש בגמרא: גמ' עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם. משמע שהיו מקריבין עץ ואבן וכסף וזהב וקרי ליה קרא שקולים אלמלא כל מה דמקריבין קמיה מיתסר: וכתב אחד אומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם. אבל עץ ואבן לא כתיב: הא כיצד עמהן דומיא דעליהן. מה עליהן דבר של נוי אסור דהא כסף וזהב הוא אף עמהן דכתיב עץ ואבן אס של נוי הוא אסור ואס לאו מותר ולקמן פריך הא מעות דבר של נוי הוא: כל שעמהם. דהא כתיב נמי עץ ואבן וסחם עץ ואבן לאו דנוי נינהו: א"כ לא יאמר עליהם. כוליה קרא לא אינטרדין דהשתא מה שעמהן לאינו עליו ממש אשמועינן קרא דשקולים נינהו ואיכתיב עליהן מיבעיא לך לשון אחר כל שעמהן דאשר ריבוא הוא: מעות דבר של נוי הוא. ואמאי קתני מתני' דמותר: מהוה. מקופלת פליידי"א בלע"ז: דסחיפא לה משכילתא ארישיה. כפויה לו גביע ארישיה ואינה עשויה כמין כובע אללא כלי ארוך ובלשון כנענו אקדון ונותניו בו מים כדאמרינן (שבת דף עז:): משכילתא משי כולה שמכבסין בו בגדים ורוחלין בו ידיהן: הלליו. מחילה היא פרוסה לפני עבודת כוכבים וקלקליו הוא כינוי של הלעים: אפי' מים ומלח. ללא לנוי הוא כיון דכעין פנים נינהו הוה תקרובה: חוץ לקלקליו. לאו משום תקרובה איתיה: הלכך של נוי אסור. דנפקא מאשר עמהן: שאינו של נוי מותר. ואפי' הוא כעין פנים דהא חוץ לקלקליו לא מנחי תקרובה: אין תקרובה לקלקליו לא לפעור ולא למרקולים: למאי הלכתא. אין לו קלקליו: אי נימא. ללא מיתסר דבר שאין של נוי לפנים מקלקליו ידיה כשאר עבודת כוכבים: השתא פעורי מפערין קמיה. מתריזין לפניו: אפי' חוץ כפנים דמי. ומיתסר שהרי כל עבודתו דרך בזיון וקלקליו הוי לניעות ולכבוד הלכך לא שייכי ביה ולא מפסקי: מתני' נהנין ממנה שלא בטובה. שלא יעלו שכל כוונתם לנוי הקדש לעבודת כוכבים כדאמרן בפ' כל הללמים (לעיל דף מד:): גמ' עובדיה. עובדי כוכבים העובדין אותה לא איכפת לן אי יזבינו להו שאר טובת הנאה פורתא: כ"ש ארישא. לכיון דכולה לעבודת כוכבים אסור לתת שכר: בכלים שנסתמשו בהן לעבודת כוכבים הכתוב מדבר. ולקמן פריך הא מקומות כתיב: מכאן אמרו עבודת כוכבים של עובד כוכבים. ולקמן פריך הא בכלים אוקימתה עבודת כוכבים מנלן דעד שיתעבד: חילוף הדברים. ולקמן מפרש טעמא: את אלהיהם. את אלהיהם בהיא קרא כתיב: (כ"י)

תוספות אפילו מים ומלח אסור. פירוש ואפילו שאין עבודתה בכך דאי עבודתה בכך אפי' בכלי צואה נמי והטעם שלפנים מן הקלקליו מקריבין כל דבר אע"פ שאינו נוי וטעם האיסור מטעם תקרובת חוץ לקלקליו דבר של נוי אסור מטעם תקרובת שאינו של נוי מותר כי אין מקריבין שם אלא דבר של נוי ודלא כפ"ה שפירש דחוץ לקלקליו אין שם תקרובת ודבר של נוי אסור משום ולא תחמוד כסף וזהב א"כ גבי פעור קאמר חוץ כפנים דמיתסר ואמאי כיון שאין מביאין חוץ לקלקליו דבר של תקרובת ומים ומלח אינו לנוי: (תוספות)

דף **נב** **א**

תנהו ענין לכלים מכאן אמרו עבודת כוכבים של עובד כוכבים אינה אסורה אלא עד שתעבד ושל ישראל מיד והא בכלים אוקימנא לה אמר קרא [דברים יב-ב] אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם מקיש אלהיהם לכלים מה כלים עד שיעבדו אף אלהיהם נמי עד שיעבדו ור"ע דלא מקיש אמר לך את הפסיק הענין ורבי ישמעאל אשכחן עבודת כוכבים של עובד כוכבים דאין אסורה עד שתעבד דאסורה מיד מנא ליה סברא הוא מדעובד כוכבים עד שתעבד דאסורה

מיד אימא דישראל כלל וכלל לא השתא גניזה בעיא איתסורי לא מיתסרא ואימא כדעובד כוכבים אמר קרא [\[דברים ט-ט\]](#) ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל משעת עשייה קם ליה בחטא אימא ה"מ למיקם גברא בחטא איתסורי לא מיתסרא אמר קרא [\[דברים כז-טו\]](#) ארוור האיש אשר יעשה פסל ומסכה משעת עשייה קם ליה בארוור אימא ה"מ למיקם גברא בארוור איתסורי לא מיתסרא תועבת ה' כתיב ור"ע דבר המביא לידי תועבה ור"ע עבודת כוכבים של עובד כוכבים דאסורה מיד מנא ליה אמר עולא אמר קרא [\[דברים ז-כה\]](#) פסילי אלהיהם תשרפון באש משפסלו נעשה אלוה ואידך ההוא מיבעי ליה לכדתני רב יוסף דתני רב יוסף מנין לעובד כוכבים שפוסל אלוהו שנאמר פסילי אלהיהם תשרפון באש ואידך נפקא ליה מדשמואל דשמואל רמי כתיב [\[דברים ז-כה\]](#) לא תחמוד כסף וזהב עליהם וכתוב ולקחת לך הא כיצד פסלו לאלוה לא תחמוד פסלו מאלוה ולקחת לך ור"ע אשכחן עבודת כוכבים של עובד כוכבים דאסורה מיד דישראל עד שתעבד מנלן אמר רב יהודה אמר קרא [\[דברים כז-טו\]](#) ושם בסתר עד שיעשה לה דברים שבסתר ואידך ההוא מיבעיא ליה לכדרבי יצחק דא"ר יצחק מנין לעבודת כוכבים של ישראל שטעונה גניזה שנאמר ושם בסתר ואידך נפקא ליה מדרב חסדא אמר רב דאמר רב חסדא אמר רב מנין לעבודת כוכבים של ישראל שטעונה גניזה שנאמר [\[דברים טז-ז\]](#) לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח מה מזבח טעון גניזה אף אשרה טעונה גניזה ואידך ההוא מיבעי ליה לכדר"ל דאמר ר"ל כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה בישראל שנאמר [\[דברים טז-ז\]](#) שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וסמך ליה לא תטע לך אשרה כל עץ אמר רב אשי ובמקום תלמידי חכמים כאילו נטעו אצל מזבח שנאמר אצל מזבח בעי רב המנונא ריתך כלי לעבודת כוכבים מהו עבודת כוכבים דמאן אילימא עבודת כוכבים דעובד כוכבים בין לר' ישמעאל ובין לר"ע משמשי עבודת כוכבים הן ומשמשי עבודת כוכבים אין אסורין עד שיעבדו ואלא עבודת כוכבים דישראל אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע השתא היא גופה לא מיתסר' עד שתעבד משמשיה מיבעיא ואלא אליבא דרבי ישמעאל דאמר אסורה מיד מאי משמשין ממשמשין גמרינן מה התם עד שיעבדו אף הכא עד שיעבדו או דלמא מינה גמר מה היא אסורה מיד אף משמשיה אסורין מיד מאי איריא דקא מיבעיא ליה ריתך כלי תיבעי ליה עשה רב המנונא משום טומאה ישנה קמיבעיא ליה דתנן כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין נשתברו טהרו חזר ועשאן כלים יחזרו לטומאה ישנה והכי קמיבעיא ליה כי הדרא טומאה ה"מ לטומאה דאורייתא אבל טומאה דרבנן לא או דלמא ל"ש ותיבעי ליה שאר טומאות דרבנן חדא מגו חדא קמיבעיא ליה טומאה דרבנן מי הדרא או לא הדרא את"ל לא הדרא טומאה דעבודת כוכבים משום חומרא דעבודת כוכבים מי שויה רבנן כטומאה דאורייתא או לא תיקו בעי מיניה ר' יוחנן מר' ינאי תקרובת עבודת כוכבים של אוכלים מהו מי מהניא להו ביטול לטהרינהו מטומאה או לא ותיבעי ליה כלים כלים לא קמיבעיא ליה כיון דאית להו טהרה במקוה טומאה נמי בטלה כי קמיבעיא ליה אוכלין ותיבעי ליה עבודת כוכבי' גופה עבודת כוכבים גופה לא מיבעיא ליה

רש"י מוקף אלהות למקומות. דלוקמינן בכלים: מה כלים עד שיעבדו. דכתיב אשר עבדו קם: השתא גניזה בעיא. דילפינן לקמן מושם בסתר: ואימא כדעובד כוכבים. עד שתעבד: ור"ע. דלמא כש' ישראל עד שתעבד האי תועבת ה' ללא דמיתסר משעת עשייה אלף ה"ק ארוור משעת עשייה דעשייה מביאתו לידי תועבה שעובדה: שפוסל אלוהו. שיקול לבטלו: כתיב לא תחמוד וכתוב ולקחת לך. ותרווייהו בחד קרא ורישא דקרא פסילי אלהיהם תשרפון באש לא תחמוד וגו': ה"ק פיסלו לאלוה. שיפה לעבודת כוכבים לא תחמוד: פסלו מאלוה. שבעלו מלשון פסולת ולקחת לך דפסילי דרישא דקרא תרי גווי משמע ודרשינן ליה לאיסור והיתר דקרא: דכריס שבסתר. עבודת שבסתר הוא עובדה שלא ישמעו ב"ד ויסקלוהו: שטעונה גניזה. דכשהיא שלימה גנוזה בקרקע: מה מזבח טעון גניזה. דהא אסור בהנאה: אלל מזבח. תלמידי חכמים דלשירה אוקמינן דדיין שאינו הגון הלכך מזבח נמי בגברי: ריתך כלי. כלי שגשבר והקיש עליו בקורנס עד שריקעו ונתפשט ונתמלא פנימחו: בין לר' ישמעאל כו'. משמשי עבודת כוכבים של עובד כוכבים אין אסורין עד שיעבדו כדלמאן לעיל (דף נא). הביאוס ולא נשתמשו בהו יכול יהו אסורין ת"ל אשר עבדו ור"ע בעבודת כוכבים ענמה פלוגי אבל בכלים לא פלוגי: משמשין. דישראל ממשמשי עבודת כוכבים דעובד כוכבים גמר ולא מיתסר עד שישתמשו בהו לעבודת כוכבים: עשה. עשאו (כולו) לעבודה מתחילה: חזרו לטומאתן ישנה. וזריכה טבילה וזיניאיות השבת (דף טז): מפרש טעמא גזרה שמה יאמרו טבילה בת יומא עולה וקא מיבעיא כלי שנתמשו בו לעבודת כוכבים ואמרי' במסכת שבת בפ' א"ר עקיבא (דף פג). משמשיה טמאין שברו כדי לטהרן וחזר וריהתן לעבודת כוכבים ועדיין לא נשתמשו בו מי הדך לטומאה קמייתא או לאו: מי אמרינן ה"מ. לחוזרין לטומאתן ישנה לאורייתא: אבל טומאת. עבודת כוכבים דרבנן היא וקראי אסמכתא בעלמא: שאר טומאות דרבנן. כגון כלי דמטמאו במשקין דמדלורייתא לא מטמאו משקין כלי ורבנן גזר משום משקה זב וזבה כגון רוקו ומימי רגליו דאב הטומאה נינהו ומטמאי כלי: חדא מגו חדא. כלומר בשאר טומאות נמי מיבעיא ליה והאי דנקט עבודת כוכבים שאילה אחרת (היא) הנשאלת מתוך פשטה של ראשונה את"ל בשאר טומאות דרבנן לא הדרי הכא מאי: תקרובת עבודת כוכבים של אוכלין מהו. מי סלקא טומאה מינייהו ע"י ביטול או לא: והיבעי לך כלים. שנתמשו בהו לעבודת כוכבים אי סלקא טומאה מינייהו כי היכא דסלקא איסורא: כיון דאית להו טהרה. כשאר טומאות במקוה הכא דמקוה לדיה היינו ביטול כיון דאיסורא טביל מינייהו טומאה ודאי נמי סלקא: כי קמיבעיא לן אוכלין. דלית להו טהרה כשאר טומאות במקוה: והיבעי ליה עבודת כוכבים. של אוכלין כגון השתחווה לפת והיבעי לך אי סלקא טומאה דביטול או לא: (רש"י)

תוספות תנהו ענין לכלים. ולא דמי לתקרות הר שהתרנו לעיל בפ' כל הצלמים (דף מה. ד"ה אלהים) דשאני התם דכתיב (תהלים קו) ויאכלו זבחי מתים ומיניה נפקא לן תקרות עבודת כוכבים וקרא כי כתיב בפעור כתיב שהוא תלוש ונאסר ולהכי תקרותו אסורה אבל גבי עבודת כוכבים של מחובר לא מצינו איסור בתקרותו אלא גבי כלים כדמסיק הכא ואע"ג דדברי קבלה הן עד דאתא דוד גמרא גמירי לה ואתא דוד ואסמכיה אקרא: ורבי עקיבא דלא מקיש כו'. האי (ואת) לא הוצרך אלא לאפוקי מדרשא דר' ישמעאל דאילו ר"ע טעמא מפסילי אלהים: מה מזבח טעון גניזה. כמו כלי שרת דאמרין שגונה אף אשרה טעונה גניזה פירוש בעירוב בלא הנאה כמו עגל ששקוהו וזרוהו ומיהו מעגל ליכא למילף בין לר' יוסי בין לרבנן דלר' יוסי שמא בשביל כבודן של ישראל שאירעה להם תקלה וקלון על ידו עשה כן ולרבנן בקש לבדוקן כסויות: תבעי ליה שאר טומאות דרבנן. פירוש בכלים שנטמאו במשקין כמו שפ"ה ובכלים שעיקר טומאתן דאורייתא דאילו בכלי זכוכית תנן ובפ"ק דשבת (דף טז.) מייתי לה דאין חוזרין לטומאה ישנה והיינו משום דעיקר טומאתן אף בשרץ ובמת מגבם אינם אלא מדרבנן: (תוספות)

דף נב - ב

כיון דאיסורה בטיל טומאה נמי בטלה כי קא מיבעיא ליה תקרות לעבודת כוכבים של אוכלין מאי כיון דאיסוריה לא בטיל כדרב גידל טומאה נמי לא בטלה או דלמא איסור דאורייתא לא בטיל. טומאה דרבנן בטיל תיקו בעא מיניה ר' יוסי בן שאול מרבי כלים ששימשו בהן בבית חוניו מהו שישתמשו בהן בבית המקדש וקא מיבעיא ליה אליבא דמ"ד בית חוניו לאו בית עבודת כוכבים היא דתנן כהנים ששימשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש שבירושלים ואינו צריך לומר לדבר אחר כהנים הוא דקנסיניהו רבנן משום דבני דעה נינהו אבל כלים לא או דלמא לא שנה א"ל אסורים הן ומקרא היה בידינו ושכחנוהו איתיביה **דברי הימים ב כט-ט** כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו הכנו והקדשנו מאי לאו הכנו דאטבליניהו הקדשנו דאקדישניהו א"ל ברוך אתה לשמים שהחזרת לי אבדתי הכנו שגגזנום והקדשנו שהקדשנו אחרים תחתיהם לימא מסייע ליה מזרחית צפונית בה גזזו בית חשמונאי את אבני המזבח ששקצו אנשי יון ואמר רב ששת שקצו לעבודת כוכבים אמר רב פפא התם קרא אשכח ודרש דכתיב **יחזקאל ז-כב** ובאו בה פריצים וחללוהו אמרי היכי נעביד ניתברניהו **דברים ז-ו** אבנים שלמות אמר רחמנא ננסריניהו **דברים כז-ה** לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא ואמאי ליתברניהו ולישקליניהו לנפשייהו מי לא אמר רב אושעיא בקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם משום כספא ודהבא של ירושלים והוינן בה ירושלים הוא רובא דעלמא אלא אמר אבוי בקשו לגנוז דינרא הדריאנא טוריינא שיפא מפני טבעה של ירושלים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר ובאו בה פריצים וחללוהו התם לא אשתמשו בהו לגבוה הכא כיון דאשתמש בהו לגבוה לאו אורח ארעא לאשתמושי בהו הדיוטא: **מתני'** עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבריו וישראל אין מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים המבטל עבודת כוכבים מבטל משמשיה ביטל משמשיה משמשין מותרין והיא אסורה: **גמ'** מתני ליה ר' לר"ש ברבי עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבריו א"ל רבי שנית לנו בילדותך עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל ישראל דישאל מי קא מבטלה והא **דברים כז-טו** ושם בסתר כתיב א"ר הילל בריה דרבי וולס לא נצרכה שיש לו בה שותפות בילדותו מאי קסבר ובזקנותו מאי קסבר בילדותו סבר ישראל אדעתא דעובד כוכבים פלח כיון דעובד כוכבים מבטל דנפשיה דישאל נמי מבטלה ובזקנותו סבר ישראל אדעתא דנפשיה פלח כי מבטל עובד כוכבים דנפשיה דישאל לא בטיל איכא דמתני לה אסיפא ישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים פשיטא א"ר הילל בריה

רפ"י מאי כיון דאיסורא לא בטיל. מדרב גידל כריש פירקין (דף נ.) בשאר טומאה דלית ליה טהרה במקוה דנימא כי היכי דשאר טומאות סלקי הא נמי קלה למיסא מנייהו: טומאה נמי לא בטלה. כיון דליכא למימר הכי: בית חוניו. מפרש בשמעתין דאורייתא דמנחות חוניו בנו של שמעון הדקדיק שצרכה למאכריס מפני אחיו ובנה שם מזבח ופליגי התם איכא למ"ד לשם עבודה כוכבים ואיכא למ"ד לש"ס וקמיבעיא ליה לר' יוסי בן שאול אליבא דמ"ד לאו בית עבודה כוכבים היא דאליבא דמ"ד דעבודה כוכבים היא לא קמיבעיא ליה דהשתא להדיט אסורין כדאמר לעיל בכלים שנסתמשו בהן לעבודה כוכבים הכתוב מדבר לגבוה מיעביא: ואין צ"ל לדבר אחר. כהנים ששימשו לעבודה כוכבים אין צ"ל שלא ישמשו עוד למקדש כדכתיב ביהזקאל (מד) יען אשר ישרתו אותם לפני גזוליהם וגו' וכתיב דכתיב ביהזקאל לא יגשו אלי לכהן לי ומדקאמר אין צ"ל לדבר אחר מכלל דכתיב חוניו לאו דבר אחר הוא ואפ"ה קתני דכהנים אסורי וקמיבעיא ליה לר' יוסי כלים מאי: כהנים דבני דעה נינהו. וידעי שנאסרו בזמנת אף לשם גבוה והלכו ועבדו בזמנה הוא דקנוס רבנן: אבל כלים לא. קנסו או דלמא לא שנא: מקרא היה בידינו. בהגך דעבודת כוכבים דיכא דמדלאורייתא הוא בהו טעמא להתירא קנסוהו רבנן אע"ג דלאו בני דעה נינהו ה"נ אע"ג דלאו בית עבודה כוכבים ולא מיתסרי מדלאורייתא קנסוהו רבנן

בכלים ככהנים: כל הכלים. כהנים שבימי חזקיהו היו מגידיו לו כל הכלים של בית המקדש אשר הזניח אחז במלכותו צמעלו לעבודת כוכבים: הכנו והקדשנו מאזי לאו הכנו דלטבליני. מטומאת עבודת כוכבים: והקדשנו דלקדישננהו. שחזרו ומשחוס בשמן המשחה אלמא כיון דמדאורייתא לא מחסרי דהא הקדש ניהו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו אינהו נמי לא גזרו עלייהו הואיל ולא בני דעה ניהו: שהחזרת לי אבדתי. זהו המקרא ששכתתי: שהקדשנו אחרים תחתיהן. אבל הגך קנסוהו רבנן וגנוסו: מזרחית לפניה. שימוש ארבע לשכות שהיו במקלעות העזרה קא חשיב במס' מדות (פ"א מ"ו): ואמר רב ששת ששיקרו לעבודת כוכבים. אלמא אע"ג דלהדיוט לא מיתסרי דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו גזרו בהו רבנן לגבי גבוה ואע"ג דלאו בני דעה ניהו ובבית חונו נמי אע"ג דלאו בית עבודת כוכבים ולא מיתסרי כלים ידיה מדאורייתא גזרו בהו רבנן: התם קרא אשכח דרוס. דמדאורייתא אסירי אפי' להדיוט: דכתיב ואלו בה פריצים וחללוהו. מכיון שנקנסו עובדי כוכבים להיכל ילאו כליו לחולין וכיון דנפקי לחולין קניניהו בהפקירא והו להו ליהו וקשנשתמשו בהן לעבודת כוכבים נאסרו: אמרי. הגך דבית השמונאי כשנאחוס היכי נעביד: ניתבדינהו. על יד עובד כוכבים כדי לכתוב: אבנים שלימות. שאין בהם פגומות ואפילו בפגומות סכין שתחגור בה כפורן פוסלת בהן דלמארינן בהכל שוחטין (חולין יח.). ננסרינהו. לאחר שצירתן להשוות פגומתן לא תניף עליהם ברזל כתיב ועמדו וגנוסו: ונתבדינהו. כדי לכתוב מעבודת כוכבים: ונקלניהו לנפשיהו. שהרי חולין הן וכדקאמרת ואלו בה פריצים וחללוהו: משום כספה וזהבה של ירושלים. שרובה הקדש: טריינא הדריינא שיפא. מטבעות של ירושלים טריינא הדריינא על סמ מלכי רומי נעשו האורות ושמש טוריניוס אדרייניוס: שיפא. ישן ביותר שניסוף מחמת יושנו ואין האורה ניכרת: מתני' ישראל אינו מצטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים. דעובד כוכבים פוסל אלוהו ילפינן ולא ישראל וכל שכן ישראל אינו מצטל עבודת כוכבים דישאל דאין לה בטילה עולמית דהא וסם בפתר כתיב: גמ' שנית לנו בילדותך שלו ושל ישראל. ועכשיו אתה שונה לנו ושל חבירו אבל של ישראל לא: ומקשי תלמודא דישאל מי בטלה והא וסם בפתר כתיב: שיש לו לעובד כוכבים זה שותפות. ובזקנתו חזר בו דאף על גב שיש לו שותפות אינו יכול לכתוב חלקו של ישראל: ואיכא דמתני לה. לר' היכל בריה דר' וולס: אסיפא. דמתניתין: (כ"ז)

תוספות כיון דאיסורה בטיל. וגבי כלים לעיל (עמוד א) דלא קאמר הכי דמיירי בכלים של תקרובת עבודת כוכבים שאין להם בטול ודלא כפ"ה שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים: ברוך אתה לשמים שהחזרת לי אבדתי. שהקדשנו אחרים תחתיהם. ואע"ג דמדאורייתא לא מיתסרי דהא דהקדש ניהו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואם כן להדיוט שרי מ"מ קנסו לאסור לגבוה והא דמייתי מהיא קרא לקמן (דף נד:) למלתיה דעולא דכיון ששחט בה סימן אחד אסרה דמייתי אף להדיוט כדמוכח בחולין פ"ב (דף מ.) הכי מייתי מדאסור לגבוה במעשה זוטא שלא נשתנה הכלי א"כ במעשה רבה יש לאסור אף להדיוט. משום כספה וזהבה של ירושלים. שהיה המטבע של כסף ושל זהב: דינרי הדריינא טריינא שיפא. פירש בקונטרס על שם מלכי רומי נעשו הצורות ושמש אדרייניוס טוריניוס שייפא שניסוף ואין צורתה ניכרת מחמת יושנה וקשה לר"ת דהא אמרינן בהגוזל קמא (ב"ק צז:) איזה מטבע של ירושלים דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקדש מצד אחר ובערוך פי' כפ"ה ונראה לי לתרץ קושיא דר"ת דודאי אדרייניוס וטוריניו' כשמשלו על ישראל פסלו צורת מטבע הראשונה וחתמו בה שמש ולאחר החורבן הרבה בקשו לגנוז ונראה לר"ת לפרש הדריינא עגול לשון הדורא דכנתא (חולין דף קיג.) טוריניא גדול כתריטא כדאמרינן המלוה את חבירו על המטבע אפי' כנפה כתיטא שייפא שניסוף ואין האותיות ניכרות בו שהיו דוד ושלמה שמש כתוב במטבע ולא צורתם כדאמרי' לעיל (דף מג.) דצורת אדם אסורה ומתוך שניסוף לא היו יכולין להכיר [ועי' היתב תוס' בכורות נ. ד"ה דינרא] (תוספות)

א - **נג** **דף**

דרבי וולס לא נצרכה שיש לו בה שותפות וקמ"ל ישראל הוא דלא מבטל דעובד כוכבים אבל עובד כוכבים דנפשיה מבטל איכא דמתני לה אברייתא ר"ש בן מנסיא אומר עבודת כוכבים של ישראל אין לה בטילה עולמית מאי עולמית א"ר היכל בריה דר' וולס לא נצרכה אלא שיש לו לעובד כוכבים בה שותפות וקמ"ל דישאל אדעתא דנפשיה פלח: **מתני'** כיצד מבטלה קטע ראש אזנה ראש חוטמה ראש אצבעה פחסה אע"פ שלא חיסרה ביטלה רק בפניה השתין בפניה גררה זרק בה את הצואה הרי זו אינה בטילה מכרה או משכנה רבי אומר ביטל וחכ"א לא ביטל: **גמ'** כי לא חיסרה במאי ביטלה א"ר זירא שפחסה בפניה רק בפניה והשתין בפניה מנה"מ אמר חזקיה דאמר קרא **ישעיה ח-** **כא**] והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה וכתב בתריה ואל ארץ יביט והנה צרה וחשכה וגו' דאע"ג דקלל מלכו ואלהיו ופנה למעלה אל ארץ יביט: מכרה או משכנה רבי אומר ביטל [וכו']; זעירי א"ר יוחנן ור' ירמיה בר אבא אמר רב ח"א מחלוקת בצורף עובד כוכבים אבל בצורף ישראל דברי הכל ביטל וחד אמר בצורף ישראל מחלוקת

איבעיא להו בצורף ישראל מחלוקת אבל צורף עובד כוכבים דברי הכל לא ביטל או דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת ת"ש דא"ר נראין דבריי כשמכרה לחבלה ודברי חביריי שמכרה לעובדה מאי לחבלה ומאי לעובדה אילימא לחבלה לחבלה ממש לעובדה לעובדה ממש מ"ט דמ"ד ביטל ומ"ט דמ"ד לא ביטל אלא לאו לחבלה למי שעתיד לחבלה ומנו צורף ישראל לעובדה למי שעתיד לעובדה ומנו צורף עובד כוכבים וש"מ בין בזה ובין בזה מחלוקת לא ה"ק א"ר נראין דבריי לחביריי כשמכרה לחבלה ומנו צורף ישראל שאף חביריי לא נחלקו עלי אלא כשמכרה לעובדה אבל לחבלה מודו לי מיתבי הלוקח גרוטאות מן העובדי כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר אם משנתן מעות משך יוליד לים המלח אי אמרת בשלמא בצורף ישראל מחלוקת הא מני רבנן היא אלא אי אמרת בצורף עובד כוכבים מחלוקת אבל בצורף ישראל דברי הכל ביטל הא מני שאני התם דאדעתא דגרוטאות זבין אדעתא דעבודת כוכבים לא זבין תנו רבנן לוח עליה או שנפלה עליה מפולת או שגנבוה ליסטין או שהניחוהו הבעלים והלכו למדינת הים

רש"י א"ר היכל לא נרכה אלף שיש לו. לישראל שותפות בה והא גופה לא אטרוד לאשמועינן דהא נמי פשיטא שאינו יכול לזכור חלקו של עובד כוכבים שאפילו שלו אין יכול לזכור חלקו למינה ישראל הוא ללא מצטרף חלק העובד כוכבים אבל עובד כוכבים יכול לזכור חלק עצמו ולא אמרין כי היכי דחלקו של ישראל לא בטיל חלקו של עובד כוכבים נמי לא בטיל: שיש לו לעובד כוכבים בה שותפות. אפילו ביטל עובד כוכבים חלקו ההוא לישראל לא בטיל: וקמ"ל ישראל אדעתא דנפשיה פלח. ולא הלי בדעת עובד כוכבים: מתני' פסחה. מיעכה בקורנס: גררה. בטיט סחוב והשך: אינה בטיילה. לפוס שעתא רחח עלה והדר פלח לה כל הני ביטולי בעובד כוכבים קמירי: גמ' שפסחה בפניה. והלקח ארחה: מנהני מילי. דהדר פלח לה: וקלל בזמלו. מקלל את עבודה כוכבים שלו ומבזה אותה: ופנה למעלה. לכו למעלה לשמים: ואל ארץ יביט. חוזר ועובד עבודת כוכבים שלו: זעירי משמיה דרבי יוחנן ור' ירמיה בר אבא משמיה דרבי. פליגי בטעמא דמתני': סתם לוקחי מחבת לורפים הן: בצורף עובד כוכבים. שמכרה עובד כוכבים לצורף חבירו התם קאמרי רבנן ללא בטלה דסבר המוכר כיון דלוקח זה עובד כוכבים הוא פלח לה ולא חבר לה: אבל מכרה עובד כוכבים לצורף ישראל. מסתמא בטלה מדעתיה דמידע ידע דהאי חבר לה: נראין דבריי שמכרה לחבלה. דביטל: ודברי חביריי. ללא ביטל כשמכרה לעובדה ומדקתני נראין דברי זהא אבל דברי חביריי אין נראין בה מכלל דחבירה נמי בלחבלה פליגי ומדקאמר נראין דברי חביריי בלעובדה אבל דברי אין נראין בה מכלל דחיהו נמי עלה פליגי וה"ק אני שמעתי בשתייהן ביטל והן שמעו בשתייהן לא ביטל ונראית שמעתי משמעת חביריי בלחבלה ושמעתי חביריי משמעתי בלעובדה: אילימא לחבלה ממש. שנחנה ע"מ לחבלה: מ"ט דמ"ד ביטל. בלעובדה הא בהדיא אמר ליה לשם עבודת כוכבים אלמא לא אפקיה מוכר מכלל עבודת כוכבים: ומ"ט דמ"ד לא ביטל. בלחבלה הא ודאי בטלה מדעתיה: ומנו צורף ישראל. והאי סתמא זבין ליה ודקאמרי רבנן ללא ביטל מימר אמר האי צורף ישראל הדר מזבין לה לעובד כוכבים ופלח לה ור' סבר כיון דצורף ישראל הוא מידע ידע האי עובד כוכבים דסתמא חבולי מחביל לה ומתיכה בכור: לא. לעולם בצורף ישראל אפילו לרבנן ביטל והאי דקאמר ר' נראין דבריי כשמכרה לחבלה לאו דפליגי רבנן עליה דנימא נראין דבריי לשומעי מחלוקתו מדברי חביריי אלא ר' לפרושי פלוגתייהו אחא ולאשמועינן דצורף עובד כוכבים הוא דפליגי וה"ק נראין דבריי לחביריי ומודים הם לי כשמכרה למי שעתיד לחבלה שדברי חביריי כשמכרה לעובדה הן ולישאנא דמלתא דיקא הכי מדלח קתני ונראין דברי חביריי אלא ודברי חביריי מכלל דנראין דרישא לחביריי קאמר דנראין הלכך אי הוה תני סיפא ונראין הוה משמע ונראין דברי חביריי לי בלעובדה וא"כ במאי פליגי: גרוטאות. שברי כספים: אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר. לעובד כוכבים ויבטלה ואחר כך אם ירכה יקחנה ממנו ואע"ג דמשך לא אמרין עבודת כוכבים של ישראל היא ואינה בטיילה דהא משיכה בטעות הואי ללא ידע שיש בהן עבודת כוכבים: אם משנתן מעות משך. יוליד הנאה לים המלח ואין ראוי להחזירה לעובד כוכבים וליטול מעותיו ואע"ג דמשיכה בטעות הואי כיון דיהב דמי כי הדר שקלינהו מיחזי כמאן דמזבין אלמא אע"ג דזבין עובד כוכבים לישראל קתני אסורה ללא בטלה: אי אמרת בשלמא כו' אלא אי אמרת לצורף ישראל דברי הכל בטלה הא. מתניתין דישראל הוי לוקח וקתני יוליד לים המלח מני: שאני התם. דהאי עובד כוכבים אדעתא דעבודת כוכבים לא זבין לא ידע שיש שם עבודת כוכבים אבל היכא דזבין עבודת כוכבים לזדה לצורף ישראל דברי הכל ביטלה מדעתו: לוח עליה. עובד כוכבים אפילו מצורף ישראל: או שנפלה עליה מפולת. ואינו חש לפנותה: או שגנבוה ליסטין. ואינו מחזר אחריה: (רש"י)

תוספות אבל בצורף ישראל. לאו דווקא צורף דאפי' שאינו צורף נמי דכל ישראל לגבי עבודת כוכבים כצורפין מדמותיב מהלוקח גרוטאות ואי כשאינו צורף אסור מאי קפריך דלמא בשאינו צורף איירי אלא אידי דנקט צורף עובד כוכבים נקט נמי צורף ישראל: או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת. פירוש וה"ק אף בצורף ישראל הריב"ן גריס תיקו והדר גריס מיתבי א"ר נראין כו' ומתיב למ"ד מחלוקת בצורף עובד כוכבים אלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת אבל ליכא למימר דלמיפשט בעיין אתי וקא מוכח דבתרתייהו פליגי כדמשמע מתוך פ"ה דא"כ כי קמשני לדחות שאין דוקא ולא פליגי אלא בחדא כלומר לצורף עובד כוכבים א"כ תקשי למ"ד בצורף ישראל פליגי והוה ליה למימר תינח למ"ד בצורף עובד כוכבים מחלוקת אלא למ"ד בצורף ישראל דוקא מחלוקת היכי לישיני דאין לומר דלישיני נראין דבריי לי במכרה לחבלה ודברי חביריי במכרה לעובדה דהכי הוה ליה לשנויי ועוד דאין זה מעין מקומות אחרים בהמוכר הספינה (ב"ב דף עט.). גבי הקדש וכן בפרק קמא דחולין (דף יב.). גבי אשפה שבשוק ומיהו יש ליישב הגירסא כמו שהיה בספרים וכפ"ה ובא לפשוט הבעיא וקאמר הכי ת"ש א"ר נראין כו' אלמא בצורף ישראל נמי פליגי ואיפשיטא בעיין דבין

בזו ובין בזו פליגי ותקשי למ"ד בצורף עובד כוכבים דוקא פליגי דלא אתיא ברייתא כפשטיה ודחי כלומר אפי' למ"ד דבצורף עובד כוכבים דוקא פליגי יש לפרש הברייתא כן ומיהו הפשיטות לא נדחית דלמ"ד בצורף ישראל פליגי והא אף בצורף ישראל קאמר ונ"ל דזהו עיקר דודאי הפשיטות לא נדחית דלגירסת הריב"ן נמי יש להקשות אמאי קאמר תיקו הא כמ"ד בצורף ישראל מחלוק' אי אפשר ליישב הברייתא אם לא שאמר בין בזו ובין בזו מחלוקת ולא קשיא דקאמר תיקו ופשיט בתר הכי דהכי אשכחן בפרק בתרא (דף סח.) גבי בעיא דפוגם מעיקרא מחלוקת דקיימא בתיקו ובתר הכי פשיט ליה: (תוספות)

ב - נג דף

אם עתידין לחזור כמלחמת יהושע אינה בטילה וצריכא דאי תנא ליה מולא זבנה לא בטלה אבל נפלה עליה מפולת מדלא קא מפני לה אימא בטולי בטלה צריכא ואי תנא נפלה עליה מפולת משום דסבר הא מנחת כל אימת דבעינא לה שקילנא לה אבל גנבוה לסטים מדלא קא מהדר אבתרה בטולי בטלה צריכא ואי תנא גנבוה לסטין משום דסבר אי עובד כוכבים שקיל לה מפלח פלח לה אי ישראל שקלה איידי דדמיה יקרין מזבין לה לעובד כוכבים ופלח לה אבל הניחוה הבעלים והלכו למדינת הים מדלא שקלו בהדייהו בטולי בטלה צריכא אם עתידין לחזור כמלחמת יהושע אינה בטילה מידי מלחמת יהושע מיהדר הדור ה"ק אם עתידין לחזור הרי הוא כמלחמת יהושע ואין לה בטילה ולמה לי למיתלייה במלחמת יהושע מלתא אגב אורחא קמ"ל כי הא דאמר רב יהודה אמר רב ישראל שזקף לבניה להשתחות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסרה מנלן דאסרה א"ר אלעזר כתחילה של א"י דאמר רחמנא [\[דברים\]](#) [\[ב-ג\]](#) ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואי משום הנך דמעיקרא בביטולא בעלמא סגי להו אלא מדפלחו ישראל לעלג גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודת כוכבים וכי אתו עובדי כוכבים שליחותא זידיהו עבדי ה"נ ישראל שזקף לבניה גליא דעתיה דניחא ליה בעבודת כוכבים וכי אתא עובד כוכבים ופלח לה שליחותא זידיה קעביד ודלמא בעגל הוא דניחא להו במידי אחרינא לא אמר קרא [\[שמות לב-ד/ח\]](#)

א - נד דף

אמר חזקיה מאי קרא [\[ישעיה כז-ט\]](#) בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות לא יקומו אשרים וחמנים אי לאו יקומו תנא נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר ורמינהי איזהו נעבד כל שעובדים אותו בין בשוגג ובין במזיד בין באונס ובין ברצון וכן זירא אונס היכי דמי לאו כגון דאנס בהמת חבירו והשתחוה לה אמר רמי בר חמא לא כגון שאנסוהו עובדי כוכבים והשתחוה לבהמתו זידיה מתקיף לה רבי זירא אונס רחמנא פטריה דכתיב [\[דברים כב-טו\]](#) ולנערה לא תעשה דבר אלא אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם וכשפרט לך הכתוב [\[ויקרא יח-ה\]](#) וחי בהם ולא שימות בהם יצא אונס והדר כתב רחמנא ולא תחללו את שם קדשי דאפילו באונס הא כיצד הא בצנעא והא בפרהסיא אמרו ליה רבנן לרבא תניא דמסייעא לך בימוסיאות של עובדי כוכבים בשעת הגזרה אף על פי שהגזרה בטלה אותן בימוסיאות לא בטלו אמר להו אי משום הא לא תסייען אימר ישראל מומר הוה ופלח לה ברצון רב אשי אמר לא תימא אימר אלא ודאי ישראל מומר הוה ופלח לה ברצון חזקיה אמר כגון שניסך לעבודת כוכבים יין על קרניה מתקיף לה רב אדא בר אהבה האי נעבד הוא האי בימוס בעלמא הוא ושרייה אלא אמר רב אדא בר אהבה כגון שניסך לה יין בין קרניה דעבד בה מעשה וכי הא דאתא עולא אמר רבי יוחנן אף על פי שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה אמר להו רב נחמן פוקו ואמרו ליה לעולא כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל דאמר רב הונא היתה בהמת חבירו רבוצה בפני עבודת כוכבים כיון ששחט בה סימן אחד אסרה מנא לן דאסרה אילימא מכהנים ודלמא שאני כהנים דבני דעה נינהו ואלא מאבני מזבח ודלמא כדר"פ

רש"י מאי קרא. דמזבח הוי אבנים הרבה ואיסורו עד שיתנך רובו: גיר. כפור גרוש"ל: לא יקומו. טוב לא יקריבו עליו: ואי לאו. דלא ניחא יקומו: נעבד. דבעלי חיים הנאסר לגבוה: אם שבו. היה כשהשתחוה לו אסור אם לאו חיעו נאסר לגבוה: מזיד ורצון. הדא הוה אלח תנח רצון אלח אונס: הכל היו. בין אונס בין רצון: כפרהסיא. לא תחללו והאי דקתני אונס אסור כפרהסיא: שעת גזרה כפרהסיא הוה ואונס הוה: והאי ישראל מומר. דא"ל ככל העובדין שכל יתא כון אחד מומר אחרי שרואה את ישראל יום מטה נוטה לבו לעבודת כוכבים: חזקיה אמר. לעולם אונס דקתני שאנס בהמת חבירו ואפילו הכי לא תרמינהו אהדדי דהא דקתני אסור כגון שניסך לעבודת כוכבים בין קרניה של בהמת חבירו דעביד מעשה והא ודאי מיתסרא כדילוף לקמן (ע"ג): והאי נעבד הוה. בתמיהה נעבד לא קרי אלח שעתא את הבהמה עגמה עבודת כוכבים: והאי בימוס בעלמא. שווה ובעלי חיים לא מיתסרי משום משמשי עבודת כוכבים: כגון שניסך לה. שעתא עבודת כוכבים ועשה בה מעשה אלח בהשתחוה או עבודה אחרת דלאו בגופה לא מיתסר דבר שאינו של: סימן אחד. לעבודת כוכבים: אי נימא מכהנים. שאנסוס מלכי ישראל לעשות כומים לעבודת כוכבים וכתוב ולא יגשו אליו (עוד) לכהן לי (ויחזקאל מד): דבני דעה נינהו. וקנסא הוה: מאבני מזבח. שגזוס מלכי בית השמונאי משום דשיקטוס מלכי יון לעבודת כוכבים ואע"ג דהקדש

הוא ולא יכול העובד כוכבים להסכים כי כיון דעבוד מעשה אסרינהו רבנן: דלמא כר"פ. דלמא קרא אשכחו ודכוף שילאו לחולין וקאנסו העובדי כוכבים ויכלו להסכים: (כ"ז)

תוספות אמר חזקיה מאי קרא. צ"ל דחזקיה אברייתא קאי ולא על דברי רבי יוחנן שהרי חזקיה רבו של רבי יוחנן ומיהו פרק ד' אחים ביבמות (דף לא): עושה אבי תירוץ על מה שהקשה התלמוד על רב אשי אלא ודאי גם אבי ידע דברי רב אשי והוצרך לו לתרוץ והתלמוד סידר כן לפי שהוא מתיישב יותר היטב אחר הסוגיא: כגון שאנסוהו עובדי כוכבים והשתחוה לבהמה דידיה. פי' אנסוהו שאמרו להרגו אם לא ישתחוה מאליו אבל אין לפרש שכפמו קומתו בעל כרחו דא"כ הוא לא היה עושה כלום אלא הם עשו מעשה בגופו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו: מתקיף לה רבי זירא אונס רחמנא פטריה. תימה מאי קפרידך נהי דפטור ממינה בדיעבד מכל מקום לכתחלה הוא חייב למסור עצמו למיתה ואם כן למה לא יאסר מטעם נעבד דהא פרהסיא דבסמוך לרבא קרי ליה נעבד מטעם דחייב למסור עצמו ואע"ג דביעבד פטור דכל אונס פטור ואין לומר דלרבי זירא אונס רחמנא פטריה מכל וכל ואפי' לכתחלה אין למסור עצמו על כך דא"כ מאי ראייה מייתי מולנערה לא תעשה אדרבה מיניה ילפינן דחייב למסור עצמו בשלהי בן סורר ומורה (סנהד' דף עד). אפילו במצוה קלה דקאמר ריי זה בא ללמד ונמצא למד מה רוצח ירהג ואל יעבור אף נערה המאורסה ירהג ואל יעבור ואדרבה קרא דוחי בהם הוה ליה לאיתויי דמיניה תמצא להוציא אונס כדאמר רבא ועוד קשיא מאי קא מסייעי ליה לרבא בסמוך מבימוסיותא בשעת הגזרה דאסורות אפילו ר' זירא נמי יודע בזה כיון דבשעת הגזרה הוא חייבין למסור עצמן כדאמרין בשילהי בן סורר ומורה דאפילו מצוה קלה ירהג ואל יעבור ונראה לרבינו יצחק לפרש דבין ר' זירא ורבא לא פליגי בהא דלכתחלה חייב למסור עצמו ורבי זירא הכי פריך אונס רחמנא פטריה דיעבד דכתבי ולנערה לא תעשה דבר אע"ג שיש לו למסור עצמו אין לאסור בהשתחוויתו ורבא מסיק דהואיל ובפרהסיא חייב למסור עצמו עבודת כוכבים קרינא ביה ואע"פ דביעבד פטור והשתא מסייע פיור לרבא מבימוסיותא דמשום דחייב למסור עצמו אסר להו וא"ת מאי קא מייתי למפטר אונס מולנערה התם בדין הוא דפטורה משום דקרקע עולם היא י"ל דלא הוזכר קרקע עולם לענין פטור המיתה ואין טעם לפטרה ממיתה אלא משום אונס תדע שהרי אם היתה נבעלת ברצון היתה חייבת ואע"ג שהיא קרקע עולם וקרקע עולם לגבי מסירת עצמה למיתה הוזכר דמזה הטעם אינה חייבת למסור עצמה אם לא שיאמרו לה או תהרג או תביאי עליך הערה אבל אם אמרו לה או תניחי שיעלך או תהרג אין לה למסור עצמה דמרוצח ילפינן ושם אין לו הטעם למסור עצמו אלא שלא יהרוג בידיה אבל היכא דלא עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמקד ודאי אין למסור עצמו: הא בצנעא הא בפרהסיא. לכאורה משמע דרבא ס"ל דאונס דצנעא אין לו למסור עצמו ומתוך כך היה נראה לפסוק רבי ישמעאל דשרי נמי עבודת כוכבים בצנעא וקשיא דחס ושלוש שפסקו עבודת כוכבים יעבור ואל ירהג ועוד בשאלות דרב אחאי פרשת וארא (סימן מב) פוסק כר' יוחנן דאמר בשילהי בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד. ע"ש) משום ר"ש בן יהוצדק כל מצות שבתורה יעבור ואל ירהג חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים י"ל דלא הוזכר תחלו את שם קדשי לכה נראה דרבא נמי אית ליה דרבי יוחנן והא דקא משני לתרוצי בברייתא אפילו אליבא דר' ישמעאל הוא דאתא וכן משמע נמי בפ"ב דכתובות (דף י"ט). דרבא אית ליה דרבי יוחנן דא"ל רבא אילו אתו לקמן לאימלוכי אמרי' להו זילו חתומו וכו' דאמר מר אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים והתם נמי בצנעא מיירי דאין דרך שיאנס אותם בפני י' ומורי דודי הרב ר' משה מקוצי בספר המצות שחבר כתב בסוף פרק בן סורר ומורה וז"ל רבא דפ' ר' ישמעאל לא פליג עליה דר' יוחנן אלא ה"פ אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדים בין לאזהרה בין למיתה כשהוא אומר וחי בהם יצא אונס דצנעא מכל וכל בין מזהרה בין ממיתה אבל הא מודי רבא דאיכא עשה דבכל נפשך שיש למסור עצמו אפילו בכל אונסא כדאמר ר"א בברייתא כשהוא אומר לא תחלו האדריה בכלליה והיינו אונס דפרהסיא בין לאזהרה בין למיתה והואיל ורבא שהוא בתרא לא פליג עליה דרבי יוחנן שריי וקיים פסק השאלות שיש לאדם למסור עצמו למיתה ואפילו באונס ובצנעא עכ"ל: היתה בהמת חברו רבוצה לפני עבודת כוכבים. פירש בקונטרס לא מיבעיא הרביצה דהגביהה וקנאה ונעשית שלו ולא נהירא דמדפריך התם (חולין דף מא). ממנסך למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מאי קא פריך מדאגביה לנסך קנייה והואיל שלו אלא ודאי אין הגההו מעולת רק להתחייב באונסין לכה נראה לפרש דרבוצה נקט לרבותא אע"פ שלא הרביצה ולא עשה בה מעשה גדול אסרה במעשה זוטא וסימן א' לאו דוקא ד"ה כל דהו שהרי סימן אחד בהמה אינו גמר דבר ומייתי כבר תרגמה אע"ג דרב הונא מיירי לאסרה להדיט ונעבד שלו אסור מיירי בלאסרה לגבוה דכי היכי דמעשה בגופו כגון שחיטה מהני לאסרה להדיט ה"ה נמי דמעשוי דידיה כגון ניסך לה בין קרניה מהני לאסרה לגבוה: אלימא מכהנים. שעשו מעשה ונאסרו אע"פ שאין זו ראייה גמורה דשמוא עשו מעשה בשלהם מכל מקום הכי קאמר אפילו היו דומים לזה ולא עשו מעשה רק בשל אחרים לא ראייה היא כדדחי משום דבני דעה נינהו: (תוספות)

דף - נד

ואלא מכלים דכתיב [דברי הימים ב כט-יט] ואת כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו הכנו והקדשנו ואמר מר הכנו שגזנו והקדשנו שהקדשו אחרים תחתיהן והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא כיון דעבד בהו מעשה איתסרו להו הכא נמי כיון שעשה בה מעשה אסרה כי אתא רב דימי א"ר יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה חפר בה בורות שיחין ומערות אסרה כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לבעלי חיים לא אסרן עשאן חליפין לעבודת כוכבים אסרן כי אתא רבין אמר פליגו בה רבי ישמעאל ב"ר יוסי ורבנן חד אמר חליפין אסורין חליפי חליפין מותרין וחד אמר אפילו חליפי חליפין נמי אסורין מ"ט דמ"ד חליפי חליפין אסורין אמר קרא [דברים ז-ט] והיית חרם כמוהו כל שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו ואידך אמר קרא הוא הוא ולא חליפי חליפין ואידך ההוא מיבעי ליה למעוטי ערלה וכלאי הכרם שאם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ואידך ערלה וכלאי הכרם לא צריכי מיעוטא דהויה להו עבודת כוכבים ושביעית שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין עבודת כוכבים הא דאמרן שביעית דכתיב [ויקרא כה-יב] כי יובל היא קדש תהיה לכם מה קדש תופס את דמיו ואסור אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שביעית תופסת את דמיה ויוצא לחולין ת"ל תהיה בהוייתה תהא הא כיצד לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשביעית לקח בבשר דגים יצא בשר נכנסו דגים בדגים יין יצאו דגים נכנסו יין ביין שמן יצא יין ונכנס שמן הא כיצד אחרון אחרון נתפס בשביעית ופרי עצמו אסור ואידך קסבר שני כתובין הבאין כאחד מלמדין ואיצטריך הוא למעוטינהו: מתני' שאלו את הזקנים ברומי אם אין רצונו בעבודת כוכבים למה אינו מבטלה אמרו להן אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין היה מבטלו הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות יאבד עולמו מפני השוטים אמרו להן א"כ יאבד דבר שאין צורך לעולם בו ויניח דבר שצורך העולם בו אמרו להן אף אנו מחזיקין ידי עובדיהן של אלו שאומרים תדעו שהן אלוהות שהרי הן לא בטלו:

גמ' ת"ר שאלו פלוסופין את הזקנים ברומי אם אלהיכם אין רצונו בעבודת כוכבים מפני מה אינו מבטלה אמרו להם אילו לדבר שאין העולם צורך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות יאבד עולמו מפני השוטים אלא עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין דבר אחר הרי שגזל סאה של חטים [והלך] וזרעה בקרקע דין הוא שלא תצמח אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין דבר אחר הרי שבה על אשת חברו דין הוא שלא תתעבר אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין והיינו דאמר ריש לקיש אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שעושיין סלע שלי פומבי אלא שמטריחין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי שאל פלוסופוס אחד את ר"ג כתוב בתורתכם [דברים ז-כד] כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא מפני מה מתקנא בעובדיה ואין מתקנא בה אמרו לו אמשול לך משל למה"ד למלך בשר ודם שהיה לו בן אחד ואותו הבן היה מנדל לו את הכלב והעלה לו שם על שם אביו וכשהוא נשבע אומר בחיי כלב אבא כששמע המלך על מי הוא כועס על הבן הוא כועס או על הכלב הוא כועס הוי אומר על הבן הוא כועס אמרו לו כלב אתה קורא אותה והלא יש בה ממש אמרו לו ומה ראיית אמרו לו פעם אחת נפלה זליקה בעירנו ונשרפה כל העיר כולה ואותו בית עבודת כוכבים לא נשרף אמרו לו אמשול לך משל למה"ד למלך ב"ו שסרחה עליו מדינה כשהוא עושה מלחמה עם החיים הוא עושה או עם המתים הוא עושה הוי אומר עם החיים הוא עושה א"ל כלב אתה קורא אותה מת אתה קורא אותה א"כ יאבדנה מן העולם אמרו לו אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות לאפיקים ולגאיות יאבד עולמו מפני שוטים וכן הוא אומר

רש"י ואלה מכלים. של בית המקדש שהניחם אחז: איחסרו להו. גזרו עליהם חזקיה וסיעתו איסור עולם אף להדיוט דקתי גזוה ולא אמרין ליפרקו וליפקו לחולין: חפר בו בורות. לעבודת כוכבים אסרה אף להדיוט: לא אסרו. להדיוט אפי' הן שלו: חליפין. החליפין בעבודת כוכבים שהיתה לו עבודת כוכבים והחליפה לעובד כוכבים צבהמחו: הוא. כי חרס הוא: למעוטי ערלה. והכי משמע הוא חופס את דמיו כדאמרן כל שאתה מזהה אצל ערלה היא אסורה בכל מקום שהיא אצל דמיה אינה חופסת לאסרו ואם מכון וקידש בדמיהן מקודשת לכל מיתפסי באיסורא וממונה הוא אע"ג דאיור אסור לאתהגויי מנייהו מיהו היא הנאה מטיח לה על ידי ערלה אצל איחי לא מערלה קא מטיח ליה ודוקא קידושי אשה אצל איתהגויי מנייהו אסור: אסור: שני כחוצין הבאין כאלה. לחפוס דמיהן באיסורין אע"פ שהן אסורין בכ"מ שהן: הא לא למנון. והיית חרס כמוהו: קדש חופס את דמיו. דכתיב ופדה בערכך: מתעברין. נאכלין קודם הביעור קודם שיכלה לחיה מן השדה אוחו המיון שמכר: ילא בשר ונכנס דגים. דכולי האי לא חפס: ופרי עמלו. פרי של צביעה שמכר ראשון: מתני' אף אנו מחזיקין ידיו, של אלו העובדין לחמה וללכנה אם היינו רואין ששאר עבודות כוכבים חריבות מעמנו ואלו קיימות היינו מודים לאלו: גמ' פילוסופין. חכמי האומות: שעושים סלע שלי פומבי. רושם שלי שאני רושם בו ובלע"ז קווי"ז עושין הפקר לכל שכל הרולה לחתום לי היבא לחתום לי היבא לחתום דריש לקיש וצאזא מקרא הוא דורש קבלה זו שהקב"ה קובל על כך ונתנחומא דריש פסוק לור ילך תפי וגו': אל קמא. מתקנה לנקום את עובדיהם: עם החיים הוא עושה. מלחמה ומכלה את ממונם: לאפיקים. אפיקי מואלי מים: (רש"י)

תוספות מכרן וקדש בדמיהן מקודשת. פי' רש"י ודוקא קדושי אשה אבל איתהגויי אסור מדרבנן ויש ליתן טעם ולחלק שאין האשה דומה כל כך לחליפי הדמים אי נמי משום פריה ורביה לא גזרו רבנן [ועי' תוס' חולין ד: ד"ה מותר]: משום דהויא עבודת כוכבים ושביעית שני כתובין הבאים כאחד. תימא האי שניהם שוין דעבודת כוכבים חליפי חליפין אסורין עד סוף כל העולם ובשביעית דוקא אחרון נתפס והשאר מותרין ואם כן אי הוי כתיב חד לא אתי חבריה מיניה [ועי' תוספות קדושין נה. ד"ה תוספות] ושינ:

דף - נה

צפניה א-ב אסוף אסף כל מעל פני האדמה נאם ה' אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים ודגי הים והמכשלות את הרשעים [וגו'] וכי מפני שהרשעים נכשלים בהן יאבדם מן העולם והלא לאדם הן עובדין **צפניה א-ג** והכרתי את האדם מעל פני האדמה [וגו'] שאל אגריפס שר צבא את ר"ג כתיב בתורתכם **דברים ד-כד** כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם שנשא אשה על חובו חשבה ממנה אין מתקנאה בה פחותה ממנה מתקנאה בה א"ל זונין לר"ע לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא והא קחזינון גברי דאזלי כי מתברר ואתו כי מצמדי מ"ט אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקידין אצלו שלא בעדים ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים אמרה לו אשתו בוא ונכפרנו אמר לה וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתינו אף כך יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם משיבעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני כיון שהגיע זמנן לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים אמרו יסורין דין הוא שלא נצא וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבעותנו והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב **דברים כח-נט** וחלים רעים ונאמנים רעים בשליחותן ונאמנים בשבעותן א"ל רבא בר רב יצחק לרב יהודה האיכא בית עבודת כוכבים באתרין דכי מצטרין עלמא למטרא מתחזי להו בחלמא ואמר להו שחטו לי גברא ואייתי מטרא שחטו לה גברא ואתי מטרא א"ל השתא אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מלתא דאמר רב מאי דכתיב **דברים ד-ט** אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **משלי ג-ד** אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו: **מתני'** לוקחין גת בעוטה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתמוח ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור. ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר: דורכין עם העובד כוכבים גת

רש"י אסוף אסף. כלומר האכלה את הכל בתמיה: אסף אדם ובהמה והמכשלות את הרשעים. כל דברים שהרשעים נכשלין בהן: והכרתי את האדם מעל פני האדמה. אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים ודגי הים והמכשלות את הרשעים [וגו'] וכי מפני שהרשעים נכשלים בהן יאבדם מן העולם והלא לאדם הן עובדין אגריפס שר צבא את ר"ג כתיב בתורתכם **דברים ד-כד** כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם שנשא אשה על חובו חשבה ממנה מתקנאה בה פחותה ממנה מתקנאה בה א"ל זונין לר"ע לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא והא קחזינון גברי דאזלי כי מתברר ואתו כי מצמדי מ"ט אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקידין אצלו שלא בעדים ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים אמרה לו אשתו בוא ונכפרנו אמר לה וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתנו אף כך יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם משיבעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני כיון שהגיע זמנן לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים אמרו יסורין דין הוא שלא נצא וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבעותנו והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב **דברים כח-נט** וחלים רעים ונאמנים רעים בשליחותן ונאמנים בשבעותן א"ל רבא בר רב יצחק לרב יהודה האיכא בית עבודת כוכבים באתרין דכי מצטרין עלמא למטרא מתחזי להו בחלמא ואמר להו שחטו לי גברא ואייתי מטרא שחטו לה גברא ואתי מטרא א"ל השתא אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מלתא דאמר רב מאי דכתיב **דברים ד-ט** אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **משלי ג-ד** אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו: **מתני'** לוקחין גת בעוטה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתמוח ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור. ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר: דורכין עם העובד כוכבים גת

תוספות לוקחין גת בעוטה. א"ע שנוטל בידו ונותן לתמוח אינו עושה יין נסך עד שירד לבור כך הגירסא ויש ספרים שגורסין שאינו והוי סיפא פירוש דרישא אבל אותו ספרים שגורסין ואינו בוי"ו וא"כ נשמע דין אחר שאפי' נגע עובד כוכבים בקילוח המושך מן הגת וירד לבור אינו נאסר וקשיא אמאי אצטרין למיתני א"ע שנוטל בידו ונותן לתמוח הא מסיפא שמעינן יותר שאינו נעשה יין נסך כלל עד שירד לבור וי"ל דלא זו אף זו קתני א"נ תנא סיפא לנלווי רישא דלא תימא דנתניה לתמוח נשהכל נאסף אל התפוח הוי ככילו ירד לבור קמ"ל סיפא דירד לבור דוקא: ירד לבור מה שבבור אסור. פ"ה אם נגע בו עובד כוכבים אחרי כן משמע מתוך פירושו דר"ל והשאר מותר ואפי' יגע בו עובד כוכבים וכן נראה דנימא דקתני סיפא דומיא דרישא דנתניה לתמוח מיירי בנגיעה אף מותר דסיפא מיירי בנגיעה אבל אין לפרש דר"ל והשאר מותר שאינו נאסר כשנגע העובד כוכבים במה שבבור ע"י נצוק אבל ודאי אם נגע העובד כוכבים הוי אסור במגע עובד כוכבים דשפיר הוי קרוי יין כיון שנתן הכל אל התפוח דא"כ כי מקשה מינה בגמ' לרב הונא דאמר כיון שהתחיל לימשך עושה יין נסך לישני ליה דרב הונא איירי במגע עובד כוכבים דמתני' נמי הכא אסרה דלא שריא השאר אלא ע"י נצוק וכי' דמקשי מ"מ שפיר דסמיך אהא דשמעי' ליה לרב הונא דאית ליה בפ"ב (לקמן עב). דנצוק חבור ובמתניתין משמע דנצוק אינו חבור מדקא שרי השאר שבגת דא"כ הוה ליה לתלמודא לאתויי מלתיה דרב הונא דלקמן כיון דמכח דהתיא פריך לכן נראה כפי' רש"י דמיירי במתניתין דהשאר מותר אף בנגיעת עובד כוכבים ניחא דליכא לשנויי בגמ' דמתניתין לא מיירי במגע עובד כוכבים ורב הונא איירי במגע עובד כוכבים דע"כ מתני' נמי מיירי במגע עובד כוכבים כדפרישית ור"י פי' דודאי מיירי במתני' בנצוק נמי ואשמעינן שהשאר אינו נאסר מטעם נצוק מדקאמר עלה בגמרא לא שנו אלא שלא החזיר גרוגותי לגת פי' ואז מותר שאינו נאסר מטעם נצוק בר נצוק ופריך גרוגותי גופה במאי מתסרא ומשי' בנצוק אלמא מתני' נמי מיירי בנצוק כדפרישית ורש"י פי' מה שבבור אסור אף

בלא נגיעת עובד כוכבים מטעם כמו של עובד כוכבים דגורי ביה רבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב (דף עב:) וה"נ מכח דריכתו בגת נמשך היין ויורד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מכחו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בנזוק כדמרינן: והשאר מותר. פי' אף בשתייה כפי"ה אבל הר"ר שמעיה פי' מותר בהנאה דאינו נעשה יין נסך וליאסר בהנאה עד שירד לבור אבל בשתייה מיהא אסור וכן ברישא לוקחים גת בעוטה כו' אע"פ שנוטל כו' ואינו חשוב כאיסורי הנאה והקשה הר"ר אלחנן חזא דלשון לוקחין משמע דמותר אף בשתייה ועוד דבגמ' כי פריך לרב הווא לישני ליה דמותר דמתני' היינו בהנאה וכי קאמר רב הווא בשתייה קאמר ואי פריך משום דהזכיר רב הווא יין נסך דמשמע אף בהנאה הא לקמן נמי קאמר רב תינא בן יומו עושה יין נסך והיינו בשתייה דוקא כדלקמן (דף נז.) בגמ' לכך נראה לפרש כפי' רש"י והא דאמרינן בפ"ב (לקמן דף עד:) גבי גת של אבן שזמה עובד כוכבים ינגב ושל עץ רבי אומר ינגב וכו"א יקלוף הזפת ואיכא דאמר דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב ואמאי הא קתני הא הכא דלוקחים גת בעוטה ויש לומר דהתם איירי למשנה אחרונה דק"ל כותיה וכו' פריך התם מתניתינן אברייתא הוה מצוי לשנויי כאן למשנה ראשונה כאן למשנה אחרונה אלא ניחא ליה למימר מתניתינן בלא דרך בה ברייתא בדרך בה ולאוקומי תרווייהו למשנה אחרונה: דורכין עם העובד כוכבים בגת. פ"ה ומשום גרם טומאה ליכא דמשעה שדרך בהן עובד כוכבים מעט נטמאו משמע מתוך פירושו שדורכין בסוף דריכה קאמר וכן נראה לר"י דאין לפרש דורכין בתחלת דריכה ומטעם שנטמא הכל בגת טמאה דא"כ ישראל העושה פירותיו בטומאה אמאי לא דורכין עמו כיון שנטמא הכל בגת טמא לכך נראה כפרש"י דבסוף דריכה קאמר וכן משמע בירושלמי דקתני דורכין עם העובד כוכבים בגת הדא דאת אמרת והוא שהלכו עליו דריכת שתי ועבר אבל לא הלכו עליון שתי ועבר לא: (תוספות)

ב נה דף

אבל לא בוצרין עמו ישראל שהוא עושה בטומאה לא דורכין ולא בוצרין עמו אבל מוליכין עמו חביות לנת ומביאין עמו מן הגת: נחתום שהוא עושה בטומאה לא לשינוי ולא עורכין עמו אבל מוליכין עמו פת לפטר: גמ' אמר רב הווא יין כיון שהתחיל להמשך עושה יין נסך תנן לוקחים גת בעוטה מן העובד כוכבים ואע"פ שנטל בידו ונתן לתפוח א"ר הווא בגת פקוקה ומלאה ת"ש שירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר אמר רב הווא לא קשיא כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה דתניא בראשונה היו אומרים בדר"ד אין בוצרין עם העובד כוכבים בגת שאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ואין דורכין עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה שאסור לסייע ידי עובדי עברה אבל דורכין עם העובד כוכבים בגת ולא חיישינן דלרב הווא וחזרו לומר דב"ד אין דורכין עם העובד כוכבים בגת משום דרב הווא

רש"י אבל לא בוצרין. לפי שנתנינן בגת טומאה וזכר טומאה הוא שנתנינן לנת לך טמא ולפי שהתחיל להמשך עושה יין נסך תנן לוקחים גת בעוטה מן העובד כוכבים ואע"פ שנטל בידו ונתן לתפוח א"ר הווא בגת פקוקה ומלאה ת"ש שירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר אמר רב הווא לא קשיא כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה דתניא בראשונה היו אומרים בדר"ד אין בוצרין עם העובד כוכבים בגת שאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ואין דורכין עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה שאסור לסייע ידי עובדי עברה אבל דורכין עם העובד כוכבים בגת ולא חיישינן דלרב הווא וחזרו לומר דב"ד אין דורכין עם העובד כוכבים בגת משום דרב הווא

רש"י אבל לא בוצרין. לפי שנתנינן בגת טומאה וזכר טומאה הוא שנתנינן לנת לך טמא ולפי שהתחיל להמשך עושה יין נסך תנן לוקחים גת בעוטה מן העובד כוכבים ואע"פ שנטל בידו ונתן לתפוח א"ר הווא בגת פקוקה ומלאה ת"ש שירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר אמר רב הווא לא קשיא כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה דתניא בראשונה היו אומרים בדר"ד אין בוצרין עם העובד כוכבים בגת שאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ואין דורכין עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה שאסור לסייע ידי עובדי עברה אבל דורכין עם העובד כוכבים בגת ולא חיישינן דלרב הווא וחזרו לומר דב"ד אין דורכין עם העובד כוכבים בגת משום דרב הווא

תוספות אבל לא בוצרין. פ"ה לפי שנתנינן בגת טומאה וה"ה דהוה מצוי למימר שמא יבצרנו בכלים טמאים ונ"ל כי לפי מה שפי"ה ניחא דאפי' אם בצרם בכלים טמאים לא נטמאו עד שלא הוכשרו דסתמא לא הוכשרו: אבל מוליכין פת לפטר. פ"ה אופה הפת ולא נהירא דה"ל למימר לתנור ועוד דאמרינן בתוספתא אין מסייעין נחתום העושה בטומאה ואין מוליכין עמו (גרונות) לתנור לכך נראה פלטר נחתום קטן שלוקחין הרבה ככרות ביחד מן הנחתום גדול כדי למוכרו על יד עד דא תועמא דמולכין עמו פת לפטר היינו משום שכבר נגמרה מלאכת העבודה וזו מלאכה אחרת היא אבל דאי הולכה לתנור אסורה שזו היא סוף הלישה ובפרק הזהב (ב"מ דף נו.) נמי משמע דפלטר הוא נחתום קטן דקתני נחתום מחד גברא זבין פלטר מתירי תלת גברי זבין ובירושלמי נמי קאמר פלטר משתמש הוא בכמה נחתומין: א"ר הווא יין כיון שהתחיל לימשך כו'. פ"ה שהגת עושה במדרון ומשעה שהוא נמשך מצד העליון לצד התחתון קרוי יין ובסמוך נמי פירש בגת פקוקה ומלאה ולא נמשך בה יין ולא זז ממקומו אלא במקומו אלא במקום שנסחט קם עומד: ומקסין. והא קתני עד שירד לבור אבל לנמשך לא חיישינן: ה"נ בגת פקוקה ומלאה. ואם נמשכו בגת מלאה אין זה משיכה עד שיתפך פקק שלפניה ויחד היין והיא משיכה מים: והשאר מותר. והא הכל התחיל לירד והרי נמשך והקני מה שנתן מותר: ד"ל דב"ד. סימנן הן: אין בוצרין עם העובד כוכבים כו'. וה"ה לנחתום העושה פירותיו בטומאה ומוסיף עליו ישראל טמא חוץ לבור עמו עושה יין נסך תנן לוקחים גת בעוטה מן העובד כוכבים ואע"פ שנטל בידו ונתן לתפוח א"ר הווא בגת פקוקה ומלאה ת"ש שירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר אמר רב הווא לא קשיא כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה דתניא בראשונה היו אומרים בדר"ד אין בוצרין עם העובד כוכבים בגת שאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ואין דורכין עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה שאסור לסייע ידי עובדי עברה אבל דורכין עם העובד כוכבים בגת ולא חיישינן דלרב הווא וחזרו לומר דב"ד אין דורכין עם העובד כוכבים בגת משום דרב הווא

וישובו ולא יעשו עוד כך כי אולי אסרו לפי משנה אחרונה דריכה קודם המשכה אטו אחר המשכה אע"ג דלא גזרינן צייר לידיה אטו לא צייר לידיה וא"כ יש להחמיר שלא לדרוך עובד כוכבים יין ישראל כלל ועוד שמה ידרוך לאחר שיתחיל היין למשוך בגיגית עצמה לפי ר"ש וכו"נ דברזא עשושין העובדי כוכבים בגיגית למשוך היין חשוב המשכה כמו גרוגותני והקונה יין מגיגית העובדי כוכבים צריך לזוהר שלא תהא ברזא בגיגית דוקא ברזא קטנה אבל ברזא גדולה כעין פי חבית לא חשיב המשכה מאחר שהענבים נמשכים דרך שם עם היין: אין בוצרין עם העובד כוכבים בגת. פי' וה"ה עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה דאיכא תרתי דמסייע ידי עובדי עבירה ועוד שגורם הטומאה ולכך לא אצטרף למיתני נמי הא אבל קשיא למה צריך למיתני אין דורכין עם ישראל וכו' פשיטא השתא אין בוצרין עם העובד כוכבים דליכא אלא גרם טומאה דרבנן דריכה עם ישראל דאיכא סיוע טומאה דאורייתא לא כ"ש וי"ל דלפי מאי דפרישית דאירי בסוף דריכה ניהא דאיצטרף לאשמועינן שאסור לסייע ידי עובדי עבירה אע"ג דאיכא סיוע טומאה דאורייתא לא כ"ש וי"ל דלפי מאי דפרישית דאירי בסוף דריכה ניהא דאיצטרף לאשמועינן (תוספות)

דף נו

ואין בוצרין עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה וכו"ש שאין דורכין אבל בוצרין עם העובד כוכבים בגת שמותר לגרום טומאה לחולין שבא"י: ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור: והתנאי יין משיקה אמר רבא לא קשיא הא ר"ע הא רבנן דתנן יין משיך לבור ר"ע אומר משיקה איבעיא להו קיפוי דבור או קיפוי דחבית ת"ש דתנאי יין משיקה אע"פ שקפה קולט מן הגת העליונה וכן הצינור ושונה ש"מ קיפוי דבור קאמרינן ש"מ והתני רב זביד דבדי רבי אושעיא יין משיך לבור ויקפה ר"ע אומר משיקה בחביות תרצה נמי להך קמיינתא הכי יין משיך לבור ויקפה ר"ע אומר משיקה בחביות ולא מתניתין דקתני אינו עושה יין נסך עד שירד לבור לימא תלתא תנאי היא לא שאני יין נסך דאחמירו ביה רבנן

רש"י ואין בוצרין עם ישראל כו'. משום דגורם טומאה הוא ואף ע"ג דסביחא לן השתא מותר לגרום טומאה לחולין דקתני סיפא ה"מ דעובד כוכבים אכל דישכיל טבולים הם לתרומה ואסור לגרום טומאה לתרומה דכתיב ואני הגה נתתי ואני הגה נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר וקשיא מההיא דמיתני בס"ק דנהה (דף ו: ושם ד"ה נולד) תנן התם נולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה משגלגלה תעשה בטהרה כו' וקסבר חולין הטבולין לחלה כחלה דמו אלמא אמרינן דקודם גלגול שלא חלה עליה עדיין חיוב חלה אמרינן דתעשה בטומאה והכא נמי אינם ראויים לתרומה עד שיעשו יין ולמה לא יעשו בטומאה כיון שמותר לגרום טומאה ויש שדוחין לומר דשאני התם דכל זמן שהוא קמח אין כאן חיוב חלה כלל אבל תרומה ראיה משעה שהיא בענבים מידי דהוה אעשר שהקדימו בשבילים אכן דבר תימה הוא להחשיבה טבול לתרומה קודם מירוח ועוד הקשה רבינו יהודה דבהדיא תניא בתוספתא דחלה (פ"א ע"ש) בתר הך דנולד ספק טומאה כו' וכן מירוח שנוול להם ספק טומאה עד שלא נגמרה מלאכתו יעשו בטומאה משנגמרה מלאכתו יעשו בטהרה ותרומתן תלויה באיזה ספק אמרו בדבר הספק לתרומה אלמא אפילו בפירות נמי אמרינן הכי אכן יש לתרץ דשאני התם שכבר נולד להם ספק טומאה וא"א עוד להיות טהור לגמרי אבל כאן יש לו לזוהר שלא לטמאותה לכתחלה מיהו קשיא מההוא דפרק הניזקין (גיטין דף סא. ושם ד"ה רישא) דקאמר רישא בטומאת חולין פירוש שמותר לסייע קודם שתטיל למים לפי שאין שם אלא טומאת חולין ואף על פי שיבא הפריש לבסוף חלה בטומאה ומ"ש מהאי דהכא ואור"ת דבגיטין ליכא אלא חשדא בעלמא שחשודה לעשות פירותיה בטומאה אבל כאן דודאי עושה פירותיו בטומאה אסור לסייע לו אפי' מתחלה וקשה לפי' זה דמתני' קתני לא לשין ולא עורכין משמע הא ברירה וטחינה שריא ובפ' הניזקין (שם דף סא.) תנן בוררת וטוחנת גבי אשת עם הארץ ופר"ת התם דוקא דאין כאן אלא חשד בעלמא שחשודה לעשות בטומאה אבל אם עושה בודאי בטומאה לא שרינן והא הכא דעושה בודאי בטומאה ומשמע דברירה וטחינה שרי ואומר ר"ת דהכא מיירי בפירות שלא הוכשרו ולכך שרינא בה ברירה וטחינה אף בעושה בודאי בטומאה וההיא דגיטין מיירי בפירות שהוכשרו כבר ולכך דודאי אפי' עושה בודאי בטומאה אסור לא לברו וטוחן מיהו בירושלמי תני עלה דמתני' לא בוררין ולא טוחנין עמו ופריך מההיא דגיטין דקתני בוררת וטוחנת ומשמע כן בלולת כן בשאינו לותת פי' הכא מיירי שהוכשרו וההיא דגיטין בלא הוכשרו ואינו יורד לחלק כלל בין חשוד לעושה בודאי ולדברי ר"ת נוכח לומר לא לשין ולא טוחנין כדברי הירושלמי ומיירי בין הכא בין התם בהוכשרו וטעמא דהכא משום דעושה בודאי בטומאה הוא ולכך לא בוררין ורבי יהודה מצא פי' אחד בפ' רבינו שלמה כתב ידו אבל לא בוצרין עם ישראל כו' ואע"ג דסביחא לן השתא דמותר לגרום טומאה לחולין דקתני סיפא ה"מ דעובד כוכבים או ישראל חבר שלא יאכלם רק בימי טומאתו אבל בישראל רשע עובר עבירה הוא שסופו לשותו טמא ודריכתה לכך עומדת הלכך אסור לסייע ע"כ לשוננו: רבי עקיבא אומר משיקה. תימה כיון דר"ע מיקל הוא עד שיקפה מיבעי ליה כדאמרינן בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף פח: ושם ד"ה עד) גבי קישואין ודילועין מאי לאו משיפקסו בשדה לא משיפקסו בבית אי הכי עד מן הגת העליונה פי' אבל מן התחתונה כלומר מן הבור אסור לשתות אף עראי שהרי הוקבע למעשר תימה האי גת היכא קאי אי בשדה הוא כדרך כל גתות שלהם שהיו בשדה ולא דמי לתבואה שאין דריכה להכניסה לבית במוץ הלכך כי הכניסה במוץ תו לא מיקבע למעשר אבל יין שדרכו להכניסו בענבים ושם נעשה גרנו ודאי בעשיתו שהרי לא ראה פני הבית ואמרינן (ב"מ דף פז:ו) אין הטבל מתחייב עד שיראה פני הבית וכו"ת דמיתני רבא בגת העומד בבית והכניס שם הענבים א"כ איך יוקבע שוב למעשר כדאמר גבי תבואה שהכניסה במוץ שלה וי"ל דלעולם אימא לך דמיתני בגת שבשדה וה"ק קולט מן הגת ויכניסו לבית וישתה שכל זמן שלא ירד לבור לא נגמרה מלאכתו ואין ראיית פני הבית מתחייב במעשר אלא בדבר שנגמרה מלאכתו אבל ודאי לא יקח מן הבור ויכניסו לבית וישתה ואיבעיתא אימא לעולם מיירי בגת שבבית ולא דמי לתבואה שאין דריכה להכניסה לבית במוץ הלכך כי הכניסה במוץ תו לא מיקבע למעשר אבל יין שדרכו להכניסו בענבים ושם נעשה גרנו ודאי בעשיתו גורן שלו נקבע וריאה מקישואין ודילועין דאמרינן פ' הפועלים (שם דף פח: ושם ד"ה לא) דמשיפקסו בבית הוא גמר מלאכתו למעשר ואע"פ שהכניסה בפקס שלהם: תרצה נמי להך קמיינתא. ומתני' דאע"פ שקפה דדייקין מינה ש"מ קיפוי דבור איתא כרבנן: לימא תלתא תנאי ניהו. תימה אמאי לא קא משני מתניתין עד שירד לבור ויקפה כדמתרץ למתני' קמיינתא וי"ל דא"כ אדמפלגי בסיפא בין ירד לשאר שבגת ליפולו בירד נמי בין קיפוי לשאינו קיפוי אלא לאו ש"מ דקסבר מתני' דמה שבבור אף קודם קיפוי אסור וא"ת. (ברייטא) דמעשר (פ"א מ"ז) נמי דתני בה ואע"פ שקפה קולט מן הגת כו' אדמפלגי בין מה שבבור למה שבגת ליפולו וליתני במה שבבור בין קיפוי לשאינו קיפוי וי"ל דאין ה"נ דהא תנא ליה רישא יין משיקה אלמא אינו נעשה יין עד שיקפה אלא בסיפא רבותא נקט דסד"א כיון שאותו שבבור קמו ויש איסור גמור לפניו לינזור על מה שבגת ובצנור אטו דבור דבקל יבא לטעות אם נתיר לשתות מן הצנור שישתה ג"כ מן הבור הסמוך לו אבל במתני' דתני ברישא אינו נעשה יין נסך עד שירד לבור ולא הזכיר קיפוי כלל אם איתא דהוה מפלגי בין קיפוי ולא קיפוי הוה ליה למיתנייה ואין לומר דהכא נמי אשמעינן רבותא דאע"ג דמה

שבבור אסור גמור מ"מ השאר מותר ולא גזרין הא אטו הא דאין זו רותא דבהא ודאי אין לטעות אם נתיר כשנגע העובד כוכבים במה שבת להתיר גם מגע בבור שהרי הגרונותני מפסיק ביניהם והכל יודעים שהגרונותני עושהו יין ואדרבה הוה ליה למנטק רותא לפלוגי בין קיפוי לשאינא קיפוי: (תוספות)

ב נ דף

ולרבא דלא שאני ליה מוקים ליה כתלתא תנאי: מה שבבור אסור והשאר מותר: אמר רב הונא לא שנו אלא שלא החזיר גרונותני לגת אבל החזיר גרונותני בשית אסור גרונותני גופה במאי קא מיתסרא בנצוק ש"מ נצוק חיבור כדתני ר' חייא שפחסתו צלוחיתו ה"נ שפחסתו בורו ההוא ינוקא דתנא עבדת כוכבים בשית שני בעו מיניה מהו לדרוך עם העובד כוכבים בגת אמר להו דורכין עם העובד כוכבים בגת והא קא מנסך ברגל ניסוך דרגל לא שמייה ניסוך ההוא עובדא דהוה בנהרדעא דדשו ישראל ועובד כוכבים לההוא חמרא ושהייה שמואל תלתא ריגלי מ"ט אילימא משום דקסבר

רש"י ולרבא דלא שני ליה. מדלוחותינא לעיל מעשר מיין נסך דמתניתין וסנייה רבא לא קשיא אלמלא לא שני ליה דאי שני ליה לימא שאני יין נסך דלחמירו ביה רבנן על כרחך מוקי לה כהלכתא תנאי: גרונותני. הוא סל גדול שקשור בצנור והיין יורד מן הצנור לתוכו ומתוכו לצנור כדי לסנן היין מזגין וחלזתיו: אסור. אף מה שבת: כנצוק. קילוח היורד מגרונותני לצנור ומתוכו הגרונותני לזין נסך שבבור: ש"מ נצוק חיבור. ולקמן בהארכא את הפועל (דף עב): פלוגי בה: שפחסתו צלוחיתו. לקמן בהארכא (ס): שפחסתו בורו. שנתמלא הבור עד שהגיע היין וטפח כשוליו הגרונותני כמו פחפה בפניה לכל האלמנים (לעיל מה): בשית שנין. בן שש שנים: והא קא מנסך בידיה. ומשנה אחרונה תני חזרו לומר אין דורכין דס"ל כרב הונא דמשהתחיל לימשך הוא יין: תלת ריגלי. שהיו מתקבצין לשמוע דרשה הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בתה: (רש"י)

תוספות רבא מוקי לה כתלתא תנאי. וא"ת אמאי לא נקט רביעי לפי משנה אחרונה וי"ל דתנא דמשנה ראשונה דמשנה אחרונה חד חשיב ליה דמשנה אחרונה נמי התחיל לימשך קובעו למעשר: אבל אם החזיר גרונותני לגת אסור. פירוש אף מה שבת מפני טיפות יין שבגרונותני המתערב בגת וא"ת והלא מסתמא יש בגת יותר מששים מטיף יין הגרונותני ואמרין לקמן בפ"ב (דף סו.) חמרא חזיתא בעיניי רבא אמר בנותן טעם וקיימא לן כרבא לגבי אביי וכי תימא כיון דבגת כיון איכא יין עם הנעבים וה"ל מין במינו דבמשהו ולא בטיל אכתי תיקשי לימא סלק מינו דהיינו טעם הענבים שבת רב עליו ומבטלו כדס"ל נמי לרבא בפרק גיד הנשה (חולין דף ק:) גבי חתיכות של דג טמא וי"ל דס"ל כאביי דאמר חמרא חזיתא בעיניי במשהו ולית ליה נמי סלק את מינו כמי שאינו עוד י"ל דמייירי הכא כנון שיש הרבה יין ביחד בגת והוה ליה מין במינו במשהו ואפי' לרבא אסור והשתא צ"ע דלפי' ראשון דאמרין דאית ליה כאביי אין לפסוק כותיה וכשאנו מחזירין בשוגג גרונותני לגת יש לבטל יין הגרונותני בעיניי דגת דאנן סבירא לן דבתר שמה אזלינן וא"ת לפר"ת דמפרש לקמן בפ"ב (דף עג.) בד"ה יין נסך בששים כשאור אסורין שבתורה לא אם נודע שנתנסך לעבודת כוכבים א"כ למה יאסור החזרת גרונותני דמסתמא יש ששים בחרצני הגת ממה שבגרונותני ואפילו אם יסבור כאביי יהא מותר וי"ל דרב הונא כרב רביה ס"ל דאמר בפ"ג גיד הנשה (חולין דף ק.) דס"ל כרבי יהודה ואומר מין במינו במשהו בכל אסורין שבתורה: גרונותני גופה במאי מיתסרא בנצוק ש"מ נצוק חיבור. וא"ת א"כ מה שבת היה לנו לאסור מטעם נצוק וי"ל דשאני הכא דהוה נצוק בר נצוק דמגת לגרונותני הוה נצוק אחד ומגרונותני לבור נצוק שני ומכאן פסקו הריב"ן והרשב"ם ור"ת בשם רש"י דאפי' למ"ד נצוק חיבור מ"מ נצוק בר נצוק כי הכא אינו חיבור וא"ת והא אין כאן נצוק אחד דכיון שהגרונותני עשוי נקבים נקבים א"כ נופל בודאי מן הגת לבור וי"ל דכיון דנקבי הגרונותני אינם עשויים ביושר אלא מן הצדדין א"כ לאו חד נצוק הוא ומעשה בא לפני רש"י בעובד כוכבים ששפך יין מן הקנקן לכוס שאז נאסר היין שבכוס משום דמאי דנפיק לבראי גזרו ביה רבנן כדלקמן בפ"ב (דף עב): והיין שבקנקן נאסר נמי מטעם נצוק ואח"כ משך ישראל יין מן החבית לקנקן (ונתנו לין שבחבית) והתירו רש"י ונתנו טעם משום שהיין שבקנקן אינו נאסר אלא מטעם נצוק וא"ת הוה היין שבחבית נצוק בר נצוק והר"י בר"מ היה דוחה ראייה זו כי לעולם אימא לך נצוק בר נצוק חיבור והא דלא אסרינן הכא יין שבת משום נצוק היינו טעמא דמה שבת אינו נקרא עדיין יין ואינו נחשב אלא כמיא בעלמא תדע דהא אינו נאסר במגע עובד כוכבים וא"ת אם כן גם אותו שבגרונותני אמאי אסור שאינו נקרא עדיין יין לפי משנה ראשונה דקאמרין עד שירד לבור דלדידיה קיימינן השתא וי"ל דלא דמי כי מה שבשולי הגרונותני מתחתיו הוה בכלל מה שבבור להיות יין גמור ולכן יאסר מטעם נצוק וכ"ש דאי נגע ביה עובד כוכבים דהוה נאסר במגעו וא"ת א"כ מנא ליה לתלמודא דנאסר הגרונותני מטעם נצוק דלמא נאסר מטעם נצוק ביה עובד כוכבים בגרונותני מתחתיו בקילוחו וי"ל דא"כ ה"ל לרב הונא לפרושי במילתיה אבל החזיר גרונותני שנגע בו עובד כוכבים לגת אסור ומדלא מפרש ליה פשיטא ליה לתלמודא דמטעם נצוק קאמר ועוד קשיא לפי מה שפירש במתני' גבי והשאר מותר שאינו נאסר במגע רק מה שבבור א"כ היאך נוכח מכאן דנצוק בר נצוק אינו חיבור ולעולם חיבור ושאינו הכא משום דדאי אין לגרונותני לחבר מה שבת לבור כיון שיש לו דין בפני עצמו שהרי אינו בכלל מה שבת דגרונותני אסור בנגיעת עובד כוכבים בבור ומה שבת אינו נאסר במגע עובד כוכבים כוכבים דהוה נאסר במגעו וא"ת א"כ מנא ליה לתלמודא דנאסר הגרונותני מטעם נצוק דלמא נאסר מטעם נצוק ביה עובד כוכבים בגרונותני מתחתיו עובד כוכבים בכוונה כיון שאינו נקרא עדיין יין וגם הקילוח שבין גרונותני עד הבור אינו נאסר מחמת כחו תדע דאם לא כן היכי מוכיח דהגרונותני נאסר בנצוק דלמא מטעם כחו של עובד כוכבים הוא אלא ודאי אין כח העובד כוכבים אסור אלא מה שבבור דוקא מיהו מטעם נצוק אסרינן מה שבגרונותני דהא אמרינן לקמן בפ"ב בתרא (דף עב): בגואי דמנא לא גזרו רבנן ה"מ למ"ד נצוק אינו חיבור אבל למ"ד נצוק חיבור נאסר מה שנשאר בגואי דמנא וא"כ מ"ש גרונותני מגת ליאסר בנצוק אלא לאו ש"מ נצוק בר נצוק אינו חיבור ויש לפרש דברי רב הונא הכי לפי' זה לא שנו אלא שלא החזיר גרונותני לגת כי אז מה שבבור אסור ולא העליון שנגע ע"י הקילוח כי הגרונותני מפסיק והוה נצוק בר נצוק אבל החזיר גרונותני לגת אסור העליון ע"י תערובתו של התחתון ולפי זה א"צ להזכיר מגע עובד כוכבים כלל לא כאן ולא במשנתנו. מעשה בא לפני רבי מנחם זצ"ל בחבית שכלה היין עד הברזא והגביה העובד כוכבים לבדו החבית ובאותה שעה משך ישראל את הברזא וקילוח היין בקנקנו של ישראל והתיר יין הנשאר בחבית ואסר אותו שיצא לחוץ דהכי אמרינן בהשוכר (לקמן דף עב): המערה מחבית לבור קילוח היוצא מחבית ולמטה אסור ומוקמינן לה בעובד כוכבים המערה ופרכינן אי הכי אפי' דגה דדנא נמי ליתסר ומשני דכח דעובד כוכבים דרבנן ההוא דנפיק לבראי גזרו ביה רבנן דבחבית לא גזרו ביה רבנן הלכך שרי מה שבתוך החבית וא"ת הא אמר רב חסדא לקמן (דף עב): כי כיליתו חמרא קטיפו קטופי ולא בקילוח אלמא משמע דאי נפיק בקילוח הוה אסור יין הנשאר בחבית ע"י נצוק הא לא קשיא דהתם שפיר דהיינן שבכלל העובד כוכבים היה יין נסך גמור והתם ודאי אי לא מוקטפי קטופי נאסר היין שבתוך החבית ע"י נצוק שהקילוח מקלח יין נסך שהוא בכלל של עובד כוכבים אבל הכא שהיין שבתוך הכלי אין בו איסור יין נסך גמור אלא מכח עובד כוכבים לא נאסר ההוא דלא נפיק לבראי מטעם נצוק שנתחבר לזין הנאסר ע"י כח עובד כוכבים דלא הוה נצוק לזין נסך ממש: שמע מינה נצוק חיבור. תימא אין ה"נ דבהדיא אמר רב הונא (לקמן דף עב.) נצוק וקטפרס חיבור לזין נסך ואומר ר"ת דרב הונא הדר ביה ומכח ראייה זו פסק שגם חד נצוק אינו חיבור כמו שנפרש לקמן א"י: מהו לדרוך עם העובד כוכבים בגת. יש לדקדק מדלא שאלו מהו לדרוך עובד כוכבים עם ישראל משמע שהגת של עובד כוכבים ולא להתיר בשתיה שאלו אלא לענין היתר הנאה קא מיבעיא ליה ומיירי נמי בדצייר ליה לידיה כמו שמפרש והכי קא מיבעיא ליה אי ניסוך דרגל הוה ניסוך וליאסר בהנאה אי לא וצ"ל ש"מ מעשה שאלו דאי לפסוק הלכה שאלו היה לו להשיב אין דורכין כמשנה אחרונה אלא ודאי על מעשה שאלו ופסח לו כמשנה אחרונה כדפרי' ואם תאמר כיון שהגת התחיל לימשך א"כ הוה יין (נסך) גמור לפי משנה אחרונה ולמה לא יאסר יין הגת בהנאה למ"ד נצוק בר נצוק חיבור ע"י יין הבור שהוא אסור בהנאה וי"ל דנצוק כי האי שאין העובד כוכבים נוגע עתה בבור ואינו עוסק אלא בדריכה לא אסור בהנאה תדע דאמרין לקמן פ"ב (דף עד.) יין בייני יומכר לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו אלמא אפי' נתערב לגמרי לא אסרינן בהנאה אבל ודאי אי נגע בסוף הקילוח הוה כאילו נגע בעליון אסור בהנאה: הוה עובדא בנהרדעא כו'. אומר ר"י דלא הוה ממש דומיא דעובדא דההוא ינוקא לא הוה שקיל וטרי אלא למישר ליה בהנאה כי הבור היה של עובד כוכבים ולא שרי אלא בהנאה ושמואל להתיר אף בשתיה קאמר לפי שטור היה של ישראל אלא דומיא דידהו הוה דהוה היסוך בר ברגל: (תוספות)

דף נא

דאי משכחנא תנא דאסר כרבי נתן אוסריניה אפי' בהנאה דתניא מדדו בין ביד בין ברגל ימכר ר' נתן אומר ביד אסור ברגל מותר אימר דאמר ר' נתן ביד ברגל מי אמר אלא דאי משכחנא תנא דשרי כר"ש אישרייה אפי' בשתייה ההוא עובדא דהוה בבירם דההוא עובד כוכבים דהוה קא סליק בדיקלא אייתי לוליב' בהדי דקא נחית נגע בראשה דלוליבא בחמרא שלא בכונה שרייה רב לזבוגיה לעובדי כוכבים אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב והא מר הוא דאמר תינוק בן יומו הוא עושה יין נסך אמר להו אימור דאמרי אנא בשתייה בהנאה מי אמרי גופא אמר רב תינוק בן יומו עושה יין נסך איתיביה רב שימי בר חייה לרב הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים שמלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו ורוקן ומדרסן בשוק טמא ואמרי לה טהור ויין גדולים עושים יין נסך קטנים אין עושים יין נסך ואלו הן גדולים ואלו הן קטנים גדולים יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמישה קטנים אינם יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמישה קטני מיתה גדולים אין קטנים לא תרגמה אבני שפחות הא וכן קאמר ארוקן ומדרסן הניחא למאן דאמר טמא אלא למ"ד טהור מאי איכא למימר הא קמ"ל עבדים דומיא דבני שפחות מה בני שפחות מלו ולא טבלו הוא דעושיין יין נסך מלו וטבלו לא אף עבדים כן לאפוקי מדרב נחמן אמר שמואל דאמר רב נחמן אמר שמואל הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים אע"פ שמלו וטבלו עושיין יין נסך עד שתשקע עבודת כוכבים מפייהם קמ"ל דלא גופא אר"נ אמר שמואל הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים אע"פ שמלו וטבלו עושיין יין נסך עד שתשקע עבודת כוכבים מפייהם וכמה א"ר יהושע בן לוי עד שנים עשר חדש איתיביה רב ר"נ הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים שמלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו ורוקן ומדרסן

רש"י חי משכחנא תנא דאסר כר' נתן. יין בהנאה צמנעו של עובד כוכבים אע"פ שלא נסכו לעבודה כוכבים לניסוך לא הוי אסור בהנאה אלא על ידי שפסוקי מדדו. עובד כוכבים ליה של יקראל בין ביד שהכניס ידו וזרועו לתוכו לשער כמה יין יש בו כמו שעושיין בקנה שקורין פיו"ל: אימכר. דכיון דלא נתכוין לנסך: כר"ש. דשרי מנע של עובד כוכבים שלא נתכוין לנסך: אף בשתייה. כדקתני מהתתין נפל לבור ועלה כו' ר' שמעון מחיר אף בשתייה: תינוק בן יומו. אלאמא לא דעיין כוונה: שמואל ולא טבלו. דקיימא לן ביבמות (דף מו.) לעולם אינו גר עד שימול ויטבול: וכן בני השפחות. אע"פ שנטולו צביה יקראל ולא גלבו בין העובדי כוכבים בעו מילה וטיבילה וקסלא טבילה אמו מהחלה קיימיה דאי טבילה אמו אינהו למה להו טבילה: (רש"י)

תוספות דאי משכחנא תנא דאסר כר' נתן כו'. תימה הא איכא תנא דמתניתין (דף ס:) דקתני מדדו בקנה ימכר משמע הא ביד אסור בהנאה וי"ל דמתני' ה"ה דביד שרי בהנאה דאי דקתני בקנה היינו משום ר"ש דשרי בשתייה ולא שרי אלא בקנה: אימור דא"ר נתן ביד ברגל מי אמר. יש שהיו רוצים לחמוק אמר דמדקאמר לשון אמר משמע שלא פירשו בדבריו דאית חילוק בין יד לרגל וליתא דהא ודאי שפירשו בדבריו ור"ש מיישב הגירסא דמתחלה היה סובר דלהכי אוסר ר' נתן מדידה דיד משום דגזר אטו שכשוך דיד אבל מדידה דרגל מותר דליכא למיגזר אטו שכשוך דיד מיהו בשכשוך דרגל אסר דגזר אטו שכשוך דיד ודריכה דרגל אסורה דחשבינן לה כשכשוך דרגל ודחי אימור דא"ר נתן ביד פירוש שם גזר מדידה אטו שכשוך ברגל מי אמר דשם לא גזרו כלל ואפי' שכשוך דרגל נמי שרי. ומדמי ליה למדידה דרגל: אי אשכחנא תנא דשרי כר"ש כו'. פירש הקונטרס דשרי מגעו שלא נתכוין לנסך אף בשתייה דקתני מתני' (לקמן ס:) נפל לבור ועלה כו' ימכר ר"ש מתיר פירוש בשתייה דשרי מגעו של עובד כוכבים שלא נתכוין לנסך וקשה הר"ר אלהן ולמאן דא"ר ר"ש בשתייה היינו דוקא נגיעה על ידי דבר אחר כמו מדידה דקנה אבל נגיעה דגופו כי הכא דדורכו ברגל מנלן דשרי רבי שמעון וי"ל דסבירא ליה לשמואל אליבא דר' שמעון דלא חשבינן שכשוך דרגל אלא כמו מדידת קנה היכא שתופסו בידו דשרי ר' שמעון. אף בשתייה ועוד יש לומר דסבר שמואל דכל מה שמתיר ר"ש בהנאה שרי נמי בשתייה וכיון דלא אשכחן דאסר מדידה ברגל בהנאה הוא הדין בשתייה: ה"ג רוב הספרים בהדי דקא נחית נגע ברישא דלוליבא בחמרא שלא בכונה. ולפי גירסא זו חשבינן מגע עובד כוכבים על ידי דבר אחר כמו מגע עובד כוכבים בגופו כל שבז טהור בעובד כוכבים אינו עושה יין נסך פירוש כמו זריקה ופירש דנטל חבית וזרקו בחמתו לבור דהכשירוהו בחמתו אין שלא בחמתו לא אף על פי שעל ידי זריקה היא ומסיק דקאזיל מיניה ומיניה ופירש רש"י שהיה מתגלגל על סמוך לבור ולא הוי זריקה ממש הלכך שלא בחמתו לא דהוי מגע על ידי ד"א וקשיא לפי זה חדא דדבר תימה הוא לומר דחשבינן מגעו ע"י ד"א דלא הוי אלא שלא בכונה כמו מגעו בגופו שלא בכונה ליאסר בשתייה וכל ההלכות מוכיחות לקמן דשרי אף בשתייה מדמתרץ לקמן גבי פירכא דנטלא בעובדא דר' יוחנן ור' יוסי לא צריכא דמוריק ארוקי פירוש והוה ליה כחו שלא בכונה ולא גזרו אף לשתייה ועוד קשיא דהיכי הוה ס"ד דרב כהנא ורב אסי לאסרו אף בהנאה הא מתני' היא מדדו בקנה דאפילו לרבנן ימכר ואע"ג דהוי התם מגע ע"י דבר אחר בכונה מיהו הא לא קשיא דשמא הוי סבירי דרב אית ליה כר' נתן דאמר מדדו ביד אסור בהנאה וחשבי נמי מדידה דקנה או נגיעה דקנה כמו מדידה או נגיעה דידו ואע"ג דבמדידה איכא כוונת מגע ובנגיעה ברישא דלוליבא ליכא כוונת מגע מ"מ הוי סבורים דאין לחלק לר' נתן בין שלא כוון לנגוע ובין בלא כוונת ניסוך דדא ודא אסר ר' נתן בהנאה ורב השיב להם אימר דאמרי אלא בשתייה בהנאה מי אמרי פירוש ואפי' ר' נתן נמי יהא מודה בזה כיון דליכא כוונת מגע מיהו קשיא דרב אדרב דהיכי אסר הכא ברישא דלוליבא בחמרא בשתייה הא איהו פסיק לקמן הלכה כר"ש ור"ש שרי אפי' כי איכא כוונת מגע כיון דהוי על ידי דבר אחר וכל שכן הכא דליכא כוונת מגע דנשתרי ועוד קשיא מההיא דלקמן דקאמר דקאזיל מיניה ומיניה פירוש שהיה נוגע בחבית עד שנפל לבור ולפיכך הכשירוהו בחמתו משום דהוי מגע עובד כוכבים שלא בכונה ע"י דבר אחר אע"ג דנגע ביה עד נפילתו לבור ואין לדחות דלקמן אינו אוחזו בידו אלא עד סמוך לבור ומכאן ואילך זרקה דאין זה לשון מיניה ומיניה ועוד דאם אינו אוחזה בירידתו לבור היכי דייק שלא בחמתו לא פי' אלא יאסר בשתייה והא בכי. האי גוונא בזב אינו טמא לכך נראה לר"ת גירסת רבינו חננאל והלכות גדולות וכן נמצא בתשובת הגאונים דלא גרס ברישא דלוליבא אלא נגע בחמרא ולהכי אסר ליה רב בשתייה דהוה ליה מגע עובד כוכבים בגופו שלא בכונה ולקמן לא גרס והא קא נגע בנטלא אלא והא קא נגע ביה אי נמי נוכל לפרש והא קא נגע ביין שבנטלא שהוא מלא על כל גדותיו אבל אם היה נוגע ביין על ידי נטלא מזה אינו חושש דשרי אפילו בשתייה והא דתנן מדדו בקנה ימכר שאני התם שמתכוין ליגע ורב כהנא ורב אסי שהיו סבורים דרב אסר מגע עובד כוכבים שלא בכונה בהנאה סבירי דרב סבר כר' נתן דאסר מדידה ביד וס"ד דהוא הדין אפילו אינו מתכוין ליגע וכן פסק רבינו תם הלכה למעשה דמגע עובד כוכבים על ידי ד"א שלא בכונה מגע מותר בשתייה: תינוק בן יומו עושה יין נסך. פירוש ואסור בשתייה וא"ת כיון דרב מוסק לקמן כר"ש מאי שנת תינוק בן יומו מנפל לבור ועלה דשרי ר"ש וי"ל דסבר דבמגע תינוק ושכשכו איכא למיגזר אטו גדול אבל נפל לבור מוכחא מלתא דאנסי לא שייך למגזר מידי: גדולים אין קטנים לא. וא"ת דלישני דאין עושיין יין נסך ליאסר בהנאה כמו גדולים אבל בשתייה מיהו אסרי וי"ל דמדלא מפרש ליה בהדיא ש"מ דאפי' בשתייה לא אסרי ועי"ל דלישנא דאין עושיין משמע בשתייה כי מילתייה דרב דקאמר עושה יין נסך והקשה הר"ר אלהן דלישני ליה מלו שאני דהא לגבי טומאה קאמר טהור משום דמילה מועלת ואומר ר"י דשאני טומאה דחשו חכמים להפסד טהרות אבל לענין כל שאר דבריהם קי"ל דאינו גר עד שימול ויטבול:

בשוק טמא ואמרי לה טהור יינן גדולים עושיין יין נסך קטנים אין עושיין יין נסך אלו הן גדולים ואלו הן קטנים גדולים שיודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמייה קטנים שאין יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמייה קטני מיהת מלו ולא טבלו אין מלו וטבלו לא תרגמה אבני שפחות הא וכן קטני ארוקן ומדרסן הניחא למאן דאמר טמא אלא למ"ד טהור מאי איכא למימר הא קמ"ל עבדים דומיא דבני שפחות מה בני שפחות גדולים הוא דעושיין יין נסך קטנים אין עושיין יין נסך אף עבדים נמי גדולים עושיין יין נסך קטנים אין עושיין יין נסך לאפקוי מדרב דאמר רב תינוק בן יומו עושה בן יומו עושה בן נסך קמ"ל דלא הווא עובדא דהוה במחוזא אתא עובד כוכבים עייל לחנותא דישאל אמר להו אית לכו חמרא לזבוני אמרו ליה לא הוה יתיב חמרא בדוולא שדי ביה ידיה שישכך ביה אמר להו האי לאו חמרא הוא שקליה האיך בריתחיה שדייה לדנא שרייה רבא לזבוני לעובדי כוכבים איפליג עליה רב הונא בר חיננא ורב הונא בריה דרב נחמן נפקי שיפורי דרבא ושרו ונפקי שיפורי דרב הונא בר חיננא ור"ה בר ר"נ ואסרי

רש"י בשוק. אפי' בשוק שאין טומאתן ספק אלך טומאתן ודאית מדרכן שגזרו על העובדי כוכבים שיהו כזבין לכל דבניהן; ואמרי לה טהור. דמלו ולא טבלו מילתא ללך שפוחה הוא ולא גזר עלייהו: אבני השפחות. דכיון דאלך ישראל גלבו ולא גזרו על יינן בקטנותן: ארוקן ומדרסן. השוק בני השפחות לעבדים הנקחין מן השוק ולא איינן: הניחא למאן דקני טמא. אריסריך למתני בני השפחות משום רוקן ומדרסן ללשמועין טמא אלך למאן דקני טהור כיון דעבדים טהור כ"ס אבני השפחות דלגבי יין לך השוק אהדרי ואיסורי דיון נסך לאו קאי עלייהו למה ליה למיתגינהו כהדרי הכי איבעי ליה למיתני עבדים שמלו ולא טבלו רוקן וטהור בני השפחות שמלו ולא טבלו יינם גדולים כו': הא קמ"ל כו'. ורמי לענין נסך ערביניהו ומיהו לאו לענין קטנים ולכאפוקי מדרב (נחמן) אלך לענין גדולים דקאמר עושיין יין נסך ודוקא לך טבלו אכל מלו וטבלו לך ולכאפוקי כו': אמר האי לאו חמרא. בתמיה: שקליה. האי ישראל בריחמיה כלומר לך תשהה ממנו: איפליג עליה. ולא היו אלכו בעירי להתווכח עמו: **(רש"י)**

התוספות והא וכן קטני. דמשמע דהכי יש לאסור בבני שפחות (קטנים) כמו עבדים קטנים וא"ת ולישני דכי קטני וכן אגדולים דהכי הו בני שפחות גדולים כמו עבדים גדולים וי"ל דמשמע ליה דקאי אכולהו בין אגדולים בין אקטנים ועוד דס"ל דמשום גדולים דהן יודעים בטיב עבודת כוכבים ומשמייה לא איצטריך למיתני וכן: אלא למ"ד טהור מאי איכא למימר. וא"ת ואמאי לא משני דקאי וכן אדיוקא והכי קאמר בשוק טהור הא בבית טמא וי"ל דלא מסתבר ליה למימר דקאי וכן אדיוקא ואע"ג דגבי מל ולא טבל דקא מתרץ תלמודא קאי אדיוקא מ"מ לא דמו דקא מיירי בברייתא מענין מילה וטבילה אבל בטמא בבית לא איירי כלל: הא קמשמע לן עבדים דומיא דבני שפחות. וא"ת אמאי דחקינן לומר למ"ד טהור דקאי וכן אדיוקא לישני דקאי ארוקן ומדרסן והכי קאמר וכן בעבדים טהור רוקן ומדרסן בשוק כמו בבני שפחות וי"ל דמשום הא לא איצטריך למיתני וכן דפשיטא דליכא למיטעי דרוקן ומדרסן טהור לא קאי אעבדים כמו אבני שפחות דא"כ אמאי תנא עבדים כלל אם לא לטהר רוקן ומדרסן בשוק דהא כבר שנית קטנים אין עושיין יין נסך לא קאי אעבדים: (שייך לע"ה) עד שתשתקע תורת עבודת כוכבים מפיהם. אומר ר"י דדוקא בעבדים אמרינן עד שתשתקע דאע"ג שצריך להטבילם ולמולם מרצונם כדאמר (שמואל) בהחלוץ (יבמות דף מה.) כשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד בע"כ מ"מ אימת רבו עליו ואינו מתגייר בלב שלם אבל עובדי כוכבים שמלים וטובלים מרצונם ולדעתם נשתקע שם עבודת כוכבים מפיהם מיד ומותר מוגען בין מיד: תרגמה אבני השפחות. וא"ת אמאי לא נקוט ומדרסן ונקט מל ולא טבל דקא אבל מל ולא טבל לא קאי מידי איין נסך ויש לומר דניחא ליה לשנויי כשיטה ראשונה: הא קמ"ל עבדים דומיא דבני השפחות. נראה דהכי הוה מצי למימר האי וכן כשאר וכן דעלמא מה עבדים גדולים עושיין יין נסך אף בני השפחות גדולים עושיין יין נסך אלא דניחא ליה לשנויי כפי פירוש שיטה ראשונה: לאפקוי מדרב דאמר תינוק בן יומו. השתא חזינו דלהאי לינא דאמרי לה טהור שמואל לית ליה דרב דאמר תינוק בן יומו כו' דא"כ לא אתיאה הא מתניתא כותיה אלא אית ליה לשמואל דתינוק בן יומו אינו עושה יין נסך ומותר אף בשתיה וה"ה קטנים שאין יודעים בטיב עבודת כוכבים וכן יומו לאו דקא ועבדים גדולים אע"פ שמלו וטבלו צריכין להמתין י"ב חדש להשקייע שם עבודת כוכבים מפיהם ופסקו הלכות גדולות דלא כרב בתינוק בן יומו וה"ה נמי פסק כשמואל דבעינן שיקוע כדמפרש ריב"ל למילתיה ופעם אחת מצא ר"י כתוב בתוספתא הלומדים לפני ר"ה שפסקו ההלכה כשמואל הואיל וסבר ריב"ל כותיה והלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן וכ"ש לגבי רב ושמואל שאין הלכה כמותם לגבי ר' יוחנן וגם בסדר תנאים ואמוראים כתיבת יד הרב הגדול ר' יוסף טוב עולם פוסק הלכה כמותו בכל מקום וגם ר"ת הביא הרבה ראיות על זה וכולם נדחו ועוד פסק ר"ת כלישנא דאמר רוקן ומדרסן בשוק טהור דבשל סופינן הלך אחר המינה ולפי אותו הלשון פליג שמואל אדרב בתינוק בן יומו ועוד פירשו רשב"ם והריב"ם בשם ר"שי שכתוב בתשובת הגאונים כי בזמן הזה אין איסור הנאה במגע עובד כוכבים ביין כי עובדי כוכבים של עכשיו אין רגילין לנסך לעבודת כוכבים וחסובין כאין יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמייה והוה להו תינוק בן יומו ועל זה אנו סומכין לגבות יינות העובדי כוכבים בחובותינו ועל דבר זה שלח לו ר"ה לר"ת הא חזי דמינך ומאבוך ומאחוך משתרי מגע עובד כוכבים ביין לעלמא אפילו בשתיה דאחיק ר' שמואל פסק בשם אביך רבינו שלמה דהעובדי כוכבים בזמן הזה אינן חשובים אלא כתינוק בן יומו ואתה פוסק בתינוק בן יומו כשמואל דאית ליה דאינו עושה יין נסך לאסור אף בשתיה והשיב לו ר"ת כי התלמיד שכתב נבהל היה לפסוק וחס ושלום שלא עלה על לבו אלא ודאי קי"ל כרב באיסורי לגבי שמואל ותינוק בן יומו עושה יין נסך לאסור בשתיה ועובדי כוכבים בזמן הזה ודאי הם כתינוק בן יומו כפסק רבינו שלמה וגם אין הלכה כשמואל בעבדים שמלו ולא טבלו להצריך י"ב חדש להשתקע דהא ברייתא מפקא מיניה ללישנא דאמר טהור דקי"ל כותיה כיון דקי"ל כרב בההיא דתינוק וכן היה מנהג בני אשכנז שנוגעים העבדים ביין אחר שמלו וטבלו מיד וכן להקשות מריב"ל דמשמע דקאי כותיה דריב"ל לא קאי על דברי שמואל לפרש דבריו דהא אינה קשיש מיניה הוה ועיקר דבריו של ריב"ל נאמרו בבבמות פ' החולץ (דף מה:) גבי הלוקח עבד מן העובד כוכבים מוגלגל עמו י"ב חדש ותלמודא קבעה הכא לפרושי מילתא דשמואל מיהו היה ר"י מקשה אף לפי זה הפסק שפסק רבינו שלמה כרב בתינוק בן יומו א"כ היאך נתייר מגע עובד כוכבים בהנאה מטעם תינוק בן יומו מה ענין זה לזה והלא מה שאנו מתיירים בתינוק איסור הנאה היינו משום שאין בו אפי' כוונת מגע וא"כ עובדי כוכבים בזמן הזה שמכוונים למגע יאסרו אפילו בהנאה דהא ע"כ קי"ל שחמורה כוונת מגע אף בלא כוונת ניסוך מהיכא דליכא כוונה כלל כדפרי' לעיל גבי רישא דלולביא לפירוש ר"ת וחרז ר"ת ואמר דודאי מתוך הלכות לא מצינו ראייה פשוטה להתיר מגע עובד כוכבים ביין ואף לא סתם יינם בהנאה כי אם למוכרו לאותו עובד כוכבים עצמו כדאמר רב אשי לקמן (דף נט:) דמשקל דמי מההוא עובד כוכבים דנסיכה שרי מ"ט מיקלייא קלייה או ימכרנו אותו עובד כוכבים לעובדי כוכבים כמו שהיה מוכרו לצורך עצמו והעיד ר"ת על רבינו מאיר אביו כי פעם נדדמן לו יין נסך והפסידו בידיים ואעפ"כ לא רצה ר"ת לאסור הואיל ופשוט המנהג להתיר והנח לישאל שיהו שוגגים ואל יהו מזידין ומ"מ לסמך המנהג קצת ראייה שנדמה סתם מגען למוודי בקנה דאמרינן ימכר משום דלא נתכוין לניסוך ואפילו אם נדמיהו למוודי ביד שרי לרבנן דאמרי ימכר ועד כאן לא אסר ר' נתן במדדו ביד אלא משום דגזר מדידה דיד אטו שכשוך דיד ואי קא משכך אתי לנסוכי לעבודת כוכבים אבל בזמן הזה אפי' משכך ליכא ניסוך ואפי' ר' נתן מודה דשרי בהנאה וא"ת כיון דגזרו על ניסוך העובד כוכבים הוה ליה דבר שבמניין דצריך מנין אחר להתיר וי"ל דלא גזרו אלא על המנסכים וכיון דהשתא לא הוה מנסכים לעבודת כוכבים יש לתלות להתיר וראיה לדבר מדאמרינן פ"ב (לקמן סה.) דרבא שדר קורבנא לבר ששך ביום אידו אמר קים לי בגויה מלא פלח לעבודת כוכבים ואע"ג דגם משא ומתן ביום אידם היה דבר שבמניין ולא הוצרך מנין אחר להתיר להנחו לא אלו ומודו כי ודא מתחלה לא גזרו עליהם מילה קשיא סתם יינם היאך נתייר בהנאה כיון שגזרו על סתם יינם משום בנותיהם והא גם עתה שייך זה הטעם וי"ל דאפי' דגזרו סתם יינם לאסור בהנאה יותר מפתם ושמנם היינו משום דשכיחי לנסוכי לעבודת כוכבים אבל עתה שבטל ניסוך שאינם יודעים בטיב עבודת כוכבים דיו להיות כפתם ושמנם או כבישולי עובדי כוכבים לאסור בשתיה ולא בהנאה והמחמיר תבא עליו ברכה: **(תוספות)**

איקלע רב הונא בריה דר"נ למחוזא א"ל רבא לרב אליקים שמעיה טרוק טרוק גלי דלא ניתו אינשי דניטריד על לגביה א"ל כי האי גוונא מאי א"ל אסור אפילו בהנאה והא מר הוא דאמר שיכשך אין עושה יין נסך אימר דאמרי אנא לבר מדמיה דההוא חמרא דמי דההוא חמרא מי אמרי אמר רבא כי אתאי למומבדיא אקפן נחמי שמעתתא ומתניתא דאסיר שמעתתא דההוא עובדא דהוה בנהרדעא ואסר שמואל בטבריא ואסר רבי יוחנן ואמרי ליה לפי שאינן בני תורה ואמר לי טבריא ונהרדעא אינן בני תורה דמחוזא בני תורה מתניתא דאגרדמים עובד כוכבים שקדח במינות והעלה או שטעם מן הכוס והחזירו לחבית זה היה מעשה ואסרוהו מאי לאו בהנאה לא בשתייה אי הכי ליתני ימכר כדקתני סיפא חרם עובד כוכבים שהושיט ידו לחבית וכסבור של שמן היא ונמצאת של יין זה היה מעשה ואמרו ימכר תיובתא דרבא תיובתא רבי יוחנן בן ארזא ור' יוסי בן נהוראי הוו יתבו וקא שתו חמרא אתא ההוא גברא אמרו ליה תא אשקינן לבתר דרמא לכסא איגלאי מילתא דעובד כוכבים הוא חד אסר אפי' בהנאה וחד שרי אפי' בשתייה אמר רבי יהושע בן לוי מאן דאסר שפיר אסר ומאן דשרי שפיר שרי מאן דאסר

רש"י איקלע רב הונא בריה דר"נ למחוזא. לאחר זמן אחר שחזר בו ההחזירו אביי ע"י תשובות שהשיב לו כדלמרינן לקמן אקפן נחמי שמעתתא ומתני' ומחוזא הוא מקומו של רבא: טרוק גלי. סגור הדלת שמתיירא מרב הונא שלא יקפחוהו בהלכות על דברי מחלוקתם: על. רב הונא לגביה ובעי מיניה כי האי גוונא שיכשך עובד כוכבים ביינו של ישראל שלא בכונתו נוסך לעבודת כוכבים מאי: א"ל אסור אף בהנאה. שחזר בו: והא מר הוא דלמך כו'. דקא שריא לזבוגי לעובדי כוכבים: דמי דההוא חמרא. דהוה בדולחא מי אמרינן מוניתא ביה לכריך להולך דמיו לים המלח ודמי שאר היין שבחבית מותר ומשום כיסופא קאמר הכי אבל איהו כוליה שרי: כי אתאי לפומבדיתא. האי מעשה הוה מקמי הך דליקלע רב הונא למחוזא: אקפן נחמי. הקיפני אביי בשמועות של אמוראים ובמשניות לחלוק עלי ולסבור כל יין החבית: והוה עובדא בטבריא ואסר ר' יוחנן. ה"ג אמרי ליה לפי שאינן בני תורה הא דלמך שמואל ורבי יוחנן לבני טבריא ונהרדעי לאו משום דלמך אלא לחמוריה אחמיכו עליהו לפי שאינן בני תורה: ואמר לי. אביי טבריא ונהרדעא כו' בחמי': אגרדמים. ארס הממונה לשמור המדות במלכות המלך שלא יאקרו בהם וטועם היין ונעשה כסבור ביניהם אגרדמים גרסינן ב"מ בתורת כהנים אמרינן איפת זקק והוין זקק יהיה לכס מנה כך אגרדמים על כפה: שקדח במינות. שנקב את מגופת החבית במינות והעלה את היין דרך המינות והוא קנה חלול המוליח ומעלה היין עד פיו וטועמו: או שטעם מן הכוס והחזירו. עובד כוכבים חבית: מאי לאו בהנאה. ולע"ג דלא שאלה בכונת נוסך הוה האי מנע ולא יתכן לומר והחזירו ישראל בחבית ותהיו תיובתיה האי דקאמר ליה לכולה חבית משום האי דלעירב ביה דל"ח אמאי הויה תיובתא לימא ליה אלא דלמרי כרשב"ג דלמך לקמן ימכר כולו חוץ מדמי יין נסך שבו דקיימא לן הלכתא כוותיה ועוד פי' רש"י דאמר להו רבא טרוק גלי שהיה מתיירא מרב הונא שלא יקפחוהו בעל דבר מחלוקתו על רב הונא לגביה ובעי מיניה כי האי גוונא מי ותשובות יש על גירסא זו ומירושה חדא שהיה לו להקדים ההוא עובדא דאביי דבסמוך כיון שעל ידו חזר בו ועוד דבר תימה הוא שיאמר רבא טרוק גלי שלא יבא רב הונא החולק עליו להתוכח עמו כי אפי' שחזר בו מ"מ היה לו לשמוע מה יאמר ועוד דה"ל למימר אפי' על לגביה כלומר דחק ונכנס עירוש קטיפת אבד ודאי אינשי ולטרדן דה"ל למימר דלא ליתיה האי גברא ולטרדן ועוד מי כסיפא ליה מילתא לומר טעיתי בהדיא וחוזר אני בו הרי בעמתי מקומות מצינו שהיה אומר דברים שאמרתם לפניכם טעות הן בידי ועוד מה שפירש אגרדמים דמייירי כשהחזירו עובד כוכבים דאי כשהחזירו ישראל לימא ליה אנא דאמרי כרשב"ג ומאי הוה משני ליה הא רשב"ג לא שרי דמי יין נסך שבו ואיהו שרא הכל ועוד מאי הוה מותיב ליה מההיא דאגרדמים לישני ליה שאני התם החזירו עובד כוכבים ואילו רבא שרא בהחזירו ישראל ועוד דמשמע מתוך פירושו שהחזירו עובד כוכבים ונאסר מטעם החזרה דחשיבא ליה כמגע ובתוספתא תניא מפני שטיפת יין אסורה ואוסרת בכל שהוא אלמא משמע שהאיסור בא מחמת הטיפה המשוככת ואפילו החזירו ישראל נמי אסור לכך פירש ר"י שריה רבא לזבוגי לעובדי כוכבים אפי' ליין המשוכשך משום דשכשך גרוע הוא שלא נתכוון לשכשך לניסוך אלא לשאול אם יש שם יין וכיון שנתערב נתבטל שם לגמרי והא דאסר רשב"ג בפרק בתרא (לקמן עד.) לכל הפחות דמי היין היינו דוקא בסתם יינם דחמיר טפי ואינו נתבטל בתערובתו אבל כאן זה המשוכשך אין בו כוונת ניסוך ואיפלוג עליה רב הונא בר חיננא ורב הונא בר ר"ג ואסרי דמדמו ליה להאי יין נסך המשוכשך לפלוגתא. דרשב"ג ורבנן דאגרדמים דאיתותב רבא מינה וה"ג בספרים ישנים וה"ג ואיקלע ר"נ למחוזא והוא רבו של רבא והלך רבא אצלו לשאול ממנו וא"ל רבא לרב אליקים שמעיה טרוק גלי אחר שאכנס לפני ר"נ דלא ליתו אינשי פירוש כשאשאל ממנו הלכה זו על לגביה פירוש נכנס רבא לפני ר"נ א"ל כי האי גוונא פירוש שאירע מעשה לידי מאי א"ל אסור בהנאה פירוש על יין המשוכשך השיב לו ואליאב דדברי הכל א"ל והא מר הוא דאמר וכי שכשך עושה יין נסך פי' כשאירע מעשה כזה לידך היית אומר שאין שכשך עושה יין נסך ליאסר בהנאה ועל מעשים שאמרת כך הויתני א"ל כי אמרי אנא לבר מדמי היין המשוכשך דמי דההוא חמרא מי אמרי כי אתאי למומבדיא כו' ואסר שמואל בטבריא ואסר ר' יוחנן פירוש מעשה כזה בא מפיניה ואסרו היין המשוכשך אבל ודאי השאר לא אסרו דאפילו בסתם יינם פסקינן לקמן כרשב"ג דאמר ימכר חוץ מדמי יין נסך שבו ואיתותב רבא מההיא דאגרדמים מאי לאו בהנאה כו' דנאסר כל היין מטעם תערובת דקתני בתוספתא (פרק ה) אגרדמים עובד כוכבים שטעם מן הכוס והחזירו לחבית קדח במינות ונפלה ממנה טיפה כל שהוא אסור שטיפת יין אסור ואוסרת בכל שהוא והיינו כרבנן דאסרי כל התערובות ומדרבנן נשמע לרשב"ג דאסר מיהא דמי דההוא חמרא וקשיא לרבא שהתיר אף דמי חמרא כדפרישי: שקדח במינות. פי' רש"י שנקב מגופת החבית והעלה היין דרך המינות והוא קנה חלול שמוצץ ומעלה בו היין עד פיו וקשיא דלמה לי העלה אפי' בלא העלה נמי ליתוסר בהנאה כיון שנגע דלא דמי האי כלל למדודו בקנה דהתם לא נתכוון לשכשך כלל אבל הכא שנתכוון לשתייה ליתוסר בהנאה ועוד היכי סלקא דעתיה דרבא לאוקומה בשתייה א"כ ל"ל העלה אפי' בלא העלה נמי יאסר בשתייה אם לכל הפחות תדמהו למדודו בקנה דמתני' דוחק הוא להעמיד דבריהם כר"ש שאין הלכה כמותו ונראה פי' רשב"ג בשם רש"י שמינתק הוא קנה חלול שמיניחין בעת הוציא בפה החבית וראשה חוץ לחבית וכשהיין תוסס ועולה דרך הנקב אינו נופל לקרקע ולאחר שגמר תסיסתו אין נוטלין אותו אלא משוין אותו לחבית וסותמין פי' החבית ופי' המינות וכשרוצה לפתוח קודחין במינות ומוצץ ומעלה היין מיהו אם נפשך נוטה להעמיד פירוש רש"י נאמר שכן דרך שכשך שלא נגע הקנה ביין אלא כשרוצה להעלות היין מצד החבית עד שיגיע היין במינות ולכך צריך הבהלה (תוספות)

מימר אמר סלקא דעתיה דרבנן כי הני שיכרא קא שתו אלא ודאי האי חמרא הוא ונסכיה מאן דשרי שפיר שרי מימר אמר ס"ד דרבנן כי הני חמרא קא שתו וא"ל לדידי תא אשקינן אלא ודאי שיכרא הוא קא שתו ולא נסכיה והא קא חזי בליליא והא קא מרח ליה בחדתא והא קא נגע ביה בנטלא וה"ל מגע עובד כוכבים שלא בכונה ואסור לא צריכא דקא מוריק אורוקי וה"ל כמו שלא בכונה וכל כמו שלא בכונה לא גזרו ביה רבנן בעא מיניה ר' אסי מר' יוחנן יין שמשכו עובד כוכבים מהו א"ל ואימא מזגו א"ל אנא כדכתיב קאמינא [משלי ט-ב] טבחה טבחה מסכה יינה א"ל לשון תורה לעצמה לשון חכמים לעצמו מאי א"ל אסור משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב רבי ירמיה איקלע לסבתא חזא חמרא דמזגי עובד כוכבים ואישתי ישראל מיניה ואסר להו משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב אתמר נמי א"ר יוחנן ואמרי לה א"ר אסי א"ר יוחנן יין שמוזגו עובד כוכבים אסור משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב ר"ל איקלע לבצרה חזא ישראל דקאכלי פירי דלא מעשרי ואסר להו חזא מיא דסגדי להו עובדי כוכבים ושתו ישראל ואסר להו אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל אדמקטורך עלך זיל הדר בצר לאו היינו בצרה ומים של רבים אין נאסרין רבי יוחנן לטעמיה

רש"י מימר אמר. האי עובד כוכבים בדעתיה: סלקא דעתיה דרבנן. השיבו כי האי שמו שיכרא בתמיה אלף ודאי חמרא הוא ונסכיה לעבודת כוכבים וא"ל דמוקמינן דמוריק אורוקי א"ל חיישין דלמא נגע ונסך ואנן הוא דלא רמינן אדעתין למיחוי דבישראל הוה מחזקינן ליה: ומאן דשרי שפיר שרי מימר אמר. האי עובד כוכבים סלקא דעתיה רבנן כשרים כי הני חמרא הוה שתו ואמרי לדידי תא אשקינן בתמיה: בחדתא. יין חדש אין לו ריח: והא קא נגע בנטלא. ס"ד שהיה שאוב היין מההביה בכלי ששמו נטלם ופריד והא נגע ביה בחמרא ע"י נטלם ונהי נמי דלא ידע דמחמרא הוא הוה ליה מגע שלם בכונה ואסרי: ומשני דקא מוריק אורוקי. וה"ל כמו שלם בכונה שלם ידע שהוה לך גזר אפילו בשתייה: שמשכו. שמוזגו שנתן בו מים לתקנו לשתייה שכן דרך יינם חזק כשהו נתון אותו בכוס ונתון בו מים לפי שהוא חזק אין של ישראל שמשכו עובד כוכבים מהו: אסור. א"ל דלא נגע גזרו רבנן בכחו לאסרו בשתייה משום הרחקה בעביה אבל בהנאה ודאי לא מיתסר דלא עדיף מנגיעה ע"י ד"ל שלם בכונה (לעיל דף נו.) כי ההוא דנגע כלוביבא כהנאה ושריה רב בהנאה: חזא דלכלי פירי דלא מעשרי ואסר להו דלא מעשרי ואסר להו דסגדי להו עובדי כוכבים ושתו: כלל כדמכר בארץ המישור וכיון דמא"י חייבין פירות' במעשר: אדמקטורך עלך. בעוד שבגדיד עלך חזר אללם והתיר להם ולא תשהה אפילו לגוה מטורח הדקד: (רש"י)

תוספות אלא ודאי חמרא הוא ונסכיה. פ"ה אע"ג דמוקמינן ליה במוריק אורוקי אפ"ה חיישין דלמא נגע ונסך ואנן הוא דלא רמינן אדעתין למיחוי משמע מתוך פירושו דבהרקה לבד לא מנסך ליה ליאסר בהנאה וגם ר"ת כתב דבמוריק אורוקי אינו אסור בהנאה וקשה דהא במסקנא דמילתא לקמן בסוף פירוקי כתוב ברוב הפירושים כמו של עובד כוכבים כגון דמוריק אורוקי הכיר בו שהוא יין אסור בהנאה מדרבי יוחנן בן ארזא אלמא בההוא עובדא דהכא מטעם כמו ולא משום חשד מגע ולקמן (דף טו.) נמי עובד כוכבים אדנא וישראל אכובא חמרא אסור ופי' הקונט' אסור אף בהנאה מידי דהוה איין שמוזגו עובד כוכבים ועוד אדרבה בכי האי גוונא ע"י הרקה היו מנסכים שהיו מערין יין לספלים וי"ל דמה שהוצרך לפרש נגע היינו לאסור אף מה שבפנים שלא עירה עדיין דהא אמרין לקמן (דף עב.): גבי עובד כוכבים המערה דנפיק לברא דמנא גזרו ביה רבנן דגואי דמנא לא גזרו ביה רבנן ור"פ פי' ונסכיה שהריקו בכונת ניסוך: והא נגע ביה בנטלא וה"ל מגע עובד כוכבים שלא בכונה ואסור. תימה אי ר' יהושע בן לוי סבר לה כשמואל דשרי תינוק בן יומו ואף בשתייה א"כ הוא הדין מגע גדול שלא בכונה ואפילו בידו דהא לעיל מדמי לההוא ליטנא דלא גריס רישא דלוליבא וא"כ מאי קא פריד דהא שלא בכונה הוה שהיה סבור שהוא שיכרא וי"ל דלעיל כי פרכי ליה לרב מתינוק בן יומו בכל שכן קא פרכי' מדאסר בתינוק דאינו בר כונה כלל כ"ש שיאסר מגע גדול שלא בכונה שהרי בר כונה הוא ויכול לבא לידי ניסוך אבל ודאי מגע גדול חמור ואפי' שלא בכונה ליאסר בשתייה ואפילו לשמואל: שמשכו. שמוזגו עובד כוכבים לתקנו בשתייה אסור אף בהנאה ואע"ג דלא נגע משום הרחקה בעביה כדאמרין לך לך אמרין נזירא כו' מיהו נמצא בפירושו אחרים של רש"י אסור בשתייה משום הרחקה בעביה אבל בהנאה ודאי לא מיתסר דלא עדיף מנגיעה ע"י ד"ל שלא בכונה כי ההוא דנגע ברישא דלוליבא (לעיל דף נו.) וגם ר"ת כ' דכל לך לך לא אסרין בהנאה וה"ל דאמרין בסמוך צא והכרז על יינם משום יין נסך אלמא קנס הוא דקניס להו משום לך לך אמרין ובסמוך חזא חמרא דמזגי עובדי כוכבים ושתו ישראל ואסר להו נפרש ואסור אף בהנאה מטעם קנס כדפריש' ואע"ג דלא מפרש ליה בהדיא מ"מ הכי הוא מידי דהוה אמיא דסגדי עובדי כוכבים ושתו ישראל דאסר להו בהנאה משום עבודת כוכבים: כדכתיב קאמינא מסכה יינה. ואע"ג דכתיב נמי (שיר ז) אל יחסר המזג ההיא מזיגה ביין עצמו אבל מסיכה הוא תיקון מים ביין: כתב הר"י א"י בזמן הזה עובד כוכבים ששכשך בינו של ישראל מותר למכרו לעובדי כוכבים דלא בקיאי בשכשוך כדפרישית לעיל אבל בשתייה אסור ודוקא שלא נתכוין ליגע כדי להכעיס לישראל ולהפסידו אבל אי חזינן לדעתיה דעובד כוכבים שנוגע בינו של ישראל כדי להכעיס ולהפסידו ההוא שרי אפילו בשתייה דכה"ג לא גזרו רבנן והיכא דזרק ליה העובד כוכבים החפץ לבור כדי להכעיס ואפילו איזל מיניה כגון שתפס בו מותר בשתייה וכן איתא בתשובת רב היי בר נחשון גאון ובפסקי ריב"א וכן מוכח הסוגיא קרוב הדבר בעיני דאפי' אם נגע העובד כוכבים בידו להכעיס מותר בשתייה וכו' בתשובה פעם אחת היה בורו של ישראל מלא יין ובא אנס אחד ונתן ידו לתוכו להכעיס והיה שם זקן אחד ירא שמים שסופו נהרג על קידוש השם בעו"ה ושמענו שלקח מן היין בכלי ושתה ממנו בפני האנס כדי שלא יתא רגיל לעשות כן לישראל אחר עב"ל הר"י: אדמקטורך עלך זיל הדר. פי' הקונט' בעוד שבגדיד עלך חזר אצלם והתיר להם ולא תשהה אפי' לגוה מטורח הדרך ויפה כוון דאין לפרש שלא תפסיד בגדיד בהוראתך דבשיל טעמית תצטרך לשלם כדאמרין בפ"ק דסנהדרין (דף ו.) דהא מוקמינן ליה התם בנשא ונתן בידו ועוד דהא רשב"ל מומחה לב"ד הוה ופטור מלשלם: בצר לאו היינו בצרה. והא דאמר רשב"ל בפ"ק דמכות (דף יב.) ג' טעיות עתיד שר של רומי לעמוד כו' כסבור שגלה לבצר והוא גולה לבצרה היינו לבתר דשמעה מר' יוחנן דסבר איהו דבצר לאו היינו בצרה אז הודה כי גם בטעות זה יטעה שר של רומי בצר לאו היינו בצרה פי' אלא חוצה לארץ היא ואינה חייבת במעשר ולכן הזקיקו ר' יוחנן להתיר להם ומשמע מהכא (דחו"ל) לא מיחייב במעשר וכן משמע בפ"ק דחולין (דף ו.) ושם ד"ה והתיר) גבי ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן והתיר ר' בית שאן כולה על ידו משום דהוה סבר דבית שאן מחו"ל היא וקשה דאילו בכל שאר התלמוד משמע דחו"ל חייבת במעשר דקאמר בבבב"ב בפ' עד כמה (דף כז.) ובפ"ק דביצה (דף ט.) תרומת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש וכן רבה מבטיל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו וקאמר נמי התם רב טובי הוה ליה גובא דחמרא דתרומה ובפ' בנות כותים (נדה דף לב.) מעשה היה בפומבדיתא והטבילוה קודם לטמיה ויש רוצים לומר דהני מילי בדגן תירוש ויצר דבארץ גופה מיחייב מן התורה ולכן בחו"ל גזרו רבנן אבל בשמעתין ובפ"ק דחולין (דף ו.) מירי במעשר ירק דאפי' בארץ נמי לא מיחייב אלא מדרבנן ולכן בחו"ל לא גזרו ולא נהירא דהא גבי צלף נמי דלא מיחייב בארץ אלא מדרבנן אמרין בפ' כיצד מברכין (ברכות דף לו.) דחייב אף בחו"ל דקאמר בצלף של ערלה בחו"ל זורק האבינות ואוכל הקפריסין ונימא הלכה כר"ע אי אשמעינן הלכה כר"ע הוה אמינא אפי' בארץ כו' ולא שמעינן כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל אי אשמעינן הכי הוה אמינא ה"מ גבי מעשר דבארץ גופה דרבנן אבל גבי ערלה כו' ועוד אמרין בפ"ק דביצה (דף יב.) מוללן מלילות ומפרכין בקטניות ביו"ט א"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתה אלמא בקטניות שהוא כשאר פירות מצינו תרומה בחו"ל ותיירך ר"ת דהכא ובפ"ק דחולין מירי בדמאי כדתנן במס' דמאי (פ"א מ"ג) מכזיב ולהלן פטור מן דמאי בדמאי הקילו ואם תאמר והא דתנן (דמאי פ"ב מ"א) אלו דברים מתעשרים דמאי בכל מקום הדבילה התמרים החרובים והאורז והכמון וא"כ לימא ליה ר"ש בן לקיש לחבי יוחנן בהני פירות אסרי להו וי"ל דרבי יוחנן היה יודע שלא אסר באותן פירות דוקא מיהו (תוספות)

דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק מים של רבים אין נאסרין הא דיחיד נאסרין ותיפוק ליה דהא מחוברין גינהו לא צריכא דתלשינהו גלא סוף סוף אבני הר שנדלדלו גינהו תסתיים דר' יוחנן דאמר אסורות לא צריכא דטפחינהו בידיה ר' חייא בר אבא איקלע לגבלא הוא בנות ישראל דמיעברן מעובדי כוכבים שמלו ולא טבלו הוא חמרא דמגו עובדי כוכבים ושתו ישראל הוא תורמוסא דשקל ליה עובדי כוכבים ואכלי ישראל ולא אמר להו ולא מידי אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל צא והכרז על בניהם שהן ממוזרים ועל יינן משום יין נסך ועל תורמוסין משום בישולי עובדי כוכבים משום שהם ממוזרים ר' יוחנן לטעמיה דא"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וכיון דלא טביל עובד כוכבים הוא ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וגזרו על יינם משום יין נסך משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב ועל תורמוסין משום בישולי עובדי כוכבים לפי שאין בני תורה טעמא דאין בני תורה הא בני תורה שרי והאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עובדי כוכבים ר' יוחנן כי הך לישנא ס"ל דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שאינו עולה לשולחן של מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי עובדי כוכבים טעמא דאין בני תורה הא בני תורה שרי בעו מיניה מרב כהנא עובד כוכבים מהו שיוליך ענבים לנת אמר להו אסור משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב איתיביה רב יימר לרב כהנא עובד כוכבים שהביא ענבים לנת בסלין

רש"י דתלשינהו גלא. פעמים שהם נתלשין הלכך אי דיחיד נאסרין: תסתיים דכבי יוחנן דלמך אסורות. בתמיה כלומר מי פשטינן מהכא גבי רבני דשנהלדלו דאיפלגו בני דר' חייא ור' יוחנן דהיינו ר' יוחנן דלמך: דטפחינהו. עובד כוכבים בידיה מלמטה והלשן והל"כ השתחוה להן הלכך יש בהן תפיסת ידי אדם ולא דמו לבני הר שנדלדלו מלחיה ואי דיחיד נאסרין: לפי שאין בני תורה. לתורמוסין קאי דלוי הן בני תורה שרי כדמפסק לקמיה תורמוסין אינו נאכל חי ואינו עולה על שלחן מלכים: (רש"י)

תוספות הקשה הר"ר אלחנן לפי ר"ת מהא דאמרין בירושלמי דמס' דמאי מאכילין את עניים דמאי אמר רשב"ג שלח לי ר' יוסי בר רבי אהרונן ואמר לי זה בא מקיסרין ולמדתי ממנו ג' דברים שהם דמאי הוא טעם שלא בא בידו אחר שהוא דמאי שפירות קיסרין דמאי פי' דמאי טבל שהיו או כולם עמי הארץ או כולם חבירים אלא שהיה ידוע שלא עשרו שהוא טעם שמרביצין עליו מים והוכשר וא"ת הא תנן בשילהי תוספתא דטהרות דאתרוגים אין מזלפין עליהם מים וי"ל ה"מ באותם שמוכרים בעיר אבל בא מדדך רחוקה מסברא זלף עליו מים כדי שלא יכמש עוד וי"ל דה"מ בשאר ימות השנה אבל בחג מרביצין עליו מים כדי שיהיה הדר כדתנן בסוכה (דף מב.) וא"ת א"כ מאי דקאמר בתר הכי ויעשר ממנו עליו והיאך יכול לעשר ממנו כיון שהיה סוכות וי"ל דבחולו של מועד מייירי כדאמרין (סוכה לו.) ר' חנינא מטביל ונפיק ושלא בא בידו אחר שאם בא בידו אחר לא היה מודיע לו שהוא טבל אלא מעשר מן האחר עליו וא"ת ואימא דה"נ הוה שבא בידו אחר ומה שהודיעו שבא מקיסרין זהו לפי שהוכשר וי"ל שאם לא שלח אלא בשביל דבר אחד היה לו לפרש ולפי ששני דברים תלוין בו שלח לו שתמא ופרך בירושלמי ויעשר ממנו עליו פי' למה שלח לו בטבל ויחתך ממנו חתיכה אחת למעשר ומתוך ואמר אין דרך בני אדם לשלוח לחבריהם דברים חסירים ופרך ולא מתני' היא ר' יוסי מתני' בודאי ובלבד שיוודעו פי' ולמה דקדק דלא היה בידו אחר דאפילו היה בידו אחר הא מותר לשלוח אתרוג בטבלו מן המתני' ומתוך אית לך למימר דאע"ג דפליג על רבנן לא הוה עביד עובדא כוותיה פי' היה ס"ד שלא יעשה הלכה כמותו אלא כחכמים החלוקים עליו כמו שחושב בירושלמי דברכות כמה תנאים שלא היו עושים הלכה כמותם רבי יוסי בעא קמיה דרבי יזרא ולא מפירות המותרות מקיסרי הן ולא רבי התיר קיסרין בתמיה ומסיק רשב"ג קודם לרבי הוה משמע שאחר שהתיר רבי קיסרין שוב לא היה בו שום איסור טבל אפי' בודאי דהא ההוא אתרוג דמאי הוה נראה לפרש ולא מפירות המותרות בקיסרין דהתם בירושל' בפ"ב דמאי אומר אלו המינין האסורין בקיסרי פי' משום דמאי משום דאלו המינים באלו המקומות רגילין לבא מא"י והידועים שלא באו מא"י פטורין משום דמאי וחיובין משום דמאי כפירוש ר"ת ופרך והלא אתרוג מפירות המותרות שאין מביאין אותן מא"י אלא בקיסרין עצמו גדל ומודו רבנן דמותר לשלוח דמאי בחו"ל בהודעה ולא נחלקו אלא בטבל מא"י וא"כ מנלן שלא בא לידו אחר ומשני דעדיין לא הותרה קיסרין בימי ר' יוסי והיו מחזיקין אותה בחזקת א"י והר"י דוד ממילן תירץ דהכא דחזקת דמאי דאכלי פירות דלא מעשרין פי' שלא היו מחזיקין להפריש בחומרות א"י אבל כקולו א"י אכל והולך ואח"כ מפריש ולכן אסר להם כי טעה בשם העיר והיה סבור שהוא של א"י וכן היה דוחלין דרבי שהתיר בית שאן לא לגמרי התיר אלא חומרי א"י התיר להנהיג בה קולות חו"ל כגון ביטול ברוב וכמה קולות השנויות פי' עד כמה בבכורות וכן היה דמכזיב דמשמע בירושלמי דפטור בין דמאי בין דמאי טעור מחומרי א"י ומ"מ קולי חו"ל נוהג בכל אותן המקומות ועל תרומות ומעשרות שאין אנו מפרישין עכשיו אף לא בקולי חו"ל אומר ר"ת דקרקעות שלנו משועבדות הם לשירים ודינא דמלכותא הוא שאם לא יתנם שיהו משועבדות ביד עובד כוכבים ומשוקעות לו ולכן אינם שלנו וק' לר"י כי גם בימי החכמים היה להם קרקעות לטעם דאמרין ר' חייא (ב"ב דף נד.) ע"ש) מאן דלא יתיב טסקא לא ליכול ארעא וע"ק כי אנו יש לנו הרבה קרקעות שאין בהם טסקא אלא לתרומת דברי הירושלמי דחלה דא"ר יוחנן רבותינו שבחו"ל היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלו מאן גינהו רובים א"ר זעירי תרומתא ולא נודע פי' ואם הלכה ורופת בידך הלך אחר המנהג לשון ר' יהודה אבל ר"י אמר כי לא נתחייבו בתרומות ובמעשרות אלא הסמוכות לא"י כגון מצרים ובבל מואב ובני עמון כי שם היו רגילים להפריש שלא יבואו להקל במעשר א"י אבל במקומות הרחוקים לא חיובו חכמים שום מעשר ואפי' בדגן ותירוש ויצהר ובמקומות הקרובים נמי מפי' בירושלמי מנהג שהיו עושים קודם שבטלו הרובים רב יהודה בשם שמואל חלת חו"ל לתרומות חו"ל אכל והולך ואח"כ מפריש ר' בא בשם שמואל אמר לא חשו אלא לתרומת דגן ותירוש ויצהר ר' אילא בשם שמואל אמר לא חשו אלא לתרומה גדולה אבל לירקות אף לתרומה גדולה לא חשו מדתני איסי מעשר לירקות מדבריהם משמע מדברי הירושלמי דדבר שהוא מדבריהם בארץ לא הפרישוהו כלל בחו"ל ושמא ירק דוקא משום דאין לו אסמכתא כלל מן הפסוק: דא"ר יוחנן משום ור"ש בן יהוצדק. הכא משמע שהיה רב וכן משמע נמי בכמה דוכתי שאמר שמועות משמו ותימה דבסנהדרין פי' זה בורר (דף כו.) קאמר ר' חייא בר דרונקי ור"ש בן יהוצדק אזלו לעבר שנה באסיא איטפיל בהדיהו רשב"ל כו' ואי קרי לכו רועי צאן מאי אימא ליה ואי רבו היה לו למחות על כבוד רבו דאי הוה רביה של רבי יוחנן רשב"ל הוה תלמיד: הא דיחיד נאסרין. צ"ל דמייירי כגון דנבעי מארעיה וא"ת והא אמרין בשילהי מרובה (ב"ק דף פא.) גבי עשר תנאים שהתנה יהושע ומעין היוצא בתחלה בני העיר מסתפקין הימנו וא"כ היאך הוה דיחיד ואמר ר"י דמייירי היוצא מעצמו והכא מייירי בחפר בור א"כ מייירי הכא כגון שכל העיר שלו. איקלע לגבלא. מפרש בערוך הר שער תנן תרומה יונתן הר שער טורא דגבלא ובתרגום ירושלמי אומר הופיע מהר פארן איתגלי מטורא דגבלהון לבנוי דישמעאל ומיהו לפי האמת משמע יותר שהיא עיר מא"י כדאמר פ"ב דכתובות (דף קב.) ריב"ל איקלע לגבלא הוא עגלים בין הגפנים כו': עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. וא"ת אמאי איצטרך בפי' אלמנה לכ"ג (ביבמות דף סח.) ובפי' עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) לר' יוחנן משום ר' ישמעאל קרא דבת כהן כי תהיה לאיש זר לאשמעינן דעובד כוכבים ועבד שבאו על בת ישראל שפסולה פשיטא השתא הולד ממזר פוסל בביאתו מיבעיא ואומר ר"י הא דידיה הא דרביה: כל שנאכל כמות שהוא חי כו'. פסק ר"ת כהני תרי לישני דהא ר' יוחנן ס"ל כהאי לישנא בתרא וק"ל רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן ולשינא בתרא נמי לא פליג רב עליה וכלישנא דכל שנאכל כמות שהוא חי אית ליה לשתם תלמודא לעיל פי' אין מעמידין (דף לט.) דקאמר דלמאי ניוחש לה אי משום בישולי עובדי כוכבים נאכל כמות שהוא חי וכן גבי משחא שליטא קאמר (לעיל לח.) דנאכל כמות שהוא חי אע"פ שהוא עולה על שולחן מלכים ולשינא בתרא דהכא מוסיף להקל דאפי' אינו נאכל חי שרי כיון שאינו עולה כגון תורמוס ובהא דמאי מודי דדבר שנאכל חי אע"פ שהוא עולה שרי תדע דלעיל פרק אין מעמידין (דף לח.) דקאמר איכא בינייהו דגים קטנים ארדי דייסא שאין נאכלין חיין. ועולין) על שולחן מלכים ולא קאמר איכא בינייהו דשרי ופירות שנאכלין כמו חיין ועולין אלא דמאי בהא ליכא מאן דפליג דכיון שנאכלין חיין אין בו משום בישולי עובדי כוכבים ולשינא בתרא בא להקל ולעולם אינו אסור אלא אם אין כאן שניהם אינו נאכל ועולה: מהו שיוליך ענבים לנת. רשב"ם פי' וי"ל כשבוטרים הענבים ונותנים אותם בשלין להולידן לנת (תוספות)

ב **נט** **דף**

ובדודורין אע"פ שהיין מזלף עליהן מותר א"ל הביא קאמרת אנה לכתחלה קאמינא ההוא אתרוגא דנפל לחביאתא דחמרא אידרי עובד כוכבים ושקליה אמר להו רב אשי נקטוה לידיה כי היכי דלא לשכשיך ביה וברצוה עד שייפא אמר רב אשי האי עובד כוכבים דנסיכה לחמרא דישאל בכוונה אע"פ דלבוניה

לעובד כוכבים אחרים אסור שרי ליה למישקל דמיה מההוא עובד כוכבים מאי טעמא מיקלא קלייה אמר רב אשי מנא אמינא לה דתניא עובד כוכבים שנסך יינו של ישראל שלא בפני עובדות כוכבים אסור ורבי יהודה בן בבא ורבי יהודה בן בתירא מתירין משום. שני דברים אחד שאין מנסכין יין אלא בפני עובדות כוכבים ואחד שאומר לו לא כל הימנך שתאסור ייני לאונסי היא חביטא דחמרא דאישתקיל לברוא אתא עובד כוכבים אידריי אנה ידיה עילויה אמר רב פפא כל דלהדי ברזא חמרא אסיר

רש"י דורוין. גיגיות קטנות ובלגנו טוליני"ף: אידי עובד כוכבים. קפז ואחיה בתוך היין שלם תשקע: כי היכי דלא לשכשך. וליאסר בהנאה שאין מנסכין אלא ע"י שכשוך: וברזא לחביטא עד דשייפא. כפו החבית לכל אחד עד שיכשך יינך לתוך כלי אחר שימשך היין מן העובד כוכבים ואחר כך יולאנה ותהא מוחכת בהנאה החבית לכל זמן שידו תחובה ביין אם יולאנה א"ל לשמור שלא ישכשך ורע"ג אלו אחוזין את ידו. ברזא לשון מטה על לידה כדלמדין לקמן (דף ע"ג): והחיס להו אבייליהו שוליה: דשייפא. שהרי לכלי אחר כמו השופה יין לחמרים: ורע"ג לזבניה. האי ישראל לעובד כוכבים אחר אסור: למישקל דמי מההוא עובד כוכבים גרי. דלאו מכר הוא ואינו נהנה ממנו יין נסך אלא אומר לו שפכת ייני ואבדתו ממני ודמי יין כשר קא שקיל: שלא בפני עובדות כוכבים. רבותא אשמועינן: אסור. אף בהנאה: מהיין. אותו בהנאה: לא כל הימנך כו'. ורע"ג דלא סביחא לן כווחייהו להתיכו למכור לעובד כוכבים אחר מההוא עובד כוכבים מיהא גרי לאופרעו נקרו משום טעם דלא כל הימנך: ברזא. רחויילי: אידי עובד כוכבים. קפז עובד כוכבים לשון נושא הוא כמו לדי טונא כלומ' הגביה וגשא עלמנו לעמוד ממקומו וקפז להליה: כל דלהדי ברזא חמרא אסיר. קילוח הסמוך לנקב אסור בשתייה ולא בהנאה שהרי אין כאן שכשוך שהנקב כר ואינו יכול לשכשך: (רש"י)

הוספת מתמעכין וכבשין הענבים זה על זה והיין מזלף ומטילין אותן בגת מהו שיוליכם עובד כוכבים לגת מי חשיב ההוא שמזלף לעשות יין נסך במגע או לא והא דנקט מהו שיוליך לגת לא מיבעיא ליה אם יכול ליתן הענבים בתוך הגת דאם יש יין נמשך אסור ואם נתן הענבים בגת נאסר כל היין שבגת דקאית מיניה ומיניה ולא דמיא לזריקה דקא שרינן לקמן בשמעתין והכי מוכח ב' אחרון דעובד כוכבים נותן ענבים או שום כלי בגיגית של יין אוסר בכחו כל יין שבגיגית ואם אין יין בגת פשיטא ליה דנותן לתוך הגת את הענבים ואינו חושש והאי דנקט גת אורחא דמילתא נקט דההיא הולכה לגת היא ועיקר ע"ל וקשיא חידא דלא היה לו לשאול בהולכה גת מהו שאסר עובד כוכבים יין הזולף במגע ועוד דפשיטא דין המזלף מן הענבים אינו נחשב להיות יין נסך אלא כמים בעלמא הוא ואף לפי משנה אחרונה לוקחין את בנוטה כל זמן שלא התחיל לימשך ועוד קשיא מה שרוצה רשב"ם לחלק בין זורק מנגדו לזורק למרחוק דחילוק זה לא מצינו דההיא דקאזיל מיניה ומיניה דלקמן פי' שבשעה שהחבית נופל לבור עדיין הוא נוגע בו ודוחפו שם ולא כמו שפירש בקונטרס דאזיל מיניה ומיניה עד סמוך לבור וזריקה כזאת אוסרת דאין נראה כדפרי' לעיל לכך נראה לר"י לפרש דמיירי בהתחיל לימשך דאי לא התחיל פשיטא שמונת הולכה בלא זריקה נמי פשיטא שמונת אלא מיירי בזריקה לגת ומיבעיא אם אסור דהוי כמו מזוג עובד כוכבים דאמרינן לעיל שמה יגע או דלמא לא דמי למזוג עובד כוכבים דהתם מדקדק העובד כוכבים למזוג כראוי כדי שיהא ראוי לשתייה אבל הכא לא דמי דלמא לא שנה א"ל אסור רשב"ם דלקמן שרינן בזריקה ואפילו בשתייה זאת דומה קצת למזיגה ולכך יש לאסור לכתחלה שיוליך עובד כוכבים ענבים לגת כיון שהתחיל לימשך אפילו בזריקה ודוקא בלכתחלה כמו שמפרש והולך אבל בדיעבד שרי ואין שום חילוק בזריקה כמו שמחלק רשב"ם וכן משמע מתוך הירושלמי דאין חילוק כלל דקאמר תני רבי שמואל בשם רבי אבהו אין זריקה אוסרת ביין נסך משמע דלא מפליג מידי: נקטוה לידיה כי היכי דלא ליכשכש. צ"ל שבהכנסת ידו אע"פ שהיה יודע שהוא יין אסור חשבו שכנסו בהנאה מפני שהיה טרוד ליקח אתרוגו שלא יטנף ודמי למדודו ביד אליבא דרבנן דאמרי לעיל (דף נ"ג). ימכר ומיהו בהוצאת האתרוג הוצרך למינקט בידיה שאינו טרוד כל כך כמו בהוצאת ידו דמדידה דלעיל דהתם כל שעה אף בסוף מדידה הוא נותן לב על מדידתו אם מדד יפה הלכך אף בהוצאת ידו חשבינן ליה טרוד ור"ת פי' דהכא בהכנסת היד סבור שהיה של שמן והוא כההיא דחרס דלעיל (דף נ"ח). דזה היה מעשה ואמרו ימכר ודוחק ורשב"ם פי' דבשביל שנגע ביין מתחלה ליטול האתרוג לא מיתסר דמגע עובד כוכבים שלא בכונה היה נוגע ביין אלא ליטול האתרוג נתכונן ולא בשביל ליגע ביין וכמו שסבור של שמן היא ומצאת של יין דשרינן לעיל בהנאה אבל לאחר שנטל האתרוג היה לחוש שמה ינתן דעתו וישכשך: אמר רב אשי מנא אמרינן לה. ומיית רביה מר' יהודה בן בתירא רע"ג דאיהו שרי למכור לכל העובדי כוכבים שבעולם מיהו מיניה נשמע לרבנן דפליגי עליה שלא יחמירו כ"כ לאסור אף לאותו עובד כוכבים שנסכו ואע"פ שאילו היה ישראל זה שופכו שהיה העובד כוכבים זה רוצה ליפטור וא"כ היה לנו להחשיבם דמי יין נסך ממש מ"מ כיון דבישראל אם נסכו חייב לשלם ואפי' שפכו זה כדתנן בהזקין (גיטין נ"ב): המנסך במזיד חייב בעובד כוכבים נמי חשבינן ליה דמי הזיק ורשב"ם פי' דרב אשי לא אייתי למילתייהו אלא לאסמכתא דלא כל הימנך ונהי דאין הלכה דהא דאי יכול לאסור בהנאה ואף לאונסו כדמשמע לקמן ב' בתרא (דף ע"ב): מ"מ שמעי' מיהא דטענתא מעלייתא היא לישראל לומר לו לא היה לך לאסור ייני ודמי נזקו שקיל מיניה: ה"ג אתא עובד כוכבים אידריי אנה ידיה עילויה. פי' שם ידו נגד הברזא ומנע יציאת היין הלכך מדמי ליה לצדיה אבל אם תחב אצבעו בתוך נקב החבית הוה ליה יין שתחת אצבעו כמו מפי' ושל מעלה מאצבעו כמו משוליה דאמרינן בסמוך דלכ"ל על החבית טמאה וכ"כ רשב"ם בשם רש"י שאם תחב עובד כוכבים את הברזא בחבית או אם נטלו לנמרי מן החבית שכל היין אסור דא"א שלא יכשך בראש הברזא שבתוך החבית ואפי' בהפסד מרובה אסור כל היין בשתייה: אמר רב פפא כל דלהדי ברזא חמרא אסור. פי' הקילוח הסמוך לנקב אסור בשתייה ולא בהנאה שיהי אין כאן שכשוך שהנקב צר ואינו יכול לשכשך ואידך שרי אף בשתייה דקסבר צדין לאו חיבור הוא ליאסר כל שאר היין ואיכא דאמרי עד ברזא חמרא אסור פי' כל יין שלמעלה לנקב אסור דכיון דכולו נמשך אחר הנקב לצאת דרך שם הוה להו חיבור ואסור ואידך שרי אף בשתייה כתנאי מילתא דרב פפא אתאמרא חבית של תרומה שניקבה בין מפיה בין משוליה בין מצדיה ונגע בו טבול יום טמאה חביות שלהם היו יושבות על שוליהן כשהנקב בפיה כל היין שלמטה נעשה בסיס לעליון בשוליה כל היין נמשך אחר הנקב ומצדיה נמי טמאה צ"ל שאין זה מטעם נצוק דהא נתן (לקמן ע"ב). נצוק אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה אלא. הטעם לפי שמה. שנסכס אצבעו טמא וא"כ מה שלמעלה ולמטה בחבית ממה שכתבנו אצבעו הוה ליה מפיה ומשוליה ר' יהודה אומר מפיה ומשוליה טמא מטעמא דפרישית מצדיה טהור דלא חשיב האי כפיה ומשוליה והשתא אתיא דרב פפא בהדיא כר' יהודה ללישנא דכל להדי ברזא חמרא אסיר ואידך שרי כיון שלא תחב ידו עד חלל החבית אלא הניח על הנקב ה"ל מצדיה וללישנא דעד ברזא חמרא אסור נמי צ"ל דאתיא כר' יהודה והלכך אידך שרי ומה שאסור עד ברזא שאני יין נסך דאחמירו ביה רבנן כך הצעת השיטה לפי' וק' להך לישנא דאמר עד ברזא חמרא אסור היאך יהיה זה שהיין כולו מעורב ויהיה חציו אסור וחציו מותר בשתייה לכן נראה לפרש דעד ברזא חמרא אסור זהו בהנאה והטעם כי מיד שנפתח הנקב נתנענע כל היין שעד הברזא לצאת דרך שם וכששם ידו על הנקב נסתם הכל מלצאת וחשוב כאילו נגע בכלו ואידך שרי בהנאה אבל בשתייה אסור מפני היין האסור השובק עליו פסק בקונט' לית הלכתא כרב פפא דהא קים ליה כר' יהודה דחידאיה הוא והלכה כרבים דלא מיפלגי בין פיה ושוליה לצדיה ואין טעם לפסק זה דבכמה דוכתי פסקינן כיהידי לגבי רבים אכן אומר ר"ת דודאי הוא דלית הלכתא כרב פפא משום דרבא פליג עליה רע"ג דהוא בתראה יותר מרבא משום דרבא רבו וגם הוא בתראה והיה גדול ממנו בחכמה ומבנין ופליג עליה לקמן בפ"ב. גבי ההוא עובד כוכבים דאנח ידיה אבת גישתא פי' ב' קניי חלולים תחובים בשפוע ומדובקים ראשיהם מלמעלה (כזה) ומניחים הקנה הא' הארוך יותר החבית והוא נקרא גישתא והקנה הנדבק לו נקרא בת גישתא ומוצצין בבת גישתא ויוצא כל היין דרך שם במציצה אחת עד מקום שהגישתא מגעת ואם מניח אדם אצבעו על הבת גישתא לא יצא עוד אלא יחזור ומצוץ ועובדא הוה דאנח עובד כוכבים ידיה אבת גישתא ואסריה רבא לכולי חמרא פי' כל היין שבחבית ואקשי ליה רב פפא במאי בנצוק א"ל שאני הכא דכולי חמרא אבת גישתא גריד ומפרש ר"ת שהגישתא לא היתה מגעת לשוליה החבית ואפי' היה אוסר הכל מטעם גריד שכל יין החבית מתנענע ביציאתו לחוץ ורב פפא ששאל במאי בנצוק על יין שאין הגישתא מגעת שם היה שואל כי בדעתו אין לאסור רק עד מקום שהגישתא מגעת כי הכא ללישנא דעד ברזא חמרא אסור אבל השאר אינו נאסר דלית ליה אותו טעם דגריד וא"כ רבא שאסור שם הכל גם כן יאסור הכל שהרי כולו מתנענע לעלות ולצאת ואין נראה לפרש לפלוגתא דהתם ביין שהגישתא מגעת שם שרבא היה אוסר מטעם גריד ורב פפא שרי דא"כ תקשי לרב פפא גופיה להך לישנא דעד ברזא חמרא אסור וכי תימא דהך דהכא לברר דשמעה מרבא קבלה ומ"מ לא אסר רבא שם רק מה שסופו לצאת ע"י הגישתא דאין לשון לכולי חמרא משמע הכי והיה לו לתלמודא (תוספות)

ואידך שרי ואיכא דאמרי אמר רב פפא עד הברזא חמרא אסיר ואידך שרי אמר רב יימר כתנאי חבית שנקבה בין מפיה בין משוליה ובין מצדיה ונגע בו טבול יום טמאה רבי יהודה אומר מפיה ומשוליה טמאה מצדיה טהורה מכאן ומכאן אמר רב פפא עובד כוכבים אדנא וישראל אכובא חמרא אסיר מ"ט כי קאתי מכח עובד כוכבים קאתי ישראל אדנא ועובד כוכבים אכובא חמרא שרי ואי מצדד צדודי אסיר אמר רב פפא האי עובד כוכבים דדרי זיקא וקאזיל ישראל אחוריה מליא שרי דלא מקרקש חמרא אסיר דלמא נגע חסירא שרי דלא נגע רב אשי אמר זיקא בין מליא ובין חסירא שרי מ"ט אין דרך נישוך בכך מעצרא זיירא רב פפי שרי רב אשי ואיתימא רב שימי בר אשי אסר בכחו כולי עלמא לא פליגי דאסיר כי פליגי בכח כחו איכא דאמרי בכח כחו כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי בכחו הוה עובדא בכח כחו ואסר רב יעקב מנהר פקוד ההוא חביתא

רפ"ז ואידך שרי. אף בשתייה דקסבר לדין לאו חיבור לראסר כל היין ולית הלכתא כוותיה דהא מוקי רב יימר מילתיה דרב פפא כתנאי וקם ליה רב פפא כרבי יהודה דיחילתה ויחיד ורבי הלכה כרבי פלוגי רבנן עליה ואמרי בין מלידיה בין מפיה טמאה דטבול חיבור: עד ברזא. כל יין שלמעלה לנקב חסור דכיון דטבול נמשך אחר הנקב ללא דרך קם הוה ליה חיבור ואסור: כתנאי. איתמר הא דרב. פפא ולא דברי הכל היא: שוליה. שהיא יושבת עליון שכל חביות שנתלמוד כדים של חרס הן: ניקבה מפיה. האיל וכל היין שלמעלה נעשה בסים לעלוון הוה חיבור ומשוליה נמי האיל וכל היין נמשך אחר הנקב הוה חיבור אבל נקב מלידיה טהורה מלאך ומכאן כרב פפא ורבנן ליה ליה דרב פפא הלכה לית הלכתא כוותיה וטבול חסור בשתייה ומוחר בהגהה: עובד כוכבים אלנא. מערה היין מדנא לבובא: וישראל אכובא. ואוחזו בינו: חמרא חסור. בהגהה דהיינו נמי יין שמזוג עובד כוכבים וכחו הוה ואסירא ליה מאסר כך דך אמרין כו': ואי קא מלמד אלדודי. לבובא: חמרא חסור. מאסר דמקרקש ליה לחמרא וכבובא מליא עסקין דלמא נגע לישנא אחרינא חפיו חסירא נמי כיון דמקרקש בטובה הוה ליה כחו בטובה ואסור בשתייה: זיקא. נוד קסור: וקאתי זיקא לחמרא. וזו ללא נגע עובד כוכבים בגווה: טבא חסירא שרי. דאין קרקוש בכלי פתוח וכו': דכי ליה א"ל בלא קרקוש מעט כיון דלא ניהא ליה בקרקושא דלמא משתפיך ה"ל כחו שלא בטובה ומוחר אבל זיקא הוה קרקוש דומה למשפך והוה נכד: אין דרך נישוך בכך. אבל כבובא מליא איכא למיחש לנגיעה כשהוא טבול וזו על שפתו לא פליגי רב אשי ואסור: מעצרא זיירא. גת דאין דורסין אלא כוכבים כהורה. זיירא מעבב כמו (שופטים ו) וזר ואת הגזה וימין טל מן הגזה מלא ספל מס: בכחו. היכא דענגים נסחטים מכחו כגון שעולה על הנסרים שעל התפוח ומכיסים: כולי עלמא לא פליגי. דאסור: כח כחו. כגון שמגלגל הגלגל שקורין וז"ל והוא מפלת הקורה ובגלגל לנגו אישפג"ל: (רפ"ז)

תוספות לפרש אלא ודאי אסר הכל כדפרישית והלכתא כוותיה והקשה הר"ר משה מקוצי על זה הפסק דכל זה אינו אלא מכח הפירוש שפירש שאין הגישתא מגעת עד שולי החבית והקשה דלישנא דכולי חמרא אגישתא (גרידא) לא משמע הכי דהא לא היה נעשה כי אם להריק את החבית דרך שם בלא נקיבה וגם רש"י פירש לקמן שהגישתא היתה מגעת עד שולי החבית ומה שהקשה ר"ת דבכמה דוכתי פסקין כיחיד לגבי רבים היינו כשפסק בהדיא כוותיה אבל הכא דלמא ברייתא לא שמיע ליה לעיל שהגישתא היתה מגעת עד שולי החבית למה לא היה רב פפא רוצה לאסור וניהא לישנא דכל להדי ברזא אסור אע"פ שסופו לצאת גם שם לא היה רוצה לאסור כי אם מה שעלה בחלל הקנה אבל לישנא דעד ברזא אסור משום שסופו לצאת למה לא היה אסור שם יש לומר דעד ברזא סופו לצאת יותר בקל דכשיסיר עובד כוכבים ידו מעל הנקב יצא היין מאליו אבל בבת גישתא כיון ששם העובד כוכבים ידו מנוע מלצאת אם לא ימצוץ בקנה פעם שניה וצ"ל דבין רב פפא ורבא דלא אסרי בהנאה ליה שאר מטעם תערובת סברי כרשב"ג דאמר ימכר חוץ מדמי יין נסך שבו והיה דקדח במינתק והעלה דנאסר הכל מפני טפת יין המתערבת איתא כרבנן כדפרי' לעיל ומה שאסרו מטעם שסופו לצאת דוקא כשהניח העובד כוכבים ידו על נקב הברזא או על הבת גישתא שמע היין לצאת והוה כאילו נגע בכלו כדפרישית אבל נגע בקילוח היוצא או אם הישראל מושך יין מן החבית לתוך כלי שיש בו יין נסך למ"ד נצוק אינו חיבור דק"ל הכי מותר כל מה שבחבית אף בשתייה נגע הקילוח אינו בלום לבני מה שבפנים וכן מוכיחות ההלכות גבי המערה יין נסך לבור וכן גבי נטל המשפך דלמ"ד נצוק אינו חיבור הכל שרי וצ"ל לרב פפא לישנא דלא אסר אלא להדי ברזא שישתמו אותו הנקב ויעשו הברזא במקום אחר דכיון שהקילוח הראשון שיצא דרך עובד הברזא אסור א"כ יאסר כל השאר שיצא דרך שם מפני שנוגע בדוכני הנקב שיש בהם כל שעה טופח להטפיה וראשון ראשון נאסר: מצדיה טהורה. פי' חוץ מן היין שבעובי הנקב וא"ת אמאי לא טמא את המותר י"ל דמשקה הבא ממתנת טבול יום נפסלים ואינם פוסלים תדע דהא תנן (טבול יום פ"ב מ"ה ע"ש) שמן שצף ע"ג יין ונגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום נגעו ואפילו מאן דמוסל ה"ט מפני ששייהם חיבור זה לזה: עובד כוכבים אדנא וישראל אכובא. ריקנית ואוחזה בינו חמרא אסור פי' הקונט' ואפילו בהנאה דה"ל יין שמזוג עובד כוכבים דכחו הוא ואסרו לא ליה משום דך ולפי אותו פירוש שפירש לעיל גבי יין שמזוג דאינו אסור בהנאה ו"ל שיש להחמיר כאן יותר שיש לתלות שהריקו בכוננת נישוך ומיהו כחו של עובד כוכבים הוא ובמאי דלבראי גזרו והנשא בכלי מותר ודוקא כי שפך העובד כוכבים לבדו וכן בסמוך כי צדד לבדו אבל אם סייע לו ישראל הכל מותר ואף בשתייה דכל היכא דכח עובד כוכבים אסור אם כח אחר מעורב בו מותר ומיהו לכתחלה אסור כדאמרין לקמן (דף עב): אמר להו רבא להנחו שפוכא כי שפכיה חמרא לא ליקרב עובד כוכבים ולסייע בהדיכו דלמא משתליתו ושדיתו ליה עליה: ואי מצדד צדודי אסיר. נראה לר"י ב"ר מאיר כאותו לשון שפי' הקונט' אפי' כבובא חסירא דכיון דמקרקש ליה בכוננה ה"ל כחו בכוננה ואסור בשתייה ומדמי ליה לנוגע בקנה דמה לי נוגע בקנה או נוגע בשולי הכובא ואור"י כי יש בני אדם שמניחים עובד כוכבים לבדו להגביה העגלה שהחבית בתוכה או החבית כשהוא מקלח תוך הכובא כדי שיקלח יפה ואומרים מסייע שאין בו ממש הוא דבלאו הכי היה מקלח ולא רצה לומר בזה לא אסור ולא היתר אכן יש להחמיר בבני אדם כשמטין הכובא שיש בה מעט יין לצד אחד שלא יטה אותו העובד כוכבים ואפילו אם נער קטן מסייע דמסייע כי האי ודאי מסייע אין בו ממש כי ההוא דזה יכול זה אינו יכול דמרק המצניע (שבת דף צג.): זיקא בין מליא בין חסירא שרי. דאין דרך נישוך בכך ע"י קרקוש יין בבלי בשעה שנושאו והכי ק"ל דרב אשי הוא בתראה ואכובא לא פליג ואסור ודוקא כשנושאה על ראשו או על כתפו דאיכא למיחש דלמא נגע אבל במוט או לישא הדלי דרך טבעתו מותר ומכאן יש ללמוד שאם יש כאן נוד של עור רך מלא יין אע"פ שהעובד כוכבים דוחק ומגיע דפנותיו זה לזה דכשר כיון דאין דרך נישוך בכך ומכאן התייר ר"ת על ברזא שהיתה רפויה בחבית ועל סתימת המגופה שהיתה רפויה ע"פ החבית ובה עובד כוכבים והדיק וגם בפיטם גדול שלא היו השולים מהודקים ובה יהודי ושה נעורת והיה תופשה נגד הנקב ומגע קצת היין לצאת ולא כל כך ובא הגגר עובד כוכבים והעמידו בהידוק כנגד הסדק בסכין עד שסתם הסדק כל זה היה מוטעם שהיה מדמה כל אלו המעשים לנוד של עור רך שאין דרך נישוך בכך וגם ר"י הורה לסמוך על היתר זה אם ירצו אע"פ שיש פתחון פה לבעל דין לחלוק וגם היה ר"י מביא ראיה מההיא דלקמן (דף עה): דעם הארץ שהושיט ידו לגת ונגע באשכולות דאשכולות טמאין והגת טהורה ואע"פ שהיין מהלך מטעם דמפסקי אשכולות אכן ר"ת דחה אותה ראיה כי שם מדבר אחר דריכה והוצאת יין מן הגת ומהדקות יחד האשכולות ועצרות כעין שעושין אותן כתפוח שלנו ולכן מפסיק היטב הטיב: הוה עובדא בכח כחו ואסרה רב יעקב מנהר פקוד. וכן פסק רבינו חננאל דמעשה רב לכן טוב הדבר שייסיע הישראל עם העובד כוכבים לגלגל כשמשפיל הקורה על הגת של ענבים ובעיני שיהיה גם הישראל לבדו יכול להשפילה או שאינם יכולין להשפילו כל אחד לבדו אבל אם די בכח העובד כוכבים ואין די בכח הישראל שמה יש לאסור כמו זה יכול זה אינו יכול דהוי מסייע שאין בו ממש אמנם רשב"ם פי' שאם גלגל העובד כוכבים לבדו ויש כאן הפסד מרובה יש לסמוך על איכא דאמרי שמתיר בכח כחו ובהני מעצרי דידן איכא ג' כחות מקל וגלגל וקורה ועוד כח רביעי כשמימיין דמים על הענבים ומיהו למאן דאסר לא מצינו חילוק בין ג' כחות לב': (תוספות)

ב - ס דף

דיאפקעה לאורכה אידרי ההוא עובד כוכבים חבקה שרייה רפרם בר פפא ואי תימא רב הונא בריה דרב יהושע לזבוני לעובדי כוכבים וה"מ דפקעה לאורכה אבל לפותיה אפילו בשתייה שרי מ"ט מעשה לבניה קעביד ההוא עובד כוכבים דאשתכח דהוה קאי במעצרתא אמר רב אשי אי איכא טופח להטפיה בעי

הדחה ובעי ניגוב ואי לא בהדחה בעלמא סגי ליה: **מתני'** עובד כוכבים שנמצא עומד בצד הבור של יין אם יש לו מלוא עליו אסור אין לו מלוא עליו מותר נפל לבור ועלה מדדו בקנה התיז את הצרעה בקנה או שהיה מטפוח ע"פ חבית מרותחת בכל אלו היה מעשה ואמרו ימכר ור"ש מתייר נטל את החבית וזרקה

בחמתו לבור זה היה מעשה והכשירו: **גמ'** אמר שמואל והוא שיש לו מלוא על אותו יין אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דנתן המטהר יינו של עובד כוכבים

ונותנו ברשותו והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר אבל אם ירצה ישראל להוציאו ואין מניחו עד שיתן לו מעותיו זה היה מעשה בבית שאן ואסרו טעמא דאין מניחו הא מניחו שרי ש"מ מלוא על אותו יין בעינן ש"מ: נפל לבור ועלה: אמר רב פפא לא שנו אלא שעלה מת אבל עלה חי אסור מ"ט אמר רב פפא דדמי עליה כיום אידם: מדדו בקנה כל אלו היה מעשה ואמרו ימכר ור"ש מתייר: אמר רב אדא בר אבהו ינוחו לו לר"ש ברכות על ראשו כשהוא מתייר מתיר אפילו בשתיה וכשהוא אסור אסור אפילו בהנאה א"ר חייא בר אבא בר נחמני אמר רב חסדא אמר רב ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי הלכה כר"ש: איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר לי אבא בר חנן הכי אמר זעירי הלכה כר"ש ואין הלכה כר"ש: נטל חבית וזרקה [בחמתו] לבור זה היה מעשה [הוכשירו]: אמר רב אשי כל שבזב טמא בעובד כוכבים עושה יין נסך כל שבזב טהור בעובד כוכבים אינו עושה יין נסך איתיה רב הונא לרב אשי נטל את החבית וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה בבית שאן והכשירו בחמתו אין שלא בחמתו לא

רש"י דאיפקנה לאורכה. כשהיא זקופה נסקדה מלמעלה למטה וביקה חליה ליפול איך והליה ליפול איך: חבקה. בין זרועותיו וחיברה עד שהביאו כלי: לזבין לעובדי כוכבים. דהא לא שפך ואפילו שקירב החלפון זו לזו והו נוגע ביין ע"י חללי החבית לא הו כנוגע בקנה דהתם משפך בקנה אבל הכא ליכא שפך מדי: אבל לפותייה. הואיל ואין נדלוח זה מזה שהי חליה העליון יושב על התחתון אלף שיואל מעט מעט והעובד כוכבים הכבדן זו לזו ולא הו נוגע וזקה יין החבית: אלף מעשה לבניה. בעלמא קא עביד כלבינה הגתוה ע"פ החבית ומכבידה: דהו קאי במעצמה. דישכאל ולא היה בה יין אלף משקה טופח עליה: ניגוב. אפר ומים ואפר כדמפרש לקמן בהשוכר (דף עה). מהני' אם יש לו עליו מלוא. על ישראל אסור לפי שכל ידא ליגע דסכר אי אמר לי מידי אמינא ליה תניהו לי בחובי: נפל. העובד כוכבים צבור מלף יין אע"פ דנגיעה ממגש הואיל ושלף כחוונה הוא: מדדו בקנה. אע"פ דנתחבין הואיל ולדכד אחר נהכיון והא נגיעה לאו ממגש היא אלף ע"י הקנה: או שהיה מטפוח כו': המרותחת. שהיתה מחממת ומעלה רחוחות וטיפח בינו ממגש על הרחוחות אין דרך נישוך בכך ומותר בהגלה: זה היה מעשה. והכשירוהו אף כשהיה גמ' על אותו יין. שפעה לו ישראל את היין הזה אפתיקי לנבות הימנו דהשפך סמכה דעמיה ונגע ולא מירחת אבל לא היה לו מלוא על אותו יין אע"פ שיש לו מלוא על בעליו מותר בשתיה למירחת ולא נגע: המטהר יינו של עובד כוכבים. ישראל שדך ענבים של עובד כוכבים ביהרר כדי למכרו לישראל ואין נותן מעות לעובד כוכבים עד שימכרנו לאחר זמן ונתן בכשרות של עובד כוכבים: והלה כותב לו התקבלתי. אם כותב לו העובד כוכבים התקבלתי ממך מעות כלומר הכינוי קבלתי מעות שאינו מעכב בידך להוציא יין ממשותיו בכל עת שהרלה: מותר. אם יש מפתח או חותם ביד ישראל: זה היה מעשה בבית שאן ואסרו. לכיון דיש לו מלוא על אותו יין מאי דבעי עביד אבל מלוא שאינה על אותו יין כמי שאין לו עליו דמי דקתי רישא הלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר והא הכא ליש לו מלוא דמי היין עליו וקתי לכיון דלאו על אותו יין הוא מותר: דדמי עליה כיום אידם. ואזיל ומודה על שנלכד ומסתמא נסכיה בעליותו ואסור בהגלה: ומסקנא דמילתא. מסיק תלמודא ואין הלכה כר"ש: כל שבזב טמא. לא חויי רב אשי בהיסט כלל אלף במגע ולא אחא לשמענין אלף זרק בעובד כוכבים ללא אסור וה"ל כל מגע שבזב טמא כגון בחביון בין בידו בין בקנה שלם העובד כוכבים זה והיין כלי או אדם ממנו בזב אף היין נעשה בכך יין נסך כגון אדם הנוגע בזב בין שנגע בו הזב ממגש בין בקנה טמא אף היין שנגע בו עובד כוכבים בין בידו בין בקנה נעשה יין נסך וליכא למימר דרב אשי האיסטו של זב נמי קאי דלמחר רב אשי לעיל (עמוד א) זרקא בין מליאה בין הסוכה קיי ודכותה בהיסט של זב טמא: שלף בחמתו לא. אלמא זרק העובד כוכבים עשה יין נסך ואילו זב שזרק חפץ בכלי לא טימאו: (רש"י)

תוספות מעשה לבניה קעביד. ואף בשתיה נמי שרי פי' רשב"ם וז"ל עובד כוכבים המהדק מגרומות של גיגית מלא יין כדי שיתחברו סדקין שבאו בה מלמעלה למטה אין זה כמחבק חבית לאורכה דחבית מבוקעת מזומנת ליפול חציה אילך וחציה אילך וכשהוא מחבקה מחבר כל היין זה לזה אבל גיגית יין במקומו עומד ע"י הדוקו הראשון וסדק קטן יש שם והוא מהדקו וכן חביות של עץ שלנו אבל דבר זה אסור להיות עובד כוכבים תוחב נעורת או מטלית בסדק ובחבור השוליים לסתום מפני שנוגע ביין ע"י כ"ל' היה אומר דמותו להיות העובד כוכבים תוחב נעורת סביב השוליים במקום שמתחברין אל דופני החבית ומשם היין זב ויוצא כי הנעורת שתוחב אינו כנגד יין שבפנים לפי שראשי השוליים מפסיקין שתחובין בחריצין שבדופני החבית סביב ואפי' באמצע חיבור השוליים נותן בו העובד כוכבים הנעורת ולבלד שלא יהא שם חלל ורבינו שמואל אומר דאם יש חבית שמטיפה דרך שוליים יכול העובד כוכבים להדוק שם נעורת בסדקין דהו כמו לפותייה ומעשה לבניה אבל אם הוא שותת הרבה יש ליהרר כי אז נוגע העובד כוכבים ביין ומיחו או אינו נוגע ביד אלא בסכין כיון שאינו מתכוין רק לסתום ולא ליגע ביין הו ליה נוגע עובד כוכבים שלא בכוונה ע"י ד"א ושרי לפירוש ר"ת טוב שישם ישראל המטלית או הנעורת עד שיסתם קצת והעובד כוכבים יחדקו בהיתר כר"ת שכתבתיה למעלה: בעיא הדחה ובעיא ניגוב. בחנם הזכיר הדחה דכל ניגוב צריך שיתן מים תחלה אלא לפי שהיה רוצה לומר ואי לא בהדחה סגי נקט הדחה כתב רשב"ם ומיחו אנו לא עבדינן ניגוב גתיות של עובדי כוכבים אלא הדחה בעלמא וסמכינו אראיות שבפרק אחרון (לקמן דף עד: ד"ה דרש) דלא בעיא ניגוב: אי איכא טופח להטפוח. תימה היכא דליכא טופח ע"מ להטפוח אי חשיב יין לגבי נישוך א"כ הדחה וניגוב בעי ואי יין הוא הדחה נמי לא ליעבי ופרשב"ם דפשיטא דיין הוא ושייך בו נישוך אבל מ"מ הוא אינו חבור לאותו הבלוע בתוך הגת דחבי אמר' לקמן טופח [שלא] ע"מ להטפוח ליכא למיחש משום איסור בלוע: דיקא נמי דקתני כו' והלה כותב לו התקבלתי. שעתה אין לו כלום על היין אע"פ שיש לו מלוא חוב דמי היין מותר פ"ה כאן אם יש (שם) מפתח או חותם ביד ישראל וכן פר"ת וקשיא דא"כ מאי ראייה היא לכאן שאני התם דיש מפתח או חותם ביד ישראל אבל הכא שעומד בצד הבור בלא מפתח וחותם שמה יש לאסור וי"ל שסברת התלמוד כך כי היכי דברשות העובד כוכבים כי יש מפתח וחותם חשוב יינו של ישראל כשהעובד כוכבים מניחו להוציאו כך ברשותו של ישראל אף בלא מפתח וחותם מיקרי יינו של ישראל כיון שאין לו מלוא על היין אע"פ שהישראל חייב לו מעות: כל שבזב טמא כו'. כל עיקרו של כלל זה לא בא אלא להתייר וזיקה שהרי זב המטיט יין נטמא או אדם נושא על כתפו אפי' בכלי אבנים טמא ובעובד כוכבים היסט מותר כדאמרין גבי זיקא בין מליאה בין חסירה שרי וגם אם יש על החבית לא מנסכו ובזב טמא וכן כלל כל שבזב טהור לאו דוקא שהרי קנה בקומטו של זב והיסט בו את הטהור טהור ואילו בעובד כוכבים עושה יין נסך וכן הלכה שאם זרק אבן או כל דבר ליין ואפילו בכוונה שהוא מותר בשתיה כן הורה ר' יוסף טוב עלם וכתב הרב רבי משה מקוצי דה"ה שאם זרק לתוכו מים שלא בכוונה מציגה שיהא מותר בשתיה: (תוספות)

א - סא דף

התם דקאזיל מיניה ומיניה: **מתני'** המטהר יינו של עובד כוכבים ונותנו ברשותו (ובבית) הפתוח לרשות הרבים בעיר שיש בה עובדי כוכבים וישראלים מותר בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור עד שישב ומשמר ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר אע"פ שהוא יוצא ונכנס מותר ר"ש בן אלעזר אומר רשות עובדי כוכבים אחת היא: המטהר יינו של עובד כוכבים ונותנו ברשותו והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר אבל אם ירצה ישראל להוציא ואינו מניחו עד שיתן

לו את מעותיו זה היה מעשה בבית שאן ואסרו: **גמ'** בעיר שכולה עובדי כוכבים נמי והאיכא רובלין המחזירין בעירות אמר שמואל בעיר שיש לה דלתים ובריא אמר רב יוסף וחלון כרה"ר דמי ואשפה כרה"ר דמי ודיקלא כרה"ר דמי פסיק רישיה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי מאן דאסר למה ליה דסליק התם ומאן דשרי זימנא דאבדה ליה בהמה וסליק לעיוני בתרה: ת"ר אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של עובד כוכבים ומילאהו יין וישראל דר באותה חצר מותר ואף על פי שאין מפתח וחותם בידו

רש"י דקאזיל מיניה ומיניה. שהולך ומתגלגל הכלי כל שעה ע"י שהוא מנגלגל ומורידו לבור הלכך שלא בחמתו לא דחיישין דלמא נגע: מהני המטהר יינו של עובד כוכבים. שעשאו כפשות למכור לישראל ולא נתן דמים עכשיו לעובד כוכבים עד שימכרו ונתנו כפשותו של עובד כוכבים: מותר. דמירתה ליה עובד כוכבים ולא נגע לאמר דלמא חזו לי הנך ישראל לעברי כרה"ר ומפסולת ואפילו און מפתח וחותם קמי והוא שאין לו כלום על אותו יין כגון שכתב לו התקבלתי ממך כדלמיינו לקמן באיך כהן: ר"ע בן אלעזר כו'. מפרש בגמרא: המטהר יינו של עובד כוכבים כו' מותר. אם בית פתוח לרשות הרבים כדפרי' לעיל: אבל אם רחוק כו'. שהיין נעשה לו משקן האילוף ויש לו מלוא על היין אסור ללא מירתה דכבר אי חזו לא מפסולת דכי תבע לוי למינא דלוי הוה: גמ' רובלין. ומוכין בשמים וישראלים הן עוברין מעור לעי ומירתה עובד כוכבים דלמא חזו לי לך קשות הרבים: לכתום ובריה. שאין נכנסין בה חלף כפשות וכ"ע ידעו כי עיילי בה ומלי למיקם עלה היא עשה: והלון כרה"ר דמי. אפילו בית פתוח והלון פתוח לחצר כרה"ר כנגד פתח הבית כמאן דפתח לרה"ר דמי לשון אחר חלון של ישראל פתוח כנגד פתח הבית כרה"ר דמי וכן עיקר: לך אשפה לעמוד בני אדם עליה: דיקלא. דקל של ישראל נגד הפתח ומחייב העובד כוכבים עכשיו יעלה ליעול פירות ויראני נוגע: פסקו רישיה. של דקל ומעתה אין בו פירות: ומאן דאסר. מימר אמר עובד כוכבים למה ליה דסליק התם: (כ"ט)

תוספות התם דקאזיל מיניה ומיניה. פ"ה שהולך ומתגלגל כל שעה ע"י שהוא מנגלגל ומורידו לבור הלכך שלא בחמתו לא דחיישין דלמא נגע לפי הדומה משמע שרש"י רוצה לומר דמגע עובד כוכבים שלא בכונה ע"י דבר אחר אסור בשתייה והכא שהכשירוהו בחמתו היינו לפי שלא היה אחוזו בידו אלא סמוך לבור וזרקו ומ"מ שלא בחמתו אסור אע"פ שזריקה בזב טהור כיון שהוא סמוך החמירו ביה דלמא נגע וכן פירש רשב"ם בשם רש"י וחלק בין זורק מנגדו לזורק למרחוק מיהו לא יתכן דפרישית לעיל: המטהר יינו של עובד כוכבים. פירוש רש"י במהדורה בתרא כגון שכתב לו התקבלתי דהוה ליה יינו של ישראל וכדקתני סיפא והווי סיפא פירושא דירשא בבית הפתוח לרה"ר ובעיר ישראלים ועובדי כוכבים דרים בה מותר ואע"פ שאין מפתח וחותם ביד ישראל ואע"ג דבגמרא בברייתא בעינו של ישראל בחצר אחרת שאין ישראל דר באותה חצר מפתח וחותם הכא שאני כיון שפתח פתוח לרה"ר בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור ואף בפתח פתוח כיון שאין כאן מפתח וחותם והקשה ר"ת היכי פריך בגמרא הא איכא רובלין המחזירין בעירות וכי מה ידעו הרובלין שיראו היין בביתו של עובד כוכבים בלא מפתח וחותם שהוא של ישראל שירא העובד כוכבים מהם כי אין לדמות לעיר שישראל ועובדי כוכבים דרים בה שהתיר רש"י כאן אף בלא מפתח וחותם הנתם ירא העובד כוכבים שמא אותו ישראל אמר לישראלים הדרים שם לתת לב על יינו אבל רובלים עוברים לפי שעה מה ידעו עובד שמדמה אשפה ודיקלא לפתח פתוח וכי מה סברא היא זו שיניח העובד כוכבים ליעוץ בין שהוא אצלו בלא מפתח וחותם מיראת מקרה שישוב ישראל הדר בעיר על האשפה או יעלה על הדקל ועוד למאי דמפרש בגמרא אי לת"ק אי לר"ש או אלעזר דאפילו בעיר שכולה עובדי כוכבים אם הפקידו בבית עובד כוכבים אחר מותר משום דעובד כוכבים אחר מירתתו וזה תימה גדולה דכיון שאין שם מפתח וחותם נחושו פן ינסכנו הנפקד כי אין לומר שהנפקד ירא מן המוכר פן יעיל עליו כי מה חושש המוכר אם ינסכנו הנפקד ועוד מאחר דמייירי בעובד כוכבים שכתב לו התקבלתי ומעתה מה חילוק יש בין עובד כוכבים זה לעובד כוכבים אחר אפי' ביד המוכר יינו של ישראל הוא ועוד קשה דמדתני סיפא והלה כתב התקבלתי ממך דירשא לאו בהכי מייירי לכן נראה לר"ת להעמיד משנתנו ביש מפתח וחותם וכן פרש"י בפירושים ראשונים ובלא כחן לו העובד כוכבים התקבלתי והלכך בעיר שישראל ועובדי כוכבים דרים בה ופתח פתוח לרה"ר אע"פ שהוא יינו של עובד כוכבים מותר כיון דמפתח וחותם בידו שהעובד כוכבים ירא פן יראהו ישראל טורח ומזייף ויגד לישראל שטיהרו ויפסידו למכור יינו ודמי לעובד כוכבים שנמצא בצד הבור של יין דאסירנא ביש לו מלוא עליו הנתם כיון שאין מפתח וחותם סומך על זה שיוכל לנסכו קודם שיראהו שום אדם והשטא נחא דאף בעיר שכולה עובדי כוכבים כיון שיש מפתח וחותם היה לנו להתייר משום רובלין שיראהו טורח ומזייף יבנו שאותו יין של ישראל הוא וכן ירא ממקום דאיכא אשפה ודיקלא כמו בפתח פתוח ואתי נמי שפיר למאן דשרי בגמרא שהפקידו בבית עובד כוכבים אחר אי לא חיישין לגומלין דבבית עובד כוכבים אחר הוי יינו של ישראל שאין לעובד כוכבים האחר שום דבר על היין וכיון שיש מפתח וחותם אין לחוש שיטרח הנפקד ומזייף אפילו בעיר שכולה עובדי כוכבים יש להתיר והכי אמרינן בברייתא בגמרא יינם של ישראל ברשותו של עובד כוכבים וישראל דר בחצר אחרת מותר והוא שיש מפתח וחותם וחצר אחרת הוי כעיר שכולה עובדי כוכבים כיון שאין פתח פתוח לרה"ר בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור ואע"פ שיש מפתח וחותם בידו ולא יועיל כלום פתח פתוח כדמוקיי בל בגמרא בעיר שיש לה דלתים ובריה שאין רובלים עוברים דרך שם שלא ירגישו דכיון שלא כתב התקבלתי א"כ יינו של עובד כוכבים הוא וכן בתנא בגמרא דין של עובד כוכבים וישראל דר בחצר אחרת אסור לכ"ע אע"פ שיש מפתח וחותם וסיפא דקתני והלה כתב התקבלתי הוי יינו של ישראל הלכך במפתח וחותם שרי אבל בלא מפתח וחותם אין להתיר כיון שברשות העובד כוכבים דבקל ינסכנו ולא דמי לההיא דנמצא בצד הבור שהתירו באין לו מלוא על היין הנתם איכא תרתי לטיבותא יינו של ישראל וברשות ישראל דרשות ישראל מועיל כמו מפתח וחותם ולהכי מיייתי לעיל ראייה מהך כדפרי' לעיל והיכא דישאל דר באותה חצר שהיין מונח שם לא שניא בינו של ישראל לא שניא בין של עובד כוכבים שרי אף בלא מפתח וחותם כדאמר ליה ר' יוחנן לתנא תני אע"פ שאין מפתח וחותם משום דישאל דר באותה חצר חשוב כמו שומר דסגי ביוצא ונכנס כדתנן אין השומר צריך להיות יושב ומשמר אע"פ שהוא יוצא ונכנס בו וא"ת היאך נוכיח ממתני' דיוצא ונכנס סגי לכתחלה אף בלא מפתח וחותם כיון שהעמדנו ביש מפתח וחותם ובפ"ק דחולין (דף ג. ו.ש) מיייתי לה להתיר אף לכתחלה דקא פריך התם ויוצא ונכנס לכתחלה לא והתנן אין השומר צריך כו' ומה ראייה היא זו שאני הכא שיש מפתח וחותם וי"ל דה"פ בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור אף ביש מפתח וחותם ועלה מפרש אין השומר צריך כו' אלא אפילו יוצא ונכנס ומתוך שהעמיד ר"ת כולה שמעתין במפתח וחותם ואפילו הכי מטהר יינו של עובד כוכבים ברשות עובד כוכבים בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור כיון שלא כתב לו התקבלתי מתחלה היה ר"ת רוצה לאסור אותם היינו שקונין העובדי כוכבים מישראל ומוליכין אותם ממקום הזול למקום היוקר ואע"פ שמחתימים אותם חותם בתוך חותם בחבית מלא חשוקים ושולים כפולים מצד זה ומצד זה דהא תנן המטהר יינו של עובד כוכבים כו' בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור אע"פ שיש מפתח וחותם וכיון דקיימא לן כו"א דשרי בחותם אחד אין לנו לחלק בין חותם אחד לחותם בתוך חותם דכי אסירנא חותם אחד נאסר גם שני חותמות ואחרי כן מצא טעם להתיר דדוקא מטהר יינו של עובד כוכבים שלקחו העובד כוכבים בכרמנו ולא טרח בו ויבא בקל לזייף אבל הכא כיון שטורח כל כך שלוקח אותו מישראל וגם מחתימו חותם בתוך חותם ונושאו להשתכר בו אין לירא שיטרח ויזייף פן יפסיד טרחו ועל סמך היתר זה שתהיין שיהובא מאלעירי"א בזה הענין ועוד הארכתי בענין שלוחות יין ביד עובד כוכבים לעיל בפרק אין מעמידין (דף לא. ד"ה דאמר וסם: ד"ה השולח): והאיכא רובלין. ואע"ג דתקנת עזרא לא היתה אלא שיעברו בערי בנות ישראל שלא יתגנו על בעליהן לפי דרכם היו עוברים שם: וחלון כרשות הרבים דמי. פי' בקונטרס ל"א חלון של ישראל פתוח כנגד פתח הבית ואם הבית שהיין בו סגור דליכא למיחש שיכנס בה העובד כוכבים ואפילו הוא פתוח אין לחוש שיכנס בו ויסגור בעדו דמרתת מישראל שכנגדו כיון שאין העובד כוכבים דר בבית היין דוקא ביום אבל בלילה אסור: (תוספות)

ב סא דף

בחצר אחרת מותר והוא שמפתח וחותם בידו המטהר יינו של עובד כוכבים ברשותו וישראל דר באותה חצר מותר והוא שמפתח וחותם בידו א"ל רבי יוחנן לתנא תני אע"פ שאין מפתח וחותם בידו מותר בחצר אחרת אסור אע"פ שמפתח וחותם בידו דברי ר"מ והכמים אוסרין עד שיהא שומר יושב ומשמר או עד שיבא ממונה הבא לקיימן חכמים אהייא אילימא אסיפא תנא קמא נמי מיסר קא אסר ואלא ארישא דסיפא והא קאמר ליה ר' יוחנן לתנא תני אע"פ שאין

מפתח וחותרם בידו ואלא אסיפא דרישא דקאמר ת"ק בחצר אחרת מותר והוא שמפתח וחותרם בידו וחכמים אומרים לעולם אסור עד שיהא שומר יושב ומשמר או עד שיבא ממונה הבא לקיצין ממונה בא לקיצין גריעותא הוא אלא עד שיבא ממונה שאינו בא לקיצין: רשב"א אומר רשות עובדי כוכבים אחת היא: איבעיא להו ר"ש בן אלעזר להקל או להחמיר רב יהודה אמר זעירי להחמיר רב יהודה אמר זעירי להקל והכי קאמר ת"ק כשם שברשותו אסור כך ברשות עובד כוכבים אחר נמי אסור וחיישינן לגומלין ר"ש בן אלעזר אומר במה דברים אמורים ברשותו אבל ברשות עובד כוכבים אחר מותר ולא חיישינן לגומלין רב נחמן אמר זעירי להחמיר וה"ק ת"ק במה דברים אמורים ברשותו אבל ברשות עובד כוכבים אחר מותר ולא חיישינן לגומלין ר"ש בן אלעזר אומר כל רשות עובדי כוכבים אחת היא תניא כוותיה דרב נחמן אמר זעירי להחמיר אמר ר"ש בן אלעזר כל רשות עובדי כוכבים אחת היא מפני הרמאין דבי פרזק רופילא אותיבו חמרא גבי אריסייהו סבור רבנן קמיה דרבא למימר כי חיישינן לגומלין הני מילי היכא דקא מותיב האי גבי האי אבל הכא כיון דאריסיה לאו דרכיה לאותוביה בי פרזק רופילא לגומלין לא חיישינן אמר להו רבא אדרבה אפילו למ"ד לא חיישינן לגומלין ה"מ היכא דלא מירתת מיניה אבל הכא כיון דמירתת מיניה מחפי עליה זכותא הואא כרכא דהוה יתיב ביה חמרא דישאל אשתכח עובד כוכבים דהוה קאי ביני דני אמר רבא אם נתפס עליו כנגב חמרא שרי ואי לא אסור:

רש"י בחצר אחרת. ישראל דר בחצר אחרת: ה"ג יינו של עובד כוכבים כרשותו. אם היון של עובד כוכבים וטהרו ישראל ונתנו כרשות העובד כוכבים עלמנו וישראל דר בלוחה חצר מותר והוא שמפתח וחותרם ביד ישראל אבל אין מפתח וחותרם בידו רש"י שישאל דר בלוחה חצר כשומר היוצא ונכנס דמי דלמרינן במתני' שמוח: או עד שיבא ממונה הבא לקיצין. סיהא שומר ממונה לשמרו אבל הו"ך ויוצא ויש לו שעה קבועה לכה או עד שיבא כלומר עד שיהא ממונה עליהם שיתייבא זה מביאחו ולקמן פריך הבא לקיצין גריעותא הוא: אריסיה דסיפא. יון של עובד כוכבים כרשות עובד כוכבים וישראל דר בלוחה חצר דקאמר ר"מ מותר והוא שמפתח וחותרם בידו ואתו רבנן למיסריה: והאמר ליה רבי יוחנן לנתח בו'. אלמא פשיטא ליה לרבי יוחנן כי האי גוונא לקולא הוא דבעינן למייל: אלמא חסיפא דרישא. היכא דיון של ישראל הוא וקתני ישראל דר בחצר אחרת מותר והוא שמפתח וחותרם בידו דכיון דיון דישאל הוא מירתת עובד כוכבים לזיוף שמה ירגיש בו ישראל הדר בחצר אחרת: גריעותא הוא. דכיון דיש לו שעה קבועה לביאחו לא מירתת עובד כוכבים: להקל או להחמיר. להקל דקאמר ת"ק בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור להניחו בבית העובד כוכבים שהאז בעליו והוא הדיון בבית עובד כוכבים אחר וקאמר רבי שמעון בן אלעזר וכי כל רשות עובדי כוכבים אחת היא בתמיה כלומר האולן ולאו בבית בעליו מותר דהא עובד כוכבים מירתת או להחמיר קאמר ובניחוחא איתמר דנתח קמא דוקא בבית בעליו קאמר ואתא רבי שמעון בן אלעזר למימר הוא הדיון בבית העובד כוכבים אחר דחיישינן לגומלין רש"י דהא עובד כוכבים שהבית שלו ייחד לו קרן זוית לישראל ולא נגע נתפס עליו כנגב חיישינן דלמא שביק ליה לעובד כוכבים חבירו בעל היון דלא מירתת לנסוכי כי היכי דהדר ישראל זבין מהאז עובד כוכבים זימנא אחרינא ומפקיד ליה גבי ההוא דלשבוך ליה לנסוכי: לגומלין. הגח לי ואגמול כך כיוצא בזה: רבי שמעון בן אלעזר בו'. ואחת היא דמתניתין חתמוהי מתמה: מפני הרמאין. גומלין זה לזה: פרזק. שם האיש: רופילא. שני למלך: אותיבו חמרא. יון כשר דזבני ישראל באשראי: גבי אריסיהו. עובדי כוכבים כמותם אריסיה מירתת ממניה ואי נמי נגע מסהיד עליה דלא נגע: כרכא. כרך: אם נתפס עליו כנגב. אם עובד כוכבים חלש הוא ויש אימתא שופטי העיר עליו ואם ימלאוהו נוגע נתפס עליו כנגב: חמרא שרי. בשתיה ואי לא אסור אף בהגהה דודאי נגע: (רש"י)

תוספות עד שיהא שומר יושב ומשמר. תימה היינו רישא דישאל ויעובדי כוכבים דרין בה ואין לומר דאיצטריך ליוצא ונכנס דהא נמי שמעינן מרישא דקתני דרין בה ולא שיהא נותן עיניו בעובד כוכבים כל היום וי"ל דה"א עד דאיכא ישראל טובא קמ"ל דאפילו בחד סגי: ההוא כרבא בו'. מתוך הלשון משמע דנקט כרכא שהיה היין מונח בתוך הרחוב וגם היה שם יין של עובד כוכבים שעתה אין העובד כוכבים נתפס כנגב על הביאה רק על הנגיעה ואפילו הכי חמרא שרי כיון שנתפס על הנגיעה והא דאמרינן לקמן פרק בתרא (דף ע. ג.). דהוא דהוה יתיב ביה חמרא דישאל בו' וקאמר רבא אי מצוי לאישתמוטי חמרא אסור ואף על פי שנתפס כנגב על הנגיעה היינו משום דבבית שיכול ליכנס שם אינו ירא כל כך ומנסך אבל אי נתפס כנגב על הביאה ודאי חמרא שרי ולהכי מיייתי עלה ההיא דנעל הפונדק: (תוספות)

פרק חמישי - השוכר את הפועל

דף - סב - א

מתני' השוכר את הפועל לעשות עמו בין נסך שכרו אסור שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אע"פ שאמר לו העבר לי חבית של יין נסך ממקום למקום שכרו מותר השוכר את החמור להביא עליה יין נסך שכרה אסור שכרה לישב עליה אע"פ שהניח עובד כוכבים לגינו עליה שכרה מותר: **גמ'** מ"ט שכרו אסור אילימא הואיל ויין נסך אסור בהנאה שכרו נמי אסור הרי ערלה וכלאי הכרם דאסורין בהנאה ותנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת אלא הואיל ותופס את דמיו כעבודת כוכבים והרי שביעית דתופס' את דמיה ותנן האומר לפועל הילך דינר זה לקוט לי בו ירק היום שכרו אסור לקוט לי ירק היום שכרו מותר א"ר אבהו א"ר יוחנן קנס הוא שקנסו חכמים בחמרין ובין נסך יין נסך הא דאמרן חמרין מאי היא דתניא חמרין שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית שבוין שביעית מאי שבוין שביעית אילימא דיהבינן להו שכר מפירות שביעית נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית והתורה אמרה **[ויקרא כה-ו]** לאכלה ולא לשחורה ואלא דקדוש שכרן בקדושת שביעית ומי קדוש והתניא האומר לפועל הילך דינר זה ולקוט לי ירק היום שכרו מותר לקוט לי ירק בו היום שכרו אסור אמר אבבי לעולם יהיבין ליה שכר מפירות שביעית ודקא קשיא לך לאכלה ולא לשחורה דיהביה ניהליה בצד היתר כדתנן לא יאמר אדם לחבירו

רפ"ז מחגי' האוכר. עובד כוכבים שקבר אח ישראל לעשות עמו מלאכה ביון נסך להירוקו מכלי אל כלי או להעביר חזית ממקום למקום וביון נסך ממק קאמרא שנתפס לעבודת כוכבים וחסה ייון מיבעיא לן בגמרא: שקרו לעשות עמו מלאכה אחרת. כל שקרו מותר דאף על גב דלארעא זיהיב לא מקום מלאכה אחרת היא ובגמרא מפרש לה שפיר: גמ' מקושטת. אלמא איסורי הגאה דמיהן מותרין וכל שכן שקר פעולתו: אלמא האריל ותופס אח דמיו כעבודת כוכבים. לכיון דנתפס לעבודת כוכבים הכי היא כעבודת כוכבים דלמיה אסורין כדלמין (לעיל נד:) כל שאתה מהיה הימנו הכי הוא כמורו וכי היכי דלמיו אסורין שקר פעולתו גמי אסור: לקוט לי בו. לָשון מכר הוא דמשמע לקוט לי שוויו ירק: שקרו אסור. לָשון אחר זמן היעבור אלמא מתבער בשביעית: לקוט לי ירק. לָשון שקירות הוא וכל לָשון מכר ואין לו דמיו שיתפס בקדושת שביעית: לָשון אחרת חס: כדתנן. גבי מעשר שני: (רפ"ז)

הוספות **מחגי' השוכר את הפועל:** מ"ט שכרו אסור. מתוך השיטה משמע כי מעתה היה יודע שיון נסך תופס דמיו כעבודת כוכבים ואעפ"כ היה רוצה לדמות שכן יין נסך לדמי ערלה ולשכר שביעית אע"ג דאיכא ביון נסך תרי חומרי איסור הגאה ותופס דמיו והכי פריך מ"ט שכרו אסור נהי דתופס דמיו כעבודת כוכבים מ"מ שכרו אין בו איסור אלא מדרבנן ואינו חשוב כדמי יין נסך ומה טעם גזרו עליו אילמא משום דיון נסך גופיה אסור בהנאה מן התורה הלכך גזרו על שכרו אטו הגוף והרי ערלה וכלאי הכרם דאסורין בהנאה מן התורה ולא גזרו על הדמים אטו הגוף ואין להחמיר כאן בשכר יותר מהתם בדמים דהשתא דמים שמצינו איסורי הנאה שגם דמיהם אסורין מן התורה כמו הגוף באתן שתופסין דמיהן ואפילו הכי לא גזרו דמים אטו גוף באתן שאין תופסין דמיהם שכן שאינו אסור בשום איסור הנאה מן התורה כל שכן שלא נגזר שכר אטו הגוף ומשני אלא הואיל ותופס דמיו כעבודת כוכבים כלומר שכר בגוף לא מיחליף אבל שכר בדמים מיחליף ופריך והרי שביעית דתופסת דמיה קאמר שכרו מותר דמשמע לגמרי ולא נתפס בקדושת שביעית ולא גזרין שכר שביעית אטו דמי שביעית ואין לומר דשאני יין נסך דאית ביה תרי חומרי איסור הנאה ותופס דמיו דלא מיחליף שכר בדמים בתרי חומרי יותר מבחומרא אחת ומסיק א"ר אבהו א"ר יוחנן קנס הוא שקנסו בו ודאי משום גזרה לא שייך למיגזר כדפרי' דאי מטעם מיחליף הוא לא היה לנו לחלק בין פועל דיון נסך לפועל דשביעית וכן בשביעית גופיה לא היה לחלק בין חמרים לפועל אלא מטעם קנס הוא וחכמים שקנסו ראו לקנס בחמרים יותר משום דנפיש אגרייהו וכן פועל דיון נסך משום חומרא דיון נסך כדמסיק רבא בסמוך ודוקא בשנים אלו החמירו יין נסך ושביעית לפי שתופסין דמיהן ראוי לקנס בשכר דהוי קצת כעין דמים אבל בשאר איסורי הנאה שאין תופסין דמיהם מסתבר דלא קנסו: והתנן מכרן וקדש בדמיהן מקודשת. תימה לפי מה שפירש דמיו דלא מיחליף שכר בדמים בתרי חומרי יותר מבחומרא אחת ומסיק א"ר אבהו א"ר יוחנן קנס הוא שקנסו בו ודאי משום גזרה לא שייך למיגזר כדפרי' דאי שביעית המעות אינם אסורין לאחרים כדאמר לעיל פרק רבי ישמעאל (שם) מאי קא פריך הא דקאמר אסור במתני' היינו דוקא לפועל שאסורין הן כמו למכור דוקא וי"ל דאסור דמתני' משמע לכ"ע מיהו תימה מאי קפריך שאני התם דהיינו בדיעבד כדמוכח בדברים פרק השותפין (דף מז:) אבל לכתחלה אסור ומתני' לכתחלה איירי לומר דאסור דמתני' משמע ליה אפילו בדיעבד [וע"ע תוס' חולין ד: ד"ה מותר מיד]: בדמיהן מקודשת. משמע הא בגוף הערלה אסור לקדש וטעמא משום דלית ביה שיה פרוטה וקשה בגופה גמי איכא שוה פרוטה בשלא כדרך הנאתן או באפרן כדתנן (תמורה דף לד.) כל הנשרפין אפרן מותר וי"ל כיון שכל שוה בעין אסור למכור מן התורה כמו כן אסור לקדש בו אשה דהוי כמו מכירה חשובה ויש בו הנאה כשמקדש את האשה דגמרינן (קידושין דף ב.) קיחה קיחה משדה עפרון וזה לא דמי לקיחה שדה עפרון שראוי לקנות בו חפץ או לשאר הנאות: לקוט לי ירק היום שכרו מותר. פירוש דהוי כמו שכרו ללקוט מציאות שאין אלו דמי פירות שביעית וא"ת הניחא למ"ד (ב"מ דף ח.) המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו אלא למ"ד דלא קנה חבירו א"כ זה המלקט קנאם וכשנותנם לבעל הבית בדינר זה נמצא מוכר לו פירות שביעית וי"ל דלא חשיב מוכר דיד פועל כיד בעה"ב דמי ועי"ל דשאני התם דאמר לא קנה חבירו עד שתבא מציאה לידו ואם ירצה המגביה יכול לזכות בה קודם שתבא ליד חבירו אבל הכא שאין המלקט מתכוין לזכות כלל לא בתחלה ולא בסוף וכשנותן לבעל הבית אז זכה בעל הבית וכי האי גוונא פי' ר"ת שיהי משילין (ביצה דף ט: בד"ה הכא) גבי מילאן ונתן לחבירו דאמר רב נחמן כרגלי מי שנתמלא לו ואע"ג דאית ליה לרב נחמן דלא קנה חבירו כיון שלא נתכוין לזכות הוא וכשנתנה לחבירו זכה חבירו: נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית. אומר רבינו יצחק דהסחורה שהיא אסורה בפירות שביעית היינו לקנות הרבה ביחד להוליך ממקום הזול למקום היקר וכמו שהיו עושין אוספי שביעית שפסולין לעדות בפרק זה בורר (סנהדרין דף כו.) מטעם סחורה וכן פורע חובו מפירות שביעית שזה משתכר בפירות שביעית ולאו לאכלה קרינא ביה אבל אם הוא לוקט למכור על יד לקנות בו דבר אכילה אין דבר זו סחורה וכן שנינו פרק לולב הגזול (סוכה דף ט: ושם ד"ה ליתב) מבלע דמי אחרת בלולב ובלא הבלעה גמי היה מותר אילמלא טעמא דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ אלמא מותר למכור ועוד תנן במסכת שביעית (פ"ז מ"ג) לא יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק אבל לוקט ובו מוכר על ידו משמע דאפילו לכתחלה וא"ת תיקשי רישא וסיפא רישא אסרה לוקח למכור בשוק משמע הא לוקט מותר ואפילו בשוק והודו תני לוקט ובו מוכר על ידו הא למכור בשוק אסור ונראה דיש במשנה ברישא טעות סופר וגרס בשניהם לוקט מיהו יש ליישב הגירסא ואשמעין דיון לוקח ולוקט שיון דבשניהם אסור למכור בשוק ורישא תנא לוקח וה"ה לוקט וסיפא לוקט וה"ה לוקח ויש ליתן טעם למה אסור יותר בשוק שכשממדינות בשוק דומה יותר שמשתכר בפירות שביעית ואע"פ שאמרנו שאסור לפרוע חובו מפירות שביעית משום דלא לאכלה הוא מ"מ לקדש אשה מותר אע"ג דלאו לאכלה הוא כדאמרין פרק האיש מקדש (קידושין דף גב.) מעשה באחד שקידש חמש שנים בכלכלה של שביעית ואמר חכמים אין האחות מקודשת הא אחרות מקודשות וטעמא דמשום פריה ורביה אקילו ביה רבנן ומיהו יש לדחות דהתם דיעבד אבל לכתחלה אסור: דיהיב ניהלה בצד היתר. וא"ת כיון דיהיב ליה בצד היתר מאי איריא דפועלים עושין בפירות שביעית הללו אפילו היו עושין מלאכה אחרת יהיו מותרין לפרוע מפירות שביעית וי"ל דוקא כשעושין המלאכה בפירות שביעית עצמן אז אינו נראה כנותן שכר מה שפורע מפירות שביעית ומשום הכי נקט עושה מלאכה בפירות שביעית והעלם לאכלה דוקא דדומה שהם של שניהם יחד לאכלה אבל עושה במלאכה אחרת יכול להיות שהוא

שהוא אסור דדומה שפיר שכן מלאכה: (תוספות)

דף סב

העלה לי פירות הללו לירושלים לחלק אבל אומר לו העלם לאוכלם ולשתותם בירושלים ונותנין זה לזה מתנה של חנם ורבה אמר לעולם דקדוש בקדושת שביעית ודוקא קשיא לך פועל פועל דלא נפיש אגריה לא קנסוהו רבנן חמרינן דנפיש אגרייהו קנסו רבנן בהו ומתני' חומרא דיון נסך שאני: איבעיא להו שכרו לסתם יינו מהו מי אמרי' כיון דאיסורא חמור כדיון נסך שכרו גמי אסור או דלמא הואיל וטומאתו קיל אף שכרו גמי קיל תא שמע דהווא גברא דאגר ארביה לסתם יינו יהבו ליה חיטי באגרא אתא לקמיה דרב חסדא א"ל זיל קלינהו וקברינהו (בקב"ר) ולימא ליה בדרינהו אתו בהו לידו תקלה וליקלינהו וליבדרינהו דלמא מזבלי בהו ולקברינהו בעינייהו מי לא תנן אחד אבן שנסקל בה ואחד עץ שנתלה עליו ואחד סייף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו כולם נקברים עמו התם דקא קברי בבי דינא מוכחא מילתא דהרוגי בית דין ניהו הכא לא מוכחא מילתא אימר אינש גנב ואייתי קברא הכא דבי רבי ינאי זפי פירי שביעית מעניים ופיעו להו בשמינית אתו אמרו ליה לרבי יוחנן אמר להו יאות הן עבדין וכנגדן באתנן מותר דתניא נתן לה ולא בא עליה בא עליה ולא נתן לה אתננה מותר נתן לה ולא בא עליה פשיטא כיון דלא בא עליה מתנה בעלמא הוא דיהיב לה ותו בא עליה ולא נתן לה הא לא יהיב לה ולא מידי וכיון דלא נתן לה מאי אתננה מותר אלא הכי קאמר נתן לה ואחר כך בא עליה או בא עליה ואחר כך נתן לה אתננה מותר נתן לה ואחר כך בא עליה לבי בא עליה

רפ"ז לחלק. שטול קס חלק בהם לחסור לפרוע חובו ממעשר שני ואע"ג שגם זה אוכלו כיוצא בזה: ומתני'. דיון נסך דקניס גמי פועל דלא נפיש אגריה חומרא דיון נסך שכרו נסך שאני: לחסור בהנאה כיון נסך ממנו: דטומאתו קיל. כדלמין בלון מעמיקין (לעיל דף ל:) שלש ינות הן יין נסך אסור בהנאה ומטמא עומלה חמורה כזית סתם יין אסור בהנאה ומטמא טומאת משקין כביעית: ארכי. ספיתו: פי קיכרי. בית הקברות: ליבדרינהו. יפורס כמות שהם ל"ל לשרפן: אחו בסו. אינשי לוי תקלה דהדרי ומקטיו להו: וקברינהו. הכי בעינייהו: סוכן נקבין עמו. דכתיב לָשון נבלתו על העץ כי קבור תקברנו אף העץ במשמע והכי אמרינן בספיק

נגמר הדיון ע"ז שומע אני בין הלוג בין מחובר ת"ל כי קבור הקברנו מי שאינו מחובר אלף הקבורה יאל זה שמחובר הקבורה והליקשה הלמחא ע"ז גופיה חסוריה והנחה והקבריה ליה בעיניה ואל חיישינן להקבלה: שאני ההס כיון דקברי עבי דינא. כפית הקבורות המתוקנים כפית דין מוכחא מילחא לכל מאן דמשכת ליה ההס ידע דמהרוגי כ"ד הוא ופירש: וזי פירי שביעית. קודם זמן הביעור: ופרעי להו בשמינית. אשתכח דלכלי עניים בשמינית אחר הביעור חליפי פירות שביעית: יאות הן עבדין. כיון דהיהל שעתא לך הוא הגך בעין וכל חילופין וניהו וכל חילוף דלכלי עניים בשמינית אחר הביעור חליפי פירות שביעית: יאות הן עבדין. כיון דהיהל שעתא שעתא ביאה יהביה ניהלהו כי הדרי יבב לה ההוא טלה מתנה בעלמא הוא: נתן לה וכל בא עליה טו. מפרש ואזיל: אלף ה"ק נתן לה וכל בא עליה. עכשיו אלף לחאר זמן: (רש"י)

תוספות העלה לי פירות לירושלים לחלק. דהוי כמוכר מעשר שני ואסור למכור מעשר שני והרבה משניות מוכיחות במסכת מעשר שני דאסור לעשות סחורה במעשר שני ומסתבר דכל מידי דאין מתחלל עליו זהו סחורה האסורה בו ואינו מתחלל אלא על דבר אכילה ושתייה כדתנן (מע"ש פ"ב מ"א) מעשר שני ניתן לאכילה שתייה וסיכה וקשה דהא תנן בסוף פ"ק דמעשר שני אין לוקחין ממעות מעשר שני בהמה טמאה (ומעשר) כו' משמע אלא מבושין מותרין ועוד תנן התם (פ"ה מ"ב) ולא נתתי ממנו למת ליקח לו ארון ותכריכין הא (לאו) [לחי] דומיא דמת מותר ויש לומר דכל אותם משניות המתירות היינו מן התורה אבל אסור כל עניני סחורה לפי שמצוה לעשות ממנו שלמים ואסור גם לפרוע בו שכר הפועלים והא דאיתא בירושלמי שאסור ג"כ לחי דומיא דמת ומפיק לה מקרא אסמכתא בעלמא הוא ור' יהודה היה מקשה על זה דאמרין בפרק בכל מערבין (עירובין דף כז:): מקרא דנתתה הכסף דדרשי כללי ופרטי ולא מרבינן אלא פרי מפרי וגדולי קרקע לאכילה אבל דבר שאינו של אכילה לא אשכחן דאיתרבי לכן נראה לפרש דכל מקום שמצונו היתר ליקח ממנו שום דבר היינו להיות מעות בקדושת מעשר שני ביד הלוקח כמו גבי שביעית פ' לולב הגזול (סוכה דף מא.) מי שיש לו סלע של שביעית כו' דבעינן שתהא שביעית ביד הלוקח וכו' מ' שמצונו איסור מקח במעשר היינו דרך חילול להיות המעות חולין ביד הלוקח: חמרון דנפיש אגרייהו. פ' ורווחי טפי ודמו טפי לסחורה: שכרו לסתם יינן מהו. לכתחלה ודאי אסור להשתכר בסתם יינן כדאמרין לעיל (דף נו:): דלא ' שרי לדרוך עם העובד כוכבים בגת אי לא ציירי ליריה אלא מיבעיא ליה אם השכר מותר בדיעבד או לא: דאגר לארביה לסתם יינן. תימה מאי ראה מביא מארבא למועל שאני התם דנפיש אגריה ודמי לחמרון ו"ל כי לא היה השכר כי אם מעט לעבוד נהר קטן והוי כפועל: ליקליניהו וליבדרינהו. פ' בלא בי קברי ומשני אתי לזבולו והא דלא הדר פריך וליקליניהו וליבדרינהו בי קברי דהתם לא שייך אתי לזבולי כדכתב (מלכים ב כג) וישלך את עפרה על קבר בני העם וי"ל דהיהא בקבר בנין שאסור בהנאה אבל הכא בי קברי קרקע עולם שאינו נאסר וכן משמע בסנהדרין פרק נגמר הדין (דף מז:): קבריה דרב דהו שקלי מיניה עפרא לאישתא בת יומא: אתי לזבולי. וא"ת ומה בכך הא פסיקין לעיל (דף מט.) כו' יוסי דאמר זה זה גורם מותר (בבבית) דהוי זבל דאסור וקרקע דהיתר ויש לומר שלכתחלה יש לחוש לדברי רבנן שחולקין עליו דאמרין אף הוא נעשה זבל: ולקבריהו בעיניהו. ומסיק לא מוכחא מילתא ואסור וא"ת מאי שנוא מכל הנקברין דחשיב פ"ב דתמורה (דף לג:): שור הנסקל ועולה ערופה ושער נזיר וכל קברי בעיניהו אף בלא בי קברי וי"ל כיון שאין דרך לקבור בשר ושער מוכחא מילתא אבל חיתי אין קבורתן מוכחא דאיכא למימר איניש גנב וקבר ואייתיה הכא וכן דרך עתה לקבור בכורות ונראה שצריך לקברן מעט בעומק פן יבא לחטט אחריהם ולאחר שנעשו עפרא אין לחוש שמא יקחום לזבל בהם דאין דרך לחטט אחר הקברים משום זבל: וזי פירות שביעית מעניים ופרעי להם בשמינית. אישתכח דאכלי. עניים בשמינית לאחר הביעור חליפי פירות שביעית צריך לפרש שהאיסור היה מה שהיו אוכלים אותם בחזקת שלהם דאילו בתורת שביעית אפילו הפירות עצמן יכולין עניים לאכול לכו"ע כדנביא בתוספתא (פ"ח דשביעית) הגיע שעת הביעור עניים אוכלים אחר הביעור ולא עשירים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אחד עניים אחד עשירים אוכלים אחר הביעור אי נמי העניים היו עושים מהם מלוגמא או סחורה ולפיכך הקפידו עליהם אותם שבאו ואמרו לרבי יוחנן: יאות הן עבדין. דכיון דבההיא שעתא לא הוה הגך בעין לא חליפין ניהו ולא הייל עלייהו קדושת שביעית ולפי זה אפילו בשביעית עצמה היו יכולין לפרוע אם כבר אכלו פירות שביעית וההיא דאמרין בלולב הגזול (סוכה דף לט.) דמבלע דמי אתרוג בלולב ה"ה בלא הבלעה אם היה עם הארץ רוצה להקיף עד שיכלה האתרוג ולא היה כאן דמי שביעית ומכאן דקדק הרב רבי אלחנן הלכה למעשה שאם יש ביד ישראל יין נסך ועבודת כוכבים דברים האסורים ומכרן לעובד כוכבים בהקפה ומכרם העובד כוכבים לאחר קודם שיתן לזה ישראל הדמים שהדמים מותרין בדיעבד ואע"פ שהאיסור עדיין ישנו בעולם ועוד הוסיף רבינו יצחק שאפי' לא מכרם העובד כוכבים אלא כיון שמשכסם אצלו קודם שיתן הדמים דקי"ל (לקמן עא.) משיכת עובד כוכבים קונה והוי כמו בא עליה ואח"כ נתן דאנתנה מותר כיון שלא היה ברשותה בשעת הביאה וה"ל לא היתה עבודת כוכבים ברשותה בשעת פריעת המעות ומטעם רבית לא היה לאסור דאותן דבי רבי ינאי היה להם תבואה בביתם וסאה בסאה מותר ביש לו: אלא ה"ק נתן לה ואח"כ בא עליה אתננה מותר. פ' דבגון דאמר לה הילך טלה מעכשיו ובשעת ביאה תהא נגמרת מתנתה ופריך וליחול עלה איסור אתנן למפרע משעה דיהיב לה ומסיק כשקדמה והקריבתו קודם הביאה ופריך היכי דמי בשאמר לה הילך טלה מעכשיו איזה לשון אמר לה אי דאמר לה קני מעכשיו פשיטא דמותר דהא ליתיה בשעת ביאה אבל לשון גירסת הספרים מתנה הוא דיהיב לה קשה קצת דהא לא מתנה הוא שהיי אמר לה לכשתבעל תהא נגמרת כדפרישית ובתמורה (דף כט.) נמי אינו בספרים ואי גרסינן ליה נפרש כן כמו מתנה הוא כיון שהקריבתו כבר: (תוספות)

דף - סג

ליחול עלה איסור אתנן למפרע אמר רבי (אליעזר) כשקדמה והקריבתו ה"ד אי דאמר לה קני לך מעכשיו פשיטא דשרי דהא ליתיה בשעת ביאה ומתנה בעלמא הוא דיהיב לה ואי דלא אמר לה קני לך מעכשיו היכי מצוי מקרבה **ויקרא כז-יד** ואיש כי יקדיש את ביתו קדש אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו אלא דאמר לה להוי גביך עד שעת ביאה ואי מיצטרך לך קני מעכשיו בעי רב הושעיא קדמה והקדישתו מהו כיון דאמר מר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כמאן דאקריבתייה דמי או דלמא השתא מיהא הא קאי ואיתיה בעיניה ותפשוט מדרבי אליעזר דא"ר אליעזר שקדמה והקריבתו דוקא הקריבתו אבל הקדישתו לא דרבי אליעזר גופיה קא מיבעיא ליה מאי מיפשת פשיטא ליה לרבי אליעזר דהקריבתו דוקא אבל הקדישתו לא דהא איתיה בשעת ביאה או דלמא הקריבתו פשיטא ליה והקדישתו מספקא ליה תיקו: בא עליה ואחר כך נתן לה אתננה מותר: ורמינהי בא עליה ואחר כך נתן לה אפילו מכאן עד שלש שנים אתננה אסור אר"נ בר יצחק אמר רב חסדא לא קשיא הא דאמר התבועלי לי בטלה זה הא דאמר לה התבועלי בטלה סתם וכי אמר לה בטלה זה מאי הוי הא מחסר משיכה בזונה עובדת כוכבים דלא קניא במשיכה ואיבעית אימא לעולם בזונה ישראלית וכגון דקאי בחצירה או דקאי בחצירה בא עליה ואח"כ נתן לה הא קניא לה לא צריכא דשויה ניהלה אפותיקי דאמר לה אי מיתניא לך זוזי מכאן עד יום פלוני מוטב ואי לא שקליה באתננך מתיב רב ששת אמר אדם לחמריו ולפועליו לכו ואכלו בדינר זה צאו ושתו בדינר זה ואינו חושש

רש"י ליחול עליה חסור חתן למפרע. שהרי מתחלה ע"מ ביאה נתנו לה: קני מעכשיו. קודם ביאה פשיטא דמותר דלע"ז דע"מ ביאה יהביה ניהלה כיון דמקמי ביאה יהביה ניהלה לכו שכר ביאה הוא: ואי מצטרף לך קני מעכשיו. הלכך איצטרף מתני' לאשמועינן דלע"ז דלמחר לה לא יקנין לך עד שעת ביאה כיון דהלך חמר לה אי מצטרף לך קני מעכשיו הויה לה מתנת חנם כי שקלתייה והקריבתייה: כיון דלמחר מר. (בתוספתא) דקדושין כפ"ק (דף כה:): בעלה זה. כל כמה דיהיב לה הוי חתן דמשתחא קניתייה: בעלה חסם. כי יהיב לה לאחר זמן לכו חתן הוא דהשתחא הוא דקנייה (ליה): עובד כוכבים. לכו כר משיכה דכי כתיבא משיכה ציטרלכ כתיבא או קנה מיד עמוקה: הלא קנייה (ליה). מהשתחא קודם ביאה והיכי קרי ליה בא עליה ואח"כ נתן לה: ואי לא שקליה. כיום פלוני באתננך הלכך בא עליה ואח"כ נתן לה הוא ומינהו חסור ומשעת ביאה שוויה אפותיקי ועמד בחצירה חייב עליה חתן: מתיב רב ששת. לר' ינאי: לפועליו ולחמריו. עובדי כוכבים או עמי הארץ: (רש"י)

תוספות אלא דאמר לה ליהוי גביך. כלומר לא תקני עד שעת ביאה והלכך לא הוי פשיטא דליהוי מותר מאחר שגלה בדעתו שלא תקנה עד שעת ביאה ומשום אתנן נמי ליכא דהא אמר לה אי צריכא ליך קני מעכשיו: או דלמא השתא מיהא קאי בעיניה. ואע"פ שאין אתנן חל על המוקדשין דכתיב לכל נדר פרט לנדר שמא הכא מאחר דאיתיה בשעת ביאה חל איסור אתנן למפרע משעה דיהיב לה ואז לא היה הקדש: והא מחסרה משיכה. מי' ואפי' לר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות הכא גבי אתנן לא קנו כיון שהפקיעו חכמים דאין קניית מעות קונה ואוקמה אמישיכה גם ממנה הפקיעו ואין כאן אתנן כלל ולא דמי לההיא דפרק הזהב (ב"מ דף מח.). נתנה לסיטון מעל שקניית הכסף מועיל דכיון דמעל מן התורה מי יפקיע המעילה ממעות הקדש: בזונה עובדת כוכבים. לא קניא במשיכה וכרשב"ל משני דאמר לעמיתך במשיכה הא לעובד כוכבים בכסף דאילו לר' יוחנן אית ליה לעובד כוכבים במשיכה ומשום דרב חסדא אית ליה פרק הזהב (ב"מ דף מז:). כר' יוחנן הדר משני שינויא אחרינא בחצרה עם טלאים אחרים שלו אע"פ שאינו יכול לדחותה לטלה מן השוק אפילו הכי אין שם אתנן חל אפילו למאן דאית ליה ברירה אלא על המבורר בשעת ביאה: ואינו חושש לא משום שביעית. פי' בקונטרס שמה ימסור דמים הללו למי שחשוד על השביעית ונתניא אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ ומרין הכי מדקאמר בצאו ואכלו ואני פורע אלמא כי קפרע דמי איסורא קפרע ונקראים דמי שביעית ואע"פ שכבר אכלום הכי נמי דבי ר' ינאי כי קפרעי דמי שביעית הם וקשה מי הזקיקו לשנות פירות שביעית ממעשר ויין נסך שהטעם מפני שנראה כמאכיל לפועליו דבר שאינו מעושר או יין נסך ה"ג היה לו לפרש שמאכיל שביעית לפועליו ונמצא פורע חובו מדמי שביעית ועוד תקשי לרב ששת דמפרש טעם הברייתא משום דמי פירות שביעית דלמא אחר הביעור איירי ואיסורא משום דנהנה מפירות שביעית בשעת האיסור דומיא דין נסך דהוי טעמא משום דנהנה מיין נסך אי נמי אפילו קודם הביעור וטעמא משום שפורע חובו מפירות שביעית שקונה פירות שביעית ומאכיל לפועליו ולא דמי כלל לדבי ר' ינאי ועוד קשה בסמוך דמסיק בחנוני המקיפו דמשעבד ליה דכיון דדריכה לאקופי קני ליה דינר גביה פי' דכיון דמקיפו לבעל הבית סמך עליו ומשועבד לו בעל הבית לפי שסמך עליו כל כך דמי שביעית אבל דבי ר' ינאי לא הוה חנוני המקיפו ולא סמכא דעתייהו כולי האי ולא משעבדי להו דבי ר' ינאי מהשתא וכי פריעי להו אחר זמן לאו חליפי שביעית נינהו וקשיא דמדמי לעיל ההיא דר' ינאי לאנתן דבא עליה ואח"כ נתן לה ואוקימנא אפילו עשאו לה אפותיקי ועומד בשעת ביאה בחצרה ואע"ג דמשעת ביאה אישתעבד לה ואין להתיר מטעם שאין השיעבוד על טלה זה אלא על נכסיו וכשיתן לה טלה זה לפצות השיעבוד מנכסיו הוי חליפי אתנן דשרי דאמרין פרק כל האסורין (תמורה דף ל.). דא"כ מאי ראייה מביא לעיל מאנתן על דבי ר' ינאי שאני התם דחליפין מותרין ואילו חליפי שביעית אסורין אלא ודאי אע"ג דמשעבד אינו נתפס באיסור אתנן כלל וה"ה לדבי ר' ינאי אע"ג דמשעבדי ועוד לפירושו לשון קנה לה דינר גביה יתור לשון הוא לא היה לו להזכיר רק משעבד ולא משתעבד לכך נראה לרבינו יצחק לפרש ואינו חושש לא משום שביעית שפורע חובו מפירות שביעית שכבר פרע לו הדינר ואין שום חוב מוטל עליו לפרוע אחר שאכלו האיסור אבל אמר ואני פורע חושש משום שביעית שהוא כאילו לקחם בעל הבית לעצמו ונתנם לפועליו ונמצא פורע חובו מפירות שביעית והשתא אפילו איירי ברייתא לאחר הביעור פריזי פירי אלמא כי קפרע דמי איסורא קפרע ואי איתא דבעלמא לא חשיב דמי פירות שביעית בכי האי גוונא שפורע אחר שכלו הפירות מן העולם גם בכאן לא היה לנו לחשבם כאילו לקחם בעל הבית לעצמו ונתנם לפועליו מאחר שהן לוקחין הפירות מבית החנוני והוא פורע המעות לאחר שאכלום ומסיק תרגמה רב פפא בחנוני המקיפו דמשעבד ליה דכיון דדריכה לאקופי קני ליה דינר גביה פי' דמשעבד ליה שקונה שיעבוד בנכסיו לאלתר כנגד מה שנותן לפועליו והיינו קני ליה דינר גביה דקאמר לשיעבוד הדינר קונה בנכסיו שוה דינר ולא קנין גמור שיוכל להקדישו מעת שקונה הדינר בנכסיו בעל הבית לאלתר כשהן בעין ונותנו לפועליו הוי ליה מה שקונה בנכסיו בעל הבית דמי הפירות ולכך חשיב בעל הבית כלוקח הפירות והריק מחנוני ומאכיל לפועליו בשכרן ולכסוף כשיתן הדמים לחנוני לפצות השיעבוד מנכסיו והיו דמי שביעית אחרון אחרון נתפס ואם היו העניים שלווים מהם דבי ר' ינאי ע"ג ר' ינאי חנוני המקיפו והיה אומר ר' ינאי לבני ביתו צאו ולוו ואני פורע היה נתפס באיסור שביעית מה ש' ינאי פורע להם מטעם זה דפירש אבל הם לא היו כחנוני המקיפו ולהכי לא גמר ומקני להו שיעבוד בנכסיו לאלתר כשנותנין פירות שביעית לבני ביתו דנהי דבתורת ערבות וקבלנות משעבד להם לעניים סובר עתה זה המתיר שאין משעבד בערבות אף בקבלנות רק גוף הערב והקבלן אבל בנכסיו של ערב אין המלוה קונה כלום לאלתר ואפילו שיעבוד אי נמי היה טועה בזה שאין שיעבוד בנכסיו ערב אלא במלוה ולוה אבל אם היה אומר תן לפלוני מנה או הלוחה ויהא קני לו והוא פטור ממך ואני נותן לך או ואני פורע לך שזהו כעין מעשה דר' ינאי דהכא אין כאן דין ערבות אע"ג דאמרין בסוף גט פשוט (ב"ב דף קעד.). תן לו ואני נותן לך אין לו למלוה על הלוחה כלום דמשמע אבל על הערב יש לו מדלאל קאמר אין לו על זה ועל זה לא הוה מסיק אדעתיה השתא מההיא כי הכי דלא אסיק אדעתיה הך דרבא וכי אייתי דרבא חדא מינייהו נקט והתלמוד נושא ונותן לפי טעותו ואמר אבל חנוני שאין מקיפו מאי מותר בו ותו חנוני שאין מקיפו מי לא מישעבד כלומר וכי אין נכסיו משועבדין ממש כדון ערב והא אמר רבא בו' קנה מדין ערב וכשהוא (תוספות)

ב - סג דף

לא משום שביעית ולא משום מעשר ולא משום יין נסך ואם אמר להם צאו ואכלו ואני פורע צאו ושתו ואני פורע חושש משום שביעית ומשום מעשר ומשום יין נסך אלמא כי קא פרע דמי איסור קא פרע הכא נמי כי קא פרע דמי איסורא קא פרע תרגמה רב חסדא בחנוני המקיפו דמשעבד ליה דכיון דאורחיה לאקופי קני ליה דינר גביה אבל חנוני שאין מקיפו מאי מותר אי הכי אדתיני צאו ואכלו בדינר זה צאו ושתו בדינר זה ליפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים בחנוני המקיפו דמשעבד ליה אבל חנוני שאין מקיפו מותר ועוד חנוני שאין מקיפו מי לא משעבד והאמר רבא האומר לחבירו תן מנה לפלוני ויקנו כל נכסאי לך קנה מדין ערב אלא אמר רבא לא שנה מקיפו ולא שנה שאין מקיפו אע"ג דמשעבד ליה כיון דלא מייחד שיעבודיה לא מיתסר אלא הכא אמאי חושש משום שביעית הא לא מייחד שיעבודיה הכא אמר רב פפא כגון שהקדים לו דינר אמר רב כהנא אמריתה לשמעתיא קמיה דרב זביד מנהרדעא א"ל אי הכי אדתיני צאו ואכלו צאו ושתו ואני פורע צאו ואכלו צאו ושתו ואני מחשב מביעי ליה א"ל תני צאו ואני מחשב רב אשי אמר כגון שנטל ביד א"ל רב יימר לרב אשי אי הכי אדתיני צאו ואכלו צאו ושתו טלו ואכלו טלו ושתו מביעי ליה א"ל תני טלו ואכלו טלו ושתו ויתב רב נחמן ועולא ואבימי בר פפי ויתב רבי חייה בר אמי וגבייהו ויתבין וקא מביעיא להו שכרו לשבור בין נסך מהו מי ארינן כיון דרורעה בקימו אסור או דלמא כל למעוטי תיפלה שפיר דמי אר"ג ישבור ותבא עליו ברכה לימא מסייע ליה אין עודרין עם העובד כוכבים בכלאים

רש"י לך משום שביעית. שמה יקחו בו פירות שביעית מן החשוד למכסר ותניא במס' סוטה (דף לט.). אין מוסיפין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר מג' סעודות: וכל משום מעשר. דאם עמי הארץ הם ויקחו שאינו מעושר ונמלא זה מאכילו דהא איהו לא ספי להו מידי אלא פרימי יהב להו: ולא משום יין נסך. אם עובדי כוכבים הם ונמלא מאכילין יין נסך והרי מזונוהיהו עליו ונהנה מיין נסך: ואני פורע. הוי איהו לוקח האיסור ומאכילו דהשתא לא סליק נפשיה מינייהו דפרימי: המקיפו. סרגיל אכלו בהקפה: דמשעבד ליה. האי בעל הבית משעבד דיהיב חנוני פירי והוי כנותן מיד ליה: קני ליה דינר גביה. חנוני סמך על זה שכבר הכיר בו שכל מקום שישנו הדינר קניו לו לחנוני הלכך חליפי ניהו אכל הגך דבי ר' ינאי כיון דהגך עניי דמזופי להו פירי לאו חנוני הרגיל להקישן ניהו לא סמכא דעמיה כולי האי ולא משעבד ליה דבי ר' ינאי הלכך כי פרע לחרט זמן לאו חליפי שביעית ניהו: אי הכי. דטעמא משום מקיפו הוא אכל אין מקיפו שרי: אדתיני. רישא דמהדר תנא דבאר היתרא ולא אשכח אלא כלאו ואכלו בדינר זה סליק מינייהו נפשיה דפרימי: ליפלוג ולתני. היתרא שפי' בדללא סליק ונגון אלא ואכלו ואני פורע ובחנוני שאין מקיפו ללא משעבד ליה האי בעל הבית מידי ש"כ היכי דנסתלק לגמרי: ותו חנוני שאין מקיפו. הוי היבב לשלוחיה דבעל הבית: מי לא משעבד. ליה בעל הבית מהשתא דקא שריית להו לדבי ר' ינאי משום האי טעמא: והאמר רבא האומר לחבירו תן מנה לפלוני ויקנו נכסאי לך. באותו מנה נכסאי לך. באותו מנה ונתן: קנה. הלוקח את נכסיו של זה זהו אע"ג דלא מטא הנאה האי מנה ליה: מדין ערב. מההוא דינר דמחייב ערב לשלומי אע"ג דלא מטי הנאה ליה והאי נמי לא שנה אלא אע"ג דלאו חנוני המקיפו הוא כי יהיב ליה לשלוחיה משעבד ליה האי: אלא אמר רבא. לא הוינו טעמא דכרייתא משום שיעבודא ובמקיפו דלפילו אין מקיפו איכא שיעבודא ומיהו לדבי ר' ינאי כל תקשי דבין מקיפו בין אין מקיפו: אע"ג דמשעבדי ליה. נכסיה לשלומי: כיון דלא מייחד שיעבודיה. שכל ייחד לו מיד מעות לכך לאו חליפין ניהו ולא מיתסר: ה"ג והכא אמר רב

פפא וכל גרסיון אלף הכל דקתני חושף אמר רב פפא: כשהקדים לו, בעל הבית דינר לחנוני קודם שקטל חלכו להקטיל מדבעל הבית הקטיל וחסורא לדיה הוא: ולא פורע. הו כבד פרע: ולמי מחשב מנעו ליה. אני אעשה לו חשבון ממה שהקדמתי לו: נשאל. מיד החנוני ונתן להם להקטיל חיוסו ספי לכו חסורא ולאו משום פרעון דלאחר זמן הוא חלף לקננהו במשיכה ושהתחם שלקח יין נסך והקטילו לפועלו אלף הגר דבי רבי ינאי כי שקלי פירי שקנת היתר הוא וכו פרעו לאחר זמן בשעת חסורו שביעית לאו חליפין ניהו לזיתופסו: לאו. משמע שאינו הולך עמה: לשבזו ביון נסך. לשבזו חבית ולשפוך את היין: מהו. שיהא שכרה מותר: מי אמרין כיון. דשראל זה רוצה בקיומן של חביות האלו שלא ישתכרו עכשוו מאלוהים עד שישכרום הוא ויטול שכרם חסור: אין עוררין. אין חופרין: (רש"י)

תוספות תולה הדבר שאומר קנו נכסי לך תולה הקנין בדין ערב אלמא משמע שדין ערב הוא שנכסי הערב משתעבדין למלוה בשעת ערבות ולא גופו לבד ולפי טעות האחר נמי יש להוכיח ששייך בו דין ערבות אפי' בענין זה שאמר תן לפלוני מנה ואני פורע לך אלא לא שנה מקיפו. ול"ש אין מקיפו משתעבד וקונה חנוני דינר גביה ואפי' כיון דלא מייחד שעבודיה לא מיתסר דלא חשיב דינר הקנוי להם בעניים של ר' ינאי דמי שביעית ומה שנחשב בצאו ואכלו ואני פורע בקונה הפירות והיין והאכיל לפועלו ואע"פ שבמשיכתו לא נתכוונו אלא לזכות לעצמו ואף החנוני נתכוון בדעתו להקנות לעצמו רק שיחזור על בעל הבית לא בשביל שמשפירע יחשוב דמי הפירות דהא אינם בעין בשעת הפרעון שהקדים לו דינר לזכות לו בעצמו בדמי הפירות כשיתנם לפועלים ובלא קושיא דרבא היה יכול להקשות כיון דאתה מתיר בדבי ר' ינאי מטעם חנוני שאין מקיפו מה היה מדמה ר' יוחנן היא דאתנן לדבי ר' ינאי אף לפי טעותו שאין משועבד ערב אלא גופו ולא נכסיו אי נמי לא משתעבד אלא במלוה שאינו פטר המקבל ויש שם דין ערבות אבל לא בנותן שפטר המקבל וסומך על חבירו שמוצה ליתן לו ויחזור עליו ולכן לא היו פירות שמינית שפורע ר' ינאי דמי שביעית מ"מ לא חשב באתנן שכר ביאה אע"פ שלאחר ביאה נותנה לה הלא בשעת ביאה נקנה הטלה בטלה זה במקום שמעות קנות או דקאי בחצרה א"כ גם בטלה שם ישתעבדו נכסיו בשביל הטלה ועוד כי דבר פשוט הוא שכל המקבל מעות מחבירו בשביל חפץ שיתן לו שנכסיו משועבדין לו דלא גרע ממלוה שהנכסים משתעבדים לו כי אין להתיר שם מטעם חליפי אתנן כדפי' אלא משום הכי אייתי דרבא דניחא ליה לאקשווי על מעשה דר' ינאי גופיה יותר מעל הראיה דאתנן: כשהקדים לו דינר. הא דלא פריך ליפלוג בד"א כשהקדים לו דינר דניחא ליה לאוקומי כולה במקדים: תני טלו ואכלו טלו ושתו. וא"ת אדמפליג בין דינר זה לדינר סתם לפלוג בין טלו ואכלו לצאו ואכלו י"ל דרישא רבותא קמ"ל דכי אמר להם טלו ואכלו בדינר זה והם נתנו הדינר לחנוני אע"פ שנשא ונתן ביד מותר דאינו אלא שלוחו של חנוני וסיפא רבותא קמ"ל דאע"פ שבשעה שנותן להם האיסור לא קא יהיב לחנוני ולא מידי וס"ד דשליחותיה דחנוני קעביד קמ"ל כיון שלבסוף הוא פורע איגלאי מילתא שהוא קונה האיסור ומדידה קאבלי: וייתיב רב חייה בר אמי גבייהו. ר"ת היה מדקדק שבכל מקום שהוא אומר וייתיב פלוני גבייהו מזכירו כן לפי שהוא הורה להם דבר חדוש וכאן לא דבר רב חייה בר אמי קמיהו אלא רב נחמן שהשיב להם ואומר כי זה המעשה היה עם אותו דכתובות (דף ח. ה.) אמר להו רב חייה בר אמי תנינא אשתו ארוסה וכו' ועל אותו דבר הוצרכו והתלמוד קב הדברים על סדר המסכתות: אין עוררין עם העובד כוכבים בכלאים. הרב ר"ת דחק להביא ראיות דכלאים ועלה נוהגין בשל עובד כוכבים וכולן דחיות הן אך הביא ראיה מההיא דלעיל אסרו גבינות העובדי כוכבים מפני שמעמידין בשרף ערלה ודוחק הוא לומר שמעלה של ישראל הן לוקחין אכן ראיה גדולה הביא ר"ת מירושלמי דסוף ערלה וסוף קידושין דתנן מצות התלויות בארץ אין נוהגות אלא בארץ חוץ מן הערלה והכלאים ר' אליעזר אומר אף החדש ר' יונה בעי ולמה לא תנינן אף החלה א"ל ר' יוסי לא אתיא מתני' אלא דברים שנוהגין בישראל ועובדי כוכבים חלה בישראל נוהגת ועובדי כוכבים אינה נוהגת פי' המקשה ס"ל דחלה בזמן הזה דאורייתא כרבנן דפליגי עליה דרב הונא בריה דרב יהושע בפרק שני דכתובות (דף כה. ושמ) שמעינן מיהא דערלה וכלאי החדש נוהגין בשל עובדי כוכבים ואפי' בחוצה לארץ שנוהג בה חדש כדקי"ל נמי במנחות (סח:): [נע"ע תוס' קידושין לו: ד"ה כל מצוה]: אין עוררין עם העובד כוכבים בכלאים. אין לפרש האי כלאים היינו כלאי הכרם ומייתי ראיה מכלאי הכרם דאסירי בהנאה ליון נסך דאסור בהנאה דלמעוטי תיפלה שפיר דמי דא"כ כ' מוקי לה כרבנן ופריך מאי אריא לעקור אפי' לקיים נמי שרי והלא משתכר הוא באיסורי הנאה אם הוא מקיים ואין לומר דלחכי שרי לפי (תוספות)

דף סד

אבל עוקרין עמו כדי למעוטי את התיפלה סברוה הא מני ר' עקיבא היא דאמר המקיים בכלאים לוקה דתניא המנכש והמחפה בכלאים לוקה ר"ע אומר אף המקיים מ"ט דר"ע אמר קרא שדך לא תזרע כלאים אין לי אלא זרע מקיים מנין ת"ל לא כלאים ואילו למעוטי תיפלה שרי לא הא מני רבנן היא אי רבנן מאי אריא עוקרין אפי' קיומי נמי שפיר דמי הכא במאי עסקינן כגון דקא עביד בחנם ור' יהודה היא דאמר ליתן להם מתנת חנם אסור מדרבי יהודה נשמע לר"ע לאו אמר ר' יהודה אסור ליתן להם מתנת חנם אבל למעוטי תיפלה שפיר דמי לר"ע נמי אע"ג דא"ר עקיבא המקיים בכלאים לוקה למעוטי תיפלה שפיר דמי ותו לא מידי הדור יתבי וקמבעיא להו דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מהו מי תופסת דמיה ביד עובד כוכבים או לא אמר להו רב נחמן מסתברא דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרין מדהנהו דאתו לקמיה דרבה בר אבוח אמר להו זילו זבינו כל מה דאית לכו ותו איתגייורו מ"ט משום דקסבר דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרין ודלמא שאני התם דכיון דדעתיה לאיגורוי ודאי בטלה אלא מהכא ישראל שהיה נושה בעובד כוכבים מנה ומכר עבודת כוכבים והביא לו יין נסך והביא לו מותר אבל אם אמר לו המתן לו עד שאמכור עבודת כוכבים ואביא לך יין נסך ואביא לך אסור מאי שנה רישא ומאי שנה סיפא אמר רב ששת סיפא משום דהוה ליה כי רוצה בקיומו וכי רוצה בקיומו כה"ג מי אסיר והתנן גר ועובד כוכבים שירשו אביהו עובד כוכבים גר יכול לומר לו טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות טול אתה יין נסך ואני פירות אם משבאו לרשות הגר אסור אמר רבא בר עולא מתני' בעבודת כוכבים המתחלקת לפי שבריה תינח עבודת כוכבים יין נסך מאי איכא למימר בחרס הדרייני והלא רוצה בקיומו שלא יגנובו ושלא יאבדו אלא א"ר פפא ירושת הגר קאמרת שאני ירושת הגר דאקילו בה רבנן גזירה שמא יחזור לקלקולו

רש"י אלף עוקרין. להשליכן לזיבוד ור"ע ג' דרובה בקיומן שלא יעקרו מאלוהים עד שיעקרום הוא: סברוה. האי דקתני עוקרין: אפילו לר' עקיבא דלמר המקיים בכלאים לוקה. דלם זרעו אחר וכל זה ועשה להן סייג וגדר כדי לקיימן לוקה אלמלא אסור להיות רוצה בקיומן: המנכש והמחפה. לאחר זריעתו חופה עפר עליהן כדרך כל הזרעים: לוקה. דהיינו נמי זרע דמה דרכו של זרע לזמנתי פירי מכוין הו נמי לזמנתי פירי מכוין: ת"ל לא כלאים. כלאים דהרבעה קא דריש מדמך כלאים דלא תרביע גבי שדה דרשינן (מו"ק דף ג:) כלאים שדך לא מללח כתיב בהמתך לא תרביע כלאים ולא תזרע שדך כלאים ש"מ שדך כלללים דלעיל נמי דרשינן ומשמע דמזיהר הכתוב שלא יהו כלאים בשדה ואילו עוקרין שרי למעוטי תיפלה א"ע ג' דרובה בקיומן עד שיעקרום הוא ויטול שכרו: רבנן הוא. ללא חיפכת להו אי רוצה בקיומן אלף יין נסך דאסור להיות רוצה בקיומן דשראל מלוה לבטל עבודת כוכבים ותשמישהו אימר לך דאסור: ומאי אריא עוקרין. מדאלטריד למשירי עוקרין משמע דהו רוצה בקיומן דמיעוט תיפלה הוא שרי אלף קיום גמור אסור ואי רבנן אפי' קיום נמי שרי: לעולם רבנן היא. והאי דליתריד למשירי עוקרין לאו משום אסור רוצה בקיומן אלף משום אסור חסור חנם ור' יהודה היא דאמר בפ"ק (לעיל כ. ה.) אסור ליתן להם מתנת חנם ואשמעינן דלמעוטי תיפלה שפיר דמי: ומקשינן והי נמי דבי יהודה היא מדרבי יהודה דשרי אסור דדיה גבי מיעוט תיפלה נשמע לר"ע ג' דרובה בקיומן קיום משום מיעוט תיפלה וגבי יין נסך נמי משום מיעוט תיפלה שרי: ותו. ליכא לאקשווי מניה: דמי עבודת כוכבים. עובד כוכבים שמוכר עבודת כוכבים דמיה מה מה בהנאה: ותו איתגייורו. בואו והתגייורו ללאחר שתגייורו אסור למכור לם עבודת כוכבים שבידכם אלמלא כי מזבין ליה בהיותו עובד כוכבים שרי ללחנהו כה"ג מה שהוה גר: בטלו להו מקודם. ועובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים הלכך דמיה מותרין דהו בטלו: מותר. אלמלא דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותר: מאי שנה רישא כו'. בעיין איפשוט מיהו מתני' היכי מיתרלה: מפני שרואה בקיומה. עד

שימכנה העובד כוכבים: טוב אתה עובדת כוכבים. אלמלא דגד רואה בקיומה של התשתית עד שיטול מידו כנגדה מותר: המתחלקת לפי צרכיה. של זהב או של כסף שלם תשגב ויחלקו לך כשצרכים ללא איכפת לנגר בשציתתה: יין נסך מאי איכפת למימנו. הא ודאי אם יתקבר ילכד וקתני טוב אתה יין ודאי פירות: בחרם הדרייני. ללא איכפת לך להיין בלוע בחרם ופולטו כשקורו במים: (רש"י)

תוספות שאין תופסין דמיה דא"כ היכי מייתי ראה מתחילה מכלאים לין נסך אלא ודאי בכלאי זרעים מיירי וכן משמע מדמייתי עלה קרא דשדך לא תזרע כלאים והלכך אין להביא ראה מכאן דכלאים נוהגין בשל עובדי כוכבים דע"כ בארץ מיירי דאי בחוצה לארץ כלאי זרעים שרו אף לישראל ואם כן נוכל לדחות דאתא כמאן דאמר אין קנין לעובד כוכבים בא"י: סברוהו הא מני ר"ע היא. פירוש אפי' לר"ע דאי לרבנן לחודיהו מאי איריא עוקרין אפילו מקיימין נמי שרי אלא תנא עוקרין לר"ה ואפילו לר"ע וכן רישא דתניא אין עוקרין לר"ה ואף לרבנן דאי לר"ע ליתנין אין מקיימין וכו' ש אין עוקרין: רבי עקיבא אומר אף המקיים. פירש בקונט' שעשה להם סייג וגדר בקוצים כדי לקיימן ויפה כוון דהא פ"ב דמכות (דף כא:): מוכיח דר"ע אית ליה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ודלא כפירוש הערוך שפירש מקיים בהנחה כלכאים ליגדל בתוך שדהו לוקה אית ליה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וא"ת היאך ס"ד להוכיח בלעקור היה אסור אי לאו למעוטי תיפלה לפי שרצה בקיומן כדי להשתכר מדאסר לקיים התם הוא עושה מעשה באיסור שעושה הגדר אבל הכא אין כאן מעשה כלל באיסור וי"ל דמ"מ מחשבתו משויא ליה מעשה כיון שהוא עושה מעשה לבסוף כשהוא עוקר דודאי אם אינו עוקר אינו עובר כיון שאין עושה שום מעשה שיהא ניכר בו אבל עוקר מראה שרצה במה שהוא ולכך היה אסור דדמי למקיים אי לאו טעמא דמעוטי תיפלה: מדרבי יהודה נשמע לר"ע. ה"ה דמרבי יהודה היה יכול להוכיח אלא בעי לאסוקי מילתיה על ר"ע דאירי ביה: מסתברא דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרין. ונראה הטעם כי מה שעבודת כוכבים תופסת דמיה משום דכתבי חרם כמוהו כל שאתה מהיה ממנו כמוהו ובישראל דוקא נאמר ולא לבני נח והא דאסרינן לעיל בפ"ק (דף יב. ושם ד"ה דכוותה) דמי עבודת כוכבים היינו כשדעתו לקנות מן הדמים עבודת כוכבים אבל כשכא להתגיר או לפרוע חובו מותר: זבינו כל מאי דאית לכו ותו וכו'. ומה שלא היה אומר להם לבטלה בשבירה ויכולו למוכרה בגרות לפי שהיה דעתם למוכרה שלימה ביוקר לעובדיה והא דאמרינן לעיל פרק ר' ישמעאל (דף גג.) מוכרה לעובדיה לא בטלה שאני הכא כיון דדעתיהו לאיגוריי אינם חוששין בה ובטלה ולא הווי דמי עבודת כוכבים: ודלמא שאני התם כיון דדעתיהו לאיגוריי ודאי מבטל להו. הקשה הרב רבי אלחנן תינח עבודת כוכבים דשייך בה ביטול היו יכולין למכור והיו הדמים מותרין אלא מיין נסך דלא שייך בה ביטול ואפילו הכי קאמר להו זבינו כל מה דאית לכו ואם כן תפשוט בעיין דהא משמע מתוך הברייתא דישיראל שנושה בעובד כוכבים שמוכר עבודת כוכבים ואביא לך יין נסך ואביא לך אלמא דין אחד לשניהם והשתא ליכא למתלי טעם ההיתר משום ביטול דהא ביין נסך לא שייך ביטול וי"ל דלעולם היה פשוט להן היתר יין נסך יותר מדמי עבודת כוכבים דחמירא איסורא: אבל אם אמר לו המתן ואביא לך אסור. רבינו יצחק היה מדקדק מזה הלשון המתן לי כלומר אינך יכול ליפרע ממקום אחר וצריך אתה להתמין עי שממכור אז הוא ודאי אסור דרוצה הוא בקיומו כיון שאין לו ערב ממנו ואף אין לו נכסים אחרים שיכול ליקח חובו מיד עליהם אבל אם יש לו ערב או שיכול ליפרע ממקום אחר אין אמירתו של עובד כוכבים מועלת כלום דאם לא כן כל עובד כוכבים יוכל להפקיע חובו מיד ישראל: (תוספות)

ב - סד דף

תניא נמי הכי בד"א שירשו אבל נשתתפו אסור הדור יתבו וקמיבעיא להו גר תושב מהו שיבטל עבודת כוכבים דלמא מבטיל דלא פלח לא מבטיל או דלמא כל דבר מיני' מבטיל והאי בר מיניה הוא אמר להו רב נחמן מסתברא דלמא מבטיל דלא פלח לא מבטיל מיתבי ישראל שמצא עבודת כוכבים בשוק עד שלא באתה לידו אומר לעובד כוכבים ומבטלה משבאתה לידו אינו אומר לעובד כוכבים ומבטלה מפני שאמרנו עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבירו בין עובדה ובין שאין עובדה ומאי שאינו עובדה אילמא אידי ואידי עובד כוכבים היינו שלו ושל חבירו אלא לאו עובדה עובד כוכבים ומאי שאינו עובדה גר תושב וש"מ גר תושב נמי מבטל לא לעולם אימא לך אידי ואידי עובד כוכבים ודקאמרת היינו שלו ושל חבירו רישא זה זה לפעור זה זה למרקוליס סיפא זה לפעור זה למרקוליס מיתבי איזהו גר תושב כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים דברי ר"מ וחכ"א כל שקיבל עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח אחרים אומרים אלו לא באו לכלל גר תושב אלא איזהו גר תושב זה גר אוכל נבילות שקבל עליו לקיים כל מצות האמורות בתורה חוץ מאיסור נבילות מייחדין אצלו יין ואין מפקדין אצלו יין ואפי' בעיר שרובה ישראל אבל מייחדין אצלו יין ואפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים שמנו כינוי שמנו כינוי ס"ד שמן מי קא הוי יין נסך אלא יינו כשמונו ולשאר כל דבר הרי הוא כעובד כוכבים רבן שמעון אומר יינו יין נסך ואמרי לה מותר בשתייה קתני מיהא ולשאר כל דבריו הרי הוא כעובד כוכבים למאי הלכתא לאו דמבטל עבודת כוכבים כעובד כוכבים אר"י בר יצחק לא ליתן רשות ולבטל רשות וכדתניא ישראל מומר משמר שבתו בשוק מבטל רשות שאין משמר שבתו בשוק אין מבטל רשות מפני שאמר ישראל נתן רשות ומבטל רשות ועובד כוכבים עד שישכור כיצד אומר לו רשותי קנויה לך רשותי מבטלת לך קנה ואין צריך לזכות רב יהודה שדר ליה קורבנא

רש"י גר תושב. אינו עובד עבודת כוכבים ובר מיניה של עובד כוכבים הוא בכל שאר עבודת כוכבים. קאמר דזה מבטל ירחתו של זה ורע"פ שהמבטל לא עבד את זה ועולם כי אם שלו הוא עובד: היינו שלו ושל חבירו: זה חבירו של זה לפעור. זה יש לו פעור שלו זה יש לו פעור שלו ואשמעין יראת דזה מבטל פעורו של חבירו זה מבטל פעורו של חבירו וסיפא אשמעין דלפילו זה לפעור זה למרקוליס מבטל זה את של חבירו: אלו לא באו לכלל גר תושב. קתני ישראל מזוים להחיותו שהרי אף עובדי כוכבים גמורים נטוו על עבודת כוכבים ועל שאר המצוות: כל שאוכל נבילות. ושאר כל המצוות מקיים און מפקדין אצלו יין צביתו לזמן מרובה דאיכא למיתש לאיחלופי ביין שלו שהוא אסור דקתני סופא יין כשמונו: אבל מייחדין אצלו יין. ישראל מניח בהתנו עד שילך כדי מיל או יותר מה שאין כן בעובד כוכבים דהאי כיון דלא פלח לא נגע ולא מנסך ולמגע עובד כוכבים דלתי מעלמא צביתו לא חיישין דכיון דאין לו הגאה בכך אינו מניחו ליגע ולאחלופי בזמן מועט ליכא למיתש: שמנו כינוי. משמע שמנו אסור כינוי ולהחמיר בלו: ושמונו מי הוי נסך אלא יינו. מותר בהגאה כשמונו וקודם שהותר השמן דלכילה קאי אבל בשתייה אסור: יינו יין נסך. דאין מקפיד על מנוע עובד כוכבים: הרי הוא כעובד כוכבים. דכיון דלא מל חשוד הוא לכל החורה: ליתן רשות. שאינו יכול ליתן רשות לישראל אר"י שכר ממנו מערב שבת: משמר שבתו בשוק. דכפרהו ורע"פ שהוא מומר להלל שבת כשנוגע: נותן רשות. אם היה פתח ביתו פתוח לחצר שקיבל דין זה ושכן ולא עירב עמנו מבטל להם את רשותו של חצר ואם לא ביטל אסור להוציא מבתיהם לחצר דהוה להו מוציאין מרשות המיוחדת לכל אחד לרשותו שיש לזה חלק בה וחכמים גזרו שלא להוציא מרשותו לרשות חבירו: כיצד. ישראל הנותן רשות אומר רשותי קנויה לך זה נוטלה ממנו ומוציא לחצר: קנה. הנוטל באמיתה בעלמא בלא מתן מעות: ואין צריך לזכות. על ידי קנין: קורבנא. תשורה: (רש"י)

תוספות תניא נמי הכי. מי' כמו שמתרץ רב פפא דירושת גר אקילו בה רבנן דאילו מרישא דגר ועובד כוכבים שירשו דיכול לומר טול עבודת כוכבים ליכא למשמע לה דהוה אמניא דבדין הוא מטעם ברירה אבל מברייטא דנשתתפו מייתי שפיר דודאי אין טעם ההיתר מכח ברירה דאם כן אף בשנשתתפו היה מותר ומשום הכי בפרק קמא דקידושין (דף יז:): אחר שהוכיח ירושת גר דרבנן מההיא דגר ועובד כוכבים הוצרך להביא תניא נמי הכי שלא תדחה ראייתו אצל טעם ברירה: מסתברא דלמא מבטל דלא. פלח לא מבטל. והא דאמרינן לעיל פרק כל הצלמים (דף מב.) שישראל היה יכול לבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים אי לאו טעמא דלמא מובה לה והווי מבטל לה היינו דוקא לרשב"ל ור' יוחנן פליגי עליה: איזהו גר תושב כו'. במסקנא קאמר דהיינו להחיותו וא"ת והלא מיד שעבר שבע מצות חייב מיתה דאזהרת בני נח

היא מיתתן בלא עדים והתראה י"ל דכל זמן שלא דוהו בית דין אינו חייב מיתה תדע דהא אמרינן. העובדי כוכבים לא מעלין ולא מורידין: אחרים אומרים כו'. על כרחך אחרים דהכא לאו היינו ר"מ דהא פליג עליה וכן מצינו בכמה מקומות אחרים במחלוקת אצל ר"מ וי"א אצל ר' נתן: אין מפקדין אצלו יין ואפי' בעיר שרובה ישראל. פירש רש"י לפי שאין מקפיד על מגע עובד כוכבים והקשה ר"ת על זה דא"כ אפילו ליחד נמי לפי שעה עד שילך כדי מיל או יותר כמו שפירש בקונטרס עצמו היה לנו לאסור דע"כ בהודיעו שהוא מפליג מיירי דאי לא הודיעו אף בעובד כוכבים מותר אם כן למה לא ינחש למגע עובד כוכבים הרגיל בחנותו כיון שאינו מקפיד לכן נראה לר"ת כמו שפירש רש"י והגיה בפירושים שלו ומחק הטעם לפי שאינו מקפיד וכתב אין מפקדין לזמן מרובה דאיכא למיחש לאיחלופי ביין שלו שאסור כדקתני סיפא יינו בשמנו ונראה שרש"י חזר בו מטעם ראשון משום דמדתלי אסור יינו בשמנו משמע שאין לאוסרו כ"א מטעם חתנות ואי לא היה מקפיד על מגע עובד כוכבים היה לאסור אסור גמור אבל מייחדין אצלו יין ישראל מניחו בחנותו עד שילך כדי מיל או יותר מה שאין כן בעובד כוכבים דהא כיון שלא פלח לעבודת כוכבים לא נגע ולא מנסך עד כאן היה כתוב בפירושו והוסיף רש"י והגיה ולמגע עובד כוכבים דאית מעלמא בביתו לא חיישינן דכיון דאין לו הנאה בכך אין מניחו ליגע ולאחלופי בזמן מועט ליכא למיחש ולפי זה הפירוש אין להוכיח בבירור שיהא מותר מגע גר תושב בינו של ישראל להתירו בשתיה ויש ליישב פירוש הקונטרס ראשון דאין מפקדין בביתו יין לפי שאינו מקפיד על מגע שרגילין העובדי כוכבים ליכנס בביתו וע"ג דיינו כשמנו אלמא שמקפיד על מגע עובד כוכבים מדשרי בהנאה בשל עצמו אבל בשל ישראל אינו מקפיד א"כ הא דיינו כשמנו בידוע שלא נגע בו העובד כוכבים אבל מייחדין יין בחנותו אפילו הודיעו שמפליג כדי מיל או יותר בזמן מועט ליכא למיחש למגע עובד כוכבים שאין העובדי כוכבים רגילים ליכנס בתוך החנות ולמגע עצמו לא חיישינן כיון דלא פלח לא נגע ולא מנסך ולגנוב נמי כדי לשתות לא חשיד כיון שקבל עליו שבע מצות מיהו לר"מ שלא קבל עליו אלא שלא לעבוד עבודת כוכבים צריך לומר אע"פ שגזרו על יינו לא נזרו על מגעו ביין של ישראל אבל רבינו יצחק כתב מייחדין אצלו יין אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים פירוש דמותר בשתיה והא דלא תנא בהדיא מגעו מותר דרבותא קמ"ל דאפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים לא חיישינן שמא יגע בו עובד כוכבים אע"פ שרוב עובדי כוכבים מצויין שם כיון שאין מניחו אלא לפי שעה ואין מפקדין כו' ה"פ כדפיר' בקונט' בהגהה כתב רבינו יהודה משה היה בנר אחד שמל ולא טבל טבילה כראוי ועמד בבית ישראל ימים רבים ונגע בינו והתירו רבינו יצחק בשתיה כפירושו דגר תושב מגעו מותר בשתיה כל שכן זה שמל וקבל עליו מצות ואע"ג דאמרינן לעיל עבדים ובני שפחות שמלו ולא טבלו עושין יין נסך היינו לפי שאימת רבן עליהם ואינם מתגירין בלב שלם כדפירש לעיל (דף נז.) גבי שיקוע עבודת כוכבים ועוד ראה דאמרינן לעיל (דף נט.) גבי גרים שמלו ולא טבלו ולא הכריזו על בניהם שהם ממזרים ואע"פ שמסתמא נוגעין ביין לא היה מקפיד על יינם כמו במזוג עובדי כוכבים ושתי ישראל ועוד בשל סופרים הלך אחר המקל בסתם יינם בשתיה וה"ה במגען ואפילו ללישנא דקאמר יינן כשמנו היינו משום חתנות אבל על מגעו בשל ישראל לא יקפיד אע"פ כן לא רצה רבינו יצחק להקל: (תוספות)

דף סה

לאבידרנא ביום אידם אמר ידענא ביה דלא פלח לעבודת כוכבים א"ל רב יוסף והתניא איזהו גר תושב כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים כי תניא ההיא להחיותו והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן גר תושב שעברו עליו י"ב חדש ולא מל הרי הוא כמין שבעובדי כוכבים התם כגון שקיבל עליו למול ולא מל רבא אמטי ליה קורבנא לבר שישך ביום אידם אמר ידענא ביה דלא פלח לעבודת כוכבים אזל אשכחיה דיתבי עד צואריה בוורדא וקיימן זונות ערומות קמיה א"ל אית לבו כה"ג לעלמא דאתי א"ל דידן עדיפא טפי מהאי א"ל טפי מהאי מי הוה א"ל אתון איכא עליכו אימתא דמלכותא אנן לא תהיו עלן אימתא דמלכותא א"ל אנא מיהא מאי אימתא דמלכותא איכא עלי עד דיתבי אתא ההוא פריסתקא דמלכא א"ל קום דקביע לך מלכא כי נפיק ואזיל א"ל עינא דבעי למיחזי לבו בישותא תיפקע א"ל רבא אמנן פקע עיניה דבר שישך אמר רב פפי איבעי ליה למימרא ליה מהאי קרא [תהילים מה-ג] בנות מלכים ביקרותיך נצבה שגל לימינך בכתם אופיר אמר ר"ב בר יצחק איבעי ליה למימרא ליה מהכא [ישעיה סד-ג] עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו: שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת: ואע"ג דלא א"ל לעיתותי ערב ורמינהי השוכר את הפועל ולעיתותי ערב אמר לו העבר חבית של יין נסך ממקום למקום שכרו מותר טעמא דא"ל לעיתותי ערב אין כולי יומא לא אמר אביי כי תנן נמי מתניתין דאמר לעיתותי ערב תנן רבא אמר ל"ק הא דאמר ליה העבר לי מאה חביות במאה פרוטות דא"ל העבר לי חבית חבית בפרוטה והתניא השוכר את הפועל ואמר לו העבר לי מאה חביות במאה פרוטות ונמצאת חבית של יין נסך בביניהן שכרו אסור חבית חבית בפרוטה ונמצאת חבית של יין נסך בביניהן שכרו מותר: השוכר את החמור להביא עליה יין נסך שכרו אסור: הא תו ל"ל היינו רישא סיפא איצטריכא ליה שכרה לישב עליה אע"פ שהניח עובד כוכבים לגינו עליה שכרו מותר למימרא דלגין לאו דינא הוא לאותוביה ורמינהי השוכר את החמור שוכר מניח עליה כסותו ולגינתו ומזונותיו של אותו הדרך מכאן ואילך חמר מעכב עליו חמר מניח עליה שעורים ותבן ומזונותיו של אותו היום מכאן ואילך שוכר מעכב עליו אמר אביי נהי דלגין דינא הוא לאותובי מיהא אי לא מתובי ליה מי אמרינן ליה נכי ליה אנרא דלגינתו ה"ד אי דשכיח למזבן חמר נמי לעכב ואי דלא שכיח למזבן שוכר נמי לא לעכב אמר רב פפא לא צריכא דשכיח למיטרח ולמזבן מאונא לאונא חמר דריכה למיטרח ולמזבן שוכר לאו דריכה למיטרח ולמזבן אבוח דרב אחא בריה דרב אקא

רפ"ז לאבידרנא. סם העובד כוכבים: בוורדא. במרחץ של וורדים: עינא דבעי למיחזי לבו בשותא. עין המתאווה לראות רעתם תעקר שרי הקב"ה ממלך כל תאוותם שאף שיתחכם מהכריתו: ביקרותיך. לכבוד לך לישראל קח מבשר נביא: עין לא ראתה. זולתי עין של הקב"ה את אשר יעשה למחכה לו לא נראה כבוד וגדולה דוגמתה: ואע"ג. להעבדת חבית לאו לעיתותי ערב לאחר שנסלם כל זמן שזכר פועלו לאל קודם גמר זמן שכיחותו אמר לו העבד חבית של יין נסך קחני מתניחין שכרו מותר בתמיה: ולעיתותי ערב. דכבר נתחייב לו כל שכרו קודם העבדת חבית: רבא אמר. לעולם דלא אמר ליה לעיתותי ערב: ולא קשיא. מתני' דקתני מותר כגון העבד לי חבית בפרוטה ונמצאת חבית של יין נסך ביניהן שדי פרוטה לנהירא א"כ לא שקיל מיד עובד כוכבים ואיך משתרו דהא לא שייך שזכר ההוא חבית בהדי אינך דכל חדא קנין אגרא בפי נפשא: ובדייתא דכי לא אמר ליה לעיתותי ערב הוא כל שכרו אסור כגון דלמור ליה העבד ק' חביות בק' פרוטות דכל כמה דלא אעבריהו לכולהו לא יהיב ליה מידי הלכך כולי אגרא שייך ביה: והתניא. בניחוחא: סיפא אצטריכך ליה. לאשמועינן דאגרא לאו אלגין מקבל ליה ושרי: לגינו. שן על יין נסך לאו דריכה לאותוביה הלכך אגרא לאו עליה קא מתיהב: שן אותו הדרך. אפילו הוא מהלך ג' ימים: מי אמרינן ליה. לחמר נכי ליה פתח לו שכר הלגין וכיון דכי לא מותיב לא מנכי כי מותיב נמי אגרא לאו עליה מתחייב ושרי: ה"ד. דשוכר מניח עליה מזונות כל הדרך וחמר אינו מניח אלא מזונות יום אחד: אי דשכיח למזבן. בדרך הליכות מוצאין מזונות ליקח כל שעה: מאנא לאונא. ממשע למסע מהלך יום אחד כמו נטל ועבר תחת אונן דסנהריב: (רפ"ז)

תוספות ביקרותיך. פי' בקונטרס לכבוד לך לשון יקר אבל בתהלים פירש ביקרותיך לשון ביקור וכן. (וזה המדבא) יהיה לי לבקר ואע"פ שהי"ד יתירה מנויה היא במסורת עם יו"ד של מי נתן למשיחה כלומר מבקרות לך ועומדות לשרתך: טעמא דא"ל לעיתותי ערב כו'. הא דלא משני מתני' כרשב"ג דאמר. ימכר כולו חוץ מדמי יין נסך וכאן נמי שכרו. מותר חוץ מדמי חבית דניחא ליה לאוקמי כרבנן אי נמי שכרו מותר משמע כל שכרו אי נמי בהא אפילו רבן שמעון ג' במילאיל מודי דהתם אין דרך ליקח יין מן העובד כוכבים והכא דרך בני אדם ליקח שכר מן העובד כוכבים ויש לאסור כל השכר וחילוק זה יש בירושלמי ולעיל ס"פ כל הצלמים (דף מט:) גבי ארג בו את הבגד ולפי התירוך דניחא לאוקמא כרבנן ניחא דלא תיקשי נוקמה כר"א דאית ליה לעיל יש פדיון לעבודת כוכבים ויוליך הנאה לים המלח אף בלא זה וה גורם וקיימא לן כוותיה ולתירוק האחר נמי יש לומר שכרו מותר משמע בלא פדיון: הא דאמר ליה העבר לי ק' חביות בק' פרוטות. ובהא אסרה ברייתא כי לא אמר לו לעיתותי ערב דכל כמה דלא אעבריהו לכולהו לא יהיב ליה מידי הלכך כוליה אגרא שייך ביה כן לשון הקונט' משמע הא א"ל לעיתותי ערב מותר ואע"ג שהיא מאותם חביות שהתנה עמו וקשה דמ"מ שזכר האיסור מעורב בכל ההיתר לכן נראה לפרש ולעיתותי ערב אחר שהשלים קבלותו אמר לו כן ואשמעי' שאע"פ שלא עשה עמו

תנאי חדש אלא על פי תנאי הראשון הוא מעביר בפרוטה לפי חשבון מאה במאה פרוטות וס"ד שהכל שכן אחד הוא ונמצא בשכרו מעורב שכן יין נסך קא משמע לן דשרי והוה ליה כמעביר ביום של אחריו מאחר שכבר השלים קבלתו: ה"ג. ר"ת שוכר מניח עליה כסתו מלשון כסת ולא גרס כסתו דדבר פשוט הוא וכי ילך ערום ואם תפרש כסתו שניה שיש לו אם רגיל ללושה פשיטא שמותר ואם בא להתייר אע"פ שאינו רגיל היה לו לפרש אלא כסתו גרס והוא כסת קטנה שיושב עליה או נתן תחת ראשו למראשותיו וכר הוא הגדול ששוכב עליו והעולם טועים שאומרים לקטן כר ולגדול כסת וראיה ממסכת תמיד (פ"א מ"א) איש כסתו בארץ וכן תנא בכלים (פ' כ"ח מ"ה) כר שעשאו סדין וכסת שעשאו מטפחות וגם במקרא (יחזקאל יג) למתפרות כסתות על כל אצילי ידיים וכו' הוה לשכוב עליו כדמשמע פ' השולח (גיטין דף מו) ושם) רשב"ל היה שוכב על מעים ואומר בתי כרסי כרי וכן פ"ב דעירובין (דף ק): ונעשית כר לבעלה והא דכתיב (בראשית לא) ותשימם בכר הגמל אותו כר עברי של עבט כדמתרגמינן בעביטא דגמלא וחור כרפס (אסתר א) אותו כר היה גדול כמטות המוצעות לכבוד הבית: מאונא לאונא. פ"י ממסע למסע ממהלך יום למהלך יום כמו. נטל ועבר תלתא אונין דסנחריב והא דאמר' [בסנהדרין] (דף צד): עשר משעות נסע אותו רשע באותו היום בתרגום אינו חושב כי אם ערים גדולות והא דכתיב גבע מלון לנו דמשמע שלנו שם לילה אחת שמא מקצת אלו הלכו תחילה ולנו מקצת במקומות הללו והוא ושאר החיל הבאים אחרים עמו עברו עד ירושלים והלכו הכל ביום אחד לפי

לפי שהיה ממחר להיות שם באותו היום: היום: (תוספות)

ב - סה דף

הוה שפ"ך להו חמרא לעובדי כוכבים ואזיל מעבר להו מעברא ויהבו ליה גולפי באגרא אתו אמרו ליה לאביי א"ל כי קא טרח בהתיירא קא טרח והא רוצה בקיומו דלא נצטרו זיקי דמתני בהדיהו א"ג דמייתו פריסדקי בהדיהו והא קא מעבר להו מעברא דקא טרח באיסורא דא"ל למבוריא מעיקרא א"ג דנקיטי ביה קיטרי: מתני' יין נסך שנפל ע"ג ענבים ידיו והן מותרות ואם היו מבוקעות אסורות נפל ע"ג תאנים או על גבי תמרים אם יש בהן בנותן טעם אסור ומעשה בביתו בן זונן שהביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של יין נסך ונפל על גביהן ושאל לחכמים והתירום זה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם אסור

כל שאין בהנאתו בנותן טעם מותר כגון חומץ שנפל ע"ג גריסין: גמ' מעשה לסתור חסורי מחסרה והכי קתני אם נותן טעם לפגם הוא מותר ומעשה נמי בביתו בן זונן שהיה מביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של יין נסך ונפל על גביהן ובה מעשה לפני חכמים והתירום והוא כרי דחייטי דנפל עליה חביתא דיין נסך שרייה רבא לזבוניה לעובדי כוכבים איתיביה רבה בר ליואי לרבא בגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנה לעובד כוכבים ולא יעשה מרדעת לחמור אבל עושה אותו תכריכין למת מצוה לעובד כוכבים מ"ט לא דלמא אתי לזבוניה לישראל ה"נ אתי לזבוניה לישראל הדר שרא למיטחינהו ולמפינהו ולזבוניהו לעובדי כוכבים שלא בפני ישראל תנן יין נסך שנפל ע"ג ענבים ידיו והן מותרות ואם היו מבוקעות אסורות מבוקעות אין שאין מבוקעות לא אמר רב פפא שאני חייטי והאיל ואגב צירייהו כמבוקעות דמיין

רש"י הוה שפ"ך להו חמרא לעובדי כוכבים. הוא היה מוכר להם יין ודרך למוכרי חביות של יין ליתן גם החביות ללקוחין והכי אמרינן בהמפקיד (ב"מ מ): איכא גולפי ושרייהו שהלוקח מוכר בחנות משהכר בהן לבד מה שהוא משהכר ביין ורב איקא הוה שפ"ך להו מגולפי שלקחו ממנו והיהו ביזקי לדיהו ומעבד. להן את מעבד המיס: ויהבו ליה גולפי. דזון מנייה בלגרא: כי קא טרח. לטפוף: כדזיקה קא טרח. שהיו אינו נאסר עד שמגיע לקרקעית של זיקי לדיהו זיקי של עור גולפי של חרס ולקמיה פריך הא קא מעבד להו מעבדא דהיינו לאחר שנקשר: והא רוצה בקיומו. לאחר שנקשר: דלא נצטרו זיקי. שלא יתקעו הגודות שלהם וילטרכו גולפי ולא יהיו להו ניהליה: דמתני בהדיהו. דאי נמי מלטרזו זיקי לא יחבו להו גולפי: א"ג פריסדקי נקיטי בהדיהו. כלים רקים לקבל היון היואלא מן הגודות כשהן מתקעין דלא איכפת להו אי מלטרזו זיקי: דל"ל למבנוריא מעיקרא. רב איקא ריש נהרא הוה ור"ל למבנוריא לספן מעיקרא הרי ימים רבים כל עת שגיגו אנשים הללו העבירים בחנם: קיטרי. קושרי סימן הוא מוסר להם ומכירים הספן ומעבירם ואיך לא טרח מני: מתני' ידיו. כמים ואם היו מבוקעות אסורות: וכן יין שנפל לתוך החומץ כו' לא גרס: גרוגרות. תאנים יבשים: כל שבהנאתו בנותן טעם. שנהגה בטעמו של איסור דהיינו בנותן טעם לשבח אסור וכל שאין בהנאתו בנותן טעם שנהגה בטעמו: כגון חומץ שנפל לתוך גריסין. לנותן טעם לפגם הוא מותר: וכן היו עושין כו' לא גרס' במתני' גמ' מעשה לסתור. יש אדם שמביא ראויות לסתור את דבריו קתני אם יש בהן בנותן טעם אסורות והדר תני מעשה לגרוגרות והתירו: גרוגרות. היו פוגמו: שאבד בו כלאים. שחבדו כלאים חוט אחד ואין מקומו ניכר: ולא ימכרו לעובד כוכבים. כדמפרש שמה יחזור וימכור לשראל וה"נ איכא למיחש שמה יחזור וימכרם לשראל: תכריכין למת. דכתיב בתמים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המלכות: ולמפינהו. דהו לא זכין להו ישראל מעובד כוכבים דפתן אסוריה: שלא בפני ישראל. דאי חזי ישראל לשראל חכמיה מזכין ליה לעובד כוכבים דהר זכין ליה איהו מיד עובד כוכבים דכבר פת של היתר היא ששראל אפאה: כרייהו. סק שחייטין: כרייהו. לטון מילטרזו זיקי (לעיל ל:). (רש"י)

תוספות כי קא טרח בהתיירא קא טרח. פרש"י דין נסך לא הוה עד דמטיין לקרקעיתו דזיקי לדיהו והא דלא מיתסר העליון בהנאה בנצוק כרשב"ג לקמן (דף עד). דאמר יין ביין ימכר כולו חוץ מדמי יין נסך שבו וק"ל כוותיה ואפי' היה נשאר יין משלהם בתוך כלים אין לאסור של מעלה בנצוק ולומר שטורח באיסורי הנאה ולדברי ר"ת דפסק נצוק אינו חיבור לא קשיא מידי ולקמן (דף עב). בשמעתין דנצוק נאריך בעה"א א"ג מיירי הכא שהריקו כלים יפה שאינו יין נסך עד שיגע: פריסדקי. פ"ח של חרס כדים ריקים ולשמה יבקעו שניהם כולי האי לא חיישין: ואם היו מבוקעות אסורות. בירושלמי מפרש דמיירי בענבים המחוברים לאשכול אבל אם ניטל העוקץ הוה כמבוקעות מפני נקב הנשאר בזנבו: ה"ג בסדר המשנה יין נסך שנפל ע"ג ענבים ידיו והם מותרות ואם היו מבוקעות אסורות ומעשה בביתו בן זונן שהיה מביא גרוגרות כו' זה הכלל כל שבהנאתו כו' כגון חומץ שנפל לגריסים כו' עובד כוכבים שהיה מעביר כו' עכ"ל רבינו שמואל ופ"ז צריך לפרש שמקשה בגמרא מעשה לסתור על נפילת יין בענבים קאי דגרוגרות דמו למבוקעות אבל לספרים דגרסי במשנה נפל ע"ג תמרים ותאנים אם יש בהם בנותן טעם אסור ומעשה בביתו כו' ופריך בגמרא בפשיטות מעשה לסתור דפריך דגרוגרות לתאנים ומשני דין ע"ג גרוגרות נותן טעמא לפגם וקשה שהיה לו לומר חסורי מחסרה והכי קתני בד"א בתרמיס ותאנים לחים אבל עירובן נותן טעם לפגם הוא ומעשה כו' ובספר ר"ת לא הוה גרס ליה: איתיביה רבה בר ליואי לרבא. כי האי פירכא פרכה רבה בר ליואי לרבא גבי ההיא ארבה דטבעא בחישהו בפסחים (דף מ): דשרייה רבא לזבוני לעובדי כוכבים והדר ביה רבא צ"ל שאחר שני המעשים אלו הקשה לו אך התלמוד קבע פירכא על שניהם כי אין נכון לומר שטעה [רבא] שתי פעמים: הבגד שאבד בו כלאים. וא"ת לביטיל ברובא כדפריך בשילהי תמורה (דף לד). גבי שער בכור ושער זזיר שארג בבגד ושם היה בטל לא אלא דמוקי לה. בשופרתה שהיא דבר חשוב ולא בטל ותיירך ה"ר יוסי בר יוס טוב דשאני כלאים דכל עיקרן אין אוסרין אלא ע"ג עירוב שהרי שניהם היתר לכך אוסר עירובן ולא בטלי וא"ת והרי בשר בחלב דכל אחד לחוד שרי ועירובן אסור ואפי"ה בטל כדאמרינן פ' כל הבשר (חולין דף קח). טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר אם יש בנותן טעם וכו' ויש לומר דשאני בשר בחלב דגלי קרא בהדיא דבטיל כדאמרינן התם דרך ביטול אסרה תורה: הרי זה לא ימכרו לעובד כוכבים. דוקא אבד גרין שמה ימכרו לישראל וכן לא יעשו מרדעת לחמור שמה יקבעו בגדו ויתפרנו עליו אבל בכלאים דאי ליכא למיחש מידי כדתנן (במס' כלאים פ"ט משנה ד) מרדעת החמור ותכריכי המת אין בהן משום כלאים ודוקא בהצעה כגון מרדעת החמור שהוא יושב עליה וטעמא לפי שהוא דרבנן כדאמרינן ב"פ דביצה (דף יד): דאי יעלה עליון אבל אתה מותר להציעו ותחתך אבל בהעלאת אסור כדתנן ולא יעלנה על כתיפו אפילו להביא עליה הזבל והצעה צריך נמי לזוהר שלא יחא בשאר נוגע בהם ואע"פ שהצעה נמי גזרו חכמים אפילו עשר מצעות זו על גב זו וכלאים תחתיהם גזירה שמה תיכרך נימא על בשרו מ"מ הכא לא גזרו: אבל עושין אותו תכריכין למת מנחה. וה"ה בלא אבד כדתנן במס' כלאים (פ"ט מ"ד) שהבאתי וא"ת הא איכא לזנוק לרש כדאמרינן גבי ציצית פ' התכלת (מנחות דף מא). וההיא שעתא דאי רמינן

לוח משום לועג לרש פי' באותה שעה שיקברוהו יטילו בו ציצית משום לועג לרש שנראה שאינו חייב במצות וי"ל דשאני ציצית שהיא שקולה כנגד כל המצות ואיכא לועג טפי ורבי יהודה היה אומר דההיא דמנחות (דף מא.) אליבא דשמואל דאזיל לטעמיה דאית ליה אין מצות בטילות לעתיד לבא נמצא כשיעמרו הצדיקים בלבושים יהיו בלא ציצית ויש כאן עבירה והא דתלי טעמא בלועג לרש לפי שבא ליתן טעם שהעומדים יש להן וא"כ הן לועגין שאינן חשובין כו'. והוא א"י לעשותו ושמואל מוקי הך דהכא כדברי ר' ינאי. דלא שרי אלא לסופדו אבל לקוברו בכלאים אסור מטעם דפרישית ולפי' החילוק ניהא מנהגינן ונאנו מסירין הציצית מטלית המתים דקיי"ל כרבי יוחנן דפליג אדבי ר' ינאי ושרי אף לקוברו ולטעמיה דאית ליה מצות בטילות ועוד סמך למנהגינן ממס' שמחות (פ' ג) שצוה אבא שאלו התירו תכלת מאפיליוני ועל פי ספרים החיצוניים אנו נוהגין כמה דברים כגון ויחל משה בלילי תענית ובמגילה (דף לא.) תנינן קללות וברכות ורבינו יצחק היה מחלק לראשונים שהיו להם בחייהם דהוו זיהרי במצות ציצית כל ימיהן אי לא רמינן ההיא שעתא הוי לועג כלומר לא קיימו אבל האידיא דלא זיהרי בציצית כולי האי אדראה אי רמינן הוי לועג לומר שקיים ולא קיים ואפילו לאותן שקיימו אין להטיל שלא לבייש האחרים כדאמרין במסכת נדה (דף עא.) בראשונה היו מטבילין ע"ג נודות מתות והיו חיות מתביישות התקינו שיהו מטבילין הכל: ולמפיניהו ולזבוניהו לעובדי כוכבים שלא בפני ישראל. ואין לחוש שמה יאכלו העובדי כוכבים וישראל בקערה אחת כל אחד מפתו (כדאמרין). [בככתבין] פ' אין מעמידין (דף לה:) דלא חמירא פת של עובדי כוכבים מדמאי שמוטרי בתעורבות כיון דלא שיכיא לא גזרינן למידי: (תוספות)

דף - סו

חמרא עתיקא בענבי דברי הכל בנותן טעם חמרא חדתא בענבי אביי אמר במשהו ורבא אמר בנותן טעם אביי אמר במשהו בתר טעמא אזלינן אידי ואידי חד טעמא הוא דהוה ליה מין במינו ומין במינו במשהו ורבא אמר בנותן טעם בתר שמא אזלינן והאי שמא לחד והאי שמא לחד וה"ל מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בנ"ט תנן יין נסך שנפל ע"ג ענבים כו' קס"ד חמרא חדתא בענבי מאי לאו בנ"ט לא במשהו הא מדתנינן סיפא זה הכלל כל שבהנתנו בנותן טעם אסור כל שאין בהנתנו בנותן טעם מותר מכלל דבנותן טעם עסקינן ואביי מתנינן בחמרא עתיקא בענבי חלא דחמרא וחלא דשיכרא וחמירא דהיטי וחמירא דשערי אביי אמר בנותן טעם בתר טעמא אזלינן והאי טעמא לחד והאי טעמא לחד והוה ליה מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בנותן טעם ורבא אמר במשהו בתר שמא אזלינן והאי חלא מיקרי והאי חמרא מיקרי והאי חמירא מיקרי וה"ל מין במינו וכל מין במינו במשהו אמר אביי מנא אמינא לה דבתר טעמא אזלינן דתניא תבלין ב' וג' שמות והן מין אחד או מין ג' אסורין ומצטרפין ואמר חזקיה הכא במינו מתיקא עסקינן הואיל וראוין למתק בהן את הקדירה אי אמרת בשלמא בתר טעמא אזלינן כולי חד טעמא הוא אלא אי אמרת בתר שמא אזלינן האי שמא לחד והאי שמא לחד ורבא אמר לך דאמיני ר"מ היא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי מאיר מניין לכל איסורין שבתורה שמצטרפין זה עם זה שנאמר דברים יג לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בכל תאכל חלא לגו חמרא דברי הכל בנותן טעם חמרא לגו חלא אביי אמר במשהו ורבא אמר בנותן טעם אביי אמר במשהו

כ"ט חמרא עתיקא. טעמו ניכר בענבים: חמרא חדתא. בנותן טעם וכל היכא דליקמא נותן טעם ואין טעמו ניכר הוה שיעורא בקשים: חלא דחמרא וחלא דשיכרא. חד לחיסור וחד דהיתר: חמרא חדוטי וחמירא דשערי. חד לחולין וחד דהיתר ונפלו זה לחד זה: ועל מין במינו במשהו. לקמן פסקינן דלא הליכא הכי אלא חלא חפילו מין במינו בנותן טעם חוז' מטביל ויין נסך: תבלין גנים וג' שמות והן מין אחד או מין ג' אסורין ומצטרפין. ה"ג במסכת ערלה ג' שמות והן מין אחד כגון פלפל לבן פלפל שחור פלפל חמור או מין ג' וג' שמות יש להן אסורין ומצטרפין אם נפלו לקדירה ולא כדאי להכיל ולא כדאי להכיל ונצטרפו והיכא וכו' של איסור מצטרפין לזכרה ואמר חזקיה הכא דקאמר מין ג' וג' שמות להן מצטרפין אע"ג דתלמיך מיני ניהא ובשמה נמי לא שוי: במיני מתיקא עסקינן. שכולן טעמן מתוק ומש"ה מצטרפין וטעמון שוה למתק בהן הקדירה: וכך אמר רב הונאה ר"מ היא. ואע"ג דלא שוה לא בשמה ולא בטעמא קאמר למצטרפין ודחוקיה ליתא: חלא שנפל לגו חמרא. חלא לחיסור לגו חמרא דהיתר דברי הכל בנותן טעם דכי נפיל לגויה לא הוי דמי לגויה לא כדאי כחלא ולא בטעמא שאין היין מטביל ריח החומץ עד שנתערב לתוכו ולא החומץ מטביל ריח היין משום דרובא חמרא: חלא חמרא לגו חלא. משעה ששקע לאחור הכלי נהפך היין כדאי לריח החומץ וקודם שנתערבו היו שני ביניהם: (כ"ט)

תוספתו מכלל דרישא בנותן טעם עסקינן. יש שהיו מפרשים דכל. איסור דהוה במשהו לא אמרינן ביה נותן טעם לפגם מותר דהא אין לך טעם בלא יותר ממשהו באלף ה"ה נותן טעם לפגם ומפרש כאן מכלל דבנותן טעם עסקינן דלכך מותר בשאין בהנתן בנותן טעם דאי במשהו הא אפילו לפגם אסור ואין ראייה מכאן דלא דייק הכא אלא מדמפליג בסיפא בהכי מכלל דרישא בנ"ט דבהכי איירי מתני' ועוד דמשהו מין במינו אין הטעם בטל כלל אפילו באלף כיון שהטעם שוה אבל לפגם הטעם בטל ובחמץ בפסח ולפרי דגריס במשהו כרב (פסחים דף ל.) אע"ג דשלא במינו אסור במשהו אע"פ שהטעם בטל מ"מ אין לאסור טעם לפגם שלא יהא טפל חמור כד העיקר דשלא במינו אינו אסור אלא אסור מינו אלא ודאי אין חילוק דכל נותן טעם לפגם מותר: תבלין של ב' וג' שמות אסורין ומצטרפין. מ"ה אם נפלו לקדירה ולא כדאי להכיל ולא כדאי להכיל ונצטרפו ותיבלו והם של איסור מצטרפין לאוסרה וקשה דלפי' משמע דחידא מלתא היא ולישנא דברייתא משמע דתרי מיילי ניהא לכן פירש רש"י דאסורין דקאמר ר"ל אסורה העיסה או הקדירה בנתינת טעם ומצטרפין בדבר יש לאסור ואפי' בלא נתינת טעם כגון שנפלו לתוך חולין ויש בו מתאים לבטל אחד מן האיסורין אפי' לא בטיל עד שיהו בו מתאים מן השנים ואי"ת אמאי תני תרוייהו אסורין ומצטרפין ליתני מצטרפין לחד ושפיר שמעינן תרוייהו בין בלא בין ביבש וי"ל דאי הוה הני הכי ה"א דר"ש דפליג בסיפא בתרוייהו פליג בין להצטרף לנותן טעם בקדירה בין להעלות באחד ומאתים מש"ה תני תרוייהו לאשמועינן דר"ש לא פליג בנתינת טעם לקדירה אלא מודה דמצטרפין (בדחז"י) דאע"ג דלא גזרו על תערובת דמאי אפי' קאמר שאני שאור ותבלין דלעמא עבידי ולא בטיל והא דטעמא לא בטיל לא בעי למימר דלא בטיל כלל אלא דלא בטיל כדן שאר איסורים אבל בטל דהאי שפיר כי דיעינן דהאי דנתבטל הטעם כגון ביורה גדולה: תבלין של שנים וג' שמות והם מין א'. פריש"י כגון פלפל לבן פלפל שחור פלפל ארוך והם מין א' וכולן קרוין פלפלין או ג' מיני תבלין כגון פלפל וכמון וקמנון וקשה על זה דבמס' ערלה (פ"ב מ"ג) קתני סיפא ר"ש אומר בין ג' שמות והם מין אחד בין ג' מינים והם שם אחד אינם מצטרפין ולפי' דפי' דשמות לשון שם ממש בשלמא ג' שמות והם מין א' משכחת לה כדפי' אלא ג' מינים והם שם אחד היכי משכחת לה כיון דשם ר"ל שם ממש וע"ק דבכל דוכתא הוי פירוש שם איסור כמו השמות הללו. (דאזוהו נשך ב"מ דף ע"ד)) לכן נראה דשמות דקאמר היינו שם דאיסור כמו לא מן השם הוא זה בסוף פ' הזורק (שבת דף קכ.) גבי יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ה' חטאות וה"פ הכא תבלין של שנים וג' שמות כגון פלפל כדלכא ופלפל דערלה ופלפל דתרומה דתלתא איסורין וכולן מין פלפלין הם או ג' מינים פלפלים וקמנון ושאר מינים וכולם איסור אחד והשתא ניהא דמשכחת שפיר ג' מינים והם שם אחד כגון מאיסור אחד פי' מתרומה או מערלה או מכלאי הכרם וכן משמע בירושלמי דתנן בפ"ב דמס' תרלה התלמוד ותרומת מעשר והחלה והבכורים מצטרפין זה עם זה וקאמר עלה בגמ' לה"ש נצרכא דאע"ג דאמר ר"ש אין ב' שמות מצטרפין מודה הכא שכולם שם תרומה משמע בהדיא דשמות היינו איסורין. ורבא אמר הא מני ר"מ היא. ואי"ת א"כ מאי איריא מיני מתיקא דאמר חזקיה אפילו בלא מיני מתיקא נמי מצטרפין משום דכל מה שתיעבתי לך כו' ופרש"י דה"ג אליבא דרבא ליתא לדחוקיה דמוקי לה במיני מתיקא דוקא ול"ג דא"כ אין הלכה כחזקיה מדפליג רבא עליויהו והוא בתראה ובשבת ס"פ ר"ע (דף פט:) משמע שהתלמוד תופס עיקר הא דחזקיה דקא פריך התנן תבלין של ב' וג' שמות כו' ואמר חזקיה במיני מתיקא שנו כאן מדקא פריך תלמודא ממילתיה דחוקיה ש"מ דהלכה כמותו לכן נראה לרבא נמי דמוקי לה כו' כר"מ איתא לחזקיה ואע"ג דאמר ר"מ כל איסורים שבתורה מצטרפין ואפילו בלאו מיני מתיקא משום דריש כל מה שתיעבתי לך כו' ה"מ כשהאיסורים בעין ואז דאי מצטרפין חצי זית מזה וחצי מזה לחייב אפילו אינם שוים במתיקא אבל כשהם מעורבין בתבשיל שאינם בעין כי היא תבלין ב' וג' כו' ומיירי שמתבטל בהם בקדירה אפילו ר"מ מודי לחזקיה דדוקא במיני מתיקא מצטרפין כיון שהם שוים למתק הקדירה אבל אם אינם שוים במיני מתיקא לא מצטרפין כיון שאינם שוין בנתינת טעם בקדירה שזה בא למתק זה בא לחזק: כל שתיעבתי לך כו'. ואפילו למ"ד לאו שבכללות אין לוקח עליו ה"מ כגון עליו ולחובן דמפיקי מכל אשר יעשה מגפן היין וכן חי ומבושל בחמי טבירה דמפיקין מכלי אם צלי אם שאל היכא דהאיסור מפורש כל אחד לבדו כגון בכל איסורי דעלמא אי חזינן מהכא שמצטרפי לא חשבינן ליה לאו שבכללות: ורבא אמר בנותן טעם ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא. תימה דקשה הלכא אהלכא דקיי"ל

כרובא לגבי אביי וק"ל כ"י' יהושע בן לוי נמי דאמר פרק המוכר פירות (ב"ב דף צו.) דריחיה חלא וטעמא חמרא חלא ור' יוחנן אמר דריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא (כרב כהנא) וי"ל דהתם איכא לישנא אחרינא ודרומאי מתני איפכא דר' יוחנן אמר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא ורבי יהושע בן לוי אמר חמרא כרובא דהכא ומכאן נראה דמותר לקדש בע"ש על היין שריחו חלא וטעמיה חמרא: חמרא: (תוספות)

דף סו

ריחיה חלא וטעמא חמרא חלא והוה ליה מין במינו וכל מין במינו במשהו רבא אמר בנותן טעם ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא והוה ליה מין בשאינו מינו וכל מין בשאינו מינו בנותן טעם האי בת תיהא עובד כוכבים בדישראל ש"י ישראל בדעובד כוכבים אביי אמר אסור רבא אמר מותר אביי אמר אסור ריחא מילתא היא רבא אמר מותר ריחא לאו מילתא היא אמר רבא מנא אמינא לה דריחא ולא כלום הוא דתנן תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת לפי שאין טעם כמון אלא ריחא כמון ואביי שאני התם דמיקלא איסוריה אמר רבי מרי כתנאי הרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר ור' יהודה מתייר רבי יוסי מתייר בשל חיטין ואוסר בשל שעורים מפני שהשעורים שואבות מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר ריחא מילתא היא ומר סבר ריחא ולא כלום הוא לרבא ודאי תנאי היא לאביי מי לימא תנאי היא אמר לך אביי לאו מי איתמר עלה אמר רבה בר בר חנה אמר ר"ל בפת חמה וחבית פתוחה

רש"י ריחיה חלא. יין זה סמוך לעירובו היה ריחיה חלא וטעמיה חמרא וכתב ריחיה חזלין וכשהתערבו הוא ליה מין כמינו: כה תיהא. נקב נוקבים כמגופת חבית להריח את היין לברוקסו ים וכו' להתקיים: להריח עובד כוכבים בין ישראל שפיר דמי: הפת מותרת. לזרים: שאין בה טעם כמון חלא ריח כמון. ואי נשקס דהוסק לא חוכפת דתרומה אין איסוריה איסור הגללה: רבי מאיר אוסר. לפי ששקפה את ריח היין: לרבה. דלמר לאו מילתא היא ודלוי על כורחיה כתנאי חמרה למילתיה ולא דברי הכל היא דהא ר"מ אוסר וליכא למימר איסור חלא נשקס ריחיה: לרבי. דלמר מילתא היא: לימא כתנאי היא. מי אמרינן ר' יהודה לית ליה דלבי או דלמא לעולם אית ליה וטעמא דרבי יהודה הכל דקסבר אין ריח היין נכנס בפת אבל כה תיהא דריח נסך נכנס בגוף מודי: (רש"י)

תוספות בת תיהא. פ"ה נוקבין נקב במגופת חבית להריח מיהו לשון בת קשה ופר"ח שיש קנה שקוע תוך החבית ובוטל חוץ ומניחין לתוך קנה קטן כמין דד ומריחין דרך אותו דד ומש"ה נקט בת וגם יש ליישב פרש"י שבתוך אותו נקב שנקבו במגופת נותנין קנה קטן ומריחין דרך אותו קנה ומש"ה קרי לה בת: עובד כוכבים בדישראל שפיר דמי. וקמ"ל דלא גזרינן אטו ישראל בדעובד כוכבים דאסר אביי: ישראל בדעובד כוכבים רבא אמר מותר. צ"ל דמיירי שאין העובד כוכבים נותן לו שטר ולא מחזיק לו טובה דחזקת טובה נמי חשיבא הנאה ונמצא משתכר באיסורי הנאה: אביי אמר אסור ריחא מילתא היא. וחשיבין ליה כשותה אבל אין לומר דחשיבין נהנה דאי"כ מאי פריך מכמון של תרומה שנכנס ריחו בפת של ישראל שאני תרומה דשריא לישראל בהנאה שאינה של כלוי כי הכא דליכא אלא ריחא דמיירי שלא הסיק ישראל את התנור דאי"כ כלה התרומה אלא שכהן הסיקו אלא ודאי הכי פליגי אי חשיבין כשותה או לא וטעמא דרבא דלא חשיב ליה כשותה לפי שהריח נכנס בפניו ומזיקו והקלקלו רבה על התקון ושרי כדאמרינן פ"ק דחולין (דף ח.) גבי סכין של עבודת כוכבים מותר לטעום בו משום דקלקלו רבה על תקונו אבל זילוף של יין נסך ודאי אסור דהויה הנאה גמורה כדאמרינן בפ"ק דפסחים (דף כ:) שותים מלוג בסלע ומזלמים מלוג בשתים אבל כשתיה ודאי לא מחשיבין ליה לזילוף מדמתירין בפ"ק דפסחים (דף כ:) זילוף היין של תרומה טמאה ואי כשתיה חשיב ה"ל שותה תרומה טמאה שבמיתה אלא זילוף הנאה לחוד הוא דחשיב ומיתסר גבי יין נסך ולא דמיא לבת תיהא שהריח יוצא דרך הנקב ונכנס בחוץ בגופו ומזיק אבל זילוף הריח מתפזר: רבא אמר מותר ריחא לאו מילתא היא. פרק כיצד צולין (פסחים דף עז:) פליגי נמי רב ולוי בריחא גבי בשר שמן שצאלא עם בשר נבילה רב אסר ולוי שרי והתם חבית מגופה ומותר לכ"ץ שם רש"י ואע"ג דתניא כוותיה דרב דאסר מ"מ הלכה כלוי דדאי משום דרבא סבר כוותיה הכא גבי בת תיהא והלכה כרבא לגבי אביי ופסק כך רש"י פרק כיצד צולין ולא נראה דהתם קאמר דעובדא הוה בההוא ביניתיא דאיטווא בהדי בישראל ואסוריה רבא מפרזקא למיכליה בכותחא ומעשה רב וגם מר בר רב אשי אוסר שם אפילו במילחא והלכה כמותו בר מתרי מילי וע"ק דאי פליגי אביי ורבא בפלוגתא דרב ולוי א"כ ה"ל לאיתויי פלוגתייהו התם לכ"ץ דודאי הלכה כרב דהתם דריחא מילתא היא והלכה כרבא נמי הכא גבי בת תיהא דריחא לאו מילתא היא ואביי נמי דהכא דריחא מילתא היא א"ל אנא דאמרי אפילו כלוי דאמר התם ריחא לאו מילתא היא דשאני הכא שהוה נהנה ומריח מן האיסור היין עצמו הלכך כלוי דאמר כאלו שותה מן היין עצמו אבל התם אינו אלא ריח האיסור נכנס בתוך ההיתר והוא אוכל את ההיתר ובהא אפילו אביי מודה דריחא לאו מילתא היא ורבא נמי דהכא א"ל אנא דאמרי אפי' כרב דאמר התם ריחא מילתא היא דשאני הכא שהריח מזיק לו לפי שנכנס בגופו ולכן אמר דריחא לאו מילתא היא הלכך בין אביי בין רבא דהכא מצו סברי בין כרב בין כלוי דהתם והשתא הוה טובא גווי דריחא ריח החוץ שבוכלן פת חמה וחבית פתוחה דאסור לכ"ץ וריח בשר פלוגתא דרב ולוי וק"ל כרב וריח דבת תיהא וק"ל כרבא למטה מהם פת צוננת וחבית פתוחה או פת חמה וחבית מגופה ומותר לכ"ץ פת צוננת וחבית פתוחה ולענין ריחא דריחא דהתם הלכה כרב דאמר ריחא מילתא היא ה"מ בתנורים שלהם שהיו קטנים וה"ה תחת מחבת שלנו שקורין תרפי"ד בלע"ז שאומין תחתיה הפשטיד"א כמו כן ריחא מילתא היא אבל בתנורים גדולים שלנו אין לחוש לריחא ובלבד שלא יהא פי התנור סתום ואין לחוש אם אפו פשטיד"א של בשר. עם טריט"א של גבינה בתנור א' רק שלא יגעו זה בזה או עם האיסור פ'י כגון פשטיד"א של נבילה אין לחוש כמו כן אם שמנונית האיסור על המרדה שקורין פאל"ה בלע"ז אסור ליתן היתר עליה כל היום מיהו כשאינה בת יומא מותר להשתמש בה לכתחלה ולא גזרו שאינה בת יומא אטו בת יומא אפילו לכתחלה כיון דלא אפשר שהרי העובד כוכבים לא ישמע לו לעשות מרדה חדשה בכל פעם ופעם שישפוך עליה של איסור אבל אם יצא שמנונית האיסור דנבילה ונגע להיתר או תחת היתר אסור וא"ת אמאי לא הביא פרק כיצד צולין גבי פלוגתא דרב ולוי ההיא דכמון של תרומה דהכא ולדחותה כמו שהביא בשמעתין וי"ל משום דלא דמי לריחא דהתם מיירי בריחא דפסם כגון בשר ונבילה ולכן אמר רב דריחא מילתא היא דאזיל האי ומפסם היא אבל גבי כמון שהוה מעשה תנור ולא פיטום אפי' רב מודה דריחא לאו מילתא היא ועל חטה והמץ שנמצאת באחת מן המצות ב"ד לא מיבעיא קודם ו' שעות דמותרות האחרות לפי שבטל בששים כמו חמץ בלזמנו אלא אפילו אחר ו' שעות ומותרות האחרות משום דלא הוה חמץ בזמנו וחמץ שלא בזמנו אינו במשהו עד זמנו ממש דהיינו ב' ימים של הפסח וכן משמע בפסחים ב' כל שעה (דף ל.) דקאמרינן לשם חמץ כשהוה לאחר זמנו בנותן טעם אפי' ל' יהודה דקאמר חמץ כשהוה לאחר הפסח בלא ו'ה' לאחר ו' שעות אך אותה מצה נכון לאוסרה ואם אפו המצות בשבעת ימי הפסח ונמצאת חטה וחמץ באחת מהן כולן אסורות ובתנור נמי יש לאסור דאע"ג דתנורים שלנו ריחא לאו מילתא היא מ"מ נהי דטעם ליכא מ"מ משהו בעלמא איכא ואפי' במעשה תנור דלאו פסום: אמר רבא מנא אמינא לה דריחא לאו מילתא היא דתנאי תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת מותרת. וא"ת מ"ש מהא דאמר בפסחים ב' כל שעה (דף כו:): תנור שהסיקו בקליפי ערלה ואפה בו את הפת אסורה למ"ד יש שבת עציים בפת וי"ל דלא שייך לאסור שבת עציים בפת אלא דוקא באיסורי הנאה משום דיש שבת עציים בפת הנאה דעציים בתוך הפת וחשיב נהנה מן העציים הלכך התם גבי ערלה דאסור בהנאה אסרינן מהאי טעמא אבל הכא בתרומה דודאי מותרת בהנאה לזרים אין לאסור משום שיש שבת עציים בפת ותעד דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ואמאי בשינוג יאכל הא כל עציים בשבת מוקצים אפילו נתלשו מאתמול ויש שבת עציים בפת א"כ כשאוכל הפת שנאפה עם העציים יש שבת ואוכל מוקצה. אלא ודאי כדפי' דלא אסרינן משום שבת עציים אלא דוקא באיסורי הנאה כדפריש' ומוקצה מותר בהנאה הוא ומכאן יש להתייר פה חמה שנאפה ב"ט דאין לאסור משום דשמה העציים שנאפה בהן נתלשו היום ומוקצים הם דמה בכך הא פריש' דלא אמר יש שבת עציים בפת רק לענין איסורי הנאה ואם משום שמה החיטין היום וגם נילושו אין בכך כלום כיון דמעיקרא בעודם חיטין היו ראויין לכווס מיהו בה"ג חשיב להו נולד כשטחן ב"ט מיהו ו' יהיאל היה נוהג היתר בדבר וגם בשבת יש שמתירין ליקח פת חמה מן העובד כוכבים מטעמא דפי' אמנם ב' ימים של ר"ה שממנו יש שיש אוסרינן לפי שלפעמים שהקציר נמשך עד ר"ה ויכולין לקצור ב"ט של ר"ה ולאפות ב"ט שני ונכון להחמיר בשני ימים טובים של ר"ה: וכן חומץ שנפל לתוך הגריסין. קשה וכו' עד השתא לא אשמועינן דנותן טעם למגם מותר הא מירשא שמעינן ליה וי"ל דקמ"ל דאע"ג דכי נפל לתוך הגריסין צוננין משיבא כדאמר בגמ' אפ"ה לתוך גריסין רותחין שרי דלא דמיא דאזיל לתוך ריחא לאו מילתא היא וטעמיה חמרא חלא וריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא וי"ל דהתם איכא לישנא אחרינא ודרומאי מתני איפכא דר' יוחנן אמר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא ורבי יהושע בן לוי אמר חמרא כרובא דהכא ומכאן נראה דמותר לקדש בע"ש על היין שריחו חלא וטעמיה חמרא: חמרא: (תוספות)

דברי הכל אסורה בפת צוננת וחבית מגופה דברי הכל מותרת לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית מגופה בפת צוננת וחבית פתוחה והא דדידי נמי כפת חמה וחבית פתוחה דמי: זה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם כו': אמר רב יהודה אמר שמואל הכי הלכתא ואמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא שנפל לתוך גריסין רותחין אבל נפל לתוך גריסין צוננין והרתיחן נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור וכן כי אתא רבין אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שנו אלא שנפל לתוך גריסין רותחין אבל נפל לתוך גריסין צוננין והרתיחן נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור וכן כי אתא רב דימי כו' וכך היו עושין בערבי שבתות בציפורי וקוראין אותם שחליים אמר ריש לקיש נותן טעם לפגם שאמרו לא שיאמרו קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין יתירה תבלין אלא כל שאין חסירה כלום ואינה נאכלת מפני זה ואיכא דאמרי אמר ריש לקיש נותן טעם לפגם שאמרו אין אומרי קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין יתירה תבלין אלא השתא מיהא הא פגמה אמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן כל שטעמו וממשו אסור (לוקין) עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס

רפ"ז דברי הכל אסורה. דולחוי עייל עה ריחא: והאי לודי. האי בת חיבא דלסכרנא כפת חמה וחבית פתוחה דמי: הכי הלכתא. דנותן טעם לפגם מותר: חומץ. פוגם גריסין רותחין ומשביח את האונן: והרתיחן. על האור אחר שנפל החומץ לתוכו: וכן היו עושין. נותנין חומץ לתוך הגריסין לזון והיה משביחין ורבי דימי קאמר לה: לא שיאמרו כו'. חומרא היא כלומר לא שיוכלו לתת פגם בהשביח מחמת דבר אחר כגון שהאל חסירה מלח או יתירה דלס נפגם מחמת דבר אחר אין תולין הפגם בציפורי ואסור: אלא. איהו טעם לפגם שמוחה: כל שאינה חסירה. שום תקון ואינה נאכלת מפני זה כלומר ואיסור זה פוגם טעמה ואינה נאכלת לאו דוקא דכיון דפגימתה פורחא קרי לה אינה נאכלת: ואיכא דאמרי. הא דריש לקיש לקולא: נותן טעם לפגם שאמרו אין אומר כו'. כלומר אין תולין הפגם בדבר אחר לומר חסירה היא מלח ואילו היתה כתיקונה לא היה זה האיסור פוגמה שהמלח היה מבעל את פגימת טעם האיסור ומתקנו אלא כיון דטעם האיסור פוגמה עכשיו כמות שהיא היו פגם ומותר: כל שטעמו וממשו לוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס ועל כן זה האומר שיעור כזית בכדי אכילת פרס הלכה למשה מסיני שם יס עכשיו פרס על התבלין כזית מן האיסור לוקין עליו אע"פ שאין כזית של איסור נאכל בבת אחת כיון דליתו שהיה באכילתו משהתחיל לאוכלו עד שגמרו אלא כזית אכילת פרס מאכילתו אכילתו ולוקה אבל אם אין בכדי אכילת פרס של התבלין איסור האוכל ושהיה באכילתו כזית יותר מקדי אכילת פרס הוא להו כשתי אכילות של שני ימים ואין לוקין דקיס להו לרבנן דאכילת פרס הוא שיעור שהיית אכילתו ופרס היא חצי ככר של עירובי תחומין ושיעורו כממס ככר מג' לקב חליה לבית המנוגע שנאמר זה והאוכל בבית יכבס בגדיו מפרסוהו כממס לטובה בה שיעור אכילתו כהנתיב והאוכל בבית והסוכה בבית אין לי אלא סוכה ואוכל לא אוכל לא סוכה כוכב מנין תלמוד לומר יכבס את בגדיו ריבה אם כן מה תלמוד לומר האוכל והסוכה ליתן שיעור לשוכב כדי אכילתו וכמה היא אכילתו כדי אכילת פרס והוא ארבע זיאים: (רפ"ז)

תוספות אמר רב יהודה אמר שמואל הכי הלכתא. ה"ג בספרים וכן נראה מדאמר בסמוך מדברי כולן נלמוד נותן טעם לפגם מותר ומאי מדברי כולן וכי משום דמפרשינן למתני' ליהו סברי לה אלא מדג' הכי הלכתא נימא מדר' יהודה שמעי' בהדיא וכן מדר' יוחנן בהדיא בסמוך דקאמר אם ריבה נותן טעם לפגם מותר ומסתמא רבה בר חנה רב (אידן) נמי שבאו לפרש המשנה כמו כן אזלי בשיטתייהו: נעשה כמי שהשביח כו'. תימה אמאי נקט האי לישנא דהא ודאי משביח הוא וי"ל לפי שיעקר השבח לא היו עד לאחר שרתיחו וצוננו: וקוראין אותו שחליים. לפי שהיו רגילין להניח בו חומץ כמו בשחליים כדאמרינן לעיל גבי (תחלי) אי איכא בהו חלא מיגרי בהו ואשמעינן רב דימי שהיה משביח מן החומץ: אמר ריש לקיש ג"ט לפגם. לא שיוכל לומר שהקדירה נפגמת מחמת דבר אחר כו'. להאי לישנא קמא הוי לחומרא וה"ה מה שהתירו חכמים פגם לא מיירי בפגם שיש לתלותו בדבר אחר כגון בחסרון מלח או בירור כי אותו פגם ודאי לא התירו כמו שאילו היתה כתקונה ממלח ותבלין היה האיסור נותן בהם טעם לשבח אלא איזהו פגם שמוחה כל שאינה חסירה כלום ואינה נאכלת מפני זה פירוש שהאיסור פוגמה ואינה נאכלת לאו דוקא שאינה נאכלת כלל אלא כלומר שנפגמת ואיכא דאמרי אמר ר"ל נותן טעם לפגם שאמרו אין אומר קדירה זו דלקולא קאמר וה"ק אין תולין הפגם בדבר אחר כדי לאסור שיאמרו אין הפגם מחמת האיסור אלא מחמת יתרון או חסרון מלח ואילו היתה כתקונה לא היה האיסור פוגמה ואסור אין אומרי כן אלא כיון שהיא פוגמת עכשיו כמו שהיא אין שתאה חסירה או יתירה מלח מותר: א"ר יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו. פי' רש"י בפרק גיד הנשה (חולין דף צ"ג:) מכאן דטעם כעיקר לאו דאורייתא ופי' כגון חלב שנפל לתוך בשר או חלב שנפל נימוח שאין ממשו בעין ואין נראה מה שפי' רש"י חלב שנפל לתוך בשר דאפילו לפירוש רש"י דטעם כעיקר לאו דאורייתא מודה בבשר בחלב דהוי דאורייתא דרך בישול אסרה תורה כדאמר בשמעתא דטיפת חלב כו' פי' כל הבשר (שם דף קח.) ועוד דהאוכל בשר בחלב אוכל ממשו של איסור כשאוכל הבשר כדאמר פרק כל הבשר (שם) אלא פריך לומר כגון חלב נימוח שנפל ונבלע לתוך הבשר דליכא רק טעם בעלמא וטעם לאו דאורייתא. מדקאמר אביי שמע מינה טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי סלקא דעתך דרבנן מבשר בחלב אמאי לא גמרינן דחידוש הוא אי חידוש אע"ג דליכא טעמא נמי משמע דכי נמי ליתא בעלמא אלא מדרבנן גבי בשר בחלב הוי דאורייתא והכי הלכתא כו' יוחנן וכן משמע בפרק כל הבשר בשמעתא דטיפת חלב דאמר אביי טעמו ולא ממשו דאורייתא דאי מדרבנן כו' ורבא אמר דרך בישול אסרה תורה משמע דסבר רבא טעמו ולא ממשו דהיינו טעם כעיקר לאו דאורייתא והלכתא כרבא לגבי אביי ועוד רביה מפרק גיד הנשה דקאמר גבי זרוע בשלה דאיל נזיר והוא היתר מכלל איסור כזה שהתיר הכתוב לבשל הזרוע עם האיל ואמר רבא לא נצרכא אלא לטעם כעיקר דבבשרה אסור מכל אשר יגע בבשרה יקדש וגבי זרוע בשלה שרי מנדקט רבא טעם כעיקר בקדשים אסור משמע הא בחולין שרי וקרא דגיעולי עובדי כוכבים שצוה הכתוב להגעיל כלי מדין אע"פ שלא היה בהם רק טעם מיניה לא גמרינן דחידוש הוא דהא אפי' קדירה בת יומא א"א דלא פגמה מותרת ואפי' אסרה רחמנא אלמא חידוש הוא אלא לא גמרינן מיניה אע"פ דבפרק אלו עוברין בפסחים (דף מד:) מיייתי קרא דמשרת ענבים גבי טעם כעיקר לאו דרשא גמורה מדאורייתא היא אלא אסמכתא בעלמא ולעולם טעם כעיקר לאו דאורייתא כן שיטת רש"י ולא נראה לר"ת דהא ר' יוחנן אית ליה דר"ע פרק אלו עוברין (שם דף מד:) דילין טעם כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים ואין לומר דאסמכתא בעלמא היא דהא פריך התם והאי משרת היתר מצטרף לאיסור הוא דאתא האי מיבעי ליה לטעם כעיקר מדפריך הכי בהדיא אלמא דרשא גמורה היא דהא ר"ע מוכח מיניה היתר מצטרף לאיסור לחייב מלקות לזיר ששרה פתו בין ויש בו להצטרף ממת מימין ורבנן מוכחים מיניה טעם כעיקר וכי היכי דר"ע הוי דרשא גמורה גבי היתר מצטרף לאיסור מדחייב עליה מלקות ה"נ רבנן הוי דרשא גמורה מדאורייתא דטעם כעיקר דאורייתא והיא דפרק כל הבשר דקאמר רבא דר"ע דאמר רבא דרך בישול אסרה תורה דמשמע דפליג על אביי ויסבור דטעם כעיקר לאו דאורייתא כדפרישית לפי שיטת רש"י לא היא אלא ודאי גם רבא ס"ל דטעם כעיקר דאורייתא דבפרק התערובות (זבחים דף עט.) קאמר רבא. אימור דאמרי רבנן רובא ובטעמא וכי היכי דברובא הוי דאורייתא מאחרי רבים להטות ה"נ בטעמא והתם בפרק כל הבשר ה"ק רבא לאביי מבשר בחלב לא תוכל להוכיח דטעמו ולא ממשו דאורייתא דהיינו טעם כעיקר משום דבשר בחלב דרך בישול אסרה תורה ודחויא בעלמא הוא אבל ודאי טעם כעיקר דאורייתא כדאמר ליה בפסחים (דף מד:) ממשרת ענבים וההיא דפרק גיד הנשה (חולין דף צ"ג:) דגבי זרוע בשלה דקאמר רבא גריסין לא נצרכא אלא היתר מצטרף לאיסור דבבשרה יקדש ויש יגע בבשרה יקדש והכא שרי כגון שמקצת בשר דהתף עם כל הזרוע חוץ לרוטב ובוכל האיל מן הזרוע חצי שיעור כדפי' פרק גיד הנשה (שם דף צ"ג:) אבל חולין אין היתר מצטרף לאיסור דחולין מקדשים לא גמרינן ועוד יש ליישב גירסת הספרים והכי פירוש דבבשרה אסור וה"ה בחולין ונקט קדשים משום דאיידי בהו קרא דכל אשר יגע בבשרה יקדש היינו משום דאי לא אשכחנא קרא אחרינא לאשמעינן טעם כעיקר ואוקימנא קרא דחטאת לטעם כעיקר קודם מלהיתר מצטרף לאיסור אבל בתר דהזינו טעם כעיקר מקמוס אחר ודאי אוקימנא קרא דחטאת היתר מצטרף לאיסור ומכל מקום מיתיה ליה לטעם כעיקר משום דהדרשא פשוטה יותר כי כן רגיל התלמוד גבי מילה לדחות שבת מיום השמיני ובפרק ו"א דמילה (שבת דף קלב.) דריש לה מן שמונת ימים וכן למול במקום נגע והכי מוכח דטעם כעיקר שרי גבי איל נזיר כגון (תוספות)

ב - סז דף

טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו ואם ריבה טעם לפגם מותר ולימא אם נתן טעם לפגם מותר הא קמשמע לן דאע"ג דאיכא מילי אחרנייתא דפגמה בהדיה והלכתא כלישנא בתרא דריש לקיש אמר רב כהנא מדברי כולם נלמד נותן טעם לפגם מותר א"ל אביי בשלמא מכולהו לחיי אלא דר"ל אמרו קאמר וליה לא סבירא ליה מכלל דאיכא למ"ד נותן טעם לפגם אסור אין והתניא אחד נותן טעם לפגם ואחד נותן טעם לשבח אסור דברי ר"מ ר"ש אומר לשבח אסור ולפגם מותר מ"ט דר"מ גמר מגיעולי עובדי כוכבים גיעולי עובדי כוכבים לאו נותן טעם לפגם הוא ואסור רחמנא ה"נ לא שגא ואידך כדרב הונא בריה דרב חייה דאמר רב הונא בריה דרב חייה לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלא לפגם הוא ואידך קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא ור"ש מאי טעמא דתניא **[דברים יד-כא]** לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך כל הראויה לגר קרויה נבילה

רש"י טעמו ולא ממשו. כגון חלב שגפל לקדירה או חלב שגפל לנימוח שאין ממשו בעיון; ואם ריבה טעם לפגם. הא ריבה קולא משמע שאע"פ שפגם מחמת דבר אחר אם הועיל ליסור זה לרבות את הפגם מותר; כלישנא בתרא דר"ש בן לקיש. דאין לומר חסירה מלה יחידה מלה; מדברי כולם נלמד. רב יהודה ורבה בר בר חנה ורב דימו וריש לקיש ורבי אבהו; מכלל דאיכא למאן דאמר כו'. בתמיה מדליתריד רב כהנא לזימור מדברי כולם נלמד מכלל דאיכא למאן דפליגי; יליף מגיעולי עובדי כוכבים. דרחמנא חסרינהו בכלי מדיו דכתובי כל דבר אשר יבא בהם וגו' דמשמע הוולוי ונשחט עובד כוכבים בכלי חמין לריד להרתיח כדי שפלוט גיעול שבלע; ללא נותן טעם לפגם הוא. בתמיה דהא פשיטא לן כל תבשיל שכן לילה אחד נפגם טעמו ועובר ורואה: בת יומא. שפישל בה עובד כוכבים הווס ללא נפגם: ואידך. או לפסק דלא פגמה פורתא כהשקל הכא אחריו ופ"ה אסר רחמנא: (רש"י)

תוספות שמבשל הזרוע ברוטב ומקצת הירד עמו ושאר האיל חוץ לרוטב והשתא אין הזרוע מתבטל בס' שאין כל כך מן איל עמו ברוטב והשתא איכא טעמא ואפ"ה שרי וההיא דהכא טעמו ולא ממשו מייירי במין במינו דבטל ברובא מדאורייתא כדאמרין פרק התערובות (זבחים דף עט.). אמור רבנן ברובא כגון מין במינו פי' דמן התורה הו ברובא אבל מדרבנן הו בס' כדאמר רב פרק גיד הנשה (חולין דף קא) דהו בס' ולכן אין לוקין עליו וה"ה דאפילו אם היה טעמו וממשו של איסור בעין דאין לוקין עליו אפ"ה כמכירו ונקט טעמו ולא ממשו לאשמועינן דאפילו הכי איסורא איכא ועי"ל דנקט הכי משום דהיינו מילתא דפסיקא היא דאין צריך לפרש אם אינו מכירו דאי הוה נקיש בהאי גוונא טעמו וממשו הוה משמע בפ"י אפילו אם היה טעם האיסור וממשו בעין ועל כן נקט טעמו ולא ממשו דמילתא דפסיקא היא וטעמו וממשו דלוקין עליו מייירי כמו כן שמכיר טעמו משו לא איסור אבל במין בשאינו מינו הוה טעם גרידא דאורייתא ולוקין עליו ועוד א"ר אליהו דשפיר מיתוקמא הכא במין בשאינו מינו והכי פירושו מייירי ולא ממשו כגון שאין כזית איסור בתוך כדי אכילת פרס אין לוקין עליו וטעמו וממשו דלוקין עליו מייירי דאיכא כזית דאיסור בכדי אכילת פרס מן ההיתר ואז לוקין עליו ועוד אמר הר"ר יוסף דמייירי שפיר בכדי אכילת פרס ומ"מ לא לקי בטעמו ולא ממשו אע"ג דטעם כעיקר דאורייתא דמיהכא ידעינן דטעם כעיקר דאורייתא מגיעולי עובדי כוכבים דקאמר קרא תעבירו באש דמשמע הא אם לא תעבירו אסור ואין זה כי אם עשה בעלמא אבל לאו ליכא ולכן אין לוקין עליו וקשה לר"ת דמכ"מ נימא כיון דאהדריה קרא אהדריה לזכותיה דלאו דנבילה וחלב ושאר איסורי דהכי אמדינן בבכורות (דף טו: ושם) גבי פסולי המוקדשין דכתב תזבח ואכלת בשר ודרשינן תזבח ולא גיזה ואכלת ולא לכלביך בשר ולא חלב וא"כ אגיה ליכא רק לאו הא מכלל עשה כמו דגיעולי עובדי כוכבים ואפ"ה תניא בבכורות (שם) הגוזז והעובד בפסולי המוקדשים סופג את הארבעים אלא ע"כ היינו טעמא דלוקין משום דבקדשים תמימים כתיב לא תעבוד ולא תגוז וכי הומומו ונפדו שרו דאז הו חולין גמורין וקאמר קרא תזבח ודרשינן ולא גיזה וא"כ אהדר איסור גיזה ללאו דלא תגוז ומשום הכי לקי ומש"ה נמי בגיעולי עובדי כוכבים דאמר קרא תעבירו באש פירוש הכלים הלועזים מן הנבילה וחלב ושאר איסורין ואם לא תעבירו באש אסור תימא נמי דאהדרינהו לאיסוריהו קמא ללאו דנבילה וחלב ושאר איסורין ואשמועינן דפליית איסור מכלי הוה אסור ולעולם בלאו עוד יש מיישבים זה ומירשתי פרק גיד הנשה אבל לא יכולתי להאריך כי נראה בעיני שהוה גדול ביותר ולכן הוצרכתי לבתר אכן ישיעני מלכא דעלמא לכתוב קדירה בת יומא ויהיה לנו כחומה: אלא דרשב"ל אמרו קאמר וליה לא ס"ל. וא"ת דרב דימי נמי נימא הכי דלא שנו קאמר דקאי אמתניין ואימא דליה לא ס"ל וי"ל כיון דאשכחנא ר' יוחנן דאמר לא שנו אמתניין כמו כן וחזין לר' יוחנן דאמר בפירוש נותן טעם לפגם מותר ה"נ לרב דימי דאמר לא שנו ס"ל דנותן טעם לפגם מותר: מכלל דאיכא מ"ד נותן טעם לפגם אסור. וא"ת מאי מיבעיא ליה הא רבי לעיל פרק אין מעמידין (דף לה:): תנא בהדיא משנה שלימה דנותן טעם לפגם דאיסור גבי שמן של עובדי כוכבים אסור ומפרש טעמא בגמרא משום שזילפתן של כלים אוסרתן אע"ג דסתם כלים אינם בני יומן ולקמן בסוף פירקין (דף עה:): גבי וכולן נשתמשו בהן עד שלא יטביל דמוקי חד ברייתא כמ"ד נותן טעם לפגם אסור וי"ל שרוצה למצוא תנא שאמר כן בהדיא ועוד י"ל דה"ק מי איכא מ"ד נותן טעם לפגם אסור כי האי גוונא שאפילו היה האיסור בעין היה לפגם ולא דמי לשמן דלעיל דשמן אם היה איסור בעין היה לשבח כדפרישית לעיל: ואידך קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא. ולהכי יליף מיניה ר"מ לאסור פגם בעלמא משמע אבל לר"ש דשרי ס"ל דבת יומא לא פגמה כלל והא בהא תליא מ"ד נותן טעם לפגם אסור סבר דקדירה בת יומא פגמה פורתא ומאן דשרי פגם סבר דלא פגמה כלל ותימא בפרק אלו עוברין (פסחים דף מד:): פליגי ר"ע ורבנן דר"ע יליף טעם כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים ורבנן ילפי ממשרת אבל לא מגיעולי עובדי כוכבים משום דגיעולי עובדי כוכבים חידוש הוא דהא כל נותן טעם לפגם מותר והכא גבי גיעולי עובדי כוכבים אסרה רחמנא ורבי עקיבא סבר לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלאו נותן טעם לפגם הוא ורבנן קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא הלכך הוה חידוש והשתא כיון דסברי רבנן דהתם דבת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא ואם כן יליף מינה בעלמא דפגם אסור כדאמר הכא לרבי מאיר והיכי קאמר התם ורבנן דחידוש הוא דכל נותן טעם לפגם בעלמא מותר ויש לומר דאין הכי נמי דרבנן דהתם סברי דכל נותן טעם לפגם אסור היכא שאם האיסור בעין היה לשבח דילפי לה מגיעולי עובדי כוכבים דפגם פורתא כדאמר התם והא דקאמר התם נותן טעם לפגם בעלמא מותר היינו פגם גמור שגם אם האיסור בעין הוא פגם דההוא פגם ליכא למילף לאסור מגיעולי עובדי כוכבים דפגמה פורתא דגיעולי עובדי כוכבים אם היה האיסור בעין היה לשבח והא דקאמר גיעולי עובדי כוכבים חידוש הוא אע"ג דלא דמי האי פגם לפגם בעלמא דמותר כדפרישית נ"מ אי לאו דגלי קרא דגיעולי עובדי כוכבים אסור היה מותר מן הדין דמה לי אותו פגם מה לי פגם אחר ואפ"ה אסריה רחמנא וכיון דאסריה רחמנא ילפינן מיהא דכיוצא בו דהיינו פגם שאם היה האיסור בעין היה לשבח וקסברי רבנן דפסחים כמתני' דאין מעמידין ושלשה מחלוקת בדבר דר"מ דשמעתין סבר כל נותן טעם לפגם אסור אפילו כשהוא פגום גם כשהאיסור בעין דילף לה לגמרי מגיעולי עובדי כוכבים ומנבלה לא יליף כלל להתיר משום דמוקי לה למעוטי סרוחה דמעיקרא כדקאמר ור"ש מתיר כל פגם אפי' כשהוא שבח כשהאיסור בעין כיון דהשתא לפגם הוא שרי דילף לגמרי ומגיעולי עובדי כוכבים לא יליף כלל דקסבר קדירה בת יומא שאסרה תורה לא פגמה פורתא ורבנן דפסחים דפליגי ארבי עקיבא סברי דדבר שהוא פגם כשהאיסור בעין שרי דילפינן לה מנבילה אבל פגם דהשתא שאין האיסור בעין עכשיו אמנם היה לשבח כשהאיסור בעין אסור דילף לה מגיעולי עובדי כוכבים מקדירה בת יומא דפגמה פורתא וכן סוברת מתני' דאין מעמידין רבנן כדפרישית ועי"ל דרבנן דרבי עקיבא דפסחים פרק אלו עוברין היינו ר"ש דשמעתין דשרי כל פגם כדפרישית והא דקאמר התם דקדירה בת יומא פגמה פורתא ולר"ש צ"ל על כרחך דלא פגמה כלל דאי פגמה א"כ ליתסר פגם כדמוכח בשמעתין וכדפרישית י"ל דודאי גם ר"ש מודי דפגמה פורתא ומ"מ לא יליף מיניה לאסור פגם בעלמא כגון שאינה בת יומא דאיכא פגם רבה דפגם רבה מפגם פורתא דבת יומא לא ילפינן הכי סבירא ליה לר"ש ור"מ סבר דילפינן פגם רבה מפגם פורתא ואי כדפירש מעיקרא דפליגי בבת יומא אי פגמה אי לא זה אינו סברא דאם כן נחזי אנו ועוד יש להביא ראיה לזה דמודה רבי שמעון דקדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא כדפרישית דאי לא פגמה כלל לר"ש גיעולי דכתב רחמנא ל"ל פשיטא כיון דהוה לשבח דמיתסר דטעם (תוספות)

שאינו ראוי לגר אינה קרויה נבלה ור"מ הוא למעוטי סרוחה מעיקרא ור"ש סרוחה מעיקרא לא צריכא מיעוטא עפרא בעלמא הוא אמר עולא מחלוקת שהשיב ולבסוף פגם אבל פגם מעיקרא דברי הכל מותר איתיביה רב חגא לעולא יין שנפל לתוך עדישין וחומץ שנפל לתוך גריסין אסור ור"ש מתיר והא הכא דפגם מעיקרא הוא ופליגי אמר עולא חגא לא מידע ידע מאי קאמרי רבנן תיובתא קא מותיב הכא במאי עסקינן כגון שנפל לתוך גריסין צוננין והרתיח נעשה כמי שהשיב ולבסוף פגם ואסור ור' יוחנן אמר בפגם מעיקרא מחלוקת איבעיא להו בפגם מעיקרא מחלוקת אבל השיב ולבסוף פגם דברי הכל אסור או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת תיקו אמר רב עמרם אפשר איתא להא דר' יוחנן ולא תניא לה במתניתין נפק דק ואשכח (דתניא) שאור של חולין שנפל לתוך העיסה ויש בו כדי להחמיץ והחמיצה ואח"כ נפל שאור של תרומה או שאור של כלאי הכרם ויש בו כדי להחמיץ אסור ור"ש מתיר והא הכא דפגם מעיקרא הוא ופליגי א"ר זירא שאני עיסה הואיל וראויה לחמע בה כמה עיסות אחרות ת"ש שאור של תרומה ושל חולין שנפלו לתוך העיסה זהו כדי להחמיץ וזהו כדי להחמיץ וחמיצו אסור רבי שמעון מתיר נפל של תרומה תחלה ד"ה אסור נפל של חולין ואח"כ נפל של תרומה או של כלאי הכרם אסור ור"ש מתיר והא הכא דפגם מעיקרא ופליגי וכי תימא ה"נ

ר"ש שאינה ראויה לגר. שהסריחה אלמלא מדלפגיס בטל איסורה: סרוחה מעיקרא. מוכח שהיו מחיים והואיל ואיפגמא מקודש שצאה לידו נבלה לא חל ע"ה נבלה חל היכא דאיכא מעיקרא תו לא פקע איסור משום פגם: מחלוקת. דר"מ ור"ש: פגם מעיקרו. משענה שנפל לתוכו: והא הכא דפגם מעיקרא הוא ופליגי. דקתני אסור לרבנן: ור' יוחנן. הדעולא אחא לאיפגוגי: איתא לד' יוחנן. דמוקי פלוגתיהוה בפגם מעיקרו: שאור של חולין שנפל לתוך העיסה והחמיצה. כרואי אח"כ נפל של תרומה או של כלאי הכרם: ור"ש מתיר. שהחמיצה יוחר מדלוי ונפגמה: והא הכא. דהאי שאור משענה שנפל ביה פגמה שהי מחומצת כבר וקאסור ר"מ: ולאויה לחמע בה כמה עיסות אחרות. של תרומה הלכך חימוץ יוחר מדלוי אע"פ שפגם הוא לענין אכילה שבה הוא לענין חימוץ עיסות אחרות: שאור של תרומה ושל חולין שנפלו. ביחד לתוך העיסה ויש בכל אחד כדי לחמץ וחמיצה יוחר מדלוי לפגמה: ר"ש מתיר. שפגמה: נפל של תרומה תחלה ד"ה אסור. הואיל ומשענה בתחלה אע"פ שחזר והועיל לפגמה כשנפל שאור של חולין אחריו ושניהם פגמוהו הוי משענה ולבסוף פגם ואסור ולקמן פריך א"ר ר"ש הרי הגשמים של תרומה עם של חולין תחלה: נפל של חולין. והחמיצה: ואחרי כן נפל של תרומה. דהיינו פגם מעיקרו אסור ור"ש מתיר: (ר"ש)

תוספות הוי כעיקר וכו' להאי גופיה איצטריך דטעם כעיקר דמגיעולי עובדי כוכבים יליף ר"ש דטעם כעיקר כדאמר לר"ע פרק אלו עוברין א"א לומר כן דאי יליף ר"ש מגיעולי עובדי כוכבים טעם כעיקר א"כ תקשי לר"ש משרת דכתב רחמנא למה לי דהא לא איצטריך לטעם כעיקר כיון דמגיעולי עובדי כוכבים יליף לה ר"ש ואין לומר דאיצטריך משרת להיתר מצטרף לאיסור כדאמר התם פ' אלו עוברין לר"ע ולעולם [יליף מגיעולי עובדי כוכבים טעם] כעיקר דלמאי איצטריך משרת להיתר מצטרף לאיסור אי כשאוכל כזית מטעם האיסור הנבלע [בהיתר היינו טעם כעיקר א"כ] בחצי זית דאיסור עם חצי זית דהיתר לא מצטרפי ומש"ה שפיר איצטריך להיתר מצטרף לאיסור דהא שמעינן לר"ש דאמר כל שהוא למלקות וא"כ למ"ל היתר מצטרף לאיסור אלא ש"מ דמודה ר"ש דקדירה בת יומא נמי א"א דלא פגמה פורתא כדפרישית כך דקדק הר"ר שמואל מאיור"א והר"ר יקר מקיני"ן דוחה דאיכא למימר דאכתי שפיר איצטריך משרת לר"ש אע"ג דסבר כל שהוא למלקות הא פרי"ת בסמוך היינו דוקא כשהאיסור בעין אבל לא ע"י תערובת כדמוכח מההיא דמיייתי בסמוך בערלה וכלאי הכרם אין מצטרפין וכן צ"ל ע"כ דאל"כ לא תמצא איסור כלל [בטל] לר"ש לא ברוב ביבש ולא בס' בלח וא"כ שפיר איצטריך משרת להיתר מצטרף לאיסור כגון בחצי זית שנבלע בחצי זית פת ואכלו כדקאמר התם נזיר ששרה פתו בין ויש בו כדי לצרף כזית חייב ולעולם טעם כעיקר לר"ש מגיעולי עובדי כוכבים כך דוחה הר"ר יקר ומורי הר"ר פרץ מקיים פירוש הר"ר שמואל ואומר דדחייה הר"ר יקר אינו כלום דודאי מגיעולי עובדי כוכבים לר"ש תו לא איצטריך משרת להיתר מצטרף לאיסור משום דבלאו צירוף נמי כל שהוא אע"ג דאינו בעין אלא נבלע בתוך הפת מה בכך הלא כיון דטעם כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים א"כ חשוב הטעם הנבלע כאילו היה בטעם ואם כן כיון שאילו היה מן האיסור בעין היה מחייב בכל שהוא לר"ש הכי נמי כשהוא נבלע בהיתר כיון שיש בו טעם וטעם כעיקר ותדע דהא כיון דאר"ש כל שהוא למכות כזית לרבנן אם כן כל כלי כל שהוא לר"ש ככזית לרבנן וכזית לרבנן מחייב עליה אפי' כשאינו בעין אלא נבלע בתוך ההיתר שיאכל כל כך מן ההיתר הנבלע איסור שאכל כזית מטעם איסור הנבלע בתוכו מחייב עליה כאילו אכל כזית איסור בעין כיון דטעם כעיקר וא"כ ה"ה כל שהוא לר"ש כדשאכלו בתערובת טעם מחייב כאילו אכלו בעין כיון דטעם כעיקר וא"כ אי טעם כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים לר"ש תו לא איצטריך לר"ש משרת כלל דלהיתר מצטרף לאיסור לא איצטריך דהא מכל שהוא מחייב בטעם כאילו היה בעין כדפרישתי וא"כ (היכי קא"ל) משרת דכתב רחמנא ל"ל דכתיב גבי נזיר לר"ש אי גיעולי עובדי כוכבים לטעם כעיקר משום דלא פגם כלל אלא ע"כ דקסבר ר"ש דקדירה בת יומא פגמה פורתא והשתא ניחא הכל דלא מצי ר"ש למילף טעם כעיקר מגיעולי עובדי כוכבים דחידוש הוא כיון דפגמו אפילו פגם זוטא והיה לנו להתיר כל פגם אי לאו דגלי קרא והלכך איצטריך משרת לטעם כעיקר ומה שדחה הר"ר יקר ממה שפרי"ת לקמן מההיא דערלה והכלאים דבסמוך דלא אר"ש כל שהוא למכות במידי דתערובת רק בדבר שהוא בעין אומר מורי דלק"ל מיד דר"ת לא דיבר רק בתערובת שיש לו להתיר להתבטל כגון יבש ביבש חד בתרי דרחמנא אמר אחרי רבים להטות או בדבר לח היכא דליכא טעמא כגון דאיכא ס' דכל מקום דשייך ליה ביטול לאו אמר ר"ש כל שהוא למכות דהא לא עדיף כל שהוא לר"ש כזית דרבנן וכי היכי דכזית דרבנן מתבטל ברוב ביבש ובס' בלח ה"ה לר"ש כל שהוא דהא רחמנא אמר דליבטול אבל היכא דלא שייך ביטול כגון היכא דאיכא טעם דטעם לא בטיל כיון דטעם כעיקר א"כ ה"נ מחייב בכל שהוא לר"ש כשהוא בתערובת כיון שיש בו טעם כאילו היה בעין כדפי' כן נראה למורי [וע"ע תוס' שבת פט: ד"ה אסורין תוס' מעילה יח. ד"ה תני]: אמר עולא מחלוקת בהשיב ולבסוף פגם. והשתא צ"ל לעולא דלא פליגי ר"מ ור"ש בקרא דלעיל דנבלה דא"כ לא הוי מיסתבר לחלק בין השיב ולבסוף פגם לפגם מעיקרו אלא בסברא פליגי ר"מ סבר כיון שהשיב מעיקרא בשעת נפילה וחל איסור עליה שוב אין לו היתר גם כי פגם אחרי כן ור"ש סבר כיון דהשתא פגמא הוא שרי: אבל השיב ולבסוף פגם ד"ה אסור. וא"ת והא לעיל משמע דפליגי בהשיב ולבסוף פגם גבי נבלה דר"מ מוקי לה בסרוחה מעיקרא דוקא אבל לא הסריחה מעיקרא והסריחה לבסוף אסורה ור"ש מוקי לה אפילו לא הסריחה מעיקרא והסריחה לבסוף שרי אלמא פליגי בהשיב ולבסוף פגם וי"ל דלא דמי השיב ולבסוף פגם דהכא להיא נבלה דלעיל דהכא וי"ל השיב בשעת התערובת שבשעה שנפל האיסור לתוך ההיתר היה נותן טעם לשבח ולבסוף פגם אחריו כגון נתן לתוך גריסין צוננין והרתיח ור"ש קאמר ד"ה אסור כיון דמעיקרא היה נותן טעם לשבח וחל עליה איסור אבל ההוא דנבלה דלעיל דפליגי ר"ש ושרי כשהיא סרוחה עכשו אע"ג דמעיקרא לא היתה סרוחה מ"מ בעודה נבלה נפגם ושריא: או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת. וא"ת היכי מספקא ליה בהא א"כ ר' יוחנן דאמר לעיל פגם מעיקרא מותר השיב ולבסוף פגם אסור דאמר כמאן לא כר"מ ולא כר"ש דר"מ אסר כל פגם ור"ש מתיר כל פגם וי"ל דסבר לה כר"ש בחדא בפגם מעיקרו וכר"מ בחדא בהשיב ולבסוף פגם: ותיקו. ואע"ג דלקמן פשטינן לה מברייתא דבפגם מעיקרא פליגי השיב ולבסוף פגם דברי הכל אסור מ"מ עלתה להם בבית המדרש בתיקו ושוב פשטוהו וכי האי גוונא אשכחנא בנדה בפרק המפלת (דף כה.) גבי מחלוקת בעבור אבל בצלול כו' [וע"ע תוס' לעיל גג. סוף ד"ה או דלמא]: (תוספות)

כדרכי זירא ת"ש מסיפא היין שנפל לתוך עדשים וחומץ שנפל לתוך גריסין אסור ור"ש מתיר והא ה"נ דפגם מעיקרא ופליגי וכי תימא ה"נ כדשני ליה עולא לרבי הגא כשהשביח ולבסוף פגם ומי פליגי כשהשביח ולבסוף פגם והא קתני נפל של תרומה תחלה דברי הכל אסור אלא לאו ש"מ בפגם מעיקרא מחלוקת שמע מינה הני תלתא בבי דקתני למה לי בשלמא בבא דסיפא קמ"ל בפגם מעיקרא מחלוקת מציעתא נמי השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור אלא רישא למה לי השתא ומה סיפא דלא קא משבח כלל אסרי רבנן רישא דקא משבח מיבעיא אמר אביי רישא לר"ש אצטריך והכי קאמרי ליה רבנן לר"ש עיסה זו ראוייה להחמיץ בשתי שעות מי גרם לה שתחמיץ בשעה אחת אסור ור' שמעון כשהשביחו שניהם השביחו כשפגמו שניהם פגמו לר"ש ליצטרף היתר ואיסור בהדי הדדי וליתסר ר"ש לטעמיה דאמר אפי' איסור ואיסור נמי לא מיצטרפי דתנן הערלה וכלאי הכרם מצטרפין ר"ש אומר אין מצטרפין הווא עכברא דנפל לחביטא דשיכרא אסריה רב להווא שיכרא אמרו רבנן קמיה דרב ששת נימא קסבר נט"ל אסור אמר להו רב ששת בעלמא סבר רב נט"ל מותר והכא חידוש הווא דהא מימאס מאיס ובדילי אינשי מינה ואפילו הכי אסריה רחמנא הלכך נט"ל נמי אסור אמרו ליה רבנן לרב ששת אלא מעתה ליטמא לח ויבש אלמה תנן מטמאין לחים ואין מטמאין לשים ולטעמיך שכבת זרע טמא לח ויבש אלמה תנן מטמאין לחין ואין מטמאין לשים אלא מאי אית לך למימר שכבת זרע אמר רחמנא בראייה להזריע ה"נ במותם אמר רחמנא כעין מותם מתקיה ליה רב שימי מנהרדעא ומי מאיס והלא עולה על שלחן של מלכים אמר רב שימי מנהרדעא לא קשיא הא בדברא הא בדמתא אמר רבא הלכתא נותן טעם לפגם מותר ועכברא בשיכרא לא ידענא מאי טעמא דרב א מישום דקסבר נותן טעם לפגם אסור ולית הלכתא כוותיה אי מישום דקסבר נותן טעם לפגם מותר ועכברא בשיכרא אשבוחי משבח איבעיא להו

רס"ז כדרכי זירא. לחימוץ יותר מלחי שבה הוא לענין חימוץ עיסות אחרות: והקתני נפל של תרומה תחלה. להשביח ולבסוף פגם הוא ומודי ר"ש בה: תלתא בני. רישא היכא דנפלו בלחית ואשמועינן פלוגתא: מיעתא. נפל של תרומה תחלה ככל דסיפא יין שנפל לתוך עדשים מציעתא נמי אשמועינן להשביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור: סיפא דלא משבח כלל. יין בעדשים אסרי רבנן: רישא. תרומה להשביח בהי אכור לחולין כרישא והכי פגמה תרוייהו מיבעיא: לר"ש אצטריך. לאשמועינן דר' שמעון מתיר: מי גרם לה שחמץ בשעה אחת אסור. וגמלא להשביחו ולבסוף פגם ובההיא הו קא מודיה לן דלסור: קניהם השביחו. ולא האיסור לבדו השביחו: וליתסר. מאיס משביח ולבסוף פגם למודי ר"ש בה: הערלה וכלאי הכרם מצטרפין. אם נפלו שניהם לפחות ממאחיס: והכא. גבי סרץ היינו טעמא דלסור כפגם: דהא. איסור סרץ חידוש הוא: דהא מימאס. וכלאו אהכיה בדילין אינשי מינה ולמה ליה דלזרז רחמנא עליה ש"מ אפי' נותן טעם לפגם אסור: אלמא מעתה. אי חידוש הוא: יטמא לח ויבש. שהי מואס הוא ובדילי אינשי ממגעו למה ליה דלזרז רחמנא עליה ש"מ אפי' כשהוא יבש מטמא: אלמה תנן. במסכת נדה (דף נז:) אלמא סרץ ושכבת זרע מטמאין לחין ואין מטמאין לשים ויבשין אלא מאי אית לך למימר ובדילי אינשי ממגעו וחידוש הוא טמא לח ויבש: אלמא. שאני לענין טומאה א"ע חידוש הוא גזירת הכתוב היא דלא וכלא יבש דכתיב כל אשר יפול עליו מהם בנותם כעין מותם כשהן לחין: שכבת זרע אמר רחמנא בראייה להזריע. או איש אשר תלח ממנו שכבת זרע: דמתא. עכברא ש"מ יאסור מאיס: עכברא דלברא. חקוק"ל בלע"ז:

(רס"ז)

תוספות ת"ש מסיפא. מהך דנפל של תרומה תחלה היה יכול לפשוט כמו שמוכח לבסוף אלא דניחא ליה להביא כל הברייתות עד שמעמידן על האמת: והני תלתא בני. תרתי דשאר והך דין שנפל לתוך עדשים ואע"ג דבשאר איכא תרי בני נפל של תרומה תחלה ונפל של חולין תחלה תרוייהו חשיב להו חדא דמשום נפל של תרומה תחלה מסיים לפרושי נפל של חולין תחלה לאשמועינן דאפילו בפגם מעיקרא קאסר ת"ק: לרבי שמעון ליצטרפו היתר לאיסור. ואי' אמאי לא תלי פלוגתיהו בזה וזה גורם כההיא דסוף פרק כל העלמים (לעיל דף מט.) וי"ל דהיינו דוקא שאין בזה כדי להחמיץ ולא בזה כי מצטרפי ה"ל זה זה גורם אבל כשיש בכל אחד כדי להחמיץ אין שייך זה זה גורם ואפי' מאן דשרי התם אסר הכא [וע' תוס' פסחים כז. ד"ה עד]: רבי שמעון לטעמיה דאמר אפי' איסור ואיסור לא מצטרפי דתנן הערלה והכלאים מצטרפים ר"ש אומר אין מצטרפין. תימה דבמעילה (דף יח.) פריך מהא דקאמר ר' שמעון הערלה והכלאים אין מצטרפין אההיא דר' שמעון דאמר כל שהוא למכות וא"כ למ"ל צירוף ומשני התם אין מצטרפין אין צריכין לצרף פירוש דבכל שהוא נמי מחייב והכא משמע דאין מצטרפין ממש קאמר שאין מצטרפין לחייב ותירץ ר"ת דההיא דהתם דפריך מינה במסכת מעילה היינו מתנייתא דהתם דמסכת ערלה דאמרינן נמי רבי שמעון אומר אין מצטרפין גבי ערלה וכלאי הכרם והתם מייירי בערלה וכלאי הכרם שהם בעיניהו בלא תערובת ולכן קאמר אין צריכין לצרף וההיא דמיייתא הכא לאו היינו מתני' דמסכת ערלה אלא היינו מתני' דמייירי בתערובת והכי איתא התם. הערלה והכלאים אסורין ומצטרפין זה עם זה ר"ש אומר אין מצטרפין והכי פירוש דת"ק סבר דמצטרפין זה עם זה לאסור התערובת דהיתר אי ליכא מאתים שאם נפל חצי לוג מערלה וחצי מכלאי הכרם לפחות ממאתים ולגין דהיתר מצטרפין לאסור התערובת ור"ש אומר אין מצטרפין לאסור דכיון דאיכא מאתים דהיתר מערלה לחוד או מכלאי הכרם מותר אע"ג דליכא מאתים מן כולם והשתא ניחא דעל כרחך הך אין מצטרפין ממש קאמר כדפי' דליכא למימר אין צריכין לצרף קאמר כי ההיא דמסכת ערלה ומשום דכל שהוא למכות כדקאמר התם ר"ש כל שהוא למכות היינו דוקא באיסור בעיניה אבל ע"י תערובת בהיתר לא דאל"ל לא תמצא שום ביטול לר"ש לא ברוב ולא בס' ולא במאתים אלא דאי באיסור מעורב בהיתר מודה ר"ש כדפי' אבל היכא דלא שייך ביטול כגון היכא דאיכא טעם חשיבין ליה כאילו היה האיסור בעין דהא טעם כעיקר כדפי' לע' תוס' מעילה יח. ד"ה תני תוס' שבת פט: ד"ה אסורין ותוס' בכורות כז: ד"ה וכי הזאב]: הווא עכברא דנפל בגו חביטא דשיכרא אסריה רב להווא שיכרא. תימה דהא צונן בצונן הוא ולשתרי וי"ל דמייירי ששהה שם יום או יומים והיה כבוש בתוך השכר וכבוש הרי הוא כמבושל: דהא מצינא ובדילי אינשי מינה. פ"ה וא"כ למ"ל דאסריה רחמנא דהיינו חידושיה וכן פירש לקמן גבי שכבת זרע ול"נ דנהי דמאיס ובדילי אינשי מינה מ"מ לא הוה ידעינן דהאוכלו בלאו האוכל שרץ וכן שיהא טמא בשכבת זרע ועוד דא"כ לא הוה חידוש כחידוש בעלמא בכל מקום בתלמוד דחידוש בעלמא ר"ל איסור מכלל היתר או היתר מכלל אסור לכן נראה דהא בדילי אינשי מינה וא"כ מן הדין היה לנו להתיר משום דהו פגם ונותן טעם לפגם בעלמא מותר ואפי' אסריה רחמנא אף על נט"ל דשרצים אסור כיון שכך איסור דשרצים והשתא ניחא דהוה כשאר חידוש דעלמא שבכל התלמוד דהוה איסור מכלל היתר: אלא מעתה ליטמא לח ויבש. כיון דחידוש הוה כדאמר וא"ת מאי פריך בשלמא גבי איסור הוה חידוש כיון דנט"ל בעלמא שרי והכא אסריה רחמנא אלא גבי טומאה מה בכך אי חויה פגם הא גבי טומאה אין לחקק בגם לשבח וי"ל דגבי טומאה נמי הוה חידוש מה שהוא מטמא במה שהוא פגם שהרי גלי קרא בנבלה דשאניה ראויה לגר דהיינו שהסריחה אינה קרויה נבלה: אמר רבא הלכתא נותן טעם לפגם כו'. פירוש אף בשרצים ולא תימא דשרצים חידוש כדקאמר לעיל וליתסר משום פגם דשרצים אלא אף בשרצים פגם מותר ועכברא בשיכרא דאסר לא ידענא אי משום נותן טעם לפגם דקסבר אסור. [אף בשאר שרצים] ולית הלכתא כוותיה פירוש (תוספות)

נפל לנו חלא מאי א"ל רב הילל לרב אשי הוה עובדא בי רב כהנא ואסר רב כהנא א"ל הווא אימרטוטי אימרטוטי רבינא סבר לשעורי במאה וחד אמר רבא חלא מתורמה דתנן תרומה עולה באחד ומאה א"ל רב תחליפא בר גיזא לרבינא דלמא כתבלין של תרומה בקדירה דמי דלא בטיל טעמייהו רב אחאי שיער בחלא בחמשיין רב שמואל בריה דרב איקא שיער בשיכרא בשיתין והלכתא אידי ואידי בשיתין וכן כל איסורין שבתורה: **מנני** עובד כוכבים שהיה שיער בחלא

ישראל כדי יין ממקום למקום אם היה בחזקת המשתמר מותר אם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתנו וישתנו ויגוב רשב"ג אומר כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב: המניח יינו בקרון או בספינה והלך לו בקפנדריא נכנס למדינה ורוחץ מותר אם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתנו וישתנו ויגוב רשב"ג אומר כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב: המניח עובד כוכבים בחנות אע"פ שיצא נכנס מותר אם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתנו וישתנו ויגוב רשב"ג אומר כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב: היה אוכל עמו על השולחן והניח לגינין על השולחן ולגין על הדולבקי והניחו ויצא מה שעל השולחן אסור שעל הדולבקי

מותר ואם אמר לו הוי מוזג ושותה אף שעל הדולבקי אסור חביות פתוחות אסורות שתומות מותרות כדי שיפתח ויגוף ותיגוב: גמ' היכי דמי בחזקת

המשתמר כדתיניא הרי שהיו חמריה ופועליו טעונין טהרות אפילו הפליג מהן יותר ממיל טהרותיה וטהרותיה ואם אמר להן לכו ואני בא אחריכם כיון שנתעלמה עינו מהם טהרותיהו טמאות מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב יצחק רישא במטהר חמריה ופועליו לכך אי הכי סיפא נמי אין עם הארץ מקפיד על מנהג חבריהו אי הכי אפילו רישא נמי נימא הכי אמר רבא

רש"י נפל לנו חלא מאי. מי אמרינן החומץ טעמו קשה ואין הפרץ מפינו למה בו טעם: אימרטוטי אימרטוטי. לחתיכות דקות קטנות ופרץ איסורו כעדשה כעומתהו והיישין דלמא בולע החיכות פרץ כהני חומץ: בחמשי. כיון דחומץ טעמו קשה לא בעי שחין לטבוליה דלפילו בחמשין לא יהיב ביה טעמא: ה"ג וכן כל איסור שבתורה. בששים וכן הלכה רוחה בשראל דמין בשליו מינו בששים חוץ מחמץ אבל מין במינו מוקמינן בפסחים (דף ב.) הלכה במשהו ככר וטעמא משום דכל איסורין שבתורה מין במינו במשהו ככר ובחמץ גזירה שאלו מינו אטו מינו: מהני' אם היה בחזקת המשתמר. מפשך בגמרא שאלו' פ' שהפליג ישראל מן העובד כוכבים מיל לא הודיעו שהוא מפליג מותר דמיתתה עובד כוכבים כל שעתא שהתא אחי: ואם הודיעו שפליג. שמתרחק וחביות שתומות היו: שיעורו בכדי שישתנו וישתנו ויגוב. אם קשה כדי שיקוב העובד כוכבים נקב במגופת החבית ויחזור וישתנו הנקב ותיבש הסתימה אסור: רשב"ג אומר. אינו נאסר ללא עד שישתנה כדי שיפתח את כל מגופת החבית ואל' לנטולה של השכר כולה: ויגוף. ויעשה מגופת אחרת חדשה: ותיגוב. ותיבש אבל לשתות חור לא חששו משום דמיתכרח ושתו לכן שחם העין (בבבבב כד) עין פתוחה דקפיד חיי: המניח יינו בקרון או בספינה. עם העובד כוכבים: והלך. ישראל בקפנדריא דרך קהלה: ונכנס למדינה ורחץ. במרחץ מותר כיון לעובד כוכבים לא ידע קשה מרתה ולא נגע: דולבקי. משגוי' רי: מה שעל השולחן אסור. דמימר אמר עובד כוכבים זה ישראל זה ומנני ללבוש ולשתות ונגע: שעל הדולבקי מותר. דלון מוכן לטעורה זו: ואם אמר לו הוי מוזג ושותה. הואיל וחיזק את ידיו בשרות במקלח סמכא דלעיה ונגע בכוליה: חביות פתוחות. שבתות אסורות: שתומות מותרות. עד שישתנה שיפתח ויגוף ויגוב ושתמו ככרן שמעון מדלח קהני ששתו: גמ' מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. הא קא חזו להו דנגע דקתני טעונין טהרות והני ללא חביות ניהו שיהו שתומות: במטהר חמריה. שהטבילן ומגען טהרו: על מגע חבירו. הפוגע בו בדרך ולא נטהר לכך: רישא נמי. כיון שהפליג איכא למיחש הכי: (רש"י)

תוספות דאף בשאר שרצים גמגם מותר אי משום דאשבוחי קמשבח וא"ת ולפי שטו ליה טעמיה דרב מההיא דפ"ק דחולין (דף ח.) ושם ד"ה השוחט השוחט שביין של עובדי כוכבים רב אמר קולף ושמואל אמר מדיח ואע"ג דסתם כלי עובדי כוכבים אינם בני יומן דהשתא הוי לפגם וי"ל דהתם מיירי בידוע שנשתמשו בו ביום א"כ התם טעמא משום שמנונית דאיסור הנדבק בדופני הסכין שהוא בעין והוי לשבח גם כשאין בו יומן וא"ת מאי קאמר הכא לא ידענא אי אשבוחי משבח ליעמיה קפילא ארמאה וי"ל דשמוא עכברא בשיכרא מחזק את השכר ומחמצו והשתא כשנתחזק השכר אין ידוע אם מחמת השכר עצמו וק"ל כרבא דאמר נותן טעם לפגם מותר אף בשרצים ונפקא מינה דכשאין בת יומן וכיוצא בו מותר אף בשרצים: איבעיא להו נפל לנו חלא כו'. וא"ת מ"ש משאר איסורין כמו בשיכרא וי"ל משום דחלא חזק מאד ואגב חורמיה נותן טעם לשבח כמו גבי חילתית או דלמא מעט השרץ נגד המשקה וא"כ אין לנו לאסור כל כך ולכך היה שואל מה יהיה ממונו: הווא אימרטוטי אימרטוטי. יש לתמוה עכשיו היאך אנו אוכלים דבש דבורים והלא רגלי הדבורים מעורבים בדבש ואף על גב דהוי פגם מ"מ השרץ עצמו דאיפגם מיתסר לכ"ע לכ"ג לר"ת דודאי רגלי הדבורים כיון דעצמות בעלמא ניהו מותרים דהא העצמות טהורים דתנן במס' (טהרות פ"א) עצמות החמור טהורות ורגלי הדבורים כעצמות החמור והא דאמרי'. אברים אין להם שיעור אפילו פחות מכוזית מן המת ופחות מכעדשה מן השרץ היינו לענין טומאה וכגון דאיכא בשר עליה הא לאו הכי טהורין ולענין אכילה שפיר דמי: סבר לשעורי בק"א אמר לא גרע מתרומה כו'. תימה נהי דתרומה ניהו כשהוא בקדרה בדבר לה בטלה בס' כדאמר פרק גיד הנשה (חולין דף צו.) קדירה שבשל בה תרומה לא יבשל בה חולין ואם בשל בנ"ט וי"ל דס"ל כיון שטעמו חזק בשכר יש דמותו לתרומה לדבר יבש וא"ת אמאי לא בטיל באחד ומאתים כמו ערלה וכלאי הכרם וי"ל דשאני התם משום דהו איסור הנאה לכך לא ילפינן מיניה שרצים דשרו בהנאה אבל תרומה שרי בהנאה: כתבלין ופולפלין דלא בטיל טעמייהו. לא בס' ולא בק' שהרי מעט תבלין נותן טעם בקדרה גדולה אבל אין לומר דלא בטיל כלל דהא בהדי נותן טעם חשבינן ליה ולא בהדי אוסרין במשהו כדקאמר לעיל (דף סו.) תבלין ליה שלשה שעות אסור ומטריף כו': שיער בחלא בחמשי. תימה מ"ש דלעיל רוצה להחמיר בו אפילו יותר מס' וק' וכאן מיקל בו וי"ל משום דקסבר דבחלא לא אשבח כ"כ כמו בשיכרא: אידי ואידי. פי' בשיכרא וחלא בשיתין בה"ג ובירושלמי קאמר דשרץ לא בטיל כי אם באלף ותלמודינו עיקר דבטל בששים כשאר איסורים: היכי דמי בחזקת המשתמר כדתיני' הרי שהיו חמריה כו'. דמתקמא בבא להם דרך עקלתון וה"ל הכא כגון שיבא לו דרך עקלתון ותימה מאי בעי היכי דמי והא מדקתני סיפא ואם הודיעו שהוא מפליג מכלל דרישא בלא הודיעו שמפליג והיינו חזקת המשתמר ידידה וי"ל דאדרבה מדקתני סיפא ואם הודיעו אסור משמע ליה דא"כ רישא דתני בחזקת המשתמר היינו שימור חשיב טפי מלא הודיעו שמפליג מדתיני בחזקת המשתמר ואי ר"ל כגון [שלא] שהודיעו שמפליג לישתוק מלישנא דבחזקת המשתמר ומכללא דסיפא שמעינן ליה אלא ודאי בא לומר שאף לא הודיעו שמפליג יש לחוש בדבר כיון שרואהו העובד כוכבים שמתרחק ותדע דצריך שם חזקת שימור אחר וקבעי מאי הוי ומשני כדתיניא כו' כגון שיוכל לבא עליו דרך עקלתון: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. פי' דרישא אמאי לא הוי טהרותיהו טמאים כמו בסיפא וא"ת לישני ליה דרישא מיירי בלא הודיעו שהפליג ולכך שרי כדתיניא אם הניחו בחזקת המשתמר מותר והיינו כשלא הודיעו שהפליג ותיריך רש"י דלא דמי למתני' דהא מיירי בטהרות כגון פירות שהוא מחזיק בידיו ונוגע בהם בכל שעה ולכך פריך דאין לחלק ומ"מ קשה דלוקמא בחביות ולא תקשי מידי דהא טהרות משמע נמי בחביות ועוד קשה דאי מיירי כמו שפירש הקונטרס א"כ לא הוה ליה למיפרך מרישא לסיפא אלא הוה ליה למיפרך מרישא מיניה וביה בהדיא מ"מ דרישא טהרותיהו טהורות כיון שהוא מחזיק בו ונוגע בהם כד"ה לכ"ג לר"י דלעולם מיירי בחביות מיהו בפתוחות שקל ליגע בהן לכך לא מצוי לשנויי בלא הודיעו שהפליג מ"מ ליחסר ולא דמי למתני' דשרי גבי יין בלא הודיעו שהפליג דמתני' מיירי בחביות שתומות וא"ת אכתי לוקמא בתומות כמו מתני' ולא תקשה רישא לסיפא וי"ל דעל כרחך לא מיתקמא ברייתא בסתומות מדקתני כיון שנתעלמו ממנו טהרותיהו טמאות ואי שתומות הא בעינן כדי שישתנו וישתנו ויגוב אף בהודעה שהפליג כדקתני במתניתין: (תוספות)

ב - סט דף

בבא להם דרך עקלתון אי הכי סיפא נמי כיון דאמר להם לכו ואני בא אחריכם שמכא דעתייהו: המניח עובד כוכבים בחנותו כו' המניח יינו בקרון או בספינה כו': וצריכא דאי תנא עובד כוכבים דסבר דלמא אתי וחזי ליה אבל בקרון או בספינה אימא דמפליג לה לטפיניתיה ועביד מאי דבעי ואי תנא בקרון או בספינה משום דסבר דלמא אתי באורחא אחריתי וקאי אגודא וחזי לי אבל עובד כוכבים בחנותו אימא אחיד לה לבבא ועביד כל דבעי קמ"ל אמר רב בר תנה א"ר יוחנן מחלוקת בשל סיד אבל בשל טיט דברי הכל כדי שיפתח ויגוף ויגוב מיתבי ארשב"ג לחכמים והלא שתומו ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה אי אמרת בשלמא בשל טיט מחלוקת היינו דקתני שתומו ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה אלא אי אמרת בשל סיד מחלוקת בשלמא למטה ידיע אלא למעלה הא לא ידיע רבן שמעון בן גמליאל הוא דלא' ידע מאי קאמרי רבנן וה"ק להו אי בשל טיט קאמרייתו שתומו ניכר בין מלמעלה ובין מלמטה ואי בשל סיד קאמרייתו נהי

דלמעלה לא ידיע למטה מיהא ידיע ורבנן כיון דמלמעלה לא ידיע לא מסיק אדעתיה דאפיך וחזי ליה אי נמי זימנין דחלים אמר רבא הלכה כרשב"ג הואיל ותנן סתמא כוותיה דתנן היה אוכל על השולחן עמו והניח לגין על השולחן לגין על הדולבקי והניח ויצא מה שעל השולחן אסור מה שעל הדולבקי מותר ואם אמרו לו הוי מזוג ושונה אף שעל הדולבקי אסור חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות כדי שיפתח ויגוף ותיגוב פשיטא מזה דתימא כולה רשב"ג קתני לא קמ"ל וכי מאחר דקיימא לן כוותיה דרשב"ג דלא חייש לשתומא והלכתא כוותיה דרבי אליעזר דלא חייש לזיופא האידנא מאי טעמא לא מותבינן חמרא ביד עובדי כוכבים משום שייכא אמר רבא זונה עובדת כוכבים וישראל מסובין אצלה חמרא שרי נהי דתקיף להו יצרא דעבירה

רש"י צבא להו דרך עקלתון. כשבעל הבית יכול לזכר דרך עקלתון למירתה השתא חתי: דאי תנא עובד כוכבים. עובד כוכבים שהיה מעביר כדי יין; ועבד מאי דבעי. ואפי' לא הודיעו שהפליג ליהסרי: מחלוקת בשל סיד. במגופה של סיד שהיא לזנה הוא דחיישי רבנן לשתומא דכיון דלכון הוא לא מינכר בין חסד לזין: אבל של טיט. שהוא חסוד בתחלתו ואע"פ שהוא נגוב אינו מלכין עד יום או יומים דכדי הכל לא חיישין לשתומא דמינכר כשתומא החסוד כשתומא המגופה ואינו חסוד עד שיהיה כדי שיהיה יוגוף מגופה חדשה ותגוב: והלא שתומא ניכר. אם היה נקב חסוד הרי הוא ניכר: בין מלמעלה. שהה חסוד והמגופה ישנה: בין מלמטה. כשיפתח יסרכל את המגופה יראה מתחיה אוחה סתומה לפי שלמעלה מיכה העובד כוכבים והשווה שתומא אבל למטה לא יכול למכר וניכר: אלא אי חמתה בשל סיד. קאמרי רבנן הא לא ידיע שתומא מלמעלה והכי קתני בין מלמעלה בין מלמטה: דחלים. מתמלא הנקב מלמטה למעלה חלים סלד"ר בלע"ז: פשיטא. דתנא כהן סן כוותיה ורשב"ג מתני' אחא ללשמוענין: מהו דתימא. הא צבא דהיה אוכל עמו על השולחן סופא דמילתיה דרבנן שמעון והוא קתני לה והכי קתני מתני' רבן שמעון אומר כדי שיהיה יוגוף ותיגוב היה אוכל עמו כו' ולא סתמא היא קמ"ל רבא דסתמא היא: והשתא דקבעין הלכתא כרבן שמעון ללא חייש לשתומא. לנקיבת חסוד שהוא צבא טורח משום דמינכר ולפתחת חבית כולה נמי דחייש לה רבן שמעון לא קיימא לן כוותיה דהאי זיופא לטעיהא הוא ואנן קבעין בלאו מעמידין (לעיל דף לא). הלכה כר' אליעזר דלא חייש לזיופא דחומס אחד האידנא אמאי לא מותבינן חביות שתומא ביד עובדי כוכבים: משום שייכא. נקב דק מאלד שהוא במגופה חבית להיות ריח היין וזלא ויש לחוש שמא יקדח סם במתא ויטעום מן היין: (רש"י)

תוספות היה אוכל עמו על השולחן כו' תימה דע"כ מייירי בלא הודיעו שמפליג מדשיע על הדולבקי וא"כ כי א"ל נמי הוי מזוג ושונה אמאי אסור וי"ל דמ"מ כיון שהחזיק ידו למזוג ולשתות לא מירתת כלל וכן על השולחן מהאי טעמא אסור וכן בסיפא דקתני חביות שתומות כדי שיפתח וישתום וישתום יוגוב אסורות ואע"ג דנתפס עליו כנגב על הזיוף ואמר לקמן (דף ע). דנתפס עליו כנגב מותר מ"מ הכא שאני שא"ל הוי מזוג ושונה ולכן לא מירתת כל כך כיון שהחזיק ידיו למזוג ולשתות: רבן שמעון בן גמליאל הוא דלא ידיע מאי קאמרי רבנן. וא"ת ולימא ר' יוחנן דפליגי בשל (סיד ובשל) טיט ויהא רשב"ג כמשמעו וי"ל דגמר' גמירי ליה הכי: והאידנא דקים לן כר' אליעזר ולא חייש לזיופא. ורשב"ג כרשב"ג דלא חייש לשתומא תרוייהו צריכי הא דקים לן כרבי אליעזר וקים לן כרשב"ג דאי קי"ל כר' אליעזר לבד ולא כרשב"ג ה"א דנתי דלא חיישין לזיופא דהיינו שייסיר כל המגופה ויעשה אחרת תחתיה כר' אליעזר דאמר לא טרח ומזייף מ"מ איכא למיחש לשתומא דליכא זיופא ואי קי"ל כרשב"ג לבד ה"א דנתי דלא חיישין לשתומא מ"מ איכא למיחש לזיופא שייסיר כל המגופה ויעשה אחרת תחתיה שזהו קל יותר לעשות מסתתמה שאין בו טורח והלכך נקט תרוייהו כרשב"ג וכו' אליעזר: מאי טעמא לא מותבינן חמרא משום שייכא. רש"י גריס שייכא בכ"ף משום דהיין נמשך ויוצא דרך שם ובערוך גריס שייכא בכ"ף על שם ברזא קטנה שסותמין אותו בהו כמו שיבא דכשורא (סנהדרין דף ז): והוא נקב קטן שעושין להריח ריח היין דרך שם וקורין לו שותיא"ל ומכאן משמע דמגופת חבית לבד הוי חותם אחד מדקאמר דוקא משום שייכא לא מותבינן חמרא ביד עובדי כוכבים ש"מ דהוי חותם אחד סתומת החבית כמו שהיא מגופה בטיט וכן משמע לעיל בסוגיא דאין מעמידין (דף לא). דקאמר אגנא אפומא דחביתא שריקא וחתמא הוי חותם בתוך חותם משמע הא שריקא לחוד הוי חותם אחד אבל רבינו יצחק בן יהודה שלח לרש"י דוקא לחביות שלהם שהיו של חרס סגי בחותם אחד שעל פי החבית אבל בחביות שלנו שהם מנסרים מחוברים זה לזה אף כי יש חותם אחד על פי החבית מכל מקום יש לחוש שמא יתחבד העובד כוכבים חודו של סכין בין הנסרין או בין השוליים או אפי' באמצע הנסר עצמו ולהוציא היין דרך שם ולתחוב הכוס נגד הנקב ומיהו נראה לר"י שאין לחלק בין החביות שלנו לחביות שלהם שהרי לא מצינו שהקפיד התלמוד אפילו מאן דחייש לשתומא לא חייש אלא לנקיבת דמגופת החביות אבל לנקיבת דדופני החבית לא חיישין וליכא למימר דהיינו דוקא במגופה שהיתה של טיט היה יכול לעשות הנקב אבל בשל חרס דהא מגופה איירי במגופה של חרס אלא דאי היינו טעמא דלא חיישין לקלקול לדופני החביות ה"ה בחביות שלנו מותר לשלוח יין בחותם אחד על פי החבית ודוקא כשחוזר ורואה ומכיר את החותם אבל אם שלחו לחבירו והוא אינו חוזר ורואה צריך חותם בתוך חותם ומיהו אם שולח כתב ידו והודיע לחבירו ענין החותם סגי בכך כמו בהכרת החותם דהעובד כוכבים מרתת מכתב כאילו היה חוזר ורואה ומכירו וכן משמע לעיל ואע"ג דקים לן כרבי אליעזר דסגי בחותם אחד מ"מ בעינן הכרת חותם משום דקשיא לן דרב אדרב כדפי' לעיל פ' אין מעמידין (שם). ד"ה דאמר) וכן משמע נמי בברייתא דקתני פ' אין מעמידין (שם): השולח יין ביד כותי ושל ציר ושל מורייס ביד עובד כוכבים אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור אלמא בעינן הכרת חותם ואע"ג דר"ת מוקי לה לעיל כרבנן מדלא נקט יין גבי עובד כוכבים כדפי' מ"מ מדרבנן כציר ומורייס נשמע לר' אליעזר בין והא ציר ומורייס לרבנן קתני בהך ברייתא דסגי בחותם אחד ואפי' בעי הכרת חותם ה"ה נמי יין לרבי אליעזר דאע"ג דסגי בחותם אחד מ"מ בעינן הכרת חותם ועוד יש ליישב הברייתא כרבי אליעזר כדפי' לפי' רש"י הלכך שמעינן מיניה דאף לר' אליעזר בעינן הכרת חותם מיהו מדקאמר הכא בשמעתין דקיימא לן כרבי אליעזר דלא חייש לזיופא משמע לישנא דלא חיישין לזיופא כלל דסגי בחותם אחד אפילו בלא חוזר ומכירו דודאי לא טרח ומזייף כלל וגם מנהג העולם היה בשכבר לשלוח יין בחותם א' בלא חוזר ומכירו ואע"ג דלרב דאי בעינן הכרת חותם כדפי' פ' אין מעמידין (שם). ד"ה דאמר) דאל"כ קשה דרב אדרב מ"מ לא קי"ל בהא כרב אלא קים לן כסתמא דתלמודא דשמעתין וכדפרישית וברייתא דלעיל נמי דציר ומורייס שהבאתי יש ליישב דלא אסרה הברייתא אפילו בלא הכרת חותם דהא דקתני בברייתא אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור אינו רוצה לומר אם לאו שהלך הישראל ראשון להכירו דאסור אלא ה"ק ואם לאו שהלך לראותו ולא הבין שהוא כמו שעשאו או שכן היאך חתמו ואינו ידיע אם הוא כמו שחתמו או לאו אסור ואו הוא גרוע טפי מאילו לא הלך כלל לראותו שהרי עתה שרואה ואינו מבחין אם הוא כמו שעשאו או שכן היאך חתמו וזיופא העובד כוכבים אבל דאי לא הלך ואינו רואהו כלל הישראל ראשון אחרי שחתמו אלא שהישראל שני מצאו (תוספות)

א - ע דף

יצרא דיין נסך לא תקיף להו זונה ישראלית ועובדי כוכבים מסובין חמרא אסור מ"ט הואיל וזילה עלייהו בתרייהו גירא הוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא ישראל על עובד כוכבים אחרה לדשא באפיה והוה ביזעא בדשא אישתכח עובד כוכבים דקאי ביני דני אמר רבא כל דלהדי ביזעא שרי דהאי גיסא והאי גיסא אסור ההוא חמרא דישאל דהוה יתיב בביתא דהוה דייר ישראל בעליונה ועובד כוכבים בתחתונה שמעו קל תיגרא נפקי קדים אתא עובד כוכבים אחרה לדשא באפיה אמר רבא חמרא שרי מימר אמר כי היכי דקדים ואתא ישראל ויתיב בעליונה וקא חזי לי ההוא אושפיזא דהוה יתיב ביה חמרא דישאל אישתכח עובד כוכבים דהוה יתיב בי דני אמר רבא אם נתפס עליו כנגב שרי ואי לא אסיר ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא אישתכח עובד כוכבים דהוה קאים בי דני אמר רבא אי אית ליה לאישתמוטי חמרא אסיר ואי לא חמרא שרי מיתניבי ננעל הפונדק או שאמר לו שמור אסור מאי לאו אע"ג דלית ליה לאישתמוטי לא בדאית ליה לאישתמוטי ההוא ישראל ועובד כוכבים דהוה יתיב וקא שתו חמרא שמע ישראל קל צלויי בי כנישתא קם וזאל אמר רבא חמרא שרי מימר אמר השתא מדכר ליה לחמריה והדר אתי ההוא חמרא שרי ויתיב בארבא שמע ישראל קל שיפורי דבי שימשי נפק ואזל אמר רבא חמרא שרי מימר אמר השתא מדכר ליה לחמריה והדר אתי ואי משום שבתא האמר (רבא אמר) לי איסור גיורא כי היון בארמיטין אמרינן יהודאי לא מנטרי שבתא דאי מנטרי שבתא כמה כיסי קא משתכחי בשוקא (ולא ידענא) דסבירא לן כרבי יצחק דא"ר יצחק המוצא כיס בשבת מוליכו פחות

פחות מד' אמות ההוא אריא דהוה נהים במעצרתא שמע עובד כוכבים טשא ביני דני אמר רבא חמרא שרי מימר אמר כי היכי דטשינא אנא איטשא נמי ישראל אחוריי וקא חזי לי הנהו גנבי דסלקי לפומבדיתא ופתחו חביתא טובא אמר רבא חמרא שרי מ"ט רובא גנבי ישראל נינהו הוה עובדא בנהרדעי ואמר שמואל חמרא שרי כמאן כרבי אליעזר דאמר ספק ביאה טהור דתנו הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואמר הלכתי במקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותה שדה אם לא נכנסתי ר"א אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טמא לא שאני התם כיון דאיכא דפתחי לשום ממונא הוה ליה ספק ספיקא

רש"י יכרע לדין נסך לא תקוף להו. לנסוכי: כתייבהו גרידא. קצקה להו לנסוכי: להדי ביזעא שרי. אף בשתיה דמירחה ולא נגע: דהאי גיסא והאי גיסא חסור. אף בהנאה וכשארן נהפס על כניסא כנגד עסקינן שהיה לו חלק ביה לדי נהפס עליו כנגד כוליה שרי ואית דגרסי הו ביזיני בדשא חורין וסדקינן וביעינן. וקבעהו כהגומו וזעזעהו: ישראל צעלוניה ועובד כוכבים בתחונה. ויין בתחונה וישראל רוחא ומלמעה: שרי. כל שרי דהכא שרי אף בשתיה דהא לא נגע קאמינן וכל אסיר דהכא אף בהנאה וצוליהו הלכתא כרבי: אי אית ליה לאשתמוטי. ולומר לכך נכנסהו סמכא דעתיה ולא מירחה דכי על להך ביהא מעיקרא אדעתא לנסוכי על וסבד אי משכחו לי לאשתמוטא וע"ג דבמגע היין לית ליה לאשתמוטי חסור דאי לאו לנסוכי על למה ליה דעייל ולא דמי למניח עובד כוכבים בחנוהו דהתם לכיון דכרשית עייל וידעינן למאי עייל כל זמן שלא הודיעו שפליג מותר דסבד אי נגענא השתא אחי והזי לי: ואי לית ליה לאשתמוטי שרי וכיון דכחול הוא על כניסתו מירחה ולא נגע: נגעל הפוגק. ונתיחה עובד כוכבים עם היין או שאמר ישראל לעובד כוכבים שמו עמוד מנחוז ושמור: חסור. דחייסין ללמא על כיון דל"ל שמו סמכא דעתיה דמפליג מניח: שופרא דבי שמיש. של ערב שבת שהיו חוקעין להבדיל בין קדש לחול: ואי משום שבתא. וא"ת דסמכא דעתיה דעובד כוכבים משום דלא אחי ישראל בשבתא האמר לי איסור גורא כו': פחות פחות מד' אמות. ועומד לפוש וליכא עקירה מהחילה ד' לכוף ארבע: טשא. נחבאל: ספק ביאה. ללא ידעינן עובד כוכבים אי על אי לא על טהור ומשום הכי שרי דשני לו ספק ביאה מביאה ודאי וספק מנגע: בקעה. שדות הרבה זו אלל זו בימות הגשמים שזרעהו היא ואין רבים דורסין אותה והיו נשות היחיד לטומאה וספיקא שארעה בה הו ספיקא טמא: וטומאה בשדה פלונית. בלחת מן השדות ואין לנו יודעין איזו היא: הלכתי במקום הלז. דבקעה זו: ספק מנגע טמא. דלמר נכנסתי לקדה שהטומאה בה ואיני יודע אם נגעתי בטומאה אם לאו: כיון דליכא דפתחי חבית לקום ממונא. וכיון דחזו דחמרא הוא פקחי דבניסוכיהו טרידי ולא מנסכי: הו ספק ספיקא. ספק ישראל ספק עובד כוכבים ואח"ל עובד כוכבים ספק נגע ספק לא נגע ובהא אפילו רבנו מודו וכי פליגי רבנו עליה דר"א היכי דמליא קדה טומאה דאי על לא אפקר ללא האהיל דליכא ללא חד ספק: (רש"י)

תוספות חתום מותר כדפרישית דלא חיישין כלל לכתחילה לעשות כתב החותם או לחזור ולהכיר כדמשמע לפי הפשט ומ"מ נכון להחמיר לכתחלה אך בדיעבד אין להפסיד כיון דאיכא חותם אפי' בלא כתב ומכירו כדפרישית ומיהו אין נכון אם אין אותו חותם אחד מאותיות כ"א ממגופות טיט כדפרישית דמגופת טיט חשיבא חותם אחד אז דאי אינו מותר בלא כתב או הכרה אלא אם כן ראה השני שנשתלח לו היין קודם לכן את היין שהכלי נתכנר ועתה הוא הכיר את הכלי בטביעות עין ואפילו אינו מכיר בחותם לפי שלא היה חותם באותה שעה דאל"כ נהי דלא חיישין לזיופא מ"מ מנין לנו שהוא אות חבית של יין ששלו לו חברו שמה החליפו העובד כוכבים בחבית אחר שהיה בו יין במגופה בטיט שגם חביות יין העובדי כוכבים פעמים שמגופים בטיט כמו כן צריך שיהיה נסתם לגמרי הנקב קטן שקורין שושפריא"ל בע"ז כדקאמר תלמודא משום שייכא אבל כשהוא חותם באותיות אין לחוש לכל זה דודאי האותיות לא עשאן כי אם ישראל ומ"מ אין לסמוך על המגופה של טיט אך נכון הדבר לסתום פי חבית ולתת עור הסתימה קבוע במסמרות ולכתוב אותיות חציון על העור וחציון על דופני קרשי החבית שאם יגביה עובד כוכבים העור לא ידע ליישב כבתחלה ולתת חשוק שקורין צרקל"א סביב העגולים במקום שמחוברים אל דופני החבית ולקובעו שם במסמרים מפני הנעורת התחובה שם סביב שוליו שלא יוכל העובד כוכבים להוציא יין דרך שם ולתחוב אחריו כן במקומן הראשון וכן הברזות לחתוך ולקבוע עליהם עור במסמרים או יקבעו נסרים לכסות כל השולים והברזות בסיגנון זה פירש רבינו ברוך על החתימה בפסק ומיהו נראה שכל זה אינו כי אם לכתחלה אבל בדיעבד סגי בחתימת פי החבית לבד כיון דלא חיישין לדברי רבינו יצחק בן יהודה כדפריש' לעיל דאף בהסרת הנעורת ירא הוא מן יתקלקל החבית בכך ולא יוכל לתקנו כבתחלה מיהו אין לאסור גם זה בדיעבד ומ"מ טוב להחמיר כדברי רבינו ברוך הואיל ונפק ממנו ועוד פירש רבינו ברוך שצריך שישלח כתב עם החותם או שיחזור [לראותו] ופירש רשב"ם בשם רש"י דכל מה שאנו אוסרים בהודיעו שהפליג היינו דוקא כשיש לחוש שמה עובד כוכבים גנב יין ונתן מים תחת החסרון או החליף טוב ברע אבל מקום שאין לחוש לכך כגון במקום מעבר בני אדם אפילו הם עובדי כוכבים דמרתת העובד כוכבים לגנוב אע"ג דהודיעו שהפליג מותר ולא חיישין שמה נגע כיון שהעובדי כוכבים בזמן הזה אינם בני ניסוך כך פירש רשב"ם מיהו נראה זה דהיינו דוקא בחביות או בדרדורים שאין להם רק פתח קטן למעלה אבל יגית או נקנן וכוס שיש בו יין ופתחו רחבה קל הוא ליגע בהם ורגילות ליגע בהן דרך מתעסק לא: שמע ישראל קל צלוי. ודוקא היין שעל הדולבקי שרי כדתנן במתני' ורבא קמ"ל דקל צלויי כלא הודיעו שמפליג דמי אי נמי שאפי' על השולחן מותר ובדלא אמר לו הו מזוג ושותה: פתחו חביתא טובא. הכא לאו דוקא טובא כיון דתלינן בישראל אבל בסמוך הו דוקא כיון דפתחו טובא ואית דל"ג טובא וגרס ליה בסמוך וכיון דאיכא דפתחי לשום ממונא:

דף עב - ב

היה רבינא דאישתכח דהות בי דני והות נקיטא אופיא בידה אמר רבא חמרא שרי אימר מגבה דחביתא שקלתיה ואע"ג דליכא תו אימר אתרמויי איתרמי לה ההוא פולמוסא דסליק לנהרדעא פתחו חביתא טובא כי אתא רב דימי אמר עובדא הוה קמיה דרבי אלעזר ושרא ולא ידענא אי משום דסבר לה כרבי אליעזר דאמר ספק ביאה טהור אי משום דסבר רובא דאזלי בהדי פולמוסא ישראל נינהו א"ה האי ספק ביאה ספק מגע הוא כיון דמפתחי טובא אימא אדעתא דממונא פתחו וספק ביאה דמי ההיא מסוביתא דמסרה לה איקלדיא מפתחה לעובדת כוכבים א"ר יצחק א"ר אלעזר עובדא הוה בי מדרשא ואמרו לא מסרה לה אלא שמירת מפתח בלבד אמר אביי אף אנו נמי תנינא המוסר מפתחות לע"ה טהרותיו טהורות לפי שלא מסר לו אלא שמירת מפתח בלבד השתא טהרותיו טהורות יין נסך מיבעיא למימרא דטהרות אלימי מיינן נסך אין דאיתמר חצר שחלקה במסיפס אמר רב טהרותיו טמאות ועובד כוכבים אינו עושה יין נסך ורבי יוחנן אמר אף טהרותיו טהורות מיתבי הפנימית של חבר והחיצונה של ע"ה אותו חבר שוטח שם פירות ומניח שם כלים ואע"פ שידו של עם הארץ מגעת לשם קשיא לרב אמר לך רב שאני התם שנתפס עליו כנגד ת"ש רשב"ג אומר גגו של חבר למעלה מגגו של ע"ה אותו חבר שוטח שם פירות ומניח שם כלים ובלבד שלא תהא ידו של ע"ה מגעת לשם קשיא לרבי יוחנן אמר לך רבי יוחנן שאני התם דאית ליה לאישתמוטי מימר אמר אימצורי קא ממצרא ת"ש גגו של חבר בצד גגו של עם הארץ אותו חבר שוטח שם פירות ומניח שם כלים ואע"פ שידו של עם הארץ מגעת לשם קשיא לרב אמר לך רב לאו איכא ר"ש בן גמליאל דקאי כוותי אנא דאמרי כר"ש בן גמליאל: **מתני'** בולשת שנכסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות שתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך: גמ'

רש"י רביהא. תינותה עובדת כוכבים: אופיא. אשקומא של יון; אימר מגזיה דחביהא שקלתה. ודוקא רביהא דאינה יודעת בטיב ניסוך ולא מסרה נפשה למינגע אכל גדולה מני חזיון דנקיטא אופיא לא הליתין לוקולא: אע"ג דליכא תו. שאון קס אופיא עוד ואיכא למימר הא ודאי בגו חביהא שקלתה: אימר איתרמי. דק אופיא הוא דואוי האס: פולמוסא. ראש הגיים קר כבא: ולא ידענא. אי קרא מאוס ספק עובד כוכבים ספק ישראל וכר"א דלמר ספק ביאה טהור וקומיה פריך הא לאו ספק ביאה הוא דואוי עובדי כוכבים היו: ישראל ניהו. ואזלינן בחר רובא דליכא ספיקא: כיון דמפתחי עובא. הרבה יותר מכדי ארך שחיתון. מוכחא מילתא דלדעתא דממונא פתחו ובגבנותיהו טרידי ודמי לבולגא שנקנסה לעיר בשעת מלחמה דקתי מתניהו אלו ואלו מותרות הלכך אע"ג דספק מגע הוא כיון דמוכחא מילתא לוקולא כספק ביאה דמי: מסוביהא. מוכרת יין בחנות כמו זולל וסובא (דברים כא) סבך מהול כמים (ישעיהו א): אקלידא. מפתח שמירת מפתחות ולא סמכא דעה ליכנס ונתפסה כנגב: יין נכך מיבעיה. בניחוחא ומסייע לרב דימי: למימרא דטהרות אלימי מיון נכך. מדנקט לה בלשון ק"ו: שקלתה במסיפס. מחילה נמנה עם הארץ מלך זה וחבר שקטרה טהרות מלך זה: אינו עושה יין נכך. דנתפס עליו כנגב אלמא טהרות אלימי: מיהיבי. שקי חירות זו לפניו מוז הפנימית של חבר: וחילונה. הפתוחה לרה"ר של עם הארץ דאין לו לעם הארץ דריסת הרגל על הפנימיה: שוטח קס. בפנימית אכל אי הוי אויפא דחילונה של חבר כיון דהוי לעם הארץ דריסת הרגל בחילונה אין חבר שוטח קס פירותיו מ"מ קשיא לרב דקתי אע"ג שידו של עם הארץ נמנעה לקס: התם מאוס דנתפס עליו כנגב. דמה לו בפנימית אכל חלוקה דכחל אחד דמי כי עייל וידיה לא מהפסי כנגב: אמרי. דגב קמרינא חני מכוין למדת בנין שאני רוצה למודו לכך השקטתי את ידי בלשון אחר מתשובת הגאונים מתמונא חני אשטנדלוי"ר בעל"ז וברכ"ו אימאזי קא ממלכנא: בלך גבו. שאינו גבוה ממנו וליכא למימר מתמונא חני כשמושיט ידו קס: אלא דלמרי כרשב"ג. דלמא לעיל ובבלך שלא האה ידו של עם הארץ נמנעה קס ולרב לא שאני ליה בין שגב חבר למעלה בין שהוא שורה לו: מתני' בולגא. חול על קס שמתפשן וחותרין קרי להו בולגא כדמתרגמינן ויחפש ובלג: גמ' (רש"י)

תוספות התיא רביהא דהות נקיטא אופיא בידה אמר רבא חמרא שרי. פ"ה דוקא תינות שאינה יודעת בטיב ניסוך ולא טרחה ליגע אבל נערה גדולה לא תלינן לקולא מיהו לא מצינו חלוק זה בשוק מקום לכן נראה דלאו דוקא רביהא ה"ה גדולה אלא דעובדא הכי הוה ומיהו לפ"ה לא נפקא מינה מידי עכשיו דגם הגדולים אינם בקיאים בטיב ניסוך: אימר מגבה דחביהא קלטתה. ולא נגעה בין אלא מן האויר קלטתה אבל אי שקלתה מעל גבי היין יאסר מטעם נזוק מיהו יש כספריים ישנים שקלתה ואפילו הכי שרי משום דאינה בקיאה בטיב ניסוך ולא מסרה נפשה למינגע כפ"ה אבל בגדולה כיון דנקיטא אופיא איכא למיחש: ההוא פולמוסא דסליק לנהרדעא פתחו חביהא טובא א"ר חייא בר אבא עובדא הוה קמיה דר' יוחנן ושרא ולא ידענא אי משום דקסבר כר"א כו' ופריך ספק ביאה ספק מגע הוא. דודאי עובדי כוכבים ניהו ואע"ג דגבי גנבי דלעיל אמרינן דהוי ספק ביאה ספק אם הם עובדי כוכבים או אם הם ישראלים ה"מ נגבים דיש מהם שהם ישראל אבל פולמוסא סתם עובדי כוכבים הם דאי הוה ישראל היה הדבר ניכר ונדע ומדלא נודע ש"מ שהם עובדי כוכבים וא"כ ספק מגע הוא וע"כ לא מטהר ר"א אלא בספק ביאה אבל ספק מגע טמא ומשני כיון דפתחי טובא ספק אדעתא דממונא ספק אדעתא דשתייה פתחו ופ"ה דפתחו יותר מכדי שתייה מוכחא מילתא דאדעתא דממונא פתחו ובגבנותיהו טרידי כפ"ה לפי שיטתו דלעיל ופירושו דחוק ועוד קשה דמ"ש גבי גנבי דאמר ספק ישראל ניהו וגבי פולמוסא אמר ודאי עובדי כוכבים ניהו א"כ ה"ל לתלמודא לפרש לכן פי' ר"ת לפי שיטתו דלעיל שפיר דר"א מטהר משום ספק ספיקא והכי פי' הכא ספק ביאה ספק מגע הוא פי' נהי דהוי ספק אם הפולמוסא הם עובדי כוכבים או ישראל כמו בנגבים מ"מ אם הם עובדי כוכבים ודאי נגעי וליכא רק חדא ספיקא דלא דמי לההיא דנגבים דלעיל דאמרינן דהוי ספק מגע אם נגעו אם לאו היינו משום דסתם גנבים אדעתא דממונא אתו אבל פולמוסא סתם באים לאכול ולשתות כדאמר פרק שני דביצה (דף כא.) ושחטנו להם עגל והאכלנום והשקום וא"כ הוי ספק מגע משום דליכא אלא חדא ספיקא ובחדא ספיקא לא אמר ר"א ומשני כיון דפתחו טובא יותר מכדי שתייה אימור אדעתא דממונא פתחו וא"כ הוי ספק ספיקא ספק עובדי כוכבים או ישראל ואת"ל שהם עובדי כוכבים שמא פתחו לשם ממונא ולא אדעתא דשתייה כיון דאיכא טובא: לא מסרה לה אלא שמירת מפתח. ולא סמכא אדעתא ליכנס דנתפסת כנגב מכאן שאם תפס המושל את היהודי והניח שמירת עובדי כוכבים בביתו ונמסר להם כל המפתחות אף של יין אם אין אוכלים ושותים ממה שבבית הישראל היין מותר ואם אוכלים בבית אסור ואמנם אם מצאן הישראל כמו שהניחם מלאים כשרים דכוותיה אשכחן גבי בגדיו לענין טומאה שאם מצאן כמו שהניחם טהורים ואמרינן עלה וכן ביין נסך ואולי כשמחפשינן אותו בכל מקום ובקרקע ובכתלים את מטמוני ישראל גם היין אסור לפי שגם לתוך חביות הכניסו קנה ארוך לחפש בו אכן אם היה לישראל סימן וחבור במגופה מותר דאם הסיורה לחפש בה לא היו מחזירין אותה דהא לא מירתני מישראל כלל: פתוחות אסורות. משמע אפילו טובא ולא אמרי' אדעתא דממונא פתחו כדאמרי' לעיל גבי פולמוסא משום דפולמוסא באים לגבות מס המלך וארנונא ולכך איכא למימר דאדעתא דממונא פתחו אבל בולשת אינם באים

א - **עא** **דף**

ורמינהי עיר שכבשוה כרקום כל כהנות שבתוכה פסולות אמר רב מרי לנסך אין פנאי לבעול יש פנאי: **מתני'** האומנין של ישראל ששלח להם עובד כוכבים חבית של יין נסך בשכרן מותר לומר תן לנו את דמיה משכנסה לרשותן אסור: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב מותר לאדם לומר לעובד כוכבים צא והפס על מנת המלך מיתבי אל יאמר אדם לעובד כוכבים עול תחתי לעוצר אמר ליה רב עול תחתי לעוצר קאמרת הא לא דמיא אלא להא אבל אומר לו מלטיני מן העוצר: **מתני'** המוכר יינו לעובד כוכבים פסק עד שלא מדד דמיו מותרין מדד עד שלא פסק דמיו אסורין: **גמ'** אמר אמימר משיכה בעובד כוכבים קונה תדע דהני פרסאי משרדי פרדשני להדדי ולא הדרי בהו רב אשי אמר לעולם אימא לך משיכה בעובד כוכבים אינה קונה והאי דלא הדרי בהו דרמות רוחא הוא דנקיטא להו אמר רב אשי מנא אימנא לה מדאמר להו רב להנהו סבויתא כי כיליתו חמרא לעובדי כוכבים שקלו זווי מינייהו והדר כילין להו ואי לא נקיטו בהדייהו זווי אוזיפניהו והדר שקילו מינייהו כי היכי דתיהו הלואה גבייהו דאי לא עבדייהו הכי כי קא הוי יין נסך ברשותיכו קא הוי וכי שקילתו דמי יין נסך קא שקילתו ואי ס"ד משיכה בעובד כוכבים קונה

רש"י כרקום. מתרגמינן מנור כרקומין: כל כהנות. הנמלכות בתוכה פסולות לבעליהן דלשת כהן אסורה אף בלוי' אבל אשת ישראל לא הא הכא דשעת מלחמה היא וקתי אסורות קיש פנאי לבעול: לנסך אין פנאי. דילך הניסוך לא חקיף להו וטרידין במלחמה: לבעול יש פנאי. דחקיף להו יצרייהו: מתני' מותר לומר לו תן לנו את דמיה. דהא לא קנו לה והוא אינו חייב להן אלא מעות ותניא לעיל (דף סד.) ישראל שנושה בעובד כוכבים מנה מוכר עבדות כוכבים והביא לו יין נסך והביא לו מותר: גמ' לא והפס עליו מנת המלך. ארנונא שהיו נותנין מתבואותיהן ומזהמותיהן עשור וישראל זה שחייב לתת למלך יין מותר לומר לעובד כוכבים הפס עליו אע"ג דקא יהיב האוי עובד כוכבים יין נסך והאי ישראל הוא פריעה דמיה כיון דהוא מני לסלוקי לטליחא דמלכא בזווי כי יהיב ליה עובד כוכבים יין נסך לאו שגחיהו ישראל הוא: עול תחתי לעול. היכנס במקומו לפסים את השוטר כמו זה יעצור בעמי (שמואל א ט) ל"א בלשון אורכ שממונה על אלקרות יין ושמן של מלך לגבות ואלא: עול תחתי

האמרת. כיון דל"ל עול תחתי או משמע או במקומו וכל מאי דיהיב ליה עובד כוכבים הוי כאלו יהיב ישראל דהא במקומו הוא: הא. דרב יהודה ל"ל דמיוא ל"ל ל"ל ל"ל: אבל לומר לו מלטינו מן העול. דלפטר לסלוקיה בזוי הלכך למיתב ליה תמלא ל"ל שְׁלוֹחֵיהּ הוּא: מתני' המוכר ינו לעובד כוכבים. פסק עמו מעוה עד קלא מדד דמיו מותרין מפרש בגמרא טעמא איכא דמוקי לה משום משיכה בעובד כוכבים קנה הלכך כשמודד היינו משיכה והקנייה עובד כוכבים מיד יהיה ליה לישראל זוזי גבי לעובד כוכבים כהלאה ויין נכך ל"ל לא הוי עד דנגע ביה: מדד עד קלא פסק דמיו אסורין. לעובד כוכבים ל"ל קנייה במשיכה דכיון דל"ל פסק דמיו ל"ל סמכה דעתיה הלכך כי נגע ביה הוי יין נכך לישראל ואיכא דמוקי לה כשהקדים לו עובד כוכבים מעוה לישראל ובגמרא מפרש לה: גמ' משיכה בעובד כוכבים קונה. אע"ג דל"ל יהיב עובד כוכבים דמיו לישראל משך מנייה קנייה וכן לישראל מעובד' כוכבים: פירשני. דרוון: ולא דלרי בהו. השולחין אלמא במשיכה קנינה המקבלין ל"ל מתקנות הגאונים פירשני מי שיש לו כור חטיין למכור פוסק דמים ללוכה והולך לביתו ומשגר לו קב חטיין ללוכה כמה הן יפות ואם מעבד הלוכה אותו קב אללו מתקיים המקח ואם אינו הפך בהן מחזירו: רב אשי אמר אינה קונה. אלא כמתן מעות קנו: דרמות רוחא. נכות: סבויהא. מוכרי יין: (כ"ט)

תוספות ורמיה עיר שכבשוה כרקום. וא"ת דלמא התיאריי לאחר גמר המלחמה דאז יש לה פנאי וי"ל דמשמע בכל ענין אפי' קודם גמר המלחמה: לא הא דמיה אלא לסיפא אבל אומר מלטינו מן העוצר. פי' רש"י משום רבינו יחיאל דכי א"ל הכי מותר משום דמצו לסלוקי בזוי מן העוצר וא"כ כי נמי יהיב העובד כוכבים יין לעוצר לאו שלוחת דישאל קא עביד ומשו"ה שרי כי האי גוונא אבל כי א"ל עול תחתי משמע הלשון היה תחתי במקומו וכל מה דיהיב כאלו יהיב ישראל דמי דהא במקומו הוא כפ"ה ול"ג דא"כ פשיטא דמלטינו מן העוצר דשרי כיון דמייירי דיכול לסלוקי לכו' ג"ל שהישראל חייב למלך יין (נסד) מ"מ שרי כי א"ל מלטינו מן העוצר משום דמשמע ה"ק ליה סלק אותו במה שתוכל אבל אינו מצווה לו לפרוע יין נסך ולכך שרי אפי' לא מצו לסלוקי בזוי אלא ביון נסך ואפילו הקדים לו דינר ואמר לעיל (דף סג): דאסיגי גבי פועלים הכא שרי דהתם היינו טעמא משום דהוא מקדים לו הדינר בשביל שיתן מיון נסך לפועלים אבל הכא קא"ל שישלוקו במעות אם יכול הלכך לא חשיב כפורע יין מיון נסך אבל כי א"ל עול תחתי הוי כמו שא"ל פרע למלך תחתי כמו שאני חייב לו יין ונמצא פורע חובו מיון נסך ואפילו לא הקדים דינר אסור מטעם דפירשתי: אמר אמימר משיכה בעובד כוכבים קונה תדע דהיינו פרסאי מרדשני או בהגבהה: רב אשי אמר משיכה בעובד כוכבים אינה קונה. לא לדיחויא בעלמא כו' יוחנן דאמר מעות קונות ודרשי לעמיתך בכסף לעובד כוכבים במשיכה כדאמר בבכורות (דף יג: ושם) ומה שמביא רביה מפרדשני דפרסאי אין זה כ"א אמתלא בעלמא שמהג אבותיהם מן הפרסאים שאינם חוזרים אחר המשיכה ש"מ שכך הדין: פרדשני דורונות ולא הדרי בהו. אלמא קנינה במשיכה ל"א מתשבות הגאונים מי שיש לו כור חטים כו' פי' בקונט' זה עיקר דלישנא קמא קני במתנה הוא והוא בא לומר דמשיכה קונה במקח וממכר ואור"י דאפי' למ"ד אינה קונה כרב אשי בסמוך ה"מ כגון דאמימר כסמא אבל במציאה ומתנה דליכא כספא כ"ע מדוד דקני במשיכה או בהגבהה: רב אשי אמר משיכה בעובד כוכבים אינה קונה. לא לדיחויא בעלמא קאמר רב אשי הכי אלא לפי האמת כדמוכח במסכת בכורות פרק ב' (שם): דקאמר רב אשי מדרישא משיכה אינה קונה סיפא נמי משיכה אינה קונה אלמא הכי ס"ל לרב אשי הלכך ל"ג במילתא דרב אשי לעולם אימא לך פ"ת דאע"ג דרב אשי בתרא הוה לית הלכתא כוותיה בהאי אלא קי"ל כאמימר דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה דס"ל כו' יוחנן דלישנא כרבי יוחנן לגבי רשב"ל ופולוגתא היא דר' יוחנן פרק הזהב (ב"מ מז: ר') יוחנן סבר מעות קונות דבר תורה וא"כ לדידיה דרשינן לעמיתך בכסף לעובד כוכבים במשיכה ורשב"ל סבר משיכה מפורשת מן התורה בישראל וא"כ דרשינן לעמיתך במשיכה ולעובד כוכבים בכסף והכי מוכח בבכורות והלכך משיכה בעובד כוכבים קונה כו' יוחנן ואע"ג דרבא קאמר התם פ' הזהב קרא ומתניתין מסייע לרשב"ל לא משום דס"ל לרבא כרשב"ל אבל מ"מ לא קשיא לר' יוחנן דרבי יוחנן דחי להו שפיר כדפי' התם ותדע דהיינו כדפי' דלא משום דרבא סבר כרשב"ל קאמר הכי שהרי רבא גופיה פסיק פרק החולץ (יבמות לו. ושם) כרשב"ל לגבי ר' יוחנן בתלת וחשיב להו התם אבל בעלמא בכל המקומות הלכה כו' יוחנן ואם היה סובר רבא כרשב"ל בההיא דמשיכה מפורשת מן התורה א"כ ה"ל למיחשביה התם וליכא למימר דלא חש למיחשביה משום דמתניתין מסייע ליה לרשב"ל דהא בהני תלת דקחשיב התם איכא דתניא כוותיה דרשב"ל ואפ"ה קחשיב לה התם אלא ודאי סבר כו' יוחנן בההיא דמעוה קונות בישראל א"כ לעובד כוכבים במשיכה כדפי' א"כ המקנה בהמה לעובד כוכבים כדי לפוטרה מן הבכורה צריך שימשכנה העובד כוכבים ובכך סגי בלא כסף מיהו רש"י פי' דמשיכה אינה קונה בעובד כוכבים אלא כסף דאין הלכה כו' יוחנן אלא כרשב"ל משום דרבא ס"ל כוותיה פ' הזהב מדקאמר קרא ומתניתין מסייע ליה לרשב"ל וכי תימא א"כ אמאי לא חשיב לה בהחולץ בהדי הנהו תלת צ"ל משום דההיא דהזהב מפורשת מן התורה א"כ רשב"ל פ' שני בשמיה דר' אושעיא ובפ' החולץ אינו זוכר אלא הנהו דקאמר רשב"ל משמיה דנפשיה דה"נ לא קא חשיב מילתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דפ' השוחט (חולין דף כט:) משום דמשמיה דלוי סבא אמרה רבי שמעון בן לקיש והרואה לחוש לדברי רש"י ור"ת המקנה בהמה לעובד כוכבים לפוטרה מן הבכורה צריך שיתן העובד כוכבים כסף וגם משיכת העובד כוכבים בסימטא או לרשותו של עובד כוכבים שהוא שלו ואם אין לו רשות לעובד כוכבים מקנה לו הישראל חדר בביתו והעובד כוכבים יעול ויפתח דבהכי קני ליה לרשות כדאמר בגיטין פ' הזרק (דף עז:) ותיחדו ובתפתח ואח"כ ימשוך העובד כוכבים. הבהמה לאותו חדר ובבכורות מ"ק (דף ג.) פליגי אמוראי מה צריך שיקנה העובד כוכבים מן הבהמה איכא מ"ד שצריך שיקנה דבר שעושה אותה טרפה ואיכא מ"ד אפי' אזנו ונראה להחמיר ולהקנות לעובד כוכבים דבר שעושה אותה טרפה כגון הריאה והראש מן הבהמה או מן העובר שהיא מעוברת אמנם א"צ שיתן העובד כוכבים מעות שוה הראש והריאה אלא סגי שיקנה בפרוטה ואע"פ ששוה יותר כפלים אפי' אין לחוש משום ביטול מקח שאנן שהדי שהישראל גמר ואקני לעובד כוכבים כדי להפטר מן הבהמה: שקילו זוזי מנייהו והדר כילו להו כו' ואי ס"ד משיכה בעובד כוכבים קונה מדמשיכה עובד כוכבים קנייה כו' לא צריכא דכילול רומי למנא דעובד כוכבים. פירוש אבל לעולם משיכה בעובד כוכבים קונה כדפי' והקשה ר"ת כיון דמשיכה בעובד כוכבים קונה אם כן מעות אינם קונות ואם כן מה היה מועיל המעות שהיו נותנים מתחלה מ"מ הוי יין נסך ברשותו של ישראל מיד שנגע בו ועדיין אינו של עובד כוכבים עד שימשכנו כיון דמשיכה קונה ולא מעות ומיד שנגע בו העובד כוכבים נעשה יין נסך ברשות (תוספות)

ב - **עא** **דף**

מדמשיכה עובד כוכבים קנייה יין נסך לא הוי עד דנגע ביה אי דקא כילול רומי למנא דישאל ה"נ לא צריכא דקא כילול רומי למנא דעובד כוכבים סוף סוף כי מטא לאוריא דמנא קנייה יין נסך לא הוי עד דמטי לארעיתיה דמנא ש"מ נזוק חבור לא אי דנקיט ליה עובד כוכבים לכלי בידיה ה"נ לא צריכא דמנא אארעא ותיקני ליה כליו שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח לא לעולם אימא לך קנה לוקח והכא במאי עסקינן כגון דאיכא עכבת יין אפומיה דכוזנתא דקמא קמא אינסיך ליה וכמאן דלא כרשב"ג דאי רשב"ג האמר ימכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב הלכה כרשב"ג חבית בחבית אבל לא יין ביין מיתבי הלוקח גרוטאות מן העובדי כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר אם משנתן מעות משך יוליך לים המלח אי ס"ד משיכה בעובד כוכבים קונה אמאי יחזיר אמר אביי משום דמיחזי כי מקח טעות אמר רבא רישא מקח טעות סיפא לאו מקח טעות אלא אמר רבא רישא וסיפא מקח טעות ורישא דלא יהיב זוזי לא מיתחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל סיפא דיהיב זוזי מיתחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ת"ש המוכר יינו לעובד כוכבים פסק עד שלא מדד דמיו מותרים ואי אמרת משיכה בעובד כוכבים אינה קונה אמאי דמיו מותרין הכא במאי עסקינן דאקדים ליה דינר א"ה אימא סיפא מדד עד שלא פסק דמיו אסורין ואי דקדים ליה דינר אמאי דמיו אסורין א"ל ולדידך דאמרת משיכה בעובד כוכבים קונה אמאי רישא דמיו מותרין וסיפא דמיו אסורין אלא מאי אית לך למימר פסק סמכא דעתיה לא פסק לא סמכא דעתיה ליה דינר פסק סמכא דעתיה לא פסק לא סמכא דעתיה א"ל רבינא לרב אשי ת"ש דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן בן נח נהרג על פחות משהו פרוטה ולא ניתן להישבון ואי אמרת משיכה בעובד כוכבים אינה קונה אמאי נהרג משום דצעריה לישראל

מדמסקיה עובד כוכבים. במדה קנייה ואע"ג דלא יבד זוזי והוה לכו זוזי הלוואה גביה מקמי דניהוי יין נסך דהא לך הוי נסך עד שנגע ביה ואפי' אי לא שקלי זוזי מיניהו ספיר דמי; במנה לעובד כוכבים. דיון שבכלי אוסרו והוה יין נסך מקמי מסיכה: מדמטי לאוירא דמנא. לעובד כוכבים קנייה עובד כוכבים בהבניה: שמעת מיניה כו'. והאן איבעווי איבעיה לן בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פה:); עכבת יין. אונגניס יא ככליו של עובד כוכבים שמהעכב היון על פיו כטיפה או כגני טיפון מקמי דנימטי חמרא דישיראל בלוירא דמנא לעובד כוכבים ומיהסר בההיא טיפת יין שעל פיו: דכונתא. פך קטנה מזהבת כדלמר במועד קטן (דף יב.) זופחין בוזנתא ואין זופחין בהיתא במועד; כמאן. הא דלמר רב למישקל דמי ברישא מקמי דניהסר בההיא עכבה: דלא כרבן שמעון ב"ג. דהתיי מתני' יין נסך שפכל לכוור כולו אסור רשב"ג. אומר ימכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו אלמא מאוס תערוכה יין נסך לא מיהסר בהגהה חמרא דישיראל ואין קים לן כל מקום ששנה רבן שמעון במשנתו הלכה כמותו: מידי הוא טעמא אלף לרב. אך קשיא למאן רמיה ליה אלף לרב דלמר לכוור כוכבייהא למישקל דמי ברישא לדידיה לא תירמיה דליוה אמר בהדיא דאין הלכה כרבן שמעון: אלף בהבית שנתערב בחביות אחרות. דשקיל חד מיניהו ושידי לנהר ואיך שרו בהגהה: אלף לא יין ביין. דכי נהערב יין נסך ביין כפר כולו אסור ואי קשיא אביי ורבא הכי מיהלוי התקפתיה דלמימר הא אינהו האו קשיא מיניה טובא לא חיקשי דהא במסכת בכורות (דף יג.) תלנינה אביי ורבא להנך שניוי אליבא דרבי ויחנן דלניביה קאלמר אממר לשמעתיה וקבעוה בעלי הלמוד כאן אמילתיה דלמימיה: גיטות. שבי כספיה: יחזיר. דלא קנייה ולא מייחבי לבעריה: זולך לים המלח. דכיון דלא מלי בלחודיה ולמשקל דמי: מקח טעות. הויא מסיכה בטעות דלאו דלעתא לעובד כוכבים זקן: סיפא לאו מקח טעות. בתמיה ואע"ג דייבי דמי לישקלנינהו: מיהזי כעבודת כוכבים. לבי הדך שקל זוזי מיהזי כמאן דמזבן לעובד כוכבים דמי: פסק עד שלא מוד דמיו מותרין. דכי מוד קניה עובד כוכבים במשיכה וקמו זוזי בהלוואה גביה יין נסך לא הוי עד דנגע ביה: שהקדים לו דינר. שנתן לו מעותיו קודם לכן: שהקדים לו. ונתן לו מעות ויהי מכדי דמי היון עד שפסקו הדמים יחזיר לו ושראל את המותרי: אמאי דמיו אסורין: ולדידך דלמרת. טעמא דרישא משום דלמשיכה קונה סיפא נמי אמאי דמיו אסורין: סמכא דעתיה. למקמי במשיכה: לא פסק. קודם משיכה לא סמכא דעתיה למקנייה במשיכה שמה ירבה לו בדמיו: בן נת. שגזל את ישראל פחות משום פרוטה אע"ג דגבי ישראל לאו ממנה הוא דמחה עליו גבי עובד כוכבים ממנה הוא וכן נהו לנטוה על הגזל כסנהדרין (דף נו.) ואזהרה שפלו הוה היא מיתתו ואין כריכות התראה: (רש"י)

תוספות ישראל והמעות שביד ישראל נעשו למפרע דמי יין נסך ואין לומר שהעובדי כוכבים היו נותנין להם המעות במתנה דאטו בשופטני עסיקנין אור"י שבשעת תנינת הדמים היו אומרים להם העובדי כוכבים אנו מקנים לכם המעות מעכשיו והיין יהיה שלנו מעכשיו והעובדי כוכבים היו מאמינים אותם בטוב ולא היו יראים פן יגזלו ואע"פ שלא בא לידם עדיין א"י י"ל דסבר האי דדחי דקניא משיכה או מעות בעובד כוכבים ודריש הכי לעמיתך במשיכה הא לעובד כוכבים או בהא או בהא ולית ליה הא דאמר בבכורות (דף יג.) מדישראל בחדא עובד כוכבים נמי בחדא וא"ת ולמה לא למדם להדיח כלי העובדי כוכבים או למדוד ככלי ישראל וי"ל דבכך יש לטעות כמה פעמים אבל בליקחת מעות קודם לא יבא לטעות כיון שהיה מנהגם כן: שמע מינה נצוק חבור. וא"ת ולימא להו רב לסבוייתא ליקטפי קטופי ובכי האי גוונא שרי גס אי נצוק חבור כדקאמר לקמן (דף עב:) וי"ל לפי שהיו מוכרים יין הרבה היה להם טורח גדול לקטף: הכא במאי עסקינן דאיכא עכבת יין אפומא דכונתא. תימה ליבטייל ההוא מורתא בסי' י"ל דמין במינו הוא וקסבר דלא בטיל: ואי ס"ד משיכה בעובד כוכבים קונה אמאי יחזיר. וא"ת ואלא מאי מעות קונות א"כ אימא סיפא אם משנתן מעות משך יוליד הנאה לים המלח ולמ"ל משך כיון דמעות קונות דכי האי גוונא פריך בבכורות (שם.) ואי ס"ד מעות קונות למ"ל משך וי"ל דבין מקשה הכא ובין מקשה התם בעי למימר דבעינן בעובד כוכבים תרתי משיכה וכסף וה"ק הכא ואי ס"ד משיכה יחודה קונה בלא מעות אמאי יחזיר והתם נמי ה"ק אי ס"ד מעות לחודיהו קונה (אמאי יחזיר) וא"ת ומ"ט דמקשה דבעינן לומר תרתי וי"ל משום דדריש לעמיתך בחדא במשיכה או בכסף לכל חד כדאית ליה ולעובד כוכבים עד דאיכא תרתי משיכה וכסף: מידי הוא טעמא אלא לרב כו'. וא"ת קשיא דרב אדרב דהכא מוקי אלבא דרב דמשיכה קונה בעובד כוכבים ובפ' הזהב (ב"מ דף מח.) ושם משמע דס"ל כרשב"ל דמשיכה קונה בישראל א"כ אינה קונה בעובד כוכבים ומינה מסייע התם לרשב"ל וא"כ קשה דרב אדרב מיהו יש ספרים דגרסי לעיל אמר רבא לסבוייתא אבל ל"נ מדאמר הכא מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב הלכה כו' דע"כ היינו רב דאמר לקמן סוף פירקא הכי מדמייתי ר' יוחנן אבתריה וא"כ לעיל נמי בעובד כוכבים קונה גרסינן רב ולא רבא וקשה דרב אדרב וי"ל דהוא דבין מייירי לבין עובד כוכבים ולכך קאמר רב דוקא בלן אבל ספר עובד כוכבים לא עד דמשיך דמשיכה בעובד כוכבים קונה כדאמר רב הכא והכי נמי צריך לאוקמי לרבי יוחנן דהתם כדפי' שם ותלמודא דמייתי נמי סיעתא לרשב"ל התם פ' הזהב (שם) היינו לפי הפשט דמשמע דמיירי בישראל: בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה. ובן נח מצווה על הגזל ואזהרתו זו מיתתו ולא ניתן להשבון דוקא ישראל דבר מחילה הוא אבל עובד כוכבים לאו בר מחילה הוא ורש"י פ' דלא ניתן להשבון משום דקם ליה בדורבה מיניה ולא נראה דא"כ לא יתחייב עובד כוכבים לשלם גזלו בשום ענין: ואי ס"ד משיכה בעובד כוכבים אינה קונה אמאי נהרג. (פי') הא לא קניה וכל היכא דאיתיה ברשותיה דישיראל הוא וקשה דהא ישראל נמי לא קנה הגזילה לחיות שלו ואפי' קנייה להתחייב באונסין החיוב דשייך ביה וה"נ יש לנו לומר בבן נח שנקאו להתחייב בה מיתה דהיינו החיוב דשייך בה וי"ל דודאי. אי גזל שוה פרוטה דהוי ממונה לגבי ישראל וחסירו אית לן למימר כדפי' אבל פחות משוה פרוטה שלא חיסר הישראל דלאו ממונה הוא וגם ממון העובד כוכבים לא נתרבה שהרי לא קנאה משום הכי פריך אמאי נהרג ומשני צערא דישיראל [ועי' תוס' עירובין סב. ד"ה בן נח וכו' ביתר ביאור]: (תוספות)

דף **עב** **א**

ומאי לא ניתן להישבון דאינו בתורת הישבון אי הכי אימא סיפא בא חבירו ונטלה ממנו נהרג עליה בשלמא רישא משום דצעריה לישראל אלא סיפא מאי עביד אלא ש"מ משיכה בעובד כוכבים קונה ש"מ הוא גברא דא"ל לחבריה אי מזביננא לה להא ארעא לך מזביננא לה אזל זבנה לאיניש אחרינא אמר רב יוסף קנה קמא א"ל אביי והא לא פסק ומנא תימרא דכל היכא דלא פסק לא קנה דתנן המוכר יינו לעובד כוכבים פסק עד שלא מדד דמיו מותרין מדד עד שלא פסק דמיו אסורין מאי הוי עלה [מאי הוי עלה] כדקאמרין דלמא חומרא דיון נסך שאני ת"ש דאמר רב אידי בר אבין עובדא הוה בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא ופסטיה מאה דתנן משך חמרו ומועליו והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד ובין מדד עד שלא פסק לא קנה ושניהן יכולין לחזור בהן פרקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהן יכולין לחזור בהן מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן והוא גברא דאמר ליה לחבריה אי מזביננא לה להא ארעא מזביננא לך במאה זוזי אזל זבנה לאיניש אחרינא במאה ועשרין אמר רב כהנא קנה קמא מתקיף לה רב יעקב מנהר פקוד האי זוזי אנטוהו והלכתא כרב יעקב מנהר פקוד א"ל כדשיימי בתלתא אפילו תרי מגו תלתא כדאמרי בתלתא עד דאמרי בתלתא כדשיימי בארבעה עד דאמרי בארבעה וכ"ש היכא דא"ל כדאמרי בארבעה א"ל כדשיימי בתלתא ואתו תלתא ושמוה וא"ל איך ליתו תלתא אחריני דקים להו טפי אמר רב פפא דינא הוא דמעכב מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ממאי דהני קים להו טפי דלמא הני קים להו טפי והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע: מתני' נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו

של עובד כוכבים וחזר ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור המערה מכיל אל כלי את שעירה ממנו מותר ואת שעירה לתוכו אסור: **גמ'** תנן התם הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה האשבורן חיבור לטומאה ולטהרה אמר רב הונא נצוק וקטפרס ומשקה טופח חיבור לענין יין נסך אמר ליה רב נחמן לרב הונא מנא לך הא אילימא מדתנן הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה לטומאה

ולטהרה הוא דלא האי חיבור הא לענין יין נסך הוי חיבור אימא סיפא האשבורן חיבור לטומאה ולטהרה ולטומאה ולטהרה הוא דהוי חיבור הא לענין יין נסך לא הוי חיבור אלא מאה ליכא למשמע מינה תנן נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של עובד כוכבים וחזר ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל

ר"ט ואלו ניתן להישבון. ולא מחייב לטהרה להאי ישראל דהא מחיל עליה: אמאי נהרג. הא לא קניא להך גזילה וכל היכא דליתא של ישראל היא: ומשני האי דנהרג. משום עריה דירשאל: ומאי לא ניתן להישבון. הא לא שייך ביה הישבון דכיון דעובד כוכבים לא קנייה דירשאל היא: אינה בתורת הישבון. כלומר ה"נ קאמר אינה בתורת שום גזילה דעובד כוכבים דכל היכא דליתא דמכה היא וה"ה לטוה פרוטה והאי דנקט פחות לטומאה ענין דנהרג עליה: אלא ש"מ משיכה קונה. הלכך קניא קמח והאי קניא היא ונהרג על גזל ולא ניתן להישבון דירשאל דוקא פחות משום פרוטה דירשאל מחיל ולא מחייב עובד כוכבים לטהרה: כך מזבינגא לה. וקנו מיניה בקנין: והא לא פסק. ראשון דמיס ולא סמכא דעתיה דקנין דסבר אס יתא לחזור ירבה עליו בדמיס: דמיו אסורין. אלמא לא קניא משיכה משום דלא פסק קודם לכן הלכך קנין נמי לא מהני: ה"נ מאי הוי עלה מאי הוי עלה כדלמין. קמח בלשון בעיא ובהראש בלשון תימה: דלמא. מהכא לא פשיטין לקנין דלמא והכא משום חומרא דיון נסך שאני דלחמירי רבנן למימר דלא קניא משיכה בלא פיסוק אבל בעלמא קני: משך הימנו חמירי ופועליו. הרי שהיה מביא חמירי טעוין פירות ופועליו נשארים בכתף ומשקה חבירו ממנו והכניסין לתוך ביתו לאו משיכה שאין משיכה קונה בבני אדם ופירות כל זמן שהן עליוהו לא קנה: בין פסק. דמיס אחרי כן: עד שלא פסק. כלומר כל זמן שלא פסק יכול מוכר לחזור בו דכיתו לא עדיפא ממשכה ומשיכה גופא לא קניא אלא אם כן פסק אבל מדד ופסק או פסק ומדד קניא ליה ביתו ולא בעי משיכה: פרוק והכניסין לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניה יכולין לחזור בו. דלע"ג. דלא מדד כיון דפסק קניא ליה רשותו במשיכה: מדד עד שלא פסק שניה יכולין לחזור בו. כל זמן שלא פסק דלמדידה לא מהניא מידי ורשותו לא קניא עד דיפסקו אלמא משיכה בלא פיסוק לא קניא: קנה קמח. דהא פסק וקנו מיניה: וזי אנפואו. זה שנתן לו מאה ועשרין אנפואו למכרה וכל כמה דלא יהבו ליה כולי האי לא היה דלענין לזבונה ואיהו אי מזבינגא ליה בשויה קאמר ליה והא לא זבנה מדעתיה אלא בעל כורחה: ה"נ כדשיימי בהלחא. מזבינגא לה ניהלך כיון דנקט לישנא דשומא ונקט הלחא שהו ב"ד שהם לתורת דיינין נחה ואפילו חרי מגו הלחא שמיין אורו ואם שלשי חלוה על השנים אזלין בחר רובא: כדלמין בי הלחא. לשון זה לאו בתורת דיינין נחה ולאמירתא שלשון נחפון: כדשיימי בארבעה. כיון דנחה לדעות להרבות דעה יותר מכדי ב"ד ודאי לאו לתורת דיינין נחית ולא אזלין בחר רובא עד דלמין כולהו דאי חולקין מאי אהנו ליה דעוה: מהני משפך. טריטו"ר מלמעלה פיו רחב ומלמטה נקב קצר ומושיבין אורו על פי כלוחית של לוקחין שפיהן כר וספופין היין מן המידה לתוכו והוא יורד לתוך הלוחית: אם יש בו. בשולי המשפך: עכבת יין. מקום שהמעכה שם טיפת יין: אסור. לפי שגשאר שם מן היין שמדד לתוך כלוחיתו של עובד כוכבים ובגמרא מפרש הואו עכבת יין דמשפך במאי מיהסר: המערה מכלי אל כלו את שיערה ממנו מותר. ובגמרא מפרש בעובד כוכבים המערה ואיטריך לטומאה את שיערה לתוכו אסור משום כחו והעליון מותר דלא גזר רבנן בכחו למיסר הואו דגואי: גמי' הנלוה. קלוח אינו הבא מלמעלה למטה בזקופה כמראו של גגין: קטפרס. מים הבאין מלמעלה למטה דרך מדקון של תל גבוה זקוף: ומשקה טופח. ואין בו טופח על מנת להטפיש אהם טפח בהו בידו לא יעלה בה משקה שיוכל להטפיש דבר אחר: אינו חיבור לא לטומאה. אם משקין תלושין הן ונגע טמא בהחטון העליון טהור וכן לענין משקה טופח אפילו במקום חלק משקה מכלן ומכאן ומשקה טופח באמצע ונגע טמא במשקה משקין שמכאן ומכאן טהורין ואלע"פ שחמורבין לו: ולא לטהרה. גממית שאין בה ארבעים סאה ונלוה או קטפרס או משקה טופח מחבר לגממית זו מקוה שלם אינה חיבור והטובל בגממית לא עלתה לו טבילה: האשבורן. ביקוע ארץ מליחה שנתבעקה ונקוו שם מים חיבור לטומאה ולטהרה: ליון נסך. שהמערה מכלי כשר ליון נסך נאסר אף מה שכללי העליון דרך נלוה: (ר"ט)

תוספות ומאי לא ניתן להישבון. פ"ה דלא שייך ביה הישבון וכל היכא דאיתיה ברשותיה דירשאל איתיה ותימה הרי ישראל נמי לא קנה הגזילה ואפ"ה איתיה בתורת הישבון דכתיב והשיב הגזילה ונראה דה"פ מאחר שאין חיוב בה רק משום עצרה דירשאל אמאי הוצרך לומר ולא ניתן להישבון פשיטא וליכא מ"ד שתהא השבה שייכא ביה וא"ת למאי דפרשי' לעיל דקאמר דמשיכה קונה בעובד כוכבים לכולי עלמא היכא דליכא זוזי כגון במציאה ובמתנה מאי פריך ומאי מייתי ראייה מגזל למקח וממכר וי"ל דס"ל דאי אינה קונה בעובד כוכבים במקח אף בגזל נמי לא תקנה דלא דמיא למציאה ומתנה דבהיתירא אתי לידיה אבל גזל דבאיסורא אתי לידיה אי לא מהני משיכה

במקח	לא	מהני	אף	בגזל:	(תוספות)
------	----	------	----	-------	----------

דף עב - ב

אם יש בו עכבת יין אסור הא עכבת יין במאי קא מתסרא לאו בנצוק ש"מ נצוק חיבור תני ר' חייא שפחסתו צלוחיתו אבל לא פחסתו צלוחיתו מאי לא תפשוט נצוק אינו חיבור לא פחסתו צלוחיתו תפשוט לך דאסור נצוק תיבעי ת"ש המערה מכלי לכלי את שמערה ממנו מותר הא דביני ביני אסור ש"מ נצוק חיבור אי נצוק חיבור אפילו דגויה דמנא נמי ליתסר הא לא קשיא דקא מקטיף קטופי מ"מ נצוק חיבור ולטעמיך אימא סיפא את שיערה לתוכו הוא דאסיר הא דביני ביני שרי אלא מאה ליכא למשמע מינה ת"ש המערה מחבית לבור קילוח היורד משפת חבית למטה אסור תרגמה רב ששת בעובד כוכבים המערה דאתי מכחו אי עובד כוכבים המערה אפי' גוא דחביתא נמי מתסר כח דעובד כוכבים מדרבנן הוא דאסיר ההוא דנפק לבראי גזרו ביה רבנן ההוא דלגואי לא גזרו ביה רבנן אמר להו רב חסדא להנהו סביתא כי כיליתו חמרא לעובדי כוכבים קטופי קטופי אי נמי נפצי נפוצי אמר להו רבא להנהו שפוכאי כי שפכיתו חמרא לא ליקרב עובד כוכבים לשייע בהדייכו דלמא משתליתו ושדיתו ליה עליה וקאתי מכחו ואסיר ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא אתא עובד כוכבים אנח ידיה אגישתא אסריה רבא לכוליה חמרא א"ל רב פפא לרבא וא"ל רב אדא בר מתנה לרבא ואמרי לה רבינא לרבא במאי בנצוק שמעת מינה נצוק חיבור שאני התם דכולי חמרא אגישתא ובת גישתא גרייר אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן קנישקנין שרי וה"מ דקדיים פסק ישראל אבל קדם פסק עובד כוכבים לא רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא שרא להו למשתא בקנישקנין

ר"י הא עכבת יין. דמשפך במאי איתסר הא לא נגע משפך ביין נסך משיך לתוך הלוחית: אלא בנלוה. שחיבר יין שבמשפך ליון שברקיעתיה של כלוחית: תני רבי חייל. במתניתיה להך מתניתא ומוסיף בה: שפחסתו כלוחיתו. והכי תתני לה נטל המשפך ומדד לתוך כלוחית של עובד כוכבים והרי פחסתו כלוחיתו וחזר ומדד לתוך כלוחיתו של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור דכיון שנתמלאת כלוחיתו עד שפחס היין בשולי המשפך שנתחבר ממנו יין שבמשפך ליון נסך: ומשקין כיון דהך דרכי חייל מתני' היא וקתני שפחסתו כלוחיתו הא לאו הכי שרי תפשוט נלוה אינו חיבור: ומשני לא שפחסתו כלוחיתו תפשוט לך דלחסי. והיא גופא איטריכא לטומאה: דלא תימא הא נמי דמיא לנלוה וכל חיתסר אבל נלוה חייב לך ומהכא לא דייקי בה תיכירא דהא גופא איטריכא: המערה מכלי אל כלי. סלקא דעתיה בירשאל עסקונו: דמפסקו פסקו. קוד' שירד היקלוח לתוך כלי העובד כוכבים יפסקו ראש הנלוה מכלי העליון דהשתא ליכא חיבור מידי אבל דביני ביני מיתחבר ע"י נלוה אסור לקלטו

מן האור לשתות וה' מחזיק לבור ומה שכבוד יין נסך: דגווי לא גזר רבנן. והלכה כרב ששת שאין אדם חלוק עליו ואם שפך עובד כוכבים הכלי מותר מה ששפך את הכלי: קטופי. שיפסוק ראש העליון של נזק קודם שיגיע ראש התחתון לכלי העובד כוכבים ואז נגע מקמי לניפסוק ראש העליון או לא מהני קיטוף לחיבתא לה בלתי דפ"ל נזק חיבור וכן הלכה: נפלו. יעמדו מרחוק וזרקו היין לכליו של עובד כוכבים כי היכי דלא ליהו נזק: שפוכי. פועליו ישראל הרגילים לערות יין מכלי אל כלי: וקצית ליה עליוהי. שמה הניחו את כל הכלי שמערינו ממנו ביד העובד כוכבים והוא יערה לבדו ומיתסר התחתון: גישה ובה גישה. היינו דיופי לנגרם בעירובין (דף קה). חותכין שני קנים כשיפוע ומדביקין ראשיהן מלמעלה וקנייהן פונים למטה (בזה) ומניחין אחד מן הראשין בחבית מליאה עד שמינה לנפוליה וראש קנה השני נותן כפיו ומוזק מעט עד שעולה היין ושמטו מפיו ומניח חבית ריקנית כנגד הקילוח ויין עולה מאליו כולו מחבית לחבית: אנה יודיה אנשקא. נגע בראש זה המקלה: לכולי חמרה. אפי' מה שכלי הראשון: אנשקא ובה גישה נריר. שהרי מאליו עולה והוא ליה כנוגע בחבית ממש והוא לה חבית אריכה: קנישקין. כלי רחב ויש לו שני קנין או שלשה יוצאין מלפיו ומשקין ועולין כנגד גובהו וכשנתנין יין כפיו מתמלאין כל הקנים ויכולין כמה בני אדם לשתות בו ביחד וכלן קורין לו קרוגל"א מפני שמוקף קנים כמחלות הללו (קנישקין) (שריא) לשתות בה ישראל ועובד כוכבים ביחד שכל זמן שהם מוזקין אין יין שנוגע בפי עובד כוכבים חוזר למטה: וה"מ דקס ופסק ישראל כו': (רש"י)

הוספות אם יש בו עכבת יין אסור. וא"ת למה לי עכבת יין תיפוק ליה משום משפך גופיה דאמר לקמן (דף עד): דבעי ניגוב ותיזרף ר"ת דלקמן מייירי במשפך של חרס דבלע טפי והכא בשל עץ דלא בלע כולי האי ושוב חזר בו ר"ת ופי' דהכא והתם בשל עץ אלא דלקמן מייירי בשל עץ שמייוחד לתשימושו של עובד כוכבים ובלע טפי ולכן בעי ניגוב אבל הכא מייירי שהמשפך של ישראל ולכן לא בעי ניגוב דלפי שעה לא גזרו ביה רבנן ומשור"ה נקט דוקא שיש בו עכבת יין אע"ג דלקמן (שם) קאמר גבי קנקנים דלפי שעה גזרו בהו רבנן התם כדמפרש טעמא משום דמכניסין לקיום אבל גת ומחץ ומשפך שאין מכניסין לקיום לא בלעי כולי האי: מחסתו צלוחית תפשוט לך. וא"ת פשיטא דאסור כיון דמחסתו צלוחית וי"ל דאשמעינן חידוש דאף על פי שאין היין נשאר כלל במשפך אפי' אסור: כמו של עובד כוכבים דרבנן בההוא דלבראי גזרו רבנן דלגואי לא גזרו. מכאן שאם היה היין כשר בתוך כלי אחד ונטל העובד כוכבים את הכלי מבחוץ ושפך מן היין לחוץ ולא נגע ביין מה שנפל חוץ לכלי אסור אבל מה שבתוך הכלי מותר כדאמרין הכא דלגואי לא גזרו רבנן: אמר להו רב חסדא להנהו סביתא כי בייליתו חמרא לעובדי כוכבים מקטפי קטופי. פרש"י שיפסוק ראש העליון של נצוק מכליו של ישראל קודם שיגיע ראש התחתון לכליו של עובד כוכבים דאם הגיע ראש התחתון לכליו של עובד כוכבים קודם שיפסוק ראש העליון מכליו של ישראל תו לא מהני קיטוף דנצוק חיבור ופסק רש"י כרב הונא דאמר נצוק חיבור מדסבר רב חסדא הכא כוותיה ומעשה רב אבל ר"ת פסק דנצוק אינו חיבור ואע"ג דרב חסדא ס"ל דנצוק חיבור מ"מ הא רב ששת דבתרא הוא טפי אמר דנצוק אינו חיבור מדמוקי מתניתין בעובד כוכבים המערה לעיל וכן מר זוטרא דבתרא הוא אמר לקמן קנישקין שריא וקנישקין חשיב נצוק אע"ג דאינו עולה אלא ע"י מציצה דדמי לנישתא ובה גישתא דחשיב ליה לקמן נצוק מדפריך תלמודא עליה ש"מ נצוק חיבור אלמא גבי גישתא אע"ג דאין היין עולה אלא ע"י מציצה ואין סופו להתערב מאליו כשאר נצוק אפילו הכי חשיב ליה נצוק ה"ה נמי קנישקין ועוד מדתני ר' חייא כשפחסתו צלוחית אלמא דקסבר דנצוק אינו חיבור ואע"ג דקאמר נצוק תיבעי לך לא הוי אלא דוחק ותירוצא בעלמא ועוד מביא ר"ת ראיא דנצוק אינו חיבור מדפריך תלמודא בכל דוכתין ש"מ נצוק חיבור משמע דקשה לתלמודא לאסור בנצוק ועוד דרב הונא דדייק דנצוק חיבור מההיא דהנצוק והקטפרס ומשקה טופח כו' ודייק רב הונא מינה לטומאה ולטהרה הוא דלא הוי חיבור הא לענין יין נסך הוי חיבור ולענין משקה טופח ע"כ אין דיוק זה אמת דהא בפרק ר' ישמעאל (לעיל ס:) משמע דלענין יין נסך בעינן טופח על מנת להטפוח גבי ההוא עובד כוכבים דאשתכח במעצרתא כו' אמר רב אשי אי איכא טופח להטפוח כו' וכי היכי דאין הדיוק אמת לענין משקה טופח כדפי' ה"ה לענין נצוק נמי אינו אמת דהא בהדי הדדי תני להו ועוד מדבעי לעיל (דף נז): גבי מלתא דרב הונא דארגותני ש"מ נצוק חיבור מאי קבעי הא רב הונא דאמר בשמעתין נצוק חיבור אלא ש"מ דרב הונא דרבי ביה והשתא במקום שיש הפסד גדול יש לסמוך על דברי ר"ת להתייר מגע עובד כוכבים ע"י נצוק אבל בהפסד מועט יכול להחמיר כדברי רש"י אמנם אם משך יין מן החבית לתוך כלי שיש בו יין נסך אם יש בחבית ששים מן היין שבלתי: שיש בו נסך ודאי מותר אפילו למ"ד נצוק חיבור דהא לא גרע חיבורו ע"י נצוק מאליו מאילו היה כולו מעורב בחבית שהיה אז בטיל בששים כסתם יינם כמו שפר"ת ונצוק דמיתסרי היכי דמי כגון שהיה היין מקלח מן החבית ונא העובד כוכבים ונגע בקילוח שהוא הנצוק כי האי מיתסר למ"ד נצוק חיבור ומכל מקום היכא שיש הפסד מרובה שמכניס אפסק רבינו תם: אמר להו רבא לשפוכי כי שפיתו חמרא לעובדי כוכבים לא ליקרב עובד כוכבים ולסייע בהדיכיו כו'. והלכך יש להזהר בישראל שופך יין מחבית לכלי אחר שלא יסייע העובד כוכבים אפי' ישראל אחר שמסייע הרבה עמו וכשהיין מקלח מן הגיגית או מן החבית בעגלה לתוך הכובא והעובד כוכבים מגביה את העגלה כדי שיקלח היין יפה יפה זה היה מעשה ולא היה ר"י רוצה לומר לא איסור ולא היתר ומ"מ נראה דכיון דבלאו הכי נמי היין מקלח ולא הועיל מעשה העובד כוכבים אלא שע"י כך הוא מקלח יותר יפה א"כ מותר דהוי מסייע שאין בו ממש אבל יש ליהרר כשנשאר היין בכובא והעובד כוכבים מטה בכובא בסיוע נער קטן ישראל דהוי מסייע

שאין בן ממש ומשפך דאמרן. (תוספות)

דף עג א

איכא דאמרי רבה בר רב הונא גופיה אישתי בקנישקין: **מתני'** יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא בין ומים במים בכל שהוא יין במים ומים בין בנותן טעם זה הכלל מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם: **גמ'** כי אתא רב דימי א"ר יוחנן המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל תנן יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא מאי לאו דקא נפיל איסורא לכו היתירא לא דקא נפיל היתירא לכו איסורא ת"ש יין במים בנותן טעם מאי לאו דקא נפיל חמרא דאיסורא למיא דהיתירא לא דקא נפיל חמרא ומדרישא במיא דאיסורא סיפא נמי במיא דאיסורא וקתני סיפא מים בין בנותן טעם אמר לך רב דימי כולה מתני' היתירא לכו איסורא ורישא דקא נפיל חמרא דהיתירא למיא דאיסורא סיפא דקא נפיל מיא דהיתירא לחמרא דאיסורא כי אתא רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן המערה יין נסך מצרצור קטן לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ודוקא צרצור קטן דלא נפיש עמודיה אבל חבית דנפיש עמודיה לא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן לא שנו אלא שנפל קיתון של מים תחלה אבל לא נפל שם קיתון של מים תחלה מצא מין את מינו וניעור איכא דמתני לה אמתני' יין ביון כל שהוא אמר רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן לא שנו אלא שלא נפל שם קיתון של מים אבל נפל שם קיתון של מים רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו מאי איכא בין לדמתני לה אמתני' בין לדמתני לה אדרבין מאן דמתני לה אמתני' לא בעי תחלה ומאן דמתני לה אדרבין בעי תחלה איתמר יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים

רש"י מתני' ומים במים כו'. מים שנתנסכו לעבודת כוכבים נפלו במים דהיתר: גמ' ראשון ראשון. שנפל כטייל ביון כשר שכבוד ומותר בהגאה והאי דקתני לקמן (דף עג.) יין נסך שנפל בבור כולו אסור מוקי לה כשנפל בחבית גדולה ונכסה ונפל כולו כחמה: לכו היתירא. ולא אמרי' קמא קמא כטייל ליה כרוב: היתירא לכו איסורא. דקמא קמא דהיתירא כטייל ליה: ה"ג יין במים בנותן טעם: מאי לאו חמרא דאיסורא לכו מיא דהיתירא. וקתני מכי יהיב טעמא בחמרא מיתסר: ה"ג לא חמרא דהיתירא לכו מיא דאיסורא. ואשמעינן דכל כמה דיהבי מיא טעמא בחמרא איתסר עד שיבטל טעם היין את טעם המים וכגון דנפיל כוליה כחדא דלא אפשר למיח

לדאסירורא לטעמיה: ה"ג ומדריש"ה מ"ה. לדאסירורא סיפא נמי מוא לדאסירורא וקתני סיפא מים ביון בנותן טעם אלמלא אסירורא בנן היתירא דע"ג דכובא דהיתירא לא אמרינן קמא קמא בטלי: אמר לך רב דימי כולה מתני היתירא בנן אסירורא. ורישא מוא לדאסירורא וסיפא מוא דהיתירא ואין הלכה כרב דימי פהרי בלא רב יצחק והתמיז בלא רבין והתמיז ולקמן פסקינן יין נסך במינו במשהו: לר"ז קטן גרסי' והוא פך קטן וצעירוינן לגבי בגדים כפ' אחרון (דף קג): גרסינן ללכול קטן והוא קשר של משי: ורואין את היתירא כאלו אינו. ולא אמרינן הרי נאסר כל היין וכנה היין על המים דהא הוי חמרא רובא אלא פאיסור שנפל גרילא משערינן ואיכא מוא רובא אלמלא פליג רבין אדרב דימי ופשעמינן דמאי הוא דמבטל חמרא אכל חמרא לא מבטל חמרא: תהלה. קודם יין נסך דכי נפל יין נסך אשכחיה מוא ובעטניה: מלא מין את מינו. לנכסוף וניעור כלומר נתחוק וניהוסף אסירורו וכנה יין על המים ולקמן ניעור כלישך אשכר יעור משנתו כמו הניעור בלילה וכל היכא דתני מלא מין את מינו וניעור היינו פירושא ויש שמפסגין וניעור ועוד מתורתו ראשונה ונדבך בחבירו ונתחוק וא"כ נוער מיעיב ליה: ואיכא דמתני. להא דרב שמואל בר יהודה אמתני מאן דמתני לה אמתני' לא בעי תהלה. ואפי' נפל קיתון לנכסוף ס"ל דמבטלין מים את האסירור: ומאן דמתני אמילתיה דרבין בעי תהלה. דאי לאו תהלה אהא לאשמועינן מאי קמשמע לן הא רבין נמי קאמר: (ר"ש י')

תוספות איכא דאמרי רבה בר רב הונא גופיה אישתי בקנישקנין. תימה היאך היה שותה בקנישקנין נהי דלא הוי חיבור מ"מ היה לו לחוש דלמא פסיק קדים ברישא עובד כוכבים ופי' ר"ח דלא מייירי עם העובד כוכבים אלא שהיה שותה עם ישראל בקנישקנין וא"ת א"כ מאי קמ"ל י"ל דקמ"ל דלא מיתסר בזמן הזה משום שמחה לאפוקי ממאן דאסר במס' שבת לשתות בקנישקנין בזמן הזה פ' במה אשה (דף סב: ע"ש היטב): יין ביין ומים במים במשהו. פ"ת דדוקא יין נסך ממש שנתנסך לעבודת כוכבים הוא דהוי במשהו אבל סתם יינם בששים וכן מוגע עובד כוכבים במים מייירי במים שידוע שנתנסכו לעבודת כוכבים דאי בסתם מים ליכא אסור דכוחיה קתני יין שידוע שנתנסך לעבודת כוכבים אבל סתם יינם הוי בששים אפילו מין במינו כמו כל אסורין שבתורה וההיא דאגרדמים עובד כוכבים דקאמר עלה בתוספתא שטיפת יין אסרת במשהו אע"ג דלא הו דואי נסך איכא למימר דאתיא כו' יהודה דאמר מין במינו אפילו באלף לא בטיל אפי' בשאר אסורין ועוד אומר ר"י דאפי' אם נפסך לומר דסתם יינם במשהו אפי' ה הוי סתם יינם בזה בזה דוקא בימי התנאים והאמוראים שהיו בקיאים העובדי כוכבים בטיב עבודת כוכבים דאז שייכא ניסך החמירו בסתם יינם לאוסרו כמו יין נסך ממש הלכך לענין ביטול כשאר אסורין דמי וטל בששים כמו שאר אסורין: כי אתא רב דימי א"ר יוחנן המערה יין נסך מחבית לבור אפי' כל היים כולו ראשון ראשון בטל. פי' אפי' מתרבה היין נסך לבסוף מ"מ אמרינן ראשון ראשון בטל משמע הכא דרב דימי סבר קמא קמא בטיל ותימה דבבביות פ' הלוקח (דף כב.) אמרינן הלוקח ציר מע"ה משיקו במים וטהור ממה נפשך אי רובא מיא נינהו הא עביד ליה השקה ואי רובא ציר ציר לא בר קבולי טומאה היא פי' ומיעוט מיא דאית ליה בטלי דציר הוא רוב ומסיק עלה לא שנו אלא לטבול בהן פתו אבל לקדירה לא דמצא מין את מינו וניעור ולא אמר קמא קמא בטיל ורב דימי קאמר לה לא שמעתתא התם ועוד קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דבשמעתין א"ר יוחנן ראשון ראשון בטל ובנדריים (דף נז: א) א"ר יוחנן גידולין של תרומה שגדלו ורבו גידולין על עקרא אסור אפי' לכהן לאוכלן משום טבל ולא אמרינן ראשון ראשון בטיל וי"ל דבשמעתין נמי דקאמר ראשון ראשון בטיל היינו עד (שיפול) שם כל כך מן היין נסך בין הכל שלא יהא בהיתר ס' אבל אם נפל כל כך מן הנסך לסיורין בין הכל שאין בהיתר ס' כדי לבטלו אסור משום דמצא מין את מינו וניעור ותדע שכן הוא דאי לא תימא הכי וכי אם היה אדם מערה חלב בקדירה של היתר מעט מעט בסירוינן עד שנתרבה החלב לבסוף כל כך שהיה בו בנותן טעם לקדירה וכי תעלה על דעתך שהוא מותר משום קמא קמא בטיל אלא ודאי לא אמרינן קמא קמא בטיל כיון שיש כל כך מן האסור לבסוף שהוא נותן טעם ואם תאמר כיון דעד ס' קאמר כדפרי' אם כן מה חידוש הוא זה לאשמועינן שיהא בטל עד ס' וי"ל דאתא לאשמועינן דאף על גב דקתני מתני' יין ביין במשהו דלא מייירי באיסורא לנו היתירא אלא מייירי בהיתירא לנו איסורא וא"ת ולפי' רש"י דפי' קמא קמא בטיל אפי' אין בו ס' הא אסרינן במתני' (דף עד.) יין נסך שנפל לבור וי"ל דנפל בפעם אחת בקילוח אחד דלא אמר קמא קמא בטיל אבל הכא שנפל טיפה אחר טיפה מותר משום דאמר קמא בטיל: ת"ש יין במים בנותן טעם מאי לאו דקנפיל חמרא דאיסורא לנו מאי דהיתירא. וקאמר דלא אמרינן קמא קמא בטיל וקשיא לרבי יוחנן וא"ת ומאי קושיא האמרין לעיל דלא אמרינן קמא קמא בטיל כי אם עד ס' וא"כ פסיר קאמר דאוסר בנותן טעם דהיינו כי ליכא ס' וי"ל דהכי פריך מאי לאו דקנפיל לנו היתירא ומדאא סיפא מייירי באיסורא לנו היתירא רישא נמי דקתני יין ביין במשהו מייירי בכה"ג דנפל איסורא לנו היתירא וקתני במשהו וקשיא לרב דימי א"ר יוחנן: דדוקא צרצור קטן דלא נפיש עמודיה אבל חבית דנפיש עמודיה לא. פרי' דה"ה רב דימי דאמר בחבית דוקא נקט בחבית אבל יגנית דנפיש עמודיה טפי מחבית לא אמר קמא קמא בטיל: ואין היתירא כאלו אינו כו'. רבין אתא לאפלוגי אדרב דימי דאשמועינן דוקא מיא מבטלי חמרא אבל חמרא לא מבטל חמרא ופי' דאין הלכה כרב דימי שריי אחר רב דימי בר רב יצחק והחמיר ובר רבין והחמיר ול"ג טעם זה דאדרבה היה לנו לפסוק בשל סופרים כדברי המיקל והיינו כרב דימי דמיקל טפי מכולהו מ"מ נראה דהלכה כרבין ולא כרב דימי ולא מטעמיה דרש"י אלא משום דרבין בר סמא הוא

טפי כדאיתא ביבמות פרק הבא על יבמות (דף סד:): (תוספות)

דף עג - ב

אמר חזקיה הגדילו באיסור אסור הגדילו בהיתר מותר ורבי יוחנן אמר אפי' הגדילו באיסור מותר א"ל רבי ירמיה לרבי זירא לימא חזקיה ור' יוחנן בפלוגתא דר"א ורבנן קמפילגי דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחמצור ר"א אומר אחר אחרון אני בא וחי"א בין שנפל איסור בתחלה ובין בסוף אינו אסור עד שיהא בו כדי להחמץ ותסברא והאמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור חזקיה דאמר כמאן אלא הכא ברואין קמפילגי לחזקיה לית ליה רואין לרבי יוחנן אית ליה ומי אית ליה לרבי יוחנן רואין והא בעי מיניה ר' אסי מרבי יוחנן שני כוסות אחד של חולין ואחד של תרומה ומזגן ועירבן זה בזה רואין את היתיר כאלו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו: זה הכלל מין במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם: רב ושמואל דאמרי תרווייהו כל אסורין שבתורה במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם זה הכלל לאתויי מאי לאתויי כל אסורין שבתורה ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו כל אסורין שבתורה בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם וזה הכלל לאתויי טבל תניא כוותיה דרב ושמואל תניא כוותיה דרבי יוחנן ור"ל תניא כוותיה דרב ושמואל כל אסורין שבתורה בשלא במינו בנותן טעם תניא כוותיה דר' יוחנן ור"ל כל אסורין שבתורה בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם בשלמא יין נסך משום חומרא דעבודת כוכבים אלא טבל מ"ט כהיתירו כך איסורו דאמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי (ותניא) נמי הכי במה אמרו טבל אסור בכל שהוא במינו שלא במינו בנותן טעם:

ר"ש י' הגדילו. המים והיין פאיסור שנפל יין נסך בסוף והגדילו אסור ולא אמרינן רואין את היתיר כאלו אינו אלא יין נסך מתחבר למינו ואין המים רבין עליו וכ"ש אם נפלו מים בסוף כדלמחן לעיל: הגדילו בהיתר. שנפל יין היתר בסוף ככר בטל יין נסך במים שהמים רבו עליו בהיותו לבדו ומבטל לגמרי שוב אינו חוזר וניעור: ור' יוחנן אמר אפי' הגדילו באיסור. הואיל ומים נפלו תהלה לא אמרינן מלא מין את מינו: א"ל ר' ירמיה לר' זירא כו'. ר' ירמיה לא היה קים ליה בטעמיהו וסבר דטעמיהו דחזקיה משום דלחר אחרון אני בלא כר"א הלכך נפל יין נסך בסוף אסור נפל ככר בסוף מותר ור' יוחנן כרבין דלחר עד שיהא פאיסור לבדו כדי לנטל את המים אכל היתר לא יצטרף עמו לנטל את המים ולאסור: לא שנו. לר"א דלא נפלה היתר בסוף מותר: אלא שקדם וסילק את האיסור. ולא נשלים השיעור אפילו ע"י צירוף: אכל לא קדם וסילקו. מנעור היתר לאיסור להשלים את השיעור: חזקיה דלחר כמאן. אי כר"א קאמר אפי' הגדילו בהיתר אסור דהכא ליכא למימר קדם וסילקו

ואי כרבען אפיילו הגדילו באיסור מותר דהא אמרינן אפי' נפל איסור בסוף אינו אסור; אלא. גבי פלוגתא דאורייתא דאיכא למימר חזקיה ור' יוחנן תרווייהו אי כר"א אי כרבען דעעמא דהכא ודהתם לא דמי דאורייתא ה"ט דלא בטיל משום דמתקן כהנהגה עישה ואיסוריה לאו במשנה ור"א ורבען בזה וזה גורם פליגי ביין נכך במינו איסורו במשנה ואלא במינו בנותן טעם ופלוגתא דחזקיה ור' יוחנן משום מינו ושאני מינו: וברואין קמיפלגי. חזקיה סבר לא אמרינן רואין את מינו כאלו אינו ושאני מינו רבה עליו ומבטלו אלא כיון דיון נכך קודם ליון נכך ויון נכך הוא רבה על המים כי נפל יין נכך מלא מין את מינו וניעור אבל כי נפל נכך ברישא בטל ליה במים דמיס הוא טפי עליה וכי הדך נפל נכך שרי דמשכטל יין נכך לא אמרינן חוזר וניעור: ור' יוחנן. סבר כיון דנפל נכך למינו ושאני מינו רואין את מינו כאלו אינו ושאני מינו רבה עליו ומבטלו: ומזוג. במים לפי כח היין ויש במים שפנייהם כדי לבטל את התרומה כדב: מהו. מי אמרינן רואין שכל חולון כאלו אינו והמים רבים על התרומה או דלמא מלא מין את מינו וניעור ורבה היין על המים: זה הכלל. דמתני' דמשום יין נכך לא איצטריך דהא תנא ליה יין במינו במשנה ויין במים בנותן טעם אלא לאחויי שאר איסורין אלא תלך כל נותן טעם במינו שפנייהם משערינן כדאמרינן בשחיטת חולין (דף כת). חוץ מטבל ויין נכך. לקמן מפרש טעמא: תהא אחת פוטרת הכרי. מתרומה דהא לא אתפרש שיעורא דידה אלא ראשית דגנך כתיב ואפי' כל דהו ורבען הוא דלמרי עין ופה אחד מארבעים עין רעה אחד מששים ביטולת אחד מחמשים: במה אמרו טבל איסורו במשנה. אמרו אבל שלא במינו בנותן טעם משום דמינו איכא למימר כהיתור כך איסורו אבל בשלא במינו ליכא למימר הכי אלמא טעמא משום הכי הוא: (כ"ט)

הוספות חזקיה אמר הגדילו באיסור אסור. פרש"י כגון היין של היתר היה בבור ואח"כ נפל עליו יין נסך דמצא מין את מינו וניעור ולא שנה כי נפלו מים תחלה לא שנה לבסוף דלא אמרינן רואין את היתר כאלו אינו והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו אלא היין מתחבר למינו ונעשה הכל יין נסך והשתא אין במים שיעור לבטלו הגדילו בהיתר כגון שהיין נסך היה בבור ונפל שם קיתון של מים וכשנפל עליו היין של היתר כבר נתבטל יין נסך במים שהמים. רבין עליו בהיתר לבדו ונתבטל ומשנתבטל לגמרי שוב אינו חוזר וניעור ור' יוחנן הגדילו באיסור נמי מותר דלא אמר מצא מין את מינו וניעור והוא שנפלו מים תחלה כפרש"י. וקשיא דדוחק הוא חדא מה שהעמיד פרש"י מלתיה דר' יוחנן כשנפלו מים תחלה דא"כ ה"ל לפרש וע"ק הא דפירש הגדילו בהיתר כגון שנפל יין של היתר לבסוף דהא לישראל דקאמר יין נסך שנפל לבור משמע דאיכא יין של היתר בבור דהכי משמע לישראל כמו ההוא דלעיל דקאמר המערה יין נסך מחבית לבור כו' לכן נ"ל הגדילו המים באיסור כלומר בשעה שנפלו מים לבור היה כבר מעורב היין נסך ביין של היתר אסור דלא אמר רואין את היתר כאלו אינו כו' כיון שכבר נאסר הגדילו בהיתר כגון שנפל מים של היתר תחלה בבור ואח"כ יין של איסור הכל מותר כיון שבתל דהיינו שלא היה כבר נאסר ור' יוחנן אמר הגדילו נמי באיסור בין שנפלו מים תחלה בין לבסוף מותר דאית ליה רואין: שני כוסות. תימה למה לי סלק את מינו אפילו מינו דיון של חולין יסייע לבטל דהא ר' יוחנן לית ליה במינו במשנה אלא טבל ויין נסך ותרומה נמי עולה בק"א אלמא דבטיל במינה וי"ל דהכא מיירי בדליכא ק"א ולכן אינו מבטל: חוץ מטבל ויין נסך. וה"ה דמים במים במשנה: טבל מאי טעמא דכהיתורו כך איסורו. מה היתירו במשנה כשמואל דאמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי וכי היכי דכל שהוא חשוב להיתרו חשוב נמי לאסרו ותימה דהכא משמע דטעמא דטבל במשנה דכהיתורו כך איסורו ובירושלמי קאמר. דטעמא משום דטבל יש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל כגון טבל ושביעית ומעשר והקדש כשהן במין אבל שלא במין בנותן טעם והשתא תרי טעמי ל"ל וי"ל דצריכי תרווייהו דאי ליכא אלא חד טעמא דיש לו מתירין הוא אמינא דוקא היכא דהבעלים בעיר דאז יש לו מתירין שהבעלים יכולים להפריש אבל אי ליכא בעיר אע"ג דיכול לילך במקום שהבעלים שם מ"מ כיון שיש לו טורח והוצאה הכי כשאין לו מתירין כמו שפר"ת בפ' הזהב (ב"מ דף נג. ושם) דלא מיקרי יש לו מתירין אלא בלא טורח ויצאה הלכך אצטריך טעמא דהכא משום דכהיתורו כך איסורו ואי ליכא אלא טעמא דהכא הוא אמינא דלא הוא במשנה אלא טבל גמור דהיתירו במשנה כדשמואל אבל מעשר ראשון הטבל לתרומת מעשר דהיתירו לא הוא במשנה דהא מעשר מן המעשר בעי אפרושי הוא אמינא דאיסורו לא הוא במשנה

במשנה לכך אצטריך טעמא דירושלמי דיש לו מתירין: (תוספות)

דף עד א

מתני' אלו אסורין ואסורין בכל שהו יין נסך ועבודת כוכבים ועורות לבובין ושור הנסקל ועגלה ערופה וציפורי מצורע ושער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב ושעיר המשתלח וחולין שנשחטו בעזרה הרי אלו אסורין ואסורין בכל שהו: **גמ'** תנא מאי קחשיב אי דבר שבמנין קחשיב ליתני נמי חתיכות נבילה אי איסורי הנאה קא חשיב ליתני נמי חמץ בפסח א"ר חייא בר אבא ואיתימא ר' יצחק נפחא האי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה וליתני אגוזי פרך ורימוני בדר דדבר שבמנין ואיסורי הנאה הוא הא תנא ליה התם הראוי לערלה ערלה הראוי לכלאי הכרם כלאי הכרם וליתני ככרות של בעה"ב לענין חמץ בפסח מאן שמעת דא"ר ל"ע הא תנא ליה התם ר"ע מוסיף אף ככרות של בעה"ב: הרי אלו: למעוטי מאי למעוטי דבר שבמנין ולאוי איסורי הנאה א"נ למעוטי איסורי הנאה ולא דבר שבמנין: **מתני'** יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רש"ב"ג אומר ימכר כולו לעובד כוכבים חוץ מדמי י"י שבו: **גמ'** אמר רב הלכה כרשב"ג חבית בחביות אבל לא יין ביין ושמואל אמר אפי' יין ביין וכן אמר רב"ח א"ר יוחנן אפי' יין ביין וכן א"ר שמואל בר נתן א"ר חנינא אפי' יין ביין וכן א"ר נחמן אמר רבה בר אבובי אפי' יין ביין א"ר נחמן הלכה למעשה י"י"נ יין ביין אסור חבית בחבית מותר סתם יין אפי' יין ביין מותר:

רש"י מתני' אלו אסורין ואסורין בכל שהו. כל מקום שנחשבו שם אפי' אחד באלף לא בטיל ואסורין את כולן: יין נסך. חבית באלף חביות: ועבודת כוכבים. אורה שעבדה ונחשבה באלף אורות שאין עבודת כוכבים: ועורות לבובין. דהו נמי איסורי הנאה כדאמרן באין מעמידין (לעיל כ"ט): ואיפורי מצורע וחולין שנשחטו בעזרה. איסורי הנאה הן ובמס' קדושין (דף נו). מפרש להו: ושער נזיר. לאיסורי הנאה הוא דכתיב (במדבר ז) ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים: ופטר חמור. דאסור בהנאה כל זמן שלא נפדה: ובשר בחלב. חתיכה בשר שנתבשלה בחלב ונאסרה בנותן טעם וחזרה ונתערבה באלף חתיכות אורכת כולן בהנאה והאי תנא סבר בשר בחלב איסור הנאה דפלוגתא היא בכל הבשר בשחיטת חולין (דף קטז). ויש שלמדיים ממשנתו דבשר בחלב במשנה וסבורין דהאי בכל שהו דקתני כגון טיפת חלב שנפלה לקדיחה או חתיכה בשר קטנה שנפלה לקדיחה אין בה ג"ט וטעות הוא בידם דהא מפרשינן בגמרא דתנא דבר שבמנין קתני כגון חתיכה בחתיכות משום דדרכן לימנות חשיב ולא בטיל ואי בבשר שנתערב טעמו בחלב קמיידי או בטיפת חלב שנפל לקדיחה ובשרין מי הו דבר שבמנין ועוד הא אוקמונא כל איסורין שבתורה שלא במינו בני"ט ואפי' לרב ושמואל דלמרי במשנה שכלא במינו מודו ובכמה שחיטת חולין אמרינן בשר בחלב בני"ט: שער נזיר. דבר הנמכר במנין הוא כמה גיזות בסלע ועושין מהן שקין: גמ' אי דבר שבמנין קחשיב. משום דדרכו לימנות לא בטיל ואפי' לכו איסור הנאה נחשוב נמי חתיכות נבילה: תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה. דאיכא תרתי לחשיבותא דחשיב איסור דידהו הוא דלא בטיל אבל חמץ פרוסה בפסח הואיל ואין דרכו למנות בטיל ומשליך אחד מהן לנהר והשאר נותן לכלכו ומחית נבילה אע"ג דלכך שבמנין הוא כיון דלאו איסור הנאה הוא בטלה כדבבא וחדא שדי לכלבים ואיך שרו באכילה: אגוזי פרך. מקום וכן רימוני בדר אש של ערלה או של כלאי

הכרם הן ונתעברו באלף כולן וילקו: הא תנא ליה התם. בסדר זרעים ומייתו לה כפייה שגולדה (דף ג:) וביבמות בהערב (דף פא:); וליתני ככרות של כעיה"ל. לענין חמז בפסח דכר שמתנין הוא ולקויי הגאה: חבית. דשקיל חמז וקיי כנהרז וליתני נשתרו בהגלה חבל יין שנתעברו ביין כולו חסור בהגלה: הלכה למעשה. להורות על המעשה: יין נכף. ממש חבית כחבית מותר בהגלה חוץ מדמי אוהה חבית חבל יין כולו חסור בהגלה: סתם יין חפי' יין ביון מותר. בהגלה חוץ מדמי ארתו יין וכן הלכה: (כ"ט)

תוספות אלו אסורין ואסורין בכל שהו י"ג. פ"ה מיירי בחבית יין נסך שנתעברו באלף חביות כדאמרין לקמן בגמ' דדבר שבמנין קחשיב ועבודת כוכבים צורת עבודת כוכבים שנתעברה באלף צורות ובשר בחלב חתיכות בשר שנתבשלה בחלב ונאסרה בג"ט וחזרה ונתעברה באלף חתיכות דהיתר אסורות כולם והאי תנא סבר דבשר בחלב אסור בהנאה כדמוכח בגמ' דהאי תנא אינו קחשיב רק דאיכא תרתי אסורי הנאה ודבר שבמנין ופלוטא היא בפ' כל הבשר (חולין דף קטז). אי אסור בהנאה אי לא רבותיו של רש"י רוצין לפסוק מתוך משנתנו דהכא דבשר בחלב נאסר במשהו ומפרשים דאסורין בכל שהוא דקתני מתני' היינו טיפת חלב שנפלה על חתיכות בשר גדולה אע"ג דליכא טעמא אי נמי חתיכות בשר קטנה שנפלה בקדירה מלאה חלב אע"ג דלא יהיב טעמא וטעות הוא בידם דהא מפרש בגמ' דלא מיירי מתני' אלא בדבר שבמנין כגון חתיכה בחתיכות ומשום דהוי דרכן להימנות לא בטיל ואי בטיפת חלב מיירי או בחתיכות בשר קטנה לא הוי דבר שבמנין ועוד הא אסקינן (לעיל דף עב:). כל איסורין שבתורה בג"ט ואפילו רב ושמואל דאמרי מין במינו במשהו בשלא במינו מדוד ועוד דבכולה שמעתא דטיפת חלב דכל הבשר מיירי בהדיא דבשר בחלב בג"ט: הא תנא ליה התם הראוי לערלה ערלה כו'. וא"ת לעיל נמי דפריך וליתני חתיכות נבילה היה לו לתרץ משום דהא תנא ליה במס' חולין פ' גיד הנשה (דף צו:). דתנן חתיכה של נבלה שנתעברה באלף כולן אסורות וי"ל דודאי גבי חתיכות נבילה ליכא לשנויי הכי דאע"ג דתנא ליה התם בחולין מ"מ הדר איבעי ליה למתנייה הכא. (מדקתני) בשר בחלב. וליכא למימר דבא לאשמועינן דבמשהו זה אינו דע"כ מיירי בחתיכה חשובה הראויה להתכבד דאי בחתיכה כל דהו פשיטא דבטלה וליכא למימר משום דהוי אסור הנאה לא בטלה אע"ג שאין בה חשיבות שהרי ערלה (וכלאים) וכלאי הכרם אסורי הנאה נינהו ואפ"ה אמרינן יעלו באחד ומאתים אלא ודאי מיירי בחתיכה חשובה כי היא דחולין אלמא הדר תני ליה אע"ג דכבר תנא ליה התם ולכך הוה פריך וליתני חתיכה של נבילה וא"ת וי"ל דקתני לה במתני' על כרחך מיירי בחביות שתומות כיון דתרתיה אית ליה וא"כ אמאי תנייה הכא הא כבר תנא ליה התם במס' ערלה (פ"ג מ"ז) דקתני וחביות שתומות וצ"ל דאיצטריך לאשמועינן חומרא אפי' בסתם יינם אע"פ שהוא מדבריהם ועוד איכא למימר דיי"נ הכא במכילתין עיקר הוא למתנייה לכך תנייה אע"פ ששנה כבר במקומות אחרים כה"ג אבל שאר דברים שאינו שונה אותן כאן כי אם אגב גררא דיין נסך שם אני אומר חש לא לשנות אותם השנויים במקום אחר: למעוטי דבר שבמנין ואין אסורי הנאה. לכאורה משמע דאתא למעוטי דלא הוי במשהו וא"כ פליגא הך דהכא לההיא דפ' גיד הנשה (חולין דף ק. ושם) דקתני התם דחתיכות נבילה אינה בטלה משום דהוי דבר שבמנין אע"ג דלא הוי אסורי הנאה וקשיא דא"כ ה"ל לתלמודא לאתויי מתני' דהתם ולמפרכה מיניה אההיא דהכא לכך נראה לי למעוטי דקאמר הכא היינו דלא חשיב הכא דבר שבמנין ולא אסורי הנאה שלא ירד לשנות רק היכא דאיכא תרתי וכה"ג איכא פ"ק דב"ק (דף ה.). למעוטי מסור ומפגל דהוי נמי פי' שלא ירד לשנות אע"ג דמחייב עליהו (וענין תוס' חולין דף ק. שיליה ד"ה שאנן): אי נמי למעוטי אסורי הנאה כו'. הכא הוי ודאי למעוטי אסורי הנאה דלא הוי במשהו אלא בטל כיון דלא הוי דבר שבמנין כדפירש לקמן וקשה השתא לא הוי למעוטי דסיפא דומיא דלמעוטי דרישא דרישא היינו שלא ירד לשנות דבר שבמנין ולא אסורי הנאה אבל מ"מ אמת הוא דהוי במשהו וסיפא אמר דאתא למעוטי דלא הוי במשהו כלל כדפירשית ושמן יש ליישב למעוטי דסיפא נמי דהיינו שלא ירד לשנות אבל מ"מ אמת הוא דאיכא אסורא דהוי במשהו כגון חמץ בפסח שאסור בהנאה והוי במשהו אפי' בלא חשיבות דבר שבמנין דהא אפי' תערובת דחמץ בעלמא הוי במשהו והשתא ניחא דלמעוטי דרישא דסיפא מעט הנך ב' דברים שהקשה התלמוד מהם חתיכות נבילה וחמץ בפסח מיהו הא לא מתוקמא אלא לרב דאמר (בפסחים טז:) חמץ במשהו: אמר רב הלכה כרשב"ג בחבית דאמרי ימכר כולו לעובד כוכבים כו'. וא"ת וכי פליג רשב"ג אסתם מתני' דקתני יין נסך במשהו ואוקמינן בחבית בין החביות וקאמר במשהו וי"ל דרשב"ג מוקי לה לענין שלא יכול למכור כל אחד ואחד לבדו לפי שאינו בטל למיהו היין נסך היתר ע"י ביטול אבל כל התערובת (. כחד) ודאי יוכל למכור חוץ

חץ מדמי חבית שבו: (תוספות)

דף עד - ב

מתני' גת של אבן שזפתה עובד כוכבים מנגבה והיא טהורה ושל עץ רבי אומר ינגב וחק"א יקלף את הזפת ושל חרס אע"פ שקלף את הזפת הרי זו אסורה: **גמ'** אמר רבא דוקא זפתה אבל דרך בה לא פשיטא זפתה תנן מהו דתימא הוא הדין אפילו דרך בה והאי דקתני זפתה אורחא דמלתא קתני קמ"ל איכא

דאמרי אמר רבא דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב פשיטא זפתה תנן מהו דתימא ה"ה דאפילו דרך בה והאי דקתני זפתה אורחא דמלתא קתני קמ"ל דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי לה בניגוב כהוה דאתא לקמיה דרבי חייה א"ל ה"ל גברא דדכי לי מעצרתאי א"ל לרב זיל בהדיה וחזי דלא מצוחת עלי בי מדרשא אזל חזייה דהוה שיעא טפי אמר הא ודאי בניגוב סגי לה בהדי דקת אזיל ואתי חזא פילא מתותיה וחזא דהוה מלא חמרא אמר הא לא סגי לה בניגוב אלא בקילוף והיינו דא"ל חביבי חזי דלא מצוחת עלי בי מדרשא ת"ר הגת והמחץ והמשפך של עובדי כוכבים רבי מתיר בניגוב וחכמים אסורין ומורה רבי בקנקנים של עובדי כוכבים שהן אסורין ומה הפרש בין זה לזה זה מכניסו בקיום וזה אין מכניסו בקיום ושל עץ ושל אבן ינגב ואם היו מזופפין אסורין והתנן גת של אבן שזפתה עובד כוכבים מנגבה והיא טהורה מתניתין דלא דרך בה ברייתא דדרך בה אמר מר הגת והמחץ והמשפך של עובדי כוכבים רבי מתיר בניגוב וחכמים אסורין והאנן תנן של חרס אע"פ שקלף את הזפת הרי זו אסורה אמר רבא סיפא דמתני' אתאן לרבנן דרש רבא נעוה ארתחו רבא כי הוה משדר גולפי להרפאיא סחוף להו אפומייהו וחתים להו אבירציהו קסבר כל דבר שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו ביה רבנן במה מנגבן רב אמר במים רבה בר בר חנה אמר באפר רב אמר במים ולא באפר רבה בר בר חנה אמר באפר ולא במים אלא

רש"י מתני' גת של אבן שזפתה עובד כוכבים. ואורחא למימרי ביה חמרא פורתא לעבדוי קוטרא דזפתה: מנגבה. מפרש כנגמרא במים ואפרי: של עץ. דבעיא זפת טובא ובעלמא חמרא טפי רבי אומר ינגב כשל אבן ורבנן פליגי: ושל חרס אע"פ שקילף את הזפת הרי זו אסורה. קס"ד דכרי הכל היא ומשום דחרס גופא בלא זפתא בלע ליה לחמרא: גמ' אכל דרך בה. בשאינה זפתה לא בעיא ניגוב אלא הדחה: אורחא דמילתא קתני. שדרך הזפתין לזרוק בו יין: א"ל אמר רבא דוקא זפתה. ולא דרך בה הוא דסגי לה בניגוב: אכל דרך בה. עובד כוכבים בנת מזופפת: לא סגי לה בניגוב. אלא בקילוף משום דעיייל חמרא כפילי דזפתה: ללא מצוחת עלי. לעשותן בהכשר שלא תפסיד את יינו ונמלא טווח עלי: שיעא. חלקה: מחץ. כלי גדולין בו מן הבור לחבית. הגת והמחץ והמשפך כו' בשל חרס עסקין מדקתני סיפא של עץ ושל אבן כו' ובשלין מזופפות עסקין מדקתני סיפא ואם הן מזופפות מכלל דכולה רישא בשלין מזופפין: ר' מתיר בניגוב. ולקמן פריך והא חזן תנן בשל חרס אע"פ שקילף הזפת אסורה: ומודה בקנקנים. של חרס אע"פ שאין מזופפין אסורין עד שימלאם ג' ימים מים ומעבד מעת לעת כדאמרין באין מעמידין (לעיל לג.). מכניסו. כיטסו של קנקן לקיום שהוא שוה זה יין זמן מרובה: ושל עץ ושל אבן. מנגבן והן טהורים דכרי הכל כל זמן שאין מזופפין: ואם היו מזופפין אסורים. עד שיקלף: והא חזן. תנן בשל אבן אפילו זפתה מנגבה דכרי הכל ול' ינגב בשל עץ והכא קתני אפילו בשל אבן דכרי הכל אסורין קשיא בשל אבן דכרי הכל לדכרי הכל ובשל עץ קשיא דכרי אדרי: מהני ללא דרך בה. הלכך בשל אבן דכרי הכל בניגוב סגי ובשל עץ ל' ינגב: ברייתא דדרך בה. הלכך אפי' בשל אבן בעי קילוף וכ"ש בשל עץ: אמר מר הגת

והמחזק והמשפך של חרם ר' מתיר בניגוב. הואיל ואינם מזופפין; והא' חנו' וכן חרם אע"פ שקליף את הזפת הרי זו אסורה. חלמא חפילו לר' חרם גופיה בלע ולא בניגוב ואפי' לא דרך וכו"ף הכא דלוקומין ברייתא דדרך בה: סיפא דמתני' אלאו' לנגב. והכי קאמרי רבנן של אבן כי לא דרך בה ניגב וכן ע"ז יקלף וכן חרם אסורה ולרבי של אבן וכן ע"ז ניגב וכן חרם יקלף כדקתני בדרייתא דכשחיהו מזופפת בניגוב חלמא מזופפת ניגב וקריא: נעוה ארחחו. הגת הכתיבו כדומתו נעוה כמו יוועון נעוהי בתמא: כי הוה משקר גולפי. כלים רקיס: סחף להו אפומיהו. כופה ארוחן שולבו' למעלה ופיהו למטה משום חוהס בתוך חוהס: והחיס להו אפירלייטו. חוהס את פה השק כלפי שוליה: הקסר כל כלי שמכניסו לקיום. חפילו חנו' מוסרו לטובד כוכבים אלא לפי שעה גזרו זיה רבנן כיון עממו כי היכי דלא ליהו לשהוייה ביד עובד כוכבים: במים ולא בחר. בתמיה מי מיקרי בניגוב: (ר"פ י')

תוספות הגת והמחזק והמשפך כו'. ושל עץ ושל אבן מנגבן והוה טהרתם כשאנים מזופפים מיירי ולקמן מוקמינן בדרך בה עובד כוכבים וא"ת והא רבא אמר לעיל בני מתני' בדרך בה עובד כוכבים סגי לה בהדחה בעלמא וי"ל דמתני' דלעיל מיירי בגת של ישראל שדרך בה עובד כוכבים לפי שעה אבל הכא מיירי בשל עובד כוכבים דבליעא טובא לפי שהרבה פעמים דרך בה העובד כוכבים וא"כ היכי פריך בדרך כוכבים דמתני' דקתני דסיגי בניגוב במזופפין להך ברייתא דקתני בה ואם היו מזופפין אסורין ומאי קושיא הא אוקימנא מתני' בשל ישראל וברייתא בשל עובד כוכבים כדפרישו' וי"ל דבמזופפין אין לחלק בין של עובד כוכבים לשל ישראל לפי שהזפת מבליע בשעה מועטת: דהוה שיעא. פירש ה"ר פטר כלי שנקב בו ונסתם בזפת אינו חמור ככלי מזופף שהחמירו בו אפילו לפי שעה לפי שמכניסו לקיום ולא משום דבלע ולכך רצה רב להתיר את של אבן זפתה דהוה שיעא ולא חש לבליעת זפת וא"כ סתימת זפת הכלי שאין עשוי לקיום סגי ליה בהדחה ככלי עצמו או ניגוב אם הוא כלי שצריך ניגוב ולפי זה המשפך שלנו שמזופפין מעט סביב הברזל סגי להו בניגוב כמו המשפך עצמו מיהו בכלים מזופפים יש להחמיר שריגילים ומצויים: דרש רבא נעוה ארחחו. פירוש הגעילו הגתיות הגדולים .. מכאן אומר ר"ת דעירוי ככלי ראשון מדאמר הכא דעל ידי עירוי מפליט היין הבלוע בגת דעל כרחק ע"י עירוי קאמר הכא שהרי הגת גדולה וכבידה שאין יכולין לתתה לתוך יורה מרותחת כדי להגעילה אלא ע"כ על ידי עירוי קאמר והשתא כיון דהוה ככלי ראשון אם כן הני כלים שנאסרו ע"י כלי ראשון סגי להו בהגעלה ע"י עירוי אבל רשב"ם חולק על ר"ת ואומר דעירוי ככלי שני הוא לגמרי והא דמשמע הכא דגת סגי לה בעירוי שאני יין נסך דתשמישו ע"י צונן ועיקר דברי רשב"ם ור"ת במסכת שבת פרק כירה (דף מב. ושם) האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין ושם האריכו ומסקנא דמילתא פ"י רבינו ברוך דמילתא דעירוי תליא בבולגונא דרב ושמאלא דפ' כיצד צולין בפסחים (דף עו. עב.) דפליגי אי תתאה גבר אי עילאה גבר וקיימא לן כמאן דאמר תתאה גבר מיהו גם עילאה מבשל ומבליע כדי קליפה דאדמיקר ליה בלע כדאמרין פ' כיצד צולין הלכך עירוי אינו לא ככלי ראשון ולא ככלי שני לגמרי אלא מבשל ומבליע הוא כדי קליפה ולא יותר וא"כ כלים שנאסרו ע"י כלי ראשון שהם בלועים מעבר לעבר לא סגי בעירוי שהרי עירוי אינו מפליט אלא כדי קליפה ולא יותר והני קערות שהם בולעות על ידי עירוי היה נראה כמו כן דסגי להו בעירוי להגעילן וכן פירשתי בסדר ביעור חמץ בקרבן שבת העירוי אינו מפליט אלא כדי קליפה ולא יותר והני קערות מותרות כי שקיל מורא עליהו לאנחא ומיהו אין הלכה כן אלא צריך להגעילן בכלי ראשון משום דפעמים שתוחבין הקערות בתוך הכלי ראשון ותוך יורה מרותחת והשתא דפירשתי עירוי אינו לא מבליע ולא מפליט רק כדי קליפה אם כן הני חביות של עובדי כוכבים סגי להו בעירוי דומיא דגת דקאמר הכא נעוה ארחחו ואם היה מנסרין הנגר וקולפן מבלקט ובריהיטי ומסיר הקליפה של צד היין סגי בהכי בלא עירוי דהא כי נעבדי להו עירוי אינו מפליט עירוי כי אם כדי קליפה כו': רבא כי משדר להו גולפי הרפניא סחף להו אפומיהו וחתיים להו אבריצייהו. שמעין מהכא דישאל השולח חביות ריקניות בבית עובד כוכבים או מעיר לעיר כדי לתקן צריך לחותמן מנפנים בגחלת או באבן רכה שהיא כאבן סיד כדי שיהא ניכר אם העובד כוכבים נתון לתוכן יין מיהו יש לדחות דדוקא לדידהו שהיו חביות שלהם קטנים ונחיים לתת לתוכן יין ולערום מיד אבל חביות שלנו שהם גדולים ואינם נחיים לתת לתוכן יין ולערום מיד אין לחוש ואין צריך לחותמם ומכל מקום טוב להחמיר: (תוספות)

א - עה דף

רב אמר במים והוא הדין לאפר רבה בר בר חנה אמר לאפר והוא הדין למים ולא פליגי הא ברטיבתא הא ביבשתא איתמר בי רב משמיה דרב אמרי תרתי תלת ושמואל אמר תלת ד' בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו בי רב אמרי משמיה דרב תלת ד' ושמואל אמר ד' ה' ולא פליגי מר קא חשיב מיא בתראי ומר לא קחשיב מיא בתראי בעו מיניה מרבי אבהו הני גורגי דארמאי מאי א"ל רבי אבהו תניתוה הרי שהיו גתיו ובית בדיו טמאין ובקש לעשותן בטהרה הדפין והעדשין והלובין מדיחין והעקלן של נצרין ושל בצבון מנגבן ושל שיפה ושל גמי מישנן י"ב חדש רשב"ג אומר מניחן מגת לגת ומבד לבד היינו תנא קמא איכא בנייניהו חורפי ואפלי ר' יוסי אומר הרוצה לטהר מיד מגעילן ברותחין או חולטן במי זיתים רשב"ג משום ר' יוסי אומר מניחן תחת צינור שמימיו מקלחין או במעין שמימיו רודפין וכמה עונה כדרך שאמרו ביין נסך כך אמרו בטהרות כלפי לייא בטהרות קיימינן אלא כדרך שאמרו בטהרות כך אמרו ביין נסך כמה עונה אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן או יום או לילה ר' חנא שאינה אמרי לה ר' חנא בר שאינה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן חצי יום וחצי לילה א"ר שמואל בר יצחק ולא פליגי הא בתקופת ניסן ותשרי הא בתקופת תמוז וטבת אמר רבי יהודה הני רווקי דארמאי דמזיא מדיחין דעמרא מנגבן דכיתנא מישנן ואי איכא קטרי שרי להו הני דקולי וחלאתא דארמאי דחטיי בחבלי דצורי מדיחין

ר"פ י' רב אמר מים. תחלה והוא הדין קלריך אפר אחריה ורבה בר בר חנה אמר בחרב תחלה וה"ה קלריך מים אחריהם: ברטיבתא. שיש בה לחלוותי יין וטון אפר תחלה לשפף עד שיהא נגובה ואחר כך מים: ביבשתא. מים תחלה ואחר כך אפר ומשפף: תרתי תלת. ברטיבתא תרתי תלת מים ואפר מים: תלת ברטיבתא אפר ומים ואפר ואע"פ שחור וטון מים להעביר האפר נהוה מים לא קא חשיב ללאו לשום נגיבה אלא לנקותו מן האפר וד' ביבשתא מים אפר ומים ואפר ומים בתראי לא חשיב רב לא בעי אפר אלא חדר זימנא ושמואל בעי אפר תרי זימני בין ברטיבתא בין ביבשתא: בפומבדיתא מתנו. לרב תלת וד' כדפרישית ולשמואל ד' ברטיבתא וה' ביבשתא דקחשיב מים בתראי: ולא פליגי. רב ושמואל להאי לישנא דפומבדיתא אלא לרב לא חשיב מים בתראי ושמואל חשיב מים בתראי ואית דמפרי' ולא פליגי (ה"ט) דסורא ודפומבדיתא אלא דסורא לא חשיב מים בתראי ודפומבדיתא חשיב להו אכל רב ושמואל פליגי והכי פירושן דמלתא תרתי תלת תרתי ביבשתא מים ואפר תלת ברטיבתא אפר ומים ואפר ושמואל אמר תלת ברטיבתא דקתאמרת אכל ביבשתא ד' מים ואפר מים ואפר דכבולוהו בעינן אפר תרי זימני ובפומבדיתא מתנו לרב תלת וד' ביבשתא תלת מים ואפר מים והיינו נמי כדסורא אלא דהני קא חשיב מים בתראי וברטיבתא ד' אפר ומים אפר ומים ולשמואל ברטיבתא ד' כדקתאמרת אכל ביבשתא ה' מים ואפר ומים דביבשתא נמי בעי תרי זימני אפר וכו"ף הגך דסורא ודפומבדיתא כו'. אכל רב ושמואל פליגי ביבשתא בין כדסורא בין כדפומבדיתא לרב לא בעי אפר אלא חד זימנא ושמואל בעי תרי זימני לטון אכל מורי מוחתו כבוד והוא נראה בעיני והכאן לטון מורי וקשיל לי בגווה מכדי ללישנא דסורא רב ושמואל מופלג פליגי מאי שנה דבדרב חשיב מים בתראי ובשמואל לא חשיב מים בתראי לשמואל ד' וה' חשיב ליה למיתני בשלמא לפומבדיתא אע"פ דבדרב לא חשיב ושמואל חשיב ניהא משום דפלוגתיהו דרב ושמואל ליהא אלא במחשך מים בתראי אלא ללישנא דסורא דסוף סוף פליגי קשיל ליי: גורני. עקלים ובלע"ז ריבוע"י וטרכין ארוחן סביבות התפוח של תפוחו והענבים משובד הקורה ורב הלי פירש עקלים השניות כלן כגון ועקל בית הבד עשין כמין קופה משוברת במורה והחיה החיקים וטון הגפת בלוחו עקל ומנוח עליו ומכבידו להוציא המשקה הנשאר הני גורני דלרמאי כילד מנגב: הדפין. הן העשין כמין דלת ונתון על התפוח: הבלבול. טאטיחא אשקופ"א שמכבד בה הענבים המתפוחין לאוספן: והעדשים. היינו נת עלמא שקורין מו"ט: מדיחין. במים ועל משנה זו

יש לסמוך שאין צריך אפר לגת מדפסית מינה ר' אבהו ולא אמרין זו אינה משנה דקתני בה דלגי לגת בהדחה ומתניתין דקתני דבעי ניגוב שמע מינה קמו בה רבנן בתראי ופסקי הלכה כוותיה: העקלים של נרעים. שבתים: ואל כלבד. קנטום בלעי טפי ובעו ניגוב בלפר ומוס: ואל שיפא. פיזי: ואל גמי. וז"ל בלעי טובא: חרפי ואלפיו. מנה לגת פעמים שהן יותר מו"ב חדש דלפלי ופעמים שהן פחות כגון בחרפי: הכי גרסין בתוספתא חולטין כדוחחין או מולגן במי זיתים. דרך לבשל זיתים להיות רפון להוליא שומן חולטין אשקל"ר בלע"ז כמו לחלוט ולחשקה (פסחים דף וז:); רודפין. ריבד"ף שוטפין: וכמה. מנהין שם עונה ולקמן מפרש כמה עונה: בתקופת ניסן ושקרי. שהיום והלילה שווין או יום או לילה ותקופת המזל וטבת שאין יום ולילה שווין חלי יום וחלי לילה ד"ב שעות שלמות בעינן: רווקי. משמרת כמין שקין שנתנין בהן שמים להוליא את יין: דמזיא. של שער אדם ולא בלעי טובא: כיתגא. בלעי טפי מעמרה: חלתא. כורת של שבתים שמסנין בהן יין: כחבלי דלורי. חבלים של טרי דהל: (רש"י)

תוספות איתמר בי רב משמיה דרב אמרי תרתי תלת ושמואל אמר תלת ד'. פ"ה לשון ראשון רב אמר תרתי תלת ברטיבתא תרתי אפר מים תלת ביבשתא מים אפר ומים ושמואל אמר תלת ד' תלת ברטיבתא אפר מים ואפר וע"פ שנותן מים להעביר האפר מיא בתראי לא קחשיב ד' ביבשתא מים ואפר מים ואפר וכמו כן מיא בתראי לא קחשיב סוורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו רב אמר תלת ד' תלת ברטיבתא אפר מים אפר ד' ביבשתא מים אפר מים אפר ושמואל אמר ד' ה' ד' ברטיבתא אפר מים אפר מים ה' ביבשתא ולא פליגי רב ושמואל ללישנא דפומבדיתא אלא דמר קחשיב מיא בתראי כו' והקשה בקונטרס ללישנא דסוורא כיון דפליגי רב ושמואל דלרב סיג בחד אפר בתרווייהו ולשמואל בעינן תרי זימני אפר מאי שניא דבדרב חשיב מיא בתראי ובדשמואל לא חשיב מיא בתראי בשלמא ללישנא דפומבדיתא לא פליגי אלא במיחשב מיא בתראי לכך נראה לרש"י בעינן אחר שפירש אביו רב אמר. תרתי תלת תרתי ביבשתא מים אפר מים אפר ושמואל אמר תלת ברטיבתא כרב ד' ביבשתא מים אפר מים אפר בפומבדיתא מתנו רב אמר תלת ביבשתא מים אפר מים ד' ברטיבתא אפר מים אפר מים ושמואל אמר ברטיבתא כרב ה' ביבשתא ולא פליגי סוורא ופומבדיתא וגם זה לא נראה דאם כן הויה סברתן הפוכה דרב ושמואל שהרי רב מיקל ביבשתא יותר מרטיבתא ושמואל מיקל ברטיבתא יותר מביבשתא לכך נראה לר"י בעינן אחר והכי פירושו רב אמר תרתי תלת ביבשתא תרתי מים אפר מים אפר ושמואל אמר תלת ד' תלת ביבשתא ד' ברטיבתא שמואל בא להוסיף ולפרש מיא בתראי בין ברטיבתא בין ביבשתא בפומבדיתא מתנו רב אמר תלת ארבע כפירוש ראשון שבקונטרס תלת ברטיבתא אפר מים אפר ביבשתא ד' מים אפר מים אפר שמואל אמר ארבע חמש ארבע ברטיבתא וחמש ביבשתא בא להוסיף ולפרש מיא בתראי בתרווייהו ולא פליגי רב ושמואל בין ללישנא דסוורא בין ללישנא דפומבדיתא אלא דרב לא חשיב מיא בתראי ושמואל חשיב מיא בתראי: (תוספות)

ב עה דף

דצבתא לנגבן דכיתנא מישנן ואי אית בהו קיטרי שרי להו איתמר עם הארץ שהושיט ידו לגת ונגע באשכולות רבי ורבי חייה חד אמר אשכול וכל סביבותיו טמאין וכל הגת כולה טהורה וחד אמר כל הגת כולה נמי טמאה ולמ"ד אשכול וכל סביבותיו טמאים וכל הגת כולה טהורה מאי שניא מהא דתנן שרץ שנמצא ברחים אינו מטמא אלא מקום מגעו ואם היה משקין מהלך הכל טמא התם לא מפסק ולא מידי הכא מפסקי אשכולות אורו ליה רבנן לר' ירמיה ואמרי לה לבריה דרבי ירמיה כדברי האומר אשכול וכל סביבותיו טמאין וכל הגת כולה טהורה: **מתני'** הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים את שדרכו להטביל יטביל

להגעיל יגעיל לבבן באור ילבן באור השפוד והאסכלא מלבנן באור הסכין שפה והיא טהורה: **גמ'** תנא וכולן צריכין טבילה בארבעים סאה מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא **במדבר לא-כג** כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר הוסיף לך הכותב טהרה אחרת תני בר קפרא מתוך שנאמר **במדבר לא-כג** במי נדה שומע אני שצריך הזאה שלישי ושביעי ת"ל אך חלק א"כ מה ת"ל במי נדה מים שנדה טובלת בהן הוי אומר ארבעים סאה איצטרך למיכתב וטהר ואיצטרך למיכתב במי נדה אי כתב וטהר ה"א וטהר כל דהו כתב רחמנא במי נדה ואי כתב רחמנא במי נדה הוה אמינא הערב שמש כנדה כתב רחמנא וטהר לאלתר אמר רב נחמן אמר רבה בר אבובא אפי' כלים חדשים במשמע דהא ישינים וליבנן כחדשים דמו ואפילו הכי בעי טבילה מתקיף לה רב ששת אי הכי אפי' זוזא דסרבלא נמי א"ל כלי שעודה אמורין בפרשה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבובא לא שנו אלא בלקוחין וכמעשה שהיה אבל שאולין לא רב יצחק בר יוסף זבן מנא דמרדא מעובד כוכבים סבר להטבילה א"ל ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיא לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן כלי מתכות אמורין בפרשה אמר רב אשי הני כלי זכוכית הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה ככלי מתכות דמו קוניא פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר כחלתו וחד אמר כסופו והלכתא כסופו איבעיא להו משכנתא מאי אמר מר בר רב אשי אבא משכן ליה עובד כוכבים כסא דכספא ואטבליה ואישתי ביה ולא ידענא אי משום דקסבר משכנתא כזביני דמיא אי משום דחזי לעובד כוכבים דדעתיה לשקועיה: ת"ר הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים דברים שלא נשתמש בהן מטבילין והן טהורין דברים שנשתמש בהן ע"י צונן כגון כוסות וקתונות וצלוחיות מדיחן ומטבילין והם טהורין דברים שנשתמש בהן ע"י חמין כגון היורות הקומקמוסין ומחמי חמין מגעילין ומטבילין והן טהורין דברים שנשתמש בהן ע"י האור כגון השפודין והאסכלאות מלבנן ומטבילין והן טהורין וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטבילן ושלא יגעילן ושלא ילבן תני חדא אסור ותניא אידך מותר ל"ק הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר ולמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר יגעיל עובדי כוכבים דאסר רחמנא הכי משכחת לה אמר רב חייה בריה דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדירה

רש"י לכתב. מין גמי ל"ק"א: שרי להו. מחיך וז"ל כ"מנגבן שהיו נבלע בקשרים: ונגע באשכולות. והן מוטלות ביון: ברחים. שטוחות בהם זיתים קודם נתינתן לבד וז"ל כ"מנתן כדו וטוען בקורה: לא מפסקי מידי. שהמסקה מחברין ובוזיחים אין אשכולות: מהני' את שדרכו להטביל. כלומר כלי הראוי לטביל בעיניה אין צריך חיזוק אחר כגון כלי תשמיש ע"י טון יטביל ותו לא צריך: להגעיל. במים רוחחין כגון כלי תשמיש כדכתיבן דהיינו יורות וקדירות של מתכת יגעיל ובגמרא מפרש דבעי נמי טבילה: ללבן באור. כדמפרש ר' יוחנן: השפוד והאסכלא. תשמישן ע"י כלי אשכולות גידל"א: שפה. לוטשה בחבון של נפחים מו"ל"א בלע"ז: שפה. לשון שופינא לימ"ר בלע"ז: גמי' תנא וכולן. חף הנגעלים והמלוצנים: כל דבר אשר יבא באש. ששמשו בו בני מזין על ידי האור תעבירו באש כעין בולעו לחאסור יפליטו כדלמחן כבולעו כך פולטו: וטהר. קרא יחזירא הוא האו וטהר: במי נדה יתחטא. בכלי מזין כתיב: בכל דהו. אפילו במקוה חסר: זוזא דסרבלא. משפטים שגוזזים בהן גנדי למר האויל וגזיית הכותב היא ולא משום פילוטא חיסור דהא חשקה ולא בלעי מידי מלכת לה עובדיה: כלי שעודה אמורין בפרשה. להכתיב כל דבר אשר יבא באש ואין דרך להשתמש ע"י האור אלא כלי של כוכבים כגון כלי אש וטהר עובדי כוכבים דהא חשקה ולא בלעי מידי מלכת לה עובדיה: חמין מגעילין ומטבילין והן טהורין דברים שנשתמש בהן ע"י האור כגון השפודין והאסכלאות מלבנן ומטבילין והן טהורין וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטבילן ושלא יגעילן ושלא ילבן תני חדא אסור ותניא אידך מותר ל"ק הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר ולמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר יגעיל עובדי כוכבים דאסר רחמנא הכי משכחת לה אמר רב חייה בריה דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדירה

שנחלפו ביד ישראל: וכמעשה שהיה. במדיו שהיו חלוטין להם לשראל הכלים: לְקוּעוּיָהּ. שָׁלַח לְפָדוֹת עוֹד: גִּיעוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים לְחַר רְחֹמָהּ. בַּמִּדּוֹן דִּכְתִּיב תַּעֲבִירוּ חַשׁ וְטַר דַּבְעֵי הַגַּעְלָה הַיְכִי מִשְׁכַּחַת לָהּ: (רש"י)

תוספות דכיתא מיישן. אור"ת דמדות וסדינין שלנו ששרו בין נסך אין צריך ליישן מדלא קאמר כל כלי פשתן סתם אלא הני כלים שמו חכמים שהיו בקיאי דוקא בבליעתן ואין לחלק בין יין נסך שהוא צונן ובין שאר איסור רותח שנפל על המפות הכל יש להחיר בכבוס כלי שני כי דאי ידוע שע"י כבוס גדול שחובטין כמה וכמה פעמים אי אפשר שלא יצא האיסור ושמה יש לחלק בין איסור שנדבק לשאינו נדבק כל כך כמו שמחלק בפרק התערובת (ובחים דף ע"ט): הסכין שפה והיא טהורה. בגמרא מוקי לה לחתוך בה צונן ולא דמי לסכין ששחט בה טרפה דסגי בקינוח אבלייתא פרק קמא דחולין (דף ח: ושם ד"ה והלכתא) דשאני סכין של עובדי כוכבים שבלוע שמנונית טובא אבל סכין ששחט בה טריפה מחמת הדם דשריק אין השמנונית נבלע: מים שהנדה טובלת. אע"ג דרביעית סגי להטביל מחטין וצינוריות מדאורייתא היינו טבילת טומאה אבל טבילת כלי מדין חידוש הוא ובעי מ' סאה: והלכתא כסופו. היינו כלים שמחופין באבר מבפנים אבל אם מחופין מבחוץ וכן כלי עץ המחושקין טיב ברזל מבחוץ אפילו למ"ד הכל הולך אחר המעמיד אין צריכין טבילה כיון דאין משתמשין בהן דרך המתכת דכלי סעודה האמורים בפרשה היינו משתמשין בהן: אבל שאולין לא. אומר רבינו שמואל ישראל חבירו שקנה מעובד כוכבים צריך טבילה כיון שבא לידי חיוב טבילה ביד ישראל ראשון: אי משום דקסבר משכנתא כזביני. וכיון דלא איפשטא מטבילין למשכנתא בלא ברכה ואם יש לו כלי שקנה מן העובד כוכבים המחויב טבילה יטביל זה עמו ויברך על שניהם והנותן כלי לאומן עובד כוכבים לתקן ואפילו למאן דאמר אומן קונה בשבח כלי אין צריך טבילה כיון דאין שמו עליו דלא הוי כמעשה שהיה שהיו הכלים של מדין והמוכר כלי לעובד כוכבים וחזר ולקח ממנו צריך טבילה כיון שנקרא על שם עובד כוכבים אבל הממשכן כלי לעובד כוכבים וחזר ופדה אין צריך טבילה אע"ג דמספקא ליה לתלמודא אי משכנתא כזביני לענין הא דאי פשיטא דלא הוי כזביני: מגעילן ומטבילן והן טהורין. לאו דוקא מגעילן ואח"כ יטביל אלא אפילו מטביל ברישא דהך טבילה אינה בשביל טומאה דליהוי כטובל ושרץ בידו דאפילו חדשים צריכין טבילה ותנן נמי סכין שפה והיא טהורה אע"ג דלא טהרה לגמרי שהרי צריכה גיעול לחתך רותח אפי' הכי מטביל לחתוך בה צונן והא דתני בברייתא מגעילן ברישא משום דחמירא מפני האיסור: וכולן שנשמש בהן. למאן דתני מותר נקט שפיר עד שלא יטביל אבל מאן דתני אסור אין לאסור אם נשתמש בו קודם טבילה מיהו איכא למימר דגזור אטו קודם הגעלה וליבון: (תוספות)

דף עו

בת יומא דלאו נותן טעם לפגם הוא מכאן ואילך לישתרי גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא וימא נמי מפגם מגמה רמי ליה רב עמרם לרב ששת תנן השפודין והאסכלא מלבנן באור (והתני') גבי קדשים השפוד והאסכלא מגעילן בחמין א"ל עמרם ברי מה ענין קדשים אצל גיעולי עובדי כוכבים הכא היתירא בלע התם איסורא בלע אמר רבא סוף סוף כי קא פליט איסורא קא פליט אלא אמר רבא מאי הגעלה נמי שטיפה ומריקה א"ל אביי מי דמי מריקה ושטיפה בצונן הגעלה בחמין אלא אמר אביי [איב לז-לג] יגיד עליו רעו תנא הכא ליבון והוא הדין להגעלה תנא התם הגעלה וה"ה לליבון א"ל רבא אי הכי לתניניהו לכולהו בחדא וליתני חדא באידך אחרייתא ולימא יגיד עליו רעו אלא אמר רבא קדשים היינו טעמייהו כדרב נחמן אמר רבא בר אבוב דאמר כל יום ויום נעשה גיעול לחבירו תינה שלמים דכיון דלשני ימים מיתאכלי מקמי דניהוי נותר קא הוי גיעול אלא חטאת כיון דליום ולילה מיתאכלא כי מבשל בה האידנא חטאת הוי נותר כי הדר מבשל בה למחר או שלמים או חטאת קא פליט נותר דחטאת דהאידנא בחטאת ושלמים דלמחר אמרי לא צריכא דכי מבשל בה חטאת האידנא הדר מבשל בה האידנא שלמים דחטאת דלמחר ושלמים דאתמול בהדי הדדי קא שלים זמנייהו והדר מבשל שלמים דלמחר א"ה הגעלה נמי לא ליבעי קשיא רב פפא אמר האי קריד האי לא קריד רב אשי אמר לעולם כדאמרן מעיקרא הכא היתירא בלע הכא איסורא בלע ודקא קשיא לך דבעידנא דקא פליט איסורא קא פליט בעידנא דקא פליט לא איתיה לאיסורא בעיניה: ועד כמה מלבנן א"ר מני עד שתשיר קליפתן וכיצד מגעילן א"ר הונא יורה קטנה בתוך יורה גדולה יורה גדולה מאי ת"ש דההוא דודא דהואי בי רב עקביה אהדר ליה

רש"י בת יומא. שבישל בה עובד כוכבים היום אצל בישל בה אתמול כבר הפיגו בה טעמו בלינת לילה ושוב כשפולטו תבשיל אחר אינו אלא לפגם: מכאן ואילך לישתרי. אף לכתחלה: מגעילן. לא תשיב כליבון לליבון שורף את הכלי: גבי קדשים השפוד והאסכלא. שאלה בהן בשר קדש משום דכי אחי למחר הוי נותר וכי הדר מבשל בשר קודם למחר פליט שפוד בגויה טעמא ונותר איסור כרת הוא: עמרם ברי. עמרם בני: גבי קדשים כי בלע האי שפוד היתירא בלע. הלכך כגי ליה בהגעלה: אלא אמר רבא. האי הגעלה דקתני התם מריקה ושטיפה כלומר לעולם לפלוט האיסור ודלא ליבון בעי כשאר בליעת איסור אלא מזאת מלך היא בקדשים ומרקה ושטף במים כי היכי דהויא גזירת הכתוב כחשך יזה מדמנה על הבגד דבעי כיבוס במקום קדוש ושזירת כלי חרס במקום קדוש הוא וה"ה למריקה ושטיפה: א"ל אביי מי דמי. כלומר מי קרי למריקה ושטיפה הגעלה הא כל הגעלה רותחין משמע שפופין להקיא הכלי מה שבלע ומריקה ושטיפה בצונן הוא כדלמרינן בשחיטת קדשים צ"ל דם חטאת (ובחים א'): אלא אמר רבא. הגעלה ממש לפלוט מאיסורין ודקא קשיא לך מתניתין דלמרינן ליה ליבון לא תקשי דודאי בין בקדשים בין בגיעולי עובדי כוכבים תרוייהו בעינן לפלוט איסור כדן מריקה ושטיפה דקדשים דאונה אלא מזאת המלך: ויגיד עליו רעו. ונלמד משנה מחבירתה של קדשים ממשנתנו ומשנתנו משל קדשים: וה"ה לליבון. שניהם קריין: יגיד עליו רעו. איבעי למתניהו לתרוייהו ליבון והגעלה בחדא או במשנתנו או בקדשים והדר ליתני חדא באידך ותגמר חבירתה מיהו מה התם הא בלא הא ליתא הי"ה הא בלא הא ליתא: כל יום ויום נעשה גיעול לחבירו. שמשלן בהן ואינו מספיק להיות נותר עד שתחזור ופולטו תבשיל אחר ולקמן פריך אי הכי הגעלה נמי לא ליבעי: מקמי דליהוי נותר הוי גיעול. שהרי כשבישל בו למחר פלט בליעה מיום אתמול: לא כריכא דכי מבשל ביה חטאת האידנא הדר מבשל ביה. בו ביום שלמים חזה ושוק של כהנים: בהדי הדדי שלים זמנייהו. ואין כאן פליטת נותר והדר מבשל ביה שלמים בו ביום כדלמרינן בכל פעם מבשל שלמים לאחר חטאת בו ביום כי היכי דלא ניהו נותר למחר: ה"ג אי הכי הגעלה נמי לא ליבעי קשיא: רב פפא אמר האי קריד האי לא קריד. לעולם בקדשים איסורא פליט ודקא קשיא לך ניבעי ליבון כי מתני' לא דמי דגיעול עובדי כוכבים אידי דלא מבשלי ליה כל שעתא ומתקשה הבליעה בחבור ונדבקה בו ככולו טרשטי"ש בלע"ו ואין נוה לפלוט בהגעלה עד שמלבנו באור אצל בקדשים דכל שעתא מבשלי בהו לא קריד ונוה לפלוט הלכך (כגו) בהגעלה קא פלט: לעולם כדלמרינן מעיקרא. ליהוין משום דבקדשים היתירא בלע ודקשיא לך כי פליט איסורא פליט לא חמיר איסורו שכשנעשה נותר לא הוי איסור בעיניה שכתוב דופני הכלי היה בלוע ומעולם לא הוכר איסורו: בתוך יורה גדולה. שיהי רותחין עובדין על כולה: דודא. קלחת: (רש"י)

תוספות בת יומא. פירש בקונטרס שבישל בה עובד כוכבים היום אבל אכל בישל בה אתמול כבר הופג טעמו בלינת לילה משמע לפירושו דלינת לילה פוגמת ולא בעינן מנת לעת וכן פרי"ת דלינת לילה פוגמת כי לא היה דרך בימים קדמונים לבשל בלילה כדמשמע בפ"ק דברכות (דף ב:): בזמנים שקבעו לקריאת שמע בזמן שכיבה בהכנים ועינים וכל אדם וזכר לדבר דלינת לילה. מיקרי עבור צורה והוי דברים ק"ו אם אוכל שהוא בעין מעבר צורתו בלילה כ"ש איסור הנבלע בקדירה ולישנא דבת יומא משמע שבישל בה היום מילא קאמר לא אסרה אלא קדרה מנת לעת דוקא שעמדה כל הלילה בלא בישול שאין ידוע מה גורם להפיג הטעם תחת הלילה או סופו או כולו אבל מנת לעת לא בעינן והמחמיר תבא עליו ברכה ויש לתמוה לדברי ר"ת שמביא זכר לדבר מעיבור צורה דתפשוט ליה שסוף לילה גורם הפגם דהיינו עמוד השרח דמשוי

ליה נותר להטעינו שריפה ובפ"ב דזבחים (דף יט:). גבי קדוש ידים משמע דבעמוד השחר חשיב לינה ושמא לכך אור"ת דאינה ראינה גמורה אלא זכר לדבר כדי שלא לפשוט זה משום ויש לדקדק דסוף לילה לבד אינו גורם אלא כולו מדהצריך הכתוב שבירה בכלי חרס מריקה ושיטה בכלי נחשת אחרי בישול חטאת למ"ד נ"ט לפגם מותר ואמאי הלא מותר לבשל לבתחלה אחר עמוד השחר וה"ר ברוך כתב בספר התרומה שצריך לחקור שלא היה בכלי אפילו מים חמין לבד בתוך מעת לעת דמים חשיבי כמו האיסור לפי שנעשו נבילה כיון שלא היה בהן ס' לבטל פליטת הכלי דבדידיה משערינן וחזרו ונבלעו ודוקא בכלי של איסור אבל בכלי של היתר כגון בשר בכלי של חלב או איפכא אף על פי שהיו בו מים חמין בתוך מעת לעת אין לחוש שהרי הן היתר דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא דוקא באיסור ועוד דאיכא נ"ט בר נ"ט דאפי' לפי המפרש. גבי דגים שעלו בקערה אבל נתבשלו לא הכא איכא ג' נותני טעם של היתר הראשון שנבלע בכלי וממנו למים ומן המים חזר ונבלע בכלי מאכאן ואילך לשתרי. הלכך דבר המבושל בכלי שאינו בן יומא מותר ויש לתת טעם מה ראו להתיר המאכל ולאסור הקדרה לפי שהקדרה היה בה איסור גמור תחלה אבל המאכל לא נבלע בו איסור מעולם והגעלת כלי בן יומא אין להגעיל אלא בס' דשמנונית הנפלט בחמין טעם לשבח הוא דלא שרינו לעיל בפרק ב' (דף לח:). חמין של עובדי כוכבים אלא משום דסתם כליהם אינן בני יומא אבל כשמגעילין כלי חמץ בערב הפסח בד' שעות דשעת היתר היא יכול להגעיל אפילו כלי בן יומא בפחות מס' דהוי נ"ט בר נ"ט של היתר החמץ בקערה וממנו למים ומן המים חזר ונבלע בקערה ועדיין הכל היתר ועוד כי יותר מתקלקל טעם חמץ בכלי שאין ראוי לאכילה ממה שמתקלקל טעם בשר בדגים שנתבשלו אחריו לפי שהדגים ראויין לאכילה והבשר נותן בהן טעם לשבח ומה שנהגו לעשות לתת כלי המוגעל במים צוננין מיד אחר הגעלה אין לידע למה נהגו כן דאין לומר משום דתנן בפרק דם חטאת (זבחים דף צז.). וחכ"א מריקה בחמין ושיטה בצונן דהיינו בקדשים אבל בתרומה קאמר התם דליתא ויש מפרש הא דקאמר שטיפה יתירתא היינו שתי שטיפות בצונן ובתרומה ליתא דסגי בשיטה אחת ולשון יתירתא משמע כן ועל זה נהגו בשיטת צונן בכל הגעלות מיהו בקונטרס פירש שם שטיפה היא שטיפת צונן ובתרומה ליתא כלל ולפיכך צריך טעם למנהג: (תוספות)

ב עו דף

גדנפא דלישא אפומא ומליוה מיא וארתחה אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אי לאו רב עקביה דגברא רבא הוא קסבר כבולעו כך פולטו מה בולעו בנצוצות אף פולטו בנצוצות: הסכין שפה והיא טהורה: אמר רב עוקבא בר חמא ונועצה עשרה פעמים בקרקע אמר רב הונא בריה דרב יהושע ובקרקע שאינה עבודה א"ר כהנא ובסכין יפה שאין בה גומות תניא נמי הכי סכין יפה שאין בה גומות נועצה עשרה פעמים בקרקע אמר רב הונא בריה דרב יהושע לאכול בה צונן כי הא דמר יהודה ובאטי בר טובי הווי יתבי קמיה דשבור מלכא אייתו לקמיהו אתרוגא פסק אבל פסק והב ליה לבאטי בר טובי הדר דצה עשרה זימני בארעא פסק הב ליה למר יהודה א"ל באטי בר טובי והוא גברא לאו בר ישראל הוא א"ל מר קים לי בגויה ומר לא קים לי בגויה איכא דאמרי א"ל אידכר מאי עבדת באורתא:

רש"י גדנפא דלישא. שפה של עיסה סביבות פיה כדי שהקבל מים הרבה ויעברו הרוחצין על שפתה: כבולעו. כענין שכלעו שפת הדוד את האיסור ופליטהו: מה בולעו בניצוצות. לאו בולעו אלא ע"י ניצוצות שניתו הרתיחות אם ולא הוכנסה לחוך ויהי אחרת בשעת בליעת האיסור: כך בשעת פליטה. אע"פ שלא הכניסה לחוך ויהי אחרת האוכל ונתמלכת יפה יפה ומעלה ניצוצות על שפה ופולט ומיהו גדנפא בעינן משום דלי לאו הכי דלמא לא הוה מסקא ניצוצות על השפה בהא זימנא אבל איסור התבטל בה פעמים הרבה אם לא העלה ניצוצות כל שעה העלה פעם אחת: ונועצה. אע"פ ששפה וי"א משפשה כנגד כמר שאינה חלק ומעביר שמנוניתה: שאין בה גומות. בעובי רחבה שלא תהא שמנונית בגומתה: ולאכול בה צונן. אבל דבר רותח חסור לחתוך בה עד שיגעילנה ברותחין וכלי ראשון כדלמנין בכל שעה (פסחים ל:). לענין חמץ בפסח: להא. נעצה: שבור מלכא. עובד כוכבים היה: מר קים לי בגויה. רב יהודה מכיר אני בו שהוא פרוש ולא יאכל דבר איסור אבל כך אינו מוחזק שהאח פרוש כל כך: מאי עבדת באורתא. דרך פסוקים למסור נשים לאכסנאים וכשאינן להם צלולה שעבר קיבל בלתי ורב יהודה לא קיבל: (רש"י)

תוספות הסכין שפה. ונועצה עשר פעמים בקרקע בירושלמי קאמר שלש פעמים משמע דהכא לאו דוקא עשר פעמים מיהו מדקאמרינן לקמן דצה עשר פעמים בקרקע משמע דדוקא קאמר ויש להחמיר: אמר רב הונא בריה דרב יהושע ולאכול בה צונן. פרש"י אבל לאכול בה רותח בעי הגעלה וכן משמע בפסחים (דף ל:). דקאמר גבי סכיני דפסחא והלכתא אידי ואידי ברותחין פירוש קתייהו ומרזלייהו אבל קשה דבפ"ק דחולין (דף ח: ע"ש) קאמר גבי סכין של עובדי כוכבים מלבנה באור משמע דצריכה ליבון וכן בתוספתא (פ"ט) תניא הסכין והשפודין ואסכלא ילבנן באור לכך נראה בדאי לחתוך בה רותח צריכה ליבון והא דפסחים דמשמע דסגי ברותחין היינו לפי שבלע היתירא אבל בסכינים של עובדי כוכבים דבלעי איסורא בעו ליבון וכן משמע קצת דיש חילוק בין בלע היתירא לבלע איסורא ואומר ר"ת דהא דק"ל דסכין בעי ליבון היכא דאיסורא בלע היינו דוקא באיסור דסכין גדולה שדרך לצלות בה בשר דיקא נמי דקתני בתוספתא הסכינין והשפודין כו' סכינין דומיא דשפודין ואסכלא אבל סכינין קטנים שאין דרך לצלות בהם בשר ודאי סגי להו בהגעלה אף בשל עובדי כוכבים וריב"א מצריך ליבון גם בסכינין קטנים לפי שפעמים דרך להפוך בהם בשר על גבי גחלים ור"ת אומר דזה אינו קרוי תשמישו על די האור כיון דאין תשמיש קבוע ע"י האור סגי בהגעלה וכן בירושלמי דאמר הדא דתימא בסכין קטן. אבל בגדול בעי ליבון ויש לדחות אותה ראייה. דקאמר התם מהא דקאמר הסכין שפה והיא טהורה כו' אלמא משמע דאיירי בצונן ובצונן ליכא חילוק בין תשמישו ע"י האור בין אין תשמישו ע"י האור ומפרש הר"ר אלחנן הירושלמי כן הוא הדא דתימא בסכין קטן שאין רגילות להיות בה גומות ואין בלוע בגומות וסגי בנעיצת קרקע אבל סכין גדול שדרך להיות בה גומות צריכה ליבון דבנועצה בקרקע אינו מועיל לשפוף ולהעביר האיסור הנדבק בגומות הלכך אפילו לחתוך בה צונן צריכה ליבון ולא סגי בהגעלה אפילו לצונן משום דלא מהניא הגעלה אלא להפליט האיסור בבלוע בתוך האיסור הלכך אפילו לחתוך בה צונן צריכה ליבון להעביר איסור הנדבק וכן שיש גומות אין תקנה להעביר איסור הנדבק רק ע"י ליבון ומ"מ נדחית הראיה דר"ת מן הירושלמי דלא מיירי כלל בתשמישו על ידי האור ורבינו ברוך מיישב הראיה והכי פירושו הדא דתימא בסכין קטן שאין תשמישו ע"י האור וסגי בנעיצת קרקע אפילו לחתוך בה רותח ויש ליתן טעם משום דסתם סכין קטן אין תשמישו רק בצונן ואינו בלוע כלל בתוכו רק נדבק בו מבחוץ אבל גדול תשמישו ברותחין וגם תשמישו ע"י האור הלכך בעי ליבון לחתוך בה רותח כן נראה למורי ליישב פירוש רבינו ברוך ואומר מורי דהא דקאמר הכא נועצה עשר פעמים בקרקע היינו דוקא בקרקע קשה שהיא מעברת השומן ושפה אבל לא רכה שאינה מעברת השומן וגם לא קרקע קשה יותר מדאי ודוקא נקט קרקע ולא אפר ולא אפר ולא קרקע רכה: אידכר מה דעבדת באורתא. פ"ה ששיגר להם שתי שפחות רב יהודה לא קבלה ובאטי קבלה ונראה דלא חטא בזה שעדיין היה עבד קצת שמעוכב גט שחרור כדאמרינן פרק עשרה יוחסין (קידושין דף ע:). באטי בר טובי ברמות רוחיה לא שקיל גיטא דחירותא. (תוספות)

